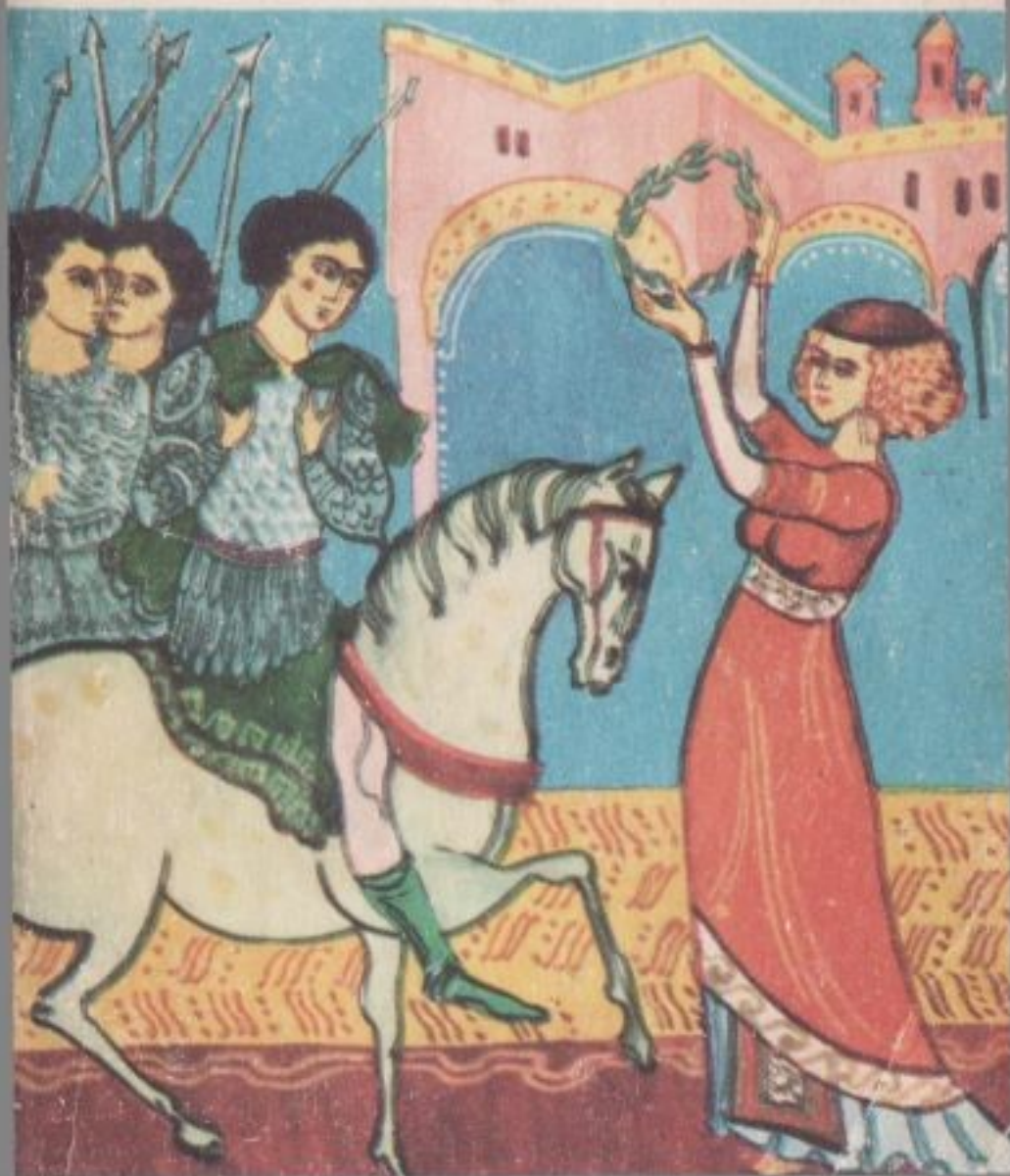

robert graves

comitele belizarie

ROBERT GRAVES

COMITELE BELIZARIE

Versiunea digitală 1.0 – mai 2023

Realizată după ediția în 2 volume apărută la Editura Minerva,
București, 1971

Colecția Biblioteca pentru toți

ROBERT GRAVES, COUNT BELISARIUS, Pyramid Books – New
York, 1938 by International Authors, N. V. renewed 1965

Traducere: Ivan Denes

CUVÂNT ÎNAINTE

Cei mai mulți oameni găsesc că este greu să facă o legătură logică între personajele epocii – clasice propriu-zise și cele ale epocii romantice, epoca legendei medievale. Regele Arthur, bunăoară, pare să aparțină unei epoci mult mai străvechi decât Iuliu Caesar; totuși, credința sa creștină îl localizează cu câteva veacuri mai târziu.

În această poveste a Comitelui Belizarie se va vedea în ce fel s-au suprapus aceste două epoci. Iată un general roman, ale cărui victorii și principii strategice sunt nu mai puțin romane și nu mai puțin clasice decât cele ale lui Iuliu Caesar. Totuși, în vremea lui armata se schimbase până într-atât, încât aproape nu mai putea fi recunoscută, vechea legiune de infanterie dispărând iar Belizarie (unul dintre ultimii romani cărora li s-a conferit demnitatea de Consul și ultimul căruia i s-a acordat un triumf) este comandantul creștin al unor călăreți de gardă îmbrăcați în zale, mai toți de obârșie barbară, ale căror isprăvi individuale rivalizează cu cele ale eroilor regelui Arthur. În vremea lui se ivesc situații caracteristic romantice. De pildă niște derbedei netrebniți răpesc fete, le fac prizoniere și le duc în castele sinistre, din munți (în timpul raidurilor maure asupra Africii romane), iar luptătorii lui Belizarie pornesc în goană, cavaleriește, cu stindarde și lănci pentru a le salva.

Elementul miraculos din povestea regelui Arthur este pe de o parte, saga dintr-o vreme primitivă și legendă populară, iar pe de alta, misticism călugăresc, de o dată mult mai târzie. Dar în cazul lui Belizarie, autoritatea supremă în ce privește viața și campaniile sale nu a fost vreun membru hun sau got din suita sa – care ar fi făcut din această viață neîndoiește o divagație epică, bună pentru a fi înflorită de călugări, în secolele următoare – ci cultivatul său secretar greco-sirian, Procopius din Caesarea. În general, Procopius a fost un scriitor judicios, bine informat în privința valorilor clasice, după cum a fost și Agathias, care ne furnizează ultimul capitol de istorie militară; așa că aici n-a intervenit nicio denaturare romantică, precum în cazul regelui Arthur. Din punct de vedere istoric, Arthur pare să fi fost un rege britanic neînsemnat, comandant al cavaleriei aliate, pe care romanii l-au lăsat în voia destinului, când infanteria lor a fost retrasă din orașele-garnizoană ale Britaniei,

la începutul secolului al cincilea. Dacă cronicarul său ar fi fost un Procopius, atunci căpcăunii și vasele fantomă și vrăjitorii și jivinele lacome nu ar mai fi apărut în poveste, decât poate ca niște relatări colaterale despre legenda britanică din vremea lui. În schimb, am fi avut unul sau două capitole lucide despre istoria militară romană târzie – încercarea curajoasă a lui Arthur de a prezerva o rămășiță de civilizație creștină în Țara de Apus, în fața presiunilor invaziei păgâne. Și calul lui Arthur ar fi fost un armăsar voinic, de cavalerie, și nu o iapă vrăjită, zburând cu el impetuos spre mileniul creștin.

Belizarie s-a născut în ultimul an al dezastruosului secol al cincilea (secolul regelui Arthur), în care anglo-saxonii au invadat Britania de Sud; vizigoții, Spania; vandalii, Africa; francii, Galia; ostrogoții, Italia. A murit în 565, cinci ani înainte de nașterea profetului Mohamed.

Ori de câte ori documentele ce s-au păstrat s-au dovedit sărace, am fost nevoit să umplu golurile povestirii cu ficțiune, dar de obicei am avut în minte un echivalent istoric; așa încât dacă un lucru sau altul nu s-a petrecut adevărat, este probabil că s-a petrecut, totuși ceva asemănător. Triunghiul de dragoste Belizarie-Antonina-Teodosie, oricât pare a fi de născocit, a fost preluat ca atare, cu foarte ușoare retușări, din Istoria secretă. Nu este exagerată nici relatarea politicii eclesiastice și a celei de Hipodrom, în veacul al șaselea, așa cum e oferită aici. Singurul personaj inventat este unchiul lui Belizarie, Modestus, tipul familiar al omului de litere roman, din epoca de strălucire exterioară. Cele două documente italo-gotice, citate în text, sunt autentice.

M-am temut că relatarea Antoninei despre destituirea papei Silveriu ar putea fi contestată. Apologeții catolici luându-se după versiunea istoricului african Liberatus, insistă că acuzația formulată împotriva lui Silveriu de a fi trădat Roma în favoarea goților, a fost ticluită de Antonina, la ordinele împărătesei, și că Belizarie a fost părtaș la crimă. Această părere este neconcordantă cu caracterul lui Belizarie, iar Liberatus, a cărui relatare conține cel puțin un anacronism, a fost foarte probabil înclinat să-l favorizeze pe Silveriu, din cauza urii pe care o purta lui Vigiliu, noul papă. Eu prefer părerile lui Procopius, care se aflase în vremea aceea la Roma și care, deși recunoaște că Teodora a avut o ceartă îndelungată cu Silveriu și lasă chiar să

se întrevadă că, după destituirea lui, ea a pus să fie ucis, îl considera totuși categoric vinovat. În orice caz, de la bun început Silveriu și-a asigurat alegerea prin simonie - după istoricul Anastasie - și este admis că anterior și-a mai călcat o dată cuvântul, față de regele Wittig. Așa că în primul rând indignarea bisericii față de Teodora și față de Antonina - femeii care s-au amestecat în politica ecleziastică - a determinat mai târziu admiterea în calendar (20 iunie) a acestui foarte îndoielnic sfânt și martir.

Monezile de aur din vremea lui Justinian pot fi considerate ca având aproximativ valoarea unei bancnote englezești de 1 liră sterlină, sau o hârtie americană de 5 dolari de astăzi.

Distanțele sunt date în mile romane, care, practic, sunt echivalente cu milele englezești. Numele de localități sunt modernizate pretutindeni unde această schimbare tinde să le facă mai ușor de recunoscut.

Trebuie să-i mulțumesc Laurei Riding pentru marele ajutor pe care mi l-a dat în problemele de limbă și narațiune.

ROBERT GRAVES

1938

CAPITOLUL I COPILĂRIA LUI BELIZARIE

Când Belizarie a împlinit vârsta de șapte ani, mama lui, care rămăsese văduvă, i-a spus să o părăsească pentru un răstimp, pe ea și pe cei din gospodăria de pe moșia ei, de la Cermen în Tracia, și să meargă la școală, la Adrianopol, un oraș la câteva mile distanță, unde va fi pus sub tutela fratelui ei, distinsul Modestus. Îl legă printr-un jurământ pe Sfintele Scripturi – era creștină de credință ortodoxă – că va împlini legământul de botez depus pentru el de nașii săi, care, amândoi muriseră de curând. Belizarie rosti jurământul, lepădându-se de lume, de carne și de diavol.

Eu, autorul acestei lucrări grecești, sunt o persoană de mică importanță, un simplu servitor; dar mi-am petrecut aproape toată viața în slujba Antoninei, soție a aceluiași Belizarie, și trebuie să dați crezare celor ce scriu. Să-mi fie deci îngăduit să citez o părere a stăpânei mele Antonina în privința acestui jurământ, depus la Cermen: ea socotea că este foarte nedrept să legi copiii mici prin jurăminte spirituale de acest soi, îndeosebi înainte ca ei să se fi dus cel puțin la școală sau să fi avut cea mai vagă experiență a lumii bărbaților și femeilor și clericilor. Este tot atât de potrivit firii, zicea ea, ca și cum, bunăoară, ai supune un copil unei împovărări trupești oarecare: de exemplu, să care mereu, oriunde s-ar duce, o mică buturugă; sau l-ai sili să nu-și răsucescă niciodată capul, ci ori să-și întoarcă întreg trunchiul, ori să-și miște poate ochii, independent de mișcările capului. Acestea ar fi, indiscutabil, mari inconveniente, dar nici pe departe atât de mari ca acele ce decurgeau din jurământul solemn de a se lepăda de lume, de carne și de diavol, depus de un tânăr nobil, destinat să intre în serviciul Maiestății-sale Sacre, împăratul romanilor de Răsărit, care domnește la Constantinopol. Căci, când băiatul atinge vârsta adolescenței, fie îl ajung ispitele din urmă și jurământul este încălcat, iar inima lui se încarcă de remușcări – în care caz el pierde încrederea în propria sa tărie morală; fie încalcă jurământul în același fel, dar nu simte niciun fel de remușcări, deoarece lumea, carnea și diavolul îi apar ca niște delicii – în care caz pierde orice respect față de natura solemnă a jurământului.

Dar Belizarie a fost un copil atât de excepțional și, crescând, a devenit un bărbat atât de excepțional, încât nicio greutate ce i s-ar fi iscat în cale, oricare ar fi fost ea, nu l-ar fi putut stingheri prea mult. Să luăm exemplul absurd, folosit de stăpâna mea: și-ar fi obișnuit cu ușurință trupul cu regula de a nu-și întoarce capul pe umeri și ar fi transformat acest obicei într-un semn de noblețe, nu de înțepeneală. Sau ar fi cărat cu el veșnica sa buturugă și ar fi făcut-o să apară drept obiectul cel mai comod și mai necesar din lume – o armă, un scaun, o pernă – așa încât ar fi putut stârni în oraș o modă, cu buturugi de lemn frumos cioplite și încrustate. Și, neîndoielnic, această modă nu ar fi fost mai stupidă sau mai superstițioasă decât multe, obișnuite astăzi printre tinerii filfizoni din facțiunile rivale de pe Hipodrom, sau încă altele, care au venit și s-au dus iarăși, în acest veac obositor: mode în materie de bărbi, mantale, înjurături, jucării, parfumuri, jocuri de noroc, ținută trupească, termeni drăgăstoși, afrodisiace, argumente și păreri religioase, racle, pumnale, bomboane.

În orice caz, Belizarie a depus acest jurământ primejdios cu aceeași neprihănire ca odinioară tânărul Theseu din Atena, cel ce a jurat în fața maică-si, rămasă văduvă, că va răzbuna moartea tatălui său, ucigând pe monstruosul Minotaur din labirintul cretan, care se înfrupta cu carne de om.

Dacă Belizarie a rămas sau nu credincios jurământului, veți judeca după ce veți citi această poveste, Dar îngăduiți-mi să vă asigur, în cazul că voi, cei ce citiți acestea, sunteți cumva creștini de felul cucernicilor călugări, că Belizarie nu împărtășea nicidecum mentalitatea voastră, și-i păsa prea puțin de dogme; și când deveni stăpân peste o gospodărie mare, interzise orice fel de discuții ecleziastice între zidurile casei sale, socotindu-le fără de folos pentru suflet și distrugătoare pentru pacea familiei. Inițial, această hotărâre aparținuse stăpânei mele Antonina, dar după o vreme el și-o însuși, și supuse chiar și pe episcopii și stareții care se întâmpla să-i fie oaspeți, aceleiași discipline.

Acesta a fost deci primul dintre cele trei jurăminte pe care le-a depus; cel de al doilea l-a rostit față de împăratul său – față de bătrânul împărat Anastasie, sub domnia căruia se născuse și, mai apoi, față de cei doi urmași ai lui Anastasie; iar cel de al treilea jurământ l-a făcut stăpânei mele Antonina, ca soț. Aceste observații vor sluji drept prefață pentru lucrarea ce urmează, și

pe care o scriu la o vârstă foarte înaintată, la Constantinopol, în anul Domnului 571; care este al unamietreisuteșaselea an de la întemeierea Urbei Roma.

Belizarie s-a născut în anul Domnului 500 și mama lui socotea această dată ca un semn. Căci diavolului, credea ea, îi fusese dată o stăpânire de o mie de ani pe acest pământ, la capătul cărui răstimp omenirea va fi de-a pururi mântuită: astfel că anul de naștere al singurului ei fiu cădea, precum zicea dânsa, chiar la mijlocul îndelungatei nopți întunecate, care desparte prima zi de glorie de cea de a doua. Dar eu, Eugeniu Eunucul, mărturisesc că socotesc asemenea păreri drept superstițioase și pe de-a-ntregul nedemne de persoane cu scaun la cap; nici scumpa mea stăpână Antonina nu gândea altminteri în aceste chestiuni.

Astfel, tânărul Belizarie, ascultător, își luă rămas bun de la mama lui și de la cei ai casei, care (ținând seama deopotrivă de sclavi și de cei liberi și punând la socoteală și copiii și bătrânii) se numărau cam la două sute de suflete; și încălecând pe frumosul său căluț alb, porni călare spre Adrianopol. Îl însoțeau Ioan, fiul vechilului, un băiat armean, de vârsta lui, care jucase rolul de locotenent în mica armată particulară pe care Belizarie o recrutase dintre copiii de pe moșie; și Paleologul, un dascăl grec care-l învățase și primele elemente ale cititului, scrisului și socotitului; precum și doi sclavi traci. Paleologul era neînarmat, dar sclavii purtau săbii, iar Belizarie și Ioan Armeanul aveau arcuri ușoare, potrivite cu puterea lor, și câteva săgeți bune. Băieții aceștia erau de pe atunci foarte îndemânatici cu arcurile lor, atât pe jos, cât și călare; precum era de așteptat. Căci armenii sunt un popor vajnic, iar Belizarie era de seminție slavă – după cum indică numele său de „Belîi Țar”, adică Prinț Alb; slavii păgâni, care trăiesc dincolo de râul Dunărea, sunt arcași și călăreți de frunte. Familia tatălui său se statornicise la Cermen cu o sută de ani în urmă, și fusese romanizată pe de-a-ntregul și ridicată la cel de al doilea rang, dintre cele trei ranguri nobiliare existente.

Această călătorie de la Cermen îi purtă peste câmpuri, și nu pe drumul principal de la Constantinopol la Adrianopol, care trece alături de orașul acesta. Cu îngăduința dascălului lor, Belizarie și Ioan părăsiră de câteva ori cărarea, gonind după vânat; și Belizarie fu destul de norocos să nimerească un iepure,

care le asigura o masă pentru seara aceea la hanul unde își propuseseră să tragă. Era numai un han mic, nu prea populat, iar bătrâna hangiță era deznădăjduită: soțul ei fusese de curând zdrobit sub o creangă mare de ulm, care se prăbușise, pe când își îngrijea via; drept urmare, sclavul lor fugise, furând singurul cal din grajduri, și până la ceasul acesta, putea să fi ajuns oriunde în lume. Nu-i rămăsese decât o tânără sclavă, care îngrijea fără pricepere animalele și via, în vreme ce hangița vedea de casă. Călătorii își dădură seama că la hanul acela va trebui să-și asigure singuri hrana și chiar să și-o gătească. Dintre cei doi sclavi ai lor, unul era cărăuș, un bărbat voinic, curajos, fără niciun fel de alte cunoștințe și nedescurcăreț, iar celălalt era un tânăr, Andreas, care fusese instruit ca băieș; niciunul dintre ei nu știa să gătească un iepure. Paleologul îl trimise pe cărăuș să adune lemne de foc și să scoată apă, și-l puse pe Andreas să frece cu nisip masa unsuroasă a hanului. El însuși jupui și îmbucătăți iepurele, care acum fierbea înăbușit într-o oală, cu foi de dafin și varză, orz și puțină sare. Ioan Armeanul amesteca mâncarea cu o lingură de os.

Belizarie zise:

— Am un pachet cu boabe negre de piper din Ceylon, pe care mama îl trimite în dar, prin mine, unchiului meu Modestus. Îmi place acest piper indian. Ustură gura. Nu va scădea mult din valoarea darului dacă voi măcina câteva boabe de piper în râșnița de mână, care se află și ea în pachet, ca să dau aromă mâncării noastre de iepure.

Își deschise desaga și scoase pachetul cu boabe de piper, și râșnița de mână, și începu să râșnească. Fiind însă copil, râșni prea mult pentru o masă de cinci persoane; până ce Paleologul, luând aminte, exclamă:

— Copile, ăsta-i piper cât pentru un Ciclop!

Apoi, în vreme ce iepurele fierbea înăbușit, Paleologul le spuse povestea – pe care n-o mai auziseră – despre Ulise în peștera Ciclopului și cum încinsese el un țăruș în foc și cum, îmbătându-l pe Ciclop, îi scosese, cu vârful aprins, singurul ochi. Băieții și sclavii ascultară râzând; căci Paleologul, citind tragedia lui Euripide, era foarte caraghios pe când imita Ciclopul orbit. Apoi așezară masa pentru trei – sclavii urmau să mănânce deoparte, mai târziu – și turnară vin în cupe dintr-un ulcior

afumat, de lut, pe care-l găsiseră într-un sipet. Sclavul Andreas le tăie felii de pâine, cu cuțitul său de vânătoare.

În sfârșit masa fu ca și gata, iepurele nemaiavând nevoie decât de alte câteva minute pentru a fi servit. Paleologul adăugase în oală două-trei linguri de vin și-un fir-două de piper și o rămurică de rozmarin și puțin măcriș acru, pe care bătrâna i-l adusese din grădina din spatele casei. Din când în când, gusta ciorba cu lingura. Patru lumânări de seu fuseseră tocmai aprinse; era de datoria lui Andreas să le curețe, de fiecare dată ce fitilul se desfoia. Dar în această clipă fericită se auzi la ușă mare hărmălaie și în încăpere năvăliră, tulburând totul, șase bărbați înarmați, fioresi, greci din Asia după grai.

Duceau cu ei un bărbat tânăr, îmbrăcat cumsecade, cu trăsături blânde, legat de mâini și de picioare, încât nu putea umbla. Părea a fi un meșteșugar sau un negustor mai avut. Căpetenia, un ins foarte voinic, purta prizonierul pe umăr, asemenea unui sac de grâu, și-l trânti într-un colț, lângă foc - deoarece, cred, era locul cel mai depărtat de ușă, în cazul în care ar fi vrut să fugă. Omul arăta deznădăjduit de-a binelea și era evident că se aștepta să fie ucis. Precum se dovedi mai târziu, îl chema Simion și era cetățean al districtului. Îi revenise prin tragere la sorți misiunea de a se duce, în numele concetățenilor săi, la un mare moșier, pe nume Ioan de Capadocia, și de a-l ruga să plătească impozitul pe pământ datorat de acesta, sau cel puțin o parte a impozitului - o obligație de la care acest tânăr bogat se eschivase de mult. Districtul era obligat să verse vistieriei imperiale un număr de livre de aur pe an, iar pământurile lui Ioan de Capadocia fuseseră impuse la un impozit mai mic decât valoarea lor reală, dar care se ridica, totuși, la o treime a impozitului total, ce revenea întregului district. Cetățenii, din pricina unor recolte proaste și a unei recente năvăliri de jaf a hunilor bulgari, fiind împuși mult peste valoarea bunurilor lor - fuseseră împrumăriți de guvernământ cu loturi de pământ sterp, numai mocirlă și piatră, dar evaluat totuși ca teren bun de agricultură - se îndatoraseră într-atât, încât erau în pragul ruinei, dacă Ioan de Capadocia nu consimțea să-și plătească partea. Dar el refuzase întotdeauna. Avea o suită de oameni înarmați, alcătuită în cea mai mare parte din capadocieni de-ai săi - cum erau și aceștia șase - care-i înjuraseră și-i bătuseră pe

reprezentanții cetățenilor, când veniseră la castel ca să pretindă vărsarea banilor.

Este probabil că în povestea mea vor apărea mulți loani, afară de aceștia doi, Ioan Armeanul și Ioan de Capadocia, Ioan fiind numele pe care străinii îl iau în mod obișnuit când se botează în credința creștină (numindu-se astfel fie după Ioan Botezătorul, fie după Ioan Evanghelistul), sau pe care stăpânii creștini îl dau sclavilor lor. De asemenea, este un nume frecvent printre evrei, de la care a venit. Așa că îi voi deosebi pe acești loani fie după țara lor de obârșie sau, dacă aceasta se întâmplă să nu fie de ajuns pentru a-i recunoaște, după porecla lor obișnuită: Ioan Bastardul, Ioan Epicureanul sau Ioan Sângerosul, printre ceilalți. Dar în povestea mea există un singur Belizarie, el însuși tot atât de neobișnuit, ca și numele său.

Din câte se laudară capadocienii și din jelaniiile acestui biet Simion, reieși, deci, că, însoțit de o trupă de jandarmi înarmați, el se dusesese curajos la castelul lui Ioan de Capadocia, vrând să-l impresioneze și să-l constrângă să-și plătească cel puțin o parte rezonabilă din datorie; dar fu primit cu săbii și cu ciomege de către străjile înarmate, chiar la prepeleacul de la poartă. Jandarmii îi părăsiseră pe dată, așa că Simion fusese prins. Ioan de Capadocia, care-și petrecea toamna pe moșie pentru vânătoare de hăituială și de păsări, ieșise atunci în persoană, fudul, și-l întrebase pe sergentul gărzii, cine ar putea fi insul acesta. Străjile se închinaseră în fața lui Ioan, care le pretindea semnele de respect ce se acordă îndeobște unui patriarh sau capului unei dioceze, și-i răspunseseră: „Un soi ciudat de perceptor, cu voia Măriei-tale”. Ioan de Capadocia strigase: „Atunci pregătiți-i și un sfârșit ciudat, pentru ca niciun perceptor să nu mă mai tulbure pe moșiile mele din Tracia”. Drept care, șase dintre ei, în frunte cu sergentul, îl legaseră pe Simion de mâini și de picioare, îl așezaseră de-a curmezișul pe spinarea unui cal și plecaseră cu el, călare, neîntârziat, nădăjduind că agerimea lor va fi pe placul stăpânului.

În timp ce călăreau, începuseră să discute soarta pe care urma să o îndure prizonierul. Sergentul îi pofti pe oamenii săi să-și dea cu părerea. Unul zise:

— Hai să-i legăm un bolovan de gât și să-l aruncăm într-un lac.

Dar Simion obiectă cu glas tare:

— Să otrăvești apa este o crimă în fața lui Dumnezeu. Trupul meu ar răspândi o molimă. Și-apoi, asta n-ar însemna un sfârșit ciudat: este moartea obișnuită, prin care fetele sclave scapă de plozi. Mai gândiți-vă!

Sergentul recunoscuse că Simion are dreptate și călăriră mai departe. Atunci un altul dintre capadocieni propuse să-l lege de un copac și să-i umple trupul cu săgeți. Simion îi întrerupse iarăși:

— Nu ar însemna să păcătuiți, dându-i unui simplu perceptor aceeași moarte de care s-a stins sfântul martir Sebastian din Milano?

Și aceasta părea o obiecție demnă de luat în seamă, așa că purceseră mai departe. Un al treilea propuse tragerea în țeapă, și un al patrulea jupuirea, iar cel de al cincilea era pentru a-l îngropa pe Simion de viu. Dar de fiecare dată Simion luă în batjocură sugestiile și le spuse că vor fi fără îndoială pedepsiți de stăpânul lor, dacă ar fi să se întoarcă și să raporteze că l-au omorât cu mijloace atât de neînsemnate și de ordinare. Sergentul îi ținu partea și zise până la urmă:

— Dacă ești în stare să ne propui o moarte destul de neobișnuită, am să-ți fiu îndatorat și o voi pune în aplicare precum dorești.

Simion răspunse:

— Stăpânul tău să-și plătească de bunăvoie datoria. Atunci, fii încredințat, voi muri de uimire și nicicând o moarte mai ciudată nu va fi fost consemnată în dioceza Traciei.

Sergentul îl pocni peste gură pentru obrăznicia aceasta, dar în privința felului în care urma să moară, tot nehotărât rămase. Începuse să plouă și capadocienii zăriră o lumină arzând la han, așa că-și legară caii în grajd și intrară pentru o dușcă de vin și alte consolări.

Paleologul îi auzi acum pomenind numele stăpânului lor pe care-l cunoștea, după faimă, ca fiind un om răzbnător și certăreț, așa că avu grijă ca nu cumva să întreprindă ceva ce i-ar stârni pe acești slujitori. Îi întrebă dacă i-ar face onoarea de a bea vin pe cheltuiala lui.

Necioplitul de sergent nu răspunse, dar aflându-se în apropierea oalei de pe foc – din care se înălța un miros foarte îmbietor – se întoarse spre fâtații săi și strigă:

— Avem noroc, fraților! Acest bătrân bărbos prevăzuse sosirea noastră și ne-a gătit un iepure!

Paleologul se prefăcu a lua vorbele lui în glumă, îi zise sergentului:

— Podoabă a grecilor, iepurele acesta nu ajunge pentru zece bărbați în toată firea și doi băieți, dintre care unul, pe deasupra, mai este și nobil. Dar dacă dumneata însuți și poate încă unul doriți să împărțiți cu noi...

Sergentul răspunse:

— Barbă bătrână și obraznică, îți dai prea bine seama că acesta nu este iepurele vostru. Este un iepure furat, aparține, fără nicio îndoială stăpânului meu Ioan și nu veți avea parte de el. Mai mult, după ce vom fi mâncat, ai să-mi plătești, în contul stăpânului meu, o amendă pentru furtul săvârșit. Ai să-mi înmânezi zece monezi de aur, și în plus cât voi mai găsi în buzunarele voastre. În ce-l privește pe nobilul vostru, el va servi. Băieți, păziți ușa! Și-acum, dezarmați-i pe cei doi sclavi!

Paleologul văzu că este inutil să reziste. Îi spuse lui Andreas și cărăușului să-și predea armele pașnic, și așa și făcură. Dar Ioan Armeanul și îndeosebi Belizarie, care vânase iepurele și râvnea să-l guste, erau foarte furioși. Nu spuseră însă nimic. Belizarie își aduse acum aminte de peștera Ciclopului și hotărî să-i îmbete pe haidamaci cât mai tare cu putință, așa ca în cazul unei înfruntări să fie avantajat față de ei.

Foarte politicos, începu să facă pe paharnicul, turnând vinul fără a-l lungi cu apă și spunând:

— Beți, domnilor, e vin bun și nu aveți nimic de plătit.

Deoarece piperul iuțise ciorba prea tare pentru capadocieni, băură poate mai mult vin decât obișnuiau altminteri. Băură în cinstea lui, socotindu-l un Ganimede¹ al lor, și l-ar fi și sărutat, dar el îi evită. Atunci unul dintre ei se duse în bucătărie, ca să prindă fata sclavă, și începu să-i smulgă bluza de pânză, dar fata fugi din casă și se ascunse pe după tufișuri, unde el nu o mai putu găsi; așa că se întoarse.

Capadocienii începură să discute, între cupele de vin, despre dogme religioase. Aceasta era boala epocii,. Te-ai aștepta, bunăoară de la niște plugari, când se adună la un loc, să vorbească despre dobitoace și recolte, soldații despre bătălii și

¹ Ganimede (în mitologia greacă), fiu al regelui Troiei, răpit de vulturul lui Zeus spre a servi ca paharnic al zei lor.

îndatoriri ostăşeşti, iar prostituatele, poate, despre veşminte şi frumuseţe şi succesele lor la bărbaţi. Dar nu; oriunde se adună doi sau trei, în hanuri, cazărmi, bordeluri sau orice alt loc, încep neîntârziat să discute vreo problemă dificilă, oarecare, din doctrina creştină, asumându-şi postură de cărturari. Aşa că, deoarece principalele dispute dintre diferitele biserici creştine privesc întotdeauna natura dumnezeirii – cel mai atractiv punct al dezbaterii filosofice – în mod firesc şi aceşti capadocieni începură, nu fără a blasfema, să discute dogma despre natura Sfintei Treimi şi, în mod deosebit, despre natura Persoanei a doua, a Fiului. Erau cu toţii creştini ortodocşi şi păreau să spere că Paleologul îşi va înălţa glasul, contrazicându-i. Dar el nu o făcu, împărtăşindu-le părerile.

În schimb, Simion se dezvălui repede a fi un monofizit. Monofiziţii sunt o sectă, puternică în Egipt şi la Antiohia, care în perioada ultimei sau ultimelor două generaţii, adusesese mari năpaste peste imperiu. Căci împăraţii de la Constantinopol erau nevoiţi să aleagă pe de o parte între a-l jigni pe papa de la Roma, care era recunoscut ca urmaşul apostolului Petru şi condamnase toată secta drept eretică, sau, pe de altă parte, a jigni poporul Egiptului, de a cărui bunăvoinţă depindea Constantinopolul pentru grâul de care avea nevoie. Unii împăraţi înclinaseră spre una din păreri, alţii spre cealaltă; unii căutaseră teren pentru un compromis. Din pricina acestei dispute avuseseră loc răzmeriţe distrugătoare şi războaie şi scandaluri în biserici; iar în vremea despre care scriu exista o schismă categorică între Biserica din Răsărit şi Biserica din Apus. Împăratul care domnea pe atunci, bătrânul Anastasie, înclina să-i favorizeze pe monofiziţi; aşa că cetăţeanul Simion, pentru a-i necăji pe capadocieni, puse pe acelaşi plan loialitatea faţă de împărat cu monofizitismul său

Simion se dovedi prea elocvent pentru ei, deşi toţi vociferau în acelaşi timp; aşa că apelară la Paleologul, în calitate de cărturar, să apere în numele lor punctul de vedere ortodox, ceea ce el primi bucuros. Ioan Armeanul, îmboldit de Belizarie, îi tot servi cu băutură, în vreme ce cu toţii ascultau disputa.

Paleologul cită cuvintele papei Leon, pe care eu însumi le-am uitat, dacă le-am auzit vreodată, dar care presupun că aveau sensul următor: că Fiul nu este numai Dumnezeu, cum sunt de părere smintiţii de acuanţi; nici numai om, cum zic necucernicii

de plotinieni; nici om, în sensul că i-ar lipsi una sau alta din cele divine, cum pretind nebunii de apolinarieni; ci că El are două naturi unite, omenească și divină, după scripturi: „Eu și cu Tatăl Meu una suntem” și, de asemenea, „Tatăl Meu este mai mare decât Mine”; și că natura omenească, datorită căreia Fiul este inferior Tatălui, nu-i scade natura divină, datorită căreia Fiul este egalul Tatălui.

Capadocienii îl ovaționară pe Paleologul când repetă această dogmă, zăngăniră cupele pe masă și pocniră cu castroanele de fag în tăblie. Nu băgară de seamă că, pe sub masă, Belizarie le lega picioarele cu o sfoară lungă și tare – nu atât de strâns, încât vreunul să nu și le poată mișca pentru a se așeza mai în voie, dar destul de strâns încât vreunul să nu și le poată mișca pentru a-i stânjeni de-a binelea dacă toți ar fi încercat să se scoale deodată; căci îi legase într-un cerc îngust.

Simion își bătu atunci joc de Paleologul și zise că a da deoparte învățătura falsă a acuanților sau a apolinarienilor sau a plotinienilor nu este nicidecum egal cu a afirma învățătura adevărată; iar dacă un preot este ales papă la Roma, asta încă nu-i dă dreptul de a statornici odată pentru totdeauna legea creștină; și că un papă poate spune sau întreprinde lucruri din anumite considerente politice, care sunt deopotrivă de injurioase și pentru Dumnezeu, și pentru împăratul său. Simion mai spuse că natura Fiului nu poate fi despicată în două, cum despică un om cu toporul o bucată de lemn. Faptele și patimile Fiului nu au fost nici în întregime divine, nici în întregime omenești, dar toate de un singur fel – de om-dumnezeu. Astfel: Fiul umblase pe apele Galileei, ceea ce a fost o ispravă făptuită prin carne, dar care transcende legile naturii cărnii.

Până aici, ambele relatări de care dispun sunt de acord în privința succesiunii întâmplărilor, dar în punctul acesta intervine o deosebire. Să redau întâi povestea așa cum am auzit-o de la un om din Adrianopol, mulți ani mai târziu; care o auzise, spunea el, de la fiul mai mare al lui Simion.

După acest om din Adrianopol, Simion își isprăvi expunerea cu următoarele cuvinte.

— Dar papa Leon a mai atras atenția în această privință – îi pot cita chiar cuvintele: „Ardescat in foco ferrum. Sunt vincula mea solvenda. Mox etiam pugionibus et pipere pugnandum est.

Tace!” Cum puteți da ascultare unei asemenea nemăsurate sminteli, oameni din Capadocia?

Sergentul capadocienilor, prefăcându-se că înțelege latinește, strigă nesăbuit:

— Binecuvântatul papa Leon a grăit înțelept. Fiecare cuvânt al său este adevărat. Ești dezmințit chiar de cele ce rostești cu gura ta.

Ei nu-și dădură seama că Simion transmisese lui Belizarie un mesaj secret, cum că să încingă frigarea în tăciuni, să-i taie legăturile și să fie pregătit să se bată cu pumnalele și cu piperul.

Dar după versiunea pe care am auzit-o de la Andreas, acum nu prea mulți ani, Belizarie fu cel ce rostise cuvintele latinești, prefăcându-se că-l combate pe Simion și strigând:

— Ardescit în foco ferrum manibus tius propinquum. Vincula solvam. Mox etiam pugionibus et pipere pugnabitur – după care (zicea Andreas) ignoranții de capadocieni îl ovaționară pe băiat ca pe un vajnic apărător al dreptei credințe.

Aceste cuvinte ale lui Belizarie, în caz că au fost rostite, transmiteau lui Simion mesajul că frigarea se și încingea în foc, aproape de mâinile sale, că-i va tăia legăturile și că în curând se va da bătălia cu pumnale și cu piper.

Împotriva acceptării relatării lui Andreas pledează binecunoscuta tendință a oamenilor bătrâni de a exagera sau de a deforma întâmplările din tinerețe, îndeosebi când vorbesc despre o persoană care mai apoi a devenit celebră. Astfel, Sfântul Matei a aflat de la anumiți palavragii bătrâni, că, odată, copilul Isus a redat viață unei vrăbii moarte, pe vremea când le fusese tovarăș de joacă; și a consemnat aceasta în cea de-a doua Evanghelie a sa, împreună cu alte extravagante asemănătoare, bunăoară că El ar fi vorbit din pântecul Mamei Sale și că l-ar fi dojenit pe tatăl Său vitreg, Iosif. Dar în favoarea versiunii mele pot spune că mi-a parvenit nu din mâna a treia ci din mâna întâi, și că l-am cunoscut pe Andreas ca pe un bărbat de încredere. Nici nu trebuie ridicată obiecția că un copil atât de tânăr, cum era pe atunci Belizarie, nu putea vorbi bine latinește, latineasca Romei: căci latina curată era limba maternă a mamei sale. Tatăl ei fusese un senator roman care părăsise Italia împreună cu familia lui, cincizeci de ani înainte de vremea aceasta, când acel vandal barbar, regele Geiseric, jefuise templele și casele nobile ale Romei; venise în părțile răsăritene

ale imperiului roman pentru a fi în siguranță, și familia lui rămăsese credincioasă latinei corecte. Așa că Belizarie cunoștea încă de pe acum trei limbi: dialectul trac, vorbit pe moșia familiei, latina, în care discutau cu el mama lui și capelanul acesteia, și greaca, limba obișnuită a Imperiului de Răsărit – dar greaca încă nu o vorbea atât de curent, ca mai târziu.

Ei bine, oricine ar fi acționat în chip de general în această împrejurare, eu vă pot relatea cel puțin cum s-a desfășurat bătălia. Întâi, Belizarie tăie cu pumnalul său, pe ascuns, legăturile lui Simion. Nu fusese observat de capadocieni, care isprăviseră până atunci friptura, dar continuau să bea, șezând în jurul mesei. Apoi, îndemnându-l pe Ioan Armeanul să fie gata, luă un pumn zdravăn de piper râșnit, se apropie de masă și-l azvârli în fața lor, orbindu-i pe toți șase. Simion sări cu un răcnet, vânturând frigarea înroșită pe care Belizarie o așezase în vatră, ca să se încingă; iar tracii, Andreas și căraușul, dădură buzna și-și reluară armele, ce fuseseră îngrămădite nu departe de ei.

Capadocienii răcniră ca niște tauri, de durere și de furie neputincioasă. Erau chercheliți de vin, împiedicați de sfoara de la picioare, orbiți de piper și paralizați de strănuturi. La primul asalt, Simion izbi cumplit în cap pe doi dintre ei, cu frigarea înroșită; așa că, deși Paleologul se ținu complet deoparte de bătălie, capadocienii erau acum în inferioritate numerică, patru contra cinci. Scaunele fură trase de sub ei și căzură, pe jos, rostogolindu-se. Băieții și sclavii stăteau aplecați deasupra lor cu săbiile trase și pumnalele ridicate.

Simion aduse în grabă din grajd câteva curele de harnașament și îi legă unul câte unul – era șelar de meserie și îndemnatic în a lega noduri. În fapt, însoți fiecare nod cu un argument monofizit, spunând:

— Scapă de această încurcătură teoretică, domnule, dacă poți; sau: Acest text îți strânge zdravăn conștiința, nu-i așa?

Ei răspunseră, jalnic:

— În numele lui Isus, oameni buni, aduceți burete și apă, că de nu, orbim de acest praf de foc.

Dar el începu să cânte cu glas tare Imnul Serafimilor, cu acele adaosuri în stil monofizit, care pricinuiseră scandaluri, răzmerițe și vărsare de sânge în multe biserici creștine. Când toți deveniră

inofensivi, Simion îi informă că Hristos îi prescrisese să-i ierte pe dușmanii săi; și le spală cu gingășie ochii inflamați, zicând:

— În numele lui Hristos, cel cu o singură natură.

Așa că până la urmă, ei îi mulțumiră.

Când Simion a aflat de la Belizarie în ce fel plănuise bătălia, se întoarse spre Paleologul și-i zise:

— Am crezut că este un simplu miracol, de aceea nu am fost prea uimit, precum cred că nu a fost prea uimit nici profetul Balaam, când măgarul său i s-a adresat deodată, în numele lui Dumnezeu. Căci pentru Dumnezeu orice este cu puțință și nu trebuie să fim mai mirați față de asemenea evidente iraționalități, precum măgari care vorbesc, ori hrana, îndestulătoare doar pentru doisprezece oameni, și înmulțită până să sature cinci mii (ba să rămână chiar și un prisos), decât față de răgetul firesc al măgarilor sau față de cetățeni care flămânzesc firesc, pentru că nu a mai rămas pic de hrană în orașul lor. Căci într-un caz îl ai pe Dumnezeu, a cărui funcție este de a transcende imposibilul, și-n celălalt ai Natura, a cărei funcție este să respecte calea statornicită de Dumnezeu pentru dobitoace și oameni. Dar unde se iscă mirare întemeiată este un caz ca acesta de față, în care Natura excelează fără ajutor divin sau demonic. Dacă acest copil va fi cruțat până la vârsta bărbăției, va deveni un general de prim ordin, căci are cele șase daruri principale, necesare unui general: răbdarea, curajul, inventivitatea, controlul puterilor proprii, combinarea diferitelor arme de atac și alegerea timpului potrivit pentru lovitura hotărâtoare. Eu am fost cu caii de schimb în războaiele persane și am dat atât peste generali buni, cât și peste generali proști; așa că mă pricep.

Paleologul răspunse:

— Dar dacă nu va adăuga acestora și darul modestiei, nu se va alege nimic de el.

Ceea ce a fost, în felul ei, o observație înțeleaptă și o a șaptea virtute potrivită pentru a le încorona pe celelalte.

Iepurele fusese mâncat, pâinea proaspătă la fel, dar în desagi mai aveau turte și niște cârnați, așa că nu rămaseră flămânzi. Socotiră că e nesigur să întârzie pe timpul nopții la han, temându-se ca nu cumva să dea cineva alarma la castelul lui Ioan; așa că legară capadocienii pe caii lor, iar Simion și sclavii urmau să conducă fiecare câte doi, legând caii de capete. Când

începuse lupta, femeia bătrână fugise din casă; când se întoarse și-i găsi îmblânziți pe haidamacii aceia cumpliți, fu plină de recunoștință, de parcă totul ar fi fost întreprins de dragul ei. O plătiră, totuși, bine.

Belizarie călări în față, cu Paleologul, iar Ioan Armeanul acționează ca ariergardă. În zori se odihnește într-o pădure, unde unul dintre capadocieni muri de rănilor de la cap. Ceilalți ocărăsc și înjură neîntrerupt, dar nu încercă în niciun fel să scape. Mai târziu, în cursul zilei, ajunseră fără alte aventuri la Adrianopol, unde Simion îi predă pe capadocieni judecătorului. Cetățenii lui Simion îl salută cu bucurie și mirare, căci jandarmii le raportaseră că fusese capturat.

Cei cinci fură închiși în temniță și ținuți acolo, până ce Ioan avea să-i răscumpere. Nu puteau fi acuzați de asasinat, și în fapt de nimic mai grav decât furtul unui iepure gătit, deoarece nu era clar dacă ar fi dat sau nu urmare ordinelor ucigașe ale lui Ioan. Ioan trimise un mesaj, spunând că a fost îndreptățit să-l lege și să-l îndepărteze pe Simion, care-i încălcăse neobrăzat moșia.

Judecătorul nu putea îngădui ca Ioan să fie pus sub acuzație pentru crimă, de teamă să nu-și ridice împotrivă și alți moșieri puternici. Mai știa, de asemenea, că fiind o chestiune de onoare, Ioan nu putea accepta pedepsirea slujitorilor și compatrioților săi. Totuși, exista un temei solid pentru deschiderea unei acțiuni atât împotriva stăpânului cât și a oamenilor săi. Așa că se ajunse la o înțelegere prin care capadocienii fură eliberați în văzul lumii, dar Ioan achită în taină jumătate din datoria lui, ceea ce se ridică la o greutate de două sute de livre de aur – mai bine de patrusprezece mii de monezi de aur – și în felul acesta onoarea lui Ioan fu salvată, iar cetățenii, de asemenea, salvați de ruină. Acest Ioan de Capadocia, a cărui zgârcenie, prezență neplăcută și frecvente devoțiuni în biserică mi se par tot atâtea trăsături remarcabile la un om tânăr, deveni mai târziu Comandantul Gărzilor Imperiale și Intendent General și, ca atare, îi făcu mult rău lui Belizarie, în viața de mai târziu.

Belizarie, Ioan Armeanul, Paleologul și sclavii se duseră apoi la vila unchiului lui Belizarie, Modestus, conduși de Simion, care îl cunoștea. Era așezată afară din oraș, lângă o apă cu păstrăvi, în împrejurimi împădurite des. Aici Belizarie îl salută pe unchiul său, care era un bărbat înalt, slab, cu gusturi literare și o

înfățișare deloc războinică, și-i dădu ce mai rămăsese din piper. Băiatul fu bine primit și împreună cu el Ioan Armeanul și Paleologul. Vorbiră pe latinește și Modestus ascultă relatarea bătăliei și o comentă astfel:

— Bună treabă, nepoate, bună treabă! Înfăptuită temeinic, în felul roman – în felul lui Marius², Metellus³ și Mummius⁴. Dar latina ta conține multe cuvinte și fraze barbare, care sună de parcă ar ieși din botul sforăitor al unui rinocer african, și-mi zgârie urechea. Trebuie să le înlăturăm, cultivând în locul lor limba elegantă a lui Cicero și a lui Caesar. Noroc că prietenul meu Malthus, la a cărui școală te vei duce, este un bărbat de un gust și de o erudiție considerabilă. El are să-ți explice deosebirea dintre latina bună a păgânilor nobili și latina inferioară a călugărilor plebei.

Sau, mai degrabă, acesta ar fi fost sensul comentariului său, tradus în cuvinte simple. Dar Modestus nu-și îngăduia niciodată o remarcă, fie ea cât de mică, fără a o învălui într-o aluzie literară consacrată, într-un paradox sau într-un calambur, sau în toate trei deodată; așa că Belizarie întâmpină mari greutăți în a-l înțelege. Eu însumi dau îndărăt de la reproducerea întorsăturilor artificioase, care îi ieșeau din gură, deoarece nicio absurditate n-ar suna îndeajuns de absurdă pentru a le face cinste – dacă într-adevăr meritau cinstire. Adevărul adevărat este că, în vreme ce greaca e o limbă maleabilă, potrivită răsucelilor și întorsăturilor metaforei, cât și vorbelor de duh ale comediei, latina este rigidă și nu se lasă folosită cu ușurință în felul acesta. Despre retorica latină s-a spus: „Falsetul unui interpret travestit în femeie”.

Școala lui Malthus se afla în centrul orașului Adrianopol și nu era una din acele instituții pedagogice călugărești, în care educația este atât de jalnic limitată la pâinea și apa Sfintelor Scripturi. Pâinea e bună și apa e bună, dar subnutriția trupească ce poate fi observată la prizonierii sau la țăranii săraci reduși la acest regim, își are corespondentul în subnutriția spirituală a

² *Marius Caius*, (156–86 î.e.n.), celebru general și consul roman, unchi al lui Caius Julius Caesar.

³ *Metellus*, consul roman în anul 151 (î.e.n.), i-a învins pe cartaginezi în Sicilia.

⁴ *Mummius*, consul roman în anul 106 (î.e.n.), a transformat Grecia într-o provincie romană.

anumitor clerici. Aceștia sunt în stare să recite fără greș genealogia regelui David al evreilor, îndărăt până la potopul Deucalionului și chiar mai îndărăt, înainte de potop, până la Adam, sau sunt în stare să repete pe de rost și atât de cursiv capitole întregi din Epistolele Sfântului Pavel, de parcă ar fi scrise în metri; dar în orice altă privință sunt tot atât de ignoranți ca peștii sau păsările. Odată, pe când mă afluam cu stăpâna mea Antonina la Ravena, în Italia, am dat peste un episcop, care n-a priceput, din cuvintele ei, o referire la piosul Enea, eroul troian și la actul său de trădare față de regina Didona a Cartaginei. Ei bine, să mă ferească cerul să pretind că aș fi un învățat, căci eu sunt un simplu servitor, a cărui educație a constat exclusiv în ascultarea discuțiilor dintre oameni inteligenți. Mi-ar fi totuși rușine să mărturisesc o asemenea ignoranță, ca aceea a episcopului. Habar nu avea despre ce vorbește stăpâna mea.

— Enea? repetă el. Enea? Cunosc bine textul Faptelor Apostolilor; dar te asigur, soră întru Hristos, că în cuprinsul acestui text nu vei găsi nicio notație, nici măcar vreo observație marginală a vreunui comentator mai bine pus la punct, în sensul că piosul Enea din Lydda, pe care Apostolul Petru l-a lecut de paralizie (deși zăcuse în pat vreme de opt ani), ar fi vizitat după aceea, la Cartagina, vreo regină Didona, și cu atât mai puțin că ar fi trădat-o.

În școala lui Malthus, care se afla sub control imperial, se oferea o anumită inițiere în Scripturi, ca un lucru firesc; precum apar pâinea și apa chiar și pe masa de banchet. Dar felul principal care se servea era literatura latină și greacă, din pana unor autori buni. Astfel de cărți stimulează exprimarea precisă a copiilor și, în consecință, gândirea limpede; și în același timp le asigură ample cunoștințe de domeniul istoriei și geografiei și al obiceiurilor străine. Am auzit argumentându-se că soldații nu trebuie educați, chipurile pentru că la cele mai viguroase dintre națiunile barbare, cum sunt bunăoară goții și francii ai căror bărbați sunt în cea mai mare parte soldați de meserie, învățătura de carte este disprețuită. Dar proverbul „un cărturar creat înseamnă un soldat stricat” se aplică, după părerea mea, numai oștenilor de rând, nicidecum ofițerilor. În orice caz, după câte știu eu, nu a existat vreodată un general de renume pe lumea aceasta, indiferent de ce neam, care să nu fi fost într-o

anumită măsură instruit, sau, dacă a fost numai puțin educat, să nu fi regretat această scădere.

În viața de mai târziu, Belizarie a spus prietenilor săi că relatarea lui Tucidide despre îndelungatul război dintre Atena și Sparta și relatarea lui Xenofon despre luptele din Persia (ambele cărți fiind citite și comentate în școala lui Malthus, la Adrianopol) îl învățaseră mai multe despre principiile războiului decât tot ce a studiat mai târziu la academia militară de la Constantinopol. La o academie militară, educația constă din instrucție, predarea tacticii simple, a folosirii mașinilor de război, a îndatoririlor ofițerilor de stat major, precum și a unor amănunte de regulament militar – însușirea mai degrabă a artelor minore ale războiului, decât a celor majore. Artele mai de seamă sunt strategia și utilizarea puterii civile și a politicii în sprijinirea scopurilor militare și, îndeosebi, arta în care Belizarie a învățat să exceleze: aceea de a inspira trupelor sale dragoste și încredere și ascultare și, astfel, de a crește din gloată ostași buni. Belizarie socotea strategia ca un soi de geografie aplicată, și în anii de mai târziu a cheltuit o groază de bani pentru a-și face rost de hărți exacte: avea în permanență atașat la statul său major un cartograf de meserie, un egiptean.

Belizarie nu obișnuia să spună că instruirea de care a avut parte în școala lui Malthus, în materie de contabilitate, retorică și drept, i-a fost de cel mai mare folos: căci funcționarii guvernamentali, care excelează în aceste arte civile și au întotdeauna un spirit de gașcă, sunt încântați când au prilejul să-și bată joc de comandanții militari barbari, ale căror însușiri principale sunt curajul, ținuta la călărie și iscusința în mânăuirea lancei sau arcului. El îi făcu să vadă că nu este de fel un barbar, în ciuda numelui său și a isprăvilor în luptele corp la corp, la care îl sileau câteodată, fără vrerea lui, numărul mic sau lașitatea oamenilor de care dispunea. Cerea adeseori registrele contabile ale celor ce slujeau sub comanda lui și, dacă exista undeva o nepotrivire, o sublinia cu gravitate, asemenea unui dascăl de școală. La fel, în chestiunile obișnuite de drept, ca de pildă regulile de procedură dintr-un tribunal civil sau drepturile diferitelor clase de cetățeni și de aliați, nu putea fi înșelat cu ușurință de avocații de meserie. De asemenea, stăpânea retorica suficient pentru a fi capabil să înfățișeze simplu și convingător un caz oarecare și a nu fi indus în eroare prin

argumente ingenioase. Pentru toate acestea se recunoștea profund îndatorat lui Malthus, căruia puțin îi păsa de aluzii prea subtile, de figuri de stil fanteziste, șarade ateniene sau categorii logice. Era o vorbă a lui Malthus că, puține cuvinte dar bine înarmate, într-o formație disciplinată, vor avea întotdeauna superioritate față de cuvintele ce se îmbulzesc într-o masă înflăcărată dar haotică.

În prima zi de școală, Belizarie nu sosi dimineața devreme, la șapte, adică la ora obișnuită, ci după-amiaza, în timpul orei de pauză, pe când băieții își luau prânzul în curtea școlii – cel puțin aceia care nu locuiau prin apropiere și nu se puteau duce repede acasă, să mănânce și să se întoarcă. Ei bine, la Adrianopol nu era obiceiul, ca la Constantinopol, Roma, Atena sau marile orașe din Asia Mică, ca un băiat să vină la școală însoțit de un preceptor, precum și de un sclav care să-i poarte ghiozdanul cu cărți. Până și sclavii purtători de ghiozdan erau rari la această școală. Așa că băieții crezură, în mod eronat, că Belizarie trebuie să fie un soi de băiat bogat, răsfățat, deoarece pătrunse în curtea școlii cu Paleologul alături de el, cu Ioan Armeanul la o jumătate de pas în urma lui și cu Andreas, cărând după el ghiozdanul.

Un băiat mai măricel, pe nume Uliaris, arătându-l pe venerabilul Paleologul, strigă:

— Spuneți, băieți, oare acest bunic își aduce nepoții la școala noastră ca să învețe dânsul *hic, haec, hoc*, sau invers?

Pe când se îngământău în jurul lor, mestecându-și pâinea și fructele și ouăle fierte, s-a întâmplat ca un băiat care rămăsese în urmă să arunce o smochină după Uliaris, ca să-l necăjească. Smochina era moale și zemoasă din pricina căldurii și părea făcută parcă pentru a fi folosită ca proiectil. Nu-l nimeri pe Uliaris, dar smochina plesni pe umărul togei lui Paleologul, care tocmai fusese adusă de la curățitor și era dintr-o stofă de lână deosebit de fină. Se stârniră râsete și mai zgomotoase; dar Belizarie, mintos, fugi imediat prin mulțimea de băieți, se aplecă, ridică o piatră mare, rotundă, pe care câțiva dintre ei o dăduseră de-a dura, de colo până colo, pe dalele netede ale curții, și înainte ca băiatul care aruncase smochina să-și poată da seama ce se petrece Belizarie dădu buzna la banca pe care sedea și-l izbi în cap cu piatra, așa că el căzu în față, amețit.

Fără o vorbă și păstrând piatra în mână, Belizarie se întoarce la dascălul său.

Paleologul tremura, așteptându-se ca ceilalți băieți să-l răzbune pe tovarășul lor de joacă și, într-adevăr, câțiva înaintară acum spre ei, cu țipete și gesturi amenințătoare.

Belizarie nu dădu îndărăt și nici nu se scuză, ci le spuse:

— Dacă vreun altul dintre voi îndrăznește să-l insulte pe acest bătrân, dascălul meu, voi face din nou ce am făcut.

Pentru că vădise curaj, o parte dintre băieți, conduși de Uliaris, i se alăturară. Uliaris întrebă:

— De ce culoare ești, băiete? Noi suntem Albaștri. Băiatul pe care l-ai lovit, Rufinus, este conducătorul Verzilor.

Se așteptară să se declare și el Albastru, în autoapărare și să fie cândva, mai târziu, de folos facțiunii lor.

Dar, oricât ar părea de ciudat, Belizarie fusese educat la Cermen într-un fel atât de străin de lume, încât nici măcar nu auzise despre rivalitatea dintre facțiunile Albastră și Verde, la cursele cu care; ceea ce era tot atât de ciudat, ca și cum n-ar fi auzit vorbindu-se despre Apostolii Petru și Pavel. Căci în ambele jumătăți ale imperiului roman se vorbea neconținut și pretutindeni despre facțiuni, care nici nu sunt o invenție recentă; ci datează cel puțin de sub domnia împăratului Tiberiu, care a fost contemporan cu Isus Hristos.

Belizarie răspunse lui Uliaris:

— Eu aparțin Albilor și acesta este locotenentul meu.

Arată spre Ioan Armeanul. Pe moșie, în trupa sa de băieți, Belizarie folosisese un stindard alb, ca să se potrivească numelui său, așa că echipa fusese numită „Trupa Albă”.

Uimiți de cuvintele sale, îi explicară că fiecare băiat trebuie să fie sau Albastru sau Verde, sau e unul care-și schimbă mereu fața, sau e un ambuscat. Este adevărat că, la început, pe Hipodrom au existat și facțiunile Roșu și Alb, reprezentând culorile verii și iernii, la fel cum Verdele reprezintă primăvara și Albastrul, toamna. Dar cursele se organizau acum cu două care contra altor două care, și nu cu patru care, fiecare împotriva celorlalte; așa că Alb și Roșu nu mai existau ca facțiuni independente, afiliindu-se, respectiv, de mult, la Albastru și Verde, și astfel dispărând.

Belizarie își dădu seama că ceea ce spusese sunase prosteste, dar hotărî totuși să rămână credincios cuvintelor sale. Răspunse:

— Dacă la această școală nu există încă Albi, Ioan Armeanul și cu mine trebuie să facem începutul.

Atunci Albaștrii și Verzii se mâniară deopotrivă, și-i spuseră că în curtea școlii există o regulă severă, să nu se folosească în lupte cuțite sau pietre sau alte arme primejdioase, ci numai mâinile și picioarele, ori proiectile moi, precum noroiul sau zăpada.

Auzind acestea, Belizarie își bătu joc de ei și le zise:

— Și voi îmi spuneți mie „băiat-fetiță!”

Ceea ce stârni un asalt zgomotos împotriva lui și a lui Ioan Armeanul. Dar Andreas aruncă ghiozdanul și fugi să-i sprijine. Între timp, Paleologul se dusesse să caute ajutoare; locțiitorul dascălului apăru curând și preîntâmpină alte pozne, convingându-l pe Rufinus să se împace cu Belizarie.

Rufinus își reveni din amețeală și, fiind un băiat cu cuget nobil, spuse că-l admiră pe Belizarie pentru că răzbunase ceea ce i se păruse a fi o insultă adusă dascălului său. Îi zise lui Belizarie:

— Dacă tu și cu tovarășul tău doriți să deveniți membri ai facțiunii Verzi, veți fi bineveniți.

Uliaris strigă:

— Ba nu, să vină la noi! Noi am fost primii care i-am chemat.

Era ceva nemaipomenit ca doi conducători de facțiuni, Uliaris și Rufinus, să se întreacă pentru a dobândi sprijinul unui băiat nou-venit. De obicei, numai cu mare greutate și cu mită reușea câte unul dintre aceștia să obțină calitatea de membru titular al unei facțiuni: trebuia să aștepte multe luni ca simplu acolit al facțiunii pe care o prefera.

Belizarie îi mulțumi lui Rufinus pentru invitație, dar se scuză, spunând că este Alb; și Ioan Armeanul făcu la fel. Așa că Rufinus râse. Părea a nu fi jignit, ci le spuse:

— Dacă marea ta armată Albă va avea nevoie de ajutor împotriva Albaștrilor, știi pe care aliați trebuie să-i chemi în ajutor.

Afacerea se încheie mai calm decât începuse și când băieții aflară că Belizarie și Ioan Armeanul fuseseră cei ce câștigaseră bătălia cu piper împotriva capadocienilor, care erau bărbați în

toată firea, îi tratară cu respect. Belizarie se împrietenii separat atât cu Uliaris cât și cu Rufinus, și izbuti chiar să-i facă să conlucreze, când el însuși devenea căpetenie într-una sau alta din isprăvile lor. Ei jucară un rol important într-o vestită bătălie cu bulgări de zăpadă, desfășurată sub comanda lui Belizarie, împotriva băieților dintr-o școală monahală vecină.

Povestea, deși copilărească, poate fi de oarecare interes. Elevii din mănăstire erau oblați – adică niște copii închinăți de părinții lor încă de timpuriu vieții călugărești. Există o spărtură în zidul mănăstirii, prin care oblații, înarmați cu bastoane, asemenea călugărilor egipteni din deșertul Sinaiului, obișnuiau să coboare și să-i pândească pe băieții din Școala Imperială, când aceștia se întorceau de la masa de prânz, și să-i bată rău de tot. Într-o zi cu zăpadă, Belizarie, folosind pe Ioan Armeanul și pe Uliaris ca momeală, atrase un mare număr dintre acești oblați într-o capcană – o curte în care se afla depozitată cherestea și care-i aparținea tatălui lui Rufinus. Aici, facțiunile Albastră și Verde, împăcate pentru acest prilej, îi îndopară până aproape de sufocare cu zăpadă și făcură prizonieri pe vreo douăzeci dintre ei, închizându-i în sala de lupte din curtea Școlii Imperiale. Dar, din păcate, Uliaris fusese prins, aproape de spărtura din zid.

Printre cei ce se luptaseră în această zi alături de Belizarie era un mic corp de „aliați”, și anume patru sau cinci sclavi purtători de ghiozdane, printre ei și Andreas și o jumătate de duzină de băieți săraci, cunoscuți ca „servanți”. Aceștia nu erau elevi obișnuiți, dar le era îngăduit să șadă deoparte, în fundul clasei și să beneficieze de instruire gratuită. Făceau, în schimb, servicii umile: bunăoară curățau latrinele școlii și măturau clasa după isprăvirea lecțiilor, împărțeau cerneala când era nevoie, netezeau ceara pe tăbliile uzate ale celorlalți elevi și îngrijeau cazanul care încălzea iarna încăperile prin niște țevi petrecute sub pardoseală. Elevii obișnuiți îi desconsiderau pe acești servanți și îi tratau ca pe niște intruși. Dar Belizarie le promisese, în particular, că dacă se vor lupta bine și vor asculta de ordine, va avea grijă ca situația lor să se îmbunătățească.

El se plasă acum în fruntea acestor aliați și-i conduse în goană spre mănăstire, la poarta din dos, în spatele bucătăriei. La acest ceas al zilei, se adunau aici persoane de toate vârstele, pentru a primi mese gratuite, alcătuite din ciorbă și pâine veche și resturi

de mâncare. Belizarie și banda lui intrară calm, prefăcându-se a fi copii cerșetori, dar apoi ocoliră bucătăria și străbătură grădina de zarzavat a călugărilor, fără a întâlni pe cineva, și ajunseră de partea cealaltă, la clădirea școlii. Aici, într-un șopron, dădură peste Uliaris, legat de mâini și de picioare și cu capul însângerat. Nu era păzit, căci dușmanii se strânseseră acum cu toții la spărtura zidului, îngrijorați și mirați de ce se petrece cu prietenii lor. Uliaris insistă asupra unui atac imediat, din spate, împotriva oblaților. Dar Belizarie consideră propunerea primejdioasă, din cauza greutății de a scăpa, în cazul în care oblații ar cere ajutorul călugărilor și al fraților lucrători. El era pentru o retragere grabnică, pe calea pe care au venit.

În felul acesta scăpară, luând cu ei, în chip de pradă la care erau îndreptățiți, mere și nuci și turte de miere și chifle cu mirodenii, dintr-un șir de desagi care atârnavă în șopron. (Era înainte de lăsata secului, când oblaților li se dădea câte un tain de dulciuri, pentru a-i împăca cu rigorile viitoare ale postului mare.) Cântând marșul triumfal, se întoarseră la propria lor școală și aici făcură împărțeală dreaptă cu ceilalți elevi. Dar Belizarie nu îngădui să se dea ceva și acelor câțiva băieți, care se ținuseră departe de luptă, și unul dintre aceștia, pe nume micul Apion, cel mai silitor dintre elevii lui Malthus, îi purtă de atunci încolo, fără încetare, pică lui Belizarie. În ce-i privește pe cei douăzeci de prizonieri, fură eliberați, din ordinul lui Malthus, dar fură excomunicați de starețul lor, pentru o lună întreagă.

Belizarie (a cărui mamă muri cam în vremea aceea) crescuseră înalt, voinic, și foarte lat în umeri. Trăsăturile sale erau nobile și frumoase, părul negru, des și creț; avea un zâmbet deschis și un râs limpede. Originea lui barbară se putea ghici doar după pomeții obrajilor, care erau cam înalți. La școală își mulțumea dascălii datorită atenției vii cu care urmărea lecțiile, iar pe camarazii săi prin curajul și iscusința la luptă și la jocul cu mingea. Era, de asemenea, un bun înotător. Alcătui din băieții mai vârstnici de la școală o mică trupă de tineri cavaleriști, aducând mânji de pe moșie celor care nu-și puteau îngădui să-și procure singuri cai, și-i antrenă în parcul unchiului său. În primul rând, tinerii se exersau cu arcul și cu lancea, pe saci îndopați și atârnați de crengile unui stejar. Dar nu neglijară nici să se înfrunte în întreceri și hărțuieli, unii împotriva altora, folosindu-

se de arme fără tăiş, şi puseră la cale chiar şi mici bătălii navale, pe bărcile de pe râul Hebrus, care curge pe lângă oraşul Adrianopol. În felul acesta deveniră soldaţi pricepuţi, încă înainte de a fi instruiţi la şcoala de cadeţi de la Constantinopol, unde se duseră cu toţii, în grup – refuzând cu dispreţ cariera de funcţionari de stat. Unii dintre ei, fii de negustori, cărora prin decret le era refuzată părăsirea meseriei ereditare, au trebuit să-şi cumpere, prin mită, derogarea de la Palat.

CAPITOLUL II

BANCHETUL LUI MODESTUS

Am mai scris câte ceva despre unchiul lui Belizarie, Modestus, cu manierele sale romane și felul său de a vorbi – retoric, artificios, plin de calambururi și aluzii obscure. L-am întâlnit o singură dată, acum aproape șaiszeci de ani, dar amintirea acelei împrejurări a fost mai târziu adeseori reîmprospătată de Belizarie: una dintre distracțiile sale preferate, când se afla în intimitate, era să-l imite pe Modestus, ceea ce stârnea întotdeauna râsul stăpânei mele Antonina. De asemenea, am moștenit un volum cuprinzând poeziile lui Modestus și un altul conținând scrisorile sale, cu trudă încropite în stilul lui Pliniu, amândouă volumele purtând câte o dedicație către Belizarie. Mai mult decât atât, când am fost la Roma, în timpul asediului, am întâlnit numeroși nobili care vorbeau și se purtau într-o manieră foarte asemănătoare cu a lui, așa că am cunoscut foarte bine acest gen de oameni.

Scena este sufrageria din vila lui Modestus. Sunt de față: Modestus însuși, cetățeanul Simion, Malthus dascălul, trei alți demnitari locali, Bessas (un ofițer de cavalerie got, înalt, robust, încartiruit în oraș), Symmachus (un profesor de filosofie de la Atena), Belizarie, care acum are paisprezece ani, Rufinus, Ioan Armeanul, Uliaris și Paleologul, preceptorul. Totul este orânduit întocmai în vechiul stil roman, deoarece Modestus este un colecționar de antichități și nu săvârșește greșeli: justifică orice amănunt printr-un citat dintr-un autor latin sau prin altul, din epoca de aur. Oaspeții săi se simt cam intimidati, îndeosebi Simion, care este un creștin convins și e scandalizat de lascivitatea frizei pictate între ferestre și tavan – subiectul acesteia fiind Bachus, zeul vinului, întorcându-se beat din India. Din respect față de dorințele exprimate de Modestus în scrisoarea sa de invitație, oaspeții sunt în cea mai mare parte îmbrăcați după moda romană, cu togi de lână, lungi, albe, cu mâneci scurte. Dar cetățeanul Simion a rămas credincios bluzei de lână fumurie și pantalonilor largi, purtați de orice locuitor obișnuit al Traciei care nu este o față bisericească; iar Bessas, pentru că este got, poartă o tunică de pânză, cu dungi late, verticale, de culoare galbenă, verde și roșie, și pantaloni de călărie din piei cusute. Bessas mai poartă și o pelerină militară,

galben-castanie, prinsă cu o mare agrafă de ametist, care scânteiază minunat când prinde o rază de lumină.

Stau culcați pe canapele, la o masă rotundă din lemn străvechi de sumaq, ceea ce Bessas găsește neplăcut, fiind obișnuit să stea așezat pe o bancă dură la masa cazonă. Îi invidiază pe băieții care, nefiind încă majori, au primit scaune, nu canapele; aceștia stau la o masă lăaturalnică. Este ora patru acum, așa arată ceasul de apă al lui Modestus, de care el este atât de mândru și care indică atât de inexact ora, iar servitorii greci aduc aperitivele – farfurii cu măsline, praz tăiat mărunț, ceapă fragedă, ton în oțet, moluște, felioare de cârnați, lăptucă, crustacee. Lui Malthus i s-a conferit rangul de maestru al vinurilor, dar înaltul rang militar al lui Bessas îl îndreptățește la locul consulului, în punctul cel mai înalt al semicercului în care stau culcați. Symmachus, filosoful, este înciudat că onorurile principale trebuie acordate pelerinei galben-castanii a lui Bessas, un barbar, mai degrabă decât propriei sale togi profesionale, cenușii, dar nu îndrăznește să-și dea sentimentele pe față.

Este de datoria lui Malthus să aibă grijă ca toate cupele să fie pline și să potrivească proporția vinului și apei: o datorie pe care a mai împlinit-o adeseori în casa lui Modestus. I se poate acorda toată încrederea: îi va șopti omului care ține ulciorul de vin și cana cu apă: „Mai mult vin” în clipele în care discuția este formală și rece, și „Mai multă apă” când discuția devine prea libertină sau certăreață și spiritele au nevoie de puțină răcorire. O dansatoare de la teatrul din Constantinopol, cu o cunună de trandafiri pe cap, picioarele desculțe și o tunică foarte scurtă înmânează de jur împrejur cupele, glumind, între timp, drăgălaș.

Cetățeanul Simion îi spune ceva, cu glas scăzut, lui Paleologul (care este culcat în stânga lui), arătând spre friză și clătinând nemulțumit din cap. Paleologul răspunde, avertizându-l printr-o îngruntare, dar Modestus strigă:

— Hei, domnilor, asta înseamnă tovărășie de banchet? Oare nu a statornicit, cu sute de ani în urmă, Petronius Arbitrul în faimosul său roman satiric că la o masă politicoasă orice comentariu agresiv trebuie făcut cu glas tare? Haideți, s-o auzim! Ce găsești nepotrivit la friza mea? Este o reproducere executată de un contemporan talentat, după o operă majoră a lui Gorgasus, pictorul de fresce. Originalul a fost la Corint, dar

acum e distrus, ceea ce face fresca de două ori prețioasă, pentru mine și pentru toți cunoscătorii.

Apoi continuă, pe o voce incantatorie:

— Observați cum Bachus, după ce a pustiit India – țara în care înțelepții numiți fakiri, despuiați, în afară de un șorț, dorm (rugându-se zeilor lor), suspendați în aer, la trei picioare înălțime deasupra pământului scorjit și bântuit de șerpi – observați cum marele Bachus, veșnic tânăr, înhamă tigri la carul său triumfal, încununat cu ciorchini de struguri și coarde de viță în loc de hamuri! Din capul său cârlionțat ies coarne de aur, simboluri ale vitejiei, din care, la rândul lor, țâșnesc fulgere – același fulger, prin care Jupiter l-a conceput cu înmărmurita Semele⁵. Tâmpilele sale netede sunt împodobite, veți băga de seamă, cu maci.

— Dacă mi-ar fi iertată o atât de grosolană întrerupere a fermecătoarei și elocventei tale cuvântări, intervine Malthus – văzând că oaspeții care băuseră puțin până acum devin neliniștiți în fața perspectivei unei expunerii lungi, clasice, plicticoase; or el cunoaște singura cale de a-l reduce pe Modestus la tăcere – acelea nu sunt flori de mac, ci vor să fie narcise. Macii sunt florile lui Morfeu⁶ și ale lui Ceres⁷ și ale Persefonei⁸, dar florile lui Bachus sunt narcise. Gorganus a fost un artist mult prea bine informat pentru a săvârși o asemenea greșală în atributele florale. Apoi, repede, către servitor: Băiete, mai toarnă și să fie numai vin!

Modestus se scuză; bineînțeles că voise să spună narcise, „un lapsus, ha, ha!” Dar încrederea lui este zguduită; ezită să-și mai reia expunerea.

Simion consideră că femeile de pe friză care, pe jumătate dezbrăcate, îl însoțesc pe Bachus, nu sunt ornamente potrivite pentru o sufragerie creștină. Ridicându-ți privirea la ele, ți-ai putea închipui că te afli într-un bordel de la Tir, sau de la Sidon, sau din unul din locurile acelea păgâne, se plânge el.

— Nu am fost niciodată client al vreunui asemenea stabiliment, replică Modestus tăios, dar poate că tu știi mai bine.

⁵ Personaj din mitologia greacă. Legenda spune că Dionysos sau Bachus s-ar fi născut din împreunarea Semelei cu Jupiter care i s-a arătat sub formă de fulger, mistuind-o apoi.

⁶ *Morfeu*, zeul visurilor în mitologia greacă și romană.

⁷ *Ceres*, zeița forțelor vegetative ale naturii, la romani.

⁸ *Persefona*, zeița fertilității și regina lumii subterane la greci și la romani.

Totodată, lasă-mă să-ți spun că eu consider expunerea nudității ca o dovadă de civilizație. Barbarii urăsc priveliștea propriilor lor trupuri neîmbrăcate: la fel ca frățiile cântătoare, neștiutoare de carte și sălbătice, ale călugărilor.

Nimeni nu răspunde la provocarea adresată călugărilor, nici măcar Simion, dar Bessas ripostează înțepat:

— Noi, goții, considerăm ridicolă înfățișarea unei persoane neîmbrăcate, la fel cum tu, Modestus, râzi de o persoană care nu știe să-și semneze numele – cum nu știu să o facă mulți nobili goți, printre care și eu.

În ciuda capriciilor sale, Modestus este un om binevoitor și nu vrea să-i caute pricină unui oaspete. Îl asigură pe Bessas că este surprins că un om cu un nume atât de nobil nu știe să și-l semneze pe hârtie sau pergament.

— Pentru ce au fost creați secretarii greci? râde Bessas, dispus de împăcare.

În continuare, Modestus le împărtășește oaspeților săi traci cât de mândru se simte că, în ciuda faptului că este roman de rang înalt, locuiește în Tracia, patria de odinioară a marelui Orfeu, muzicianul, și leagănul nobilului cult al lui Bachus.

— Acele femei goale, Simion, sunt propriile tale străbune, femeile trace, care, pioase, l-au sfâșiat în bucăți pe regele Pentheus⁹, pentru că a refuzat cu dispreț darul de vin al zeului.

— Străbunele mele au purtat, toate, veșminte lungi, groase, de bună cuviință, exclamă Simion; și indignarea lui stârnește un râs general.

În timp ce se consumă aperitivele, dansatoarea oferă un ingenios spectacol de dans acrobatic. Ca punct culminant al topăielilor și salturilor ei, umblă de jur împrejur în mâini și apoi, încovoiindu-și trupul asemenea unui arc și aducându-și picioarele chiar pe deasupra capului, ridică de pe podea un măr, cu picioarele. Continuând să umble în mâini și chiar plesnind cu ele în podea, în cadența „cântecului mărului” pe care-l cântă între timp, se preface că discută cu ea însăși, cui să-i acorde fructul. Dar hotărârea ei fusese de mult luată: așază mărul pe masă, în dreptul tânărului Belizarie, care roșește și-l ascunde la piept, sub tunică.

⁹ *Pentheus*, rege al Tebei. Legenda spune că ar fi negat divinitatea lui Bachus și ar fi încercat să împiedice ritualurile bachice, fapt pentru care femeile tebane, îmbătate de zeu, l-ar fi sfâșiat în bucăți.

Simion citează un text din Geneză, repetând cuvintele lui Adam: „Femeia mi-a dat mărul și eu l-am mâncat”; iar Modestus un text din poetul Horațiu: „Galateea, fata desfrânată, mă țintește cu un măr” și toată lumea este uimită de potrivirea literaturii sacre cu cea profană. Dar dansatoarea (care n-a fost alta decât stăpâna mea Antonina) se surprinde singură, simțind o bruscă atracție pentru acest tânăr înalt, frumos, care o privește cu o admirație tot atât de proaspătă ca aceea care i se atribuie lui Adam, la prima vedere a Evei.

Ei bine, această atracție cred că semăna foarte mult cu dragostea, o emoție împotriva căreia mama stăpânei mele a prevenit-o întotdeauna, ca fiind o opreliște în meseria ei. Antonina avea pe atunci cincisprezece ani, era cu un an mai în vârstă decât Belizarie și trăise vreme de trei ani viața promiscuă, pe care comedianții nu au cum să o evite. Fiind o fată sănătoasă, vioaie, petrecuse zdravăn și fără să sufere consecințe nefaste. Însă distracția cu bărbații este ceva cu totul deosebit de dragostea pentru un bărbat, iar consecința privirii pe care i-o aruncase Belizarie a fost un sentiment inspirat, dacă nu chiar din căință pentru viața pe care o trăise – căința este o atitudine echivalentă cu recunoașterea că ai greșit, ceea ce nu a fost niciodată felul Antoninei – oricum dintr-o bruscă modestie, de parcă ar fi vrut să se potrivească modestiei lui Belizarie, dar în același timp și din mândrie.

Eu stătusem tot timpul ghemuit pe podea, în fund, având grijă de stăpâna mea: când bătuse din palme, îi înmănasem straie sau obiecte din sacul cu lucrurile ei.

Modestus își reia neplăcuta descriere fantezistă a înțeleșului frizei...

— Acolo, vedeți bine, prizonier al veselului zeu al vinului, calcă zeul râului Gange, cu privire verde-apoasă și obraji înrouați de lacrimile ce umflă simțitor fluviul scăzut de arșiță, iar în urma lui, o ceată de prizonieri tuciurii cară tăvi încărcate cu comori din fildeș, abanos, aur și pietre prețioase (safire, berile, sardonix), smulse de pe sâni negri ca tăciunii...

Așa că stăpâna mea Antonina îi îndatorează pe toți, când cere să i se aducă lira.

Cântă un cântec de dragoste, operă a poetului sirian Meleager, pe un acompaniament încet, care sună solemn. După ce, în tot timpul cântecului, nu-i aruncase nicio privire lui

Belizarie, când isprăvește, caută fugăr spre dânsul și apoi repede în altă parte; el roșește iarăși, la față și pe gât, și când îi trece roșeața, pălește vizibil. Cred că niciodată în viața ei nu cântase mai bine, așa că se iscă un mare zângănit de cupe, spre lauda ei – până și Simion contribuie cu o aclamație, cu toate că muzica păgână nu prea îi este pe plac și, în timp ce ea dansase, încercase să pară indiferent. Symmachus, filosoful, îl felicită pe Modestus, exclamând:

— Într-adevăr, ne-ai oferit un fenomen rar: o fată care nu cântă fals nici la instrumentul ei, nici din voce, care își accentuează cuvintele corect, care-l preferă pe Meleager baladelor stupide ale străzii, este ceva foarte frumos. Nici chiar la Atena nu am văzut sau auzit ceva mai frumos. Hai, copilo, îngăduie unui bătrân recunoscător să te îmbrățișeze!

Dacă invitația ar fi venit din partea lui Belizarie, stăpâna mea i-ar fi nimerit dintr-un salt în poală, împletindu-și brațele de gâtul său. Dar pentru slăbănogul, fornăitul, pedantul și bătrânul Symmachus, cu horcăielile sale, nu avea favoruri de dăruit; își plecă deci privirea. Cât mai dură banchetul, deși cântă și dansă și glumi mai mult ca de obicei, nu îngădui nimănui să-i vorbească pe un ton mai deocheat – nici măcar lui Bessas, deși acesta era un om de lume, chipeș și voinic, în fapt tocmai tipul de bărbat pe care altminteri l-ar fi ochit ca amant potrivit pentru o noapte. Se purtă cu modestie nu pentru că s-ar fi prefăcut deliberat, ci pentru că nu se simțea, ca de obicei, îndrăzneată.

Când se aduc felurile principale, servite pe farfurii de argint vechi, masiv – miel fript, o găscă, o șuncă, felii de pește – Modestus radiază de mulțumire. Începe un discurs lung și complicat, recomandându-l lui Bessas pe nepotul său Belizarie, ca pe un tânăr care dorește să aleagă meseria armelor și care, nădăjduia el, va restabili vechea strălucire a renumelui militar roman.

— Sunt mulți ani de când un soldat cu sânge roman autentic în vine n-a mai comandat vreuna dintre armatele împăratului. În zilele noastre, toate comandamentele mai înalte au căzut, într-un fel sau altul, în mâinile unor bărbați năimiți – goți, vandali, gepizi, huni, arabi – și rezultatul este că vechiul sistem militar roman, care odinioară a plămădit cel mai mare imperiu pe care l-a cunoscut lumea vreodată, a degenerat de nu-l mai poți recunoaște.

Paleologul care stătea întins alături de Bessas se simte obligat să-l tragă de tunica vărgată și să-i șoptească:

— Preamărinimosule, te rog să nu ții în niciun fel seamă de ceea ce spune amfitrionul nostru. Este beat și aiurit și atât de demodat în felul său de a gândi, încât poate fi socotit aproape dement. Nu vrea să te insulte deliberat.

Bessas chicotește:

— Nu te teme, bătrâne bărbos. Este amfitrionul meu și vinul e bun și mielul acesta este excelent. Noi, barbarii, ne putem îngădui să-i lăsăm pe romani să se mai plângă puțin de succesele noastre. Nu pricep niciun sfert din jargonul lui; dar că se plânge, atâta lucru am înțeles.

Modestus vorbește mai departe, inconsecvent, și subliniind asemănarea – oare Malthus a băgat de seamă? – dintre vila aceasta și vila preferată a vestitului autor Pliniu. Sala principală de la intrare, simplă dar nicidecum mediocră, ducând la un portic în formă de D, cu aceleași ferestre cu streșini de apărare ca ale lui Pliniu; apoi, de aici, sala interioară și sala de mese cu ferestre și uși pliante de trei părți. Aceeași priveliște cu dealuri împădurite, spre sud-est; dar spre sud-vest, în locul panoramei marine, de care beneficia Pliniu – când era vreme urâtă, valurile sălbatice obișnuiau să urce chiar până la sala de mese, ceea ce trebuie să fi fost alarmant și incomod totodată – priveliștea văii râului Hebrus și a rodnicului șes trac, iubit de adevăratele îmbătate ale zeului vinului, care goneau cu sânii dezgoliți, cu părul despletit în urma lor și care purtau în mâinile lor nuiiele împletite cu iederă, cu conuri de pin în vârf – iată, așa cum se vede pe friza de deasupra ferestrei; iubit, de asemenea, de Orfeu, pictat cu lira lui, care făcea să danseze stâncile ce trebuiau să stea neclintite și să rămână nemișcate apele ce-ar fi trebuit să danseze – chiar apele râului Hebrus, care curge dedesubt. Oprirea apelor este o faptă pe care niciun om n-a mai izbutit-o, nici înainte, nici după aceea...

— Dar cine a despărțit apele Mării Roșii? îl întrerupe Simion, indignat. Sau cine a trecut în vremuri de mai târziu râul Iordan, fără a-și umezi picioarele? În ce privește stâncile care dansează, oare nu scrie David, psalmistul: „De ce dăntuiți, dealuri înalte?”, surprins de puterea propriei sale melodii sfinte?

— Șesul trac, reia Modestus cu o schimă de dispreț, anexat Romei dintru început, fără vărsare de sânge, de acel împărat

cărturar care a cucerit Britania cețoasă și a anexat imperiului Marocul – Claudius e numele său – ah, voi locuitori de limbă greacă a jumătății răsăritene a imperiului nostru, voi, mulțime amestecată ce sunteți, nu uitați că noi romanii, și nu acest neam pe jumătate grecesc, am fost cei ce am dobândit întâi ținuturile în care vă fuduliți acum – și băștinașii noștri au fost Mummius, Paullus, Pompei, Agrippa, Titus, Traian...¹⁰

— Un șir de inși distinși și grozav de dezinteresați, sunt sigur, intervine sec cetățeanul Milo, un trac; și, la rândul său, simte că e de datoria lui să-l îmbuneze pe Bessas, murmurându-i ceva cu mâna la gură,

— Beți, domnilor! îi îndeamnă Malthus. Sosește un nou rând de vin. Să depunem cu toții mărturie în numele Romei, mama noastră, a tuturor!

Simion acceptă cu indiferență:

— Eu sunt gata, dascăle. Vinul acela, care s-a turnat în timpul nunții din Cana Galileii nu rămâne nici în cantitate, nici în calitate, mai prejos decât acesta; iar în ce privește peștele, nici miraculosul năvod cu pește nu ar...

Așa că neplăcerile au fost încă o dată ocolite, dar Modestus nu rezistă să nu continue pe tema invincibililor militari romani.

— Ei bine, spuneți-mi, prieteni învățați de la acel capăt al mesei, și prieteni viteji de la celălalt – care a fost taina succesului fără precedent al soldatului roman? Spuneți-mi! De ce au câștigat bătălie după bătălie, în nisipurile sudului, în zăpezile nordului sau împotriva britonului cel vopsit la față sau a persanului îmbrăcat în aur? De ce Roma, capitala lumii, nu are nevoie de ziduri și de ce singurele fortărețe din întreg imperiul au fost forturile de la granițele îndepărtate? De ce? Îngăduiți-mi să vă spun eu, prieteni viteji și învățați. Au existat trei motive. Primul: acești romani au avut încredere în propriii lor zei apărători, vizibili, vulturii de aur ai legiunilor, care îi păzeau și pe care, la rândul lor, îi păzeau și dâșii – și nu într-o zeitate ipotetică, din ceruri, de deasupra norilor. Al doilea: aveau încredere în propriul lor braț drept pentru a azvârli proiectile – sulițe ascuțite – și nu în coarda nesigură a arcului; și acest braț drept mânua sabia scurtă, de izbit, arma bărbatului curajos, civilizat, nu lancea lașă sau securea ignitoare, barbară. Al

¹⁰ Înșiruire de faimoși generali, consuli și împărați romani.

treilea: aveau încredere în propriile lor picioare, ferme, și nu în picioarele fricoase ale cailor.

— Ho, ho, ho, râde Bessas. Venerată gazdă, distins Modestus, îmi vei ierta sinceritatea dacă îți spun că vorbești prostii, o groază de prostii? Am să las pe seama celor mai religioși din aceasta societate să pună în discuție părerea ta despre puterea vulturilor, ca zei; în această privință, deși nu sunt expert, cred că ceea ce spui este nu numai o blasfemie, dar și o exagerare a faptelor; dar te voi combate cu tărie în privința celorlalte puncte. În primul rând am înțeles că disprețuiești arcul, ca pe o armă care nu contează...

— Oare procedând astfel, nu mă reazim pe autoritatea lui Homer, care-și prezintă eroii cei mai nobili luptându-se la Troia (după ce au coborât din carele lor) corp la corp, cu sulită și sabie? La Troia, arcul a fost arma efeminatului și trădătorului de Paris și a lui Teucer din Salamina, care se pitea după scutul fratelui său Ajax, și căruia mai târziu i s-a refuzat permisiunea de a se întoarce onorabil acasă, în orașul său cu miros de violete, de pe insulă, pentru că nu răzbunase moartea fratelui Ajax, precum ar fi făcut orice respectabil luptător cu sulita și cu sabia. În fapt, în singurul pasaj din operele divine ale lui Homer cel orb, în care apare cuvântul „arcaș”, el este folosit ca un termen de batjocură. În Cartea a unsprezecea, Diomede spune despre Paris: „Un arcaș, un farsor, un filfizon cârlionțat, care se zgâiește după fete”; și, dintre toate, „arcaș” este termenul cel mai aspru. În poemele lui Homer, arcașul se pitește după scutul camaradului său, repet, sau după o movilă, ori o coloană sau o piatră de mormânt, iar omul cu sulita și sabia îi ia în nume de rău până și existența, ca a unuia care fură bătăliei (unde niciodată nu se angajează) o glorie ce nu-i aparține. Oare nu acesta este adevărul, cărturarilor? Fac apel la voi, Malthus, Symmachus, Paleologul!

Aceștia confirmă că Modestus nici nu-l citase, nici nu-l interpretase greșit pe Homer.

Dar Bessas pufnește și cere să audă mai multe despre acestea.

— Spune-ne mai multe despre războinicii romani din epoca voastră de aur. Se încredeau în picioarele lor, nu-i așa? Oare nu din pricină că erau călăreți atât de slabi?

Ochii lui Modestus scânteiară.

— Infanteristul este regele recunoscut al câmpului de bătaie. Caii sunt folositori pentru a purta cercetași, pentru a transporta repede generalii și statul major dintr-un punct al bătăliei într-altul, pentru a trage căruțe și mașini de asediu și – da, atâta-ți pot acorda – putem admite o mică proporție de cavalerie, alături de fiecare mare corp de infanterie, pentru a împrăștia unitățile de hărțuială ale inamicului care, din flancuri, ar putea stingheri rândurile legiunilor noastre de pedestrași ce înaintează neclintite. Dar romanii de odinioară disprețuiau într-atât serviciul de cavalerie, încât, de îndată ce cuceririle le-o îngăduiau, ei obligau popoarele supuse să preia această sarcină servilă – tot așa cum încetau să lucreze cu plugul sau să cultive zarzavaturi, încredințând aceste îndeletniciri sclavilor sau oamenilor de rasă inferioară. Oare nu este așa, Malthus, Symmachus, Paleologul?

Căzură de acord că romanii ajunseseră de timpuriu să se bizuie pe cavaleria aliată. Dar Malthus adăugă, în deplină cinste și corectitudine istorică față de Bessas:

— Cred, totuși, că nicio națiune nu disprețuiește țărâmul în care excelează. Cavaleria romană nu a fost niciodată prea destoinică. În Spania, unde a fost folosită ultima oară ca o forță pe câmpul de luptă, a apărut într-o postură jalnică; sau, cel puțin, așa citim. La fel, nici grecii sau troienii din zilele lui Homer nu par să fi fost arcași iscusiți, judecând după măsura vremii noastre. Întindeau coarda numai până la piept (nu până la ureche, cum o fac hunii sau persanii) și puterea de pătrundere a săgeților pare să fi fost mai mică. Ulise a fost mai eficient, sunt de acord, dar asaltul lui cu săgeți împotriva pretendenților a avut loc de la mică distanță și-apoi a fost îndreptat împotriva unor oameni fără armură și nepreveniți.

Acum e rândul lui Bessas să-și spună cuvântul. Vorbește încet și judicios, fiind din acel soi de oameni pe care vinul îi face prevăzători, nu nesăbuiți.

— Modestus, generoasa mea gazdă, trăiești într-o lume moartă de mult, închisă în biblioteca aceea, de dincolo. Nu ai noțiuni despre lupta modernă. În fiecare epocă există îmbunătățiri. În epoca aceasta, noi, goții, am găsit un mod perfecționat de a lupta. Ei bine, nu doresc să vorbesc de rău izbânzile dobândite de romani, strămoșii tăi, în timpuri străvechi – ele sunt de necontestat. Este limpede că romanii au făcut o

virtute din scăderile lor când erau călare, desăvârșind disciplina pedestrașilor. Dar este limpede că bătăliile lor au fost câștigate în ciuda neîncrederii nutrite față de cai, și nu datorită ei. De-ar fi fost de la natură călăreți și și-ar fi folosit curajul și bunul simț pentru a dezvolta arma cavaleriei, ar fi putut cucerii prea bine, nu numai lumea apuseană, dar cred că și India, și Bactria¹¹, poate chiar și China, care este așezată, pe uscat, la distanță de un an de călătorie. Dar în loc să procedeze astfel, ei se bazau numai pe infanterie și până la urmă armatele lor au fost opuse unui neam curajos, care era în același timp un neam de călăreți – pe deasupra un neam care dădea ascultare căpeteniilor sale – neamul goșilor – neamul meu. Țsta a fost sfârșitul legiunilor romane. Aceste câmpii trace, distinse Modestus, au văzut priveliști mai aspre decât femei îmbătate și stânci care dansează. Simion, Milo, Theudas (acesta era al treilea trac, un proprietar de pământ) de asemenea și voi, băieți, ca viitori soldați, spuneți, grăiesc sau nu adevărul?

Încuviințară că spune adevărul și Theudas adaugă:

— Într-adevăr, Bessas, ai dreptate, trebuie să fi fost un măcel îngrozitor. Patruzeci de mii de pedestrași romani măcelăriți, cu toți ofițerii lor, în frunte cu însuși împăratul Valens. Bătălia s-a dat pe niște câmpii, cam la opt mile spre nord de acest oraș, și care acum îmi aparțin mie. Ogorul de treizeci de pogoane mai este și acum încă plin de oase, de tigve și fragmente de zale, de vârfuri de săgeți și de sulii, colțare de scuturi și monezi de aur și de argint: în fiecare primăvară le scoatem cu plugul la suprafață.

La auzul acestora, siguranța de sine a lui Modestus îl părăsește dintr-odată. Marea bătălie de la Adrianopol era o calamitate istorică pe care el, din când în când, izbutea să o uite, dar niciodată pentru mai lungă vreme; și iat-o reapărând, chiar la masa lui. Vocea îi tremură și cu o privire prin care îi solicită pe sprijinatorii săi să-l asiste, vorbește de astă dată într-o limbă simplă:

— Am fost trădați. Cavaleria noastră ușoară, de pe flancul stâng, a cedat prima. Câștigasem aproape bătălia. Legionarii noștri își tăiau pârtia prin baricada carelor dușmane și într-o altă jumătate de oră am fi izgonit de pe câmpul de bătălie corpul principal la inamicului – dar, pe neașteptate, escadroanele de

¹¹ Țară din vechea Asie, situată pe teritoriul de azi al Iranului.

cavalerie grea gotă se întoarseră dintr-o expediție de pradă și-i trăsneră pe acești traci, care fură împrăștiați în toate direcțiile. Așa că goții șarjară cu ușurință infanteria noastră aliată, și împinseră supraviețuitorii acesteia peste vitejii noștri legionari, care și așa erau destul de ocupați cu lupta de la care. Apoi, cavaleria care trebuia să ne acopere flancul drept (cai din Țările de Jos, cred) se retrase în galop, într-o fugă rușinoasă; și, în sfârșit, de după care se desfășură deodată toată mulțimea barbară. Asaltați și din față, și din flanc, eram prinși în strânsoare ca în îmbrățișarea unei ursoaice mânioase, din munți...

Bessas se arătă de acord:

— Cei mai mulți legionari nu și-au putut nici măcar ridica arma, pentru a izbi, fiind înghesuiți umăr la umăr, asemenea unei mulțimi de pe Hipodrom și unii fură literalmente luați pe sus. Lăncile se legănau în stânga și în dreapta, deoarece lăncierii nu izbutiseră să le descurce din mulțimea îngrămădită ce se clătina de colo până colo, și mulți fură înjunghiați întâmplător, căzând în vârful lancei camaradului din spate. Cât a fost ziua de lungă, până la căderea nopții, strămoșii mei, călăreți înnăscuți, bărbați viteji, destoinici cu lancea și cu sabia, uciseră și uciseră și uciseră mereu. Infanteria noastră turna parcă săgeți pe deasupra. Câmpul colbit deveni lunecos de sânge.

Modestus murmură iarăși, în timp ce o lacrimă grea se prelinge de pe obrazul său până în cupă:

— Cavaleria aliată ne-a trădat. Asta a fost totul. Legiunile au luptat până la moarte.

Malthus întreabă:

— Dar, dragul meu Modestus, oare nu s-a mai petrecut odată același lucru, în războiul cu Cartagina? Cavaleria grea a lui Hannibal nu a zdrobit oare la Cannae cavaleria ușoară romană, astfel încât cavaleria aliată, de pe aripa cealaltă, a trebuit de asemenea s-o ia la fugă? Nu au fost oare și atunci legiunile îngrămădite într-o singură masă și măcelărite? Romanii ar fi trebuit să profite de pe urma acelei lecții. Căci, deși nu au fost călăreți din naștere, ceea ce se pare că suntem cu toții de acord, nu au fost nici marinari din naștere, cum fuseseră cartaginezii; totuși, găsind o corabie de război cartagineză eșuată pe țărm, construiri altele după modelul ei și se exersară în lupta marină, apărați de propriile lor porturi, și până la urmă

căutară flota inamică în dreptul Siciliei și o distruseră. Ar fi trebuit să crească un soi de cai ciolănoși, mari, de povară, pentru a înlocui călușii lor mici și vioi, din Galia, și să încalece pe spinările lor largi, pregătind o cavalerie grea – chiar înlăuntrul zidurilor Romei, dacă era necesar.

Lui Bessas i se făcu milă de Modestus, care plângea iarăși:

— Curaj, distinse și mărite Modestus! Voi, romanii, ați fost cei ce ne-ați instruit, primii, în arta războiului prin care v-am biruit aici, la Adrianopol. Voi ne-ați învățat să ne coordonăm mișcările militare și ne-ați arătat importanța armurii defensive și a luptei în formațiuni regulate. Noi am aplicat numai învățătura voastră în lupta de cavalerie. Și cu toate că am fost destul de norocoși să vă înfrângem armata principală, nu am nimicit imperiul vostru; departe de asta. Am admirat prea mult felul vostru civilizat de a fi, drumurile voastre sigure și clădirile semețe, mâncărurile bune, produsele atât de folositoare și negoțul vostru întins; așa că, până la urmă, voi ați fost cei ce ne-ați cucerit. Nobilii noștri au devenit scutieri juruiți ai împăratului vostru, ai urmașului împăratului pe care l-am măcelărit, iar câțiva ani mai târziu au mărșăluit cu el, ca să salveze Italia de galii rebeli; pe care i-am înfrânt în bătălii de vârf, purtate iarăși cavalerie contra infanterie. Aceasta a fost pe vremea străbunicului meu. De atunci încoace am rămas mereu înăuntrul imperiului roman, ca să-l apărăm împotriva altor națiuni barbare care se îngrămădesc la granițe, ca și împotriva străvechilor persani, vecinii voștri.

Dar Modestus rămâne cufundat în melancolie. Evocă alte amănunte ale bătăliei. Legiunile se luptaseră pe stomacul gol, din cauza unui post creștin smintit, oarecare...

Atunci Belizarie îi cere voie lui Bessas să vorbească și el; căci fiind numai un băiat, trebuia în general să se rețină de la a vorbi până nu i se adresează cuvântul. Bessas încuviințează, dând din cap, și Belizarie vorbește, bâlbâindu-se puțin de emoție, dar spunând ce avea în gând:

— „Roman” este un nume purtat de sute de mii de oameni, care nu au văzut niciodată Urbea Romei și nici nu o vor vedea vreodată; la fel a fost în zilele cele mai mari ale imperiului. A fi roman nu înseamnă să aparții de Roma, un oraș în Italia, ci de lume. Legionarii romani care au pierit cu Valens au fost gali și spanioli și britanici și dalmațieni și din multe alte neamuri; nu

puteau fi prea multe sute de romani de baștină printre ei. Apoi, nu cred că perfecțiunea în echipament și în tactica militară ar fi fost atinsă de lăncierul got. Lăncierul got este un bărbat viteaz și șarja lui este teribilă din cauza greutateii calului său și a armurii grele pe care o poartă – cuirasă, scut, coif, armură de picior. Dar și călărețul hun este un om viteaz și poate slobozi o ploaie de săgeți în vreme ce călărește în plin galop; numai că are calul prea ușor pentru a purta un om în armură completă. Așa că nici hunii nu au atins perfecțiunea. Și totuși, nobile Bessas, oare nu teama de huni v-a mânat dintru început pe voi, goții, peste Dunăre, în Tracia noastră? Căci arcașii voștri pedestri nu-i puteau ajunge din urmă, nici lăncierii voștri să reziste ploilor de săgeți. Ei bine, închipuiește-ți că cineva ar putea să îmbine într-un singur luptător arcașul hun și lăncierul got, să-l civilizeze ca pe un roman și să-l supună unei discipline de tabără potrivite – aceasta ar însemna, cred, a crește un soldat pe cât se poate de aproape de perfecțiune. Și ar fi roman, atât după nume cât și în spirit. Am de gând să comand într-o bună zi asemenea trupe.

Belizarie a vorbit cu atâta calmă sinceritate și cu atâta bun simț, încât toată lumea aplaudă zgomotos, și inima stăpânei mele Antonina se avântă dintr-odată spre el, cu o dragoste neșovăitoare.

Când se aduce desertul, Antonina face o demonstrație a dansului cu sabia, în vechiul stil spartan. Disputa contenise, căci toți își dădură seama că Belizarie spusese ultimul cuvânt care trebuia rostit, și că viitorul artei războiului e în mâinile sale și ale băieților, camarazi cu el. Modestus îl cheamă pe nepotul său și-l îmbrățișează, beat.

— Când am să mor, vila aceasta a mea, va fi a ta – mese, tacâmuri, frize, totul. Nu aș putea-o lăsa în mâini mai bune.

Într-adevăr, bietul Modestus muri curând după acestea și cuvântul său se dovedi la fel de bun ca el însuși. Proprietatea era foarte valoroasă.

Puține au mai rămas de însemnat despre urmarea banchetului, care dură până la ceas târziu. Toată lumea se îmbătă zdravăn, afară de stăpâna mea și de Belizarie – până și Malthus – iar tânărul Uliaris deveni violent, puse mâna pe un cuțit și trebui dezarmat. Modestus își reîncepu dizertațiile dezlănate și izbuti să se încurce în asemenea noduri, încât

obținut aproape tot atâtea aplauze ca și stăpâna mea, cu ultimul ei dans, când se răsuci într-atât, încât picioarele ei păzură brațe, și burta, fese. Fiind complet îmbibat de vin, Modestus uită cu desăvârșire că este creștin și se angajă în cele mai scandaloase injurii și blasfemii la adresa Fiului (de o singură, de dublă sau de mai multe naturi) – dar nu și a Tatălui, pe care, generos, îl identifica mereu cu Jupiter, zeitatea supremă a seminției sale. Continuă prin a spune că Roma a fost ruinată din pricina părăsirii vechilor zei și acceptării impostorului galilean, a cărui filosofie blajină, nerăzboinică, a putrezit pe de-a întregul imperiul; așa că acum trebuiau năimiți barbari neștiutori de carte pentru a apăra imperiul, nu numai în rangurile inferioare ale armatei, dar și în calitate de colonei și de generali și chiar de comandanți de armate.

Acum, cât timp zăbovesc asupra acestui subiect, să copiez din cartea de poezii a lui Modestus un exemplu al endecasilabelor sale latine – metrul pe care îl prefera tuturor. El va indica atât slăbiciunea, cât și tăria ocazională a versului său. Slăbiciunea pricinuită de calambururile și jocurile de cuvinte permanente: *cuneus*, coloană militară sau falangă și *cuniculus*, iepure; *rupibus*, stânci și *rupis*, sfărâmat; *late*, pe larg, și *latet*, ascuns. Tăria intervine, pe alocurea, când contrastul antitetic (triumful iepurilor, adică al creștinilor, datorită blândeții lor nerăzboinice) este resimțit cu un dezgust nobil și sincer. Chorazin este, cred, un sat în Galilea pe care Isus l-a blestemat, dar este folosit în loc de „Galilea”, adică partea pentru tot, conform convenției poetice.

DE CUNICULOPOLITANIS

Reputis rupibus in Chorazinanis

Servili cuneo cuniculorum

Late qui latet, allocutus isto

*Adridens BASILEUS inermis ipse...*¹²

DESPRE LOCUITORII DIN IEPUROPOLIS

În Galilea, printre stânci, din iepuri se prăsi

Un neam späimos, cu-n firav DOMN ce surâzând grăi

¹² În traducere literală: „Acestei slugarnice falange de iepuri, care stă ascunsă în stâncile sfărâmate de la Chorazin, deasupra unei țări întinse, REGELE ei, el însuși fără de apărare, îi grăi zâmbind...” (n.a.)

*„În lașitate fiți frunțași, și-oricând, în chip zorit,
Zbughiți de lângă inamic pân-nu s-a dumirit”.
Sfatul urmând, firavii iepuri prea puioși
În Urbea cea eternă se-aciuiră
Și-n catacombe înmulțindu-se, zeloși,
Curând, întreaga țară năpădiră.
Neghina învrăjbirii, vizuini iepurești
Luară loc rodniciei, pe lanuri, la hotare,
De nu puteau romanii, cu săbii vitejești
Să-și mai spintece drum prin hoardele barbare.
Neam iepuresc cuprinse deci țara-n lung și-n lat,
Și Constantin, din iepuri, și-alese o mireasă;
La mantia-i de purpur o coadă și-a legat
Și lungi urechi drept lauri, și-a prins podoab-aleasă,
De-amar de timp, iepuropolitani, cufundați în rușine,
Pentru ca-n numele Romei s-aveți culcuș păzit,
Ați tocmit vulpi, nevăstuici și ermine
Și-acum sânge cald vă țâșnește din grumazu-mblănit.*

A doua zi de dimineață, stăpâna mea era gânditoare și tăcută, așa că până la urmă am întrebat-o ce-i apasă cugetul. Îmi răspunse:

— L-ai băgat de seamă pe băiatul acela, Belizarie? Noaptea trecută, după banchet, mi-a spus că mă iubește.

— Nu-i nimic rău în asta, nu-i așa, stăpână? am întrebat-o eu.

— O declarație atât de ciudată! Închipuiește-ți, Eugeniu, a spus că vrea să mă ia de nevastă, dacă aş avea răbdare să-l aștept; și între timp el nu s-ar uita la nicio altă femeie. Un băiat de patrusprezece ani, zău! Și totuși, într-un fel, nu-mi venea să râd.

— Ce i-ai răspuns?

— L-am întrebat dacă-și dă seama cine sunt - o femeie care înveselește pe alții, o fiică de conducător de care, un sfinx din Megara - și răspunsul său a fost acesta: „Da, o perlă dintr-o scoică mânjită de noroi”. Evident, nu-și dădea seama că între un bărbat de rangul său și o femeie de meseria mea căsătoria este interzisă de lege. Nu am știut ce să-i răspund bietului băiat. Nici măcar nu l-am putut săruta. Prostească situație!

— Și acuma plângi, stăpână. Asta-i și mai prostesc.

— Oh, Eugeniu, câteodată aş dori să mor!

Totuși, criza de melancolie trecu repede, curând după ce ne întoarserăm la Constantinopol.

Și iată și povestea cum am ajuns să o îngrijesc pe fata-dansatoare Antonina, stăpâna mea.

A fost un negustor sirian din Acra, Barak pe nume, care făcea negoț cu relicvele creștine. Dacă vreuna din relicve era autentică, asta se nimerea cu totul întâmplător, deoarece nu-mi aduc aminte să fi mânuit vreodată un obiect pentru care el să fi plătit un preț mai ridicat. Talentul său principal consta din investirea unui obiect fără nicio valoare cu un nimb de falsă sfințenie. De exemplu, într-o călătorie făcută în Irlanda, a purtat cu el o relicvă pe care, fără rușine, o atribui Sfântului Sebastian, martirizat sub Dioclețian. Era un bocanc militar vechi și ponosit (se potrivea, pentru că Sebastian fusese căpitan în armată), cules de pe marginea drumului, într-o mahala a Alexandriei. Barak își dăduse osteneala să scoată cuiele ruginite din tocul bocancului, înlocuindu-le cu altele, de aur, să-i lege șireturi purpurii, de mătase, și să găsească o casetă din lemn de cedru, căptușită cu pânză purpurie, pentru a păstra această relicvă frumoasă. Aduse cu el, de asemenea, șorțul aspru, greu, al Sfântului Ioan Botezătorul, închis într-o casetă de argint și de cristal. Nu era croit din pânză ci din asbest, o substanță care poate fi toarsă și țesută, dând un material aspru, rezistent la foc. Pentru irlandezii neștiutori era un miracol de netăgăduit că acest șorț putea fi trecut printr-un foc încins, fără să-și piardă culoarea sau să se prefacă în cenușă. Mai avea la el și fluierul piciorului, încrustat cu pietre prețioase, al Sfântului Ștefan, martirul; și șira spinării unui rechin, cu vertebrele legate cu sârmă de aur, despre care spunea că este șira spinării lui Goliat, pe care îl ucisese David; și o bucată rotunjită dintr-un bulgăre de sare, montată în argint, care se presupunea că era antebrațul nevestei lui Lot; și multe alte asemenea minunății. Opulența prezentării părea să dovedească autenticitatea obiectelor și apoi Barak avea la el scrisori pe pergament, care conțineau mărturii ale unor episcopi răsăriteni și relatau pe larg miracolele de tămăduire înfăptuite anterior de aceste relicve. Scrisorile erau, toate, falsificate. Suveranii micilor regate irlandeze plătiră sume enorme pentru a dobândi aceste comori și în curând din bisericile în care se păstrau fură raportate adevărate miracole.

Barak se întoarce prin Cornwall, capătul extrem, de apus, al Britanici și atinse insulele din Canal, unde mă cumpără de la un căpitan de pirați saxoni pe mine, pe atunci un băiat de șase ani. Numele meu fusese Goronwy, fiul lui Garaint, nobil britanic. Saxonii m-au răpit, împreună cu tânăra mea dădacă, cu prilejul unei debarcări neașteptate în estuarul râului Severn. Îmi aduc aminte de donjonul cenușiu, acoperit cu licheni galbeni, al castelului tatălui meu și de însuși tatăl meu, un bărbat grav, cu barbă neagră, îmbrăcat în postav pestriț, cu un tartan larg, vopsit cu șofran și purtând, aninat de gât, un colan de aur și de chihlimbar; și-mi aduc aminte de harpiștii din sala așternută cu papură și chiar de unele frânturi din baladele pe care le cântau.

Stăpânul meu Barak mă lăsa să flămânez, mă trată cu multă cruzime și mă duse cu el în Palestina, unde îmi schimbă numele în „Eugeniu” și mă castră. Apoi, cu banii pe care îi câștigase în Irlanda, mitui episcopii care cârmuiau Locurile Sfinte, ca să-l numească supraveghetor general al monumentelor și ghid principal al pelerinilor. Cu îngăduința episcopilor, spori mult podoabele raclelor și deveni foarte bogat. El a fost cel care a așezat cele două ulcioare de piatră în camera de nuntă din Cana Galileii. Erau astfel construite, încât dacă cineva le turna apă pe gură, curgea din ele vin. Căci în fiecare ulcior era o despărțitură, chiar sub gât, și apa turnată printr-o țeavă nu se amesteca cu vinul care se afla dinainte, în partea cealaltă. Barak mai înzestră Câmpul Olarilor, numit Aceldama, cu lanțul de fier „original” cu care se spânzurase Iuda; și pentru că pelerinii care veneau la biserica lui Constantin, pe muntele Golgota, întrebau adeseori de buretele de isop cu care i se dăduse lui Isus să bea, în timpul crucificării, vin oțetit, Barak redescoperi acest burete – pelerinii puteau bea apă din el, dacă îl plăteau bine pe îngrijitor. În sinagoga de la Nazaret mai depozită abecedarul „autentic” din care copilul Isus fusese trimis să învețe alfabetul și banca pe care stătuse El, împreună cu alți copii. Stăpânul meu Barak obișnuia să spună pelerinilor:

— Banca aceasta poate fi ușor urnită sau ridicată de creștini, dar niciun evreu nu o poate urni.

Avea întotdeauna un evreu sau doi la îndemână, pentru a dovedi jumătate din adevărul afirmației sale; pelerinii înșiși puteau dovedi cealaltă jumătate, dacă plăteau pentru acest privilegiu.

Bisericii Sfântului Mormânt, stăpânul meu Barak nu a trebuit să-i mai aducă alte adăugiri pioase, deoarece lampa de alamă care fusese odinioară așezată la capul lui Isus era acolo, arzând zi și noapte; lespeda cu care fusese închis mormântul, zăcea și ea acolo, la intrare. Era mare cât o piatră de moară și încrustată cu aur și cu pietre prețioase. De pe barele de fier, prinse în pereții sanctuarului, atârnavu brasarde, brățări, lanțuri, colane, centuri, centiroane, coroane din aur curat și juvaere din India, lăsate prin testament de împărați, și un mare număr de podoabe de cap, la fel de bogate, lăsate de împărătese. Întreg mormântul (care amintea de potoul de pe Hipodrom, în ziua de Anul Nou, cu premiile atârnate pentru pariurile inițiale) – adică pereții, podeaua, tavanul – era căptușit cu argint solid. Un altar se găsea în fața mormântului, iar deasupra lui atârnavu lămpi de aur de forma soarelui.

Într-o vară, Barak vizită Constantinopolul (sezonul de pelerinaj fiind primăvara și toamna), ca să vândă relicve călugărilor de acolo. Falsificase un document, care se arăta a fi o mărturie a patriarhului de Alexandria, anume că un oarecare jilț era chiar cel pe care șezuse Isus la Cina cea de taină. Cerea pentru el zece mii de monezi de aur. Întâmplător, secretarul particular al patriarhului sosi chiar atunci în oraș; auzind de afacere, denunță mărturia ca un fals. Dar stăpânul meu Barak, nedorind să fie biciuit și mutilat precum cerea legea, fugi repede, se îmbarcă și nu mai fu zărit vreme de mulți ani în partea de răsărit a imperiului nostru. Apoi fu depusă împotriva lui o plângere, sub jurământ, din partea proprietarului de la care închinase o casă mobilată. Acest proprietar era un conducător de care de pe Hipodrom, tatăl copilei Antonina. I se datora o sumă considerabilă de bani; și judecătorul îi îngădui să se despăgubească din toate bunurile pe care Barak le lăsase în urmă-i. Dar Barak reușise să ia cu el tot ce avea, în afară de mine; căci eu fusesem trimis la cumpărături și mă rătăcisem pe străzile orașului. Când, în sfârșit, m-am întors acasă, foarte târziu, așteptându-mă la o bătaie zdravănă, l-am găsit pe stăpânul meu Barak plecat. În felul acesta s-a întâmplat să trec în stăpânirea conducătorului de care; el m-a predat soției sale, ca să ajut la bucătărie, iar aceasta m-a cedat mai târziu ficei ei Antonina, pe care am slujit-o cu credință mai bine de cincizeci de ani.

CAPITOLUL III SFINCȘI DIN MEGARA

Poate că v-a intrigat termenul de „sfinx din Megara”: așa a poreclit unul sau altul dintre epigramiști, nu mai știu care, pe prostituatele din Constantinopol. Sfinxul este un monstru lacom, care-și păstrează tainele, iar Constantinopolul fusese colonizat dintâi de orașul grecesc Megara. Povestea spune că viitorii coloniști fuseseră instruiți de un oracol să navigheze spre nord-est, până vor da peste pământul așezat față-n față cu „orașul oamenilor orbi”; să-și întemeieze acolo propriul lor oraș, care va deveni cel mai frumos din lume. Așa că navigară spre nord-est, străbătură Marea Egee și, în sus, Hellespontul, până ce ajunseră la Bosfor, unde își întemeiară orașul pe malul european – față-n față cu Hieronul, care fusese colonizat. Părea evident că acesta fusese locul indicat, întrucât oamenii din Hieron își clădiseră orașul pe malul nefavorabil, unde curenții sunt stingheritori, peștele rar și pământul nerodnic, deși le-ar fi fost ușor să-și aleagă malul opus, cu portul său natural, Cornul de Aur – atât de orbi fuseseră! Acum, după atâtea veacuri, Hieronul continuă să fie o localitate mică, dar colonia megarenă a devenit o așezare cu un milion de locuitori, cu clădiri superbe, împrejmuite de un zid triplu. Este orașul cu multe nume – grecii îl numesc, oficial, „Constantinopol”, familiar „Bizanț”, italienii literați „Noua Romă”, goții și ceilalți barbari germani „Miklegart”, bulgarii „Caesarorda”, slavii „Țarigrad” – minunea lumii, pe care eu o consider patria mea.

Stăpânul meu, părintele fetei Antonina, fusese precum am mai spus, conducător de care al facțiunii Verzi, la Constantinopol. Îl chema Damocles și mă trată cu bunăvoință. A câștigat multe curse pentru culoarea sa, înainte de a muri foarte tânăr, în împrejurări care-mi cer să relatez povestea în amănunt. Damocles era trac din Salonic, fiu al unui conducător de care de pe Hipodromul din acel oraș, în care de altminteri nivelul curselor este foarte ridicat – deși, recunosc, nu atât de ridicat ca la Constantinopol. Într-o bună zi, a fost descoperit de un sprijinitor bogat al Verzilor, care venise la Salonic în căutare de talente; și, în schimbul unei considerabile sume de bani, vărsată fondului facțiunii locale, serviciile sale au fost transferate în capitală. Aici conducea în cursele mai importante cel de al

doilea car, având de obicei misiunea să țină pasul și să ciocnească cele două care Albastre, scoțându-le de pe pistă, pentru a da primului car Verde, la care erau înhămați caii mai iuți, șansa unei curse deschise, nestingerite. Era foarte îndemânat la această treabă și câteodată câștiga în ultima clipă cursa cu propriul său car, mimând numai ciocnirea, ceea ce îi îngăduia să se strecoare și să țâșnească el însuși în față. Avea mare talent în a scoate maximum posibil din caii încăpățânați și leneși. Era, de asemenea, cel mai îndemânat mânător al biciului din toată breasla: de la distanța de aproape cinci metri, omora fără greș, cu biciul, o albină pe o floare sau o viespe pe un perete.

Acest Damocles avea un prieten, Acacios din Cipru, căruia îi era foarte devotat și acceptase să vină la Constantinopol cu condiția, printre altele, ca lui Acacios să i se dea o funcție de seamă pe Hipodrom: să poată trăi înlesnit, căci era căsătorit și avea trei copii, numai fete. Condiția a fost respectată întocmai, Acacios fiind numit ajutor de maestru al urșilor, la Verzi. Mai târziu i se dădu funcția de maestru șef al urșilor, o funcție de răspundere, mănoasă. În punctul acesta trebuie să mă întorc în vremuri mai vechi, pentru a lămuri toate de mai sus.

Ei bine, anul 404 al Domnului, exact o sută de ani înainte de povestea pe care vreau să vi-o spun, a rămas însemnat prin două inovații foarte stupide. În primul rând, cărțile profetice Sibiline, consultate de Senat în toate cazurile de ananghie și primejdie națională, păstrate cu grijă în Biblioteca Palatină din Roma, neîntrerupt de la domnia împăratului August încoace – aceste comori prețioase, de neînlocuit, au fost arse cu sălbăticie, din motive religioase, de un creștin neștiutor de carte, un general german, în slujba lui Honoriu, împărat al Apusului. Tâmpenia fusese prezisă de înseși acele cărți; căci se spune că ultimii hexametri sunau astfel:

*Oprind vărsări de sânge pe Hipodrom la el,
Cel ce va fi mai vârstnic (din mai tânăra parte),
Oprind vărsări de sânge pe Hipodrom la el,
Va îndoi măcelul, iar cel mai tinere
În Roma mai bătrână, unor barbari cedând,
Sfetnicul prea destoinic își va vedea arzând.*

Arcadius, împăratul romanilor de Răsărit („cea mai tânără parte”) împlini misiunea ce-i revenea din profeție încă în același an. Într-o zi pe Hipodromul din Constantinopol, un călugăr țâșni între doi gladiatori înarmați, tocmai când aceștia ajunseseră la faza cea mai pasionantă a luptei. Le ceru, cu glas impresionat, să se abțină de la omor, în numele prea sfânt al lui Isus. Gladiatorii s-au sfiit într-adevăr să-l ucidă pe călugăr, deoarece considerau că asta le-ar fi adus ghinion – gladiatorii fiind, în mod firesc, superstițioși. Se despărțiră și îl întrebară prin semne pe împărat, care îndeplinea funcția de președinte, ce să facă mai departe. Spectatorii se simțiră jigniți de acest amestec – de prost gust – al călugărului, în distracția lor; îmbulzindu-se peste bariere și aducând bucăți de mortar și cărămizi smulse de pe locurile lor, îl lapidară pe călugăr până la moarte. La rândul său, Arcadius se simți jignit de uzurparea de către public a autorității sale prezidențiale. Luă o măsură foarte severă: interzise pe termen nedefinit orice spectacol de gladiatori. Decretul provocă proteste violente și răzmeriță; pentru a le reprima, el dizolvă toată breasla gladiatorilor și permise ca Telemachus, așa se chema călugărul, să fie declarat martir și să fie înscris, spre cinstire, în diptihuri. Consecințele acestor măsuri nu fură prea fericite.

În primul rând, precum Sibila pare să fi prevăzut, populația, lipsită de obișnuita ei plăcere de a vedea oameni ucigându-se în public și în mod profesional, își căută satisfacție în lupte neoficiale, cu săbii, ce se dădură pe străzi și în piețe, între tinerii filfizoni ai facțiunilor Albastră și Verde. În al doilea rând, dispariția spectacolului cu gladiatori din jocurile de pe Hipodrom săltă luptele cu urșii dintr-o poziție inferioară, într-una foarte suspusă. Trebuie să menționez că dulăii care se luptau cu urșii nu erau proprietate comună a facțiunii, ca urșii și caii, ci erau antrenați în particular, de către unii sportivi bogați. Se înscenau și lupte ocazionale între leu și tigr (tigrul câștiga întotdeauna), sau lup și taur (când erau sănătoși, lupii câștigau întotdeauna, atacând genitalele taurului) sau taur și leu (șansele erau egale, dacă era un taur puternic) sau mistreț cu mistreț. Dar luptele cu urșii furnizau cel mai agreat spectacol sportiv și deveniră mai populare chiar decât unele spectacole – tolerate încă pe anumite Hipodromuri – în care criminali înarmați încercau, mai

mult sau mai puțin stângaci, să se apere de atacurile unor jivine.

Creștinii mai credincioși fie își părăseau locurile, fie închideau ochii în timp ce se desfășurau asemenea lupte; și chiar o enciclică interzise proprietarilor de urși, proprietarilor de lei, conducătorilor de care și altor profesioniști ai Hipodromului, să se declare creștini. Sau mai degrabă le interzise participarea la eucaristie, deoarece exercitarea profesiei lor era considerată, în sine, păcat: ațâța mintea și sustrăgea oamenii de la contemplarea calmă a Cetății Celeste. Din acest motiv, profesioniștii Hipodromului erau adversari ai religiei creștine, considerând că aceasta disprețuiește vocația lor tradițională, pentru care nu le era însă nicidecum rușine. Puneau cu mare plăcere în circulație diverse povești, pentru a discredita creștinismul, îndeosebi purtarea ipocrită a creștinilor zeloși. Printre înalții demnitari ai Bisericii, se găseau unii, și nu erau puțini, care obișnuiau să trimită în taină daruri în bani maestrului de dansuri Verde sau Albastru, cerându-i să aleagă o femeie deșteaptă, care să învieze câte o societate, cu prilejul vreunui ospăț: totuși, dacă aceiași oameni întâlneau în stradă, bunăoară, o actriță, își strângeau straietele pe trup, cu oroare, de parcă s-ar fi temut de întinare.

În privința aceasta, eram de partea profesioniștilor industriei de distracții: experiența pe care am dobândit-o în timp ce mă afluam în slujba fostului meu stăpân, Barak, mi-a inspirat profundă neîncredere față de Biserică, neîncredere care continuă să dăinuie în mine. S-a înrădăcinat ceva în sufletul meu, și nu poate să dispară; la fel cum se înrădăcinase culoarea Verde în sufletul stăpânului meu Damocles. Dar am întâlnit câțiva oameni onorabili printre creștini, de aceea nu pot scrie în toată onestitatea cugetului ceva împotriva creștinismului însuși – ci numai împotriva celor care l-au folosit în scopurile lor proprii și au făcut din credința lor creștină o paradă de sfințenie, folosind-o ca un mijloc pentru a parveni. Dar, oricum, dușmănia față de Biserică stăruia în mintea oamenilor de pe Hipodrom (inclusiv în termenul acesta și comedienii de la teatru, care era strâns legat de Hipodrom); iar camerele și birourile acestora erau sanctuare pentru puținii preoți ai vechilor zei care mai supraviețuiseră, ca și pentru vrăjitorii egipteni și sirieni, care se îndeletniceau cu interpretarea viselor. Numai maestrul de

dansuri, care acționau ca intermediarii noștri pe lângă conducerea facțiunii, și deci și pe lângă Curte și Biserică erau, prin tradiție, creștini, dar, neîndoielnic, aceștia din urmă erau un mănunchi de oameni șireți, prea puțin demni de dragoste.

Prietenul lui Damocles, maestrul urșilor, Acacios, a fost ucis în exercițiul funcțiunii. Urșii erau excitați din cauza prezenței unei ursoaice în grajdul învecinat. Deveniră refractari. Unul dintre ei izbuti să-și rupă lanțul și apoi, furios, să spargă ușa grajdului, dornic să ajungă la ursoaică. Acacios îi oferă, în capătul unui băț, un fagure de miere și încercă să-l convingă să se întoarcă pașnic în cușcă. Dar jivina părea a se simți insultată că i se oferea un soi de acadea, când ea își pusese mintea la altceva și-l lovi cu iritare pe Acacios – deși fără intenția de a-l vătăma serios – și-i sfâșie brațul. Rana se învenină și Acacios muri în aceeași seară, spre marea tristețe a colegilor săi din facțiunea Verde și îndeosebi a stăpânului meu Damocles; și spre marea tristețe a ursului, mi se spuse, care îl plânse asemenea unei ființe omenești.

Ajutorul maestrului urșilor, Petru, era un soi de văr al lui Damocles – cei mai mulți oameni de pe Hipodrom sunt înrudiți între ei, prin alianță – și luă hotărârea să se căsătorească cu văduva lui Acacios și să ceară conducerii facțiunii să fie numit maestru al urșilor, în locul lui Acacios. Ceea ce se și făcu; și, deși căsătoria putea să pară cam lipsită de cuviință, fiind celebrată atât de curând după moartea maestrului urșilor, ea a fost dictată de împrejurări. Niciunul dintre Verzi nu o luă în nume de rău, față de niciuna din părțile contractante.

Dar perioada cât decedatul maestru al urșilor își deținuse funcția fusese atât de plină de succes – sporise puterea de apărare a urșilor, antrenându-i în mod regulat și servindu-le un regim alimentar potrivit, în loc de a-i ține mereu închiși în întuneric, cum fusese obiceiul – încât direcțiunea votase nu de mult să-i dubleze salariul, care se ridica acum la cinci sute de monezi de aur pe an, afară de bacșișuri. Această mărinimie era justificată de sporirea considerabilă a pariurilor de lângă ring, la spectacolele de lupte cu urși, iar trei procente din câștig se vărsau la fondurile facțiunii. Cinci sute pe an erau o sumă ispititoare și maestrul de dansuri, un reprezentant tipic al tagmei din care făcea parte, nu era dispus să o dea fără nimic în schimb. Când Ioan de Capadocia, care se întâmpla să fie un

Verde de frunte, oferi pentru această slujbă o mie, în favoarea unui om de-al său, maestrul de dansuri nu rămase surd. Chestiunea fu ușor aranjată, Ioan de Capadocia fiind președintele comitetului pentru numiri. Maestrul de dansuri comunică la întrunire că singurul contracandidat era Petru, ajutorul maestrului urșilor, căruia nu numai că trebuie să i se refuze avansarea, dar care nu merită nici actualul său post. Insinuă în fața comitetului că Petru ar putea să aibă un amestec oarecare în scăparea din cușcă a ursului care-l ucisese pe Acacios; și prezintă în asemenea chip căsătoria grabnică a lui Petru cu văduva maestrului decedat, încât apăru ca indecentă. Comitetul nu numai că respinse cererea lui Petru, dar îl scoase pe acesta și din slujba lui. Când Damocles auzi hotărârea, se simți, pe drept cuvânt, scârbit. Se duse la camarazii săi, conducători de care, să se plângă. Îi rugă să semneze o petiție adresată guvernatorilor Hipodromului, ce constituiau o autoritate superioară conducerii facțiunii Verzi, și în care se plângea de dubla nedreptate comisă: față de văduva maestrului urșilor și de cei trei copii, cât și față de ajutorul maestrului urșilor.

Conducătorii de care nu erau totuși prea zeloși să întreprindă ceva în această chestiune, deși noul maestru al urșilor, capadocianul, se fălise fățiș că funcția îi fusese cumpărată, el fiind un venetic, fără legături anterioare cu Hipodromul; aveau mai multe motive pentru a se purta astfel: ei înșiși nu erau interesați în luptele de urși, fiind conducători de care; Ioan de Capadocia era un bărbat puternic și influent la Curte și în facțiune; și socoteau aducerea unui caz, care privea onoarea Verzilor, în fața guvernatorilor, printre care se aflau și Albaștri, ca un act de trădare.

Damocles refuză să lase cazul baltă. Avu întrevederi cu alți Verzi de frunte, încercând să-i convingă să se intereseze, dar niciunul nu voi să-i dea ascultare.

Albaștrii aflară curând de toată povestea și trimiseră pe doi dintre conducătorii lor de care să-l iscodească în secret pe Damocles. Îl întrebară în cel fel l-ar putea ajuta, ca să se facă dreptate. Damocles era atât de tulburat, încât răspunse cu amărăciune:

— Da, într-adevăr! Aș accepta ajutorul oricui, chiar și al Albaștrilor, ba chiar și al blestemaților de călugări creștini, dacă

ar putea să provoace demascarea acestui maestru de dansuri și a acestui capadocian.

Conducătorii de care ziseră:

— Propune femeii și copiilor ei să-și pună cununi pe creștet, să ia buchete de flori în mână și să iasă, escortați de Petru, ca jălbași la potoul de jos, chiar înainte de a începe luptele de urși. Verzii mai de bun simț vor interveni în favoarea lor; și noi îți putem promite că Albaștrii vor susține apelul, vociferând zgomotos.

Damocles acceptă acest plan, care, firește, fusese conceput de Albaștri exclusiv în scopul de a discredita conducerea Verde; căci ei nu nutreau în fapt vreo părere de rău, nici pentru femeie, nici pentru copii. Dar acum începură să se petreacă niște lucruri stranii. În primul rând, datorită unei coincidențe remarcabile, maestrul urșilor al facțiunii Albastre căzu mort, în aceeași după amiază, în vreme ce traversa piața lui August. În al doilea rând, Toma, vistiernicul Albaștrilor, visă în noaptea aceea că un urs negru, mare, purtând o cocardă Verde și călărit de o fetiță mică, cu o cunună pe cap, pătrunse târșindu-și picioarele în sala de comitet a Albaștrilor, își smulse cocarda, o călcă de mai multe ori și apoi începu să împartă coroane și cununi de izbândă și labe pline cu monezi proaspăt bătute.

A doua zi, îndată ce jălbașii se prezentară la potou, precum propuseseră conducătorii de care Albaștri, Ioan de Capadocia trimise o echipă de Verzi ca să-i îndepărteze. Albaștrii înălțară un răcnet înspăimântător, iar majoritatea publicului Verde nu înțelese de care parte este dreptatea și de care nedreptatea, în cazul respectiv: departe de a vădi simpatie, fluierară bieteles făpturi, în timp ce erau îmbrâncite spre ieșire, printre băncile Verzi. Damocles se înfurie mai rău decât oricând.

Ultima cursă din această după-amiază se anunța deosebit de importantă. Era aniversarea urcării pe tron a împăratului și el promisese să ofere o lucrare de artă, un echipaj de car în plin avânt (caii executați în argint, carul și conducătorul în aur), conducerii facțiunii câștigătoare. Urma să fie o cursă strânsă, judecând după pariuri. Damocles era hotărât să obțină aplauzele publicului, conducând cum nu mai condusesese niciodată. Știa că atunci când va fi dus de conducătorii facțiunii, încununat și cu o cruce de flori în mână, ca să se prosterne, în chip de omagiu, și să primească din mâinile împăratului premiul (cum se va

întâmpla, dacă va contribui la câștigarea cursei), va avea prilejul de a-i adresa un apel. Împăratul Anastasie era un om binevoitor, gata oricând să facă dreptate în asemenea cazuri.

Ar fi nepotrivit să dau aici o relatare completă a cursei, dar îngăduiți-mi să descriu cel puțin al șaptelea și ultimul tur al ei. Întâi condusesse una din culori, apoi cealaltă, apoi iarăși prima. La capătul celui de al cincilea tur, când concurenții străbătuseră o milă întreagă, situația era următoarea: primul car Verde se afla pe pista interioară, aproape de bariera centrală: cel de al doilea car Albastru, care ținuse minunat pasul, se afla cu foarte puțin în urma lui, pe pista următoare. Urma apoi carul lui Damocles, cel de al doilea car Verde, pe pista exterioară, urmărit de aproape de primul car Albastru, pe pista vecină lui, pe latura interioară. Victoria părea acum asigurată pentru Verzi, și băncile Albastre priveau posomorât, când se ajunsese la ultimul tur al cursei. Dar atunci, dintr-odată, Damocles își dădu seama: caii săi erau epuizați; nici biciul îndemânatic, nici îndemnul cu glasul nu mai putea stoarce din ei vreun efort de viteză. Distanța dintre cele două care din interior, primul Verde și al doilea Albastru și cele două exterioare, primul Albastru și al doilea Verde se micșora simțitor, deși pozițiile relative se menținuseră aceleași. Primul Albastru se avântă acum tare și ar fi fost în stare să sufle victoria nu numai din fața lui Damocles, al doilea Verde, dar și din fața celor doi care se aflau în frunte. Așa că la curbă, Damocles luă o hotărâre rapidă: încăleacă ușor traiectul primului Albastru și apoi trase brusc de hățuri. Intenția lui fusese, bineînțeles, să ciocnească axa roții carului rival și să-l scoată astfel din cursă, lăsând pe seama camaradului său de pe pista interioară, să asigure victoria. Manevra aceasta era permisă dar încercată rareori, din cauza primejdiei pe care o reprezintă pentru viața celui ce o efectuează: sunt șanse mari să i se răstoarne carul și conducătorul să-și frângă un mădular sau să fie strivit sub copite sau să se încurce în hățurile strâns legate de mijlocul lui, înainte de a izbuti să le taie cu cârligul său tăios. Dar Damocles riscă, și era atât de concentrat să nu-și greșească ținta, și se stârnise atâta praf și atâta țipete, încât nu băgă de seamă ce se petrece pe cele două piste interioare. Partenerul său, primul Verde, fusese îmbrâncit de cel de al doilea Albastru, se ciocnise de stâlpul de marcare și ieșise din cursă; dar calul de tracțiune învecinat, al celui de al doilea

Albastru, își întinsese un tendon în cursul manevrei, ceea ce obligă echipajul să se oprească. În consecință, primul Albastru fu în stare să evite amenințarea roții lui Damocles, fapt care nu i-ar fi fost cu putință dacă partenerul său și-ar fi continuat cursa chiar în fața lui: execută un viraj superb, spre interior, și țâșni în față, ca să câștige apoi confortabil în fața lui Damocles, pe care-l lăsase pironit.

Era evident un caz de ghinion, fapt de care și-ar fi dat seama oricine cu judecată, limpede; dar Verzii erau atât de dezamăgiți, încât se simțiră obligați să caute un țap ispășitor. Nu conducătorul primului car Verde, care zăcea fără cunoștință printre rămășițele carului său, deveni țapul ispășitor, ci stăpânul meu, Damocles. Căci Damocles, după ciocnirea partenerului său, rămăsese în, poziție conducătoare, având numai câteva sute de metri de parcurs pentru a câștiga, dar el trăsesese, inexplicabil, de hățuri. Este lesne de închipuit că Ioan de Capadocia dădu purtării sale interpretarea cea mai dușmănoasă cu putință, acuzându-l că a vândut Albaștrilor cursa. Dovada pe care o oferii în sprijinul acestei acuzații era că în dimineața anterioară, doi conducători de care Albaștri fuseseră văzuți vorbindu-i lui Damocles, într-o vinărie din centru, și că Damocles nutrea resentimente față de conducerea facțiunii, datorită cazului cu maestrul urșilor. Așa că la o reunire de comitet care avu loc imediat după cursă, Damocles fu suspendat de la conducerea carelor pe un an de zile; în aceeași noapte el se sinucise, după ce mai întâi îl atacă pe maestrul de dansuri Verde, căruia îi scoase un ochi cu șfichiul biciului, ținând de-a curmezișul, prin toată lungimea cabinei în care se îmbrăcau conducătorii de care.

Sortii noștri păreau a fi ajuns acum la un punct critic, deoarece stăpânul meu Damocles fusese întotdeauna generos cu veniturile sale și, practic, nu economisise nimic: iar soția și fiica sa Antonina, fură renegate de facțiune, fiind considerate urmașe ale unui conducător de care ce dezonorase culoarea lui. În ce mă privește, mă aflu din nou în primejdia de a fi vândut unui alt stăpân. Dar totul se isprăvi cu bine, deoarece, două zile mai târziu, la o adunare a conducerii Albastre, Toma vistiernicul își povesti visul despre urs. Asigură comitetul că fetița care călărise în visul său pe spinarea ursului fusese una dintre copilele decedatului maestru Verde al urșilor, care stătuseră,

încununată ca jălbașe, la potou. Îi îndemnă să ofere lui Petru postul vacant de maestru Albastru al urșilor, căci acesta era acum tatăl vitreg al acelor fete: era limpede că dacă vor proceda astfel, norocul va surâde celor Albaștri.

Se ivi o oarecare opoziție față de propunere, dar Toma arătă că Petru fusese foarte bine instruit în grajdurile de urși ale Verzilor și că ei, Albaștrii, își fac singuri un bun serviciu și, totodată, alegându-l, îi fac de rușine pe Verzi. Petru fu numit maestru Albastru al urșilor și cât deținu această funcție obținuse succese de seamă și întreaga familie își schimbă culoarea, de la Verde la Albastru; ceea ce se întâmplă foarte rar printre familiile de pe Hipodrom. Ca să-și arate gratitudinea față de familia lui Damocles, el ne oferă adăpost și masă în propria lui casă; iar nevastă-sa și fiicele sale, urmând exemplul său, jurară pe zeul Poseidon (jurământul cel mai respectat de oamenii de pe Hipodrom), că vor face tot ce le stă în putință pentru a ne ajuta. Așa că necazurile noastre fură alinate și văduva lui Damocles nu a mai fost nevoită să mă vândă. Dar pentru a nu cădea în povara lui Petru, îl convinsese pe maestrul de dansuri Albastru să o angajeze pe ea ca actriță la teatru – nu ca actriță dramatică, pe scenă, pentru că nu avea suficientă pregătire pentru așa ceva, ci ca actriță de varietate, în cadrul orchestrei. Știa să danseze puțin, să zdrăngăne din lăută și să bată destul de iscusit tamburina, așa că o angajă. Ea o instrui pe fiica ei, Antonina, încă din anii cei mai fragezi ai copilăriei, ca muziciană, jongleră, dansatoare și acrobată, și Antonina creștea în sentimente tot atât de Albastre, pe cât fuseseră de Verzi sentimentele tatălui ei, Damocles. Curând, Antonina avu mare căutare la seratele cele mai selecte, ca aceea a lui Modestus, la Adrianopol, și la ospetele comune ale tinerilor filfizoni ale facțiunii Albastre, unde fiecare membru aducea o contribuție oarecare, fie mâncare, fie băutură.

Antonina rămase în raporturi de strânsă prietenie cu cele trei fiice ale lui Acacios. Numele lor era Comito, Teodora și Anastasia. Dar dintre acestea, doresc să scriu în primul rând despre Teodora, cea mijlocie, mai mare cu vreo doi ani decât Antonina, care deveni prietena ei intimă. Pe măsură ce creștea, cele trei fete fură aduse, pe rând, pe scenă. Comito era o făptură felină, superb clădită, care avea un succes enorm la bărbați, deși era actriță slabă. Începu să le trateze cu dispreț pe

Teodora și pe Antonina, pentru că niciuna nu arăta atât de bine ca dânsa, dar muri destul de curând, de boala meseriei ei. Și Anastasia se îmbolnăvi, și-și pierdu majoritatea dinților într-o încăierare, la un banchet al comunității. Dar Teodora era de nevătămat. Îndeobște se răspândise ideea că sălășluiește într-însa un diavol – un diavol implacabil și insațiabil. De câte ori, mai târziu, avu Antonina prilejul să mulțumească zeilor că Teodora era aliata ei, și nu o dușmancă!

Prima mea amintire despre Teodora este aceea despre o copilă de șase ani, îmbrăcată într-o rochiță fără mâneci, de felul celor pe care le poartă copiii de sclavi, cărând scaunul pliant al maică-si spre fosa de orchestră, înainte de începutul unui spectacol. Se încrunta și plesnea orice alt copil ce i se ivea în cale; mama ei obișnuia să spună că ar trebui să i se agațe de gât o tăbliță, asemenea aceleia din grajdul de urși, care previne vizitatorul: „Acest animal este primejdios!” Teodora se înrăise deoarece fusese necăjită de fostele ei prietene Verzi pentru istoria nefericită a morții tatălui și a recăsătoririi mamei sale.

Și Antonina suferi insulte, ca fiica unui conducător ce vânduse Albaștrilor o cursă. Dar ea nu era o luptătoare în sensul fizic al cuvântului, asemenea Teodorei, care se repezea cu dinții și cu ghearele la cei ce o chinuiau. Ea se răzbuna pe altă cale, îndeosebi când deveni ceva mai mare, sperându-și dușmanii până ce aceștia își închipuiau că sunt victime ale puterilor ei magice. Treptat, ajunse ea însăși să creadă în magie. Neîndoielnic, avu în această direcție unul sau două succese remarcabile. Într-o bună zi fu lovită rău, din spate, de Asterius, maestrul de dansuri al Verzilor, ale cărui mașinațiuni fuseseră cauza inițială a întregii încurcături și nenorociri. Antonina modelă un chip al său din seu – borțos, năsos, chior – și bolborosi câteva rugăciuni către Hecate, vechea zeiță care stăpânește tărâmurile magice, și-apoi îi scoase cu un ac ochiul rămas. Înainte ca luna să fi ajuns în al treilea pătrar, ticălosul fu orbit: un fus, azvârlit de o femeie furioasă spre bărbatul ei care venea beat acasă, îl nimeri întâmplător, în locul vinovatului, pe maestrul de dansuri, când trecea pe stradă, în dreptul ușii acelei perechi. Teodora o admiră nespus pe Antonina pentru această faptă și încercară împreună să-l nimicească și pe Ioan de Capadocia. Dar presupun că numeroasele rugăciuni ale acestuia la biserică o împiedicară pe Hecate în acțiunea ei; pentru că

Ioan continuă să prospereze. Apoi jurară pe Sfânta Creastă a Cocoșului – un jurământ cum nu se poate mai înfricoșător – că nu vor avea odihnă până ce una din ele nu-l va aduce pe Ioan la starea de sărăcie și cerșetorie pe care o merita. Urmarea jurământului se va povesti înainte de sfârșitul acestei cărți.

Un bătrân vrăjitor siriano-fenician, de la care stăpâna mea Antonina învățase magia – stăpânul meu Damocles se împrietenise cu el – întocmi într-o zi horoscopul celor două fete, care, prin strălucirea sa, îl ului și-l îngrozi. Spuse Teodorei că era predestinată să se mărite cu Regele Demonilor și să domnească mai glorios decât orice femeie, de la regina Semiramida încoace, și că nu va duce niciodată lipsă de aur. În ce o privește pe Antonina, ea se va căsători cu un patrician, singurul om bun dintr-o lume pe de-a întregul rea; și în vreme ce partea de nenoroc a Teodorei se va consuma în jumătatea timpurie a vieții ei, Antonina nu va avea parte de nefericire până la o vârstă foarte înaintată, când se va curma repede.

Teodora își încruntă sprâncenele și-i zise:

— Bătrâne, încerci să ne măgulești și pe noi cu vechile tale viclenii? Nu-ți dai seama, de la bun început, că oamenii de obârșie înaltă nu au voie, prin lege, să se căsătorească cu femei de profesiunea noastră? Mărturisește că minți!

El tremură, dar nu voi să retragă niciun cuvânt, poftind-o să arate datele horoscopului oricărui alt astrolog de renume. Așa și procedă Teodora, iar cel de-al doilea astrolog, un grec din Alexandria, făcu preziceri foarte asemănătoare cu cele ale primului.

Atunci ea îi spuse, râzând, stăpânei mele Antonina:

— Scumpa mea, ceea ce soțul tău nu va fi în stare să înfăptuiască pentru noi prin bunătate, am să-l fac pe soțul meu să înfăptuiască prin demonie.

Îmi mai aduc aminte cum se ducea Teodora la Teatru, fără să poarte nimic altceva în afară de șorțul obligatoriu și de o pălărie largă. Asta se petrecea într-o vreme când trupul ei arăta aproape împlinit. Era jocul ei, să i se dezlege mereu șorțul: obișnuia să meargă la omul de ordine al facțiunii care, foarte ocupat, îi conducea pe spectatori spre locurile lor și să se plângă că „anumiți bărbați ai lui Belial” i l-au smuls brutal. Îi cerea apoi s-o escorteze până undeva, într-un colț ascuns, și s-o ajute să și-l pună la loc. Între timp, sfioasă, își acoperea pulpele cu pălăria.

Gravitatea, deznădejdea prefăcută, persistența ei îl aduceau de obicei la exasperare pe omul de ordine respectiv, spre deliciul stalurilor.

Teodora era mică și avea o față gălbuie. Nu era prea grozavă ca dansatoare sau instrumentistă sau acrobată; în fapt, se afla mai degrabă sub media de iscusință în îndeletnicirile acestea. Dar avea un spirit neobișnuit de vioi și-i lipsea cu desăvârșire orice fel de rușine sexuală: pare într-adevăr să fi fost în carnalitatea ei de o inventivitate unică, așa că, „Asta am învățat-o de la Teodora” deveni o glumă curentă sub statuia Venerei, principalul loc de întâlnire din cartierul bordelurilor. Dar tot timpul cât, în aparență, fusese preocupată numai de câștigul de bani și căutarea plăcerilor, Teodora studiasă cu înverșunare Omul; și nu se află cale mai potrivită pentru studierea acestui subiect, decât aceea a unui sfinx din Megara, în fața căruia oamenii tineri și bătrâni deopotrivă își dezvăluie ființa lăuntrică, mult mai sincer decât în fața castelor mame, surori sau soții. Stăpâna mea Antonina era și ea o cercetătoare a Omului și amândouă, ea și Teodora, învățară curând să-i disprețuiască până și pe cei mai serioși dintre clienții lor, pentru îngâmfarea ireductibilă, credulitatea, ignoranța și egoismul lor, și să se folosească de aceste trăsături spre propriul lor profit. Prin farmece și leacuri izbutiră să evite a rămâne gravide, însă Teodora a trebuit să-și provoace în mai multe împrejurări avorturi, dar nu suferi nicio urmare nefastă.

Aveau numai două prietene apropiate, Indaro și Chrysomallo, două fete asemenea lor; împreună cu care, cam la șase luni după vizita Antoninei la Adrianopol, plănuiră să părăsească scena, dacă puteau obține aprobarea, pentru a-și duce viața pe cont propriu. Permisivitatea era extrem de greu de obținut, dar Chrysomallo și Teodora avură norocul de a dobândi favorurile Democratului Albastru, care controla aripa politică a facțiunii, în vreme ce Indaro și Antonina îl asediau cu succes pe Demarh, care se afla în fruntea aripii militare. Regula obișnuită era ca logodnicul unei actrițe care părăsește scena pentru a se căsători, să verse o contribuție considerabilă la fondul facțiunii. Nu se admiteau alte scuze, în afara penitenței; dar niciuna dintre fetele care făceau penitență nu se mai putea întoarce la vechea meserie, amenințată fiind să fie închisă într-o casă de corecție pe tot restul zilelor ei. Și totuși, aceste patru fete

primară îngăduința de a părăsi scena, pe baza unei înțelegeri că vor rămâne, în continuare, membre devotate ale facțiunii Albastre. Cu economiile lor și cu bani împrumutați de la cei ce le susțineau, se asociază pentru a folosi un număr de încăperi bine mobilate, într-o casă elegantă, aproape de statuia Venerei, unde deschiseră apoi un local de distracție: bucurându-se de sprijinul fățiș al facțiunii, localul deveni în curând cel mai la modă din tot Constantinopolul. La vremea aceasta, mama stăpânei mele murise; Antonina mă moștenise de la ea. Avui ca sarcină aprovizionarea clubului. Lucrând acum pe cont propriu, cele patru asociate nu mai erau obligate să verse mare parte din câștigurile lor particulare maestrului de dansuri; în schimb deveniră membre ale facțiunii, plătindu-și regulat cotizațiile la Fond. Indaro și Chrysomallo erau, amândouă, foarte instruite, una ca dansatoare acrobatică și jongleră, cealaltă ca instrumentistă și cântăreață; și stăpâna mea Antonina le egala în toate aceste domenii. Teodora era și administratoarea, și comicul lor. Cele patru asociate avură astfel o perioadă de viață foarte fericită, veselă și, mai ales, fără de rușine, iar eu sunt bucuros să pot consemna că au rămas prietene bune, atât atunci, cât și în viața lor de mai târziu; și eu, care le-am supraviețuit tuturor, le regret pe toate.

Într-o zi, Teodora ne spuse – eu eram tratat mai degrabă ca prieten decât ca sclav, și toate aveau încredere în mine – că a fost invitată să însoțească un patrician, numit Hecebolos, la Pentapolis, unde fusese numit guvernator, și că i se oferea un prilej prea lesnicios de a vedea lumea după placul ei, pentru a-și îngădui să-l piardă. O imploram cu toții să nu ne părăsească. Și Chrysomallo o preveni că Hecebolos este un om în care nu se poate avea încredere – oare nu era născut la Tyr și, ca atare, un pungaș din naștere? Teodora răspunse că e în stare să-și poarte de grijă, și că singura ei preocupare era că ne lasă singuri și că va trebui să ne descurcăm fără dânsa. Și plecă; după vreo două scrisori amuzante, scrise din drum spre Pentapolis, o foarte lungă vreme nu mai auzirăm nimic de la ea sau despre ea. Apoi, un ofițer de stat major veni în concediu de la Pentapolis și ne povesti că, într-o seară, Teodora își pierduse răbdarea cu Hecebolos, care încercase să o țină într-un soi de cușcă, exclusiv la dispoziția lui; răsturnase o găleată cu lături peste el, peste tunica lui brodată și peste toate cele, în vreme ce Hecebolos se

îmbrăca pentru cină. El o izgonise imediat din reședință, neîngăduindu-i nici măcar să-și ia hainele și bijuteriile. Ofițerul de stat major credea a ști că după aceea Teodora izbutise să convingă pe un căpitan de navă să o ia la Alexandria, în Egipt; dar mai departe nu ne mai putea spune nimic.

Multe luni mai târziu se întoarse la noi, la Constantinopol, schiopătând, o Teodoră schimbată. Nenorocirile, prorocite de astrologul siriano-fenician, se concentraseră toate într-un singur an, și fuseseră foarte amarnice. Teodora noastră cea veselă, încrezătoare în propriile ei puteri, care niciodată nu se dăduse în lături să ne relateze cele mai caraghioase și penibile aventuri ale ei, păstră tăcere în privința experiențelor trăite în Egipt și în umilitoarea ei călătorie îndărăt, prin Cesarea și Antiohia, și prin interiorul Asiei Mici. O îngrijirăm, până ce, încetul cu încetul, își recâștigă sănătatea, dar chiar când, după toate aparențele, își redobândise puterile într-o măsură suficientă, nu se simți în stare să-și reia lucrul la club. „Mai degrabă torc toată ziua lână, decât să reîncep această viață”, plângea ea. Spre marea noastră surpriză, chiar împrumută o roată de tors și începu să învețe mănuierea acestei scule, pe cât de melancolică, pe atât de utilă, în singurătatea odăii sale. Celelalte asociate nu râseră pe seama ei, deoarece era evident că prietena lor suferise peste puterile omenești. Așa că sunetul neîntrerupt al roții de tors se auzea acum în casa clubului la orice oră din zi și din noapte; și când clienții întrebau: „Nu mai contenește odată zgomotul ăsta blestemat?” doamnele răspundeau: „Asta-i de la biata Teodora, care-și câștigă viața cinstit”. Dar ei o luară ca o glumă. Și nu dădură niciodată ochii cu ea.

Unul dintre clienții noștri era un ins straniu, cu fața rotundă, zâmbitor, dezmățat, numit Justinian, nepot al bătrânului comandant barbar al Gărzii Imperiale, Justin, care era neștiutor de carte. Justin trimisese după Justinian, când acesta era încă un tinerel oarecare, și-l adusese dintr-un sat de munte din Iliria, unde el însuși fusese odinioară cioban; îi dădu nepotului educația de care, spre părerea lui de rău, el nu se putuse bucura. Justinian – al cărui nume de botez era Uprauda, „cel drept” – mai vorbea și acum grecește cu un puternic accent străin și prefera de departe latina, limba oficială a provinciei sale de baștină. Niciuna dintre asociate nu știa ce se întâmplă cu Justinian și cum să se poarte cu el, și cu toate că era politicos

și amuzant și părea a fi hărăzit să devină om însemnat, le inspira o anumită stinghereală, într-un fel ciudat, de parcă nu ar fi fost pe de-a întregul om. Nici uneia nu îi făcea plăcere să-l ia în odaia ei. Stăpâna mea Antonina, cel puțin, izbuti să-l evite de fiecare dată, și încă fără a-i stârni dușmănia. Indaro relatează o poveste ciudată: cum, într-o seară, adormise în vreme ce Justinian se afla în pat cu ea și cum, trezindu-se brusc și descoperindu-se singură, văzu un șobolan mare țâșnind de sub pătură și sărind afară, pe fereastră.

Am văzut cu ochii mei ceva și mai straniu. Într-o seară, în vreme ce stătea de vorbă cu doamnele, Justinian zise:

— Aud niște zgomote la ușa din față.

Dar lor le era lene să vadă ce-i acolo, iar eu eram ocupat cu un știu ce treabă, la teigheaua cu vinuri. Am văzut atunci o emanație desprinzându-se de umerii lui Justinian și plutind prin văzduh, un cap de fantomă care se repezi afară, pe ușă, și apoi se întoarse. Justinian zise:

— Nu a fost nimic, hai să continuăm discuția.

Doamnele nu văzură ceea ce văzusem eu; dar una din caracteristicile acestor fenomene era că întotdeauna le vedea numai o singură persoană, așa că fiecare se îndoia de propriile sale simțuri, și nu se putea aduce niciun argument în favoarea autenticității uneia sau alteia din acele viziuni.

Era creștin și-și petrecea timpul cu discuții teologice, chiar în mai mare măsură decât cu bârfeli de facțiuni, sau glume și povești deșucheate; și obișnuia să postească regulat. Întotdeauna venea la casa clubului după terminarea zilelor de post, și mânca și bea nemăsurat. Câteodată postise, zicea el, trei zile, și pofta lui de mâncare i-ar fi justificat lăudăroșeniile, chiar de-ar fi spus că nu mâncase vreme de trei săptămâni. Dar rumeneala din obraji nu-i pieri niciodată, până în ziua morții, care veni la o vârstă foarte înaintată. Stăpâna mea, Antonina, îi spunea, obișnuit, Phagon, după vestitul găman bătrân care, odată, făcând o demonstrație în fața împăratului Aurelian, înfulecase într-o singură ședință: un porc, o oaie, un mistreț și o sută de pâini obișnuite.

Și Justinian se plânse că-l stingherește șuiuratul roții de tors și luă în râs explicațiile noastre. Dar într-o dimineață, când se întâmplase să fi sosit în vizită, Teodora veni în salonul clubului, ca să-și încălzească mâinile la foc, neașteptându-se să dea

peste oaspeți la ora aceea. Când îl observă pe Justinian, șezând pe o canapea, după ușă, dădu să plece; dar el o trase de rochie și o rugă să stea. Așa că Teodora rămase și-și încălzi mâinile. Justinian începu o discuție religioasă cu Chrysomallo, căreia îi plăceau subiectele de felul acesta, și o birui ca de obicei, când deodată Teodora interveni cu un comentariu liniștit, dovedind că era foarte temeinic informată în privința doctrinei despre incarnațiunea lui Hristos, care era subiectul dezbătut. Justinian exclamă cu admirație:

— Asta-i foarte ingenios, dar totodată și foarte neortodox, și-și întoarse atacurile împotriva ei.

Își continuă disputa la nesfârșite, uitând chiar și de ora prânzului, până ce Justinian se ridică și plecă în grabă când auzi toaca bătând surd – obișnuita chemare la rugăciune publică, în oraș. Ortodoxia lui Justinian se datora și unor călătorii pe alte meleaguri: trăise câțiva ani în centrul ortodoxiei, la Roma, ca ostatec al regelui Teodoric al goților. Teodora îl strânse cu ușa într-un fel care ne surprinse; se părea că profitase de șederea ei la Alexandria pentru a învăța de la dascălii de acolo anumite subtilități ale doctrinei. Astfel începu intimitatea dintre aceștia doi, iar Justinian era fascinat de dânsa, ca de o Magdalenă pocăită – căci nu fusese oare și sfânta Maria Magdalena o prostituată? De acum încolo, ori de câte ori venea Justinian la casa clubului, se îndrepta direct spre odaia Teodorei. Ce se petrecea între cei doi, afară de discutarea naturii Trinității și al destinului sufletului copiilor nebotezați și a altor subiecte asemănătoare, nu știu; în orice caz, cât durau aceste întrevederi, roata ei de tors era foarte tăcută. Celelalte asociate erau încântate de a fi scăpat de societatea lui și de sfârâitul roții.

CAPITOLUL IV O CAVALERIE ÎMBUNĂTĂȚITĂ

Anii aceștia de la începutul secolului al șaselea al erei creștine au fost ani răi pentru imperiu. Mama lui Belizarie poate fi scuzată pentru credința ei superstițioasă că diavolul se afla în această vreme la culmea puterii sale. Împăratul care domnea era bătrânul Anastasie, cunoscut ca „Anastasie Ceacârul”, pentru că avea un ochi căprui și unul albastru (o ciudățenie, consemnată câteodată la pisici domestice, dar, după câte știu, niciodată, până atunci, la ființe omenești) sau „Anastasie Ușierul”, deoarece fusese cândva ofițer al Gentilomilor Ușieri, la Curtea predecesorului său. Era un domnitor energic și capabil, în ciuda vârstei sale și, pentru majoritatea nenorocirilor petrecute sub domnia lui, nu i se poate aduce, personal, nicio învinuire ca, bunăoară, cutremurele care au pricinuit pagube mari unora dintre orașele cele mai bogate de pe domeniile sale, or prima apariție în Bosfor a lui Porfiriu, balena albă, sau ciuma care s-a răspândit, venind din Asia, sau o mare scădere a recoltelor, sau o închrâncenare a rivalității dintre Albaştri și Verzi, ceea ce a dus la răzmerițe și răzvrătiri. Toate acestea s-au petrecut în jurul anului nașterii lui Belizarie, concomitent cu războaiele complicate cu sarazinii, desfășurate pe teritoriile ce se întindeau la răsărit de Palestina, și cu raidurile peste Dunăre ale hunilor bulgari, sălbatici. Creștinii ortodocși¹³ atribuiau toate nenorocirile acestea unor cauze religioase, și anume apariției simultane a doi papi rivali, socotind existența concomitentă a doi vicari ai lui Hristos, drept o blasfemie. Alegerea unui papă, la Constantinopol, avu loc în aceeași zi cu cea a celuiilalt, la Roma, încetineala comunicațiilor dintre cele două orașe-capitală pricinuind această nemaipomenită confuzie. Dar, odată ce i s-au încredințat cheile Cerului, niciunul dintre rivali nu voia să-și cedeze celuiilalt legătura: papa de la Roma apăra punctul de vedere rigid-ortodox în disputa fantezistă (după părerea mea) despre natura unitară sau dublă a Fiului, în timp ce celălalt, cel numit de Anastasie, era pentru un compromis amabil. Fiecare arunca asupra celuiilalt anatema de anti-papă, iar noi, păgânii de

¹³ Noțiunea de „ortodoxie” este folosită etimologic, în sensul de credință dreaptă conformă cu doctrina bisericii creștine și nu în sensul istoric în care s-a impus pentru biserica răsăriteană după marea schismă din 1054.

pe Hipodrom, eram foarte amuzați de acest spectacol, și mai ascuțeam conflictul, cei Verzi dintre noi luând partea unui papă, cei Albaștri partea celuilalt.

De parcă toate necazurile acestea nu ar fi fost suficiente, Anastasie se încurcă și într-un război cu Kobad, regele persanilor, care distruse în întregime una dintre armatele noastre, și apoi pustii îngrozitor Mesopotamia romană. Anastasie fu nevoit să răscumpere pacea cu prețul a opt sute de mii de monezi de aur, și asta într-o vreme în care aurul devenise mai rar decât oricând, datorită epuizării principalelor mine europene și asiatice. În anul în care Belizarie se duse la școală, la Adrianopol, hunii bulgari pustiiră din nou Tracia de răsărit, caii lor păscând de-a dreptul în grădinile de zarzavat și parcurile Constantinopolului suburban. Anastasie se apucă de treabă și clădi un mare zid de apărare, la distanță de treizeci și două de mile de oraș, tăind drept de-a curmezișul istmului. De atunci încolo, zidul acesta a constituit o permanentă consolare, deși a fost lăsat în paragină și este ușor de ocolit la ambele capete.

În ce privește disputele religioase: Anastasie, cu toate că personal înclina spre teoria monofizită, găsisese, precum am mai explicat, că e politic să numească un papă care prefera un compromis între acest punct de vedere și cel ortodox, adică cel al dublei naturi. Albaștrii erau ortodocși, din considerente politice; Verzii erau fie pentru un compromis cu monofizitismul, fie pentru monofizitismul explicit. Într-o bună zi izbucni pe Hipodrom o asemenea răzmeriță, stârnită de aceste deosebiri religioase, încât bătrânul împărat fu nevoit să stea în chip de petiționar în dreptul potoului (precum făcuse Teodora și familia ei, cam cu nouă ani în urmă) și să-și ofere abdicarea de pe tron. Albaștrii azvârliră cu pietre în el, dar Verzii i se alăturară, deoarece, fiind facțiunea cea mai puternică, le repartizase locurile cele mai bune de pe Hipodrom. Drept răsplată, el dădu cauzei monofizite tot sprijinul posibil. Dar nu după multă vreme, Albaștrii masacrară un grup de călugări trufași, monofiziți; și pentru că Anastasie nu îndrăzni să le răzbune moartea, puterea Albaștrilor deveni dominantă în oraș și în Senat. Dar Vitalian, un Verde de rang patrician, organizează o armată de patruzeci de mii de traci monofiziți și-i conduse împotriva Albaștrilor, asediind orașul, Temându-se pentru viața lui, Anastasie promise să convoace un Conciliu Bisericesc General, pentru a rezolva toată

încurcătura religioasă; la care Vitalian își lăsa armata la vatră, înainte de să fi avut loc vreo luptă. Dar Anastasie nu se ținu de cuvânt.

Asemenea chestiuni privesc povestirea mea mai de aproape decât s-ar părea la prima vedere, deoarece acel ins ciudat, Justinian, a jucat un rol de frunte în negocierile dintre împărat, Alabaștri și Vitalian, în numele Verzilor. Justinian reprezenta facțiunea Alabastră și-i dădu lui Vitalian asigurări că situația poate fi calmată, spre satisfacția ambelor culori și a ambelor dogme și a împăratului însuși. Justinian se împărtășe chiar alături de Vitalian, ca o dovadă în plus a bunelor intenții ale facțiunii Alabaștre și depuse un jurământ de frăție pe „Pâine și Vin”. Pentru serviciile aduse i se oferă lui Justinian rang de patrician, dar el nu dori să accepte aceste onoruri înainte de a se căsători cu Teodora noastră, de care era în continuare teribil de îndrăgostit. Însă mătușa lui, soția lui Justin, o femeie bătrână și virtuoaasă, de la țară, care nu știa să vorbească grecește, se opuse căsătoriei îngrozită de ideea că nepotul ei își va uni sorții cu o femeie care a fost cândva prostituată. Justinian ajunsese astfel să înfrunte o dilemă: odată ce accepta rangul de patrician nu se mai putea căsători cu Teodora, dar a respinge această onoare părea un act de neloialitate; și îi era teamă și de mătușa lui. Se consultă cu Teodora, care zâmbi și zise:

— Primește rangul, eu nu pot să stau în calea ascensiunii tale.

Apoi Teodora se duse la mătușa respectivă ca să-i comunice același lucru: ceea ce o încântă atât de mult pe bătrâna doamnă, încât își retrase opoziția față de prietenia lui Justinian cu Teodora, cu condiția ca ea să-și părăsească locuința din casa clubului – precum ar fi trebuit încă mai de mult să procedeze o Marie Magdalenă cuviincios pocăită. Așa că Teodora ne părăsi în schimbul unei case frumoase, bine mobilată și dotată cu personal de serviciu, pe care i-o dăruă Justinian; umbla prin oraș cu o trăsură trasă de o pereche de câțari albi. Justinian însuși se folosea de un car cu roți și șasiu de argint și un echipaj de patru cai negri, înhămați într-un singur rând.

Nu mult după acestea, Belizarie veni la Constantinopol, ca să studieze la școala de cadeți, dar stăpâna mea Antonina nu dădu ochii cu el. Împreună cu doamnele celelalte, renunțase la clubul care se dovedea a fi fost foarte rentabil. Chrysomallo se mărită cu un negustor bogat de vinuri, iar Indaro se duse să trăiască

alături de Teodora, în calitate de doamnă de companie. Stăpâna mea ajunsese la concluzia că s-ar putea mărita, la rândul ei. Găsi un negustor sirian masiv, de vârstă mijlocie, despre care putea presupune că o va trata cu îngăduință, că nu va trăi prea multă vreme și că, murind, o va lăsa cu bunăstare. Îl întâlnise întâmplător: venise într-o vizită de afaceri, la Constantinopol, și închiriasse în vecinătatea docurilor o casă mobilată, de felul celor pe care proprietarii le închiriază, cu nevastă cu tot, în vreme ce ei o duc din chef în chef, într-una sau alta din vinării. În cazul de față, nevasta închiriată muri pe neașteptate și negustorul rămase fără tovarășă de pat și totodată fără menajeră. Stăpâna mea acceptă să-i îngrijească o vreme gospodăria; și-l încântă atât de mult, încât după numai câteva zile se căsătoriră legal. În povestea aceasta el nu deține niciun rol mai deosebit, deoarece (pentru a fi sincer) nu fusese nici măcar tatăl celor doi copii ai stăpânei mele, care supraviețuірă – fiul ei Fotius și fiica ei Marta – ci numai al unuia dintre cei doi care muriră. Dar negustorul făcu exact ceea ce se aștepta de la el, atât în viață cât și la moarte, și se pare că stăpâna mea l-a satisfăcut pe deplin, ca cea mai bună dintre soții, deoarece astfel o descrie în testamentul său.

Casa lor se afla la Antiohia, unde el era vistiernicul Albaștrilor pe Hipodromul local și președintele breslei negustorilor de mătase. Până la urmă se dovedi a fi fost un om mult mai bogat decât bănuisem noi. Pace memoriei sale! Pentru a-i face plăcere, stăpâna mea trecu la creștinism, împreună cu alte trei femei. A fost o ceremonie memorabilă, în manieră siriană, sinceră, slujba fiind oficiată de un preot tânăr și un diacon tânăr. Femeile fură cufundate goale; dar de dragul cuviinței, în afara preoților nu se îngădui nici unui bărbat să fie de față. Eu nu fusesem exclus, fiind eunuc. Ei bine, oficierea botezului a constat din multe glume, băuturi, săruturi și din mai puțină ceremonie creștină. Toți șase o isprăvirăm în apă.

În cel de al doilea an al vieții noastre la Antiohia, care este un oraș la care țin foarte mult (îndeosebi dacă cineva poate scăpa de arșița de vară, precum făceam noi, retrăgându-ne pe o moșie din Liban, printre flori și cedri), ne sosi vestea morții bătrânului împărat Anastasie. Curând după aceea ne parveni știrea surprinzătoare că urmașul său nu era unul dintre cei trei nepoți netrebnici ai lui, ciurucuri ale facțiunii Verzi, ci Justin,

comandantul veteran al Gărzii Imperiale. Șambelanul de Curte al lui Anastasie îi dăduse lui Justin o sumă de bani considerabilă, pentru a mitui Gărzile ca să-l susțină pe propriul său candidat la tron. Justin, destul de cinstit, dădu acești bani gărzilor, dar îl înșelă pe șambelan: el însuși îmbracă toga purpurie căptușită cu postav aurit, ciorapii purpurii, sandalele roșii bătute în nestemate, tunica de mătase albă, eșarfa roșie ca focul, și diadema de perle, cu cele patru mărgăritare mari legănându-se în spate. Gărzile îl ovaționară cu entuziasm. Numele de botez al lui Justin fusese Istok, și alt nume nu avea, dar se aranjase să fie înfiat de străvechea și nobila familie a Anicienilor. Însă bătrâna lui soție zise că toată pompa aceasta era ridicolă pentru o femeie ca dânsa: refuză să-și poarte veșmintele imperiale sau să se mute în Sacrul Apartament Imperial, până ce Justin nu-i dădu un nume nou, în locul celui vechi. Așa că din Lupchin (ceea ce înseamnă „iubită”) deveni Eufemia, și fu prilej de mare haz în oraș, datorită manierelor ei de la țară. Era un adevărat spectacol să o vezi împărțind pomeni săracilor, duminica, la catedrala Sfintei Sofia, urmată de suita ei elegantă, alcătuită din doamne și eunuci. Lupchin cunoștea foarte bine puterea de cumpărare a banilor, dar nu se putea obișnui cu ideea că acum era stăpâna a sute de mii de monezi de aur. Așa că, în fața șirului lung de cerșetori admiși, împărțea cu solemnitate câte un ban de argint și dacă, întâmplător, o bătrână, după ce-și primea banul, se așeza din nou la capătul cozii, Lupchin o recunoștea fără greș și o trăgea zdravăn de urechi; cum mai obișnuia și acum să-l tragă de urechi pe Justinian, dacă vorbea când nu se cuvenea sau dacă o supăra cu ceva.

Justin era ortodox și înclina spre Albaștri. Găsi necesar să se descotorosească de unul sau doi Verzi primejdioși; printre aceștia se număra Vitalian. Justinian puse la cale uciderea lui Vitalian la un banchet, la care atât el cât și imperialul său unchi luară parte. Justifică încălcarea jurământului său pe Eucaristie prin niște subterfugii teologice, cum că un legământ făcut unui eretic nu te leagă. Justinian se vădi a fi de neprețuit ca ministru al lui Justin, care nu știa nici să citească, nici să scrie și era nevoit să semneze toate documentele cu un sigiliu de aur ce lăsa în urmă literele LEGI, însemnând „Am citit și aprobat”. Justin îl înfie, acordându-i demnitatea de consul și numindu-l Comandant al Armatei din Răsărit; dar Justinian nu era soldat

și prefera să stea la Constantinopol, cu Teodora. Verzii puseră mâna pe arme, ca să răzbune moartea lui Vitalian, dar Justinian era mereu ținut la curent cu secretele lor de către Ioan de Capadocia și înăbuși fără milă rășcoala; și puteți fi siguri că Teodora l-a încurajat în această acțiune. Ioan de Capadocia, deși Verde, se întâmplă să aibă vederi ortodoxe și-și scuză astfel trădarea; căci își dădea limpede seama în ce direcție bătea acum vântul. Justinian îl răsplăti cu daruri mari de bani, și o poziție însemnată la Curte. Teodora își putea îngădui să aștepte cu răzbunarea ei.

Între timp, ruptura cu papa fu reparată, deoarece Justin era mai neînduplecat decât însuși papa, cum obișnuia să se și laude, cam copilărește de altminteri; și toți episcopii și preoții monofiziți fură îndepărtați din funcții. O împrejurare ciudată era că Teodora, deși o Albastră atât de loială sau, mai degrabă, o adversară atât de înverșunată a Verzilor, era, pe plan intelectual, monofizită, cum la rândul său Ioan de Capadocia, deși Verde, era pe plan intelectual ortodox. Teodora nutrea convingerea – care mie mi se pare judicioasă – că dacă Fiul ar fi fost caracterizat prin ceva atât de singular, ca o natură dublă, cel puțin unul dintre evangheliști sau apostoli, dacă nu chiar Fiul însuși, ar fi pomenit această singularitate; dar n-o pomenise nimeni. Invers, părerea lui Justinian era că o natură dublă este o realitate destul de comună, deși la oamenii obișnuiți ea se manifestă, îndeobște, ca fiind în parte umană, în parte demonică. (Ceea ce era adevărat de-a binelea în privința lui.) Teodora răspundea la acest argument:

— Demonii sunt numeroși și trupul unui om poate cuprinde concomitent chiar și șapte, admit. Dar Dumnezeu este, pe veșnicie. Unul, prin axiomă teologică, de aceea dacă Isus a fost într-adevăr Dumnezeu, atunci a fost și Unul.

Belizarie – care era ortodox, deși nu fanatic – absolvi școala de cadeți, cu distincție, și se dovedî un excelent ofițer de gardă. Purta acum uniforma alcătuită din tunică verde, căptușită cu roșu, guler de aur, scut roșu, încadrat albastru, cu o stea neagră. Nu se amestecă în politica de facțiuni, nici nu-și irosi timpul cu deșertăciuni, așa că Justin îl notă ca meritând avansare rapidă și-l încurajă să întocmească pentru oamenii de sub comanda lui un nou sistem de instrucție de cavalerie. Belizarie elaboră planul pe care-l enunțase atât de limpede în

timpul banchetului de la Adrianopol, și anume de a înarma cavaleria grea atât cu arc cât și cu lance, făcând-o astfel utilizabilă și ca forță de hărțuială, și ca trupă de șoc. Justin era un soldat bătrân și părerile lui Belizarie îi erau pe plac; admiră, de asemenea, unitatea perfectă pe care o descoperi stăruind între Belizarie și frații săi ofițeri – Rufinus, Ioan Armeanul și Uliaris. Când deveni împărat, le îngădui să instruiască în acest stil nou o companie de recruți și să o ducă într-un raid, peste Dunăre.

Cu acest prilej, Belizarie își înarmă toți oamenii cu lance și un arc rigid, care avea o cadență de tragere înceată, dar ale cărui săgeți puteau străpunge orice armură de corp. La fel, înzestră pe fiecare cu un scut mic, ușor de mânuit, legat de braț, are era în același timp și un fel de tolă pentru o jumătate de duzină de sulți scurte, ascuțite. Aceste sulți puteau fi folosite la distanță mică. Erau apucate de capătul în care stăteau înfipite penele, se țineau în sus, asemenea unor torțe și se azvârleau cu o mișcare a brațului, concomitent înainte și în jos; capetele erau grele, dar penele le mențineau pe traiectorie. Ca armă de folosit în ultimă instanță, în cazul în care dădea greș până și lancea, purtau câte o sabie grea, lată, într-o teacă, pe pulpa stângă. Pentru a stăpâni toate aceste arme și în același timp și calul, era nevoie de multe luni de exerciții. Arcul, bunăoară, este o armă a cărei mănuire necesită ambele mâini; așa că Belizarie își antrenează oamenii în a-și conduce caii fără căpăstru, prin presiunea genunchiului și a călcâiului. Dar mai introdusese și un dispozitiv nou: scări de șa metalice, care atârnavă de curele, ca un ajutor pentru încălecare și pentru călărirea cailor foarte înalți, pe care îi prefera. Scările fac acum parte din dotarea generală a armatei, deși la început fuseseră disprețuite, ca fiind potrivite numai pentru femeile care încălecă. În sfârșit, le asigură oamenilor săi și ei late, bine căptușite, în fața cărora se legau, când nu erau folosite, mantalele de lână pentru vreme rece sau ploioasă. Purtau cămăși de zale, fără mâneci, până la coapse, cizme înalte, din piele netăbăcită. Când nu era folosit, arcul se ținea pe spate; săgețile se păstrau într-o tolă, alături de sabia lată; lancea era purtată în dreapta, într-un toc de piele.

Recrutul era instruit să facă totul metodic, așa că fiecare acțiune devenea obișnuită: de exemplu, întinderea corzii arcului se executa întâi în timp ce mergea la pas, apoi în trap, apoi în

galop. Mâna dreaptă se întinde în spate, după arc, îl trage în față, aşază pe piciorul drept capătul de care este legată coarda şi îndoiaie arcul, apăsându-l în jos. Mâna stângă, care între timp a tras repede o săgeată din tolă, deschide o copcă de care este prinsă coarda şi petrece laţul peste opritor; apoi mâna stângă coboară spre mijlocul arcului, trece săgeata în mâna dreaptă şi, într-o clipă, arcul e în acţiune. Belizarie îşi însuşise metoda aceasta de la huni. De la goţi învăţase mânăuirea potrivită a lancei şi scutului şi-şi puse oamenii să se antreneze în a para lovături, luptându-se unul cu altul, cu sulii uşoare, fără vârf metalic. Ultimul exerciţiu al cuirasierului aproape gata instruit consta din a galopa de-a curmezişul unui câmp, la marginea căruia se apropia „Omul spânzurat”. Acesta era o momăie împăiată, care se legăna pe o spânzurătoare, aşezată pe un cărucior cu roţi mici; căruciorul venea, coborând încet pe o pantă blândă. Călăreţul trebuia să-şi armeze arcul din goana calului, să ţintească trei săgeţi în figura care se balansa şi apoi să fie gata să o atace cu lancea sau cu sulii scurte. Rangul, solda şi raţia erau acordate după îndemânarea vădită la exerciţiul acesta şi la altele asemănătoare. Belizarie pretindea ofiţerilor săi facultăţi excepţionale: exploatarea iscusită, în manevre, a terenului, promptitudine şi precizie în raportarea către cartierul general, apreciere rapidă a greutăţilor şi avantajelor tactice, dar, mai presus de toate, însuşirea de a-şi stăpâni oamenii, fie că erau într-un singur corp, fie că erau dispersaţi. La unii oameni această însuşire e oarecum mai firească decât la alţii; dar nimeni nu se poate bucura de ea dacă nu izbuteşte să dobândească, prin vitejie fizică, respectul oamenilor săi. De aceea, Belizarie insistă ca fiecare ofiţer să fie cel puţin tot atât de îndemânatic cu arcul, lancea, suliţa scurtă, sabia, şi să fie tot atât de bun călăreţ ca şi cei mai buni dintre soldaţii de sub comanda lui.

Justin îl întrebă pe Belizarie:

— Ce fel de recruţi vrei? Ai vreo preferinţă pentru vreo clasă, trib sau rasă?

Răspunsul lui Belizarie:

— Dă-mi oameni care ştiu să bea apă stătută şi să mănânce stârvuri. Să fie o forţă amestecată: munteni, oameni de la mare şi oameni de pe câmpia largă. Nu-mi da contingente de pălmaşi,

ci lasă-mă să-i aleg unul câte unul, și nici membri de facțiuni să nu fie și nici din cei care au mai slujit ca soldați în alte unități.

Justin încuviință acest răspuns. În unele campanii, mai mulți ostași mureau de boli decât de răni, și victimele erau în cea mai mare parte oameni neobișnuiți cu hrana și apa proastă. Muntenii erau îndeobște îndrăzneți, viguroși, independenți, cu vederea și auzul bine dezvoltate; în regiuni accidentate erau de neprețuit ca iscoade și ghizi. Oamenii de la șes știau să umble cu caii și se pricepeau la arta războiului purtat pe spații întinse. Cei de la mare erau îndemânateci și le venea ușor să se simtă ca la ei acasă în locurile necunoscute și să se înțeleagă cu străinii. Fiecare dintre aceste categorii putea învăța de la celelalte; cu cât mai diversă va fi compoziția, cu atât mai puternică va fi disciplina în orice escadron, și cu atât mai ușor se va înțelege un escadron cu celălalt. Căci legăturile rasiale sau religioase strânse, unind oamenii sub un singur stindard, pricinuesc adeseori răzmeriță, nemulțumire și certuri cu alte unități. A te înrola în armată trebuie să însemne a dobândi cetățenia într-o lume complet nouă, și nu să semene cu mutatul cuiva din centrul orașului său de baștină, undeva la mahala. Acestea erau atât părerile lui Justin, cât și ale lui Belizarie.

Belizarie nu voia să aibă contingente recrutate de pe moșii – cu alte cuvinte nu voia sclavi vărsați de moșieri, în chip de impozit, armatei – pentru că îndeobște moșierii trimiteau oamenii cei mai slabi și nefolositori; adăugase însă cererea de a-i alege unul câte unul, știind că în aceste contingente se trimitea câteodată un om numai și numai pentru că era prea activ și prea de sine stătător în cuget ca să-i fie pe plac moșierului său – și acesta, tratat în mod corespunzător, putea deveni un bun soldat. În sfârșit, nu voia membri ai facțiunilor, pentru că aceștia deveneau elemente turbulente, oriunde nimereau; și nu voia nici oameni cu serviciul militar efectuat anterior, în vreo altă unitate, deoarece aceștia considerau în orice împrejurare că le știu pe toate mai bine decât ofițerii și sergenții escadronului sau companiei în care se aflau acum, și-i învățau pe recruți șmecherii tradiționale, pentru a se eschiva de la datorie, pentru a fura și pentru a-și îmbunătăți situația în dauna altora.

Justin îi permise lui Belizarie să-și aleagă oameni dintre recruții care se încorporau anul acela din Tracia, Iliria și Asia Mică; iar el îi alese, conform precizărilor făcute.

Cu un escadron bine instruit, Belizarie întreprinse un raid peste Dunărea Superioară, în vara anului Domnului 520. Îi atacă pe gepizi, o rasă germanică turbulentă, care se așezase cam de o sută de ani prin părțile acelea. Gepizii luptau călare, folosindu-se de paloșe lungi, vorbeau cu glas tare și-și ungeau părul galben cu unt rânced. Erau organizați, ca cele mai multe triburi germanice, în *gau*-uri, comunități de cinci mii sau mai multe suflete, fiecare condusă de un nobil, asigurând cam câte o mie de luptători pentru armata națională. Miile *gau*-urilor erau subdivizate în „sute”, trupe de călăreți liberi, care depuseseră jurământ personal, de loialitate, față de un nobil de rang mai mic și care, membri ai unui singur clan sau ai unui grup de familii, făceau un schimb regulat de femei, pentru căsătorie.

Misiunea lui Belizarie a fost de a ataca unele forțe mai mici ale gepizilor, de a lua prizonieri, de a nu pierde el însuși oameni, de a insufla acestei națiuni un respect nou față de numele imperial. Îndeplini toate aceste sarcini. Până și cei mai nobili dintre gepizi purtau foarte puțină armură, bizuindu-se pe pieptare de piele, coifuri și scuturi de răchită, acoperite cu piei; și numai infanteria lor, alcătuită din sclavi sau iobagi, folosea arcul. Tactica lui Belizarie era de a atrage cavaleria gepizilor cât mai departe de infanteria lor și de a o ține în raza de acțiune a săgeților; de a nu-i lăsa să se apropie cu securile lor de luptă și cu sulitele scurte, până ce nu se demoralizau din pricina pierderilor suferite; de a descăleca, în primul rând cât mai mulți cu putință, prin săgetarea cailor. Atunci șarja, dar nu continua urmărirea, prinzând doar pe cei descălecați și pe toți acei care încercau să se mențină pe poziție. În decursul acestei campanii de vară, despre care nu pot da amănunte geografice deoarece pe aceste meleaguri nu există orașe așezate sau alte locuri mai bine cunoscute care să indice perimetrul unde s-a desfășurat lupta, efectuează incursiuni până la patru sute de mile. Hrana pe care oamenii săi o purtau asupra-le era alcătuită din făină de orz și pastramă de capră, fiecare purtând o rație pentru zece zile. Menținut pe râu o corabie de aprovizionare, cu depozite de săgeți și un atelier de reparații la bord; aceasta era baza lui. La sfârșitul campaniei, trei dintre oamenii săi fuseseră răniți și unul se înecase într-o mlaștină; dar prinsese nu mai puțin de patruzeci de gepizi, care, preferând cu toții viața de soldat vânzării ca sclavi pentru muncă manuală, cerură permisiunea de

a se înrola în cavalerie, sub comanda personală a lui Belizarie. Aceștia au fost primii recruți barbari ai Regimentului de casă al lui Belizarie, căci Justin, plin de gratitudine, a rebotezat în felul acesta unitatea, îngăduindu-le ostașilor să depună jurământ de credință față de comandantul lor.

Gepizii duceau lipsă de metale, atât de fier cât și de aur, și bijuteriile lor aveau o valoare neînsemnată.

Mulți dintre ofițerii care s-au distins mai târziu, în decursul celor patru războaie ale lui Belizarie, au fost antrenați în decursul acestei campanii; sau în cursul expediției represive, pe care o întreprinse în vara următoare, împotriva hunilor bulgari de pe Dunărea inferioară, care în ultima vreme deveniseră iarăși activi pe malul nostru al râului. Cu acest prilej duse cu el șase sute de cavaleriști grei, în loc de două sute. Problema pe care o avea de înfruntat cu bulgarii, care sunt arcași călare, era cum să ajungă aproape de ei, nu cum să-i țină departe. Metoda lui consta din a folosi ca momeală vie o unitate mică, pe cai repezi; îi atrăgea pe bulgarii lacomi într-o poziție nefavorabilă, în care li se putea tăia retragerea. Asemenea gepizilor, ori de câte ori se opreau din marșuri, bulgarii își apărau comunitățile cu baricade construite din căruțe. Belizarie se apropia de ele din direcția vântului, și le dădea foc, cu săgeți aprinse. Pricinui bulgarilor pierderi însemnate și captură numeroși prizonieri, dar taberele ocupate ofereau prea puțină pradă.

Pentru aceste fapte de arme, Belizarie fu înaintat de la titlul de „Patrician Distins” la cel de „Patrician Ilustru”. Justinian era acum Comandantul Gărzilor Imperiale, sub tatăl său adoptiv, împăratul Justin. Totuși, el nu era soldat și problemele privind armata erau de fapt și acum rezolvate tot de Justin. Pe de altă parte, Justin nu se pricepea la problemele de stat și la afaceri civile și îi lăsa pe funcționarii de stat să facă mai mult sau mai puțin ce doreau, controlați fiind de Justinian.

Belizarie era acum folosit ca supraveghetor general al instruirii militare și petrecu următorii patru ani deplasându-se dintr-un oraș de garnizoană în celălalt, prin toată partea de răsărit a imperiului, scriind rapoarte amănunțite despre starea trupelor pe care le inspecta și despre capacitatea ofițerilor și făcând recomandări pentru îmbunătățirea instrucției și echipamentului, Dobândi mulți prieteni printre ofițerii vechi, a căror activitate o lăuda, și printre ofițerii tineri mai activi, pe

care îi propunea pentru avansare; dar și mai mulți dușmani. Refuza de fiecare dată să închidă ochii față de incompetență sau față de lipsuri în echipament și deveni cunoscut drept un om care nu putea fi mituit.

Păstră înaltele favoruri ale Curții, deși ori de câte ori era îndemnat să se însoare cu una sau cu alta din femeile de obârșie înaltă, se scuza, spunând că în prezent era prea mult pe drumuri. Când va fi să se așeze, se va căsători. Dar nu avea încurcături cu femei, fie ele căsătorite, fie necăsătorite, și se abținea de la vizitarea marelui bordel pe care-l clădise Constantin, și care devenise locul general de întâlnire a tot ce reprezenta spirit și modă la Constantinopol. Dușmanii săi dădură să se înțeleagă că nu avea amantă pentru că preferă pe cei de același sex; dar asta era o minciună sfruntată. Cauza pentru care nu s-a căsătorit – evident, după părerea mea personală, deci subiectivă – era că amintirea stăpânei mele Antonina continua să stăruie într-însul; și se ținea departe de bordel, pentru că vizitarea stabilimentului era potrivnică legii creștine, pe care jurase să o respecte. Afară de asta, activitatea pe care o desfășura ajungea cu prisosință pentru a-i ține cugetul ocupat, și dacă voia să se distreze, se ducea la vânătoare, cu statul său major. Nu-l deranja prea mult dacă era lipsă de căprioare sau de iepuri sau de alt vânat; era gata să tragă după șoimul din cer sau în șarpele din tufiș, la fel ca după vânat nobil, și nu trăgea mai puțin precis. Își încurajă ofițerii la același exercițiu; căci vânătoarea, zicea el, este un soi de instrucție. Recomanda în mod deosebit vânătoarea de mistreț cu lancea.

Îndatoririle sale îl aduseră de două ori la Antichia, dar prima dată stăpâna mea și soțul ei se aflau întâmplător la vila lor din Liban; și nici a doua oară Antonina nu-l întâlni, deși jinduia să-l revadă. Soțul ei îl invitase acasă, la cină, dar el refuză, pretextând obligațiunile oficiale. Totuși, scrise cu mâna lui o scrisoare, ca o atenție deosebită față de soțul stăpânei mele. Părerea mea, influențată în mod firesc de prejudecăți, este că se simțea tulburat de perspectiva de a o reîntâlni pe Antonina, în postura de soție a unui alt bărbat.

Toate acestea pot părea o istorie cam extravagantă, dar mai târziu am mai întâlnit un caz asemănător, în Italia; un tânăr patrician se îndrăgostise de o femeie căsătorită, la vârsta fragedă de treisprezece ani. Nu numai că se abținu definitiv de a

mai iubi vreo altă femeie, dar se retrase în sălbăticie și trăi acolo, într-o peșteră, unde mai târziu întemeie frăția de călugări sihastri care acum sunt numiți benedictini, după acest disperat de Benedict. Erau o frăție cumsecade, care avea numai trei îndeletniciri și anume: adorarea lui Dumnezeu, lectura și munca manuală; se abțineau de la carne de măcelărie, de la politică și de la vicii. Dar membrii frăției, în frunte cu Benedict, ajunseră la părerea că bărbatul și femeia nu trebuie să-și fie numai străini, ci dușmani firești, de neîmpăcat; ceea ce, pentru mine, e o absurditate. Odată le-am vizitat sihăstria, împrejmuită cu ziduri înalte, pe Muntele Cassino, deasupra Căii Latine, între Roma și Neapole, și am găsit că totul se conforma unei discipline dintre cele mai severe și mai amănunțit elaborate. Am raportat cele văzute stăpânei mele, căreia regulile mănăstirii nu-i îngăduiau să intre și i-am spus despre Benedict:

— În el s-a pierdut un bun soldat.

Belizarie, care era de față, îmi răspunse, în spirit creștin:

— Nu, Eugeniu, un bun soldat a fost găsit.

Într-o anumită împrejurare, acest Benedict a fost aproape înfrânt: femeia pe care o iubea se îndură până la urmă de el, și angajă un grup de femei de la teatru, ca să vină într-o seară cu ea la mănăstire; câte o femeie de fiecare călugăr. Bătură la poarta principală; iar când ușierul – un got uriaș – le deschise, fu atacat de niște brațe care-l cuprinseră drăgăstos, îmbunat cu sărutări parfumate, și luat prizonier. Atacul fu dat cu multă vigoare, și toți călugării sucombară, cu excepția a doi sau trei care se închiseră în chiliile lor și azvârliră cheile pe fereastră, ca să scape de ispită: precum se imobilizase, în legendă, Ulise în fața ispitelor Sirenelor, poruncindu-le marinarilor lui să-i lege mâinile și picioarele de catarg. Numai Benedict rămase pe poziție. Luă de mână pe conducătoarea atacului și-i vorbi cu sinceritate plină de dragoste și o făcu să se rușineze amarnic pentru acțiunea ei. Dacă istoria lui este adevărată, atunci Benedict avea un caracter tot atât de neclintit ca și Belizarie. Sau, poate, chipul femeii mai pierduse între timp din frumusețe; căci era, fără îndoială, mult mai în vârstă decât el, iar femeile patriciene din Roma sunt mâncăcioase și leneșe, și se îngrașă repede, precum crapul captiv în eleșteu.

În orice caz, Belizarie trăi o viață dreaptă și ordonată și în toți acești ani o singură expediție nu-i reuși: cea îndreptată

Împotriva lui Porfiriu, celebra balenă, care stingherea, iată, de douăzeci și cinci de ani navigația din Bosfor și Marea Neagră și nu putea fi ucisă sau prinsă cu niciun chip. Acest Porfiriu a fost singura balenă despre care se știe că a intrat vreodată în Marea Mediterană. Balene mult mai mari, numite balene spermatoase, se întâlnesc adeseori în Atlantic și una, de proporții considerabile, eșuase odată la Cadiz. Negustorii de pe Marea Roșie, care navighează în fiecare an până la Ceylon, purtați de vântul muson, întâlnesc unele și mai mari în Oceanul Indian – acestea furnizează oasele de balenă și adeseori ating o lungime de patru sute de picioare. Porfiriu nu avea mai mult decât a opta parte a acestei lungimi; dar contrar balenelor indiene, care sunt niște făpturi timide și evită corăbiile, el purta un război de nimicire împotriva imperiului. Balenele nu mănâncă, precum s-ar putea presupune, pești mari, delfini, foci și rechini, ci numai peștii cei mai mici: țâșnesc prin apă cu botul larg deschis și înghit milioane dintr-odată. Porfiriu obișnuia să întreprindă croaziere prin Marea Neagră, hrănindu-se pe fundul mării, în perimetrele de prăsilă a peștelui și câteodată dispărea luni întregi. Dar de fiecare dată revenea și se posta în strâmtoarele Bosforului sau ale Helespontului și lăsa curentul să-i care roiuri întregi de pește în gură. La prima apariție a lui Porfiriu, un pescar curajos, plictisit să-și vadă năvoadele mereu rupte, reuși, pe când barca lui mică trecea repede pe lângă namilă, să azvârle o sulită grea, de pescar, în coada balenei. Aceasta a constituit o declarație formală de război și Porfiriu, ale cărui intenții fuseseră până atunci destul de pașnice, șarjă împotriva bărcii și o sfărâmă cu o lovitură a cozii. Abia atunci se văzu că Porfiriu nu este o balenă tânără, din soiul obișnuit, pașnic, ci o balenă-asasin – cum li se spune – în toată firea, de soiul celor pe care marinarii de pe ruta Indiilor le văzuseră războindu-se cu balenele mari și sfârtecându-le cu lovituri repetate.

Porfiriu stătea la pândă în adâncurile mării și apărea brusc, aruncând o trombă de apă printr-o gaură din cap și apoi țâșnea spre orice barcă sau corabie mai mică pe care o zărea, o lovea cu coada și o distrugea. A scufundat, de asemenea, două corăbii de un tonaj considerabil, la răstimpuri diferite, ridicându-se brusc sub ele și făcând să le sară scândurile, prin izbituri repetate cu capul. Se poate însă ca acestea din urmă să fi fost accidente.

S-au dat tot soiul de explicații pentru ravagiile lui Porfiriu. Ortodocșii susțineau că a fost trimis ca pedeapsă pentru păcatul ereziei monofizitismului, dar monofiziții spuneau că nu poate fi adevărat, deoarece Porfiriu izbea deopotrivă ortodocși și monofiziți. (Și pe vremea despre care vorbesc, se făcuse pace cu Roma.) Alții spuneau că era în căutarea unui loan – și mulți marinari nepopulari, fie ortodocși, fie monofiziți, după caz, i-au fost aruncați, în chip de sacrificiu. Episcopi de ambele păreri fuseseră trimiși să-i predice de pe țărm și i se mai trimeteau, plutind pe apele curentului, texte scrise pe fâșii de hârtie, care îl conjurau, în numele Sfintei Treimi, să se întoarcă în oceanul din care venise. Dar Porfiriu era neștiutor de carte și nebotezat și nu lua nimic în seamă.

Belizarie se prezintă voluntar, ca să-l vâneze și să-l răpună pe Porfiriu. Se postă la intrarea în Marea Neagră, în perioada în care balena era așteptată să se întoarcă pe obșnuitele ei meleaguri de vânătoare. Belizarie se găsea într-o corabie mai mare decât cele pe care Porfiriu obișnuia să le atace, înarmată cu o catapultă de asediu, de felul celor care nu aruncă obișnuita săgeată scurtă, cu pene de lemn, ci o sulită lungă, grea. Pentru mărirea catapultei, Justinian îi puse la dispoziție un detașament de miliție orășenească a facțiunii Albastre – răspunderea pentru apărarea zidurilor Constantinopolului fiind împărțită între Demarhul Albaștrilor și Demarhul Verzilor – membrii detașamentului fiind înaripați de dorința de a cuceri prin nimicirea lui Porfiriu glorie pentru culoarea lor. Echipajul corăbiei era, de asemenea, Albastru. Vopsiră sulitele catapultei cu albastru și, la fel, vopsiră coastele corăbiei în albastru, ca și paletele vâslelor.

În sfârșit, sosiră rapoarte că Porfiriu fusese zărit de-a lungul coastei nordice, deplasându-se încet, în jos, spre oraș, și că era pus pe rele. Belizarie ordonă o veghe atentă; și puse catapulta la încercare, făcând instrucție cu milițienii în mărirea ei, ca să ajungă la perfecțiune. Le ordonă să țintească un butoi pe care îl aruncaseră peste bord, până ce izbuteau să calculeze cu precizie forța de propulsie a frânghiilor, când acestea erau întinse cu un vinci. Omul de veghe îl zări pe Porfiriu aruncându-și trâmbo de apă, la o jumătate de milă distanță. Porfiriu se apropie, înotând la suprafață, și se îndreptă chiar spre vas, de parcă ar fi vrut să-l izbească. Era un animal inteligent, cu haz, și

știa ce teribilă reputație dobândise; când îl zăreau, corăbiile obișnuiau să-și ridice toate pânzele și să fugă ca vântul, deviind câteodată cincizeci de mile, și chiar mai mult, de la cursul lor. Dar această corabie nu se clinti.

Bestia veni mai aproape, tot mai aproape, și acum Belizarie dădu ordinul de tragere. Sulița țâșni prin aer – și străpunse butoiul, spre care milițienii prudenți, speriați de mânia lui Porfiriu, preferară să țină în continuare. Porfiriu se mulțumi cu o mângâiere blajină a cozii – care rupse două duzini de palete de vâsle – și apoi se scufundă și dus a fost. Dar înainte de a izbuti să dispară, Belizarie trase în el o săgeată grea, dintr-un arc rigid, de metal, de felul celor folosite în războiul de asediu, împotriva inamicului care încearcă să forțeze intrarea în oraș, sub protecția unor scuturi foarte groase. Ținti în locul unde presupunea că trebuie să fie creierul; dar anatomia balenei este ciudată și săgeata se cufundă, pierzându-se din vedere, în stratul protector de grăsime.

Aceasta a fost ultima întâlnire a vânătorilor cu Porfiriu; după ce mai patrulară câteva zile, se întoarseră. Echipajul ținu sfat și conveni asupra unei povești care îi satisfăcu mândria. După ei, Belizarie trăsesese cu arcul dar nu nimerise, iar după aceea ei trăseseră cu catapulta. Sulița s-a dus drept între fâlcile deschise; Porfiriu mușcase coada suliței și plecase, urlând, cu vârful de metal adânc îngropat în gât.

— Curând va muri de rănilor sale, se lăudară ei, și veți recunoaște capul suliței noastre, datorită culorii.

Verzii refuzară să accepte aceste pretenții, îndeosebi pentru că Belizarie nu le susținu, ci se mărgini la a spune:

— Milițienii și-au mânuit catapulta cu energie și s-au dovedit a fi țintași de precizie. Am înaintat un raport oficial către Luminăția-sa, împăratul. Neîndoielnic, îl va publica la timpul potrivit.

Dar, pentru a cruța onoarea Albaștrilor, Justin reținu de la publicare raportul.

Porfiriu continuă să distrugă năvoade și ambarcațiuni, mulți ani de aici încolo. Verzii, deși convinși că Albaștrii fuseseră lași, nu se grăbiră să se facă de râs prezentându-se voluntar pentru a pune capăt zilelor lui Porfiriu.

CAPITOLUL V RĂZBOI CU PERSIA

Împăratul romanilor și Marele Rege al persanilor sunt dușmani străvechi; totuși, amândoi cugetă despre ei înșiși ca despre ochii gemeni ai lumii, farurile unite ale civilizației. Fiecare găsește în existența celuilalt o alinare în solitudinea funcției sacre pe care o deține și există o nuanță de camaraderie care revine mereu în scrisorile regale pe care le schimbă între ei – în vreme de război nu mai puțin decât în vreme de pace. Se salută ca doi veterani jucători de table, care zi de zi joacă unul cu celălalt, în vinărie, pentru costul băuturii din ziua respectivă. Unul din ochi sau unul din faruri strălucește peste o mare parte a Europei și peste Asia Mică și o parte a Africii; celălalt, peste imense teritorii din Asia Mare. Este adevărat că, în ambele cazuri, suveranitatea exercitată peste multe regiuni este numai nominală. Persanii nu pot controla satrapiile depărtate ca Bactria și Sogdiana și Arachosia; și, în vremea în care scriu, romanii au pierdut în toate provinciile, afară de titlu, Britania, în favoarea picților și saxonilor, Galia, în favoarea francilor și burgunzilor, Africa, în cea a vandalilor și maurilor, Spania, în favoarea unuia dintre neamurile de goți, iar Italia cu Roma însăși, în favoarea celuilalt. Totuși, controlul efectiv al unei mari părți a lumii a rămas și rămâne în puterea unuia sau a celuilalt, precum și controlul nominal al unei alte mari părți.

Spre norocul păcii lumii, deserturi de nisip și platouri înalte, întinse și stâncoase, se află între cele două imperii, practic pe toată lungimea frontierei lor comune – care începe la capătul de răsărit al Mării Negre, străbate Armenia, coboară în spatele Siriei și Palestinei, până la capătul nordic al Mării Roșii. Rareori în istoria lumii au reușit armate apusene să cucerească părți din Asia, dincolo de aceste hotare, sau armate răsăritene să năpădească Europa sau Africa. Și chiar când asemenea evenimente s-au petrecut, invazia respectivă n-a durat mult. Xerxes Persanul a eșuat în cucerirea Greciei, în ciuda faptului că adusese dincoace, în Europa, peste podul de vase pe care-l construisese peste Helespont, armate imense; Alexandru Grecul cucerise Persia, dar împărăția lui umflată nu a supraviețuit morții sale. De obicei însă, invadatorul, fie de o parte fie de cealaltă, era învins în apropierea frontierei; sau, dacă izbutea,

nu reținea teritoriile ocupate, ci se retrăgea acasă, după stoarcerea unui tribut, într-o formă sau alta. Conflicte de felul acesta s-au desfășurat aproape întotdeauna în Mesopotamia, în regiunea dintre cursurile superioare ale Eufratului și Tigrului. Acesta este terenul cel mai potrivit pentru campanii militare – care, totuși, este mai avantajos pentru persani, din cauza accesului mai ușor la silozurile de merinde și la orașele de garnizoană.

Vreme de mai multe veacuri după Alexandru, imperiul persan era cunoscut ca cel al parților, datorită Arsacizilor, dinastia domnitoare, care era de origină partă; dar cam o sută de ani înainte de botezul lui Constantin și transferarea capitalei imperiului de la Roma la Constantinopol, un descendent al străvechilor regi persani, pe numele Artaxerxes, s-a răsculat și i-a răsturnat pe Arsacizi. Noua dinastie, Sassanizii, a redat imperiului numele de persan, i-a reinstaurat tradițiile și de atunci încolo s-a menținut neîntrerupt la putere. (În vremea despre care scriu, diadema regală era deținută de Kobad, cel de al nouăsprezecelea descendent al liniei.) Sassanizii purificară și întăriră străvechea religie a persanilor, care este cultul focului, după revelațiile profetului și magului Zoroastru. Această religie fusese mult alterată de filosofia greacă – după cum fuseseră și străvechile religii romane și iudee, ca și religia creștină. (Comparați povestea simplă, frumoasă, relatată de cele patru Evanghelii – izvorâtă evident printre țărani și pescari neștiutori de carte, care n-au studiat niciodată gramatica sau retorica – cu plictisitorul creștinism filosofic al vremii noastre!) Dar regele Artaxerxes a izgonit toți filosofii din regatul său. Aceștia s-au întors la noi cu noțiuni persane și au adus peste creștinism năpasta unei noi erezii, cea a manicheenilor. Manicheenii au plăsmuit o teorie cu desăvârșire originală despre natura lui Hristos. Și anume, susțineau că această natură e dublă, și nu numai dublă, dar și contradictorie: Isus, omul istoric, a fost imperfect și păcătos, în vreme ce Hristos, contrapartea lui spirituală, a fost un Mântuitor Divin. Manicheenii sunt detestați deopotrivă în Persia și în Creștinătate, și personal nu am niciun cuvânt de rostit în apărarea lor. Persanii i-au încurajat numai în Armenia persană, pentru a slăbi legăturile de simpatie religioasă dintre această țară, care este creștină, și Armenia romană, care este de asemenea creștină, dar rigid ortodoxă.

Interzicând vorbăria inutilă – cel puțin astfel îi apare filosofia unui om cu minte practică, așa cum sunt eu – și ordonând întoarcerea la simplitatea primitivă în acțiune, vorbă și cugetare, Artaxerxes a restaurat puterea originară a persanilor, atât sub aspectul guvernării civile, cât și al celei militare. S-au purtat războaie mari între urmașii săi și împărații romani ce s-au succedat, războaie din care, una peste alta, persanii au ieșit avantajați. Dar cel de al patrusprezecelea, pe linie descendentă sassanidă, a fost Bahram Vânătorul, numit astfel pentru că nutrea o pasiune deosebită pentru vânatul măgarului sălbatic din deșert. Acesta a intrat într-un război cu noi, pentru că persecutase creștinii aproape tot atât de fanatic precum îi persecutăm noi pe semenii noștri creștini; și a fost biruit în bătălie și obligat să facă legământ, pe onoarea lui regală, de a respecta pacea vreme de o sută de ani. Fiii și nepoții lui, de teamă să nu stârnească mânia duhului său, au păstrat într-adevăr pacea cu strictete și cei o sută de ani au expirat abia în vremurile noastre. Atunci, precum am mai menționat, războiul a izbucnit din nou și armata lui Anastasie, condusă în mod rușinos, a fost tot atât de rușinos înfrântă. Aceasta a fost campania la care fusese martor cetățeanul Simion.

Cearta avusese mai multe cauze, dar principala a constituit-o prețul cu ridicata al mătăsii. Mătasea este un material pentru veșminte, cu mult mai răcoros, mai ușor și mai atrăgător la vedere decât orice alt material cunoscut. A fost descoperită de o regină chineză, primitivă, și veacuri de-a rândul a fost importată din China, pe mare și pe uscat, pentru folosința celor bogați și cu gusturi subțiri, și pentru dansatoare și prostituate și altele asemenea; și, dintr-un lux rar, a devenit o marfă cu care se fudulea oricine. Mătasea se vopsește ușor, îndeosebi cu vopseaua purpurie, extrasă dintr-o moluscă. Bumbacul este o altă marfă folosită, importată din Răsărit, îndeosebi din India; este floarea fibroasă a unui arbust de mlaștină și se țese din ea un material ușor, dens, mai răcoros decât lâna și ușor de spălat. Totuși, bumbacul nu are luciul și finețea mătăsii. Niciodată nu a existat vreun mister în jurul bumbacului; dar nimeni, afară de chinezi, nu știa care este natura și originea mătăsii, iar ei nu voiau niciodată să-i dezvăluie secretul, dorind să-și păstreze prețiosul monopol. Mătasea crudă ne parvenea în jurubițe gălbui, răsucite pe smocuri de iarbă, fiecare jurubiță conținând o

anumită greutate de fire. Naturaliștii presupuneau că era firul unui uriaș păianjen chinez, dar alții credeau că era fibră obținută din scoarța unui anumit palmier și iarăși alții gândeau că era făcută din ceea ce se răzuiește de pe partea inferioară, păroasă, a frunzei de dud. Totuși, nimeni nu izbuti să dovedească justetea părerii sale, deoarece raporturile noastre cu China au fost întotdeauna întreținute prin niște mijlocitori – cu excepția unei perioade de acum patru sute de ani, când corăbiile noastre ajunseseră direct în porturile Chinei de Sud. Noi tratam fie cu colonia de negustori persani din Ceylon, pe ruta maritimă, fie cu Persia însăși, pe ruta de uscat. Caravanele cu mătase din China au nevoie de o sută cincizeci de zile pentru a ajunge la granița persană, pe drumul ce trece prin Buchara și Samarkand, și de alte optzeci de zile pentru a ajunge la granița noastră, pe drumul prin Nisibis pe Eufratul Superior; de acolo, o călătorie de douăzeci de zile aduce mătasea la Constantinopol. Călătoria pe mare este poate mai puțin riscantă, dar mătasea trebuie atunci să treacă prin mâinile negustorilor abisinieni din Marea Roșie și, astfel, s-ar plăti o vamă dublă.

Pe măsură ce spori cererea, negustorii chinezi urcară prețul mătăsii brute; și persanii, neacceptând ca singurii profitori să rămână chinezii, sporiră prețul de revânzare mai mult decât ar fi fost echitabil. Atunci negustorii noștri, puși în situația de a nu mai putea realiza niciun profit cumpărând la prețul acesta, se hotărâră să trateze, pe cât cu puțință, nemijlocit cu chinezii, redeschizând un vechi drum de negoț, la nord de teritoriile persane, dincolo de Marea Caspică; acest drum, lung dar practic, intra în teritoriul nostru printr-o strâmtoare îngustă a munților Caucaz, la răsărit de Marea Neagră și la granița dinspre Colchida, o țară bogată, prietenă cu noi. Către Colchida se îndreptase, în vremuri de demult, Jason, însoțit de argonauți, ca să readucă Lâna de aur, care era, cred eu, o parabolă pentru bogățiile răsăritene, aduse pe această cale nordică. Hotărându-se să redeschidă vechiul drum, negustorii noștri își dădură seama că trebuie să plătească o cotă triburilor de huni sălbatici, prin teritoriile cărora urma să treacă, dar sperau că aceștia se vor mulțumi cu mai puțin decât persanii. Cel mai apropiat și cel mai puternic dintre aceste triburi erau hunii albi, numiți astfel pentru că aveau o înfățișare europeană, nu ca ceilalți huni, care par niște animale răufăcătoare, galbene la culoare. Trăiau între

Marea Caspică și cea Neagră și erau dușmanii dintotdeauna ai persanilor. Nu o dată un dar trimis la vreme potrivită acestor huni albi, pentru a-i convinge să atace Persia dinspre nord, a salvat granița noastră de amenințarea unei invazii serioase.

Dar planul negustorilor eșuă. Persanii prinseră de veste și-i convinseră pe chinezi să trateze numai cu ei. Apoi regele Kobad scrisese, sarcastic, împăratului Anastasie, că hunii albi îl trag acum la răspundere pentru cota pe care romanii promisese că le-o vor plăti în schimbul folosirii drumului de nord. Dacă Anastasie dorește să mai cumpere mătase, trebuie întâi să împrumute guvernământului persan banii cu care acesta să-i îmbuneze pe hunii dezamăgiți. Bineînțeles că Anastasie refuză cu indignare această cerere, după care Kobad invadează Armenia romană cu o armată mică dar bine instruită, asediind importantul oraș Amida de pe cursul superior al Tigrului. Anastasie trimise în ajutor o armată de cincizeci și două de mii de oameni, însă nu încredințase comanda, ca de obicei, unui singur general incapabil, ci mai multor generali incapabili, de același rang – care tot timpul se opuseră reciproc unii față de planurile celorlalți, și nu reușiră să cadă de acord nici măcar într-o singură privință. De aceea, această mare forță fu bătută, divizie după divizie, în mai multe întâlniri crâncene; și unele unități fugiră, fără să îndrăznească să se angajeze măcar în bătălie. În felul acesta, renumele nostru fu atât de discreditat în Răsărit, încât dacă atenția lui Kobad nu ar fi fost atrasă de o invazie dinspre nord a hunilor – Anastasie cumpărase serviciile hunilor albi, plătindu-le de două ori cota promisă – ar fi încercat, neîndoindu-se, să năvălească peste Siria și Asia Mică și, tot atât de neîndoindu-se, invazia aceasta ar fi izbutit. Amida căzuse, după un asediu îndelungat, datorită neglijenței unor călugări armeni, care erau de strajă la unul din turnuri, dar care mâncaseră și băuseră prea din belșug, după un post îndelungat, și adormiseră; persanii se strecurară în acest turn, printr-un vechi tunel subteran pe care-l descoperiseră și-i măcelăriră pe călugări până la ultimul. În timpul asaltului, Kobad însuși vădi mare energie pentru un om de șaiszeci de ani. Cățărându-se pe o scară de asalt, cu sabia în mână, amenința să străpungă orice persan care dă îndărăt. Se spune că magii persani, luându-se după un semn, l-au convins pe Kobad să nu ridice asediul, cum intenționase să facă, când acesta devenise obositor; iată semnul: câteva prostituate îi batjocoriseră, de pe

ziduri, pe persani, ridicându-și fustele înspre ei și strigându-le: „Veniți înăuntru și desfățați-vă!” Magii interpretară aceasta ca un semn că în curând orașul își va dezvălui tainele în fața persanilor; și descoperirea trecerii subterane, secrete, le dădu dreptate. Kobad, întorcându-se ca să-i combată pe hunii albi, lăsă la Amida o garnizoană de o mie de oameni, care izbuti să mențină orașul, în pofida forței trimise de romani spre despresurare și acceptă să evacueze orașul, la doi ani după cucerirea lui, numai după ce i se plătiră șaptezeci de mii de monezi de aur.

Pacea între Anastasie și Kobad se încheie pe șapte ani, dar dură mult mai mult, deoarece Anastasie era prea slab și Kobad prea ocupat, ca să mai continue înfruntarea. Dar două acte ostile fură săvârșite, de fiecare parte câte unul. Kobad ocupă Porțile Caspiene, trecătoare în Caucaz prin care caravanele noastre urmau să plece în căutarea mătăsii; și Anastasie întări orașul deschis Daras, aproape de frontiera persană, oraș care domină drumul principal dintre cele două țări.

Să dau o explicație ce înseamnă, în fapt, fiecare dintre aceste acte. Porțile Caspiene sunt de mare însemnătate strategică. Constituie singura trecătoare care poate fi folosită prin lanțul semeț și teribil al Caucazului, și care, la rândul său, înseamnă o barieră de multe sute de mile între întinsele stepe asiatice, pe care le cutreieră în voie hunii nomazi, și lumea noastră civilizată. Alexandru cel Mare a fost primul în măsură să aprecieze cum se cuvine importanța strategică a acestei trecători, care are o lungime de șapte mile, și începe la capătul dinspre noi cu o poartă naturală, așezată printre stânci prăpăstioase, și care poate fi apărată de o garnizoană mică. A clădit acolo un fort, care în ultimii opt sau nouă sute de ani a fost stăpânit de mulți principii. Actualul conetabil era un hun creștinat, ale cărui pășuni se întindeau de această parte a muntelui și erau păzite de fort, împotriva hunilor păgâni aflați de partea cealaltă.

Acest conetabil simți că i se apropie moartea și, neavând prea multă încredere în mintea și curajul fiilor săi, îi scrisese lui Anastasie, oferindu-i să-i vândă fortul și trecătoarea, pentru câteva mii de monezi de aur. Anastasie își convocă principalii senatori și le ceru părerea în această chestiune; pe care ei o dădură, precum urmează: „Porțile Caspiene ar fi avut mare

Însemnătate comercială pentru Maiestatea-voastră Sacră, dacă ați fi putut folosi drumul de nord al caravelor pentru negoț nemijlocit cu China; cum însă această intenție a fost zădărnicită, datorită intrigilor persane, nu se poate trage niciun folos de pe urma lor. Maiestatea-voastră își va da seama că actualul conetabil sau fiii săi vor continua să apere fortăreața, fără niciun stimulent din partea voastră, doar pentru a-i ține departe pe năvălitorii din stepă, care ar putea încerca să vină peste țara lor. Mai mult, a posta acolo o garnizoană romană ar fi primejdios și costisitor totodată, deoarece Porțile Caspiene sunt așezate la două sute de mile dincolo de capătul de răsărit al Mării Negre și chiar și mai departe de dioceza din Pontus, care este cel mai apropiat dintre domeniile Clementei-voastre, pe malurile sudice ale acestei mări; satrapia persană a Iberiei este așezată la mijloc. De aceea sfătuim pe Măria-ta să-i mulțumească foarte politicos acestui hun și să-i trimită un dar prețios, dar să nu azvârle bani buni după bani răi; granița de răsărit a costat și până acuma prea mult imperiul.”

Anastasia, neînțelept, le urmă sfatul. Conetabilul muri scurtă vreme după aceea și fiii săi se încăierară pentru succesiune. Atunci cel mai tânăr dintre ei, care fusese frustrat de moștenire, îi scrisese lui Kobad, propunând ca o puternică unitate persană să ocupe Porțile și el însuși să fie numit conetabil, cu un mare salariu anual. Kobad trimise unitatea, ocupă Porțile, măcelări pe toți fiii, inclusiv pe cel mai tânăr, și se felicită că acum domeniile sale cele mai apusene erau apărate de huni. Dacă Anastasia ar fi avut curajul să trimită o garnizoană la Porți, ar fi putut, ori de câte ori ar fi dorit, să dea drumul peste partea persană a Armeniei unor valuri întregi de năvălitori, cu ușurința cu care un grădinar îndepărtează dopul unui rezervor de apă și inundă canalele de irigație.

Atât despre Porțile Caspiene. Și acum câteva cuvinte despre întărirea Darasului de către Anastasia. Un străvechi tratat interzicea ambelor părți construirea unor întărituri noi, de-a lungul frontierei. Persanii se supărară rău din cauza acestei acțiuni, dar Anastasia mai întări și satul Erzerum din Armenia romană, prefăcându-l de fapt într-o cetate. Persanii luară și această acțiune în nume de rău, ca și intrigile sale cu călugării manicheeni din Armenia persană, desfășurate sub pretextul că s-ar fi convertit, în taină, la secta lor.

Când Anastasie muri și Justin îi urmă, viitorul i se păru lui Kobad îngrijorător. Știa că Justin este un soldat capabil și simțea apropiindu-se propriul său sfârșit. Asemenea atâtor regi orientali, își ura moștenitorul natural, al cărui nume era Khaous. Miza pe cel mai tânăr fiu al lui, Khosrou, copilul celei de a doua neveste ale sale care, odinioară, i-a înlesnit prin jertfa ei evadarea din așa numitul Castel al uitării, unde fusese închis de un uzurpator, vreme de doi ani. Ea schimbase cu el veșmintele și rămăsese în locul lui, iar când înșelăciunea se descoperi, fu omorâtă prin torturi deosebit de crude. Înainte de a scăpa, Kobad îi jurase că de-și va redobândi vreodată tronul, succesorul îi va fi fiul ei. Pe lângă Khaous mai exista încă un fiu, Jamaspes, care era cel mai capabil militar din toată Persia și se bucura de încrederea întregii nobilimi; dar el nu putea fi ales la tron, deoarece își pierduse un ochi într-o bătălie cu hunii. În Persia nu poate domni niciun om mutilat sau deformat în vreun fel, și una din ciudățeniile legilor persane este că acestea niciodată nu pot fi schimbate sau anulate. Kobad medită ani de zile cum anume ar putea să scape de Khaous, care era susținut în mod loial de fratele său Jamaspes; dar nu găsi nicio soluție. Numai când Anastasie muri și Justin deveni împărat, se hotărî pentru o anumită acțiune. Îi scrisese lui Justin o scrisoare ciudată, însoțind-o cu câteva daruri foarte frumoase, bijuterii și lucrări de artă. O citez aici cu câteva omisiuni nesemnificative:

„Kobad din Neamul Sassanizilor, Fratele Soarelui, Mare Rege al Persanilor, Împărat Recunoscut al Mediei, Irakului, Transiordaniei, Cisarabiei, Persarmeniei, Kirmanului, Khorasanului, Mekranului, Omanului, Sindului, Sogdiane și al altor țări, prea numeroase pentru a fi înșirate cum se cuvine în această scurtă scrisoare, către Justin, împăratul Creștin al Romanilor, cu reședința la Constantinopol, trimite salutări.

Vărf Regal, am suferit mari nedreptăți de pe urma lui Anastasie, Tatăl tău, precum tu, în binecunoscuta noblețe a sufletului tău, vei fi printre primii să recunoști. Totuși, am găsit de cuviință să lăsăm deoparte toate acuzațiile pe care le-am putea aduce romanilor, încredințați fiind că în timpul vieții regesului tău Tată ai deplâns acțiunile sale necugetate, tot atât de mult ca și noi înșine, deși din respect filial, te-ai abținut de a le domoli urmările. Dar noi suntem siguri că adevărata victorie este a aceluia care, deși se știe nedreptățit, este totuși gata să

se lase împlânzit de dușmanii săi, când aceștia îi solicită prietenia. Aceasta este mărinimia propusă de Kobad, și el este gata să se lege de Justin cu cea mai strânsă prietenie cu putință.

Vărul nostru Regal nu poate să nu cunoască o înțelegere demnă de luat aminte, care a avut loc între strămoșul său, Împăratul Arcadius și strămoșul meu, marele Yesdijerd, care și-a zis singur (în marea sa umilință față de Zeul Soare pe care îl adora) «Păcătosul». Acest Arcadiu fiind grav bolnav și neavând un fiu de vârstă matură, ci numai un copil, pe nume Teodosie, se temea ca acest copil să nu fie înlăturat de la succesiune, de vreun general sau de către una din rudele sale ambițioase. Tot așa se temea că supușii săi se vor folosi de nesiguranța politică atât de caracteristică pentru domnia unui Împărat de vârstă gingașă. De aceea, el a scris curajos strămoșului nostru Yesdijerd, rugându-l să acționeze ca tutore al copilului său, până ce va deveni major, și să-i păzească tronul împotriva rivalilor. Nobilul nostru strămoș, Păcătos după nume dar virtuos în fapte, a acceptat misiunea și a scris Senatului din Constantinopol o scrisoare, amenințând cu războiul pe orice uzurpator al tronului lui Teodosie. Și apoi duse față de Roma o politică profund pașnică, până la moartea lui.

În amintirea acestei nobile istorii, care îl onorează pe Arcadius nu mai puțin decât pe strămoșul nostru, și cu nădejdea unui alt veac de pace, așa cum mai apoi împăratul Teodosie a jurat strămoșului nostru Bahram Vânătorul, și care a expirat abia de curând, avem următoarea propunere a-ți face: ca tu, Justin, să faci din iubitul nostru fiu Khosrou, care este urmașul ales de noi pentru tron, fiul tău adoptiv. Fă asta și te vom iubi, și supușii noștri îi vor iubi pe supușii tăi, iar Marele Rege cu Împăratul Romanilor nu vor mai fi veri, ci frați. Rămâi cu bine.”

Vă puteți închipui că atât Justin, cât și Justinian, ca preumptivul său urmaș, ar fi trebuit să fie încântați de această scrisoare, care oferea o soluție fericită tuturor greutăților pe care le aveau de înfruntat, inclusiv vechea dispută cu privire la prețul mătăsii; și nu ați greși. Totuși, au socotit recomandabil să adune senatorii principali pentru a le cere sfatul, la fel cum făcuse Anastasie în chestiunea Porților Caspiene. Este binecunoscut ce se petrece în asemenea împrejurări. Concluzia cea mai simplă și cea mai evidentă este respinsă, nedemnă fiind

de asemenea experți întru înțelepciune ca acești bătrâni cu părul alb, și se dezbate cu frenezie o alternativă obscură, care se respinge până la urmă, și în sfârșit se ajunge la o concluzie dintre cele mai întortocheate care, deși minunat de nepotrivită, este acceptată în unanimitate. Există o poveste populară, foarte nimerită în acest context. Odată, la Atena, doi deștepți de polițiști urmăreau un hoț teban, care fugea spre granițele orașului, când dădură peste o firmă cu inscripția: „La ciorchine. Tebanii sunt bineveniți.” Unul zise: „Probabil că s-a refugiat aici”. – „Nu, strigă celălalt, acesta este locul în care se așteaptă să-l căutăm!” – „Exact, reluă primul, așa că probabil s-a hotărât să ne păcălească, intrând.” Așa că se apucară să caute meticulos prin local. Între timp, hoțul teban, care nu știa să citească, fugi peste graniță, ajungând în siguranță. În felul acesta dezbătea acum Senatul, tot atât de deștept, despre Kobad. Era sincer, sau era viclean, sau era rău intenționat? Sau ce altceva?

Se examină tot soiul de păreri și până la urmă Cancelarul, ca expert în drept ce se afla, își dădu părerea bine chibzuită, cum că Kobad ascunde cea mai mare viclenie, sub aparența unei depline sincerități: intenționează, de fapt, să-l lase pe Khosrou adoptat ca fiu al lui Justin, ca după moartea lui Justin să revendice legitim imperiul! Orice persoană de rând – dar nu era de față nicio persoană de rând – și-ar fi dat imediat seama de absurditatea acestui argument. În primul rând, persanii sunt un popor cinstit și Marele Rege nu ar fi în stare să-și terfelească demnitatea regală printr-un astfel de giumbușluc de două parale; în al doilea rând, niciun persan nu putea avea o cât de palidă speranță, să fie acceptat de noi în chip de candidat la tronul roman, nici măcar dacă s-ar fi botezat în religia creștină, ceea ce, firește, l-ar fi îndepărtat dintr-odată de comunitatea fraților săi întru adorarea focului. Adevărul era că oferta lui Kobad era sinceră, de bun vecin (un far semnalând celuilalt far), la fel cum fusese odinioară cea a lui Arcadius. Dar părerea Cancelarului îl sperie pe Justinian, care nu dorea să aibă rivali la succesiune; și nici măcar Teodora, care judeca scrisoarea ca fiind exact ceea ce intenționa să fie, nu-l mai putu convinge să revină la o judecată sănătoasă în această chestiune. Așa că Justin fu nevoit să-i dea lui Kobad un răspuns stupid, în care se oferi să-l adopte pe Khosrou prin ceremonia armelor, nu prin

Cartă Imperială. Această formă de adopțiune era uzuală în primul rând printre goți. Viitorul tată oferă un cal și o armură completă viitorului fiu și rostește o formă simplă: „Ești fiul meu fără cusur. În ziua aceasta, după obiceiul popoarelor și în chip bărbătesc, te-am conceput. Dușmanii mei să fie dușmanii tăi; prietenii mei, prietenii tăi; rudele mele, rudele tale.” Deosebirea dintre această formulă și adopțiunea civilă, prin Cartă, este că formula goților nu e recunoscută de Dreptul Roman ca acordând fiului vreun titlu asupra patrimoniului, ci este socotită un simplu contract de protecție legală pe de o parte și de obediență filială pe de altă parte.

Înainte de a convoca senatul, într-o întrevedere particulară, Justinian îl asigurase pe ambasadorul persan, că împăratul, după părerea lui, va accepta fără întârziere misiunea; în consecință, ambasadorul trimisese un mesaj lui Khosrou să stea pregătit la frontieră, de unde în scurt timp va fi escortat la Constantinopol, pentru ceremonia de adopțiune. Dar acum, bineînțeles, lucrurile apărură schimbate, Khosrou se simți cumplit de insultat când un ambasador roman înmână reprezentantului său la Nisibis, pe frontieră, acest răspuns jalnic. Un simplu „nu” ar fi fost mult mai puțin jignitor, decât un „nu” mascat într-un „da”. Oare Justin s-a așteptat într-adevăr ca domnitorul celui mai vechi și celui mai mare regat din lumea civilizată să îngăduie fiului său preferat, urmașului său ales, un prinț cu sângele lui Artaxerxes și Cyrus în vine, să fie tratat ca un oarecare oștean de profesie, ca un barbar german? Curând după această întâmplare, războiul reizbucni; în cursul acestuia i se dădu lui Belizarie primul său comandament mai important.

Înainte de a relata isprăvile sale, trebuie să vă mai spun câte ceva despre cele petrecute cu stăpâna mea și cu mine, la Antiohia. Într-o zi, la amiază – era în cea de a douăzeci și noua zi a lunii mai – în anul izbucnirii acestui nou război persan, stăteam pe veranda dinspre grădina casei, așteptând să se anunțe prânzul. Era un loc răcoros, foarte frumos căptușit cu faianță albastră, cu o fântână care juca neîntrerupt și un bazin alb, plin cu pești de diverse culori, împrejmuit cu ghivece de flori, printre ele unele specii foarte rare, importate din Extremul Orient. Stăpâna mea, somnoroasă, ținea între degete un lucru de mână, dar era incapabilă să coasă, din pricina apăsării care se lăsase în ziua aceea; iar eu îmi simțeam mădularele și mintea deopotrivă

de moleșite. Deodată am început să simt greață. Tot pământul părea să se ridice și să se zguduie în jurul meu. Eram îngrozit: să fie holeră? Voi muri în câteva ceasuri? Holera bântuia în cartierele mai sărace ale orașului, ucigând cinci mii de suflete pe zi. Nu departe de noi se înălța un templu superb, în stil corintic, care odinioară fusese închinat zeiței Diana (aceeași cu zeița siriană Astarte), dar acum, de vreo sută de ani și mai bine, devenise cartierul general oficial al facțiunii Albastre. Uitându-mă într-acolo prin arcul verandei, am încercat să-mi fixez privirea asupra peristilului larg al clădirii masive, ale cărei coloane în marmură galbenă de Numidia se înșiruiău în rânduri înalte. Dar și acestea se clătinău, de parcă ar fi fost bete și la o smucitură deosebit de violentă toate părură a se răsturna lateral și peristilul se prăbuși cu un huruit și o bufnitură asurzitoare! Dintr-odată mi-am dat seama că nu eu sunt cel bolnav, ci muma noastră, Pământul! Ceea ce simțeam, era de fapt un cutremur de o violență uriașă și teribilă. I-am apucat pe Fotius, băiatul stăpânei mele, și pe micuța Marta, care se jucaseră pe dușumea alături de mine și am fugit în grădină, Antonina împleticindu-se în urma mea. Era și timpul: o clătinare și mai violentă a pământului ne azvârli jos pe toți și, cu un huiet cumplit, frumoasa, scumpa, confortabilă noastră casă se prăbuși, devenind un morman de moloz și de scândură ruptă. Un obiect oarecare, zburând prin văzduh, mă izbi în cap și m-am trezit făcând automat mișcări de înot cu brațele, de parcă aș fi fost azvârlit în mare de pe o corabie eșuată, iar valuri care se umflau mereu, mă acopereau. Într-adevăr, chiar în clipa aceea – deși eu nu știam – multe mii de concetățeni ai mei înotau, și încă de frica morții. Căci marele râu Orontes, umflat de apele de primăvară, fusese scos din matcă de convulsiile pământului; și acum se abătea asupra orașului de jos, în valuri înalte de douăzeci de picioare, măturând totul în cale.

Când capul mi se mai limpezi puțin, o apuca pe stăpâna mea de mână și dădurăm buzna îndărăt, spre locul unde fusese casa, strigându-i nebunește pe servitori. Dar toți erau îngropați sub ruinele din care se ridicau nori de praf, cu excepția a doi grădinari și un slujitor, care când simțiseră primul șoc scăpaseră pe ușa din dos, și de o slujnică, rănită grav. Încercăm să eliberăm dintre ruine pe cineva care gemea rău de tot, aproape de noi – cred că era cumnata stăpânei mele – dar, dintr-odată,

se stârni vântul și printre mormanele de dărâmături se răspândi fulgerător focul, făcând imposibilă orice acțiune de salvare. La un moment dat mi se păru că-l aud țipând pe băiatul mai vârstnic al stăpânei mele; dar ajuns la locul acela, n-am mai auzit nimic. Apoi șocurile începură să-și piardă, treptat, intensitatea. Câteva ceasuri mai târziu furăm în stare să evaluăm grozăviile acelei zile.

Antiohia, cel de al doilea oraș al Imperiului de Răsărit (deși Alexandria și Corintul și Ierusalimul contestau, cu semeție, acest titlu) zăcea în ruine. Dintre cele trei sferturi de milion de locuitori, cei care supraviețuiseră – poate cu excepția câtorva mii – rămăseseră cu toții fără adăpost; căci un incendiu mistuitor distrusese casele de lemn care scăpaseră de cutremur. Nicio biserică sau clădire publică nu rămăsese nevătămată. Fisuri lungi și cumplit de adânci apăruseră pe fața pământului, înghițind străzi și rânduri întregi de case. Paguba cea mai fantastică se produsese în cartierele Ostracin și Nimfean, dar cea mai mare pierdere de vieți a fost la Băile publice (numite după Hadrian și Traian), care în momentul primului șoc erau aglomerate.

Năpastele obișnuite care însoțesc un cutremur de asemenea amploare nu se lăsă așteptate: jaf, răzmeriță, contaminarea apei, răspândirea molimelor printre locuitori (holera, cu forță sporită) și încrâncenate certuri religioase, în privința cauzelor dezastrului. Spre norocul nostru, aveam un guvernator capabil, care izbuti să rețină încrederea elementelor mai bune dintre supraviețuitori. Organiză grupuri pentru scoaterea celor prinși de vii între dărâmături, pentru combaterea focului, pentru înmormântarea morților, pentru clădirea unor adăposturi temporare și pentru adunarea și distribuirea merindelor. Dacă nu ar fi fost el, situația noastră ar fi devenit într-adevăr deznădăjduită.

Soțul stăpânei mele fusese surprins de prăbușirea Templului Diane și trupul său nu fu niciodată identificat; dar am fost în stare să recuperăm o sumă considerabilă, în aur, din pivnița casei; testamentul său rămase nevătămat, în cripta unei biserici din Seleucia, în custodia preoților, iar clădirea-magazie în care își ținea baloturile de mătase nici nu se prăbușise, nici nu arsese. Vila din Liban rămăsese, și ea, nevătămată de dezastru. Putea să se fi întâmplat mult mai rău, conchiserăm noi. Dintre

cei patru copii, stăpâna mea mai avea și acum doi. Cum era de așteptat, suferi mult pentru cei doi copii pierduți, zicându-și că fuseseră preferații ei, cei mai frumoși și cei mai înzestrați dintre cei patru; dar nu știu dacă într-adevăr era așa. Este adevărat că Fotius nu se vădi a-i fi un fiu bun, dar îl preferam fratelui său care murise.

Când Justin află de dezastrul care lovise nu numai Antiohia, ci și marele oraș Edessa, de pe drumul spre Persia, precum și Anazarba, Pompeiopolis și, în apus, Durazzo și Corintul, tot atâtea orașe principale, îl covârși durerea. Își scoase diadema de pe cap, îmbrăcă o manta cenușie, de doliu, oferi sacrificii pe un altar de dincolo de zidurile orașului și nu se spală și nu se bărbieri o lună întreagă. De asemenea, închise, prin decret, teatrele și Hipodromul, pe aceeași durată. Contribui cu două milioane de monezi de aur la reclădirea Antiohiei și, proporțional, și la reconstruirea celorlalte orașe; și le scuti de impozite pentru un număr de ani. Scăderea în consecință a veniturilor imperiale era îngrijorătoare.

În ce o privește pe stăpâna mea Antonina: ea așteptă doi ani la Antiohia, până ce condițiile de acolo se îmbunătățiră suficient pentru ca valorile imobiliare să revină la un nivel rezonabil. Atunci își vându toate proprietățile moștenite de la soțul ei; și se întoarse la Constantinopol, cu cei doi copii, însoțită de mine. Cumpără o casă mică, în suburbia Blachernae, cu vedere spre Cornul de Aur și nu o anunță pe Teodora de prezența ei în oraș, nici pe vreuna din fostele ei asociate, preferând să trăiască în reclusiune.

Curând după sosirea noastră în oraș, Justinian deveni împărat, urmându-l pe Justin. Teodora era soția lui, căci mătușa bătrână murise, iar el izbutise să-l convingă pe Justin să revoce legea care interzicea patricienilor căsătoria cu femei ce fuseseră actrițe.

Așa că fosta tovarășă de club a stăpânei mele purta acum coroana de împărăteasă, bătută în nestemate, șiraguri de perle peste umeri, o mantie de mătase purpurie, o fustă roșie, cu brocart de aur, papuci de aur și ciorapi verzi. Stăpâna mea socoti că este mai bine s-o lase pe Teodora să o caute – dacă va dori – decât să se prezinte ea. Pentru că, după câte știam, se putea prea bine ca împărăteasa să dorească să uite sau să nimicească orice dovadă a vieții ei anterioare.

Stăpâna mea urmări cu pasiune știrile despre războiul persan, și ajunse să se mândrească, în taină, de isprăvile lui Belizarie. El și un alt comandant tânăr, Sittas pe nume, întreprinseseră o incursiune în Armenia persană și luaseră un număr de prizonieri. Acesta a fost singurul succes cu care se puteau mândri romanii în acest război, care până acuma se desfășurase foarte nefavorabil nouă. Supușii iberieni ai persanilor, care erau creștini, se răsculaseră împotriva lui Kobad, pentru că încercase să le impună, cu forța, obiceiuri persane la înmormântări. Creștinii sapă gropi și păgânii recurg la incinerare, dar persanii își expun morții în turnuri, pradă păsărilor răpitoare: ei consideră focul și pământul stihii mult prea sacre, ca să le spurce cu carnea cadavrelor. De la Constantinopol li se trimise iberienilor ajutor: un general distins, bani și o mică forță de huni prieteni, așezați pe granița spre Colchida; dar acestea nu ajungeau pentru a împiedica recucerirea Iberiei de către persani.

În lanțurile de munți dintre Iberia și Colchida există două trecători, dominate de forturi străvechi. Colchidenii, care apărau aceste forturi, se folosiră de război pentru a trimite un ambasador la Constantinopol, cerând să fie plătiți ca să rămână în continuare cu această sarcină anevoioasă și neplăcută; dar, în același timp, ei transmiseră că în cazul în care împăratul preferă să apere fortărețele cu oamenii săi, este liber să o facă. Asta se petrecuse pe când Justin mai era în viață, deși se ramolise de-a binelea. Justinian, care lua acum personal toate hotărârile mai importante, era hotărât să nu repete greșeala comisă de Anastasie în cazul Porților Caspiene. Fără să convoace Senatul, informă ambasadorul că Justin acceptă cea de a doua alternativă. De aceea, colchidenii își retraseră garnizoanele și trupele imperiale fură trimise ca să le ia locul. Dar, spre deosebire de fortul de la Porțile Caspiene, care, ușor accesibil, era așezat într-o regiune relativ rodnică, aceste fortărețe se aflau în împrejurimi sălbatice și pustii, iar proviziile de care aveau nevoie nu puteau fi aduse nici măcar pe catări - numai căraușii puteau să se cațere peste stâncile acelea. Pe o rază de multe mile nu creștea nimic ce se putea mânca, cu excepția unui soi de mei, pe care colchidenii îl puteau consuma, dar oamenii noștri îl considerau hrană potrivită numai pentru păsări. Căraușii colchideni începură acum să ceară atât de mult pentru a căra pâinea și uleiul și vinul spre garnizoanele imperiale, încât

cei doi comandanți își epuizară curând alocația pentru subzistență și soldații lor, refuzând să se atingă de pâinea de mei, fură forțați să se retragă la câmpie. Când persanii din Iberia afluă de retragerea imperialilor, ocupară la rândul lor fortărețele, fiind de părere că merită să-și hrănească garnizoana cu merindele cele mai bune care se puteau procura. Justinian ar fi trebuit să mențină pe loc garnizoanele colchidene, plătindu-le bine pentru serviciile lor.

O altă greșală din partea noastră a constatat într-un raid în teritoriul inamic de lângă Nisibis, întreprins de un general trac, care comanda trupele din Daras. Obiectul unui raid, obișnuia să spună Belizarie, este de a pătrunde cât se poate de departe în teritoriul dușman, fără a-ți primejdui retragerea, și de a pricinui acolo, adversarilor, cât se poate de multe pagube din punct de vedere militar; dar trebuie evitat orice act de cruzime care nu este necesar. O incursiune izbutită pune în alarmă guvernul țării și-l discreditează în ochii locuitorilor: spaima adversarului și discreditarea lui sunt măsura succesului incursiunii. Astfel, în campania din anul precedent, cavaleriștii lui Belizarie și Sittas, care întreprinseseră raidul, pătrunseseră o sută de mile în sus, pe valea râului Arsanias, trecuseră apa pe un pod pe care apoi îl distruseseră și se retraseră încet pe malul celălalt – jefuind sistematic, pe măsura înaintării lor – până să sosească o importantă coloană persană. Nu participaseră mai mult de câteva sute de oameni, toți bine instruiți. Dar acest trac își înfăptui incursiunea cu numeroase forțe, alcătuite greșit din cavalerie și infanterie, reducând viteza de deplasare a cailor la cea a pedestrașilor. Nu ajunse în dreptul nici unui loc mai de seamă, săvârși mai multe acte de sălbăticie lipsite de noimă și, pe baza unui raport inexact și neconfirmat despre niște întăriri persane care ar fi înaintat, chipurile, pe drumul spre Nisibis, veni în goană îndărăt, cu mâinile goale, la Daras, de unde pornise.

Această lașitate și sminteală anulară efectul favorabil al incursiunii anterioare. Din acest motiv, lui Belizarie și lui Sittas li se ordonă să pustiască din nou valea Arsanias; ceea ce și făcură. De astă dată persanii erau însă în alarmă și, curând, surprinseră un escadron al oamenilor lui Sittas, care erau nu numai împovărați cu pradă grea, dar mai erau și beți pe deasupra. Ca să le acopere retragerea, Belizarie fu obligat să dea o luptă dificilă de ariergardă și avu norocul de a-și salva,

nevătămate, în cea mai mare parte, forțele, după ce le pricinui pierderi grele persanilor. Dar lăsă în urmă, în mâinile dușmanului, o mare herghelie capturată și un număr de notabilități persane, prinse anterior. După această incursiune, în care foștii săi camarazi de școală se distinseseră în mod deosebit, Belizarie institui pentru întâia oară o regulă severă, îndreptată împotriva beției în timpul serviciului activ: pedeapsa era moartea, fără drept de apel, și anume moartea socotită cea mai rușinoasă la neamul din care cel beat făcea parte – sentința urmând să fie executată de tovarășii săi.

Unul din primele acte ale lui Justinian, îndată după urcarea lui pe tron, fu demiterea generalului trac din comanda pe care o deținuse și numirea lui Belizarie în locul lui, în funcția de guvernator la Daras. La noi ajunse un zvon care o tulbură mult pe stăpâna mea, și anume că Belizarie ar fi avansat pentru că s-ar fi căsătorit cu Anastasia, sora Teodorei, în ciuda faptului că își pierduse dinții și era nesănătoasă; dar zvonul se dovedi neadevărat. Soțul fericit era Sittas.

Într-o zi, în vreme ce războiul continua să se desfășoare, soarta stăpânei mele fu din nou schimbată, datorită faptului că la casa noastră poposiră doi călugări buimaci, jerpeliți de drum, cel mai vârstnic cărând un coș mic. Descoperiseră cu mare greutate reședința ei, parcurgând pe jos întreg drumul de la Antiohia, unde se așteptaseră inițial să o întâlnească. Numai după ce întrebaseră de nenumărate ori, zadarnic, de la un capăt al orașului la celălalt, și numai după multe rugăminți, au dat peste casa noastră. Când ne uitarăm prima oară în coș, părea să nu conțină decât niște frunze de dud, proaspăt culese. Dar între frunzele acelea era depozitată o avere de proporții colosale. Stăpâna mea duse coșul imediat la Palat și ceru audiență la Luminăția-sa, împărăteasa Teodora. Îmbrăcase straie învechite și se dădu drept cuvioasa văduvă a cutăruia, răposat vistiernic al Albaștrilor, la Antiohia; nu se dădu drept Antonina de la club. Refuză să indice amănunte despre treaba pe care o avea cu împărăteasa, dar declară că este o importantă chestiune de stat, și că dacă ar spune răspicat despre ce este vorba, nu ar fi crezută. O cunoștea pe Teodora îndeajuns ca să știe că această declarație va fi suficientă.

CAPITOLUL VI SECRETUL MĂTĂSII

Partea aceea a palatului spre care se duse stăpâna mea Antonina, era o aripă, numită Casa de alamă. Acoperișul era alcătuit din plăci de alamă și deasupra porții se afla o imagine a lui Hristos. Aici erau încartiruite cele patru batalioane ale Gărzii Imperiale; aici se găseau, de asemenea, sălile tronului și cele în care aveau loc banchetele de stat, și temnița de stat pentru bărbații și femeile acuzați de trădare. Celelalte clădiri principale ale palatului sunt Daphne, unde se rezolvă cele mai multe dintre treburile și lucrările imperiale, și Sigma, unde împăratul și împărăteasa își au apartamentele pentru dormit și reședința eunucilor. Există, de asemenea, un mic palat pătrat, cu un acoperiș în formă de piramidă, clădit din marmură cu vine purpurii – celelalte sunt din marmură albă, galbenă, roșie sau verde – în care, datorită unei reguli străvechi, trebuie ca toate împărătesele să-și nască copiii, despre care se spune apoi că „s-au născut în purpură”. Aici îi născu și Teodora un copil lui Justinian și anume o fetiță; aceasta muri însă în copilărie. Palatul, anexele și terenurile din jurul său se întind pe o zecime din perimetrul întregului oraș și acoperă un teren triunghiular, între Bosfor și apele Mării Marmara.

Stăpâna mea fu lăsată să stea ceasuri întregi în sala de așteptare din Casa de alamă, un apartament mic, îmbâcsit, și fu interogată de un număr de personaje mai însemnate și mai puțin însemnate, aproape toți eunuci, fiecare încercând, la rândul său, să spargă tăcerea în care ea se învăluise. Împărăteasa, i se repetă de fiecare dată, refuză să-i primească pe petiționari, până ce aceștia nu-și formulează limpede doleanța. Stăpâna mea le răspunse că dacă împărăteasa ar ști că împiedică o petiționară atât de importantă să ajungă până la ea, i-ar pedepsi pentru că s-au amestecat. După seriozitatea persoanei ei, și-ar putea neîndoielnic da seama că nu vine fără rost, ca petiționară la împărăteasă, nu-i așa?

Până la urmă izbuti. O admiseră în camera de audiență a Teodorei, drapată cu mătase, la cea de a doua audiență, care începea la orele două. Afară de coș, mai adusesese cu ea și pe cei doi copii, Fotius și Marta; iar aceștia erau necăjiți și plângeau, pentru că pierduseră masa, fiind ținuți în sala de așteptare încă

de înainte de orele opt. Stăpâna mea recunosc pe unul sau doi dintre funcționari și pe câțiva dintre ofițerii de Gardă, aducându-și aminte de aceștia din zilele ei de la club, dar avu grijă ca nimeni să nu o recunoască. Crucea frumoasă, de aur, pe care o purta pe piept și doliul de văduvă constituiau suficientă deghizare; din zilele în care fusese dansatoare acrobatică și până acum, devenise mult mai greoaie. Lipsise zece ani încheiați din această parte a lumii.

Stăpâna mea urmări preliminarile audienței, pe care Teodora o acorda la altă oră decât Justinian, pentru ca principalii funcționari de stat să fie liberi și să o poată asista. Procedura o deschise un preot, printr-o scurtă rugăciune, la care se dădură câteva răspunsuri cântate, timp în care Teodora își tăie unghiile cu un cuțitaș, aruncând priviri disprețuitoare. Apoi, diverși înalți funcționari, pensionari și femei de renume veniră, unul câte unul, foarte reverențioși, la tronul ei, ca să-i sărute tivul mantiei sau podul piciorului. Ea îi salută cu răceală. După aceea fură anunțați primii petiționari. Pe unii Teodora îi ascultă cu atenție, pe alții cu nerăbdare și cu sprâncenele încruntate. Hotărârile ei erau scurte și tăioase. „Un dar de aur pentru această femeie.” „Această cerere trebuie transmisă Clemenței-sale împăratul”. „Scoateți-l de aici pe obraznicul ăsta și biciuiți-l”. Toată lumea părea să o privească pe Teodora cu spaimă și respect.

Nu se schimbase, totuși, de fel, gândi stăpâna mea. În sfârșit, Narses, șambelanul eunuc, o anunță Teodorei, parcă scuzându-se:

— Antonina, văduva lui cutare, negustor de mătase, răposat vistiernic al facțiunii Albastre la Antiohia: cu o cerere personală. Refuză cu încăpățânare să declare despre ce este vorba; insistă, totuși, că este de importanță atât pentru stat, cât și pentru Luminăția-voastră.

Stăpâna mea înaintă și se plecă adânc.

Teodora o privi cu un aer batjocoritor, cu capul ușor plecat într-o parte, într-o atitudine familiară. Stăpâna mea era gata să uite de sine, îi venea să dea buzna ca să o îmbrățișeze pe vechea ei prietenă; îi dădură lacrimile. Ținea foarte mult la Teodora și acum simțea o mândrie profundă pentru prietena ei, când o vedea șezând cu atâta grație și siguranță de sine pe un tron de aur.

Teodora se adresă stăpânei mele.

— Ce fetiță frumoasă! E a ta?

— Da, Luminăția-voastră.

— Numele?

— Marta, Luminăția-voastră.

— De ce tocmai Marta?

— Un nume creștin, Maiestate. Copilul e botezat,

— Dar de ce nu Maria? Sau Elisabeta? Sau Dorcas? Sau Ana? Sau Zoe?

Stăpâna mea deveni mai curajoasă:

— Am numit-o Marta după sora lui Lazăr, cel sculat din morți. Marta, mi se spune, prefera discuțiilor religioase, care pot fi eretice, rutina cotidiană a vieții casnice.

Preoții se scandalizară, dar Teodora râse blajin și-i zise majordomului:

— Evacuează sala, și încă repede. Doresc să am o întrevedere particulară cu această văduvă inteligentă și pioasă.

Înainte ca ultimii petiționari, și străjeri să se fi retras, împărăteasa coborî de pe tron, alergă spre Antonina și o îmbrățișă cu gingășie, plângând de bucurie.

— O, Antonina mea, crezusem că ai murit. Mi se spusese că ai fost omorâtă în cutremurul din Antiohia! Nu te-am recunoscut, până ce n-ai vorbit. De ce nu m-ai căutat? Ești cea mai bună prietenă pe care am avut-o vreodată, scumpă Antonina.

Stăpâna mea îi ceru iertare, explicându-i că nu fusese sigură dacă Teodora este sau nu dornică de a revedea vechile tovarășe, acum, când avea o poziție atât de înaltă.

— Ai fost nedreaptă, zise Teodora, îmbrățișând-o din nou. Pipăi crucea de pe pieptul stăpânei mele. Va să zică te-ai creștinat și tu? Uite, despre tine nu aș fi crezut-o niciodată – păgână ce ești, vrăjitoare ce ești!

Stăpânei mele îi reveni toată încrederea în sine.

— Am luat învățătură de la Teodora, glumi ea.

Teodora o plesni ușor și arboră, în joacă, un aer de dojană. Stăpâna mea, care nu mai simțea nici urmă de teamă sau stinghereală, își îngădui să remarce că de la micul dejun încoace copii ei nu mâncaseră nimic. Teodora chemă din nou majordomul și-i spuse să-l pedepsească pe cel vinovat de faptul că oaspeții ei au rămas flămânzi. De asemenea, îi mai spuse că în această după-amiază audiențele nu vor mai fi reluate și că petiționarii urmau să revină a doua zi. Apoi îi conduse pe

stăpâna mea și pe copii în odăile ei particulare, dincolo de sala de banchete, unde pe farfurii de aur, încrustate cu ametiste, li se servi o masă minunată. Vorbiră pe îndelete, liniștit, despre zilele de odinioară. Stăpâna mea află că Indaro se căsătorise bine și plecase la Smirna, dar Chrysomallo se mai afla și acum aici – va fi chemată neîntârziat. Și ce ar zice stăpâna mea, dacă ar deveni Doamnă a Dormitorului, cu rang de patriciană, asemenea prietenei ei Chrysomallo, și ar trăi la palat?

Stăpâna mea nu îndrăzni să o întrebe pe Teodora despre raporturile ei cu Justinian, dar Teodora, chiar și fără a fi întrebată, îi spuse o mulțime de lucruri.

— E un băiat deștept, fricos, nehotărât, poate fi condus. Singura greutate pe care o întâmpin este că e religios, condamabil de religios și, mai presus de toate, are grijă să-și păstreze sufletul curat de orice erezie. Avem o înțelegere, el și cu mine, ca în ciuda dezacordului nostru notoriu în problemele teologice, să nu tragem, totuși, în direcții opuse. Asta contribuie la păstrarea păcii generale și-i aduce la noi pe intriganții din ambele tabere, atât pe ortodocși, cât și pe eretici; ne adunăm și ne confruntăm informațiile.

— Și Ion de Capadocia? întrebă stăpâna mea.

— Jurământul nostru continuă să fie în vigoare.

— Să-l aducem la toiagul de cerșetor?

— În curând, în curând. Antonina, scumpă prietenă, te vei recăsători, nu-i așa?

— De ce nu?

— Mă gândesc la un soț pentru tine.

— O, Teodora, unul potrivit, nădăjduiesc?

— Un om care, într-un tot, este prea pios și prea drept, un om care evită cu tot soiul de pretexte să se căsătorească – speriat, se pare, să nu păcătuiască printr-o alegere greșită. Vreau să vă fac un serviciu amândurora, și lui și ție.

— Un patrician?

— Un patrician. Tânăr, frumos, un soldat grozav – cel mai bun comandant de cavalerie pe care îl avem.

Stăpâna mea începu să râdă.

— O, Teodora, se pare că tu și cu mine ne-am gândit, amândouă, la același om. Dar ce facem dacă Belizarie refuză?

— Nu va refuza. Lucrul îi va fi înfățișat ca un ordin din partea mea, în numele împăratului.

În bucuria ei, stăpâna mea își aduse aminte de coș. Zise:

— Teodora, aceasta este cea mai fericită zi din viața mea. Totuși, îmi stă în putere să vă fac un dar, și împăratului și ție, care, cred, va răsplăti însutit bunătatea ta față de mine.

Scoase o creangă de dud și-i arătă Teodorei trei viermi, care se hrăneau dintr-însa.

— Secretul mătăsii, zise ea.

Împărăteasa se uită, vizibil neîncrezătoare. Dar apoi stăpâna mea îi arătă gogoșii de mătase, în care obișnuiesc să se înfășoare viermii, când le vine vremea să devină fluturi; și relată povestea, cum ajunsese în posesia acestei mărfi prețioase, precum urmează:

— S-a întâmplat ca răposatul meu soț să fie, în privința convingerilor religioase, nestorian, deoarece se născuse la Antiohia, de unde își trage obârșia această erezie.

Nu era nevoie să-i explice Teodorei ce este nestorianismul, dar să-mi fie îngăduit să explic cititorilor mei că nu este decât încă una din numeroasele și diversele păreri cu privire la natura Fiului, și anume o credință mai degrabă logică decât mistică. Nestorienii cred că Fiul a avut două naturi, atât umană cât și divină, și că fiecare a fost completă, deci fiecare personală, personalitatea fiind o parte esențială a naturii complete; și că, în consecință, nimeni nu poate concepe aceste două naturi ca fiind unite (cum este părerea ortodoxă), ci numai ca fiind alăturate. În ce privește natura divină a Fiului, acesta a generat din sălășluirea Tatălui într-însul, fapt comparabil cu sălășluirea Tatălui în sfinți; deși sfinții posedă această natură într-o măsură mult redusă. Concepția nestoriană a fost anatemitată, considerată ca o scădere a demnității Fiului și ca fiind primejdios de aproape de erezia plotiniană, care neagă în mod brutal orice atribut divin al Fiului.

— Într-o zi au venit în taină doi călugări nestorienii la soțul meu și s-au plâns că mănăstirea lor din Liban fusese închisă din ordinul patriarhului de Antiohia și că acum s-au trezit azvârliți în lumea largă. Își propuseseră să se ducă într-o țară oarecare, depărtată - India sau Abisinia sau China - ca să predice acolo cuvântul lui Dumnezeu. Dar nu aveau bani și sandalele lor erau rupte și sutanele în zdrențe, iar pomenile rare. Așa că soțul meu i-a alinat și a făcut astfel ca să se poată alătura uneia dintre caravanele sale care băteau drumul Persiei, și le-a dat bani ca

să poată călători, dacă doreau, chiar și până în China, unde misionarilor li se deschidea un câmp larg de activitate, și unde se și întemeiasă o comunitate nestoriană. Așa că cei doi îl lăudară pe Dumnezeu și-i mulțumiră, și-l întrebă pe soțul meu cu ce serviciu l-ar putea răsplăti. El răspunse, pe jumătate în glumă: „Rugați-vă pentru mine în fiecare dimineață și în fiecare seară, iar când vă întoarceți, aduceți cu voi secretul mătăsii; căci asta vă va asigura libertatea religioasă, până la capătul zilelor voastre”.

Oamenii aceștia simpli s-au dus în China, îndurând pe drum multe suferințe și stătură acolo un an, predicând Evanghelia. Avuseseră încredere că va pogorî asupra lor harul limbilor, precum pogorâse asupra Apostolilor, și astfel se vor putea face înțeleși de băștinași. Dar harul acesta nu le fu acordat; iar limba chineză se învață foarte greu cu mijloace omenești, fiindcă alcătuită din foarte puține cuvinte, care își schimbă mereu înțelesul, după accentul cu care sunt rostite. De aceea, cei doi călugări nu putură face altceva decât să ofteze și să se încrunte și să arate spre ceruri și să vorbească serios, în propriul lor dialect sirian; și astfel hălăduiră din sat în sat. Unii locuitori râseră de ei, altora le fu milă de ei, iară alții îi considerară oameni sfinți și le dădură pomeni.

Într-o zi trecură printr-o livadă de duzi, nepăzită, și văzură într-un șopron alăturat femeii care desfășurau mătase de pe gogoși, și o răsuceau apoi în jurubițe. Furară o gogoasă, o desfășurară și găsiră într-însa un vierme, semănând de-a binelea cu viermii pe care îi văzuseră mișunând pe frunzele de dud și ghiciră că ciclul trebuie să fie: larvă, vierme, gogoasă, fluture, ou și iarăși larvă. Așteptară prin împrejurimi, până se făcu iarăși vremea fluturilor; atunci se întoarseră pe plantație și adunară ceea ce bănuiau a fi ouă de viermi de mătase și le ascuseră într-un lujer gol de bambus – cum spune legenda că Prometeu ascunsese odinioară focul, furat din cer, într-un lujer gol de mălură. Pecetluind bine lujerul cu ceară, porniră în lunga călătorie spre casă, întorcându-se prin Persia. Sosiră la Antiohia un an și două luni după pecetluirea ouălor, dar acestea se clociră după ce fură așezate la căldură; larvele se hrăniră cu frunzele de dud, pe care călugării le aveau pregătite pentru ele. Unii gogoși s-au și format, iată!

Vă puteți închipui cu ce încântare primi Teodora povestea stăpânei mele. Călugării observaseră cu atenție meșteșugul producerii mătăsii și era limpede că având la îndemână aceste începuturi modeste se putea construi o industrie de mătase, care va fi în măsură să ne facă independenți nu numai de Persia, dar și de China. În multe dintre orașele noastre existau de pe acum fabrici pentru țesutul și vopsitul mătăsii brute. Teodora îi avansă pe călugări în rang, făcându-i stareți ai unor mănăstiri ortodoxe și-i scrise patriarhului de Antiohia o scrisoare informându-l că cei doi sunt sub protecția ei. Cele două mănăstiri deveniră ferme de mătase, cu păduri de duzi tineri, iar stareții, deși nu-și renegară părerile nestoriene, erau mult prea ocupați, pentru a mai sta să discute subtilități de dogmă cu ceilalți călugări. Scandalurile ereziilor sunt un produs al trândăviei.

Nu peste mult, Justinian îi făcu regelui Kobad un dar, constând dintr-o mantie scumpă de mătase, vopsită în purpură de Tir, care, arăta el în scrisoarea de însoțire, fusese produsă de viermi de mătase sirieni; și-i trimise și gogoși de viermi de mătase, ca dovadă. Darul acesta îi pricinui lui Kobad o mare supărare: la rândul său, aflase și el de curând secretul mătăsii; îi fusese comunicat de unul din vasalii săi, care se însurase cu o prințesă chineză – iar prințesa ascunsese în turbanul ei o mână de ouă, înainte de a-și părăsi țara. Dar Kobad nu întreprinsese nimic pentru a-și exploata cunoștințele proaspăt dobândite. Socotise că e mai sigur să lase lucrurile pe vechiul lor făgaș, obținând profituri de intermediar de pe urma vânzării mătăsii spre Apus și acoperind în felul acesta cheltuielile marelui său consum intern, decât să inaugureze o industrie nouă, cu riscul de a fi observat și imitat de noi. Iată însă că lucrurile luaseră o întorsătură cum nu se putea mai rea pentru el: monopolul său era înfrânt și, cu cât ar fi cerut un preț mai ridicat pentru mătase, cu atât i-ar fi încurajat mai mult pe fermierii noștri de mătase, din Siria. De aceea îi informă pe chinezi că atât Persia cât și Constantinopolul cunosc secretul mătăsii și nu sunt dispuși să plătească un preț atât de ridicat în străinătate, pentru ceea ce pot crește ieftin acasă. Prețul scăzu întrucâtva, dar nici acum încă fermele noastre de mătase nu sunt în stare să ne îmbrace, fără ajutor din China și Persia; căci creșterea viermilor de mătase nu este

nicidecum o treabă ușoară. Justinian făcu din vânzarea și manufacturarea mătăsii un monopol de stat.

La două zile după sosirea ei la Curte, stăpâna mea Antonina fu înălțată la rang de patriciană: Ilustra Doamnă Antonina a Dormitorului; și fu prezentată lui Justinian, care se purtă condescendent cu ea, dar pretinse că nu o cunoaște. Între timp, fusese amestecată într-o aventură alarmantă. În seara zilei în care obținuse acea audiență la Teodora, părăsi palatul și se duse pe jos spre punctul cel mai apropiat al Bosforului, unde putea închiria o barcă, s-o ducă până acasă, dincolo de docurile din Cornul de Aur. Dar un ins voinic, cu barbă neagră, purtând o caschetă de negustor, o opri în stradă. O trase deoparte și o întrebă dacă o cheamă Antonina; iar dacă e așa, voia să vorbească ceva cu dânsa.

— Sunt o persoană oficială, de la Palat, zise el.

Stăpâna mea refuză să-l însoțească, precum îi propusese necunoscutul, într-o casă din apropiere, căci omul putea fi un impostor, care în fapt intenționa să o răpească, atât pe ea cât și pe copiii ei, după ce îi droga, și apoi să îi vândă ca sclavi unei căpetenii oarecare, din Colchida sau Crimeea sau din cine știe ce altă regiune sălbatică. Exista un volum considerabil de trafic de femei și copii răpiți, spre colțuri îndepărtate ale coastei Mării Negre. Ea răspunse:

— Nu, vino cu mine în această biserică, unde vom putea vorbi între patru ochi.

Omul acceptă și intrară. Stăpâna mea zise:

— Arată-mi acum împuternicirea dumitale. Cum pot fi sigură că ești de la Palat?

El scoase un document oficial, scris cu cerneala purpurie pe care o folosește numai împăratul. Documentul atesta că loialul și iubitul patrician, distinsul cutare (dar își ținu degetul peste nume) primise însărcinarea de superintendent al poliției secrete, în orașul Constantinopol, prin grația Prea-sacrei-sale Clemențe, Împăratul Justinian.

Stăpâna mea citi documentul la flacăra pâlpâindă a lumânărilor lungi, amirositoare, care ardeau în curentul de aer din fața sanctuarului unui oarecare călugăr martir; părea a fi autentic.

— Ei bine, ce vrei de la mine? întrebă ea,

— O relatare a tot ce s-a petrecut între dumneata și împărăteasă, în după amiaza aceasta.

Ea râse, hotărâtă să nu trădeze nici urmă de frică.

— Negreșit, ar fi mai bine să o întrebați pe împărăteasă. Memoria mea e slabă în privința întrevederilor regale.

— Închisoarea și puțină tortură o va întări, amenință el. Și mai este o chestiune importantă, pe care Clementa-sa dorește să o afle, și pe care dumneata, ca o fostă asociată a împărătesei...

Stăpâna mea interveni:

— Dacă împărăteasa a fost atât de mărinimoasă, încât să-și amintească de anumite servicii neînsemnate, pe care i le făcusem cu mulți ani înainte de a fi înălțată la purpură, este treaba ei. Eu însă nu-mi aduc aminte de nimic.

El își coborî glasul și-i zise:

— Fără eschivări, te rog frumos. Este adevărat că împărăteasa a avut un fiu nelegitim, în perioada activității ei teatrale, de la un negustor de pe Marea Roșie, care vă vizita adeseori la clubul vostru?

Stăpâna mea începu să țipe și doi călugări, care le dăduseră târcoale prin întuneric, veniră în fugă,

— Omul acesta blasfemează pe Hristos, zise ea. Este un idolatru, un manichean, un sodomit scârnăv și nu mai știu ce. Apărați-mă de el, cucernici călugări!

Superintendentul le flutură în față împuternicirea.

— Această femeie minte, zise el. O interoghez în numele împăratului. Iată, sunt superintendent de poliție. Plecați, frați sfințiți, și lăsați-mă să o anchetez între patru ochi. Afară mă așteaptă soldați.

Stăpâna mea îi întrebă pe călugări:

— De cine depinde această biserică a Sfintei Maria Magdalena, în privința subvenției? De Sacra Clementă a împăratului, sau de Sacra Luminăție a împărătesei?

Amândoi făcură o plecăciune, recunoscând astfel că sunt îndatorați Teodorei.

— Sunt în serviciul împărătesei, îi preveni ea. Apoi îl întrebă pe superintendent, întinzându-i degetul arătător:

— Recunoști inelul acesta?

Era un mic inel de aur, cu un ochi omenesc albastru, pictat pe email, iar în irisul ochiului se vedea o mică inițială de aur, un

Theta mare. Teodora i-l dăruise tocmai, ca o dovadă că acum era una dintre persoanele ei de încredere.

Omul încercă să i-l smulgă de pe deget. Stăpâna mea se bătu cu el, îl lovi în părțile moi și scăpă. Fugi, cu copiii ei, către altarul mare, pentru a se pune la adăpost, și omul nu mai îndrăzni să o urmărească. Apoi îi zise celui mai tânăr dintre călugări:

— Fugi la Palat, frate întru Hristos, și dă imediat de știre împărătesei, că femeia cu frunzele de dud se află în primejdie, aici, în biserica voastră.

Călugărul, îngrozit, se scuză:

— Nu am voie să părăsesc această biserică fără îngăduința superiorului meu, iar el tocmai ia parte la o slujbă, în catedrală.

— De cine te temi mai mult: de împărăteasă sau de superiorul tău? Pleacă odată, cu cât o pornești mai repede, cu atât ai să fii mai repede îndărăt.

Călugărul își ridică poalele și o luă la goană. Superintendentul părăsi încruntat biserica și-i zise:

— Ai să-ți atragi mare nemulțumire din partea Clemenței-sale. Stăpâna mea răspunse:

— Sau poate mulțumiri din partea Luminăției-sale.

Curând apăru o companie întreagă de Gardă, ca să o escorteze pe stăpâna mea îndărăt, în siguranța Palatului; aici îi povesti Teodorei câte ceva din cele ce s-au petrecut, dar nu totul: evită, discret, să pomenească de întrebarea cu privire la fiul nelegitim. Totuși, Teodora luă lucrul în serios, îi ceru o descriere a bărbatului, dar statura voinică și barba neagră și ușorul accent provincial erau singurele semne particulare.

— Nu este niciunul dintre agenții obișnuiți ai împăratului, zise ea. Este fie cineva necunoscut mie, care are o însărcinare secretă, fie un impostor. Voi descoperi cât de curând.

Dar nu reuși să-i dea de urmă, deși îi cercetă pe călugări și obținu și de la ei o descriere. Unul dintre călugări sugeră că necunoscutul vorbise cu un accent cilician, dar în acest punct stăpâna mea nu fu de acord cu el.

Stăpâna mea nu-l mai întâlni niciodată pe acest presupus superintendent de poliție, dar își dădu seama că mișcările ei erau neconținut supravegheate. Înainte de a renunța la casa ei din Blachernae, s-a comis o spargere și cutia cu hârtiile ei particulare a fost prădată; noroc că niciuna din aceste hârtii nu era compromițătoare, nici din punct de vedere moral, nici

politic. Stăpâna mea, trebuie să recunosc, nu trăise în ultima vreme o viață deosebit de castă; și fiind în conflict cu legea în privința unei proprietăți a soțului ei, a fost nevoită să-și cumpere dreptatea într-un tribunal inferior, de la o persoană oficială a facțiunii Verzi, care controla această instanță. Altminteri, conștiința ei era curată și în scris nu era consemnată niciuna dintre escapadele ei. Era o femeie care niciodată nu scria și nu păstra scrisori de dragoste, niciodată nu cerea și nu dădea chitanțe pentru bani, în tranzacții dubioase. Dar își dădu seama foarte curând că trebuie să se poarte cu și mai multă prudență decât fusese obișnuită, pentru a evita ca dușmanii secreți, care păreau că intenționează să o lovească printr-însa pe Teodora, să-i facă vreun rău.

Simți toată vigoarea atacului lor într-o zi sfântă. După ce dimineața asistase la audiențele Teodorei, o urmă de aproape în obișnuita procesiune regală, spre catedrala Sfintei Sofia. (Aceasta era încă biserica veche, o clădire minunată, deși nu comparabilă cu cea așezată pe același loc - recunoscută a fi cea mai frumoasă clădire sacră din toată lumea). Stăpâna mea era îmbrăcată în cele mai frumoase mătăsuri înflorate pe care le avea, cu toate adausurile roșii și purpurii la care o îndreptățea rangul ei nou, de Doamnă Ilustră, și purta giuvaerele cele mai grele și cele mai rafinate - în parte daruri ale Teodorei, care era, în sensul propriu al cuvântului „tot atât de generoasă, pe cât avea de slobodă gura”. Bineînțeles că purta și o perucă frumos cârlionțată, de culoare castanie, cu multe bucle, fluturându-i, plăcut la vedere, pe gât, ca să sporească propriul ei păr castaniu, frumos dar nu prea îmbelșugat. Procesiunile acestea îi făceau de fiecare dată plăcere stăpânei mele - afară de zilele în care ploua, bineînțeles; chiar și cele care se îndreptau spre biserici mai depărtate, în zilele onomastice ale sfinților căroră le erau închinat. Căci în asemenea împrejurări, superintendentul străzilor orașului dă ordin să se măture drumurile principale și pavajele; și toată populația este îmbrăcată de sărbătoare și apare cu fețele și mâinile și picioarele curate și se prosternează cu adorație la trecerea împăratului și a împărătesei; și de la ferestre atârnă pânze brodate și peste tot se zăresc decorațiuni ingenioase, din mirt, iederă, rozmarin, cu flori de seră și de câmp, alcătuind litere și cuvinte prin care cinstirea împăratului se asociază cu cea a sfântului. Călugării din procesiune cântă

imnuri vesele, în ritm de marș, și prin tot orașul se aud bătaii ritmice de toacă, chemând credincioșii la rugăciune; fiecare biserică își are ritmul ei deosebit, caracteristic.

Și cu acel prilej, atunci când ajunse la Sfânta Sofia, stăpâna mea era bine dispusă. Trecând prin rândul penitenților din vestibul, cărora le este interzisă împărtășania și nu au voie să vină mai aproape, urcă scările și se așează lângă doamna Chrysomallo, în rândul din față al galeriilor rezervate pentru femei. Se aplecă peste balustrada sculptată și începu să facă semne vesele spre nava de jos, unde se aflau prieteni ai ei, bărbați; căci multe informațiuni intime se pot schimba astfel, folosind mâinile și marama. La Sfânta Sofia, ca în cele mai multe dintre bisericile la modă, caracterul sacru al slujbei nu prea era luat în serios; veșmintele și bârfeala constituiau interesul major al galeriei, iar jos, în navă, un murmur de discuții politice și religioase înăbușeau regulat lectura Scripturilor. Totuși, cântecul corului de eunuci era ascultat de obicei cu un anumit respect și aproape toată lumea participa la recitarea Crezului, și a altor rugăciuni; și dacă predica era ținută de un predicator energic, adeseori era salutăată cu aplauze vii și râsete, sau cu șuierături. Eucaristia se împărțea la urmă, apoi se rostea binecuvântarea, și iată-ne din nou plecați.

— Ar fi o nebunie să fii pornit împotriva ceremoniilor creștinești; sunt atât de civilizate și de mondene, obișnuia să spună stăpâna mea. Nu sunt decât o varietate mai calmă a spectacolelor de teatru.

Predicatorul din ziua aceea era un episcop pe care nu-l mai auzisem niciodată, dar despre care se știa că în calitate de teolog, era foarte admirat de Justinian. Deținea o dioceză italiană oarecare și era arătos, deși cam sclivisit. Își alesese ca text versetele din Prima Epistolă a Apostolului Pavel către Corintieni, în care se statornicește că bărbații trebuie să poarte părul scurt și să nu se roage cu capul acoperit; dar că femeile trebuie să poarte părul lung și să nu se roage cu capul descoperit. Zăbovi cu multă gravitate asupra versetului: „Căci dacă o femeie nu e acoperită, să fie tunsă” ceea ce voia să spună că femeia care participă la o slujbă, în biserică, fără să poarte ceva care să-i acopere capul, să fie pedepsită cu tăierea părului, până aproape de rădăcină. Asistența se porni la taclele obișnuite, deși nu fără să se remarce expresii de

nervozitate pe multe chipuri, atât de bărbați cât și de femei. Deoarece se aflau în catedrală nu puține femei al căror acoperământ de cap nu consta decât din câteva bijuterii, parcă stropite, pe ici, pe colo, și mulți bărbați al căror păr era tuns în stilul hunilor, care era la modă – partea din față, până în dreptul tâmplilor, se tunde, iar pe spate este lăsat să crească până la umeri. Ce va fi dacă împăratul sau împărăteasa sau amândoi vor fi convinși de acest episcop să ia într-adevăr măsuri severe împotriva celor ce încalcă legea? Totuși, nu bărbații constituiau ținta denunțurilor episcopale: predica era îndreptată, foarte illogic, împotriva femeilor care poartă peruci. De parcă o perucă nu ar fi un acoperământ, și încă unul dintre cele mai complicate și mai eficiente cu putință!

Episcopul începu încet, cu o voce muzicală, făcând reflecții generale despre părul femeiesc, citându-i elogios pe poeții păgâni de ambele limbi – ca să ne lămurească odată pentru totdeauna că este un om cu educație aleasă, nu un predicator oarecare, ignorant și încuiat, crescut în cine știe ce mănăstire. Îl cită pe Ovidiu cum că spusese cutare lucru, și Meleager cutare lucru, lăudând un păr frumos pieptănat. Sublinie că nu găsește laudele acestea potrivnice Scripturilor: căci însuși Apostolul Pavel, chiar în pasajul din care e extras textul, scrisese: „Dacă o femeie are părul lung, aceasta-i o mândrie pentru dânsa”. Și lăudând lungimea, Apostolul intenționase neîndoielnic să laude și tăria și luciul, căci niciun păr care nu este tare și nu este lucios, nu poate crește până la o lungime lăudabilă. „*Dar*, zise cu emfază colosală pe acest cuvânt, *dar* în timpul oricărei ceremonii religioase și în orice altă împrejurare, cu excepția celor mai intime, acest păr lung, tare, lucios, frumos, trebuie să fie acoperit în mod decent, *din respect față de îngeri.*”

„Căci îngerii creștini – continuă el să explice, de parcă ar fi întreținut cu ei raporturi îndelungate și ostenitoare – sunt toți, fără excepție, eunuci; ei privesc din Ceruri în jos, spre oamenii care se roagă, și din acest unghi vertical nu prea văd altceva decât capete și umeri. Orice persoană cinstită, care cunoaște cât de cât eunucii – continuă el cu o privire șireată în direcția corului și a aripii lungi, rezervată pentru eunucii din Administrația de stat și pentru eunucii personali, atașați de anumiți curteni eminenți, ca eu însumi, bunăoară – orice asemenea persoană cinstită mă va sprijini, când afirm că lipsa

obișnuitelor organe bărbătești de procreație nu ferește inima, precum s-ar putea presupune, de dorințe carnale. În niciun chip! În fapt, arareori am cunoscut vreun eunuc care ar putea mărturisi cu cugetul pe deplin cinstit că nu a nutrit sentimente gingașe față de mâinile și ochii și picioarele și părul femeilor – oh, în mod deosebit față de păr! Cunosc mulți eunuci înstăriți și învățați, care-și petrec timpul rezervat distracției în chip nesperios și rușinos, pieptănând încet și cu voluptate părul unei femei frivole din gospodăria lor! N-aveți decât să râdeți, surorilor, dar știți că așa se petrec lucrurile; și săvârșiți un mare păcat, ispitind în felul acesta poftele sterile ale celor castrați. Îngerii sunt expuși ispitei, nu mai puțin decât eunucii: starostele dușmanilor a fost el însuși un înger, care a decăzut din Grație – și oare nu, în parte, din încântarea pricinuită de părul vreunei fiice a Pământului? Așadar din respect față de acești îngeri binecuvântați dar iubitori de frumusețe, care nu trebuie sustrași de la misiunile lor religioase, și anume de a cânta neconținut osanale și aleluia, prima îndatorire a oricărei femei creștine cu păr frumos este de a-l păstra bine acoperit. Și este neîndoielnic un mare rău, în sine, să sustragi atenția unor oameni pioși de la închinare, prin desfășurarea, la timp nepotrivit, a gloriei ce încununează femeia, chiar și fără a căuta să târăști în colbul pământului îngerii din ceruri, sporind astfel seminția diavolilor – și așa destul de numeroși, precum se știe!”

„Dar până și poezii păgâni – și aici îi cită pe Marțian, Propertiu și Juvenal – au scris cu cea mai mare repulsie despre femeile care poartă păr ce nu le aparține.” Astfel, perucile se dovedeau a constitui nu numai încălcări ale legilor Bisericii, dar și ale canoanelor seculare ale frumuseții și bunului gust. „În ce privește părerea ortodoxă a Sfinților Părinți, ea nu putea fi mai categorică și o putem rezuma precum urmează: perucile bărbătești se folosesc îndeosebi pentru a acoperi chelia; de aceea sunt echivalente cu o tichie pe tigvă și constituie un acoperământ și deci sunt anatema. Dar perucile femeiești (deoarece o femeie cheală constituie o raritate) au ca scop să sporească părul existent, să-i sporească și să-i îmbunătățească efectul: deci nu constituie un acoperământ și în consecință sunt anatema. Aceasta este explicația fulgerelor îndreptățite ale Bisericii care, conciliu după conciliu, au fost îndreptate neconținut împotriva perucilor purtate de ambele sexe: atât

împotriva perucii bărbătești, care constituie o lașitate, cât și împotriva perucii femeiești, care este o expresie a lipsei de modestie. Tertulian a spus – dar ce n-a spus Tertulian împotriva acestor monstruoziități încovrigate și încârlionțate, care sunt perucile? Printre altele a spus că orice deghizare a propriei ființe constituie adulter în fața lui Dumnezeu. Toate perucile, fardurile, pudrele, măștile, sânii falși sunt în fapt deghizări, și ca atare invenții ale Diavolului.”

„Mai mult decât atât, surori răătăcite – continuă episcopul, arătând brusc, foarte brutal spre Chrysomallo și spre stăpâna mea ale căror peruci erau în ziua aceea, după cea a Teodorei, cele mai elegante monstruoziități din toată Sfânta Sofia – Tertulian face un apel viguros la mintea voastră și la scrupulele voastre religioase. El scrie: «Dacă veți azvârli necucernicul vostru păr fals, ca fiind disprețuit în Ceruri, nu vi-l pot face oare nesuferit, ca femei cu discernământ lumesc ce vă aflați, amintindu-vă că buclele acestea lascive, cumpărate de-a gata, pot avea o origină detestabilă? Se poate prea bine să fi fost tăiate de pe cadavrul vreunei femei moarte de ciumă și să păstreze, în continuare, germenii ciumei; sau, mai rău, au putut prea bine împodobi un cap care a hulit, osândit iremediabil de Ceruri și purtând astfel blestemul greu și ineluctabil al lui Dumnezeu»

Ce spune sfântul Ambrozie, cel înțelept, despre peruci? «Nu-mi vorbiți de peruci cârlionțate: sunt codoașe ale pasiunilor, nu dascăli întru virtute.» Ce spune sfântul Ciprian, cel drept? «Fiți atente la ce vă spun, o voi, femei! Adulterul este un păcat grav; dar a purta păr fals este o vină și mai mare.» Ce spune sfântul Ieronim, cel vestit? Povestește o istorie instructivă, de adevărul căreia își leagă reputația de dascăl creștin; dacă această poveste este născocită, atunci numele lui Ieronim trebuie șters din diptihuri, ca fiind cel al unui eretic sau al unui falsificator! Vorbește despre o matroană respectabilă, din rândurile cunoștințelor sale, numită Praetexta, care a avut nenorocul de a fi căsătorită cu un păgân. Ei bine, este știut că o femeie trebuie să asculte de bărbatul ei în toate privințele, căci, într-adevăr, următorul text din Corintieni limpezește răspicat lucrurile, când spune: «Capul oricărui bărbat este Fiul, dar capul femeii este bărbatul.» Dar în această frază este cuprinsă o rezervă implicită, și anume: când bărbatul nu este creștin, atunci în problemele

spirituale Fiul, și nu bărbatul, devine capul femeii; la fel și în cazul văduvelor: Fiul devine singurul lor cap, afară de cazul în care se remărită, ceea ce constituie o lipsă de cuviință față de Fiu.

Acest soț, care se chema Hymetius, îi spuse într-o bună zi Praetextei: «nepoata noastră orfană, Eustochia, pe care am crescut-o în casa noastră, cu gingășie, nu este o fată neatrăgătoare. Ar putea găsi ușor un soț bogat și să ne scutească astfel de cheltuielile de zestre; o singură scădere în înfățișarea ei o împiedică – părul rar și aspru. De aceea, buna mea soție, repară acest cusur al naturii, ducându-te în taină la peruchier și comandându-i o perucă frumoasă, cârlionțată.» Ceea ce Praetexta făcu, sperând ca printr-o cheltuială de cinci monezi de aur să economisească o mie sau chiar mai multe și uitând cu desăvârșire atât de îndatoririle ei față de Dumnezeu, cât și de respectul față de îngeri. În aceeași noapte, stând întinsă alături de soțul ei și zăbovind în cuget pe îndelete asupra schimbării în bine a Eustochiei, pogorî lângă acest pat păcătos un înger înalt de stat și vorbi mânios, cu glas subțire: «Praetexta, strigă îngerul, l-ai ascultat pe soțul tău, necredinciosul, mai degrabă decât pe Domnul tău cel răstignit. Ai acoperit părul unei fecioare cu bucle adăugate, dându-i înfățișarea unei târfe. Pentru asta am să-ți ofilesc acuma mâinile, poruncindu-le să recunoască cu măsura propriei lor suferințe, grozăvia crimei tale. Nu vei mai trăi decât cinci luni, și apoi te va aștepta ladul; și dacă te vei încumeta să te mai atingi o dată de capul Eustochiei, soțul tău și copiii tăi vor muri chiar de față cu tine!» O, surori rătăcite, cât de mare fusese păcatul, și cât de binemeritată această chinuitoare pedeapsă trupească!”

Nimic mai firesc decât ca stăpâna mea Antonina să înceapă să chicotească la auzul acestei povești. Nu avea niciun interes deosebit ca numele acestui sfânt, în speță Ieronim, să rămână înscris în diptihuri; era de părere că pentru această poveste revoltătoare merita să fie înlăturat fără nicio altă discuție. Și dacă mâinile Praetextei au fost într-adevăr veștejite, cum ar mai fi putut oare să atingă capul nepoatei sale? Comunică această remarcă doamnei Chrysomallo, care începu să chicotească la rândul ei, făcându-i semne soțului ei, aflat în nava de dedesubt și fluturându-și mâinile dramatic, de parcă ar fi fost și ele

veștejite. Această frivolitate îl mânie pe episcop. Începu să ocărăscă pe stăpâna mea și pe doamna Chrysomallo, pomenindu-le numele, deși era venetic în oraș: ceea ce ne arată limpede că un dușman de la Curte îl instigase să predice împotriva lor. Le amenință cu excluderea de la împărțășanie și o stigmatiză pe stăpâna mea ca pe o văduvă nerușinată, care trăiește deșăntat, își vopsește fața și duce o viață veselă, precum marea târfă din Babilon, în loc să poarte straie cernite și să plângă pentru păcatele ei și să îngrijească de cei săraci, cum ar trebui să facă o văduvă. Continuă afirmând că stăpâna mea aduce dezonoare Piosului și Strălucitului Suveran în slujba căruia se află, și asupra întregului oraș Constantinopol; și dacă va izbucni o molimă neașteptată, împrăștiată de peruca oribilă a stăpânei mele și de zulufii roșii, jechoși, care atârnă din ea, credincioșii din oraș vor ști cui să mulțumească.

Această lipsă de delicatețe fu prea mult pentru Teodora, care stătuse pe tron, alături de Justinian. Se sculă, se scuză printr-o plecăciune respectuoasă în direcția lui Justinian și porni să plece, în jos, de-a lungul navei, urmată de pajii ei, fără să mai aștepte eucaristia sau binecuvântarea. Eticheta cerea ca doamnele de la galerie să se scoale, ca să o însoțească. Episcopul cerea în continuare ca stăpâna mea și doamna Chrysomallo să fie tunse la piele, asemenea unui ou de struț. Teodora îi răspunse indirect; căci a-i răspunde direct ar fi fost o insultă adusă lui Justinian, care rămăsese tăcut. Se opri din drum, ca să-i strige lui Ioan de Capadocia, deasupra rândurilor:

— Te rog să-i spui prietenului dumitale elocvent, cu bărbia rasă, că nu este cuviincios ca briciul să predice anatema împotriva pieptenului – și nici înțelept nu e.

Doamnele coborâră, gălăgioase, de la galerie, iar în biserică rămaseră numai bărbații și eunucii, care ascultară predica până la capăt. Dar auzind zumzetul discuției indignate și agitate care se iscase, episcopul găsi de cuviință să-și încheie argumentația, scuzându-se josnic față de Clementa-sa dacă vorbise cu prea multă sinceritate și ar fi supărat-o pe prea Casta, Grațioasa și Frumoasa împărăteasă, ale cărei glorii nu puteau fi egalate nici de cele mai melodioase versuri ale geniului poeților, fie ei creștini, fie păgâni. Episcopul era, într-adevăr, într-o situație primejdioasă: el nu ar fi îndrăznit niciodată să rostească o asemenea predică, dacă în particular nu ar fi primit asigurări din

partea unora sau altora, că doamna Chrysomallo și stăpâna mea sunt în dizgrația Curții. În ce privește briciul și pieptenul: aluzia Teodorei urmărea să spună că acest episcop se afla el însuși în culpă față de legea Bisericii, apărând cu bărbia rasă. Iar părul lui fusese pomădat într-o manieră prea puțin cucernică, fiindcă, de fapt, era un tipic filfizon din Ravena. Înainte de sfârșitul zilei, el se și trezi reîmbarcat pe o mică navă comercială, în drum spre casă, spre Italia. Teodora îi spuse răspicat lui Justinian că rămâne ferm alături de vechile ei parteneri, câtă vreme ele sunt loiale tronului, la fel cum își păstrează ferm convingerile despre natura unică a Fiului.

Evenimentele acestea produsese mare impresie la Constantinopol și numele stăpânei mele deveni, în Bazar, subiectul multor povestiri neadevărate, care însă, una peste alta, nu erau compromițătoare. Povestea ei era acum binecunoscută și faptul că Teodora o recunoscuse ca prietenă, prin admonestarea publică a unui episcop, îi întări mult poziția. Totuși, pentru a o apăra de orice act de violență îndreptat împotriva persoanei ei, doi camerieri îi fură atașați ca pază permanentă, ori de câte ori ieșea, fie pe jos, fie cu trăsura; iar când fu trimisă la granița persană, ca emisară a Teodorei către Belizarie, în împrejurări pe care le va explica următorul capitol, o însoți un întreg detașament de Gardă.

CAPITOLUL VII BĂTĂLIA DE LA DARAS

Ajuns în punctul acesta, trebuie să relatez pe scurt evenimentele petrecute în Persia, după numirea lui Belizarie la comanda trupelor din Daras. Inexpugnabilul oraș Nisibis, situat la cincisprezece mile mai la răsărit, fusese odinioară principalul punct de frontieră roman. Rezistase cu succes la trei asedii îndelungate, întreprinse de Sapor, cel de-al unsprezecelea Sassanid; după care i-a fost predat pașnic, prin rușinosul tratat semnat de împăratul Jovian, care a cedat Persiei cinci districte de frontieră. Pentru a înlocui orașul Nisibis, Anastasie întărise Darasul, care rămăsese în teritoriu roman; dar era nevoie de un avanpost, pentru a-l asigura împotriva unor atacuri prin surprindere. De aceea, Justinian îi îngădui lui Belizarie, la cererea acestuia, să clădească o fortăreață la Mygdon, situat la o depărtare de trei mile de Daras, dar numai la câteva sute de pași de frontieră.

Belizarie studiase arta fortificațiilor. Așeză temelia fortăreței într-o poziție puternică și începu să clădească de zor, intenționând să o termine și să instaleze acolo o garnizoană, înainte ca persanii să poată întrerupe lucrarea. Zidarii, foarte numeroși, clădiră în grabă mare, cu sabia la șold, exact cum se zice că reclădiseră evreii, sub Nehemiah, zidurile Ierusalimului, sub privirile geloase ale vecinilor lor, samariteni. Înainte de a începe lucrarea, Belizarie adunase la Daras o mare cantitate de scânduri și piatră fasonată și var; și zidurile fortăreței, care cuprindeau două pogoane de pământ, se înălțară curând de două staturi de om și continuau să se ridice repede.

Comandantul persan de la Nisibis înmână imediat un protest lui Belizarie și trimise o copie și Comandantului Armatelor Romane din Răsărit, cu o scrisoare de însoțire în care se spunea că persanii nu trec cu vederea această nouă încălcare a clauzelor tratatului cu privire la fortificațiile de pe frontieră. Dacă lucrările de construcție nu încetează pe dată, se va vedea nevoit să recurgă la constrângere.

Acest protest fu trimis neîntârziat lui Justinian, care răspunse că nu trebuie ținut seama de el și că Belizarie trebuie să primească fără zăbavă întăriri. Întăririle trimise constau dintr-o divizie mixtă, de cavalerie și infanterie, sub comanda a doi frați,

tinere nobili traci, numiți Coutzes și Boutzes, care comandaseră împreună trupele staționate în Liban. Ghinionul voi ca ciocnirea cu persanii să aibă loc într-o zi în care Belizarie zăcea bolnav de malarie în ultimul hal, și în consecință nu era bun de nimic. De fiecare parte nu erau angajați mai mult de opt mii de soldați în această bătălie, în cursul căreia Boutzes, cu jumătate din cavalerie, se lăsă atras în urmărirea unei mici unități inamice, descoperind flancul corpului principal, alcătuit din infanterie. Persanii efectuează un atac concentrat asupra cavaleriei lui Coutzes, pe flancul celălalt, și o puseră pe fugă, capturând un număr de prizonieri, între care și pe Coutzes. Infanteria, protejată în fuga ei de cavaleriștii din Regimentul de casă al lui Belizarie, sub comanda lui Ioan Armeanul, se revărsă îndărăt, în fortăreață. La căderea seriei, Boutzes, întorcându-se cu forțele intacte și expunând trufaș prada pe care o aducea, află de soarta fratelui său și se mânie. Ordonă evacuarea fortăreței, socotind-o așezată sub o zodie nefavorabilă; și întreaga forță romană, infanterie și cavalerie deopotrivă, se retrase spre Daras, purtându-l pe Belizarie, bolnav, pe o targă. Două zile mai târziu, Belizarie, revenit din delirul febrei, dar încă atât de slab încât abia putea încăleca, îi contraatacă pe persanii care ocupaseră fortăreața și începuseră s-o demoleze. În fruntea cavaleriei sale de casă, care număra o mie de oameni, îi izgoni de pe ziduri; dar Boutzes, care ar fi trebuit să readucă aici infanteria cu materialele și aprovizionarea necesară pentru a face față unui asediu, nu-i putu convinge pe oameni să-l urmeze; fortăreața Mygdon fu deci din nou abandonată din lipsă de garnizoană. Persanii o raseră de pe fața pământului și se întoarseră, victorioși, la Nisibis.

Citind rapoartele care îi parveniseră, Justinian conchise că Comandantul Armatelor din Răsărit procedase greșit, trimițându-i lui Belizarie forțe nepotrivite și rău comandate și că Belizarie este singurul soldat care nu-și pătase reputația. De aceea, îl demise pe Comandantul Armatelor și-l numi în locul său pe Belizarie, care pe vremea aceea avea numai douăzeci și opt de ani. De asemenea, Justinian trimise la frontieră pe Maestrul Oficiilor, unul din miniștrii săi principali, în îndatoririle căruia intra și supravegherea poștelor, comunicațiilor și arsenalelor din tot Imperiul de Răsărit, precum și a ambasadelor din străinătate. Acest Maestru al Oficiilor era însărcinat să

reînceapă negocierile de pace cu persanii, dar să le târăgăneze pe cât se putea de mult, dându-i răgaz lui Belizarie să aducă Darasul, în special, și toată frontiera, în general, într-o stare de apărare eficientă. Belizarie se folosi de acest armistițiu pentru a întreprinde un turneu de inspecție a frontierei, întărind fortificațiile, recrutând și instruind trupe noi, adunând depozite de materiale militare. Exista speranța că redeschiderea ostilităților va putea fi evitată, întrucât părea firesc ca, la vârsta de șaptezeci și cinci de ani, Kobad să prefere o bătrânețe liniștită grijilor unui alt război major. Dar nu a fost să fie așa.

Belizarie, care izbutise să adune o armată de douăzeci și cinci de mii de oameni (dintre care, însă, cel mult trei mii puteau fi socotiți că vor vădi curaj, fie în atac, fie în defensivă), află curând că o armată bine instruită, de patruzeci de mii de oameni, sub comanda generalisimului persan Firouz, se află în marș împotriva lui. Apoi sosi un mesager persan, cu o comunicare arogantă, adresată lui Belizarie: „Firouz cel cu Panglica de aur va petrece noaptea de mâine în orașul Daras. Să i se pregătească o baie.”

La care Belizarie răspunse spiritual și elegant, așa cum i se potrivea atât de bine: „Belizarie cel cu casca de oțel asigură generalisimul persan că atât camera de sudație, cât și dușul rece vor fi pregătite și-l vor aștepta”.

Persoana care s-a simțit cea mai jignită de mesajul lui Firouz nu a fost, în mod ciudat, Belizarie, ci băieșul. Era același Andreas, care odinioară fusese sclavul purtător de ghiozdan al lui Belizarie. Cu câțiva ani mai înainte, la Constantinopol, lui Andreas i se dăduse libertatea și fusese angajat ca instructor la o școală de lupte de pe lângă universitate, până ce veni în Răsărit, pentru a fi din nou alături de Belizarie.

Problema tactică a lui Belizarie era acum aceea a hangiului sărac, de la țară, care trebuie să pregătească, în termen scurt, un banchet pentru un număr mare de oaspeți flămânzi: și anume, cum să facă să ajungă puțin pentru mulți. Asemenea hangiului, știa că acest puțin este de calitate inferioară și, tot asemenea hangiului, rezolvă problema printr-o rânduire atentă a mesei, și un zâmbet curajos, așezând în față mâncarea cea mai bună și vinul cel mai bun, și ținând în rezervă mâncarea mai proastă și vinul mai prost. Mâncarea și vinul mai prost erau infanteria, din care jumătate era alcătuită din oameni de curând

luați sub arme. Din cauza timpului scurt pe care-l avusese la dispoziție, hotărâse nici să nu încerce să-i instruiască pe recruții aceștia la mai mult decât o specialitate: de aceea optase să-i facă arcași, îi echipă cu arcuri lungi, rigide, și le reglementă solda pe măsură ce le creștea iscusința în mânăuirea acestei arme; dar tirul lor se mărginea totuși la ceea ce el numea „a trage la întâmplare”. Nu cerea mai mult decât ca fiecare om să fie în stare să-și trimită toate cele patruzeci de săgeți din tolă la o distanță de cel puțin o sută de metri, într-un unghi de tragere nu mai mare de zece grade. În fața unui dușman în formație de masă, considera că atâta va fi suficient. Confectionase o cantitate mare de săgeți și continua să-și țină artificierii ocupați cu forjarea altor vârfuri de săgeată și cu pregătirea altor cozi de săgeți. Infanteria instruită anterior fu specializată, de asemenea, într-o singură direcție, și anume apărarea unui pod îngust împotriva șarjelor de cavalerie sau de infanterie; le găsi tuturor armură de inele și lănci de lungimi diferite, instruindu-i să lupte în formația de falangă folosită de Alexandru, al cărei front părea zbârlit de lănci, asemenea unui porc spinos. Infanteria semiinstruită fu pusă să se antreneze la aruncarea suliței.

Mâncarea și vinul mai bun erau, în această metaforă a hangiului sărac, cavaleria. Temporar își împărți cuirasierii de casă în șase grupuri, pe care le trimise ca unități model la cele șase escadroane de cavalerie grea, ca să le stimuleze prin această pildă de unitate instruită: nu îi prezentă ca pe niște instructori, ci doar ca pe niște adversari de întrecere în arta tragerii și eschivării și manevrării rapide – totuși, ei deveniră instructori. Avea cu el, de asemenea, două escadroane de cavalerie ușoară, de huni massageți de dincolo de Buchară și Samarkand, vechi dușmani ai Persiei. Și o jumătate de escadron de huni herulieni, a căror tabără de vară se află în Crimeea; erau arcași deprinși să tragă rapid, iar pentru luptele corp la corp, foloseau lănci și săbii late. Purtau mantii din piele de bivol, pe care erau cusute plăci ușoare de metal, dar nu aveau nicio altă armură de corp. (Cavaleria ușoară este esențială pentru avanposturi, pe frontieră, socotea Belizarie, dar trebuie sprijinită de o puternică forță de șoc, alcătuită din cavaleria grea, așezată în garnizoane nu prea depărtate. Imperiul ducea lipsă de cavalerie ușoară; precum se poate deduce din faptul că atât

hunii herulieni cât și cei massageți locuiesc la multe sute de mile depărtare de granița romană.)

Belizarie se duse în fața Darasului, exact dincolo de terenul de paradă, care este mărginit de șanțul de apărare al orașului. Desenă un sistem întortochiat de tranșee care urma să fie săpat, adânc de șase picioare și lat de douăsprezece, cu câte un pod îngust la fiecare o sută de pași. Sistemul, văzut de pe crenelurile fortăreței, semăna cu forma unei pălării cu borul lat și calota pătrată, a cărei parte superioară se rezema de marginea depărtată a terenului de paradă. Întrucât urma să aibă loc o bătălie hotărâtă de persani și cum obiectul ei era ocuparea și demolarea Darasului, Belizarie își putea îngădui să rămână în apărare: și, într-adevăr, a trece la ofensivă cu trupe ca acelea de care dispunea, ar fi fost o inițiativă foarte puțin înțeleaptă.

De jur împrejurul spațiului central sau al intrândului care stătea deschis, adică în cele trei părți ale sistemului de șanțuri, Belizarie își așează infanteria; podurile erau apărate de falangele de lăncieri, sprijinite de sulitași; arcașii fură înșiruiți de-a lungul șanțurilor dintre ele. Șanțurile au fost înzestrate pe toată lungimea lor cu țepi ascuțiți și de altfel erau prea late pentru a putea fi sărite de cavalerie. În față, pe laturi, dincolo de șanțurile înaintate (borul pălăriei) postă cavaleria grea. Podurile de peste șanțuri erau aici ceva mai late, pentru a îngădui mișcări mai rapide. Ca o verigă de legătură între centru și aripi, așează șase sute de huni massageți, în fiecare colț al intrândului, gata să tragă, în cruciș, nori de săgeți asupra dușmanului în cazul în care acesta ar încerca să înainteze împotriva infanteriei, sau gata să pornească în ajutorul oricărei aripi de cavalerie care ar da de greutate. Drept rezervă, păstră propria lui cavalerie de casă, regrupată acum din nou într-o singură unitate, și pe hunii herulieni.

Acestea erau dispozițiunile pe care le dăduse. La consiliul de război, unde le expusese și le explicase, fuseseră aprobate în unanimitate. Oamenii erau într-o perfectă stare de sănătate, în ciuda climatului torid, de iulie: epidemia de dizenterie și celelalte boli, caracteristice căldurii, aproape inevitabile la Daras în această parte a anului, nu izbucniseră. Belizarie dăduse ordine foarte stricte de a se amesteca toată apa de băut cu vin acru, ca să o purifice, și de a se păstra curățenia latrinelor și a bucătăriilor de campanie; și, îndeosebi, de a nu se îngădui

muștelor să se aciuiască; spunea că Beelzebut, împăratul muștelor, este diavolul principal al distrugerilor și acolo unde sunt muște, apar și bolile. Mai mult decât atât: ordonase ca toate exercițiile militare să aibă loc dimineața, foarte devreme, înainte ca soarele să dogorească; după care oamenii săi dormeau, zi de zi, până la ora prânzului. Seara îi trimitea în marșuri de noapte, pentru a-i păstra într-o condiție fizică potrivită, ori îi puneă să sape. Belizarie nu le îngăduia niciodată oamenilor săi să trândăvească. Și, în consecință, acum, în preajma bătăliei, se aflau în starea de spirit cea mai potrivită și nutreau cea mai mare încredere în tânărul lor comandant.

A doua zi după sosirea mesagerului lui Firouz, la răsăritul soarelui, străjile de pe creneluri raportară nori de praf ridicându-se de-a lungul drumului dinspre Harmodius, un sat aproape de Mygdon, în direcția orașului Nisibis. Curând, coloanele persane putură fi zărite cu ochiul liber, cum se așezau în formație strânsă, dincolo de bătaia arcurilor romane: infanteria, ascunsă după scuturi imense, ovale, se afla la mijloc, cavaleria pe ambele flancuri. Armata persanilor era apreciată la patruzeci de mii de oameni. Dar Belizarie comentă:

— Există puțini generali în stare să stăpânească patruzeci de mii de oameni, în toiul unei bătălii. Firouz s-ar simți neîndoielnic mai în largul său dacă armatele noastre ar fi mai apropiate ca număr.

Persanii încercară, prin strigăte provocatoare și batjocoritoare, să-i determine pe romani să atace, dar aceștia își păstrară locul și tăcerea, și vreme îndelungată nu se petrecu nimic. Romanii nu se retraseră nici pentru a prânzi, așa cum obișnuiau – ci li se împărți la posturile de luptă hrană rece: porc sărat, turte de grâu și vin. Firouz fusese convins că simpla apariție a forțelor sale imense îi va înspăimânta pe oamenii noștri și îi va scoate din minți, și că ceasul prânzului va constitui pentru comandanții mai lași un pretext pentru a-și retrage forțele. Nici acum încă nu credea că vor avea loc lupte serioase.

— Așteptați, spunea el. Nu-s decât romani, în curând se vor răzgândi.

Dar nu se petrecu nimic.

Târziu, după amiază, trupele de casă ale unui persan numit Pituazes, care comanda aripa dreaptă, înaintară, călare, împotriva cavaleriei trace a lui Boutzes, care se afla în fața lui.

Boutzes îi jurase lui Belizarie că în această zi va lupta într-o cooperare loială cu restul forțelor și că nu se va lăsa atras în nicio aventură personală. După cum se convenise, el se retrase ușor din fața tranșeelor, atunci când călăreții lui Pituzes se apropiară. Scopul său era să-i atragă pe persani dincoace, în cursă, și apoi să se întoarcă și să-i șarjeze, în timp ce continuau să fie înghesuiți pe poduri, nedesfășurați cum trebuie. Dar până la urmă persanii nu îndrăzniră să treacă de șanțuri, așa că Boutzes și oamenii săi se întoarseră la posturi, chiuind în șa. Persanii se retraseră. Călăreții persani au arme și scuturi bogat împodobite, și îndeosebi tolbe foarte frumoase, și poartă mănuși (pentru care oamenii noștri îi batjocoresc), dar nu au coifuri. De asemenea, se folosesc de cravașe; în bătălie, oamenii noștri nu au ce face cu cravașele.

În această hărțuală căzură șapte persani și Boutzes trimise dincolo de șanțuri o grupă, ca să aducă trupurile. Apoi cele două armate stătură alte câteva minute, pândindu-se în tăcere. Se spune că Firouz a remarcat în fața ofițerilor din statul său major, că romanii păstrează o ordine remarcabil de bună, dar că va trimite după garnizoana din Nisibis – alcătuită din încă zece mii de oameni – și, neîndoielnic, sosirea acesteia, în ziua următoare, va avea efectul de a înfrânge încăpățânarea dușmanului. Atunci un tânăr persan, al cărui nume nu-l cunosc dar, după cum îl arătau veșmintele și armele, un aristocrat, ieși în galop pe un cal superb, roib, îndreptându-se spre centrul roman. Cunoștea câteva cuvinte grecești, și după ce trase brusc de hățuri, rosti tare o chemare la înfruntare individuală, angajându-se să ciopârțească orice nobil roman care ar îndrăzni să i se opună.

Nimeni nu acceptă provocarea, căci exista un ordin general ca rândurile să nu fie descompletate, sub niciun pretext. Tânărul continuă să strige și să-și vânture sulita și să râdă disprețuitor. Deodată se iscă un murmur dinspre un șanț lăaturalnic, pe partea stângă a poziției romane. Un călăreț veni, aplecat peste gâtul calului, țâșnind peste un pod; trecu de hunii massageți din unghiul respectiv, îndreptându-se fără ocoluri spre persan. Persanul observă șarja prea târziu. Încercă să o evite, biciuindu-și brusc calul, dar lancea îl izbi din plin, în partea dreaptă a pieptului și-l azvârli peste cap. Căzu, amețit. Romanul, descălecând în grabă, îi tăie gâtul – de parcă ar fi fost un animal de sacrificiu. Un strigăt puternic se înalță dinspre armata

romană și de pe zidurile Darasului, ticsite de orășeni. Întâi se crezu că eroul este Boutzes, care îl răzbună pe fratele său Coutzes, prins de persani. Dar când învingătorul se întoarce, călare, în pas de voie, peste șanțuri, aducând după el calul persanului, cu mortul azvârlit peste șa, se văzu cine este – curajosul Andreas, băieșul!

Căci Andreas, care avusese îndatoriri puține și un caracter energic, luase parte câțeva vreme, fără știrea lui Belizarie, la exercițiile matinale de cavalerie, sub comanda lui Boutzes, care îndeplinea acum funcția de Maestru al Cailor în armata lui Belizarie; și datorită antrenamentului său de luptător, devenise un combatant formidabil. Belizarie trimise la el un ofițer de stat major ca să-l felicite și să-i transmită un dar, care consta dintr-un coif metalic, cu un moț alb, o lance cu un steguleț alb și un colan de aur, dorind să exprime astfel că vrea să-i acorde rangul de sergent în Regimentul său de Cuirasieri de casă. Dar Maestrul Oficiilor, care funcționa ca mareșal al lui Belizarie, deplânse încălcarea disciplinei – deși era încântat de succesul lui Andreas,. Trimise un mesaj către toți comandanții de escadron în care se spunea că nimeni nu trebuie să mai răspundă vreunei alte provocări la luptă individuală, sub pedeapsa biciuirii grele. Belizarie nu fu de acord cu Maestrul Oficiilor, deoarece ordinul cuprindea o amenințare ce nu putea fi tradusă în fapt. Un om care ar ieși călare, ca să accepte o provocare, fie ar fi victorios, și atunci opinia generală s-ar împotrivi unanim pedepsirii, fie ar fi înfrânt, și atunci persanul i-ar lua cadavru, până dincolo de raza de acțiune a bicelor romane.

O a doua provocare se produse foarte curând. Veni din partea unui alt persan, care fusese jignit că primul ieșise din rânduri, încălcând regulile protocolului. Căci în armata persană există în aceste chestiuni un regulament strict: cel ce provoacă, trebuie să fie întotdeauna din familia cea mai nobilă reprezentată în bătălie. Cel de al doilea ieși deci mai curând ca să restabilească locul de cinste al familiei sale, decât din dorința arzătoare de luptă. Nu era un tinerel, ci un bărbat în puterea vârstei; își mânua calul și armele cu un aer de hotărâre și experiență. Nici nu strigă agitat, precum făcuse tânărul pe care îl ucisese Andreas, ci pocni numai din bici, când și când, cu un strigăt aspru, de „ho, ho”, trecând încet, călare, de-a lungul liniilor romane. La un moment dat, opri calul și strigă ceva în persană –

se credea că-l invită pe însuși Belizarie, să iasă să-l înfrunte. Dar când cineva din statul major îi raportă aceasta lui Belizarie, îndemnându-l totodată să accepte provocarea, gândindu-se că victoria lui ar îmbărbăta armata, el răspunse cu dispreț:

— Dacă dorește moartea, de ce nu-și pune ștreangul de gât, de unul singur, în loc de a încerca să mă implice ca accesoriu?

Așa că multă vreme nu ieși nimeni pentru a-l înfrunta pe cel de-al doilea provocator. Acesta se întorcea tocmai spre liniile persane, poate chiar ușurat că-și îndeplinise obligațiunea de onoare față de familie fără nicio consecință serioasă, când, la fel ca mai înainte, se iscă brusc un murmur; veni din nou un călăreț – purtând de astă dată o cască cu un moț alb și o lance cu steguleț alb – șarjând peste pod. Persanul se întoarce, își apucă și mai tare lancea, dădu piteni calului și-l întâmpină pe adversarul său în plină goană. Ambele lănci lunecară de pe pieptarele lustruite, de care se izbiră; dar caii, în loc să treacă unul pe lângă celălalt, cum se petrece de obicei în asemenea întâlniri în viteză, se ciocniră, frunte în frunte, cu zăngănit de armuri și fură azvârliți îndărăt, lăsându-se pe încheieturile picioarelor din spate. Călăreții fură proiectați înainte și se ciocniră în văzduh, căzând la pământ împreună, învălmășiți. Toți spectatorii își reținură răsuflarea. Romanul își reveni mai repede. Când persanul se ridică în genunchi, îl izbi în față, cu pumnul, apoi îl apucă de picior și-l aruncă, peste cap, în stilul binecunoscut al școlilor de lupte; și-l lichidă dintr-o singură izbitură de pumnal. Un răcnet se înălță din rândurile romanilor de după șanțuri și de pe ziduri, chiar mai puternic decât cel de adineauri, și se văzu că, îmbrăcat cu uniforma de sergent al Regimentului de casă al lui Belizarie, cel ce luase asupra-și onoarea Romei fusese iarăși Andreas. Persanii se retraseră în tabăra lor, socotind ziua de rău augur; iar romanii înălțară cântecul victoriei și se retraseră după zidurile Darasului.

Dar Andreas demisionă din rangul de sergent al Regimentului de casă. Făptuise în ziua aceea o mare ispravă, în văzul a șaptezeci de mii de oameni, și apoi dovedise, prin repetare, că ea se datorase iscusinței, nu întâmplării: socoti că, oricât ar mai trăi, nu va depăși niciodată această dublă glorie, care va fi pomenită în veci de veci, la focurile de tabără și în vinării și în istoriile scrise ale războiului. De aceea se întoarce la prosoapele, bureții și căldările sale, din nou ca simplu băieș, și nimeni nu-l

mai zări vreodată în armură – cu excepția unei singure împrejurări, externe, la care mă voi referi la timpul potrivit.

A doua zi, devreme, sosi garnizoana din Nisibis, întărind armata persană până la un efectiv de cincizeci de mii de oameni de toate armele, ceea ce constituia dublul forțelor lui Belizarie. Când află vestea, acesta comentă:

— Oricât de rari ar fi generalii care știu să stăpânească o armată de patruzeci de mii de oameni, și mai rari sunt cei în stare să conducă cincizeci de mii.

Presupunerea lui că Firouz va fi oarecum încurcat de dimensiunile stingheritoare ale forțelor sale, părea a fi justificată. Căci acum armata persană se reorganizează în două linii de băătăie egale, una sprijinind pe cealaltă. Belizarie comentă:

— Soluție de sergent-instructor. Ar fi putut folosi unitățile din față pentru a masca Darasul și cu restul să lovească în liniile mele de comunicație!

Între timp, el și Maestrul Oficiilor trimiseră împreună o scrisoare lui Firouz, propunându-i să retragă armata persană la Nisibis, în loc de a forța o băătăie deznădăjduită și inutilă. Formularea acestei scrisori îi reveni, în cea mai mare parte, lui Belizarie și ni s-a păstrat o frază caracteristică: „Niciun om, dacă are o judecată cât de cât sănătoasă, nu este încântat să lupte, chiar când a lupta este necesar; și generalul care deschide ostilitățile poartă o mare răspundere, nu numai față de oamenii de sub comanda lui, ci față de toată națiunea sa, pentru nenorocirile și grozăviile fără de care nu se poate imagina un război”. Maestrul Oficiilor contribuie cu un pasaj, în sensul că negocierile de pace sunt pe punctul de a fi reluate de Justinian, al cărui ambasador se află pe drum, venind dinspre Antiohia, dar că o ciocnire la Daras ar pune definitiv capăt tuturor nădejdlor de soluționare pașnică.

Firouz răspunse că Persia a fost de atâtea ori dezamăgită de declarațiile pașnice ale ambasadurilor romane, încât răbdarea ei este epuizată: războiul este singurul leac. Niciun tratat de pace nu mai poate fi luat în serios, și mai ales unul încheiat sub jurământ de un roman.

Belizarie și Maestrul Oficiilor răspunseră că ei au spus tot ce s-a putut spune în mod onorabil, și că această corespondență va fi prinsă în ziua următoare de drapelul imperial – copiile identice ale propriilor lor scrisori și ale răspunsului persan – ca o

mărturie, în fața Dumnezeului creștinilor, că romanii au depus toate eforturile pentru a evita o bătălie inutilă.

Firouz răspunse: „Și persanii au un Dumnezeu, mai străvechi și mai puternic decât al vostru și mâine el ne va conduce nevătămați la Daras”.

Belizarie se adresează acum forțelor sale, care fură adunate la un loc, în formație, îndărătul șanțului din mijloc. Vorbi cu glas puternic, răspicat și în cuvinte simple, așa încât fiecare om îl auzi atât de clar, de parcă ar fi stat de vorbă cu el într-o încăpere; și vorbi pe un ton familiar, întâi în latina de tabără, apoi în greacă, pentru ca să-l înțeleagă toți. Le arată că motivul pentru care armatele romane nu i-au bătut în trecut, în mod invariabil, pe persani, inferiori deopotrivă în curaj, armament și forță trupească, a fost că disciplina lor lăsase de dorit; și aceasta este un cusur, ușor de remediat. Dacă fiecare om își ascultă ofițerul, atât în timpul înaintării, cât și al retragerii, înfrângerea este exclusă. Bătălia trebuie purtată de soldatul de rând de parcă s-ar afla la instrucție; și la instrucție este neîndoielnic mai ușor să asculți decât să rupi rândurile și să acționezi cum te taie capul. Controlul tactic al bătăliei trebuie să rămână în mâinile generalului care comandă, în speță, Belizarie, și el a dat ordine clare, alternative, ofițerilor din subordine, cum anume să acționeze în cazul uneia sau alteia din variantele posibile ale bătăliei. Soldatul de rând să fie atât de ocupat cu propriile sale arme și cu păstrarea formației, încât să nu aibă răgaz să facă speculații neîntemeiate despre evoluția generală a luptelor. Trebuie să aibă toată încrederea în inteligența încercată și în loialitatea ofițerilor. Făcu, de asemenea, o referire ironică la infanteria persană care era numai pe jumătate alcătuită din soldați instruiți.

— Voi, recruții romani, ați învățat într-un răgaz scurt să faceți bine un lucru, și anume să trageți tare și drept; și recruții lor și-au însușit o artă militară, și anume arta de a se piti pe după scuturile lor enorme. Nu sunt decât o gloată de țărani, aduși numai pentru a face impresie, asemenea armatelor de pe scenă și încă înainte de trecerea zilei îl vor încurca grozav pe generalissimul lor. Au suliți de mână, e adevărat, dar asta nu-i face sulițași mai curând decât dacă ar fi înarmați cu fluiere și li s-ar zice îmblânzitori de șerpi!

Din turnul de veghe se dădu semnalul că persanii încep să-și orânduiască forțele; așa încât, cu urale zgomotoase la adresa lui Belizarie, parada se puse în mișcare. Cavaleria grea se îndreptă spre postul ei, pe maluri, cavaleria ușoară se așează în cele două unghiuri ale intrândului, arcașii se aliniază iarăși de-a lungul șanțurilor mai apropiate, falăngile de lăncieri se postară la poduri, cu sulitașii în spate și alături de ei. Pharas, căpetenia hunilor herulieni, un om mic de stat, cu picioarele crăcănate, veni încet la Belizarie și-i zise, în greaca negustorească, aproape de neînțeles, pe care o vorbesc acești sălbatici din Crimeea:

— Eu nu lovesc persani, nu mult, aici, sub ziduri înalte: trimite mine după deal în stânga, departe. Mă ascund după deal. Când persani venit, eu grăbesc în spatele lor; eu șarjat, trag, trag.

Belizarie se uită drept în ochii lui Pharas, care-și coborî privirea. Era evident că Pharas se îndoia de deznodământul bătăliei și voia să se mențină într-o poziție în general, neutră; șarja lui finală se va îndrepta împotriva acelei părți care i se va părea că este pe punctul de a pierde bătălia. Belizarie băgă de seamă că degetul lui Pharas sângera de la o mică zgârietură; de aceea îi apucă repede degetul, deși se aflau încălecați, genunchi lângă genunchi și, luându-l în gură, îl supse. Apoi zise:

— Ți-am mâncat sângele, Pharas: vei fi *anda* al meu, fratele meu de sânge. Du-te acum, dragă Pharas, *anda* al meu și fă cum spui. Ascunde-te după dealul acela și șarjează-i pe persani, dar nici prea devreme, nici prea târziu.

Pharas se plânse, jeluindu-se:

— Mi-ai mâncat sângele, acum dă-mi-l pe al tău, *anda*!

Căci datorită acestei acțiuni unilaterale, se afla (potrivit superstiției hunilor) sub puterea magică a lui Belizarie. Dar Belizarie răspunse:

— După ce vei fi șarjat, ai să mănânci până te sature. Dar acum nu am sânge care să-mi prisosească, *anda*.

Așa că Pharas se trezi legat de Belizarie și nevoit să-i fie loial.

Persanii rămaseră pe poziții toată dimineața, până ce auziră dinspre întărituri goarneau, dând semnalul ca distribuitorii de rații să vină și să aducă prânzul la șanțuri. Când Firouz socoti că distribuirea mesei este pe punctul de a începe, lansă atacul. Ostașii persani sunt învățați să mănânce târziu după amiază și în consecință nu sunt flămânzi până la ceasul la care soarele coboară pe cer, în vreme ce pofta romanilor se stârnește odată

cu sunetul goarnei de amiază. Belizarie prevăzuse acest atac de amiază și-și sfătuisse trupele să-și umple pântelele la masa de dimineată; așa că luptară nu mai puțin bine. Cavaleria persană înaintă până în bătaia arcurilor cavaleriei romane de pe aripi, și începu să tragă; și un mare număr de arcași pedestri pătrunse, de asemenea, în intrând și începu să tragă nori de săgeți asupra infanteriei romane și asupra cavaleriei ușoare, din unghiurile șanțurilor. Acești arcași pedestri înaintară în linii paralele, cu un singur pas distanță între rânduri. Îndată ce omul din capul unui rând își slobozea săgeata se trăgea un rând îndărăt, ajungând apoi abia treptat din nou în capul rândului; în felul acesta se menținea un șuvoi continuu de săgeți. Depășeau de departe numărul propriilor noștri arcași, dar sufereau trei mari dezavantaje. În primul rând, arcurile rigide pe care le foloseau recruții lui Belizarie aveau o bătaie mai mare decât arcurile ușoare ale lor; apoi, vântul bătea dinspre apus, așa că săgețile lor pierdeau din viteză și cădeau prea scurt; și, în sfârșit, asupra lor se trăgea și din față și din ambele părți, iar ei erau destul de îngrămădiți pentru ca tragerea la întâmplare a romanilor să le producă pierderi. Presiunea trupelor proaspete din spate îi forța să înainteze mai adânc decât doreau și, în ciuda faptului că asta îi aducea mai aproape, aveau pierderi mai mari. În același timp, o încercare cam nehotărâtă a sulițașilor persani de a captura două poduri, eșuă; sulițașii noștri îi izgoniră. Dar, cam după un ceas sau două, ambele părți epuizându-și proiectilele, de-a lungul întregii linii se dezlănțuiră bătălii deznădăjduite în dreptul podurilor, cu lancea și cu sulița, și avură loc încercări de trecere a șanțurilor, peste poduri improvizate din scânduri. Belizarie frânse cu cavaleria descălecată – și anume cu escadronul din dreapta al hunilor massageți, rechemăți acum dincoace de șanț – o acțiune primejdioasă a inamicului.

Până la urmă, atacatorii obținură, pe partea stângă, o ușoară superioritate asupra tracilor lui Boutzes. Forțară unul dintre poduri și izbutiră să se desfășoare pe partea cealaltă. Trupele inamice, angajate în acțiunea de aici, erau auxiliari sarazini, încălecați pe cai foarte buni, ei înșiși foarte sălbatici. Boutzes luptă cu vigoare, dar deznodământul rămase incert, până ce escadronul din stânga al hunilor massageți care, asemenea escadronului din dreapta, fusese rechemat dincoace de șanț, veni galopând în ajutorul tracilor. Fuseseră tocmai aprovizionați

suplimentar cu săgeți persane, strânse de pretutindeni, în mare grabă, de o mulțime de băieți din oraș, care le legau apoi câte patruzeci la un loc. Sarazinii fură împinși îndărăt, peste șanț, cu pierderi grele, și nu avură vreme să-și refacă formația, căci acum Pharas, cu jumătatea de escadron de huni herulieni, îi șarjă pe neașteptate, din spate, venind de după deal. Se spune că în ziua aceea, în raport cu numărul lor, oamenii lui Pharas făcură mai multe ravagii în rândurile inamicului, decât oricare altă unitate angajată pe câmpul de bătlie. Își folosiră săbiile late și, prinsă între ei pe de o parte, tracii lui Boutzes și hunii massageți pe de altă parte, cavaleria persană de pe această aripă pierdu trei mii de oameni. Supraviețuitorii se traseră îndărăt, către corpul principal; dar Boutzes nu avea instrucțiuni să-i urmărească și se întoarse, la șanțul său, respectând ordinele primite.

Belizarie rechemă imediat hunii massageți și oamenii lui Pharas. Îl îmbrățișă pe Pharas și completă ceremonialul de frăție de sânge, îngăduindu-i lui Pharas să sugă o julitură de săgeată, de pe dosul mâinii sale. Acum era nevoie arzătoare de acești luptători grozavi pe flancul celălalt, unde Firouz trimisese tocmai „Nemuritorii” – corpul regal de cavalerie grea, care număra zece mii de oameni – ca să frângă, cu orice preț, apărarea. „Nemuritorii” izbutiră să forțeze două poduri. Cavaleria noastră angajată aici, alcătuită în cea mai mare parte din armeni, se retrase încet, deplasându-se în diagonală, spre dreapta, conform instrucțiunilor. Manevra aceasta lăsă un câmp gol și curat, potrivit pentru o contra-șarjă romană, dinspre centru. Escadronul din dreapta al hunilor massageți, acum reîncălecat și reunit cu ceilalți massageți, proaspăt întorși din bătlia victorioasă de pe aripa stângă, și cu herulienii lui Pharas și cu incomparabilul Regiment de casă al lui Belizarie, porniră în trap și trecură apoi în galop. Atât de mare fu vigoarea acestei șarje, care îi prinse pe persani din flanc, încât tăie drept prin coloană, frângând-o în două părți inegale.

Pe această aripă comanda generalul persan Baresmanas, cel cu un singur ochi, un văr al regelui Kobad. Călărea liniștit, cu statul său major, în spatele a ceea ce credea a fi o urmărire victorioasă a aripei drepte, frânte, a romanilor, când deodată, din partea în care era chior, auzi strigăte sălbatice și țipete, iar hunii massageți năvăliră peste el, cu lăncile lor scurte, groase și

cu săbiile late şuierând. Hunii aveau motive temeinice pentru a-l urî pe Baresmanas, căci el fusese cel ce le luase pășunile din Orientul îndepărtat. Drept răzbunare, călătoriseră multe sute de mile ca să se înroleze în armata romană. Căpetenia lor, Sunicas, atacă cu lancea pe purtătorul Marelui Drapel, aflat la câțiva pași în fața lui Baresmanas și-l nimeri în coastă, sub brațul ridicat, așa că drapelul de culoarea carminului cu „Leul și Soarele” brodate pe el, se înclină brusc și căzu. Un strigăt de mânie și de alarmă iscat din spate, îi opri pe „Nemuritorii” din față; întorcându-și privirile, văzură că Marele lor Drapel s-a prăbușit; năvăliră îndărăt, spre a sări în ajutor. Dar era prea târziu. Sunicas, beat de victorie, îl căută el însuși pe Baresmanas și-l ucise, izbindu-l cu lancea în coastă; văzând aceasta, persanii din spatele său se întoarseră și o rupseră la fugă. Principalul corp al „Nemuritorilor” era împresurat, căci oamenii își reveniseră și acum luptau iarăși cu dârzenie; și, înainte de sfârșitul zilei, căzură nu mai puțin de cinci mii dintre acești persani nobili,

Curând, centrul persan, lipsit de apărare, se frânse și porni suvoi îndărăt, spre Nisibis; recruții infanteriei persane confirmară opinia negativă a lui Belizarie, azvârlindu-și scuturile mari și sulilele în clipa în care principalul corp roman se repezi în urmărirea lor. Recruții romani, deși instruiți numai în mânuirea la întâmplare a arcului, ridicară sulilele căzute și se jucară de-a sulițașii; rândurile persane erau într-o asemenea debandadă, încât până și acest tir stângaci le prefăcu retragerea în derută și masacru.

Dar Belizarie nu îngădui ca urmărirea să fie împinsă dincolo de o milă sau așa ceva, căci era un principiu al său, de totdeauna, că un dușman înfrânt nu trebuie urmărit până e adus la disperare – ceea ce fusese și una dintre maximele lui Iuliu Caesar. În felul acesta el păstră victoria neîntinată. Pentru prima oară de mai bine de o sută de ani, romanii învinseseră în mod hotărâtor o armată persană; și se luptaseră în mare inferioritate numerică. Marele Drapel al lui Baresmanas, pătat de sânge, fu ridicat de pe câmpul de bătălie și Belizarie îl trimise lui Justinian, odată cu mesajele împodobite cu lauri, vestind victoria.

Vreme îndelungată, armata persană nu-și mai reveni din surpriză și rușine. Până la sfârșitul anului, pe această porțiune a graniței nu mai avură loc decât hărțuieli, deoarece Belizarie nu putea risca un atac împotriva orașului Nisibis, și nici măcar o

Încercare de a reclădi fortăreața Mygdon. În ce-l privește pe Firouz, Kobad îl acuză de lașitate și-i luă panglica de aur din păr, care fusese însemnul rangului său înalt.

Să vă mai spun câte ceva despre huni. Sunt mai multe seminții între ei, și ocupă întreg teritoriul sălbatic așezat la nord de imperiile roman și persan, de la munții Carpați și până departe, în China. Există huni albi, și huni massageți, huni herulieni, huni bulgari și tătari și încă mulți alții. Toți au, îndeobște, aceleași obiceiuri, cu excepția celor herulieni, care, de curând, au trecut la creștinism. Hunii sunt de culoarea grâului, au ochii oblici, adânciți, (mereu înroșiți de vânt și de nisip), nasuri mici, obraji rotofei, păr negru, moale, pe care-l poartă ras în față, împletit la urechi și atârând lung pe spate, tigve turtite, brațe puternice, picioare scurte, răsucite spre înăuntru. Navighează prin deșert precum marinarii pe mare, în caravane lungi, alcătuite din căruțe cu coviltire negre. Caii lor pot galopa douăzeci de mile fără a se opri și parcurg într-o singură zi o sută de mile. Pe unele căruțe leagă coșuri mari de răchită, acoperite cu păslă neagră, în care pun toată avuția lor gospodărească; și pe altele leagă corturi în formă de clopot, din același material, care constituie de fapt singurul lor cămin. Se mută de la o pășune la alta, pe măsură ce se schimbă anotimpul; într-un an sunt în stare să străbată o distanță egală cu cea de la Constantinopol la Babilon și îndărăt. Fiecare trib și fiecare clan din fiecare trib își are propriile sale pășuni, moștenite. Cele mai multe dintre războaiele lor izbucnesc datorită unor certuri pentru dreptul la pășunat. Vara își întorc fața spre nord, urmând cintezoiiul zăpezilor; iarna se întorc înspre sud. Nu ară pământul, dar obțin cereale fie prin schimb, fie ca tribut al vecinilor așezați. Principala lor băutură răcoritoare este laptele de iapă, pe care ei îl numesc *kosmos* și pe care-l beau fie proaspăt, fie ca lapte acrit, fie ca zer, fie ca amestecul *kavasse*. Au oroare de apa curată. Mănâncă orice fel de carne, dar își procură singuri numai vânat sau carne de cal, căci porcul sau boul ar muri în vânturile necruțătoare ale stepelor prin care hălăduiesc. Conservă carnea uscând-o la soare și vânt, fără sare. Popoarele civilizate îi detestă, pentru că ei consumă carne de cal.

Hunii poartă bonete din piele de vulpe, iar pentru a păstra căldura, îmbracă iarna două mantale lungi, una cu blana întoarsă în afară, cealaltă, cu blana înăuntru. Rangul unui om este indicat de soiul de blană pe care-l poartă: oamenii de rând poartă piei de câine sau de lup, dar nobilii, de samur. Nădragii lor sunt din piele de capră. Poartă pe pumn șoimi, cu ajutorul cărora vânează o mare cantitate de găște bătrâne și de alte sălbăticiuni. Celălalt sport de frunte al lor este lupta de pe cal. Sunt foarte certăreți; când doi bărbați se bat, un al treilea nu îndrăznește niciodată să intervină pentru a-i despărți, nici măcar fratele sau tatăl unuia dintre cei doi. Omorul este pedepsit cu moartea (afară de cazul în care ucigașul era beat în clipa în care a comis fapta), la fel și dezmățul trupest, adulterul, furtul, urinatul peste focul de tabără și chiar și infracțiuni mai mici, afară de cazul în care sunt făptuite în afara clanului sau a confederației de triburi; în afară, totul este permis. Veșmintele lor personale sunt foarte jingoase și nici ei nu se spală, în schimb își mânjesc fețele cu seu de cal. Se închină cerului albastru și folosesc vrăjitori; de teama spiritelor rele, omul bolnav nu poate fi vizitat de nimeni, afară de servitorii săi. Sunt îngroziți de tunet și de fulger, iar în timpul furtunilor se ascund în corturi. La ei, căsătoria se înfăptuiește prin captură sau prin mimarea capturii, iar fiul moștenește toate nevestele tatălui, cu excepția mamei sale. Armele lor, precum am mai spus, sunt arcuri ușoare, săgeți, lănci groase și săbii late, încovoiate. În bătălie, bărbații mai nobili poartă haine de piele, acoperite în față cu plăci de metal; dar nu și în spate, pentru că asta se consideră lașitate. Vorbesc într-o limbă aproape neinteligibilă, ciripind ca păsările.

În cea mai mare parte a timpului, trăiesc în neînțelegere și harță, trib cu trib și clan cu clan, dar câteodată, câte un nobil de sine stătător se ridică, devenind prinț și având multe clanuri în subordinele sale; este numit Han. Când se ridică un asemenea Han, cele două imperii trebuie să se ferească de incursiunile hunilor de peste graniță.

Atâta, deci, despre huni.

CAPITOLUL VIII BĂTĂLIA INUTILĂ

Această victorie a prilejuit călătoria stăpânei mele, Antonina, la Daras: împărăteasa Teodora o trimise la Belizarie, cu o scrisoare de felicitări personale și cu daruri. Precum era firesc, și împăratul Justinian trimise o scrisoare și daruri, fără a ști însă că Teodora procedează la fel, deoarece ea nu-i făcuse această confidență. Cele două misiuni navigară independent una de alta. Darurile lui Justinian constau dintr-o togă de ceremonie, superb brodată cu fir de aur și perle; o carte de rugăciuni, ilustrată, legată în fildes sculptat; o relicvă valoroasă - strachina autentică, de cerșetor, a Sfântului Bartimeu cel orb, căruia, după evanghelistul Marcu, Mântuitorul îi redase vederea. Această strachină, care ajunsese la Justinian din tezaurul unei mânăstiri desființată de curând pentru imoralitatea ei, era din lemn de măslin, care, din cauza vechimii, dobândise o culoare argintiu-cenușie. Nu era împodobită cu metale prețioase și pietre, cum sunt de obicei aceste relicve, ci era o simplă strachină de cerșit, de felul celor pe care cerșetorii le mai folosesc și acum, stând sub porticul bisericilor sau în piețe. De jur împrejurul buzei fuseseră încrustate cândva, nu se știe când, cuvintele grecești „Sărăcie și Răbdare”. În epistola scrisă de mâna lui Justinian, se aduceau mari elogii iscusinței lui Belizarie, vădită în bătălie, și loialității lui față de cauza imperială și era încurajat să-și repete faptele glorioase, cu binecuvântarea lui Dumnezeu, dacă persanul păgân va îndrăzni vreodată să ne mai violeze frontierele, dar în același timp Justinian îl sfătuia să cruce, pe cât îi va fi cu putință, numărul de oameni combatanți; câtă vreme continua să stăruie lipsa de soldați, îndemnul la răbdare, încrustat pe sfânta relicvă, trebuia respectat întocmai.

Justinian încredință această solie lui Narses, șambelanul Curții. În dreptul Lesbosului, corabia în care naviga acesta o depăși pe cea în care ne aflam noi, stăpâna mea și cu mine, și Narses o invită politicoasă să-și unească forțele cu ale lui. Narses avea o statură de pitic și era de o slujenie respingătoare: băștinaș din Armenia persană, avea renumele de a fi cel mai deștept om din Constantinopol și era, firește, eunuc. Stăpâna mea, jucăușă, pentru a mai ușura plictisul călătoriei de trei săptămâni, începu să-l necăjească pe Narses, cum că e

„trădător al sexului său”. Am auzit-o, fără să vreau, șoptindu-i într-o seară cameristei ei, Macedonia:

— Nu vedește niciuna din trăsăturile obișnuite ale eunucilor - înclinație spre lux, sentimentalism, fire fricoasă și religiozitate speculativă. Nu-și exprimă dorința de a pieptăna frumosul meu par castaniu, sau de a-mi dezmierda picioarele gingașe, și nici nu pare să-mi invidieze frumusețea chipului: ceea ce este, între toate, trăsătura cea mai pregnantă la eunuci. (Am omis să menționez că stăpâna mea era apreciată - și nu numai în virtutea costisitoarelor înfrumusețări, rezultate de pe urma migalei mâinilor peruchierului, pedicuristului, manicuristului și tuturor celorlalți din această branșă, cât mai ales datorită propriilor ei daruri - ca una dintre primele trei frumuseți feminine din Constantinopol; primul loc fiind, firește, de neatinș, căci era rezervat împărătesei.) Narses discută concret despre problemele apărării graniței, despre recrutări și despre intendență; și când se adresa escortei de Gărzi, dădea ordine limpezi, categorice, imitând foarte bine intonația și vocea militarilor, ceea ce stârnea un zâmbet ușor al stăpânei mele. Zâmbetul ei îl jigni, ceea ce el îi spuse pe față.

Ei bine, noi, eunucii, constituim o trăsătură de frunte a civilizației romane de Răsărit, și jucăm un rol foarte folositor în viața ei. Istoria vieții mele n-a fost obișnuită - în fapt, cei mai mulți eunuci sunt importați de tineri de pe țărmurile Mării Negre, cam de prin Colchida, și sunt instruiți într-o școală specială a Palatului, în toate amănuntele Administrației de stat Imperiale, care este aproape în întregime dominată de eunuci. Împărații noștri și-au însușit inițial de la curtea persană principiul că eunucii, nefiind eligibili în funcții supreme și nici în stare de a întemeia familii primejdios de puternice, pot fi onorați fără riscuri cu încrederea regală și folosiți ca un bastion împotriva conspirațiilor de nobili puternici, care ar putea ținti uzurparea tronului. În general, eunucii devin funcționari mai blânzi, mai loiali și mai harnici decât colegii lor cu sâmburele intact, și minuțiozitatea lor în chestiunile cotidiene - nu contest că sunt minuțioși - este o puternică forță conservatoare. De aceea în familiile de clasă mijlocie, bogate, care au destui feciori pentru a continua stirpea, a devenit de mult obicei să se castreze câte unul dintre cei mai tineri, deliberat, în vederea pregătirii sale pentru o carieră rodnică în Administrația de stat.

De asemenea, fiii bastarzi ai împăraților, sau cei ai fiilor și fiicelor lor, sunt castrați în mod sistematic, pentru a face din ei cetățeni folositori și pentru a preîntâmpina eventualele lor aspirații la tron. Eunucii nu sunt excluși nici de la preoție, cum fusese cazul la toate ordinele preoțești din vremurile păgâne, cu excepția preoților din Atlis ai Mamei Cybele. Însuși patriarhul orașului este acum adeseori unul dintre ai noștri.

Astfel, a fi eunuc înseamnă, cel puțin pe plan social, mai degrabă un avantaj decât un dezavantaj, ceea ce reiese și din compararea prețurilor pe piața de sclavi. Prețul unui sclav de casă eunuc este de trei ori cât cel al unui nevățamat; și este numai cu ceva mai scăzut decât cel al unui medic de casă experimentat sau al unui artist iscusit. Eunucul este însă numai rareori un om fericit, deoarece, îndeobște, operația se efectuează înainte de vârsta pubertății și, în consecință, el își imaginează, în taină, că a fi un bărbat întreg înseamnă ceva foarte bun; dacă nu de altceva, măcar pentru că bărbații întregi sunt în situația de a-i batjocori pe eunuci, jurând că ar prefera să fie orbi sau muți sau surzi, sau chiar toate trei laolaltă, decât să se lipsească de dulcele și sănătosul act al dragostei. Firește eunucul are gata pregătit răspunsul la asemenea lăudăroșenie, și anume că sexul este în fapt o nebunie, care nu aduce nimănui prea mult noroc. Dar în taină, mărturisesc și eu, eunucul e în stare să-l pizmuiască pe bărbatul care poate să ducă o femeie la pat și acolo să-i facă mai mult decât să o îmbrățișeze pur și simplu ca pe o soră și să-i sărute, neprihănit, ochii.

Stăpâna mea Antonina mi-a spus odată:

— În ce mă privește, dragul meu Eugeniu, dacă nu aș fi femeie, aș vrea să fiu mult mai degrabă eunuc decât bărbat; căci bărbaților le vine extrem de greu să găsească în materie de sex o cale medie, între dezmăț și ascetism. Faptul că noi, femeile, suntem privite cu atâta suspiciune de către Biserică și că de pe amvoane se predică atât de caraghios împotriva noastră, înfățișându-ne ca pe niște ispititoare și nimicitoare, l-am înțeles întotdeauna ca pe o mărturisire indirectă a invidiei nutrite de bărbați față de echilibrul femeilor. Eunucul se bucură într-o anumită măsură de acest echilibru și s-ar bucura de el din plin, dacă nu i-ar batjocori acei fericiți-nefericiți întregi la trup. În legătură cu asta, Eugeniu, să ții seama de fabula lui Esop despre vulpea care și-a pierdut coada într-o capcană și care apoi a

Încercat să-și convingă semenii, adică vulpile celelalte, cât de convenabilă este această mutilare. Ele o batjocoriră, spunându-i că a ajuns la această părere numai pentru că ea însăși fusese mutilată. Despre Esop se spune că ar fi fost un sclav eunuc, cum ești și tu. Eu conchid că morala cuprinsă în această fabulă nu este cea luată îndeobște ca atare, și anume că celui nenorocit îi place să-i vadă și pe ceilalți la fel – cum se petrece bunăoară cu călugării care, depunând jurăminte severe, și-au pierdut libertatea și încearcă să-și convingă prietenii vechi să procedeze la fel. Nu, morala constă mai degrabă din evidențierea imposibilității de a conchide logic dacă bărbații sunt mai fericiți în sau fără deplinătatea puterilor lor trupești. În ce mă privește, mă simt fericită că sunt femeie și că această discuție nu mă atinge personal, în niciun fel.

Stăpâna mea îi spuse și lui Narses aproximativ aceleași lucruri. El răspunse la tachinările ei cu cumpătare și-i relată povestea vieții sale, din care reieși de ce anume este nemulțumit de starea lui trupească. La unsprezece ani fusese făcut prizonier, într-o bătălie, și la acea vârstă fragedă ucisese un om cu săbiuța lui – căci se trăgea dintr-o binecunoscută familie de militari din Armenia. Zicea că urăște munca de birou și speră să-l convingă într-o zi pe împărat să-i încredințeze un comandament militar; toată viața studiasese intens strategia și tactica și, dacă i s-ar acorda odată prilejul, credea că într-o bună zi i s-ar aduce și lui asemenea daruri regești, ca acelea pe care le duce acum el lui Belizarie, sau poate chiar altele și mai mari!

Este știut că aproape fiecare om de pe lumea asta este nemulțumit cu meseria sau cu profesiunea lui. Fermierul ar vrea să fie împărat, împăratul ar vrea să sădească verze; costelivul căpitan al navei comerciale îl invidiază pe proprietarul borțos al vinăriei – care, la rândul său, îi întoarce invidia, nemulțumit de viața sa sedentară. Dar este înțelept să nu râzi de oamenii aceștia când dau glas nemulțumirii lor, în chip de confidență: stăpâna mea învățase de prima dată să se poarte astfel, cu tact, încă din zilele de odinioară, de pe când lucra la club. Așa că se prefăcu a-și da seama că greșise atunci când îi vorbise lui Narses ca unui oarecare eunuc pașnic de prin Colchida și vădi simpatie față de nemulțumirea lui. Declară că dacă vreodată va fi răsplătit, prin numirea într-un înalt post militar, pentru marile servicii pe care le adusese statului, ea va fi prima să-l felicite și

să-i dorească succes. Cât mai dură călătoria, se împăcară bine; și Narses deveni un bun prieten al ei. O ceartă și o împăcare sunt un preambul mai favorabil al prieteniei decât multe altele. Dar vă puteți imagina că stăpâna mea nu putea lua ambițiile lui militare prea în serios, chiar și după ce el dovedi, prin discuțiile cu cei doi căpitani de Gardă care comandau escorta lui și a ei, că are mai multe cunoștințe în domeniul teoriei militare decât ei. Căci deși putea fi adevărat că la vârsta de unsprezece ani ucisese cu săbiuța lui un om, asta se petrecuse cu patruzeci și nouă de ani în urmă, și de atunci încoace abia dacă scosese piciorul din palat unde, vreme îndelungată, până ce nu i se desăvârșise educația, lucrase la un război de țesut, în compania femeilor palatine.

Prima parte a călătoriei o făcurăm pe mare, într-o navă de război cu trei rânduri de vâsle. A fost un drum plăcut, dar fără de evenimente; trecurăm prin dreptul obișnuitelor dealuri verzi și orașe albe. Când, în sfârșit, debarcarăm la Seleucia și ajunserăm pe uscat la Antiohia, am rămas încântat, văzând cât de repede se reparaseră ravagiile cutremurului: era iarăși scumpa, agitata, lutoasa, vechea noastră Antiohie. Narses și stăpâna mea au fost musafirii Senatului local și ai oficialităților facțiunii Albastre, care se purtară extrem de amabil cu stăpâna mea – și ea cu dâșii. Apoi o luarăm pe drumul pavat, înspre Zeugma, vestit pentru podul său de vase, așezat la distanță de o sută douăzeci de mile; de unde mai sunt de străbătut două sute de mile, printr-o regiune în cea mai mare parte fertilă, udată de patru afluenți principali ai Eufratului, până la Daras și la frontieră. Călătorirăm în cabriolete de poștă și căldura ni se păru foarte obositoare, în ciuda umbrarelor și a căluților cu pas vioi. De la Edessa, unde ne oprirăm două zile, trimiserăm călăreți repezi, ca să ne vestească apropierea.

Protocolul prescria ca la Daras scrisorile să nu fie înmânate nemijlocit lui Belizarie (or Maestrului Oficiilor, care era de asemenea onorat printr-o epistolă a împăratului), ci oamenilor lor de casă. Stăpânei mele îi păru foarte rău, deoarece cunoștea conținutul scrisorii Teodorei, care fusese doar scrisă în prezența ei. Ar fi dat mult să poată urmări chipul lui Belizarie, în timp ce o citea. Scrisoarea glăsuia precum urmează:

„Teodora Augusta, soție a lui Justinian, către Ilustrul patrician Belizarie, Comandant al Armatei victorioase din Răsărit: salut.

Vești au ajuns la regescul meu soț, împăratul, și la mine însămi, despre binemeritul tău succes în fața persanilor. Numele tău este pomenit acum laolaltă cu cel al eroilor din trecut și noi te lăudăm, pentru că ne-ai adus mari foloase, și-ți dorim tot binele. Două dintre darurile împăratului, strachina și cartea de rugăciuni țin seama de firea ta religioasă, iar cel de al treilea, toga, este o anticipare a prețuirii ce ți se va acorda la Curtea noastră, când te vei întoarce de la datorie și victorii. Se cuvine deci – căci darurile unei Doamne, către cineva din suita imperială, trebuie să fie complimentare cu cele ale stăpânului ei – să-ți trimit trei alte daruri, pe care le vei primi din mâna Doamnei Dormitorului nostru, care se bucură de deplina noastră încredere, daruri care îți vor pricinui plăceri de cu totul altă natură. Primul dintre aceste daruri l-am ales pentru că poartă însemnul casei tale și, afară de asta, este cel mai grozav, din soiul său, de pe toate domeniile noastre; cel de al doilea îl trimit pentru că prada ta te va fi făcut să ai nevoie de el; în ce-l privește pe al treilea, este un dar mai prețios decât nestematele și vei atrage asupra ta marea noastră nemulțumire dacă, trufaș, îl vei refuza. Căci este o caracteristică a Teodorei să ofere, din grațitudine, întotdeauna ce are mai bun. Rămâi cu bine!”

Belizarie trimise vorbă că reprezentanții Maiestăților-lor sunt bineveniți și chiar îi primi, pe Narses și pe stăpâna mea, în sala de judecată, răcoroasă, boltită, în care împărțea de obicei dreptate și unde acorda zilnic audiențe subalternilor și aliaților săi. Narses fu introdus primul, ca emisar al împăratului. Se pare că Belizarie îl primi amabil, interesându-se întâi de sănătatea stăpânului său regesc și a stăpânei sale și a principalilor senatori, și cerându-i apoi știri despre evenimentele din oraș și din imperiu. Băură împreună o cupă de vin, pe estrada tribunalului, și Narses îi puse întrebări iscoditoare despre amănuntele bătăliei. Belizarie răspunse, dar nu într-o doară, ca unui oarecare eunuc din Palat, ci atent și în amănunt, cumpănind fiecare cuvânt. Narses voia să știe de ce i-a descălecat Belizarie temporar pe hunii massageți, ca să apere șanțul din mijloc. Belizarie răspunse:

— Pentru că atacul fusese formidabil și pentru că nimic nu-i stimulează mai mult pe pedestrașii aflați la strâmtoare („oamenii de dârvală”, cum li se zice câteodată cu dispreț, din pricina îndatoririlor umile care le revin), decât atunci când își

văd camarazii de pe cai renunțând, cu noblețe, la posibilitatea de a fugi, trimițându-și caii ceva mai îndărăt, sub paza unor grăjdari, și luptându-se și ei odată corp la corp, pe propriile lor picioare.

Apoi i se înmănară lui Belizarie darurile împăratului, pe care le admiră, mulțumi pentru ele și, curând, Narses se înclină și se retrase.

Între timp, stăpâna mea Antonina ședea în anticamera de la capătul sălii, iar Rufinus, care devenise acum purtătorul de drapel al lui Belizarie, căuta să fie foarte atent cu dânsa. Dar la observațiile lui politicoase ea răspunse confuz, la întâmplare, deoarece pentru prima oară în viață nu se simțea la largul ei. Când Teodora și stăpâna mea discutaseră chestiunea la Palat, Antonina păruse firească și sigură; dar acum, când se ridică să dea urmare chemării în sala de judecată, genunchii îi tremurară și limba i se uscă în gură.

Se opri la mijlocul sălii și făcu semn Gărzilor să aducă în față primul dintre cele trei daruri ale Teodorei – un armăsar murg, înalt, focos, de trei ani, cu o pată albă pe frunte și pintenog la toate patru picioarele. La aceste semne se referise Teodora, când scrisese că primul ei dar purta însemnul casei lui Belizarie. Un vuiet de aplauze se înălță dinspre cuirasierii de casă, aliniați de-a lungul pereților sălii, cu lăncile drepte, lipite de flanc, și dinspre ofițerii de cavalerie, așezați după rang în jurul estradei. Stăpâna mea îl auzi pe Rufinus, care se oprise aproape, murmurând în barbă:

— Singur acest dar al împărătesei depășește pe cele trei ale împăratului.

Într-adevăr, era un animal nemaipomenit de frumos, din prăсила vestită a tracilor, pe care o pomenește poetul Vergiliu în cea de a cincea carte a *Eneidei*.

Armăsarul fu trimis la grajd și stăpâna mea Antonina făcu semn să fie adus cel de al doilea dar. Stăpâna mea fusese îngrijorată că acesta ar putea să nu ajungă la vreme, deși îl trimisesem înainte, din Antiohia, îndată după debarcare, și îl depășisem la o zi distanță de Edessa; dar iată-l sosise – un transport de cinci sute de armuri complete, din zale, pentru cavaleriști, provenit din atelierele de armament de La Adrianopol. Teodora a aflat că Belizarie capturase și un mare număr de cai persani și prevăzuse, fără a greși, că el va înrola în

propriile sale forțe pe cei mai robuști dintre cei trei mii de prizonieri și-i va face cuirasieri. Dar armura de cavalerie persană, care îi căzuse în mână, nu era potrivită, fiind și prea subțire și prea complicată pentru a putea fi folosită pe câmpul de luptă; așa că aceste cinci sute de armuri erau un dar dintre cele mai binevenite. Se iscă iarăși un murmur de satisfacție și aplauze, deoarece se văzu că toate coifurile de metal aveau pene albe. Era evident că împărăteasa știa să ofere daruri potrivite.

Stăpâna mea își regăsi în sfârșit glasul și vorbe:

— Prin ordin al Luminăției-sale, Regeasca mea Stăpână, cel de al treilea dar, Ilustre Belizarie, trebuie să-ți fie înmănat în particular.

Simțea cu toată certitudinea că Belizarie nu o recunoscuse, deoarece, când îi răspunse, vocea lui suna rece și firească:

— Precum dorește Binefăcătoarea mea. Dar voi, domnii mei, nu vă retrageți, vă rog! Ilustra Doamnă a Dormitorului Imperial va fi poate destul de mărinimoasă să mă întâlnească în anticamera din care tocmai a venit, și să-mi înmâneze acolo cel de al treilea dar, între patru ochi, precum ne cere Glorioasa ei Stăpână.

Stăpâna mea Antonina se înclină și se retrase în anticameră, iar el veni imediat, intră și închise ușa.

Stătură așa, față în față, fără a vorbi până ce, într-un târziu, ea îi zise, cu glas scăzut:

— Darul sunt eu însămi, Antonina. Ți aduci aminte de mine - fata dansatoare de la banchetul dat de unchiul tău, Modestus, la Adrianopol?

Fie că el nu uitase niciodată, fie că amintirea îi reveni acum brusc, răspunse:

— Iar eu sunt același, Belizarie.

Îi cuprinse mâinile într-ale lui și cel de al treilea dar fu primit.

Apoi Belizarie zise:

— Spune-i Regeștii tale Stăpâne că niciodată, în tot cursul istoriei, cred eu, nu s-au oferit unui supus daruri atât de binevenite de către o stăpână imperială; și că le accept, mișcat și uimit de minunata ei capacitate de a-mi ghici nevoile și dorințele. Dar, o, dulce Antonina, mai spune-i că bucuria pentru cel de al treilea dar al ei, care este de departe și nemăsurat cel

mai de preț, trebuie amânată până ce voi fi rechemat de la război, deoarece trebuie să respect un legământ.

— Ce legământ mai poate fi acesta, dragul meu Belizarie? întrebă ea.

El răspunse:

— Ofițerii și oamenii mei au făcut legământ pe Evanghelii, și eu i-am urmat, că nici nu-și vor rade bărbile, nici nu vor cădea în păcatul beției, nici nu se vor căsători sau lua ibovnică, atâta vreme cât rămân aici, în serviciu activ, împotriva persanilor.

— Nu ai putea apela la patriarh, ca să-ți dea dezlegare de acest jurământ? întrebă ea.

— Aș putea s-o fac, dar nu vreau, din pricina celorlalți, care trebuie să rămână pe mai departe legați de el. Ai răbdare și așteaptă, iubita mea Antonina! Imaginea ta a stăruit în inima mea în toți acești cincisprezece ani! A ști că la revenirea mea în oraș mă așteaptă cea mai mare răsplată din câte pot exista, va grăbi, neîndoielnic, întoarcerea mea victorioasă, precum o dorește împăratul.

Deși stăpâna mea Antonina nu putea exercita presiuni asupra lui, întrucât era vorba de onoare, nu-și putu ascunde nici dezamăgirea. Îl întrebă:

— O, Belizarie, ești sigur că nu cauți scuze pentru a câștiga timp?

Dar toate acestea erau spuse de formă: niciodată pe fața unui om încântarea nu fusese înscrisă mai limpede.

Belizarie și stăpâna mea se întoarseră în sala de tribunal și amândoi își reluară înfățișarea și tonul oficial. Belizarie îl chemă din nou pe Narses și-i invită, atât pe el cât și pe stăpâna mea, și pe ofițerii din escorta lor, la un banchet ce urma să aibă loc în seara aceea, cu statul său major. Stăpâna mea nu mai avu alt prilej de a sta de vorbă singură cu Belizarie și amândoi avură grijă să nu dezvăluie prin vorbe sau priviri marea dragoste pe care o simțeau unul pentru celălalt. Banchetul fu o întâlnire sobră, pe de o parte din cauza legământului de a nu bea, depus de aproape toți cei de față, iar pe de alta pentru că la Daras delicatesele de masă nu se procură cu ușurință. În dimineața următoare, Narses și Antonina porniră spre casă, purtând scrisori de umilă grațitudine către Stăpânul și Stăpâna Imperială. Dar Narses ghicise taina stăpânei mele și-i șopti, îndată ce se aflară singuri în doi, în cabrioletă:

— Să aibă tot atâta noroc în dragostea ta, Ilustră Doamnă, precum tu într-a lui!

Stăpâna mea îi răspunse cu vorbe care îi făcură tot atâta plăcere, câtă îi făcuseră ei vorbele lui:

— Și fie ca dumneata, Distinse Șambelan, să ai tot atâta succes când mantia purpurie de general îți va flutura de pe umeri, precum ai avut în toți anii aceștia, cât ai fost îmbrăcat în mătăsurile scorțoase și roșii ale funcției tale de la Palat.

Când sosirăm îndărăt, la Constantinopol, două scrisori ale lui Belizarie o așteptau, deoarece veniseră pe căi mai rezezi. Erau scrise într-o limbă atât de simplă și de elegantă, și exprimau o pasiune atât de sinceră încât – această dragoste nefiind numai admisă ci, în fapt, chiar impusă celor doi prin ordine imperiale – stăpâna mea se hotărî să încalce o regulă respectată de ea o viață întreagă și încredință scrisului propriile ei sentimente de dragoste. Până la întoarcerea lui, cam optsprezece luni mai târziu, își trimiseră unul altuia multe zeci de scrisori.

În faza următoare a războiului s-a produs o invazie persană în Armenia romană; dar ea a fost energic combătută de Sittas, fostul camarad al lui Belizarie, cumnatul Teodorei. Numele de roman bucurându-se acum de mai mult respect decât înainte, un număr de armeni creștini, de pe partea persană de dincolo de frontieră, dezertară, trecând în rândurile armatei imperiale. Kobad pierdu, de asemenea, veniturile aferente minei de aur de la Pharangium, un oraș așezat într-o vale rodnică dar aproape inaccesibilă, pe granița dintre cele două Armenii; căci conducătorul minei optase pentru trecerea orașului și a minelor sub protecția romană. Kobad, cu încăpățânare de om bătrân, refuză să-și retragă armatele din vecinătatea Darasului, deși Justinian trimisese o ambasadă pentru reluarea negocierilor de pace. Fiecare parte încercă să arunce răspunderea morală a conflictului asupra celeilalte. Kobad comunică ambasadorului roman că persanii au procedat îndreptățit ocupând și punând o garnizoană la Porțile Caspiene, pe care împăratul Anastasie refuzase să le cumpere de la proprietar pe un preț simbolic, deoarece, procedând astfel, au apărat de năvăliri barbare atât imperiul roman cât și pe cel persan. Întreținerea garnizoanei era costisitoare și socotea drept ca Justinian să plătească fie jumătate din cheltuieli, fie, dacă preferă, să trimită la Porțile

Caspiene un detașament de trupe romane, care să îngăduie retragerea jumătății garnizoanei persane.

Regele și ambasadorul discută încălcarea unui străvechi tratat privind fortificațiile de pe graniță. Fortificarea de către romani a Darasului, sublinie Kobad, impusese, din punct de vedere strategic, menținerea de către persani a unor puternice unități de frontieră la Nisibis, ceea ce constituia din nou un impozit abuziv asupra resurselor țării și o nedreptate în plus, pe care nu o putea accepta. Îi oferă lui Justinian trei alternative din care să aleagă: să contribuie la apărarea Porților Caspiene, să demoleze fortificațiile de la Daras, să reînceapă războiul. Ambasadorul înțelege spusele regelui în sensul că un tribut în bani, camuflat de ochii lumii ca o contribuție la apărarea comună în fața amenințării barbare, ar pune capăt conflictului.

Justinian încă nu se putea hotărî dacă să ofere sau nu un tribut de bani. În vreme ce el încă mai delibera, Kobad fu vizitat de regele sarazinilor, aliatul său, care îi propuse planul unei lovituri grele ce putea fi dată romanilor. Sarazinul era un bătrân înalt, slab, viguros, a cărui curte se afla la Hira, în deșert, și care vreme de cincizeci de ani întreprinsese numeroase incursiuni în teritoriul roman, între granițele Egiptului și Mesopotamiei. Apărea brusc, din regiuni sălbatice, cu o forță de câteva sute de călăreți, jefuia, incendia, masacra, lua prizonieri - câteodată cu miile - și apoi dispărea tot atât de brusc precum apăruse. Se puseseră la cale mai multe expediții represive împotriva lui, dar toate rămăseseră fără succes; căci arta de a purta război în deșert este stăpânită numai de cei ce s-au născut acolo. Tăiașe retragerea și capturase două puternice coloane romane care operaseră împotriva lui, și-i ținuse pe ofițeri în captivitate, ca să fie răscumparați.

Acest rege bătrân îi propune acum lui Kobad ca în loc de a purta campania, ca de obicei, între izvoarele Eufratului și Tigrului, unde romanii stăpâneau un număr de orașe împrejmuite cu ziduri, în care se puteau retrage ori de câte ori erau atacați, să ia o rută sudică, pe care nu o apucase încă nicio armată persană, urmând cursul Eufratului. Anume, pornind din punctul în care cursul râului cotește de la apus spre nord, să izbească de-a curmezișul deșertului sirian. Căci aici, dincolo de deșert, romanii, încrezându-se în apărarea naturală oferită de pustiu și de stâncile secetoase, fără de apă, au clădit numai

puține întărituri. Iar în acestea nici nu staționau trupe demne de menționat. În urma unui atac viguros, Antiohia le-ar cădea în mână fără luptă, deoarece – și acest comentariu al său era pe deplin întemeiat – Antiohia, este cel mai ușuratic oraș din tot Răsăritul, pe locuitori neinteresându-i decât patru lucruri și anume: vinul, plăcerile trupului, politica de Hipodrom și dezbaterile religioase. (Negoțul nu-i interesează ca atare, ci e numai o necesitate neplăcută, de care se țin doar ca să-și asigure fondurile necesare pentru a da curs celor patru interese majore, care îi pasionează.) Ce oraș superb de jefuit! Și atacanții s-ar putea întoarce nestingheriți, cu prada, mult înainte ca vreun ajutor să poată sosi din Mesopotamia romană.

Kobad era interesat, dar se îndoia. Dacă în trecut nicio armată persană nu găsisese această cale practicabilă, în ce măsură s-au schimbat acum împrejurările, ca planul să devină realizabil? Cum ar rezista o armată, neobișnuită nici cu scurte perioade de foame, nici cu setea, în deșertul dogoritor și lipsit de pășuni?

Regele sarazinilor răspunse la prima întrebare că până atunci Marele Rege nu apelase niciodată la sfatul unui sarazin cu experiență. În ce privește întrebarea a doua: forța persană ar trebui alcătuită numai din cavalerie ușoară – infanteria și cavaleria grea erau excluse – și expediția ar trebui întreprinsă primăvara, când cei ce știu să le caute, vor găsi pășuni întinse până și în cel mai sălbatic deșert; trupele urmau să se deplaseze cu o încărcătură cât mai ușoară; și sarazinii îi vor aștepta, undeva, într-un punct apropiat de izvorul râului, în teritoriu roman, cu hrană și apă îndestulătoare pentru ultima și cea mai grea etapă a călătoriei.

Kobad se lăsă convins de regele sarazinilor, deși sarazinii sunt, lucru știut, o rasă în care nu se poate avea încredere; își spuse însă că regele sarazinilor nu putea avea alt motiv să facă această propunere, decât acela de a obține ajutor persan pentru un raid promițător conceput, se vede, pe o scară prea vastă ca să-l ducă la bun sfârșit de unul singur. Kobad nu trebuia să se ferească decât de trădare pe drumul de întoarcere al regelui, de aceea insistă ca acesta să-și lase cei doi fii și cei doi nepoți la curtea persană din Susa, până la terminarea campaniei. Sarazinul acceptă și în luna martie a anului următor – anul de după bătălia de la Daras – toate pregătirile erau isprăvite. Corpul expediționar se adună la Ctesiphon, în Asiria, fiind

alcătuit din cincisprezece mii de oameni, sub comanda unui persan capabil, numit Azareth.

Trecură Eufratul puțin deasupra orașului Babilon și înaintară de-a lungul malului sudic, prin regiuni nelocuite, până ajunseră la postul de frontieră roman de la Circesium, unde se aflau numai câțiva vameși. De aici înaintară repede, călărind de-a lungul drumului roman care, după ce urmează râul o sută de mile, cotește spre sud, înspre Palmyra și Damasc. Aici li se alătură o mare unitate de sarazini, sub comanda regelui; acesta îi spuse lui Azareth că drumul stă deschis drept înainte, prin deșert, până la Chalcida, un oraș împrejmuit de ziduri, care constituia aproape singurul obstacol între ei și Antiohia; și nici acesta nu era un obstacol, pentru că toată garnizoana consta numai din două sute de oameni. Azareth nu avea deplină încredere în sarazini, deși îi aduseseră proviziile prevăzute. De aceea, așteptă până ce niște cercetași, trimiși înainte cu escortă de sarazini, se întoarseră raportând că în deșert există multe pășuni și că de nicio parte nu li se întinsese vreo cursă.

Dar acordându-și acest răgaz, subestimase energia lui Belizarie, care introdusese de curând un lanț de posturi de pândă, cu un cod de semnalizare prin fum, ca o măsură de protecție împotriva incursiunilor de peste graniță. La mai puțin de un ceas de la sosirea persanilor la Circesium, așezat la două sute de mile de Daras, de-a curmezișul deșertului sudic, Belizarie aflase numărul și alcătuirea forțelor adverse și luase hotărârile. Lăsând în urmă, la Daras și în celelalte orașe de graniță, numai garnizoane mici, se grăbi în marșuri forțate în ajutorul Antiohiei, cu toate trupele instruite pe care le putuse aduna – și care, având în vedere răgazul atât de scurt, numărau numai opt mii de oameni; dar mai adună întăriri în cursul marșului, însumând alte opt mii. O luă pe drumul sudic, prin Carrhae (vestit pentru înfrângerea dezastruoasă suferită aici, din partea persanilor, de Crassus, colegul lui Iuliu Caesar) și izbuti să ajungă cu principalul său corp de cavalerie la Chalcida, la trei sute mile distanță, în șapte zile, adică exact la vreme pentru a amplasa unități în fortificații. Dar fu o cursă strânsă, căci Azareth trecuse deșertul și se afla la distanță de numai o jumătate de zi de marș de Chalcida – chiar printre stâncile în care Sfântul Ieronim și ceilalți asceți, fărtații săi nebuni, trăiseră odinioară asemenea unor scorpioni furioși, adorându-l într-

adevăr pe Dumnezeu, dar respingând cu ingratură toate celelalte lucruri plăcute și frumoase create de Dumnezeu. În aceeași dimineață, i se alătură lui Belizarie cinci mii de călăreți arabi, din deșertul nord-sirian, unde își ținuseră caii la păscut. Erau supușii regelui Harith ibn Gabala, din Bostra în Transiordania, căruia Justinian îi plătea o sumă anuală, în aur, cu condiția să oprească incursiunile sarazinilor în Siria. Acești arabi nu erau însă soldați de încredere și regele Harith era bănuț că are o înțelegere cu sarazinii, deoarece ori de câte ori avusese loc vreun raid al acestora, oamenii săi sosiseră de fiecare dată cu două-trei zile întârziere; dar Belizarie era bucuros să-i aibă cu el, deoarece în absența infanteriei, care se mai afla pe drum, arabii sporiră numărul trupelor la douăsprezece mii.

Azareth fu scârbit de el însuși când avangarda lui, înaintând spre Chalcida, fu brusc zvârlită îndărăt. Spre corpul principal, de o șarjă a cavaleriei romane. Lăsase să-i scape prilejul printre degete și acum nu mai putea ajunge la Antiohia fără a risca o bătălie cu același general și aceleași trupe, care se bătuseră atât de bine la Daras. Dacă ar fi fost înfrânt la asemenea distanță de frontiera sa și, mai ales, la o margine nefavorabilă a deșertului sirian, era puțin probabil ca măcar un singur persan să supraviețuiască pe drumul de întoarcere – sarazinii și-ar salva propria lor piele, topindu-se în deșertul pe care îl cunosc atât de bine. Și chiar de-ar fi victorios, probabil că nu ar fi în stare să-l împiedice pe Belizarie să se refugieze, cu resturile forțelor sale, după zidurile orașului Chalcida. Ar fi primejdios să continue incursiunea împotriva Antiohiei, lăsând în spate orașul Chalcida necapturat și cu întăririle romane aflându-se pe drum. Așa că luă hotărârea înțeleaptă de a face cale întoarsă, fără câștiguri și fără pierderi, atâta timp cât mai avea provizii și vremea rămânea temperată. Se consolă cu gândul că, chiar dacă ar fi ajuns la Chalcida înainte de Belizarie și ar fi înaintat până la Antiohia și ar fi jefuit-o, forțele sale – și îndeosebi sarazinii – ar fi fost dezorganizate de victorie, iar Belizarie le-ar fi interceptat pe drumul de întoarcere și ar fi avut din nou avantajul de a alege câmpul de bătălie și de a sta în defensivă, ca la Daras. Regele sarazinilor era de acord că, acum, singura posibilitate care le rămânea deschisă era retragerea; nu îndrăzni să-și dezmembreze nici propriile sale forțe în mici grupuri de incursiune și să plece spre sud, la jaf, de teamă că Azareth i-ar

raporta lui Kobad că fusese părăsit și Kobad i-ar omorî pe ostatecii sarazini. Așa că persanii și sarazinii făcură stânga împrejur și porniră în marș spre casă, iar Belizarie îi urmă de aproape, ca să se asigure că nu se întorc și nu revin în Siria pe vreun alt drum. Niciuna dintre armate nu se grăbi și nu încercă să deschidă ostilitățile. Belizarie rămase la distanță de o zi în urma lui Azareth și făcu în fiecare seară tabără în locul pe care Azareth îl abandonase în dimineața respectivă. Organiză o pază strictă, pe propriile sale flancuri și în spate, pentru a nu fi surprins de sarazini.

Era a șaptesprezecea zi a lunii aprilie și Vinerea sfântă, aniversarea răstignirii lui Isus. Sărbătoarea Paștilor, ziua în care se spune că El s-ar fi sculat din nou din morți, urma să aibă loc două zile mai târziu. Persanii ajunseseră iarăși pe malul Eufratului și mășăluiseră de-a lungul lui cale de cincizeci de mile, până în punctul în care drumul spre Palmyra și Damasc ocolește râul. Era limpede că nu se gândeau să-și schimbe planul, ci-și vor continua marșul acasă, de-a lungul râului. La Chalcida, Belizarie îl dojenise aspru pe comandantul avangărzii sale pentru că intrase în luptă cu inamicul, fără ordin, și în felul acesta stricase planul tactic în baza căruia toată armata persană ar fi căzut în cursă; și chiar l-ar fi scos din comanda pe care o deținea, dar la intervenția Maestrului Oficiilor renunță la această măsură. Faptul că Belizarie părea să demobilizeze spiritul ofensiv al oamenilor săi și nu încerca să nimicească dușmanul în timpul retragerii acestuia, determină gurile sparte din armata lui să-l acuze de lașitate – dar deocamdată fără a i-o spune în față.

După aceea, însă, oamenii fură cuprinși cu desăvârșire de fanatismul creștin al Paștilor, care este întotdeauna sărbătorit printr-un mare chef, după patruzeci de zile de hrană frugală și una sau două zile de post negru. Țipară, cerând să fie duși la luptă împotriva persanilor, astfel încât să poată câștiga o bătălie de răsunet pentru a sărbători duminica Paștilor, cea mai norocoasă zi din tot anul. În seara aceea, Belizarie intră în micul oraș Sura; dar persanii mășăluiau într-o cadență atât de înceată – deoarece nu doreau defel să pară grăbiți a se întoarce acasă – încât o parte a infanteriei sale ajunsesse din urmă cavaleria persană. Aceste batalioane de infanterie nu făcuseră marșul pe la Chalcida, ci tăiaseră pe un drum mai scurt, pe Eufrat, cotind spre sud de drumul spre Carrhae. Sosirea lor constitui semnalul

pentru o înnoită ardoare de bătlălie: se spunea că, având douăzeci de mii de oameni, Belizarie nu are dreptul să se ferească de un atac asupra unui inamic demoralizat și vlăguit.

În dimineața următoare, un număr de ofițeri veni la Belizarie și-l informă că loialitatea și curajul său sunt puse sub semnul întrebării de către oamenii de sub ordinele lor, care nu mai pot fi reținuți de la provocarea inamicului. Dacă încearcă să-i mai rețină, este probabil că va avea loc o răzmeriță.

Belizarie rămase uimit. Le arată că este dator să urmeze ordinele răspicate ale lui Justinian și să evite orice fel de risipă inutilă de trupe. Maestrul Oficiilor îl susținu în această părere; dar amândoi fură combătuți cu vehemență.

Atunci Belizarie ordonă să se sune goarnea pentru o adunare generală și se adresează trupelor precum urmează:

— Bărbați din forțele imperiale și din forțele aliate! Ce câine v-a mușcat, încât v-ați trimis ofițerii la mine cu o cerere atât de smintită? V-ați săturat de bine? Iată-i pe persani – care au venit pe pământul nostru cu intenția, nici mai mult, nici mai puțin, de a jefui marele oraș Antiohia – forțați acum, datorită acțiunii noastre neîntârziate, să se retragă cu mâna goală, necăjiți, bătând cale îtoarsă până în Persia. „Nu da pinteni unui cal supus” spune un proverb încercat, precum știți prea bine, voi care sunteți călăreți, și în aceasta împrejurare proverbul se potrivește perfect, îndeosebi legat cu un alt proverb: „Să lași binele în voia lui”. Atâta am de spus în privința înțelepciunii lumesti; dar lăsați-mă să vă mai amintesc, vouă, celor cuprinși de entuziasm creștin, că Scripturile ne poruncesc cu strictețe: „Să nu ucizi!” Aceasta trebuie înțeles, mă grăbesc să o spun, ca o poruncă îndreptată numai împotriva omorului după bunul plac, căci altminteri ne-ar fi interzis să slujim ca oșteni, chiar și în apărarea țării noastre. Dar vă cer să hotărâți voi înșivă dacă bătlăiei pe care vreți să o dați nu i se potrivește denumirea de omor după bunul plac; eu însumi nu văd niciun temei valabil pentru a da această bătlălie. Victoria cea mai deplină și mai îmbucurătoare constă din a zădărnici planurile inamicului, fără a suferi pierderi materiale sau morale. Și am și cucerit o asemenea victorie. Dacă îi forțăm pe persani să lupte, nu vom zori cu nicio zi plecarea lor, chiar dacă suntem victorioși; în schimb, dacă suntem înfrânți... Trebuie să vă amintesc aici că Providența înclină mai degrabă de partea celor ce nimeresc în

primejdii pe care nu le-au căutat, decât a celor ce le caută cu tot dinadinsul. Nu ne putem îngădui să fim înfrânți, aduceți-vă aminte! Un ultim cuvânt: știți că până și un șobolan luptă cu înverșunare când este încolțit, iar acești persani nicidecum nu trebuie disprețuiți, ca șobolanii. Mai departe, suntem în Duminica Paștilor și voi toți, afară de arabi, care se închină demonilor și afară de hunii massageți, care se închină cerului albastru, ați postit, începând din noaptea trecută, și trebuie să postiți vreme de douăzeci și patru de ore. Oamenii care postesc nu luptă cu puteri depline, îndeosebi pedestrașii. Nu mai vorbesc de faptul că voi, infanteriștii, ați mășăluit trei sute de mile în douăzeci de zile – o ispravă minunată, dar istovitoare – și că unele batalioane, mai încete de picior, se mai află pe drum.

Dar ei nu voră să-l asculte și răcniră „Lașule!” și „Trădătorule!” – strigăte la care se asocieră până și unii dintre ofițerii săi.

Belizarie schimbă tonul și le spuse că este încântat de încrederea și curajul lor; s-ar putea ca un înger bun să-i îndemne la bătălie, și atunci ar fi necucernic din partea lui să le stea în cale; că ei pot conta pe el și-i va conduce cu vigoare împotriva dușmanului dintotdeauna.

Leși în grabă din Sura și îi prinse din urmă pe persani, cam spre mijlocul zilei; și hărțuindu-le ariergarda cu tir neîntrerupt de săgeți, îl forță pe Azareth să se întoarcă și să dea bătălia. Râul era la stânga romanilor; pe malul opus, puțin mai în aval, se afla orașul comercial roman Callinicum. Între râul scăzut și malurile mari, piezișe, care îl rețin în perioada umflării apelor, se întindea un spațiu de câteva sute de metri; bătălia se dădu aici.

A fost o bătălie foarte sângeroasă și începu cu obișnuitul schimb de săgeți. Belizarie își așeză infanteria în stânga, râul asigurând apărarea din flanc, iar pe regele Harith al arabilor la extrema dreaptă, pe panta ascendentă a malului. Mijlocul îl ocupa el însuși, cu cavaleria. Azareth opuse arabilor regelui Harith pe sarazini, care sunt de aceeași teapă, iar în centru și în dreapta se angajă el însuși. Persanii traseră două săgeți pentru fiecare săgeată romană; dar arcurile romane fiind mult mai rigide și mult mai tare încordate, iar armura persană fiind mai mult pentru ochi decât pentru apărare, în schimburile acestea căzură de două ori mai mulți persani decât romani.

După amiaza trecea, fără ca una din părți să câștige superioritatea, când deodată Azareth trimise două escadroane din cavaleria lui cea mai bună în sus, pe mal, împotriva regelui Harith. Arabii se întoarseră și fugiră, căci așa fac de obicei acești luptători din deșert când sunt șarjați; în felul acesta lăsară însă centrul roman expus. Azareth, în loc de a-i urmări pe arabi, se întoarse împotriva spatelui centrului roman – și-l frânse. Câteva escadroane de cavalerie, și anume hunii massageți și cuirasierii de casă ai lui Belizarie se menținură pe poziție, pricinuind dușmanului pierderi grele; dar restul se năpusti spre râu și trecu înot spre niște insule de nisip, aproape de mal, unde se aflau în siguranță neputând fi urmăriți. Arabii nici nu încercară să reia lupta, ci plecară repede, călare, îndărăt, spre corturile lor din deșert.

Infanteria romană era alcătuită în parte din recruți proaspeți din Asia Mică, pe care Belizarie îi instruisese ca arcași, și în parte din sulițași demni de toată încrederea. Primii fură sfârtecați, fără ca cel puțin să încerce să folosească săbiile pe care le purtau; și nici să înoate nu știau. Aceștia fuseseră cei mai gălăgioși la Sura, vociferând în favoarea bătăliei. Dar Belizarie adună sulițașii și-i așeză într-un semicerc, cu spatele spre râu; și cu supraviețuitorii propriului său escadron, descălecați, respinse atacurile persane, până la căderea nopții. Erau numai trei mii de oameni, care înfruntau toată armata persană și pe deasupra mai erau și leșinați de nemâncare; dar rândul din față, lăsat într-un genunchi, alcătuia cu scuturile o baricadă rigidă, de neurnit, din dosul căreia camarazii lor luptau cu suliți lungi și scurte. Cavaleria persană șarjă iarăși și iarăși, dar Belizarie îi puse pe oamenii săi să-și izbească scuturile unul de celălalt și să strige în unison; caii persanilor se speriară, ridicându-se în două picioare și se produse învâlmășeală.

Când se lăsă noaptea, persanii se retraseră în tabăra lor și o navă de transport din Callinicum îi trecu pe Belizarie și pe camarazii săi, grupuri-grupuri, dincolo, pe insule, unde își petrecură noaptea. Ziua următoare apărură mai multe ambarcațiuni și ceea ce mai rămăsese din armata romană fu transportat la Callinicum, caii trecând înot. Sărbătoarea Paștilor fu petrecută acolo, dar fără bucurie: creștinii mai ignoranți și mai smintiți justificară înfrângerea spunând că Dumnezeu moare an de an, în fiecare zi de Înălțare pe cruce, și toată ziua

următoare rămâne mort, până la Înviere, de Paști; bătălia ar fi trebuit deci amânată cu o zi – căci, mort fiind, Dumnezeu nu-i putuse ajuta. Belizarie relatează toate acestea într-o scrisoare adresată stăpânei mele, bătându-și joc de teologii nechemați.

Persanii despuiau morții romani, ca și pe ai lor proprii, nu mai puțin numeroși. Detașamentul de partea noastră care suferise cel mai mult erau hunii massageți: dintre cei o mie două sute supraviețuiseră numai patru sute, și cei mai mulți dintre aceștia erau răniți. Belizarie pierduse jumătate din Regimentul său de casă, care numărase trei mii de oameni. Așteaptă până sosi restul infanteriei și apoi se întoarce cu trupele spre Daras; pierderile lui totale se cifrau cam la șase mii de oameni.

Azareth se întoarce în Persia și susținu că a obținut victoria dar, înainte de a-l lăuda, Kobad îi ordonă să „ia înapoi săgețile”. Este un obicei persan ca, înainte de începutul oricărei expediții militare, fiecare soldat să depună o săgeată într-un morman. Aceste săgeți sunt apoi legate, mănunchi-mănunchi și ținute sub sigiliu la vistierie. Când campania se isprăvește, supraviețuitorii „iau înapoi săgețile”; și, văzându-se câte rămân, se pot calcula pierderile. Șapte mii de săgeți rămaseră neridicate; Kobad îl dizgrație pe Azareth, scoțându-l din postul său de comandă. De asemenea, regele sarazinilor fu muștrat pentru sfatul său smintit și subvenția anuală pe care o primise vreme îndelungată fu suspendată.

Belizarie scrisese un raport către Justinian, scuzându-se pentru pierderi și Maestrul Oficiilor trimise un raport de confirmare, explicând exact ce se petrecuse și lăudând curajul lui Belizarie; așa că Justinian continuă să aibă încredere în el. Dar stăpâna mea dorea ca acest război fără noimă să se isprăvească, ceea ce s-ar fi putut obține cu ușurință prin plata câtorva mii de monezi de aur și prin câteva fraze curtenitoare, schimbate între domnitorii celor două imperii ce se înfruntau. Probabil că grija ei pentru soarta lui Belizarie era mai vizibilă decât ar fi dorit; căci Teodora îl convinse pe Justinian să-l recheme pe Belizarie, pe temeiul că în oraș este nevoie de un soldat capabil, împotriva violenței care pe zi ce trecea puneă stăpânire, în măsură tot mai mare, pe gloatele facțiunilor Albastră și Verde. Sittas fu numit să-i țină locul pe graniță.

Belizarie se întoarce deci, aducând cu el cavaleria sa de casă; și se căsătorii cu stăpâna mea de sărbătoarea Sfântului Ioan

Botezătorul, chiar în biserica Sfântului Ioan. Fu un prilej de mare pompă și bucurie, Justinian însuși îndeplinind la altar rolul de naș al stăpânei mele; căci ea nu mai avea nicio rudă bărbătească în viață. Teodora înscrise pe numele ei o mare proprietate din oraș, de pe urma căreia dispunea de un venit anual considerabil; era de părere că o femeie care depinde pentru fiecare gologan pe care-l cheltuiește de soțul ei, o duce numai ceva mai bine decât o sclavă. Stăpâna mea îl preveni pe Belizarie că pe viitor îl va însoți în campaniile sale, precum Antonia Bătrâna îl însoțise pe vestitul Germanicus¹⁴ dincolo de Rin, spre mângâierea amândurora și spre marele beneficiu al Romei. A rămâne, supusă, la Constantinopol, ignorând ce s-ar putea întâmpla cu el pe cine știe ce graniță îndepărtată, și a fi expusă tuturor zvonurilor nesăbuite despre înfrângerea și moartea lui, era o tortură pe care refuza să o mai suporte.

Ocupară un apartament mare la Palat, unde este loc suficient pentru toți.

¹⁴ *Germanicus, Tiberius Drusus* (15 î.e.n.-19 e.n.), general roman, a participat la războaiele Romei împotriva germanilor pe care i-a învins.

CAPITOLUL IX „RĂZMERIȚA VICTORIEI”

Trecură zece ani până ce Belizarie se întoarse pe granița persană. Despre cele ce se petrecuseră în Răsărit în timpul absenței sale, îndeosebi despre celelalte nenorociri care se abătuseră peste sărmana noastră Antiohie, vă promit o relatare completă, când povestea mea va ajunge în punctul respectiv. Între timp, vor fi suficiente câteva cuvinte. Regele Kobad muri, curând după rechemarea lui Belizarie, la vârsta de optzeci și trei de ani, dar nu înainte de a ordona o nouă invadare a teritoriilor noastre. Forțele sale erau atât de puternice, încât în Armenia romană soldații noștri fură nevoiți să se retragă în orașele întărite, în vreme ce persanii pustiiră țara. Succesiunea la tronul lui Kobad fu apoi disputată între trei pretendenți. Aceștia erau Khaous, moștenitorul legal; Jamaspes cel cu un ochi, următorul în vârstă, în calitate de regent al fiului său minor (el însuși fiind exclus, din cauza mutilării); și Khosrou, cel mai tânăr, pe care Kobad îl desemnase prin testament. Khosrou fu aclamat printr-un vot al Marelui Consiliu și încoronat după toate regulile. Curând, îi nimici pe frații săi, care se răsculasera împotriva lui, precum și pe toți moștenitorii lor în linie bărbătească. Dar nici după acest masacru nu se simți sigur pe tron și se hotărî să ajungă la o înțelegere cu Justinian.

În consecință, acești „ochi gemeni ai lumii” semnară sinoptic o pace, numită „Veșnică”, prin care se prevedea ca orice teritoriu, cucerit de oricare parte în timpul recentelor războaie, să fie retrocedat, și Justinian să-i plătească lui Khosrou o sumă importantă pentru menținerea permanentă a garnizoanei persane la Porțile Caspiene – cam opt sute de mii de monezi de aur – și, fără a demola fortificațiile de la Daras, să-și retragă cartierul general avansat la Constantina, care nu se afla atât de primejdios de aproape de graniță. Se mai prevedea și o condiție ciudată: anume, să li se îngăduie filosofilor păgâni, care fugiseră de la Atena la curtea persană, când Justinian cu patru ani în urmă ordonase închiderea Universității – bietul Symmachus numărându-se printre ei – să li se îngăduie deci să se întoarcă temporar în imperiul roman, fără teamă de persecuții, cu scopul de a pune ordine în treburile lor și de a alcătui o bibliotecă din lucrările clasicilor păgâni, spre folosul personal al lui Khosrou.

Justinian acceptă, încântat că dăduse vechilor zei lovitura de grație, nu numai la Atena, dar pe toată întinderea imperiului său: convertise pretutindeni venerabilele lor temple în biserici creștine și le sechestraseră averile.

Atât în ce privește Persia. Dar Teodora avusese dreptate anticipând neplăceri din partea facțiunilor, și Justinian de asemenea când acceptase rechemarea lui Belizarie – fără de care, precum voi arăta, ar fi pierdut neîndoielnic tronul și, aproape sigur, și viața.

Trebuie oare să repet ceea ce am mai spus despre virulența urii dintre Albaștri și Verzi? Preocupați de dispute din ce în ce în mai crâncene în privința naturii Fiului, erau acum pe cale să justifice o profeție a Evangheliei. Căci, după Evanghelistul Matei, Isus le spusese celor doisprezece apostoli ai săi când îi trimisese întâia oară să predice creștinismul: „Să nu credeți că am venit să aduc pacea pe pământ. Nu am venit să aduc pacea, ci o sabie. Căci am venit ca să pun omul să-l dușmănească pe tatăl său, și fiica pe mama ei și nora pe soacra ei. Dușmanii omului vor fi membrii casei sale.” Așa se și întâmpla în multe case din oraș. Fiul și fiica purtau poate cocarda Albastră și erau ortodocși, de partea dublei naturi, în vreme ce tatăl, mama și nora purtau Verdele și susțineau natura unică. Azvârleau ibrice cu apă clocotită unii după alții, când se așezau la masă, sau otrăveau vinul; și blasfemau cu mare pricepere. Dacă Verzii înălțau unui conducător de care victorios o statuie și înscrisu pe ea: „Spre gloria cutăruia și cutăruia, câștigător al premiului de întemeiere și spre mai marea glorie a lui Hristos, cel cu o singură natură”, Albaștrii se adunau noaptea și râdeau inscripția, apoi decapitau statuia și o vopseau în albastru; la care, Verzii aveau să răspundă, probabil, prin tentativa de a incendia o vinărie sau alta, pe care Albaștrii o foloseau drept cartier general. După căderea întunericului, nimeni nu mai era în siguranță în stradă, nici măcar medicul care zorea să îngrijească bolnavul, sau preotul care mergea în pas mai agale ca să administreze ultimul sacrament unui muribund, nici cei ce se drăgosteau la miez de noapte, nici măcar proscrisii cei mai săraci. Bande de tineri filfizoni cutreierau străzile în timpul nopții, ucigând și jefuind fără deosebire; și poliția era fie mituită, fie terorizată până la inerție. Războiul se purta până și împotriva celor morți. În timpul nopții se sfredeau găuri în mormintele

decedaților membri de facțiuni, în care se înfingeau tăblii de plumb, cu blesteme: „Fie-ți somnul tulburat, Albastru (sau Verde) netrebnic, până în ziua Judecății, de vise despre victoriile Verzi (sau Albastre) și deșteaptă-te numai pentru a fi osândit la veșnică pierzanie!”

În zilele lui Anastasie, Verzii fuseseră de departe facțiunea cea mai puternică și se bucuraseră de favorurile lui regale, iar pe Hipodrom li se atribuiseră locurile cele mai bune. Dar Teodora insistă ca Justinian să răstoarne această situație. Acum locurile cele mai bune li se atribuiră Albaștrilor și ei fură favorizați în toate felurile posibile – prin numiri politice și la Curte, prin subvenții în bani, și îndeosebi prin scutul legii – monopolul Verzilor în tribunalele inferioare fiind, în sfârșit, înfrânt. E lesne de închipuit că Verzii nu cedară în fața Albaștrilor fără rezistență și luptă, ba încă una foarte acerbă. Câtă vreme fuseseră cei mai puternici, îi siliseră pe Albaștri să rămână pitiți în funcții mărunte; iar Albaștrii se răzбunau acum, purtându-se, recunosc, într-un fel chiar mai violent și mai arbitrar decât o făcuseră vreodată Verzii. Scenele violente deveniră acum frecvente chiar și ziua în amiaza mare și dacă se întâmpla ca un Verde să fie ucis, iar ucigașul să fie arestat de poliție, era de ajuns ca un funcționar Albastru să jure în tribunal că Verdele fusese agresorul: acuzatul era imediat eliberat pe cauțiune. Era ilegal ca vreun cetățean particular să poarte arme, dar această dispoziție legală nu se mai aplica. Moda vremii era de a se purta cuțite scurte, ascunse ziua sub togă și legate de coapsă; noaptea, în schimb, toată lumea purta armele fățiș. Unul dintre rezultatele acestor tulburări de stradă fu moda bijuteriilor false: cetățenii bogați nu mai apăreau cu centuri de aur bătute în nestemate și cu inele prețioase, ci cu juvaeruri de alamă și sticlă.

Justinian intenționase să autorizeze numai temporar persecuția împotriva Verzilor. După ce îi va fi pedepsit zdravăn, îi va pune la egalitate cu Albaștrii și va încerca să mențină între cele două facțiuni o balanță a puterii. Dar până atunci se purtă astfel, încât deveni foarte neplăcut să fii Verde. Avură loc treceri în masă de partea Albaștrilor, iar Albaștrii primiră ajutoare considerabile din partea criminalilor, care credeau că faptul de a purta cocarda Albastră le va acorda imunitate. Puteai fi martorul unor scene extraordinare. Femei tinere se alipeau bandelor de

asasini ale facțiunilor și ucideau și erau ucise laolaltă cu bărbații. (E de notat că femeile pot avea numai un interes indirect în politica facțiunilor: căci, din vremuri păgâne, nu erau admise pe Hipodrom și nu puteau asista la cursele de care, decât dacă se întâmpla – precum fusese cazul Teodorei și al stăpânei mele – să fie femei înrudite cu vreunul dintre participanți.) Existau apoi cazuri de fii cheltuitori și lacomi, care își șantajau părinții avuți: „Dacă nu-mi dai o sută de monezi de aur, am să vin la noapte cu banda mea și am să dau foc depozitului tău”. Se statornici obiceiul ca oricine care avea pică pe vreun vecin ce nu era cunoscut ca Albastru, să-l denunțe ca fiind Verde. Ceasul omorurilor se mută mai devreme, din amurg, la începutul după-amiezii; tinerii brutali se făleau că sunt în stare să ucidă trecătorii întâmplători, cu o singură lovitură de sabie, asemenea călăilor de meserie. Era un an deosebit de rău pentru cămătari: bandele obișnuiau să-i viziteze în birourile lor, în numele unor datornici din facțiune, și să-i oblige, cu vârful pumnalului, să restituie contractele de împrumut. De asemenea, femei și băieți, chiar din clasele suspuse, erau forțați să se supună poftelor căpeteniilor de bandă și avură loc cazuri de viol, comise în stradă, de către grupuri de membri ai facțiunilor, aidoma ca într-un oraș barbar proaspăt ocupat. Pentru a încununa totul, Justinian dezlanțui o vânătoare de eretici împotriva celor Verzi; astfel încât până și preoții și călugării începură să poarte cocarda Albastră și să participe la politica de facțiuni. Vânătorile de eretici constituiau un pretext pentru desființarea mânăstirilor bogate și sechestrarea tezaurului lor.

Un mare număr de Verzi proeminenți fugiră din oraș spre colțuri depărtate ale imperiului, în afara câmpului de acțiune al lui Justinian, și chiar dincolo de graniță, pe teritoriu persan sau barbar. Nu simțeam nicio milă pentru ei, deoarece moartea fostului meu stăpân, Damocles, se datora inimii de piatră a Verzilor; și, de asemeni, vedeam cu ochi buni felul în care împărăteasa răzbuna nedreptatea cu care Verzii îi trataseră familia, pe când fusese numai micuța Teodora, fiica maestrului urșilor. Dar Ioan de Capadocia, care de mult dezertase din rândurile Verzi și era acum unul dintre conducătorii Albaștrilor, devenise instrumentul principal al lui Justinian în persecuțiile religioase. Deși nu era soldat, fusese numit Comandant al Gărzilor. Umplu vistieria cu ceea ce se jefui din mânăstiri, se

îmbogăți mai zdravăn decât oricând reținând o parte din pradă, și se desfătă, asistând la tortura unor nenorociți de eretici. Ioan vădea un mare respect față de Teodora, dar ea îl trata cu dispreț politicos, iar stăpâna mea Antonina nu avea nevoie de nicio încurajare pentru a-i urma exemplul. Teodora își dădea, bineînțeles, seama că Ioan de Capadocia o calomniază față de Justinian. „Voi aștepta cu răbdare, vreme de douăzeci de ani, dacă va fi nevoie, mărturisi ea stăpânei mele, asemenea elefantului lui Severus.”

Elefantul lui Severus este immortalizat printr-o statuie așezată în vecinătatea Portalului Regal, aproape față-n față cu intrarea principală la Hipodrom. Vreme de douăzeci de ani elefantul așteptase să-l poată prinde pe un anumit zaraf; pe baza mărturiei acestuia, stăpânul elefantului fusese închis în temnița datornicilor, unde murise. În sfârșit, în vreme ce lua parte la o procesiune, elefantul îl recunoscuse pe zaraf în mulțimea înșiruită de-a lungul străzii, îl apucă cu trompa și-i strivi sub tălpi. Cercetările dovediră limpede că zaraful fusese hoț și sperjur, așa că elefantul fu cinstit cu această statuie, care îl reprezintă împreună cu stăpânul său cocoțat pe spinarea lui. Motto-ul statuii sună: „În cele din urmă, ceasul răzbunării va sosi”. Foarte mulți dintre cei care suferă nedreptăți, fie particulare, fie publice, găsesc în mesajul elefantului o alinare.

S-ar putea să doriți să aflați mai multe despre Justinian ca împărat, și mai ales despre felul cum s-a purtat. Omul era parcă alcătuit dintr-o mulțime de contradicții: cele mai multe se puteau însă explica, fiind rezultatul unei ambițioase lupte împotriva propriei sale lașități și meschinării. Justinian dorea, pesemne, să rămână în amintirea oamenilor ca „Justinian cel Mare”. Într-adevăr talentele sale ar fi fost pe măsura acestei ținte, dacă n-ar fi fost atât de bestial în cuget. Căci era neînchipuit de bine informat, harnic și ager la minte și accesibil, și nu era nici bețiv, nici depravat. Pe de altă parte, era mai nehotărât decât orice alt om pe care l-am întâlnit, și superstițios ca văduvele bătrâne, clientela obișnuită a bisericilor. Plutea ceva în jurul lui, ceva inefabil, ce-ți încrețea pielea – orice ar fi fost, cu siguranță că nu era măreție, ci mai degrabă ceva diabolic. După studierea cărților de istorie, el ajunsese la concluzia că suveranii sunt cinstiți drept „Mari” din patru motive principale: succes în apărarea patriei și cuceriri externe,

asigurarea respectului legilor și al prescripțiilor religioase de către supuși, mari construcții și lucrări publice, cucernicie personală și reformă morală severă. Se apucă de treabă, pe liniile acestea.

Începu cu aspectul lega! printr-o recodificare a legilor, ceea ce, recunosc, devenise extrem de necesar. Nu exista un singur cod, ci o varietate întreagă de coduri paralele, toate contrazicându-se, deopotrivă de depășite și de obscure toate, astfel încât în afara cazurilor cele mai simple, un judecător nu putea da o sentință dreaptă, nici dacă dorea să o facă. Juriștii harnici, însărcinați de Justinian, reușiră până la urmă să orânduiască această mulțime zăpăcitoare într-un singur sistem, relativ inteligibil și nu în întregime contradictoriu – dar fu nevoie de nu mai puțin de trei milioane de rânduri scrise pentru a o face. Măcar de-ar fi fost el însuși, și judecătorii săi, și avocații săi, și populația îndeobște, la înălțimea acestei formidabile misiuni! Conformismul religios încercă să-l obțină prin depistarea ereziilor; dar în această privință nu se purtă consecvent, deoarece, de teama Teodorei, îi persecuta în primul rând pe evrei, pe samariteni, pe păgâni, sectele minore de manicheeni și sabellieni și pe alții de aceeași teapă, în vreme ce tolera erezia monofizită și cea nestoriană, oriunde nu exista o legătură dovedită între acestea și politica facțiunii Verzi, așa că acestea își continuau existența nestingherite. Nu numai că aceste erezii se răspândiră în provincii, dar Justinian îngădui chiar să fie exportate, prin misiuni, în străinătate, în speță în Etiopia și Arabia.

Marile sale lucrări publice constau, în primul rând, din construirea și restaurarea unor mănăstiri și biserici. Acestea erau, firește, nefolositoare imperiului (decât doar într-un sens spiritual, imprecis) și nu erau de comparat cu construirea și restaurarea unor apeducte, drumuri, porturi și grânare, cărora nu le acorda nici pe departe aceeași atenție.

Voi avea prilejul de a menționa mai amplu planurile sale în direcția cuceririlor externe – al căror instrument principal deveni Belizarie.

Reformele sale morale fură în cea mai mare parte inspirate de Teodora, și erau extrem de severe. Trecuse foarte multă vreme de când o femeie într-adevăr capabilă nu mai ajunsese într-o poziție atât de puternică, precum Teodora. Era mai ales vina

Bisericii, care - generând din Răsărit, unde femeile sunt apreciate doar cu ceva mai mult decât jucăriile, sau sclavele, sau animalele de povară - avea tendința de a exclude femeile din viața publică și de a nu le acorda niciun fel de educație demnă de luat în seamă. În vremurile păgâne, împărăteasa fusese adeseori cel de al doilea cârmuitor al statului și acționase ca o frână puternică în fața capriciilor împăratului; ceea ce fusese posibil datorită faptului că fusese crescută într-o atmosferă cultă, de libertate, și nu închisă cu severitate în locuința femeilor, până ce ar fi fost chemată să se mărite cu un om pe care nu-l văzuse niciodată - precum este regula acum cu femeile aparținând claselor înalte. Pe Teodora preoții nu o puteau duce de nas. Văzuse cu ochii ei lumea, și înțelegea deopotrivă bărbății și politica, atât cea laică precum și cea ecleziastică. Îl conducea pe Justinian tot atât de absolut, cum se zice că-l condusesese odinioară marea Livia pe August, primul împărat al romanilor.

Teodora se hotărî să redea treptat femeilor poziția puternică pe care o pierduseră. Această tendință a ei explică și sprijinul pe care-l dădu legislației lui Justinian împotriva prostituatelor și sodomiților. În vreme ce soții fuseseră liberi să-și afle plăcerile în bordelurile publice sau cu băieți lâncezi, soțiile nu și le putuseră dobândi cu ușurință. Asociația proxeneților, aflată înainte vreme sub protecția imperială, fu desființată; și codoșlâcul deveni infracțiune calificată drept crimă. Sodomia se pedepsea acum cu castrarea și se organizează o mare vânătoare împotriva prostituatelor de rând, de teapa celor care pretind numai câțiva bănuți și sunt cunoscute îndeobște sub denumirea de „infanterie”. Teodora numea aceste nefericite „o jignire permanentă adusă demnității femeilor”. Le acordă trei luni ca să devină femei respectabile, prin căsătorie; apoi, dacă perseverau cu încăpățânare să rămână necăsătorite, erau din nou arestate și închise în așa numitul Castel al căinței, pe malul asiatic al Bosforului. (Dintre cele cinci sute de femei închise acolo, un număr considerabil alese moartea, sărind de pe zidurile castelului, de supărare și plictiseală.) Dar celor care alegeau căsătoria, Teodora le oferea o zestre, și foarte multe au profitat de generozitatea ei. Totuși, ea nu se atinse de „cavalerie”, cum se chemau îndeobște prostituatele cu educație mai aleasă, care-și apărau singure interesele, posedau bijuterii prețioase și erau

organizate într-o breaslă. Le folosi ca agente secrete și le asigură medici buni, atunci când se îmbolnăveau.

Erau vremuri rele pentru soți. Teodora exprimă răspicat părerea că soțiile nu trebuie să trăiască o viață mai castă decât soții. Dacă un soț se înhăita cu prostituate – cum se petrecea în fapt mai devreme sau mai târziu cu orice soț – soția era perfect liberă să se distreze cu amanți. Dacă din această pricină soțul se mânia împotriva soției, ea putea introduce imediat un apel la Teodora, prin care să-i aducă o contra-acuzație, pentru cruzime, sau neîntreținerea familiei, sau ceva de soiul acesta; iar Teodora dădea fără greș curs acuzației, acceptând relatarea femeii despre cazul respectiv, fără a mai pune alte întrebări. Adeseori un soț gelos era obligat să plătească o amendă, care se ridica până la dublul zestrei soției; amenda se înmâna apoi femeii în tribunal, după scăderea unei sume modice, pentru cheltuieli de judecată. Uneori soțul era și biciuit și i se mai dădeau și câteva zile de închisoare. După o vreme, soții deveniră foarte grijulii în privința purtării și totodată foarte nepăsători față de purtarea soțiilor. Biciul era împletit din cinci curele de piele, cu câte o plăcuță de fier la fiecare capăt; și sclavii publici loveau foarte tare.

Ca să vă dau un exemplu despre felul în care îi trata Teodora pe soți, să vă relatez ce a pățit fiul Maestrului Oficiilor. Dorea să se însoare cu o vară de gradul doi; dar Teodora, care hotărâse să-l cunune cu fiica doamnei Chrysomallo, îi spuse că nici nu poate fi vorba de așa ceva; nu încuviința căsătoriile între veri. Omul fu, bineînțeles, obligat să se supună, deoarece Teodora era la Curte ceea ce este o bunică bătrână pentru membrii unei mari familii de la țară. A fost destul de norocos să se însoare cu fata doamnei Chrysomallo, care era tânără și frumoasă și inteligentă; dar după cununie, bombăni în fața unui prieten al său cum că la această fată „s-a umblat”. Adevărul era că doamna Chrysomallo, deși creștină după nume, continua să respecte obiceiurile familiei ei care, din pricina legăturilor cu Hipodromul, era păgână. Deci fata, în loc de a-i oferi soțului o fecorie desăvârșită, trecuse prin tradiționala ceremonie păgână a deflorării – anume, încălecarea unui falus de piatră, de formă priapică, menit să-i asigure fecunditatea. Plângerile marelui ajunseră la urechile Teodorei, care se mânie foc.

— Ce aere își mai dau domnii aceștia tineri, ce să zic! strigă ea. Ai crede că el însuși n-a umblat toată viața lui la o fată! Cică „s-a umblat”, asta-i bună!

Apoi dădu ordin servitorilor ei să-i arunce tânărului o pătură peste cap, la fel cum procedează elevii cu colegii lor nepopulari când aceștia se află în drum spre școală. Și, după ce-l înveliră, îl chelfăniră zdravăn.

Povestea elefantului lui Severus îmi aduce aminte că Teodora nu pierdea niciun prilej pentru a plăti datorii vechi. Patricianul Hecebolos fu printre primii care a trebuit să plătească pentru purtarea sa urâtă față de Teodora: fu adus îndărăt de la Pentapolis și acuzat de sodomie; Teodora, judecând ea însăși cazul, îl găsi vinovat (nu pe nedrept) și-l condamnă la castrare. Muri după operație, de otrăvirea sângelui.

Aici trebuie de asemenea (din cauza legăturii) să relatez povestea comică a lui Hippobates, bătrânul senator care veni într-o dimineață în audiență la Teodora, pentru a apela la ea să-i facă dreptate împotriva soțului doamnei Chrysomallo, unul din curtenii ei, care îi datora niște bani. Acest Hippobates fusese adus odată, în vremea de demult, de un prieten – mai precis, de însuși Demarhul Albaștrilor – ca să petreacă o seară la club. În mod firesc era de așteptat ca și el să aleagă pe una din doamne, și să facă pereche cu dânsa, atunci când Demarhul și-a ales o alta; dar, dintr-o pricină sau alta, nu se simți la înălțimea necesară companiei femeiești. Atunci însă, în loc de a mărturisi fățiş – precum ar fi procedat un om de onoare – că este creștin, sau impotent, sau că preferă sexul celălalt, sau că suferă de altceva, începu să găsească cusururi farmecelor trupești care i se ofereau. Zicea că Indaro este prea înaltă și are umerii prea pătrați; că Teodora e prea slăbănoagă și are gura prea mare; că stăpâna mea are părul roșu, culoare pe care nu o poate răbda, și „o față cioplită cu târnăcopul”. Am uitat ce cusur avea Chrysomallo, poate că nasul prea coroiat. Cum Hippobates era un satir bătrân, detestabil, toate se simțiră ușurate, nefiind nevoite să-i distreze. Totuși, omul nu avea niciun drept să critice în felul acesta pe asociate și observațiile lui stârniră supărare violentă. Ghinionul era că îl prezentase tocmai Demarhul, cu care ele trebuiau să rămână în relațiile cele mai bune. Altminteri l-ar fi pedepsit cu procedeele umilitoare la care recurgeau de obicei.

Teodora știa dinainte că Hippobates vine să ceară banii, așa că pregăti totul, cu mare grijă, pentru primirea lui. Omul intră într-o postură foarte jalnică, și se târî slugarnic și abject, ca să sărute podul piciorului ei, prefăcându-se că plânge. Nu cred că și-a dat seama că Teodora, împărăteasa, este Teodora de la club, pe care o insultase cândva. Ea îl întrebă cu amabilitate ce necaz are. Omul începu cu un scâncet de cerșetor, extrem de nepotrivit:

— O, Luminăția-ta, este un lucru trist pentru un patrician să rămână fără un gologan. Creditorii îmi stau pe scări, asemenea dulăilor, percepatorii bat în permanență la ușa mea, abia am o coajă de pâine în casă. Te implor, prea grațioasă și demnă de dragoste împărăteasă, să-l convingi pe servitorul tău să-mi plătească banii pe care mi-i datorează.

Teodora începu:

— O, Strălucit și Ilustru Hippobates...

De după perdele, un cor ascuns, alcătuit din eunuci, despărțit în două semicoruri, intonă o melopee misterioasă:

Primul semicor:

*Strălucit Hippobates,
Ai o țeastă cheală!*

Al doilea semicor:

*Strălucit Hippobates,
Îți pute răsuflarea*

Corul întreg:

*Ai un burtoi umflat,
Strălucit Hippobates!
Țeastă cheală, răsuflare împuțită
Și un burtoi umflat!*

Teodora se întoarce spre stăpâna mea:

— Scumpa mea Doamnă Antonina, ai auzit vreun zgomot ciudat?

— Nu, Luminăția-ta.

— Dar dumneata, Doamnă Chrysomallo?

— Nimic, Maiestate.

— Trebuie să fi fost un zumzet în capul meu. Continuă, Hippobates!

Hippobates, neîndrăznind să bage în seamă ceea ce auzise, își reîncepu, nervos, jalba:

— Când un patrician ca mine ajunge să nu aibă bani, și asta nu din vina lui, îi este rușine să mărturisească această situație absurdă creditorilor săi. În primul rând, ei nu i-ar da crezare. Iar când, în sfârșit, creditorii și-ar da seama că este de fapt un cerșetor, patricianul ar trebui să sufere atât dizgrația societății, cât și falimentul; și dizgrația societății, precum știi, Măria-ta...

Teodora începu iarăși:

— O, Prea Strălucit și Ilustru Hippobates...

Și din nou corul ascuns intonă, de astă dată ceva mai tare:

Primul semicor:

*Strălucit Hippobates
Ai o cocoașă în spate!*

Al doilea semicor:

*Excelent Hippobates,
Ai o surpătură!*

Corul întreg:

*Ai trânji,
Strălucit Hippobates,
Surpătură și cocoașă-n spate,
Și trânji peste toate!*

— Doamnă Chrysomallo, de astă dată ai auzit ceva?

— Nu, Luminăția-ta.

— Dar dumneata, Doamnă Antonina?

— Niciun murmur, Maiestate.

— Aș fi putut jura că am auzit un soi de zgomot. Dar continuă, Hippobates!

Și omul fu nevoit să continue a se preface că el însuși nu auzise nimic. De fiecare dată ce-și începea petiția, corul intervenea, întrerupându-l, și de fiecare dată versurile erau tot mai grosolane. Până la urmă fu nevoit să renunțe, retrăgându-se zăpăcit, ieșit din minți, dar cu obișnuitele plecăciuni surâzătoare.

Creditorii săi, care fuseseră de la bun început cei ce-l îndemnaseră să facă apel la Teodora, deveniră mai insistenți decât oricând înainte, până ce fu nevoit să se adreseze vechiului său prieten, Demarhul Albaștrilor; acesta trimise o grupă de

facționiști să apere casa lui Hippobates. Urmă o răzmeriță, în cursul căreia doi dintre creditori, care erau Verzi, fură uciși și un număr de Albaștri răniți. Știri despre tulburările acestea ajunseră la Palat; Ioan de Capadocia, dându-și seama că Hippobates nu este în grațiile Teodorei, dar neștiind că unii dintre cei angajați în încăierare fuseseră trimiși de la cartierul general al Albaștrilor, crezu că-i va face plăcere lui Justinian dacă intervine în numele ordinii publice. Trimise la locul tulburărilor o unitate puternică de Gărzi care arestară fără deosebire Albaștri și Verzi, câți mai mulți de fiecare culoare. Avu loc, în pripă, o judecată; patru dintre ei fură condamnați la decapitare, pentru că fuseseră găsiți având arme asupra lor, iar trei la spânzurătoare, pentru asociere la omor; și toți fură duși la execuție.

Se întâmplă ca ștreangul spânzurătorii să nu fie destul de rezistent. Se rupse de două ori – o dată sub povara unui Verde, o dată sub cea a unui Albastru. Acești nenorociți căzură la pământ și fură lăsați să zacă, socotiți morți, presupunându-se că li se frânsese gâtul. În aceeași seară însă, niște călugări cercetară trupurile și descoperiră că mai au viață în ele, îi transportară pe cei doi la spitalul Sfântului Laurențiu, unde își reveniră. Acest spital era un sanctuar. Dar Ioan de Capadocia, violând sanctuarul, îi arestă din nou și-i azvârli în închisoarea de stat (care, la un loc cu cazărmile de poliție, cuprindea o aripă întreagă a Palatului de alamă, pe latura apropiată de Hipodrom).

Demarhul Albastru luă acum o hotărâre remarcabilă. Proteguit de un steag de armistițiu, se duse neîntârziat la cartierul general al Verzilor și, într-o discuție cu Demarhul Verde propuse o acțiune comună împotriva poliției, care îndrăznise să se amestece în sfada tradițională dintre cele două culori. Demarhul Verde se vădi extrem de dornic să declare un armistițiu temporar. Data curselor de Anul Nou, ziua a treisprezecea a lunii ianuarie, era aproape. Conveniră ca după obișnuitul salut de loialitate către Justinian, când acesta va intra pe Hipodrom, cu toții, Albaștri și Verzi deopotrivă, să apeleze pentru eliberarea prizonierilor a căror viață fusese cruțată de Dumnezeu printr-un miracol, și pentru demiterea lui Ioan de Capadocia – pe care Albaștrii îl detestau, socotindu-l ca pe unul care-și schimbă mereu fața și-l invidiau pentru bogăția lui, în vreme ce Verzii îl urau, declarându-l trădător și opresor. Așa se și făcu, și cred că

și Teodora era amestecată în acest complot. Dar Justinian primi totul foarte rece și nu răspunse în niciun fel la apelurile pentru eliberarea prizonierilor, apeluri care continuă toată ziua, fiind repetate după alergarea fiecăreia dintre cele douăzeci și două de curse.

Cei doi Demarhi conveniră atunci asupra unei acțiuni mai viguroase și asupra unei parole comune – și anume „Victorie” – pentru ambele facțiuni. În seara aceea, după curse, înconjurară închisoarea de stat și cerură eliberarea celor doi care fuseseră ridicați din sanctuar. Nu li se dădu niciun răspuns așa că dădură foc cu torțe porticului. Flăcările se răspândiră și nimiciră întreaga aripă, cu cazarma poliției cu tot. Cei mai mulți dintre prizonieri fură salvați, dar un număr de gardieni și de poliști muriră în flăcări. Gărzile imperiale, care simpatizau cu răsculații, nu interveniră. Propriul lor sălaș, aflat în centrul Casei de alamă, nu fusese atins și focul era acum localizat.

Dimineața următoare, Justinian hotărî continuarea curselor, în mod obișnuit, fără a ține seama de excesele comise; dar facționiștii împrejmuiră palatul, cerând demiterea lui Ioan de Capadocia și a lui Tribonian, judecătorul suprem, precum și a guvernatorului orașului. Cum în continuare nu li se dădu răspuns, dar nu sosiră nici gărzi, nici poliție ca să-i împrăstie, facționiștii își dădură seama că sunt liberi să se răscoale după pofta inimii lor. Îngrămădiră întâi niște bănci de lemn, târâte din Hipodrom, rezemându-le de câteva clădiri publice, și le dădură foc. Apoi, învăluți de fum și profitând de zăpăceala produsă, începură, cu mare chef, să ucidă, să fure, să violeze și să jefuiască. Albaștrii convinși vădiră o preferință pentru vătămarea bunurilor Verzi, iar Verzii convinși atacară proprietățile Albastre; dar având în vedere armistițiul, cei mai mulți dintre răsculați nu mai făceau mofturi la alegerea victimelor. Parola era, precum am mai spus, „Victorie” și culorile combinate câștigară într-adevăr o mare victorie asupra orașului. Curând, cartierul central era iluminat în mai multe părți: brigăzile de pompieri nu încercară să stingă incendiile – cei mai mulți dintre ei luau parte, din plin, la jaf. Flăcările se întinseră, fără opreliști. Noroc că era o zi fără de vânt, altfel ar fi ars întreg orașul. Se dezlănțui o goană în direcția docurilor, unde oamenii oferiră barcagiilor sume enorme ca să-i treacă la loc sigur, pe țărmul asiatic.

Mă aflu, ca de obicei, în apartamentul nostru din palat, de serviciu pe lângă stăpâna mea Antonina, și trebuie să recunosc că toată lumea din casă era îngrozită, în ciuda purtării calme, dacă nu chiar disprețuitoare, a lui Belizarie. Veniră ordine imperiale în sensul ca nimeni, sub niciun pretext, să nu părăsească incinta palatului. De mult ar fi trebuit să se întreprindă o acțiune viguroasă, dar Teodora nu putea realiza nimic cu Justinian, care se ruga în capela sa particulară. Ioan de Capadocia dispăruse și, în consecință, Gărzile aflate în partea intactă a Casei de alamă continuau să nu primească niciun ordin. Dar dacă ar fi încercat să intervină, gloata i-ar fi măcelărit neîndoielnic. Nominal, Belizarie continua să fie Comandantul Armatelor din Răsărit, dar în oraș nu avea autoritate. Când stăpâna mea îl îndemnă să-i ofere lui Justinian serviciile sale și ale cuirasierilor de casă – erau încartiruiți nu departe – refuză: ca slujitor al împăratului, nu trebuia să vorbească neîntrebat, ci era dator să aștepte ordinele. Nu veniră niciun fel de ordine. Justinian era încăpățânat ca un catâr; se ruga cu ardoare și o asigura pe Teodora că cerul le va purta de grijă.

În sfârșit, în ziua de cincisprezece ianuarie, Justinian se urni, intenționând să pună capăt dezordinilor. Recurse la metoda de a apela la scrupulele creștine ale supușilor săi. Trimise la ei, din palat, o deputație de episcopi și preoți, cu prapuri și câteva relicve sacre – o mică frântură din Adevărata Cruce și cornul autentic al berbecului Patriarhului Avram, care va răsună în ziua Judecății, și toiagul, în formă de șarpe, al lui Moise, cu care odinioară în Egipt și Sinai se făptuiseră miracole și, afară de acestea, osemintele Zoiei, martira fecioară, și ale altor câțiva martiri, de mai mică însemnătate. Dar nu se produse niciun fel de miracol și clerul fu nevoit să se retragă spre palatul Daphne, urmărit de o adevărată grindină de pietre și cărămizi. Justinian privi, dintr-un balcon, ce se petrece și strigă:

— O, apărați-i, repede! Cineva să iasă imediat și să-i apere!

Belizarie ieși, bucuros că are prilejul de a acționa, punându-se în fruntea unui grup de patruzeci de soldați traci și goți, care se aflau de strajă permanent printre colonadele de la Daphne; și-i respinse pe răsculați, ucigând un număr dintre ei, astfel încât clerul se putu întoarce cu relicvele nevătămate.

Această acțiune a lui Belizarie înfurie peste măsură facțiunile, care acum se dezlănțuiră pe de-a-ntregul. În ziua următoare,

Justinian trimise în piața lui August un crainic, ca să anunțe că Ioan de Capadocia a demisionat din postul de comandant și că guvernatorul orașului și Tribonian, judecătorul suprem, s-au retras la rândul lor din funcțiile pe care le deținuseră. (Tribonian fusese atât de ocupat cu munca de recodificare a legilor, încât nu avusese timp suficient pentru a supraveghea cum se împarte dreptatea.) Dar această concesie nu mai ajungea pentru a restabili pacea, îndeosebi pentru că armistițiul dintre facțiuni fusese încălcat cu prilejul împărțirii prăzii, iar cauza Verde înviase cu neașteptată vigoare. Până în ziua de șaptesprezece ianuarie fuseseră jefuite și incendiate: bisericiile Sfânta Sofia și Sfânta Irina precum și Portalul Regal – o bibliotecă vestită, cuprinzând, printre alte curiozități, operele complete ale lui Homer scrise pe intestinele unui șarpe lung de patruzeci de metri – Băile lui Zeuxippus, așezate între Casa de alamă și Hipodrom, Colnadele Argintarilor, și Strada Superioară până în Piața lui Constantin. În felul acesta se distruseră enorm de multe comori. Noi, oamenii de casă, urmărirăm incendiile de la o fereastră așezată sus și nu îndrăznirăm să ne culcăm noaptea, de teamă că dacă adormim vom arde de vii.

Teodora izbuti să-l convingă pe Justinian să intre în Hipodrom și să facă un apel public la pace, abia în a cincea zi a răzmerițelor, adică în ziua de optsprezece ianuarie. Hipodromul se întinde paralel cu palatul, pe versantul ce coboară spre Marea Marmara. În capătul dinspre nord există două turnuri, precum și grajdurile, șoproanele de care și birourile celor din administrația distracțiilor și, sus de tot, într-o parte, în punctul din care startul poate fi cel mai bine urmărit, loja imperială, deasupra căreia străjuiesc caii auriți din Chios. La această lojă se ajunge printr-o colonadă izolată, de la palatul Daphne, de-a lungul bisericii Sfântul Ștefan; Justinian nu trebuia deci să-și asume riscul de a străbate străzile publice într-un car. Ținând în mână o copie a Evangheliilor, apăru în loja imperială, în fața Hipodromului ticsit, și începu să rostească unul din acele îndemnuri vagi, paterne, la pace și armonie, combinat cu promisiuni de ordin general, care îndeobște au efect, după o răzmeriță, când fierbințeala poporului începe să se mai răcorească, iar oamenii mai serioși de felul lor încep să facă bilanțul daunelor. Dar cuvântarea lui se dovedi complet inutilă, deoarece nu era sprijinită de nicio demonstrație de forță.

Dinspre băncile Albastre se înălțară câteva urale timide și fără de convingere, amestecate cu şuierături – dar se auziră răcnete dușmănoase dinspre Verzi, aceștia fiind acum iarăși în plină ascendență: mulți dezertori se întorseseră la vechea lor apartenență. Se azvârliră pietre și alte proiectile spre loja imperială, ca odinioară, pe vremea lui Anastasie; Justinian se retrase în grabă mare, gloata revărsându-se din Hipodrom ca să-l urmărească. Gărzile de traci și de goți se retraseră din palat, unindu-se cu camarazii lor din Casa de alamă. În vecinătatea bisericii Sfântului Ștefan gloata prădă și dădu foc unui bloc întins de clădiri ale palatului, care de fapt era reședința eunucilor din Administrația de stat.

Înainte de urcarea pe tron a lui Justin, era de așteptat să urmeze unul dintre nepoții lui Anastasie. Cel mai puțin incapabil dintre nepoții incapabili ai lui Anastasie, era Hypatius. Slujise sub Belizarie, la Daras, și-ntr-adevăr, într-un fel prea puțin glorios – escadronul lui fusese cel zvârlit în șanțuri, pe aripa dreaptă, de șarja „Nemuritorilor”; dar despre el se putea afirma cel puțin că ambițiile nu-i depășeau talentele. Îndată după izbucnirea răzmerițelor, venise modest, la Justinian, însoțit de fratele său Pompei, și-i relatase că Verzii îi făcuseră propuneri, oferindu-i tronul; că refuzase cu indignare să încuviințeze orice fel de acțiune purtată în numele său și că pentru a-și dovedi loialitatea se punea la dispoziția lui Justinian. Justinian îl lăudă și-i mulțumi, deși nu era în stare să creadă în sinceritatea mărturisirii că i se oferise tronul – o socotea ca o încercare de a dezarma orice bănuială și de a pune apoi mâna pe puterea supremă, la primul prilej favorabil. Dar după acest atac asupra palatului, Justinian le trimise vorbă, atât lui Hypatius cât și lui Pompei, că dacă nu doresc să fie executați ca trădători, trebuie să plece neîntârziat. Îndată ce se lăsă întunericul, în ciuda propriei lor dorinți, cei doi ieșiră, strecurându-se din palat, și izbutiră să ajungă la casele lor, nebăgați în seamă. Din nenorocire însă, vestea că Hypatius este liber și se află undeva, pe afară, ajunse într-un fel sau altul la Verzi. Îi înconjurară casa, intrară cu forța și-l scoaseră, în triumf, ducându-l până în Piața lui Constantin. Aici, în mijlocul mulțimii îngrămădite, care vocifera neconținut, fu proclamat în mod formal împărat și încoronat cu un colan de aur, în lipsa unei diademe – deși celelalte însemne imperiale erau la îndemână, fiind luate din

palat, cu ocazia jafului. Hypatius cu adevărat nu voia să primească tronul; iar soția lui, Maria, o creștină cucernică, își frângea mâinile și bocea, spunând că-l iau de lângă dânsa pentru a-l purta pe drumul morții. Dar Verzii nu puteau fi contraziși.

Reprezentanții Verzilor se duseră la Casa Senatului și cerură să se depună jurământ de credință față de Hypatius. Senatorii (precum se petrece întotdeauna în asemenea cazuri) nu voiau să se angajeze. Preferințele lor se împărțeau cam egal; deși în majoritate erau Albaștri declarați, mulți dintre ei continuau să fie în taină Verzi, regretând, precum se exprimau îndeobște, „vremurile frumoase ale lui Anastasie” și disprețuindu-l pe parvenitul de Justinian. Ieșiră din încurcătură ținând niște discursuri cu multe întorsături retorice, dar nu ajunseră la nicio concluzie. Și la palat se adunaseră câțiva senatori; aceștia erau cu toții Albaștri și cu toții foarte speriați. Justinian însuși tremura de frică și întreba pe oricine întâlnea în cale – bărbat, femeie sau eunuc, patrician, om de rând sau sclav – ce ar trebui să întreprindă. Se convocă în mare grabă un Consiliu în toată legea. Cei mai mulți dintre acei bicisnici care au participat, îl sfătuiră să fugă imediat, deoarece în Gărzile palatului, în mod evident, nu se putea avea nicio încredere, iar orașul era dominat acum de Verzi. Numai Belizarie și Mundus se pronunțară în favoarea unei rezistențe hotărâte în fața rebelilor – Mundus era Comandantul Armatelor din Iliria și ajunsese întâmplător în oraș cu două zile mai înainte; venise să caute cai de schimb pentru unitățile sale de cavalerie.

Teodora intră nechemată în camera de Consiliu. Era atât de teribilă în disprețul și în mânia ei, încât oricine dintre cei de față, nu numai Justinian însuși, ar fi preferat fără îndoială să moară, decât să înfrunte acele priviri dogoritoare. Vorbi astfel:

— Toate acestea sunt vorbe, vorbe, vorbe, și ca femeie cu scaun la cap ce mă aflu, protestez și cer să se treacă imediat la acțiune viguroasă. Ne aflăm în cea de a șasea zi a tulburărilor și în fiecare zi mi s-au dat asigurări că „suntem stăpâni pe situație”, și că „Dumnezeu ne va purta de grijă”, și că „se iau toate măsurile posibile”, și așa mai departe, și așa mai departe. Dar până acuma nu s-a întreprins nimic – numai vorbe, vorbe, vorbe. S-au trimis câțiva episcopi, cu niște relicve ridicole. S-au vânturat Evangheliile în fața unei gloate de porci necredincioși –

dar când încep să guițe și să grohăie, suntem gata s-o rupem la fugă! Se pare că te-ai hotărât să fugi, Justinian cel Mare. Foarte bine, atunci du-te! Dar du-te neîntârziat, cât timp mai ești stăpân peste un port particular și mai ai la dispoziție corăbii și marinari și bani! Dacă însă te duci, ține minte ce-ți spun: Nu vei fi niciodată în stare să te întorci în palatul acesta, iar ei te vor urmări până la capăt și vei avea parte de o moarte mizerabilă și meritată. Nu ți-a mai rămas niciun refugiu sigur. Nici măcar la Curtea Persană nu te poți refugia: pentru că odinioară, în ciuda sfatului meu, refuzând să-l adopți ca fiu pe Khosrou, care acum este rege, l-ai insultat de moarte. Dar du-te, îți spun, du-te, încearcă-ți norocul în Spania sau în Britania, sau în Etiopia, disprețul meu te va urmări! În ce mă privește, doresc să nu fiu despărțită niciodată de această purpură și să nu supraviețuiesc zilei în care supușii mei nu mi se vor mai adresa cu toate titlurile pe care le port pe drept. E adevărat cuvântul bătrânesc: „regalitatea este un giulgiu”. Ce mai aștepti? Un miracol din Ceruri? Nu, ridică-ți poalele togii și fugi, căci Cerul te urăște! Eu voi rămâne aici și voi înfrunta verdictul pe care mi-l vor impune demnitățile mele!

Apoi Mundus și Belizarie se puseră sub ordinele Teodorei – căci nimeni altul nu părea gata să le dea vreunul. Justinian era îmbrăcat în veșminte călugărești, parcă din umilință, dar în fapt pentru a fi deghizat, în cazul în care palatul ar fi fost iarăși atacat. Era complet pierdut în rugăciuni, în capela regală, cu fața acoperită de gluga cenușie, aspră. În această situație, un mesaj neașteptat din partea lui Hypatius îi parveni Teodorei: „Cea mai nobilă dintre femei, deoarece împăratul mă suspectează și nu va face nimic pentru mine, te implor să ai încredere în loialitatea mea și să trimiți soldați ca să mă elibereze din această situație penibilă”.

Teodora îi porunci imediat tul Belizarie să se pună în fruntea Gărzilor, să-l salveze pe Hypatius și să-l aducă îndărăt, la palat. Belizarie convocă oamenii din Regimentul său de casă, care erau cantonați în incinta palatului și Mundus își chemă escorta de huni herulieni. Împreună, cele două unități nu numărau mai mult de patru sute de oameni, deoarece cea mai mare parte a ostașilor lui Belizarie fuseseră împrumutați forțelor imperiale și se aflau în Tracia, sub comanda lui Ioan Armeanul, sprijinind și impunând perceperea impozitelor. Belizarie hotărî ca Mundus,

cu hunii săi, să facă un ocol printr-o alee șerpuită, numită „Melcul”, îndreptându-se spre Poarta Morților, care se afla în sud-estul Hipodromului și prin care se obișnuia odinioară să se scoată trupurile gladiatorilor morți. Urma să se posteze acolo, așteptând ordinele. Apoi Belizarie, însoțit de oamenii săi, călări de-a curmezișul terenurilor din jurul palatului, până la capătul Străzii Superioare, unde se află Palatul Senatului, și se întoarse spre stânga, spre porțile Casei de alamă. Negăsind nicio sentinelă în față și porțile rămânând închise, izbi cu garda săbiei în poartă și strigă:

— Sunt Belizarie, Comandantul Armatelor din Răsărit. În numele Maiestății-sale Sacre, Împăratul Justinian, deschideți!

Dar nu primi niciun răspuns. Asemenea Senatului, soldații preferau să aștepte desfășurarea evenimentelor. Porțile erau de alamă masivă și ar fi fost greu să le forțeze, așa că după o a doua somație, se întoarse la palat și raportă Teodorei că Gărzile nu sunt disponibile. Ea îi ceru să întreprindă tot ce se poate, cu oamenii pe care îi are la dispoziție.

Belizarie se hotărî să se deplaseze pe lângă biserica Sfântul Ștefan, ruinată și ea de incendiu și, mai departe, drept în sus, spre loja imperială. Pentru a parcurge acest itinerariu, trebuia să treacă printre ruinele reședinței eunucilor, care continuau să fumege. Când și când se prăbușea câte un zid și mai țâșnea câte o limbă de flacără. Caii erau îngroziți de fum și nu voiau să-l înfrunte, așa că dădu ordin de descălecare și trimise caii îndărăt. Udându-și mantalele și învelindu-și cu ele fețele, oamenii săi goniră printre ruine, câte doi, câte trei, și ajunseră la colonada albastră a Hipodromului (este ornamentată numai cu lapis-lazuli), care urcă, treptat, spre loja imperială. Dar găsiră ușa din capăt zăvorâtă și păzită. Ar fi fost primejdios să o forțeze, căci ar fi trebuit să-și croiască drum luptând prin întuneric, în sus, pe o scară îngustă, în vreme ce un grup compact de Verzi putea fi trimis pimprijur, ca să-i atace din spate. Belizarie dădu ordin de întoarcere. De astă dată își conduse însă oamenii drept spre intrarea principală a Hipodromului, așezată pe latura nordică, între turnuri.

Nu vă pot spune cu ce-și petrecuseră timpul Verzii de pe Hipodrom, dar știu că atât Demarhul cât și Democratul Verde ținuseră niște discursuri umflate, în vreme ce Albaștrii ce se aflau de față ședeau în tăcere, încruntați. Devenise limpede că

Verzii izbutiseră să numească un împărat de propria lor culoare; Demarhul Albastru se căia amarnic pentru armistițiul pe care-l încheiase cu ei. Dintr-odată se iscă un răcnet și Belizarie fu zărit, mărșăluind în Hipodrom, cu sabia trasă, în fruntea soldaților îmbrăcați în armură de zale. Se întoarse și-i strigă lui Hypatius, care ședea în loja de deasupra lui:

— Ilustre Hypatius, ai ocupat locul împăratului; și nu ai dreptul să-l ocupi. Îți poruncește să te întorci imediat la palat și să te pui la dispoziția lui!

Spre surpriza generală (căci numai conducătorii facțiunii își dădeau seama cât de puțin dorea să devină monarh), Hypatius se sculă ascultător și porni spre ușa lojii; dar Demarhul Verde, care stătuse alături de el, îl forță să se reazeze pe scaun. Mulțimea Verzilor începu acum să-i amenințe pe oamenii lui Belizarie. El ordonă o șarjă, de-a lungul băncilor. Verzii începură să țipe și să se retragă în dezordine. Nu erau decât o gloată de pierde-vară din oraș, iar armele lor erau bune pentru asasinat, dar nu pentru luptă; pe deasupra, nu purtau niciun fel de armură. Așa că cei două sute de oameni ai lui Belizarie, în armură completă, ajungeau cu prisosință pentru a face față miilor. Între timp, Mundus, așteptând afară, în dreptul Porții Morților, auzise vuietul de spaimă stârnit înăuntru și-și dăduse seama că oamenii lui Belizarie sunt angajați în luptă. Șarjă cu hunii săi în Hipodrom, și anume împotriva acelor Verzi care săriseră peste bariere, în arenă, și îi măcelări. Unii dintre aceștia căutară să se refugieze pe pedestalele statuielor așezate în șir, de-a lungul barierei centrale – cea a împăratului Teodosie, cu șervetul în mână și cei trei șerpi mari, încolăciți, aduși de la Delfi, care odinioară suportaseră tripiedul preotesei, or statuile unor vestiți conducători de care, printre care una a fostului meu stăpân, Damocles, înălțată de curând acolo de către Teodora – dar și aceștia fură trași repede de pe pedestale și omorâți. Apoi Albaștrii, care stătuseră, ca de obicei, cu toții la un loc, intrară și ei în luptă. Conduși chiar de doi dintre nepoții lui Justinian, dădură buzna spre loja imperială și, după o încăierare aprigă, uciseră pe Demarhul Verde și pe oamenii săi, puseră mâna pe Hypatius și pe Pompei și-i predară lui Rufinus, care era adjutantul lui Belizarie. Rufinus îi conduse la palat, luând-o pe scara îngustă și prin colonada albastră.

Verzii își reveniră acum din prima surpriză și începură să lupte cu deznădejde. Belizarie și Mundus fură nevoiți să continue să ucidă metodic, până ce nătărăii îmbrăcați în mătase, cu mânecile fluturânde și părul lung, pomădat, se retraseră din nou, în panică. Până la urmă, Belizarie duse o parte din oamenii săi, fără luptă, la Poarta de Nord și trimise pe alții să păzească celelalte porți; și Mundus își rechemă hunii. Dar nimeni nu ar fi fost în stare să-i recheme pe Albaștri, care acum nu se mai declarau satisfăcuți decât cu exterminarea totală a Verzilor. Belizarie și Mundus socotiră că nu ar fi înțelept să intervină: rămaseră locului, privind încruntați la măcelul fratricid, cum ar privi cineva o bătalie între cocori și cioroi - cu simpatiile înclinând poate într-o măsură oarecare spre cioroi, care erau însă aproape tot atât de inumani ca și adversarii lor, și nu mai puțin caraghioși la înfățișare. Când deveni limpede că Albaștrii câștigaseră o frumoasă victorie (în numele Fiului cel cu dublă natură și al Viceregelui Său, împăratul cel cu două fețe), Belizarie se întoarse la palat pentru a primi noi ordine, însoțit de Mundus. Curând, stăpâna mea îmbrățișă pe scumpul ei soț, așa cum era, pătat din cap până în picioare de sânge. Dar o hoardă întreagă de Albaștri din suburzii, unde culoarea era foarte puternică, sosi acum în goană, vânturând tot soiul de arme, și pătrunse pe Hipodrom pentru a participa la masacru. Îi înarmase, la arsenal, Narses, care îl mituisise pe Democratul Albastru ca să cheme voluntari împotriva uzurpatorului Hypatius. Aceștia fură urmași de Gărzile din Casa de alamă, la ceasul acesta dornici și ei de a-și demonstra loialitatea față de Justinian, prin măcelărirea Verzilor.

Treizeci și cinci de mii de Verzi și câteva sute de Albaștri fură uciși fără șovăială, înainte de a se isprăvi ziua aceea și foarte mulți alții fură grav răniți. Mulțimea atacă, de asemenea, grajdurile Verzi - ucigând rânđașii, tăind tendoanele de la picioarele cailor și dând foc carelor. Apoi începu prin tot orașul o vânătoare aprigă a Verzilor care nu erau dispuși să se lepede de culoarea lor, și până în dimineața următoare nu rămase niciun bărbat și nicio femeie care să mai poarte cocarda detestată.

Când Hypatius și Pompei fură aduși în fața lui Justinian, acesta îi spuse lui Belizarie:

— Excelent, dar pe trădătorii aceștia ar fi trebuit să-i prinzi mai repede, înainte ca jumătate din orașul nostru să fie incendiat

Apoi îi condamnă la moarte – o faptă ticăloasă, precum îi spuse Teodora, în față. Dar el, ca de obicei, răspunse și de astă dată cu blândețe. Ce figură mai era, chiar și în zilele acelea!

În felul acesta se isprăvi așa numita „Răzmeriță a Victoriei” și, odată cu ea, cel puțin pentru o vreme, lupta dintre Verzi și Albaștri. Verzii erau înfrânți de-a binelea, și Justinian statornici această fericită stare de lucruri instituțional, interzicând printr-un edict orice fel de curse de care în oraș. Totuși, câțiva ani mai târziu, cursele fură reluate; așa că facțiunea Verde trebuia să renască și ea. La urma urmelor, Albaștrii nu puteau să se întreacă cu ei înșiși. În câțiva ani, Verzii deveniră la fel de bătaioși ca întotdeauna, coalizând sub protecția culorii lor toate elementele din oraș adverse împăratului și credinței ortodoxe; și, după căderea amurgului, bandele de asasini circulau din nou nestingherite pe străzi.

Belizarie era întotdeauna neutru – un Alb, ca în zilele sale de școlar; dar stăpâna mea Antonina era Albastră, din pricina răului făcut de Verzi împotriva tatălui ei, și din pricina clubului, și din pricina Teodorei, prietena ei jurată.

CAPITOLUL X

EXPEDIȚIA ÎMPOTRIVA CARTAGINEI

Justinian plănuiește acum o mare expediție împotriva vandalilor, un popor mult călătorit, al cărui oraș-capitală era Cartagina, în Africa de Nord; și, la insistențele Teodorei, încredința comanda unică lui Belizarie.

Este ușor de arătat cine erau vandalii și ce căutau în Africa. Erau de neam german și prima oară fuseseră semnalati ca locuind pe malurile înghețate ale Mării Baltice, cam pe vremea în care Isus zăbovise pe pământ, printre evrei. Migraseră în etape lente, spre sud, către șesurile mănoase, împrejmuite de munții Carpați, unde își sporiseră numărul prin alianțe și căsătorii cu triburile hune, care ocupaseră mai înainte aceste teritorii. Până pe vremea în care împăratul Constantin adoptă creștinismul ca religie de stat, numărul lor depășise posibilitatea țării de a-i adăposti; din cauza lipsei de hrană pe de o parte și a rodniciei femeilor lor pe de altă parte, un număr considerabil dintre ei fu obligat să treacă în imperiu, de partea aceasta a Dunării Superioare, unde li se acordară pământuri și statut de aliați, și unde își însușiră metodele romane în purtarea războaielor. Două generații mai târziu, trecură iarăși Dunărea și invadară Germania, prădând și incendiind pe măsură ce înaintau, și apoi mășălăuiră spre nord. Dezbătută eventualitatea unei invazii a insulei Britanice, care fusese golită de garnizoane romane. În porturile franceze existau destule mijloace de transport, dar vandalii nu erau marinari încercați și Canalul englez le păru o călătorie maritimă prea grea. Așa că, lăsând Britania la cheremul piraților saxoni, invadară în schimb Franța, trecând peste fluviu Rin, într-un ajun de An Nou, când era înghețat. Vreme de doi ani întreprinseră raiduri și prădară Franța, apoi invadară Spania, unde se stabiliră în partea cea mai meridională, numindu-și regatul Andaluzia. Dar câțiva ani mai târziu fură poftiți la Cartagina, de către Comitele Bonifaciu, guvernatorul roman al Africii de Nord. Comitele Bonifaciu fusese acuzat pe nedrept că ar fi conspirat împotriva împăratului și avea nevoie de aliați, care să-l scape de o moarte rușinoasă: oferi vandalilor, cu titlu de proprietate, o treime din pământurile din jurul Cartaginei, dacă îi vin într-ajutor.

Câtă vreme zăboviseră în Spania, vandalii se făcuseră marinari, deși exista o lege romană care prevedea moartea pentru oricine ar învăța pe vreun barbar german arta construirii sau cârmuirii unei corăbii. Așa că trecură peste mare, de pe una din coloanele de stânci ale lui Hercule, și anume de pe Gibraltar din Spania, pe cealaltă, Ceuta, în Maroc, și apoi mărșăluiră spre răsărit, de-a lungul coastei. Erau în total două sute de mii, dar numai cincizeci de mii de bărbați combatanți, restul fiind femei, copii și vârstnici; căci veniseră cu toții, grămadă, numai foarte puțini preferând să rămână pe loc. Vandalii aceștia erau creștini, dar asemenea celor mai multe triburi germane, erau eretici arieni. Iată, din păcate, încă o teorie despre natura Fiului, care trebuie prezentată.

Pe vremea când germanii fuseseră convertiți la creștinism de către Ulfilas, un contemporan al împăratului Constantin, care tradusese Scripturile în limba gotică – toate afară de Cartea Regilor, de care se temea că le va stârni patima de luptă – această erezie ariană era foarte răspândită și devenise doctrina ortodoxă a Bisericii. Era binevenită printre germani, deoarece părea un crez simplu, barbar, corespunzând propriei lor concepții despre zeitate. Arieni afirmă că Tatăl este nemăsurat superior omului, și că nu există o punte reală între Tată și om; nici măcar Fiul, care nu l-a cunoscut niciodată perfect pe Tatăl și care, cât timp a trăit aici, pe pământ, a fost supus tuturor suferințelor omenești, precum mânia, tristețea, deznădejdea, umilința – cum le descriu, de fapt, Evangheliștii. Totuși, Fiul (după acești arieni) este un soi de semizeu: nu Dumnezeu, ci o ființă medie, de o substanță diferită de a Tatălui și complet neasemănătoare cu acesta, o ființă care a existat înaintea lumii și a fost creată din nimic și a devenit om. Cum germanii crezuseră oricum într-un Dumnezeu cu putere nemăsurată și fire capricioasă, numit Odin și, de asemenea, într-un semizeu și strămoș al rasei, numit Mann (ceea ce înseamnă, în germană „bărbat”), care se născuse, practic, din nimic – schimbarea lor de credință a fost mai mult o schimbare de nume decât de crezuri. Acceptaseră să se abțină de la sacrificii umane, deoarece acestea (după noul lor crez) fuseseră interzise de Dumnezeu, din vremurile Patriarhului Avram; dar luară parte mai departe la războaie sângeroase și la masacre. Căci, deși bunul Ulfilas omisese Cartea Regilor din traducerea lui,

închisese în schimb Cartea lui Iosua, în care se relatează măcelărirea nemiloasă a triburilor păgâne de către evrei, când au ajuns în „Țara Făgăduinței”.

Pentru vandali, Africa romană era și ea „țară a făgăduinței”, care semăna chiar cu Canaanul de odinioară, cu viile și lanurile sale de grâu, cu plantațiile de smochini și cetățile sale întărite. Dar când, în deplasarea ei, această mulțime se și apropiase de Cartagina, vandalii fură informați glacial de către Comitele Bonifaciu că făcuse o greșală: împăratul, sau, mai precis, împărăteasa Regentă, îi acordase între timp iarăși încrederea ei și, în consecință, el nu mai avea nevoie de aliați vandali; îi rugă deci să facă bine să se întoarcă în Andaluzia, el urmând să le plătească pentru osteneala pe care și-au dat-o. Firește, vandalii se simțiră insultați cu grosolănie și refuzară să plece. Din aliați deveniră dintr-odată inamici și-l înfrânseră pe Bonifaciu în bătălie; după care ocupară nu numai o treime din pământuri așezate în jurul Cartaginei, ci întreaga diocază a Africii, zdrobindu-i pe localnici, pur și simplu.

Cartagina însăși – care, după Roma, era cel mai mare oraș din Imperiul de Apus – rezistă mai mulți ani. Asta pentru că era aprovizionată cu merinde de pe mare și avea fortificații foarte puternice, pe care vandalii, neavând cunoștințe de inginerie, nu reușiră să le distrugă; și nu pentru că apărătorii ar fi dat dovadă de un eroism deosebit. Romanii africani deveniseră nerăzboinici datorită veacurilor de pace, bogăției solului și căldurii care sleiește. Și apoi, mai erau și divizați de schisma donatistă. Aceasta nu era, de astă dată, o părere eretică despre natura Fiului, ci o ceartă în privința disciplinii ecleziastice: donatiștii susțineau că a fi binecuvântat de un preot care trăiește o viață păcătoasă, sau care a comis un act atât de nepios ca arderea unei cărți religioase când a primit ordin din partea autorităților civile, nu este de fapt o binecuvântare, și că niciun act sacerdotal, ori despre care ar fi vorba, nu este valid, dacă este făcut de o asemenea persoană. Teoria ortodoxă afirma, în schimb, că apa vieții poate curge și printre măselele unui câine mort (precum se formula îndeobște) și să tămăduiască totuși sufletul. Donatiștii alcătuiră o comunitate separată, despărțindu-se de ortodocși, ca să nu se contamineze. Vandalii încheiară o alianță cu ei, întrucât asta le convenea deocamdată și afirmară că, în felul lor arian, sunt și ei donatiști.

Regele vandalilor, Geiseric cel șchiop, care, nu se știe cum, se născuse creștin ortodox, devenise arian; și începu curând să-i persecute pe toți nonarienii din Africa, fie ei donatiști, fie ortodocși sau eretici de orice soi, cu toată violența caracteristică unui neofit. Până la urmă, întreaga dioceză a Africii ajunse sub puterea lui și, ca o precauție împotriva unor răscoale posibile, demolă toate fortificațiile orașelor, cu excepția celor de la Hippo Regius și Cartagina; în amândouă aceste orașe așeză garnizoane puternice. Apoi își întări flota și începu să cucerească insule, printre care Sardinia și Balearele și să întreprindă raiduri pe coastele Spaniei, Italiei și chiar și ale Greciei. Isprava sa principală a fost prădarea Romei, de unde după o ședere de două săptămâni, a cărat acasă o pradă imensă – bunuri publice și particulare deopotrivă – inclusiv tezaurul de aur din Templul lui Solomon, pe care Titus îl adusese la Roma cu veacuri în urmă, și jumătate din acoperișul templului lui Jupiter Capitolinul, oare era din bronz fin, aurit. Precum am mai menționat, din pricina prădăciunilor lui Geiseric, bunicul după mamă al lui Belizarie abandonase Roma, optând pentru Constantinopol.

Împăratul Apusului – căci împărații din Răsărit, de la Constantinopol, mai aveau în zilele acelea colegi la Roma – nu era capabil să reziste numeroaselor acte de piraterie; dar de la Constantinopol se trimise la Cartagina o expediție de pedeapsă. Ea consta din o sută de mii de oameni, transportați de cea mai formidabilă flotă adunată vreodată pe Marea Mediterană; și expediția nu ar fi întâmpinat nicio dificultate în a-i zdrobi pe vandali. Geiseric vădi cea mai mare deferență față de comandantul ei și obținu un răgaz de cinci zile, în care, precum promise, „urma să pregătească orașul pentru predare”. Între timp își adună în taină forțele și în noaptea a patra trimise corăbii aprinse drept în rândurile flotei imperiale, urmărindu-le apoi cu galere înarmate. Prinși între văpăi și vandalii sălbatici, romanii fură complet nimiciți. Numai câteva corăbii deteriorate și câteva sute de soldați reușiră să se întoarcă la Constantinopol. Acest dezastru avusese loc cu două generații înainte de domnia lui Justinian.

De atunci s-au succedat mai mulți urmași ai lui Geiseric, care decretase ca puterea regală să treacă întotdeauna, în întregime, asupra celui mai vârstnic bărbat în viață dintre rudele sale

apropiate. Asta urma să împiedice împărțirea regatului și slăbirea în consecință a autorității centrale și, de asemenea, frecvențele încurcături ce se produc când se proclamă o regentă, în numele unui domnitor-copil. Astfel, la moartea tatălui, fiul mai vârstnic al regelui nu moștenește tronul câtă vreme mai avea un unchi de gradul întâi sau de gradul doi în viață, ci trebuia să cedeze acestuia succesiunea. Geiseric nu luase poate în considerare, în suficientă măsură, faptul că această lege a succesiunii tindea să-i favorizeze pe prinții care se remarcă mai mult prin longevitatea lor, decât prin puterea minții.

În momentul urcării pe tron a lui Justinian, rege al vandalilor era Hilderic. Acesta semnase o alianță defensivă cu regele goților, care domnea peste Italia (în vremurile acelea, întreaga parte apuseană a imperiului – deși nominal se afla sub suveranitatea împăratului de Răsărit, de la Constantinopol, la Roma nemaexistând împărat – era dominată de diverși aliați germani, care îndeplineau rolul de forțe armate. Își aleseseră, pentru a se așeza, regiunile cele mai rodnice și erau, cu toții, eretici arieni.) Hilderic întreținea raporturi bune și cu împăratul de Răsărit și continua să trimită la Constantinopol suma de bani ce reprezenta tributul anual asupra căruia convenise Geiseric în tratatul de pace care îi ratificase cuceririle. Era un om bătrân, nepotrivit pentru conducerea treburilor publice și cu o fire aproape la fel de bănuitoare ca a lui Justinian. Văduva predecesorului său, o soră a lui Teodoric, vestitul rege al goților, trăia încă. Ea adusese ca zestre o gardă alcătuită din șase mii de călăreți goți și suveranitatea asupra Lilybaeumului, un promontoriu din Sicilia, la numai o sută de mile depărtare de Cartagina; cineva îl convinsese pe Hilderic că această fostă regină intenționează să-l ucidă și să pună mâna pe Cartagina, pentru a o preda goților. O aruncă în închisoare și apoi puse să fie strangulată, iar pe cei șase mii de goți îi masacră. Asta îl jigni profund pe Teodoric, care rupse alianța cu vandalii, dar nu putea risca o expediție militară.

Justinian era prieten personal cu Hilderic și schimbau frecvent scrisori și daruri. Hilderic se împrietenise cu Justinian la Roma, pe vremea când fusese un ostatec oarecare, neînsemnat, la curtea lui Teodoric; iar Justinian îl prețuia pe Hilderic și pentru toleranța pe care o vădise față de creștinii ortodocși – regii

vandali dinaintea lui îi persecutaseră cu sălbăticie. Când ajunse la Constantinopol vestea că Hilderic fusese detronat și închis de nepotul său, Geilimer, Justinian se simți jignit. Era convins că trebuie să i se dea o lecție lui Geilimer; căci el însuși se aflase cândva într-o situație similară cu cea a lui Geilimer, anume când unchiul său Justin ajunsese decrepit și în ultimii doi ani de viață fusese numai nominal împărat. Justinian considera că alesese calea virtuoasă, mulțumindu-se cu titlul de Regent în loc de a anticipa suveranitatea și opțiunea de atunci îl învestea acum cu un drept deosebit pentru a-și exprima protestul față de Geilimer. Scrise o scrisoare blândă, conform uzanțelor diplomatice: dacă bătrânul ar fi eliberat și reșezat în drepturile sale regale, Dumnezeu l-ar privi cu ochi buni pe Geilimer, iar Justinian i-ar deveni prieten.

Pretextul de care se folosisese Geilimer pentru a-l închide pe Hilderic fusese o acuzație calomnioasă cum că s-ar fi convertit în taină la ortodoxie și că ar dori să-și lase tronul lui Justinian; așa că nici nu învrednici cu un răspuns scrisoarea pe care i-o înmânară ambasadorii, mărgininu-se să emită un zgomot necuviincios, din gură. Hilderic fu dus într-o celulă și mai întunecoasă, și mai neplăcută decât cea în care stătuse până atunci.

Justinian scrisese din nou, de astă dată mai ferm, precizând că Geilimer pusese mâna cu forța pe puterea regală și, în consecință, trebuie să se aștepte la răsplata divină pe care o provoacă, fără greș, orice uzurpare. Ceru ca Hilderic să fie cel puțin trimis la Constantinopol, pentru a-și trăi restul zilelor într-un exil confortabil, și amenință să declare război vandalilor, dacă această cerere nu va fi satisfăcută.

Geilimer răspunse că Justinian nu are niciun drept să se amestece în treburile interne ale regatului african; că Hilderic fusese demis ca trădător – o acțiune încuviințată de Consiliul Regal Vandal, de la Cartagina; și că, înainte de a declara război, Justinian să-și aducă aminte ce s-a întâmplat cu ultima flotă care a vizitat Cartagina, venind dinspre Răsărit.

Justinian nu i-ar fi acordat regelui Khosrou condiții atât de favorabile în tratatul pe care-l încheiaseră, dacă nu s-ar fi gândit încă de atunci la posibilitatea de a retrage o parte a forțelor sale de pe granița persană, în vederea unei expediții contra vandalilor. Dar când pomeni miniștrilor săi principali de acest

proiect, toți fură împotriva, considerându-l foarte primejdios. Părerile lor erau destul de îndreptățite; purtătorul lor de cuvânt era acum Ioan de Capadocia, în calitate de Comandant al Gărzilor și, de asemenea, de Intendent general al Armatelor Imperiale. Față de Constantinopol, Cartagina este așezată la distanță de cel puțin o sută patruzeci de zile de călătorie pe uscat. Pentru a transporta pe mare o forță adecvată, ar fi trebuit să se rechiziționeze un număr mare de corăbii; și asta ar fi împiedicat în măsură considerabilă desfășurarea negoțului obișnuit al imperiului. Recrutarea trupelor necesare pentru apărarea granițelor din nord și din est era și altminteri destul de grea, chiar dacă forțele nu erau irosite în războaie inutile, în capătul celălalt al lumii. Chiar dacă vandalii puteau fi învinși cu ușurință, din punct de vedere strategic nu era prea înțelept să se ocupe Africa de Nord, fără a se controla, de asemenea, Sicilia și Italia – lucru la care Justinian nu putea spera. Afară de asta, cheltuielile unei asemenea expediții s-ar cifra la milioane. Ioan de Capadocia se mai temea – deși nu spunea – că Justinian, forțându-se să adune banii necesari, va cerceta cu atenție registrele și socotelile din birourile Intendentului general, la Ministerul de Război, unde ar fi dat negreșit peste dovezile unor fraude de proporții majore.

Argumentele potrivnice îl convinseră într-adevăr pe Justinian. Toată lumea se simți ușurată, îndeosebi funcționarii înalți de la visterie, cărora le-ar fi revenit sarcina de a strânge sume considerabile, rezultate din noi impozite. La rândul lor, se simțiră ușurați și generalii: fiecare se temuse că meritele sale îl vor desemna comandant al expediției împotriva vandalilor.

Atunci sosi un episcop din Egipt, cerând de urgență audiență la palat; căci visase un vis de oarecare importanță. Justinian îl primi cu amabilitatea obișnuită și episcopul îi desluși că însuși bunul Dumnezeu îi apăruse în vis și-i poruncise să se ducă și să-l dojenească pe împărat pentru nehotărârea de care dă dovadă: „Căci dacă va întreprinde acest război, în apărarea Fiului meu, căruia acești eretici arieni îi neagă identitatea cu Mine, voi mărșălui în fața armatelor sale în bătălie și-l voi face stăpânul Africii”. Este mai puțin probabil ca acest mesaj să fi emanat de la Dumnezeu, cât mai mult de la un grup de clerici ortodocși africani, prieteni cu Hilderic, care fugiseră de la Cartagina când Geilimer se urcase pe tron. Dar Justinian îi dădu crezare totală

și-l asigură pe episcop că va da neîntârziat ascultare poruncilor divine. Acestea erau deci împrejurările în care îl chemă pe Belizarie, ale cărui însușiri de loialitate și curaj fuseseră dovedite, dincolo de orice îndoială, în „Răzmerița Victoriei”. Îi spuse, în prezența Teodorei:

— Fericite patrician, tu ești cel căruia îi încredințăm cucerirea Catarginei!

Belizarie, care fusese prevenit de stăpâna mea ce are de gând Justinian să facă, răspunse:

— Vă gândiți numai la mine, Maiestate, sau la o duzină de comandanți, toți egali în rang cu mine? Dacă vă gândiți la prima variantă, vă pot oferi gratitudinea mea loială; dar dacă vă gândiți la cea de a doua, numai ascultarea mea loială.

Justinian era pe punctul de a-i da un răspuns evaziv, când Teodora interveni:

— Nu-l mai supăra pe împărat cu întrebări inutile. Firește că se gândește la tine în calitate de comandant unic, nu-i așa, dragul meu Justinian? Tu, Narses, vezi să fie întocmit imediat ordinul scris și să fie adus împăratului spre semnare: Ilustrul Belizarie să fie desemnat ca viceregent al împăratului. Distanța mare dintre Cartagina și Constantinopol va face, din păcate, cu neputință ca împăratul să-și dea părerea cu promptitudinea necesară în chestiunile imediate și urgente, sau să ratifice numirile politice de rang înalt și tratatele. De aceea scrie, bunule Narses: „Ordinele Ilustrului Belizarie, Comandant al Armatelor Noastre din Răsărit, să fie considerate, în timpul acestei expediții, ca fiind ale Noastre”.

Justinian clipi din ochi și înghiți în sec, văzând că treaba se orânduiește astfel, în numele său. Dar nu îndrăzni să revină la planul inițial pe care-l făurise, și anume al unui comandament multiplu. Planul acesta avea o oarecare justificare politică, în sensul că, aplicându-l, niciun singur general nu ar fi putut nădăjdui să dobândească întreaga glorie, devenind astfel un rival al său; dar ar fi fost un dezastru din punct de vedere militar – precum se dovedise odată în Persia, în timpul lui Anastasie. Semnă ordinul.

Acestea se petrecură în toamna anului 532 al Domnului, câteva luni după răzmeriță, și în cursul iernii se făcură pregătirile necesare. Stăpâna mea era fericită că expediția nu se imbarca până în primăvară, căci în jurul Anului Nou aștepta

un copil de la Belizarie și era hotărâtă să nu mai rămână acasă, când el pleca la război. Intenționa să găsească o doică pentru copil și să-l dea în grija Teodorei. Așa și făcu; copilul fu o fată, pe care o numiră Ioanina. Împăratul și împărăteasa îi fură nași, la cristelniță. Era singurul copil pe care stăpâna mea îl născu lui Belizarie și, până la urmă, fata îi dezamăgi.

La Constantinopol se nutreau presentimente sumbre când se anunțaseră amănuntele expediției. Se povestește că guvernatorul orașului i-ar fi spus lui Ioan de Capadocia, într-o seară, la palat:

— Mă tem că acest dezastru se va dovedi tot atât de amplu ca și cel suferit de bunicii noștri, de mâna lui Geiseric.

Și Ioan de Capadocia ar fi răspuns, voios:

— Cu neputință. Căci în campania aceea am pierdut nu mai puțin de o sută de mii de oameni, dar acum l-am convins pe împărat să trimită numai cincisprezece mii, și aceștia sunt, în cea mai mare parte, infanterie.

Guvernatorul orașului, iarăși:

— La ce forță combatantă apreciezi armata vandală?

Răspunsul lui Ioan de Capadocia:

— Mai bine de o sută de mii, socotindu-i și pe aliații lor mauri.

Guvernatorul orașului, mirat:

— Omule, ce nădejde de succes mai poate avea în cazul acesta Belizarie?

Iar Ioan de Capadocia, dând din umeri:

— Un episcop are dreptul să viseze.

Fraza aceasta deveni proverbială.

Infanteria era de calitate bună, în cea mai mare parte alcătuită din munteni isaurieni. Belizarie îi antrenase în marșuri și la lucrări de săpături, la fel ca în mânuirea armelor. Cavaleria număra numai cinci mii de oameni, din cauza greutății de a transporta cai la distanța de aproximativ o mie cinci sute de mile. Dar în rândurile ei se aflau resturile hunilor massageți, care luptaseră atât de bine la Daras și pe Eufrat, anume șase sute (căci mulți dintre cei grav răniți se însănătoșiseră); și cei patru sute de herulieni ai lui Pharas; și regimentul de cuirasieri de casă ai lui Belizarie, numărând o mie cinci sute de oameni. Restul erau traci, care slujiseră sub Boutzes; dar Boutzes însuși rămăsese pe granița persană. Belizarie încredință comanda acestor traci lui Rufinus și unui hun massaget, numit Aigan, fiul

lui Sunicas; pe câmpul de luptă, Sunicas îl încredințase lui Belizarie, pe când trăgea să moară. Șeful de stat major al lui Belizarie era un eunuc armean, numit Solomon; nu era eunuc prin castrare deliberată, ci datorită unui accident pe care-l suferise ca prunc în scutece, și-și petrecuse toată viața printre soldați.

A fost nevoie de o flotă de cinci sute de corăbii de marfă, ca să transporte această armată la Cartagina. Nu s-a văzut vreodată adunătură de vase mai pestriță, capacitatea lor variind între treizeci și cinci sute de tone. Echipajele lor numărau treizeci de mii de marinari, în cea mai mare parte egipteni și greci din Asia Mică, comandați de un amiral din Alexandria. Pe lângă aceste nave de transport, exista o flotilă de nouăzeci și două de galere rapide, cu un singur rând de vâsle, toate acoperite, pentru a feri vâslașii în cazul unei bătălii navale. În fiecare galeră erau douăzeci de vâslași, oameni din Constantinopol, numiți îndeobște „infanteria marină”, care sunt plătiți mai bine decât se obișnuiește, pentru că la nevoie pot fi folosiți ca infanterie. Ioan de Capadocia fu însărcinat cu aprovizionarea acestei flote și doi ofițeri fură trimiși pe pășunile regale din Tracia, pentru a alege trei mii de cai și a-i ține pregătiți la Heracleea, pe coasta de nord a Mării Marmara, când flota va atinge punctul acesta.

Pornirăm, în sfârșit, la vremea echinoxului de primăvară, Belizarie și stăpâna mea avură parte de impresionante urări de drum bun din partea lui Justinian și a Teodorei și de binecuvântarea patriarhului de Constantinopol. Ne imbarcarăm în portul imperial, în apropierea palatului, în punctul în care Marea Marmara se îngustează în Bosfor. Aici se pot vedea trepte largi, albe, de marmură, bărci oficiale, aurite, copaci ornamentali, aduși din Răsărit; și o capelă frumoasă, în care sunt expuse scutecele autentice ale lui Isus și un portret al său, din viața de mai târziu, atribuit Evanghelistului Luca. Portul e dominat de un grup sculptural, reprezentând un taur, luptându-se pe viață și pe moarte cu un leu. Îl privirăm cu interes superstițios, deoarece taurul este simbolul Armatelor Romane, precum leul este cel al Africii de Nord. Stăpâna mea, Antonina, zise, zâmbind, către guvernatorul orașului, care stătea alături de ea:

— Sunt gata să pun rămășag cinci mii contra două, că taurul câștigă. Leul este costeliv, iar taurul, deși mic, este dintr-o prăsilă de luptători.

Pentru a ne purta noroc,. Justinian adusese pe bordul corăbiei noastre, care era nava de comandă a întregii flote, un tânăr trac, ce fusese tocmai botezat în credința ortodoxă. Făcea parte dintr-una din sectele pe cale de dispariție, eunomienii, al căror specific constă din a nega că Fiul poate fi Dumnezeu și etern, pe temeiul că El a fost cândva conceput, iar concepția eternă, afirmă ei, este o idee absurdă. Ceea ce este conceput nu poate fi de aceeași substanță cu ceea ce este neconceput; și invers. Ceea ce este neconceput rămâne pe vecie neconceput, iar ceea ce este conceput nu poate nega actul concepției. De aceea... Dar, în acest caz, acest tânăr eretic fusese convertit la dreapta credință și deveni finul lui Belizarie și al stăpânei mele Antonina, și-și luă numele nou de Teodosie.

Era cel mai frumos bărbat pe care l-am văzut vreodată, și am văzut mulți la viața mea. Nu atât de înalt și atât de superb mușchiulos ca Belizarie, dar era plămădit puternic și grațios și avea o față extrem de mobilă. (Singurul defect pe care i l-am putut găsi a fost că ceafa era puțin prea îngustă, cu o adâncitură profundă.) Dar, afară de aceasta, era singurul bărbat pe care stăpâna mea l-a întâlnit vreodată, în stare să flecărească cu ea despre propriile ei nimicuri, lucru ce o umplea de bucurie. Belizarie era spiritual și elocvent și cald și avea toate calitățile de admirat la un bărbat, și n-a existat vreodată femeie atât de norocoasă în alegerea bărbatului ca stăpâna mea. Era ca soarele, care străbate în goană bolta cerurilor – încălzind făpturile și clădirile; dar asemenea soarelui, cercul său nu era complet – nu putea străluci dinspre nord. Era o neputință legată de loialitatea lui fundamentală: credința și ignoranța ocupau acest segment al orbitei sale. Dar Teodosie strălucea dinspre nord, cu o lumină ce râdea, a cărei calitate îmi este extrem de greu s-o exprim. Nu pot spune decât că tot ce-i lipsea lui Belizarie părea să-i fie oferit stăpânei mele de Teodosie. Era foarte puțin în comparație cu ceea ce avea Belizarie, dar, totuși, foarte prețios pentru dânsa, poate chiar din pricină că era puțin.

Este aproape cu neputință, cred eu, ca un bărbat să iubească două femei concomitent, fără ca în cugetul său să existe o rezervă tainică: „pe aceasta o prețuiesc mai mult”. Dar o femeie

se poate afla prea bine într-o asemenea situație, precum descoperi foarte curând stăpâna mea – cea mai fericită, și în același timp cea mai nenorocită, dintre toate situațiile posibile. Femeia îi poate împăca pe cei doi în inima ei dar, în raporturile lor cu dânsa, fiecare ignoră dragostea ei pentru celălalt. Bărbatul mai bun (și stăpâna mea niciodată nu ar fi șovăit o clipă să-l recunoască pe Belizarie ca atare) este ispitit să se poarte cu dânsa mai degrabă neatent – din cauza incapacității de a înțelege fenomenul radiației dinspre nord și din dorința de a parcurge în jurul ei o orbită de dragoste completă. Celălalt este atât de liber de sentimente de gelozie sau, îndeobște, de simțăminte intense, încât ia dragostea ei pentru altcineva tot atât de puțin în serios ca și dragostea ce-i poartă lui. Temperamentul său echilibrat face ca orice emoție puternică să pară absurdă.

Serenitatea lui Teodosie, aeriană, în contrast cu gravitatea profundă și morală a lui Belizarie, o determinară întâi pe stăpâna mea Antonina să-i alăture în cugetul ei. Se ivi cazul hunilor massageți, care se îmbătaseră la Abydos; și apoi se ivi cazul sticlelor cu apă, când ne apropiară de Sicilia. Amândouă trebuie relatate în amănunt.

După ce am luat la bord, la Perinthus, caii din Tracia, am continuat să coborâm pe Marea Marmara, până ce ajunserăm la Hellespont și ancorară într-o seară în dreptul Abydosului, intenționând să ridicăm pânzele în dimineața următoare, devreme. Curenții sunt foarte puternici aici și este nevoie de o briză zdravănă, din nord-est, pentru a naviga printre ei; dar în dimineața următoare nu exista niciun fel de briză, așa că furăm nevoiți să așteptăm patru zile, până ce se stârni una. Oamenii, lăsați să debarce, se treziră că nu au ce face: nu este mult de făcut sau de văzut prin aceste părți, dacă nu cumva are cineva gustul antichităților – atunci poți călări de-a lungul coastei, până în locul în care fusese Troia și, descălecând, să ocolești în fugă mormântul lui Achile, ca să-ți poarte noroc.

Hunii massageți aduceau cu ei ceea ce se cheamă „albină”, un soi de ferment pe care-l pun în laptele de iapă, după ce l-au bătut într-o bășică, cu un băț scobit, ca să-l separe de partea grasă. La Perinthus cumpăraseră o cantitate de lapte de iapă și o trataseră în felul acesta, așa că acum obținuseră o băutură foarte puternică – o numesc *kavasse* sau *kumys*. Din politețe

față de Aigan, am gustat o dată și am găsit-o mult prea înțepătoare pentru gustul meu, deși izul pe care-l lasă în urmă nu se deosebește prea mult de cel al laptelui de migdală; și faptul că este muls de la o iapă îmi pare ceva dezgustător. Dar, așa cum spunem când obiceiurile altora nu sunt identice cu ale noastre, „fiecare pește la nada lui” și „ciulinii sunt lăptucă pentru buzele măgarului”.

Belizarie habar nu avea de existența albinei; luase ceea ce socotise a fi fost precauțiuni suficiente împotriva autoaprovizionării soldaților cu băuturi alcoolice, afară de rația zilnică de vin acru, pe care o amesteca cu apa, pentru a o purifica. Hunii organizaseră pe țărm o beție, în cursul căreia unul dintre ei își bătu joc de alți doi pentru că se zăpăciseră și încurcaseră versurile unei balade – și fu imediat ucis de aceștia. Belizarie ordonă instituirea unei curți marțiale care să-i judece pe ucigași; aceștia păreau că nu consideră a fi comis o crimă gravă, invocând beția: ziceau că sunt gata să plătească rudelor omului ucis obșnuitul preț al sângelui. Dar Belizarie considera că a omorî un camarad, în drum spre bătălie, este un act dintre cele mai rușinoase. Îl întrebă pe Aigan care este cea mai rușinoasă moarte prin care poate fi pedepsit un hun, iar Aigan îi răspunse „moartea prin tragere în țeapă”.

Cei doi huni fură trași în țeapă, în toată regula, pe dealul de lângă Abydos, spre marea indignare a camarazilor lor, care declarară că sunt aliați ai romanilor și nu romani, și că propriile lor legi nu prevăd moartea ca pedeapsă pentru omucidere comisă sub influența unei băuturi. Belizarie îi trecu în revistă, ca să li se adreseze personal și, în loc de a se scuza, le spuse că-i timpul să-și revadă codul lor barbar: după dânsul, beția este o circumstanță care agravează crima, nu o atenuează și, atâta vreme cât slujesc sub dânsul, trebuie să dea ascultare legilor sale. Îi preveni că nu va închide ochii față de niciun fel de act de violență particulară, comis împotriva camarazilor, sau civililor, afară de cazul în care se dovedește că a avut loc o provocare gravă. „Această armată trebuie să meargă la bătălie cu mâinile curate.” Apoi luă în stăpânire albina, până ce hunii se vor afla în garnizoană sigură, în Cartagina cucerită.

La cina din seara aceea, tovarășii săi de masă șezură tăcuți. Belizarie, știind ce le apasă cugetul, făcu un gest cu capul în direcția dealului și întrebă:

— Și care-i părerea ta sinceră? Dar a ta?

Ioan Armeanul răspunse:

— Au meritat-o.

Rufinus spuse la fel și Uliaris mormăi:

— Un om care e beat să nu mânuiască arme.

În sfârșit, Teodosie, chemat la rândul său să-și dea părerea, observă, cu nepăsare:

— Ar fi trebuit să existe și un al treilea, nu-i așa?

Stăpâna mea era singura persoană de față care înțelegea aluzia batjocoritoare. Belizarie răspunse cu seriozitate:

— Nu, după toate mărturiile, ceilalți din jurul focului de tabără nu au fost amestecați.

Dar stăpâna mea se uită la Teodosie și zise:

— Chiar dacă ar fi fost un al treilea, nașul tău nu l-ar fi răsplătit cu o gură de vin oțetit.

La care Teodosie îi zâmbi cu grațitudine și nu se mai rosti alt cuvânt; dar când doi străini sunt în stare să glumească între ei, fără ca cineva, nici chiar cei mai intimi, să bănuiască mai multe înțelesuri în cuvintele lor decât se pare, înseamnă ca între ei există o legătură profundă. Căci Teodosie înțelesese cam așa ceva: dealul amintea de Golgota, locul crucificării, dar din această execuție impresionantă lipsise o a treia victimă, nevinovată într-o măsură și mai evidentă decât ceilalți doi. Observația stăpânei mele cu privire la vinul oțetit era o aluzie la milosul soldat roman, care îi dăduse lui Isus să bea din buretele de isop, înfipt în vârful sulitei.

Teodosie nu era religios în cuget. Botezul său în credința ortodoxă fusese o chestiune de conveniență, cum fusese și cel al stăpânei mele, și el nu se dezvălăuri nici până la urmă de felul practic, ușor zeflemist, de a privi lucrurile, pe care l-am găsit întotdeauna caracteristic tracilor. Știa să descopere inconsecvențele și aroganța până și în cele mai frumoase caractere, deși nu se propunea pe sine ca model de moralitate. Emoțiile și gândurile sale erau cel puțin ale lui, proprii, nu împrumutate; în aparență se conforma convențiilor obișnuite, dar în particular nu recunoștea nicio autoritate cu privire la o rânduială corectă, afară de propria sa judecată.

Și acum despre incidentul sticlelor cu apă: acesta se petrecu câteva săptămâni mai târziu, când ne aflam în drum spre Sicilia. Călătoria se lungise mult peste așteptările tuturor: căci, deși de

la Abydos avurăm vânt puternic din spate, care ne scoase în Marea Egee, departe, până la Lesbos, acesta conținea aici aproape cu desăvârșire și avurăm nevoie de trei săptămâni ca să ocolim coasta meridională a Greciei. Mai mult, viteza întregii flote era cea a corăbiei celei mai lente, deoarece Belizarie avea grijă ca nicio unitate să nu se detașeze și să nu ajungă la Cartagina înaintea restului flotei, anihilând astfel efectul surprizei. Vopsi pânzele principale ale celor trei corăbii conducătoare, a noastră și încă două, cu dungi late, roșii, ca să slujească de ghid în timpul zilei; iar noaptea folosi lanterne la pupă. Nicio navă nu avea voie să se îndepărteze de nava vecină mai mult de o lungime de cablu. Din când în când avură loc ciocniri, după care urmară înjurături năprasnice, și se folosiră cârligele de acostare, dar nicio corabie nu pierdu contactul și nici nu fu găurită.

Apoi vântul conținea complet și Belizarie ordonă debarcarea generală la Methone, un oraș pe promontoriul de sud-vest al Greciei. Operația se efectua ca un exercițiu, cu armură completă, și locuitorii se speriară de-a binelea. Oamenii începuseră să devină destul de apatici și caila la fel, așa că, până la stârnirea vântului, se dădu ordin să se întreprindă marșuri și bătălii mimate. La Methone era extrem de cald. Pâinea-pesmet a soldaților, care fusese adusă în saci de la Constantinopol, începuse să mucegăiască și să pută. Belizarie se folosi imediat de ordinul imperial pe care-l avea asupra sa, pentru a rechiziționa pâine proaspătă din vecinătate, dar nu o obținu înainte ca cinci sute de oameni să moară de colici.

Anchetă chestiunea pesmeților și-i raportă lui Justinian. Ajunse la concluzia că pesmeții fuseseră furnizați de Ioan de Capadocia, în calitate de Intendent general al Armatei; și că, sub pretextul că pâinea proaspătă pierde din greutate când e uscată ca să devină pesmet, Intendentul fusese plătit, după contract, cu obișnuita pătrime în plus față de aceeași greutate de pâine proaspătă, afară de o alocație de combustibil, pentru cuptoare; că prăjise numai foarte puțin pâinea, încât aceasta nu-și pierduse din greutate sfertul necesar, acceptând totuși plata ca pentru pesmeți în toată regula; că a băgat, de asemenea, în buzunar, alocația de combustibil, prăjitul parțial fiind efectuat gratuit, la cuptoarele care încălzesc băile publice. Mai târziu, Justinian îl laudă pe Belizarie pentru raportul acesta,

dezvinovățindu-l în același timp pe Ioan de Capadocia (care găsisese un țap ispășitor printre subalternii săi) de bănuiala fraudei deliberate.

Dar nimeni, nici măcar Ioan de Capadocia, nu putea fi acuzat de alterarea apei, pricinuită de arșiță; apa proaspătă fusese imbarcată în butoaie, în primul port în care ne opriserăm, pe insula Zanthé. Călătoria noastră de la Zanthé, de-a curmezișul Mării Adriatice, spre Sicilia, se prelungise cu șaisprezece zile, datorită unor acalmii neașteptate a vânturilor; era o perioadă mizerabilă, deoarece ajunsesem la mijlocul lui iunie și vremea era groaznic de călduroasă. La Methone, stăpâna mea fusese precaută și mă trimisese să cumpăr în piața publică un număr de borcane de sticlă, de felul celor ce se folosesc pentru a mura măslin; acestea fură umplute cu apă proaspătă și afundate până la gât în nisipul din fundul corăbiei; promisem misiunea de a uda neconținut nisipul cu apă de mare. Rezultatul fu că cei ce navigau pe corabia noastră erau singurii care aveau apă nealterată pentru băut; ceea ce îl puse într-o teribilă încurcătură pe Belizarie, care se mândrea că mănâncă aceeași hrană ca oamenii de sub comanda lui și bea aceeași apă. Situația se înrăutăți și mai mult când, din cauza prelungirii neașteptate a călătoriei, se isprăviră și proviziile de vin acru.

Belizarie explică ofițerilor din Regimentul de casă situația și le ceru sfatul. Arată că nu există destulă apă nealterată ca să poată fi împărțită cu cei de pe celelalte nave ale flotei; și nici nu putea să împartă numai cu două sau trei nave, de teama de a nu stârnii invidii. Poate că purtarea cea mai nobilă ar fi constat din urmarea exemplului marelui Cato care, odată, fiind angajat într-un marș pe arșiță înăbușitoare, prin Africa, dojeni un soldat pentru că îi adusese un coif cu apă, în vreme ce restul armatei suferea de sete, și o vărsă pe pământ; și al regelui David al evreilor care procedase odinioară cam în același fel cu apa ce i se adusese din puțul de la Betleem. Ei bine, toți acești locotenenți ai lui Belizarie erau plămădiți din același aluat: erau, până la ultimul, eroi și țineau la onoare într-o măsură care mie câteodată mi se părea extravagantă. Erau cu toții convinși că nu trebuie să profite de pe urma prevederii stăpânei mele, ci să deșerte sticlele cu apă peste bord! Bineînțeles că stăpâna mea se mânie teribil. La început, nimeni nu-i sprijini părerea după care ar fi fost nu numai o nebunie, dar de-a dreptul o insultă, să

i se ceară să bea apă stricată, după ce se ostenise să mențină apa proaspătă – ceea ce orice om cu scaun la cap ar fi putut să facă. Apoi Teodosie ieși în față, zâmbind, și-i zise:

— Nașa Antonina, dacă nu se găsește nimeni care să-și piardă o onoare greșit înțeleasă, bându-ți apa excelentă, eu mă ofer în chip de victimă bucuroasă. Iată cupa mea. Îmi pot turna? N-am să îndrăznesc să-l acuz pe nașul meu de neloialitate față de împărat, dacă va lua asupra-și riscul unei dizenterii, atunci când bunul mers al acestei expediții depinde într-o măsură atât de mare de starea sănătății sale. Dar îmi voi îngădui cel puțin să reamintesc societății că cele cinci fecioare înțelepte, din parabola Evangheliei, nu ar fi fost lăudate dacă, aflând că cele cinci fecioare smintite au uitat să-și umple lămpile, ar fi vărsat propriul lor ulei și n-ar fi fost în stare să-l primească pe mire la miezul nopții.

Într-o tăcere de moarte își umplu cupa și bău, dându-și capul pe spate, apoi o umplu din nou și o oferii lui Belizarie. Belizarie o ținu o clipă în mână, cugetând, apoi zise:

— Teodosie, ai dreptate; datoria are precădere asupra onoarei.

Sorbi puțin și apoi întinse cupa lui Ioan Armeanul și lui Aigan, care sorbiră, la rândul lor. În felul acesta se produse o nouă legătură între Teodosie și stăpâna mea, căreia îi apăraseră onoarea cu riscul de a și-o pierde pe a lui.

Ancoraram într-un loc pustiu, aproape de vulcanul Etna. Aici exista apă și iarbă pentru cai și mai aveam destui saci cu pesmeți de la Methone, ca să ne țină câteva săptămâni. Dar Belizarie avea nevoie de provizii proaspete, îndeosebi de vin, ulei și zarzavaturi. Îl trimise cu o galere rapidă pe secretarul său, Procopius din Caesarea, să facă rost de toate acestea la Siracuza, orașul capitală, și să ni le aducă în portul Catania, unde se putea ancora mai în siguranță. Belizarie știa că se încheiase de curând o înțelegere între Justinian și regentul got al Italiei, regina Amalasonta (fiica lui Teodoric, al cărei fiu tânăr, Atalaric era acum rege), potrivit căreia ea urma să-i asigure piața deschisă în Sicilia, pentru cumpărăturile de care ar avea nevoie armatele sale, dacă ajung întâmplător pe această rută. Amalasonta fusese încântată să semneze această înțelegere, deoarece poziția ei politică era fragilă și prietenia lui Justinian trăgea greu în cumpănă.

În consecință, guvernatorul Siciliei trimise spre noi, de-a lungul coastei, un număr de nave cu proviziile cerute și, de asemenea, câteva nave încărcate cu cai, pentru a-i înlocui pe cei care muriseră în timpul călătoriei. Că nu am pierdut mai mulți, se datora felului ingenios în care Belizarie îi punea la exerciții, pe bord: puse să fie sălțați în boxele lor, cu o funie petrecută pe sub picioarele din față, până ce stăteau în cumpănă pe picioarele dindărăt. În poziția aceasta tropăiră și se clătinară, mânioși, încercând mereu să-și recâștige poziția firească și, nădușind, umorile rele ieșiră prin piele. Procopius aduse din Siracusa vești foarte bune. Un prieten al său din copilărie, negustor din Caesarea în Palestina, primise tocmai o încărcătură de marfă din Cartagina și agentul său îi raportase că vandalii nu numai că nu bănuiesc apropierea unei expediții, dar își trimiseseră de curând forțele cele mai bune, sub comanda lui Zazo, fratele regelui Geilimer, să înăbușe o răscoală în Sardinia, care era posesiune vandală. Și mai departe, că băștinașii din Tripoli, regiunea de coastă care este așezată între Cartagina și Egipt, au izbutit să se răscoale împotriva vandalilor, care au trimis și în direcția aceea o forță navală.

Belizarie ajunsese la concluzia că nu mai trebuie pierdută vreme. Ridicărăm pânzele și pornirăm din Catania, atingând micile insule Gozzo și Malta – la Malta eșuase, cândva, Apostolul Pavel. Apoi se stârni un vânt puternic, de răsărit; în dimineața următoare zărirăm punctul cel mai apropiat al coastei africane, un promontoriu al deșertului, numit Capoudia, așezat la o sută cincizeci de mile la răsărit de Cartagina. Îndată ce ajunserăm în apele mai puțin adânci, strânserăm pânzele și ancorarăm. Belizarie convocă pe nava-comandă o conferință generală a ofițerilor, punând în discuție problema dacă să debarcăm aici și să mășăluim de-a lungul coastei, protejați de flotă, sau să continuăm călătoria pe mare și să efectuăm debarcarea într-un alt punct, mai apropiat de Cartagina.

Primul luă cuvântul amiralul egiptean, fiindcă avea o veche experiență, câștigată pe această coastă. Arătă că până la Cartagina mai este de parcurs o distanță echivalentă cu nouă zile de marș, de-a lungul unei coaste fără niciun port. Dacă flota urma să țină pasul cu armata, zăbovind în apropierea coastei, ce s-ar întâmpla în cazul în care, brusc, s-ar isca o furtună? Ar fi de înfruntat două alternative, ambele la fel de primejdioase: fie ca

flota să fie împinsă spre coastă și să eșueze, fie să se trezească mânată în larg și să piardă contactul cu armata. Coasta este, practic, lipsită de apă, soarele e dogoritor și trupele – purtând echipamentul complet și cărând și rațiile – s-ar epuiza în cursul marșului. Propuse, în consecință, să navigăm în susul coastei, până într-un punct foarte apropiat de Cartagina, unde se află un lac mare, lacul Tunis, care e un loc fără de cusur pentru ancorare.

Sprijinind pe amiral, Rufinus îi reaminti lui Belizarie că vandalii ar putea aduna, cu ușurință, o armată de cinci ori mai mare decât a noastră; și că în timpul popasurilor noastre de noapte nu vom beneficia de apărarea nici unui oraș împrejmuit, deoarece vandalii demolaseră de mult toate întăriturile orașelor din dioceză, afară de Cartagina și Hippo Regius.

Părerea generală era că planul amiralului este judicios și că un marș lent de-a lungul coastei ne-ar face să pierdem poate avantajul pe care ni-l oferă surpriza. Belizarie se reținuse, deocamdată, să-și dea părerea. Întrebă pe rând ofițerii dacă, într-adevăr, precum i se spusese, trupele refuză să se lupte într-o bătălie marină, în cazul în care vandalii le-ar ieși în întâmpinare, pe mare.

Ofițerii recunoscuseră că s-au auzit asemenea vorbe, deoarece marinarii din Siracuza, de pe corăbiile care aduseseră proviziile, au povestit niște lucruri înspăimântătoare, de-a dreptul de necrezut, despre flota vandalilor – alcătuită, în cea mai mare parte, din corăbii rapide, de o mie cinci sute de tone, cu cinci rânduri de vâsle, care și-ar putea tăia cale prin flota noastră, ca un cuțit prin brânză proaspătă. Dar jurară că ei nu se tem și se angajară să-și convingă oamenii să lupte pe mare la fel de vitejește ca și pe uscat.

Atunci luă cuvântul Belizarie:

— Camarazi, vreau să cred că nu veți considera cele ce am de spus ca poruncile unui stăpân și că nu vă veți închipui că am așteptat să vorbesc la urmă, pentru ca în felul acesta să închid discuția și să vă constrâng să acceptați spusele mele. Ne aflăm acum în cunoștința tuturor factorilor principali ai problemei și, dacă-mi îngăduiți, am să trag concluzii, asemenea unui judecător, și am să dau verdictul. Dacă mi se va arăta vreo fisură în raționamentul meu, sunt oricând dispus să iau în considerare o schimbare.

În primul rând: se pare că trupele ne-au prevenit în mod cinstit că refuză să se lupte împotriva flotei vandale, dacă aceasta iese împotriva noastră în larg, dar se declară gata să dea orice bătălie pe uscat, indiferent de sorți. Știți tot atât de bine ca și mine că nimeni nu poate sili oamenii să lupte împotriva voinței lor; și dacă cel puțin pe uscat se vor lupta vitejește, este maximum ce se poate pretinde, cinstit, unor oameni trăiți pe uscat. În al doilea rând: nu sunt de acord să renunțăm la elementul surpriză, debarcând armata aici. Dacă trimitem înainte câteva galere rapide, deghizate ca vase de pirați egipteni, care să pună mâna pe orice corabie ar întâlni, putem feri grosul flotei noastre, astfel încât să nu fie observată. La fel pe uscat, cercetașii călări pot pleca înainte, prevenind în felul acesta ca vestea înaintării noastre să ajungă la Cartagina de-a lungul drumului. Argumentul că o furtună ne-ar putea risipi corăbiile sau le-ar putea împinge la mal trebuie luat în considerare; dar e oare neîndoielnic că dacă ar fi să se stârnească o furtună, trupele și caii s-ar afla în mai mare siguranță pe uscat? Din punct de vedere militar, o acalmie ar fi mai rea decât o furtună, căci ar da vandalilor răgaz să se pregătească. Mai mult, harta îmi arată că pentru a ajunge la lacul Tunis, ar trebui să ocolim Capul Bonn, în vârful unui lung promontoriu, cu un țărm foarte stâncos, și să ne schimbăm direcția brusc, de la nord-est spre sud-vest. Dacă am avea cu noi faimosul sac cu vânturi al lui Odiseu, încât să putem dezlănțui întâi un vânt, apoi celălalt, situația ar fi alta; dar cred că nu putem risca să întârziem din cauza unei acalmii sau a unui vânt potrivnic la punctul de mănecare.

Părerea mea este, deci, să debarcăm; flota să ne însoțească, încet, până la promontoriu, de unde nu mai sunt decât cincizeci de mile pe uscat până la Cartagina, dar o sută cincizeci pe mare; de acolo să pornim drept spre Cartagina, tăind peste dealuri și ocolind lacul, și să o capturăm; iar flota să ocolească promontoriul cât poate de repede și să ni se alăture, îndată ce-i semnalăm că avem nevoie de ajutorul ei. În ce privește orașele fortificate: infanteria a fost antrenată de mine în arta de a săpa tabere întărite cu șanțuri, care, într-un fel, sunt mai bune decât orașele întărite, deoarece în incinta lor nu există probleme civile, care nu fac decât să încurce treburile. Și, în sfârșit, înainte de orice bătălie, oamenii și caii noștri trebuie să se

reobișnuiască să mășăluiască pe uscat: un marș de nouă zile este exact ce le trebuie. Fiecare plan cuprinde dezavantaje și primejdii, dar tocmai marea superioritate numerică a vandalilor mă face să cred că un plan atât de nebănuț, ca acel pe care l-am propus, ar fi avantajos. Și-apoi, să nu uitați că romanii africani sunt ortodocși, și-i consideră pe vandalii lui Geilimer drept opresori arieni. Dacă ne purtăm curajos și înțelept, vom avea toată populația civilă de partea noastră și nu vom duce lipsă nici de apă, nici de provizii.

Nu se putea răspunde la argumentele acestea. Debarcarăm cu toții, afară de o gardă de câte cinci arcași de corabie și, bineînțeles, echipajele. Stăpâna mea Antonina nu a putut fi convinsă să rămână pe nava-comandă, fiind o femeie de un curaj rar.

CAPITOLUL XI ÎNFRÂNGEREA VANDALILOR

În cele mai multe istorii publicate în zilele noastre, toate bătăliile sunt descrise într-un mod foarte asemănător. De aceea, pentru mine va constitui o adevărată încercare a iscusinței de cronicar dacă vă voi putea expune bătăliile lui Belizarie astfel încât deosebirea de structură dintre ele să reiasă limpede, fără a vă plictisi cu prea multe amănunte de tehnică militară; trebuie să procedez precum un amfitrion care-i oferă musafirului său vinuri vechi, pentru degustare, dar care nu încearcă să-l îmbete. Trebuie să arăt, de exemplu, că bătălia de la borna Milei Zece s-a deosebit de cele două bătălii persane, cea de la Daras și cea de pe malul Eufratului, prin caracterul ei haotic și prin complexitatea factorului geografic.

Scurt timp după debarcarea de la Capoudia, de ziua Sfântului Ioan Botezătorul, care este și ziua de Sânziene, după trei luni de călătorie, avurăm parte de niște semne excelente: în seara aceea, săpând șanțurile pentru tabără, niște soldați dădură pe neașteptate peste un izvor bogat, cu apă proaspătă. Canalizându-l prin jgheaburi, am fost în stare să adăpăm toți caii, fără a fi nevoiți să debarcăm butoaiile cu apă. Belizarie trimise înainte o unitate a Regimentului său de casă, spre Sullecthum, orașul cel mai apropiat. În amurg, oamenii aceștia ajunseră la o râpă, în apropierea porților, unde stătură ascunși toată noaptea. Devreme, când se luminează de ziua, un șir lung de căruțe cu zarzavaturi și de țărani călare veni șerpuind de-a lungul drumului, dinspre interior; căci la Sullecthum era zi de târg. Câte doi, câte trei, cuirasierii se alipiră, în liniște, șuvoiului de drumeți și ocupară orașul – care nu era împrejmuit – fără să întâlnească vreo rezistență. Când orășenii, romani africani, se dezmeticiră, fură îndemnați să se veselească, deoarece Belizarie vine ca să-i elibereze de sub opresorii vandali. Preotul și primarul și ceilalți notabili se vădiră, într-adevăr, foarte dispuși să predea cheile orașului și să ne pună la dispoziție cai de poștă și alte înlesniri. Ziua următoare furăm încartiruiți la Sullecthum, care este alcătuit din case pătrate, de piatră, văruite, cu acoperiș plat, fiecare așezată în mijlocul unei grădini bine îngrijite; și cum Belizarie întipărise bine în mintea ostașilor să se poarte cu băștinașii prietenește și cinstit – biciuind pe câțiva

oameni care furaseră fructe dintr-o livadă – furăm întâmpinați cu mare ospitalitate.

Un curier regal al vandalilor fu prins, iar Belizarie, care întotdeauna le oferea dușmanilor săi, înainte de a-i ataca, soluția supunerii, îl trimise la Cartagina, cu un mesaj către magistrații vandali de acolo. Îi asigură că nu venea ca să poarte război împotriva lor, ci numai ca să-l detroneze pe uzurpatorul Geilimer și să reinstaureze pe regele lor drept, Hilderic; și în numele lui Justinian le solicită sprijinul. Expedierea acestei scrisori poate fi considerată ca un pas imprudent și contravenind intenției sale mărturisite de a cucerii orașul folosindu-se de elementul surpriză: căci dacă acel curier călărea repede, putea sosi la Cartagina cu șase zile înaintea noastră și să dea alarma. Dar scrupulele morale ale lui Belizarie în privința angajării unor bătălii care nu i se păreau absolut necesare nu se puteau domoli cu ușurință. Apoi, o asemenea declarație fățișă în privința intențiilor sale lăsa să se înțeleagă că dispune de forțe extrem de puternice pentru a le traduce în fapt, vandalii putând prea bine fi intimidați până-ntr-atât, încât să-i dea ascultare.

Regele Geilimer nu se afla însă la Cartagina, ci la Bulla, câteva zile de drum mai spre interior, având cu el cea mai mare parte a luptătorilor, săi. Fratele său, Ammatas, căruia curierul îi înmână scrisoarea, i-o transmite neîntârziat. Sistemul poștal din regatul vandal fiind foarte bine organizat, Geilimer fu în stare să răspundă chiar în ziua următoare. În mesajul său dădu ordin ca Hilderic să fie imediat omorât, iar Ammatas să se pregătească să reziste pe drumul pe care ne apropiam noi, și anume la borna de la Mila Zece, venind dinspre Cartagina unde printre dealuri se întinde un defileu îngust. Forțele lui Ammatas trebuiau să se afle pe poziții în cea de-a treia zi a lunii iulie. El însuși va urca în grabă, cu întăriri de cavalerie spre nord, și ne va ataca din spate în aceeași zi, dacă între timp nu intervine vreo schimbare a situației. Despre acest schimb de scrisori, Belizarie nu știa deocamdată nimic.

Ne continuărm marșul, prin Leptiminus și marele port de grâne Hadrumetum, parcurgând douăsprezece mile pe zi. Între timp, furăm aprovizionați din belșug cu fructe și pâine proaspătă de oamenii de la țară, care ne salutau, bieții de ei, cu cel mai mare entuziasm. În fiecare noapte săparăm șanțuri de tabără. Pentru a construi estacada respectivă, fiecare soldat purta un

par lung, ascuțit la vârf, care se înfîgea în palisadă. Flota ținu pasul cu noi, la dreapta, și vântul rămase favorabil. Ioan Armeanul, cu trei sute de cavaleriști din Regimentul de casă, alcătuia avangarda și hunii massageți ne protejară flancul stâng. Belizarie comanda ariergarda. Ajunserăm, în sfârșit, la gâtul promontoriului și ne despărțirăm de flotă; dar părerea noastră de rău fu alinată de frumusețea locului peste care dădurăm acum: Paradisul de la Grasse. Acesta este un palat regal, clădit de Geiseric, care l-a împrejmuit cu un parc de o nobilă frumusețe. În parc sunt pâlcuri mari de copaci din toate soiurile favorite de climă, iazuri cu pești, fântâni, pajiști, ziduri umbroase, arbuști, straturi cu flori; și o livadă imensă, alcătuită din pomi aranjați în quincunx, adică în grupe de câte cinci, fiecare quincunx fiind alcătuit din cinci pomi de soi diferit. Clima africană este mai fierbinte decât a noastră, așa că la începutul verii fructele erau coapte, ceea ce constituia o surpriză, noi așteptându-ne să găsim fructe proaspete abia la începutul lui august – smochine și piersici și struguri și altele asemenea. Trupele fură cantonate sub acești pomi și li se îngădui să mănânce cât pot, dar să nu ia niciun fel de fructe pentru drum. Ne îndopărăm cu toții cu prune și goldane și smochine și duche; totuși, când pornirăm iarăși la drum, pomii păreau la fel de încărcăți ca mai înainte.

Acestea se petrecură în ziua în care aflară vestea executării lui Hilderic și în care cercetașii regelui Geilimer stabiliră primul contact cu ariergarda noastră. Totuși Belizarie continuă să înainteze, fără să întârzie și fără să se grăbească. În cea de-a șasea zi, a patra zi a lunii iulie, străbătuserăm peninsula și, ocolind lacul Tunis, ne apropiară de borna de la Mila Zece. Aici se afla un mic sat și o stație de poștă; ne oprirăm la distanță de cinci mile de aceasta. Belizarie alese un loc ușor de apărat, pe care așază obișnuita tabără întărită, iar noi săparăm șanțurile de apărare, fiecare om fixându-și parul în palisadă.

Între timp, forțele vandale veneau asupra noastră. Ammatas scoase garnizoana din Cartagina; nepotul lui Geilimer, fiul lui Zazo, înainta împotriva flancului nostru, în vreme ce Geilimer însuși amenința spatele nostru. Vandalii, asemenea goților, erau călăreți buni și mânuiau cu iscusință lancea și sabia, dar numai infanteria lor era înzestrată cu arcuri. Nu aveau experiența unor bătălii recente, cu arcași călare, ca unitățile noastre, căci

singurii lor dușmani din această țară, călăreții sălbatici – maurii din deșert – foloseau sulița. Ceea ce se dovedi a fi un mare avantaj pentru noi. În ce privește calitățile lor de luptători: acești nordici cu piele albă și păr de culoare deschisă se aclimatizaseră până acum – erau de a treia generație în Africa. Se căsătoriseră cu băștinașe, își schimbaseră felul de hrană, se supuseseră soarelui african (care mai degrabă te indispuce, decât te face să suferi) – și cedaseră ispitei unor obiecte și obiceiuri luxoase, precum veșminte de mătase, băi frecvente, mâncăruri condimentate, muzică de orchestră și masaj în loc de exerciții. Această viață avusese darul de a le slei puterile și scosese în schimb în evidență o trăsătură, comună multor triburi germanice, și anume o slabă putere de stăpânire a emoțiilor. Totuși, din timpurile lui Geiseric și până acum, forțele lor combatante sporiseră numeric de la cincizeci la optzeci de mii de oameni, la care se adăugară numeroșii lor aliați mauri.

Ioan Armeanul, cu avangarda, continuă să avanseze și, în cea de a treia zi de iulie, cam spre amiază, cotind pe drum, aproape de borna de la Mila Zece, dădu peste o unitate de o sută de călăreți vandali, pe cai foarte buni, care cantona, neglijent, în jurul stației de poștă. Oamenii lui Ioan, călărind în coloană, nu avură cum să se desfășoare din cauză că defileul prin care trece aici drumul este foarte îngust. Nu avură deci prilejul de a-și folosi arcurile, așa că șarjară imediat, cu lancea, din poziția în care se aflau. Vandalii se adunară repede în formație și se apărară pe poziție. În hărțuiala care avu loc, doisprezece dintre oamenii noștri căzură; dar Ioan Armeanul trase din scut o suliță scurtă, bine cumpănită, o azvârli și, fiind aproape, îl nimeri drept în frunte pe comandant, un tânăr frumos în armură aurită. Tânărul se prăvăli, mort, de pe cal, iar vandalii o rupseră la fugă, cu strigăte de deznădejde, urmăriți de oamenii noștri. Alți vandali, venind agale pe drum, în grupuri de câte douăzeci-treizeci, fură atrași în această fugă; și, precum un bulgăre de zăpadă, rostogolit de pe un deal adună mereu zăpadă nouă și crește până la proporții monstruoase, așa se petrecu și cu fuga vandalilor. Cuirasierii îi urmăriră și-i uciseră metodic, cu lancea, cu sulițele scurte de aruncat și cu arcurile, nepermițându-i dușmanului să se regrupeze și mânându-l, într-o goană, prin defileu.

Pe șesul de după defileu desfășurarea deveni posibilă, și măcelul fu mai mare. Ioan Armeanul îi împinse pe vandali îndărăt, chiar până la zidurile Cartaginei și, judecând după priveliștea oferită de cadavrele presărate la tot pasul pe câmpie, pe întinsul celor zece mile, s-ar fi putut crede că trecuse pe aici o armată de douăzeci de mii de oameni, și nu pur și simplu o jumătate de escadron.

Între timp, forțele lui Geilimer și cele ale nepotului său convergeau spre borna de la Mila Zece. Pe o câmpie care fusese cândva o mlaștină sărată, nepotul avu ghinionul de a da brusc peste hunii massageți. Forțele sale depășeau pe massageți în proporție de trei mii la șase sute, dar înfățișarea străină a acestor oameni cu ochii oblici, cu părul lung (care, aduceți-vă aminte, trăiau la distanță de un an de călărie de Cartagina și nu fuseseră văzuți niciodată înainte pe pământ african) îi sperie pe vandalii superstițioși, și norii de săgeți ascuțite, neașteptate, erau teribili. O rupseră la fugă cu toții, fără excepție, și fără să fi dat piept cu inamicul, și fură masacrați aproape până la ultimul. În ce-l privește pe Geilimer, acesta habar nu avea de soarta de care avusese parte nepotul său și pierduse contactul cu ariergarda lui Belizarie, din cauza terenului deluros. Belizarie aflase că Ioan Armeanul curățise defileul de inamic; dar nu primise alte rapoarte de la el și se temea ca avangarda să nu fi căzut într-o ambuscadă și să nu aibă cumva nevoie de ajutor. Lăsând infanteria în urmă, după palisadă, dădu ordin herulienilor, comandați de fratele său de sânge, Pharas, precum și unui escadron de goți din Tracia să galopeze înainte și să cerceteze situația; iar el îi urma în pas mai domol, împreună cu principalul corp de cavalerie.

Regele Geilimer se afla acum aproape de borna de la Mila Zece, cu treizeci de mii de călăreți. La palisadă, stăpâna mea preluase comanda și organizează apărarea în chip foarte iscusit; căci studiase chestiunile acestea cu Belizarie și curajul și felul ei hazliu de a vorbi cu oamenii le inspirau acestora mare încredere. Aptitudinile ei militare nu fură puse însă la nicio încercare grea: Geilimer trecu de palisada noastră fără să o zărească, deoarece între ei se afla un deal. Nu-l întâlni nici pe Belizarie, care înainta pe un alt drum.

Când Pharas și goții din Tracia ajunseră la stația de poștă, unde avusese loc prima ciocnire, găsiră oamenii de aici într-o

stare de extremă agitație; căci vandalul în armură aurită, căzut în ciocnire, nu era altul decât însuși Ammatas, fratele lui Geilimer,

Pharas și herulienii săi înaintară mai departe, în căutarea lui Ioan Armeanul. Abia plecaseră însă, când zări, apropiindu-se dinspre sud, un nor de praf, și o sentinelă semnală apropierea unor forțe imense de cavalerie vandală – erau trupele regelui Geilimer. Goșii din Tracia galopară repede, ca să pună stăpânire pe dealul ce comanda intrarea în defileu, dar curând vandalii îi azvârliră de acolo numai prin presiunea numărului lor, iar goșii se retraseră, tot în galop, spre corpul principal. În felul acesta, regele Geilimer, cu o armată de cinci ori mai mare decât a noastră, fusese lăsat stăpân pe defileul care era extrem de ușor de apărat. Ioan Armeanul și Pharas erau de o parte, iar Belizarie de cealaltă, în vreme ce flota noastră se afla undeva departe; bătălia părea ca și pierdută.

Ei bine, există la Constantinopol o piață, numită „Piața Dragostei Frățești”, cu un frumos grup statuar, pe un pedestal înalt, comemorând devotamentul fratern al fiilor împăratului Constantin – care mai târziu s-au nimicit reciproc, fără cruțare. Printre greci și printre ceilalți locuitori de pe țărmurile Mediteranei, adevărata dragoste frățească este atât de rară din cauza dreptului de moștenire, încât o autentică apariție a ei, chiar la persoane mai puțin suspuse decât tinerii născuți în purpură, ar fi fost într-adevăr demnă de comemorat printr-o sculptură. De altfel, cel mai vechi poem în limba greacă, *Munci și zile* al lui Hesiod, s-a născut din înfățișarea unei ciorovăieli între frați. Dar la triburile germanice, devotamentul între frați este mai degrabă regulă decât raritate, iar viața luxoasă pe care au dus-o vandalii în Africa nu a estompat nicidecum această trăsătură. De aceea, când regele Geilimer ajunsese la stația de poștă de la Mila Zece, cam spre mijlocul după-amiezii, și aici i se aduse vestea că fratele său Ammatas fusese ucis, fu pentru el o lovitură năprasnică. Se lăsă pradă unei dureri cumplite, barbare, și nu fu în stare să cuprindă în minte situația tactică; nu mai era capabil să cugete decât în termeni de morminte și de elegii funebre.

Belizarie adună tracia fugari și înaintă, împreună cu ei, spre bornă, unde forțele vandale se aflau acum aglomerate într-o dezordine totală. Cavaleria coborâse de pe dealul care domina

poziția ca să se uite la ce se petrece în vale și rămase locului pentru a se ralia lamentațiilor generale prilejuite de moartea lui Ammatas. Geilimer, căruia i se adusese acum la cunoștință înfrângerea și uciderea nepotului său, de mâna hunilor massageți, se bâlbâia nemângâiat; nimeni nu mai putea aștepta de la el vreo idee sau acțiune militară.

Belizarie, surprins dar mulțumit de ceea ce zări, își împărți imediat escadroanele în două mase compacte și le trimise sus, pe dealuri, de ambele părți ale defileului; și, după ce luară poziție, ordonă prin semnale un atac simultan asupra mulțimii ce se afla jos, între ele. Nori de săgeți ucigătoare precedau această șarjă impetuoasă, iar panta dealului îi dădu un impuls irezistibil. Sute de dușmani căzură la primul atac. Escadroanele se degajară și, după ce se retraseră puțin în sus pe pantă și dezlănțuiră un alt nor de săgeți, șarjară încă o dată. Repetară această manevră iarăși și iarăși. În mai puțin de jumătate de oră, toți vandalii supraviețuitori – afară de cele două-trei escadroane rămase în defileu și deci izolate de corpul principal – o rupseră la fugă spre mocirla sărată, unde un mare număr dintre ei fură încercuiți și omorâți de hunii massageți. În ce-l privește pe Ioan Armeanul, oamenii săi se-mprăștiară într-atât, prădând cadavrele de pe câmpia din fața Cartaginei, încât nu-i mai putea aduna cu ușurință. Sosirea lui Pharas nu ajută prea mult, căci exista pradă suficientă și pentru herulienii săi; trecu câțva timp până ce forța reunită de șapte sute de călăreți se întoarse ca să-i dea ajutor lui Belizarie, sosind tocmai înainte de sfârșit și desăvârșind victoria printr-o șarjă în susul defileului.

A fost o bătălie despre care Belizarie spunea mai târziu:

— Sunt mulțumit, dar mi-e rușine: mă simt ca un jucător de șah strâmtorat rău de tot, al cărui adversar nestăpânit dă cu piciorul succesului, sacrificându-și piesele cele mai bune. Poate că, la urma urmelor, ar fi trebuit să accept sfatul amiralului și să mă îndrept direct asupra Cartaginei; căci, apărat cu hotărâre, defileul de la bornă ar fi fost o barieră de netrecut.

În dimineața următoare sosi stăpâna mea, cu infanteria, și înaintarăm cu toții spre Cartagina. Sosirăm după-amiază târziu și găsirăm porțile așteptându-ne larg deschise. Dar Belizarie interzise intrarea în oraș, nu atât pentru că s-ar fi temut de o ambuscadă, cât mai degrabă pentru că nu avea încredere că trupele se vor abține de la jaf. Cartagina era un oraș roman

eliberat, nu un oraș vandal cucerit și orice act de violență ar fi fost nepotrivit. Jubilând, cetățenii aprinseră aproape în fiecare fereastră lumânări sau lămpi, așa că orașul era iluminat ca pentru un festival; și, de acolo de unde ne aflam, oferea o priveliște foarte frumoasă, fiind clădit pe un teren ce se ridica în trepte. Cetățenii înfierbântați veniră în fugă ca să ne viziteze tabăra, aducând cununi și daruri pentru soldați. Ce păcat, strigară ei, că nu ne este permis să participăm la scenele minunate, de bucurie nereținută, care se desfășoară în oraș. Vandalii ticăloși, care nu izbutiseră să fugă, au căutat cu toții azil în biserici; pe străzi aveau acum loc imense procesiuni, conduse de episcopi, alcătuite din creștini ortodocși, care cântau și ovaționau.

În seara aceea sosi flota – căci vântul se schimbase tocmai când vasele ocoleau Capul Bonn, și ancoră în lacul Tunis – toate corăbiile, afară de o mică escadră de nave de război, care plecă într-o expediție neautorizată, spre portul exterior al Cartaginei, unde echipajele prădară antrepozitele. Când Belizarie află că flota a sosit, zise:

— Totuși, văd acum că dacă aș fi acceptat sfatul amiralului, riscând vânturi nefavorabile, și o bătlie navală, aș fi făcut o alegere greșită. Căci un atac asupra Cartaginei, dinspre mare, ar fi fost o nebunie. Fortificațiile portului nu ar fi putut fi străpunse, zidurile dinspre mare fiind imense și bine apărate. Și, dacă nu ar fi avut loc panica stârnită de vestea înfrângerii regelui Geilimer, care a determinat garnizoana să îndeparteze marile zăgazuri de la intrarea în lacul Tunis și în portul exterior, pentru a putea fugi pe toate navele ce se aflau la îndemână, flota noastră nu ar fi putut pătrunde. Ar fi fost o problemă fără soluție. Nu ar fi trebuit să întreprindem niciodată expediția cu forțe atât de mici. Dar oare cu forțe mai mari am fi avut asemenea succes?

Dimineața următoare, când se luminea de-a binelea, debarcă infanteria marină. După ce dădu ordine severe, subliniind importanța pe care o avea menținerea unor raporturi bune cu băștinașii, Belizarie intră, cu toată armata, în Cartagina. Apoi, încartiruirea fiind pusă la punct încă din seara anterioară, fiecare detașament se deplasă spre strada care îi fusese repartizată, într-o ordine tot atât de perfectă, de parcă totul s-ar fi petrecut la Adrianopol sau la Antiohia sau chiar Constantinopol. Stăpâna mea Antonina se duse cu Belizarie la

palatul regal, pe care-l luară în stăpânire, ca reședință; la ceasul prânzului ne așezarăm cu toții la masă, în sala de banchete, ca să consumăm mâncărurile pe care le comandase Ammatas în vederea banchetului pe care intenționa să-l ofere regelui Geilimer; furăm serviți de slugile regale. După aceea, Belizarie se așază pe tronul lui Geilimer și împărți dreptate, în numele împăratului. Ocuparea orașului se desfășurase atât de liniștit, încât treburile curente nici nu fuseseră întrerupte. Afară de cazul prădării antrepozitelor, pentru care ordonă o anchetă severă, nu se comise nicio crimă care să trebuiască pedepsită și s-au depus numai puține plângeri.

Ziua aceea fu sărbătoarea Sfântului Ciprian, patronul Cartaginei, deși mai lipseau două luni până la data exactă; motivul era că furtuna Sfântului Ciprian – un vânt violent, dinspre nord-est, care este așteptat îndeobște la mijlocul lui septembrie – o luase, la rândul său, înaintea calendarului și mânase flota noastră, nevătămată, în port. Catedrala Sfântului Ciprian, pe care, cu ani în urmă, și-o însușiseră arienii ca lăcaș de reculegere, se afla din nou în mâinile ortodocșilor, așa că sărbătoarea fu petrecută în triumf bisericesc și cu osanale.

Orașul este mare, plin de prăvălii și statui și colonade din marmură locală, galbenă, și băi și oboare și un mare Hipodrom pe deal – în fapt cu de toate cele ce trebuie să aibă un oraș, deși piețele nu sunt atât de mari ca cele din Constantinopol, și străzile sunt mult mai înguste. Strălucirea libertății stăruie vreme de săptămâni pe chipul locuitorilor și fiecare zi părea o sărbătoare. Ușurința extraordinară cu care fuseseră învinși vandalii constituia aproape unicul subiect de conversație și, pentru a o explica, fiecare începu să-și evoce visele profetice și prevestirile din casă.

O indicație profetică fu descoperită până și într-un cântecel al copiilor de școală, care circula de multă vreme pe străzi:

*Gamma pe Beta îl va izgoni;
Dar lucrurile se vor inversa
Beta pe Gamma îl va surghiuni,
Orbindu-l cu praștia sa,*

Cântecul acesta era luat dintr-un abecedar utilizat în școlile mănăstirești în vederea însușirii alfabetului grecesc: prima

literă, *alfa*, trebuia memorată ca litera inițială a cuvântului *anthos*, și *gamma* ca a cuvântului *Gallos*, un sulițaș gal. Figurile acestea erau desenate de călugări în abecedare, pentru a fixa literele în memoria copiilor. Dar copiii își închipuiau că noțiunile de balearic și de gal, care figurau pe pagini opuse ale broșurii de pergament, sunt adverse. Așa că, jucându-se de-a „Galul și balearicul”, unul dintre copii făcea pe galul care-l urmărea pe celălalt, pe balearic, cu un băț; de îndată ce-l prindea, galul o rupea la fugă, și balearicul, urmărindu-l, arunca după el cu pietricele. Cântecelul se referea la acest joc. Dar interpretarea populară – care-i atribuia calități profetice – o traducea în felul următor: regele Geiseric îl izgonise pe Comitele Bonifaciu, generalul roman care-l invitase din Andaluzia, iar acum Belizarie i-a pus pe fugă pe regele Geilimer și i-a ucis pe fratele și pe nepotul său. Căci inițialele corespundeau perfect.

Belizarie însuși nu avu vreme să se felicite pentru victorie sau să analizeze profețiile. Puse neîntârziat la lucru un număr de prizonieri vandali, precum și pe toți zidarii disponibili, muncitorii necalificați din oraș și numeroși marinari, ca și toate unitățile de infanterie pe care le putea dispensa de serviciu în garnizoană; și anume îi puse la reconstruirea zidului dinspre uscat al orașului, care se deteriorase într-atât, încât părea aproape o ruină, și la săpatul unui șanț larg, adânc, prevăzut cu o palisadă, în fața și în jurul zidurilor. Era o lucrare mare. Căci deși orașul, așezat pe promontoriul bombat, este apărat din trei părți de apă, fortificațiile lui au o lungime enormă: o linie triplă, de șapte mile, tăind de-a curmezișul gâtul promontoriului, cu ziduri înalte de patruzeci de picioare și turnuri puternice, la intervale; și un zid interior, de cincisprezece mile lungime, la fel de puternic, înălțat de jur împrejur, la nivelul la care terenul începe să se ridice; și întărituri de coastă. Există două porturi întărite – cel exterior, pentru nave comerciale, și cel interior, pentru nave de război; dintre acestea din urmă, pot fi ancorate chiar și două sute în același timp. La sosirea noastră, portul interior era gol: partea cea mai mare a flotei vandale era plecată cu Zazo în Sardinia, alte corăbii fuseseră trimise la Tripoli, iar cu restul fugise garnizoana.

O zi sau două mai târziu se semnală apropierea unei nave de război vandale, căreia i se permise să intre, nestingherită, în port: era limpede că echipajul habar nu are că orașul căzuse în

măinile noastre. Căpitanul fu arestat îndată după debarcare; rămase trăsniț aflând de schimbarea intervenită în suveranitatea orașului. Aducea o scrisoare către regele Geilimer din partea fratelui său Zazo, anunțând victorie deplină în Sardinia și exprimând încrederea că flota imperială, despre care se raportase că se îndreaptă spre Cartagina, a fost distrusă precum se cuvine. În vremea aceasta, regele Geilimer își reorganiză forțele la Bulla - un oraș în interior, la distanță de patru zile de marș spre răsărit, fosta capitală a regilor numizi. Trimisese, cu una din galerele sale staționate mai jos, pe coastă, o scrisoare lui Zazo, implorându-l să se întoarcă.

Două săptămâni mai târziu Zazo se întoarse cu toată armata în Africa - Sardinia este așezată la numai o sută cincizeci de mile spre nord - și-și îmbrățișă fratele întâlnit pe șesul de la Bulla. Cum stăteau acolo, plângând în tăcere, fiecare înlănțuit în brațele celuilalt, alcătuiau parcă o statuie a dragostei frățești, ce ar fi adus onoare și avere oricărui sculptor care ar fi reprodus-o. Și fără cuvinte, urmând exemplul regal, fiecare dintre oamenii lui Zazo alegea pe unul dintre oamenii lui Geilimer pentru o îmbrățișare similară, după care toți începură să plângă și să-și frângă mâinile. Trebuie să fi fost o priveliște dintre cele mai fantastice!

Apoi armatele vandale reunite porniră împotriva Cartaginei. Geilimer rămase uimit găsind întăriturile exterioare apărate de un șanț cu palisadă, proaspăt săpat, și cele mai multe puncte slabe ale primului dintre cele trei ziduri, reparate. Nu îndrăzniră să atace zidul, care era apărat de infanterie ce trăgea cu precizie; se mulțumiră să întrerupă apeductul, lung de cincizeci de mile, care aprovizionează orașul cu apă. Dar Belizarie, precaut, deviase provizoriu apa băilor și lacurilor subterane. Vandalii întrerupseră, de asemenea, aprovizionarea orașului cu fructe și zarzavaturi din interiorul țării, ceea ce nu afectă însă prea mult locuitorii, care se puteau aproviziona dinspre mare și din propriile lor grădini. A fi vandal în Africa însemnase a trăi scutit de orice impozit și a beneficia de privilegii feudale, astfel încât suburbia vandală a Cartaginei, așezată la dreapta orașului vechi, privit dinspre mare, era alcătuită din reședințe superbe, împrejmuite fiecare de câte un parc cu livezi și grădini de zarzavat întinse. Belizarie alesese aceste reședințe pentru încartiruirea trupelor; și cum era o toamnă rodnică, eram foarte

bine aprovizionati cu de toate. De asemenea, silozurile de cereale ale orașului erau bine aprovizionate.

Apoi regele Geilimer încercă, în taină, să convingă unele dintre trupele noastre să se răscoale: pe goții din Tracia, care erau arieni, coreligionari cu vandalii, și pe hunii massageți, care erau nemulțumiți – deoarece, când se semnase pacea cu Persia nu fuseseră trimiși acasă, în stepele lor de baștină, de partea cealaltă a imperiului persan, precum li se făgăduise inițial, ci fuseseră imbarcați pentru Africa. La auzul acestei oferte necinstite, goții râseră pur și simplu și o raportară imediat; dar trecu o vreme până ce Belizarie, tratându-i pe huni cu onoruri speciale și invitându-i la câteva banchete, le recâștigă încrederea și îi determină să mărturisească faptul că discutaseră serios propunerea vandalilor – precum aflate dinainte, de la locotenentul său, Aigan. Hunii îi explicară că nu doresc să fie reținuți în Africa, în chip de unități de garnizoană, nici să trăiască și să moară atât de departe de patria lor. Ispite ca veșminte de mătase, vase de cristal pentru a bea kavasse, pântecele plin și femeile grase și iubărețe nu puteau trage mai greu în cumpănă decât nostalgia după stepele lor bătute de vânturi și căruțele în care hălăduia poporul lor. Belizarie jură pe onoarea lui că li se va îngădui să se întoarcă acasă îndată ce vandalii vor fi bătuți în mod hotărâtor; ei, în schimb, își reînnoiră jurământul de loialitate.

Când, devreme în luna decembrie, zidul era gata reparat și devenise din nou, chiar și fără șanț lesne de apărat de-a lungul celor șapte mile, Belizarie luă hotărârea de a-și scoate armata împotriva vandalilor. Dacă acum ar fi fost înfrânt, avea cel puțin un loc sigur în care se putea retrage. Comandă personal infanteria, care alcătuia corpul principal al armatei. Unitatea de avangardă – alcătuită din toată cavaleria, cu excepția a cinci sute de cuirasieri din Regimentul de casă pe care îl ținu în spate, cu el, – găsi dușmanul la Tricamaron, la douăzeci de mile distanță, și-l atacă neîntârziat, precum i se ordonase. Caracterul acestei bătălii fu cu totul neobișnuit. Vandalii, deși se aflau iarăși într-o covârșitoare superioritate numerică, statură prostește în defensivă, de parcă ar fi fost recruți de infanterie, de calitate inferioară. Ioan Armeanul, în fruntea restului de o mie de cuirasieri de casă, încercă să-i momească, să-i determine să iasă împotriva lui, prin atacuri de hărțuială. Până la urmă,

văzând că nu se urnesc și, dându-și seama că își pierduseră tot curajul, șarjă de-a binelea, desfășurând stindardul imperial. Datorită unei superstiții oarecare, Geilimer ordonase oamenilor săi să depună lancea și sulita și să se lupte numai cu săbiile, ceea ce îi dezavantajă considerabil.

Curând, Uliaris avu norocul să-l omoare pe Zazo, cu o aruncare de lance; când vestea morții lui se răspândi, centrul vandal se frânse și năvăli îndărăt, în tabără. Îndată ce atacul se generalizează, aripile urmară exemplul centrului, fără o singură lovitură de armă. Această bătălie, care urma să hotărască destinul unui mare regat, se desfășură fără multă vărsare de sânge și fără lupte din plin; de la început până la sfârșit abia dacă dură un ceas. Pierdurăm cincizeci de oameni, iar ei opt sute. Infanteria noastră nu ajunse nici de data aceasta să participe la acțiune, aflându-se la distanță de o jumătate de zi de marș, în urmă. Sosi târziu după amiază și se pregăti să atace tabăra vandală, care consta dintr-un inel vast, alcătuit din căruțe de țară, cu coviltir, apărat de o palisadă șubredă.

Când regele Geilimer zări corpul principal al forțelor noastre apropiindu-se, îl luă în brațe pe nepotul său favorit, fiul mai mic, de șase ani, al lui Ammatas, îl așează pe crupa calului, îi spuse să-l țină strâns și plecă în galop cu el, urmat de o suită de cumnați și veri și alte neamuri, fără să lase generalilor săi măcar un cuvânt de explicație sau de scuze. După un asemenea exemplu de lașitate din partea suveranului, generalii nici nu se gândiră să organizeze apărarea taberei. Escadron după escadron, armata se împrăștie în toate direcțiile: un preludiu rușinos la o scenă rușinoasă.

Cucerirăm tabăra fără o lovitură de sabie și, odată cu ea, tot ce conținea; oamenii rupseră rândurile și neîntârziat începu jocul de-a apucă-tot. Niciodată nu se oferise unei trupe meritorii asemenea pradă. Nu numai că exista pradă de aur și juvaier, atât bisericești cât și personale, și fildeș sculptat și mătăsuri în lăzile de pe căruțe, dar și pradă omenească - femeile și copiii vandali, pe care bărbații îi lăsaseră în voia soartei, ca niște ticăloși. Belizarie declarase răspicat că, deși vechiul obicei ostășesc dă drept învingătorului după bătălie să jefuiască tabăra dușmanului, va spânzura sau va trage în țeapă orice bărbat pe care-l va găsi vinovat de viol, căci aceasta constituie o încălcare a legilor lui Dumnezeu. Belizarie, precum știți, avea obiceiul de

a impune ordine de felul acesta și emitea o lege numai o singură dată – nu ca stăpânul său Justinian, care adeseori publica iarăși și iarăși unul și același edict, deoarece, lipsit de hotărârea de a-l impune, încerca pe această cale să mențină proaspătă în memoria supușilor săi cel puțin amenințarea pedepselor.

Așa că nu avu loc niciun viol, în sensul că femeile ar fi fost siluite, împotriva voinței lor. Dar se făcu multă dragoste în toată legea, mai ales din inițiativa femeilor, dintre care multe erau extrem de arătoase și aproape toate de statură înaltă. Pentru că nu aveau niciun motiv să rămână credincioase bărbaților care le părăsiseră cu atâta lașitate. Mai mult decât atâta – femeile adoptară un punct de vedere practic: având de înfruntat perspectiva sclaviei, nu le mai rămânea nicio șansă de a-și relua viața comodă din Cartagina, întreruptă de această campanie neplăcută, decât în postura de soții ale oamenilor noștri – bărbații care s-au dovedit a fi mai vrednici. Multe dintre ele trebuiau să țină seama și de copii. Presupuseră – asemenea multora dintre oamenii noștri – că odată ce luptele se vor isprăvi, armata de invazie va deveni aristocrația militară a Africii, deposedându-i pe vandali de toate proprietățile lor personale, roman pe vandal, unul câte unul. Oamenii noștri fuseseră încurajați în această presupunere de o predică, rostită în catedrală de episcopul de Cartagina, pe un text al Evanghelistului Luca: „Când un bărbat puternic, înarmat, își păzește palatul, bunurile sale sunt în bună pace. Dar când unul mai puternic va veni peste el, acesta îi va lua toată armura în care avusese încredere și-i va împărți avuția.” Perspectiva aceasta, de a deveni nobili într-o țară atât de prosperă și de plăcută, îi încântă pe toți; singura excepție o constituie masajii.

Nu știu să spun dacă era comic sau mai degrabă tragic să vezi femeile acestea alegând, zor-nevoie, un soț potrivit și oferindu-li-se, făgăduindu-le ca zestre pământuri și vite și case frumos mobilate la Cartagina. Oamenii, cu excepția goților din Tracia, nu înțelegeau o iotă din limba vandală. Dacă o femeie nu era deosebit de atrăgătoare sau nu se oferea unui bărbat odată cu cantitatea de aur și bijuterii în sân, bărbatul se scutura de dânsa și pornea în căutarea unei afaceri mai bune. În ce privește numărul, exista cel puțin o femeie vandală pentru fiecare om

din armata noastră. Câteva femei dintre cele mai modeste se înghesuiau în jurul meu, pentru că eram eunuc, sperând că o căsătorie cu mine le va feri deopotrivă castitatea și libertatea. Stăpâna mea, la fel, primi nenumărate oferte din partea unor femei dornice de a intra în serviciul ei. Ea fusese printre primii care intraseră în tabără, și adunase din căruțe, cu ajutorul slugilor ei, un morman întreg de comori.

Libertatea jafului și a plăcerilor trupești fiind totală, armata se dezorganiză complet. Dacă, după două ceasuri, o singură unitate de vandali ar fi încercat să recucerească tabăra, ar fi dobândit un triumf ușor. Soldații noștri își umpluseră căștile din butoaiele cu vin dulce de pe căruțe și acum umblau de colo până colo, certându-se, jefuind, cântând strident și fals, vânzându-și unul altuia obiecte – cu care nu știau să umble, sau care pentru ei nu aveau nicio utilitate – pe sume mici de bani peșin, acceptând mângâierile femeilor și, în sfârșit, colindând în afara taberei, în căutarea altei prăzi, ascunsă poate de fugari în peșteri învecinate sau pe sub pietre. Această forfotă și dezordine generală, sălbatică, continuă toată noaptea. Belizarie, însoțit de șase oameni, se deplasă dintr-un punct într-altul, cu intenția de a înăbuși cu mâna grea actele de violență, oriunde va da peste ele. Ostașii erau atât de amețiți de întorsătura bruscă și favorabilă a destinului, majoritatea dintre ei devenind dintr-o singură lovitură destul de bogați, încât acum erau cu toții convinși că acest câștig le îngăduia să se retragă, fără a mai avea alte obligații militare.

Când mijiră zorile, Belizarie se urcă pe o movilă din mijlocul taberei, cu stăpâna mea alături de el, și cu glas tare făcu apel la disciplină, exagerând voit primejdia iminentă a unui contraatac. Întâi nu primi niciun fel de răspuns. Atunci luă o goarnă și sună, cu gura lui, „Adunarea Albilor”; cuirasierii lui de casă își aduseră încet aminte că pedeapsa pentru lipsă la trecerea în revistă era biciuirea severă. Așa că se adunară unul câte unul, chiar și fără tragere de inimă, târându-și prada după ei, cu ajutorul familiilor de curând dobândite. La propunerea stăpânei mele, Belizarie trimise îndărăt, spre Cartagina, un convoi în care se încărcă prada, bunurile fiind legate în baloturi și îngrămădite în căruțele capturate: o căruță pentru fiecare jumătate de secțiune și prizonierii respectivei jumătăți de secțiune mergeau alături, sub paza câte unui soldat mai bătrân, responsabil.

Apoi îl trimise pe Ioan Armeanul, cu două sute de oameni, în urmărirea regelui Geilimer, cu ordinul de a-l aduce îndărăt, viu sau mort, oriunde l-ar găsi; și Uliaris, care pe drept cuvânt se mândrea cu succesul pe care-l avusese ucigându-l pe Zazo, se prezentă, voluntar, să-l însoțească. Belizarie ordonă acum o trecere în revistă generală, amenințând că șarjează cu lancea gloata de soldați beți, dacă nu se întorc la datorie; ceea ce și făcură însă curând. Trimise cavaleria să curețe de vandali împrejurimile; mai multe mii de vandali fură găsiți în sanctuarele bisericilor din sate. Li se cruțară viețile și fură mânați, firește, dezarmați, sub pază de infanterie, în direcția Cartaginei.

Ioan Armeanul și Uliaris îl urmăriră pe Geilimer timp de cinci zile și cinci nopți, în direcția Hippo Regius, un port prosper, la circa două sute de mile la vest de Cartagina și l-ar fi ajuns din urmă chiar în ziua următoare, dacă nu intervenea un accident dintre cele mai nefericite. În zori, Uliaris, simțind că-i este frig, bău o mare cantitate de vin, ca să se încălzească. Stomacul lui fiind gol, se îmbătă și începu a vorbi și a glumi cam nebunatic, înfrățindu-se cu toți. Un sergent bătrân îl dojeni și-i spuse:

— Nobile Uliaris, dacă te-ar vedea stăpânul tău Belizarie, ai fi în primejdie să fii tras în țeapă.

— Aș, răspunse Uliaris. Omul care e în stare să tragă drept la țintă nu este beat.

Zicând acestea, ochi prima țintă ce i se ivi în față – o pupăză cu pene pestrițe și moț galben, cocoțată pe o tufă țepoasă, pe o movilă apropiată. Săgeata plecă, sfârșind, și Uliaris strigă:

— Oare așa trage un om beat? Precum i-am spus eu însumi stăpânului nostru, la Abydos: niciun om beat nu ar trebui să mânuiască arme!

Toți râseră, pentru că trăsesese mult peste țintă. Dar râsul li se curmă repede, deoarece de dincolo de movilă li se strigă că a fost rănit un om, care se dovedi a fi însuși Ioan Armeanul; săgeata i se înfipsese în gât, sub apărătoare.

Urmărirea regelui Geilimer conținu pentru o vreme.

Ioan Armeanul muri câteva clipe mai târziu, în brațele lui Uliaris, și acesta covârșit de rușine și groază, se refugie în sanctuarul bisericii unui sat apropiat; așa că soldații fură lăsați fără căpetenie. Moartea lui Ioan fu primul doliu pe care îl încercă Belizarie, dar îl suportă fără vaiete zgomotoase, cum făceau vandalii. Când soldații îi relatără remușcările lui Uliaris și

ultimele cuvinte ale lui Ioan Armeanul: „În numele dragostei tale pentru mine, iubite stăpâne, te implor să nu te răzbuni pe vechiul nostru camarad” – îl iertă pe Uliaris-. Ioan Armeanul fu înmormântat în locul acesta și Belizarie înzestră mormântul cu un venit perpetuu. În afară de împărțășanie, Uliaris nu se mai atinse de vin tot restul vieții. După mulți ani, când pentru el se încheiase vremea campaniilor, se călugări și-l sluji pe Dumnezeu la mănăstirea Sfântului Bartimeu, la Blachernae, lângă Cornul de Aur.

Belizarie relua personal urmărirea regelui Geilimer, care fu gata să scape din Africa, într-o navă încărcată cu comori. Încercă să ajungă la aliatul său, regele vizigoților, în Spania. Dar un vânt potrivnic îl mână îndărăt, la Hippo Regius; se refugie la un trib prieten, de mauri, pe un munte prăpăstios, numit Pappua, care se ridica nu departe de Hippo, cu vedere peste mare. Corabia cu tezaurul său căzu în mâna lui Belizarie, care nu-și putea îngădui, totuși, să zăbovească prin vecinătăți până ce prada va fi întregită cu coroana și persoana lui Geilimer. Era nevoie de el în altă parte. Așa că, după ce acceptă supunerea autorităților locale de la Hippo, începu să caute în jurul său un soldat de încredere, căruia să-i încredințeze asediarea muntelui Pappua; și dădu peste fratele său de sânge, Pharas, care își asumă misiunea. În vreme ce Pharas și herulienii săi făcură tabără la piciorul muntelui, împiedicându-l pe Geilimer să scape, Belizarie își continuă misiunea de a-i prinde și a-i dezarma pe vandalii fugari, pe tot cuprinsul diocesei. Își adună prizonierii la Cartagina și-i folosi ca lucrători la fortificații.

De asemenea, trimise expediții spre părțile detașate ale imperiului vandal, ca să le recâștige la supunere, sporindu-și totodată armata cu recruți din rândurile romanilor africani. Trimise în Corsica și Sardinia o expediție ce purta cu ea capul lui Zazo, ca dovadă că nu mințea revendicând cucerirea Cartaginei; o alta în Maroc, cu capul lui Ammatas, care înainte vreme guvernase această țară; o alta la Tripoli; și iarăși alta în insulele Baleare, atât de rodnice, bogate în ulei de măsline, în migdale și smochine. Toate regiunile și insulele acestea se supuseră imediat autorității sale.

Singurul eșec îl încercă în Sicilia, unde, în numele lui Justinian, pretinse promontoriul de la Lilybaeum, ca făcând parte din imperiul vandal, pe temeiul că trecuse sub suveranitatea

coroanei gote odată cu zestrea pe care regele Teodoric o dăduse regelui Hilderic, împreună cu sora lui. Goții din Sicilia refuzară să predea acel colț, deși stâncos și pustiu de-a binelea, și ajutară mica garnizoană vandală, staționată aici, să-i izgonească pe oamenii lui Belizarie. Atunci Belizarie scrisese o epistolă severă guvernatorului Siciliei, reafirmând dreptul inalienabil al lui Justinian și amenințând, în caz de refuz, cu războiul; căci își dăduse seama că a prinde picior în Sicilia, constituie o garanție sigură împotriva unei eventuale invazii a goților în Africa. Pomenesc de această afacere a promontoriului Lilybaeum, deoarece mai târziu ea dobândi mare însemnătate politică.

Să-mi fie îngăduit să închei acest capitol cu sfârșitul poveștii regelui Geilimer. Iată-l deci pe muntele Pappua, cu nepoții, verii și cumnații săi, trăind laolaltă cu membrii sălbatici ai tribului de mauri, fără nădejde de scăpare; care om se putea simți mai nenorocit, în toată Africa? Căci dacă vandalii puteau fi descriși ca națiunea cea mai înrobită de lux din toată lumea, vecinii lor, maurii, erau cei mai loviți de sărăcie, trăind în tot cursul anului sub pământ, în bordeie care erau fie reci, fie sufocante, după anotimp. Dormeau pe jos, fiecare cu o piele de oaie sub el și purtau aceeași cămașă aspră și același burnuz cu glugă, vara și iarna deopotrivă; nu aveau niciun fel de armură demnă de menționat și posedau numai foarte puține obiecte. Pâinea, vinul și uleiul lipseau cu desăvârșire din hrana lor, care consta din apă, ierburi și turtă de orz nedospită, făcută nu din făină măcinată, ci din boabe strivite într-o piuliță grosolană, și coaptă apoi în spuză.

Ar fi greu să subestimez suferințele lui Geilimer și ale familiei sale. Erau nevoiți să arate recunoștință prietenilor lor mauri, pentru ospitalitatea mizeră pe care le-o ofereau; și cum Pharas stătea de veghe neclintit, nu le parveneau provizii proaspete. Curând, orzul începu să se isprăvească. Nu aveau niciun fel de distracție, nici băi, nici cai, nici femei încântătoare, nici muzică; și departe de tot, la mare distanță, sub ei, puteau vedea zidurile albe și turnurile de la Hippo Regius, și ovalul Hipodromului, și corăbiile intrând și ieșind din port, cu pânzele ridicate; și printre masele sumbre și compacte de verdeață – livezile – străluceau mici pete argintii – iazurile reci, cu pește.

Pharas, plictisindu-se de asediu, încercă un asalt asupra muntelui stâncos; dar herulienii săi fură respinși cu pierderi grele de către garnizoana de mauri, care rostogoli peste ei bolovani. Hotărî să-l înfometeze pe Geilimer. Într-o zi îi scrise o scrisoare, care suna precum urmează:

„Stimate Domn și Rege, te salut.

Sunt un simplu barbar și cu desăvârșire needucat. Dar spun acestea unui scrib, care va însemna, presupun, cu fidelitate, ce am să-ți comunic. (Căci de nu, am să-l biciuiesc zdravăn.) Ce te-a apucat, dragul meu Geilimer, să stai, tu și cu neamurile tale, cocoțați acolo, pe acel colț de stâncă pustie, cu o bandă de mauri despuiați, păduchioși? Oare pentru că vrei să eviți să devii sclav? Ce este sclavia? Un cuvânt smintit. Care om viu nu este sclav? Toți sunt. Oamenii mei sunt sclavii mei, doar că nu se cheamă așa; și eu sunt sclav la anda al meu, Belizarie; și el la împăratul Justinian; și Justinian, se zice, la nevastă-sa, frumoasa Teodora; și ea la altcineva, nu știu la cine, poate că la Dumnezeu ei sau la un episcop oarecare sau altul. Vino jos, monarh al muntelui Pappua, și devino un camarad-sclav la marele Belizarie, stăpânul și anda al meu, la împăratul Justinian, sclavul unui sclav. Știu că Belizarie e dispus să-ți cruțe viața și să te trimită la Kesarorda (Constantinopol) unde vei fi făcut patrician și ți se vor da moșii bogate și-ți vei petrece restul vieții în desfătări, printre cai și pomi și femei cu sânii plini, și cu nasuri fermecător de mici. El își va da cuvântul, am toată încrederea, și din moment ce ai această asigurare, ai totul.

Semnat:

*x, semnul lui Pharas herulianul,
binevoitorul tău.”*

Când citi această scrisoare, Geilimer izbucni în plâns. Folosindu-se de cerneala și pergamentul pe care Pharas, prevăzător, le trimisese cu solul, răspunse pe scurt că onoarea îi interzice să se supună; căci războiul fusese un război nedrept. Se roagă ca Dumnezeu să-l pedepsească într-o zi pe Belizarie pentru toată suferința pe care a adus-o peste nevinovații de vandali. Și isprăvi: „În ce mă privește, nu pot scrie mai mult; căci nenorocirea mi-a întunecat mințile. Rămâi deci cu bine,

Pharas cel milos la inimă, și trimite-mi, din pomana ta, o harpă și un burete și o singură pâine albă.”

Pharas reciti de mai multe ori ultima frază, dar nu îi găsi înțelesul. Solul i-o interpretează însă: „Geilimer dorește să încerce iarăși mirosul și gustul pâinii bune, pe care nu a mâncat-o de atâta vreme; și buretele îi va sluji pentru tratarea unui ochi inflammat – căci maurii suferă de oftalmie, care este infecțioasă; iar harpa trebuie să asigure acompaniamentul muzical pentru o elegie pe care a compus-o despre propriile sale nenorociri”. Atunci Pharas, fiind un bărbat cu sentimente generoase, trimise darurile, dar nu-și slăbi veghea.

Într-o zi, după ce asediul durase trei luni, regele Geilimer ședea într-o colibă, observând o femeie maură, gazda lui, care pregătea o minusculă turtă de orz. După ce sfărâmasese orzul și plămădisese cu apă un aluat și-l frământase puțin, îl pusese la copt, în spuza focului întreținut cu ciulini uscați. Doi copii, nepotelul său și băiatul gazdei, se ghemuiseră alături de vatră, amândoi foarte flămânzi. Așteptau cu nerăbdare să se coacă turta. Tânărul vandal suferea serios de viermi intestinali, luați de la copiii mauri, viermi care fură stomacului hrana și astfel sporesc pofta de mâncare firească. Turta era numai pe jumătate coaptă, dar el nu mai putea aștepta și o smulse din cenușă și, fără a o curăța sau a aștepta până se răcește, o înfundă în gură și începu să o mestece. Tânărul maur îl apucă de păr, îl izbi cu pumnul în tâmplă și-l pocni între umeri, astfel încât turta îi zbură din gură; după aceea o măncă el.

Acest spectacol fu prea mult pentru sufletul sensibil al lui Geilimer. Luă imediat un băț ascuțit și o bucată zdrențuită de piele de oaie, făcu cerneală din mangal pisat și lapte de capră, și-i scrise din nou lui Pharas, spunând că se predă în condițiile care îi fuseseră propuse: dar să i se dea întâi, în scris, cuvântul lui Belizarie.

În felul acesta se isprăvi asediul, Belizarie dându-și cuvântul; trimise o escortă, pentru a-l aduce pe Geilimer. Geilimer coborî de pe munte, cu tot neamul lui; și câteva zile mai târziu, îl întâlni la Cartagina pentru întâia oară pe Belizarie, când acesta veni până în suburbii, ca să-l întâmpine.

Am fost de față la această întâlnire, în suita stăpânei mele, și am fost martor la purtarea jalnică, cu totul ieșită din comun, a regelui Geilimer. Căci pe când venea spre Belizarie zâmbi, dar

zâmbetul i se prefăcu într-un râs isteric și apoi râsul în plâns. Și în ochii lui Belizarie se zăriră lacrimi când îl luă pe fostul monarh de mână și-l conduse într-o casă învecinată, ca să bea o gură de apă. Îl culcă pe un pat și-l alină, precum alină o femeie un copil bolnav.

CAPITOLUL XII

CONSULATUL LUI BELIZARIE

Deși vandalii erau, fără niciun fel de îndoială, zdrobiți, maurii sălbatici din interior continuau să constituie o amenințare pentru oamenii noștri și pentru cele opt milioane de romani africani din dioceză. Maurii, al căror număr se ridica poate la două milioane, fuseseră în permanent război cu vandalii și, pe măsură ce ultimii degeneraseră, puseseră treptat mâna pe teritoriile lor. Inițial, când Belizarie debarcase, toți, cu foarte puține excepții – printre care se numărau cei de pe muntele Pappua – se aliaseră cu el, promițându-i ajutor împotriva dușmanului comun și trimițându-și copiii la el, ca ostateci. Cei mai mulți dintre mauri trăiesc în Maroc, o țară care se află față-n față cu Spania, dar așezările lor se întind de asemenea în interior, de-a lungul întregii coaste, de la Tripoli până la Oceanul Atlantic. Maurii pretind că sunt urmașii acelor canaaniți, pe care Iosua, fiul lui Nun, îi izgonise din Palestina. Din vremea în care împăratul Claudiu cucerise și anexase Marocul – scurt timp după Răstignire – căpeteniile supreme nu erau recunoscute de vasalii lor și nu li se dădea ascultare decât atunci când însuși împăratul le acorda însemnele funcției. Însemnele constau dintr-un toiag de argint, canelat cu aur; o tichie în formă de coroană, din țesătură de argint, cu o bandă de argint; o pelerină albă, thessaliană, cu o broșă de aur pe umărul drept, în care era prins un medalion cu chipul împăratului; o tunică brodată cu aur; o pereche de cizme aurite. În ultima sută de ani, căpeteniile au acceptat aceste obiecte, ce-i drept bombănind, de la regii vandali, în mâna cărora trecuse suveranitatea Africii; dar pentru vasalii lor, faptul că însemnele, și îndeosebi broșa, nu erau cele autentice, constituise adeseori un pretext pentru neascultare. De aceea, Belizarie câștigă favoarea acestor șefi oferindu-le toiege, tichii, pelerine, broșe, tunici și cizme, aduse toate direct de la Constantinopol; și cu toate că maurii nu se luptaseră alături de el în cele două bătălii în care puterea vandală fusese nimicită, ei n-au luptat nici împotriva lui.

Dacă Belizarie ar fi fost lăsat să guverneze în mod pașnic Africa, în numele lui Justinian, neîndoielnic că ar fi înfăptuit minuni și ar fi făcut dintr-însa un bastion permanent și un antrepozit al întregului imperiu. Ar fi păstrat prietenia maurilor și

ar fi îmbunătățit felul lor de trai. Intenționa să recruteze din rândurile lor o forță permanentă de cavalerie, pentru a o instrui în metode de luptă moderne, și ar fi legat-o de persoana lui, în mod loial, prin daruri în pământ și bani. Romanii africani i-ar fi furnizat infanteria de garnizoană, și chiar începuse să instruiască recruți dintre ei. Dar proiectele acestea se spulberară, căci Belizarie, datorită geloziei subordonaților săi și suspiciunii lui Justinian, fu împiedicat să-și desăvârșească misiunea de consolidare. Doi dintre ofițerii săi, agenți secreți ai lui Ioan de Capadocia, îi trimiseră lui Justinian un raport secret, în care se spunea că Belizarie se instalează fățiș pe tronul lui Geilimer și pare a avea intenția de a-l păstra pentru el și pentru urmașii săi; că după ocuparea taberei vandale, i-a înjurat în public pe ofițerii și pe oamenii săi, într-o manieră dintre cele mai brutale și tiranice; că încheiase un tratat secret cu maurii sălbatici, pe care i-a convins să-i susțină puterea absolută; și că se poartă cu o îngăduință suspectă față de prizonierii vandali. Ofițerii aceștia se așteptau ca Justinian, credul cum este, să trimită un ordin pentru arestarea și executarea lui Belizarie. Sperau să fie răsplătiți în modul convenit pentru zelul lor – poate cu funcțiile de guvernator al orașelor Cartagina și Hippo. Numele lor era Ioan, nepotul lui Vitalian, cunoscut îndeobște ca „Ioan Sângerosul”, și Constantin. Pentru cazul în care raportul s-ar fi rătăcit, îi trimiseră lui Justinian două exemplare ale aceleiași scrisori, în două pachete diferite, dintre care unul a ajuns la destinație. Dar stăpâna mea, care nutrea de mai multă vreme o bănuială împotriva acestor ofițeri, a izbutit să intercepteze pe celălalt, scurt timp înainte ca pachetul să plece pe mare.

Scrisoarea îl tulbură profund pe Belizarie. Nu putea nega că încheiase un tratat cu maurii, ca să-i furnizeze cavalerie, sau că a dat drumul la mulți vandali mai bătrâni, sau că a împărțit dreptate de pe tronul regelui Geilimer, sau că i-a ocărit pe ofițerii și pe oamenii săi, în interesul disciplinei, în acea dimineață în care se urcase pe movila din tabăra de la Tricamaron. Numai concluzia – care-i contesta loialitatea – era falsă. Se hotărî să nu întreprindă nicio acțiune împotriva lui Ioan Sângerosul sau a lui Constantin, nici măcar să nu le dea a înțelege că văzuse scrisoarea. Câteva luni mai târziu, sosi un mesaj măgulitor din partea lui Justinian, în care nu se pomenea

nimic despre calomnii și i se spunea să procedeze cum crede de cuviință – fie să se întoarcă la Constantinopol, cu prada și cu prizonierii vandali, fie să le trimită sub comanda unui subaltern, el rămânând în Africa. Stăpâna mea Antonina stăruia să se întoarcă neîntârziat, ca să spulbere orice fel de bănuială. Ținea deosebit de mult ca nu cumva prietena ei Teodora să o creadă neloială sau ingrată. Odată cu acest mesaj al lui Justinian, sosiră întăriri de cavalerie, în număr de patru mii, sub comanda unor ofițeri buni, inclusiv un anumit Hildiger, care era logodit cu Marta, fiica stăpânei mele; așa că acum Belizarie avea posibilitatea să retragă cea mai mare parte a cuirasierilor săi de casă, și pe hunii massageți, în vederea escortării prizonierilor vandali.

Alese în locul său, drept guvernator, pe eunucul Solomon, în care avea cea mai mare încredere și, în primăvară, după ce-i înmână lui Solomon instrucțiuni amănunțite, primite de la Justinian, cu privire la felul în care trebuie cârmuită Africa, se îmbarcă, stăpâna mea Antonina însoțindu-l.

Noi, care ne întorceam la Constantinopol, nu-l invidiam pe Solomon pentru misiunea cu care rămăsese la Cartagina, deoarece instrucțiunile lui Justinian spuneau răspicat că, pe viitor, guvernatorul regatului recent cucerit nu trebuie să se reazime pe Constantinopol pentru a mai obține alte forțe, ci trebuie să recruteze trupe locale și, în același timp, să economisească trupele din garnizoană, reparând întăriturile și clădind forturi de-a lungul frontierei. Optzeci de mii de cavaleriști vandali nu reușiseră să împiedice incursiunile maurilor – cu toate acestea, sarcina lor urma să fie preluată cu succes de oamenii noștri, care nu erau decât a zecea parte a armatei vandale – și, pe deasupra, regiunile câștigate de mauri trebuiau recucerite. De asemenea, instrucțiunile precizau că impozitele trebuiau reasezate în Africa și erezia ariană și schisma donatistă trebuiau înfrânte. Motivul pentru care nu toți cuirasierii lui Belizarie veniseră cu noi era că, în ultima clipă, sosise la Cartagina un raport despre o mică rebeliune a maurilor din interior. La cererea lui Solomon, Belizarie lăsă în urmă cinci sute de oameni aleși, sub comanda lui Rufinus și a lui Aigan, pentru a acționa ca forță de represiune. Unitatea aceasta părea suficientă.

Ne întoarserăm acasă, navigând spre Tripoli și Creta – o călătorie lipsită de evenimente – și în mijlocul verii din anul Domnului 534 intrarăm din nou în Bosfor. În docuri ni se făcu o primire tumultuoasă, iar la palat, o primire regească. Stăpâna mea Antonina și împărăteasa Teodora se îmbrățișară lăcrimând; și Justinian era atât de încântat de valoarea extraordinară a tezaurului descărcat din corăbiile noastre și atât de impresionat de priveliștea celor cincisprezece mii de prizonieri pe care îi aduceam, încât, uitând de bănuielile nutrite față de Belizarie, îl numi „credinciosul Nostru binefăcător” și-l luă de mână. Dar, în calitate de Comandant Suprem al Armatei, își asumă toate meritele oficiale pentru înfrângerea vandalilor; în preambulul noii sale culegeri de legi (publicată în ziua bătăliei de la Tricamaron), își și atribuiuse titlul de „Cuceritor al vandalilor și africanilor” – Pios, Victorios, Fericit și Glorios – și, fără a pomeni că mai era cineva care avea drept să împartă cu el laurii victoriei, se referea la „ostenelile războiului, vigiliile de noapte și posturile sale”, care au asigurat-o. Triumful, care urma să fie celebrat, era al său, nu al lui Belizarie: căci, de la întemeierea imperiului, nici unui cetățean particular nu i se mai acordase un triumf, ca să nu se înfumureze de victorie și să nu devină rival la tron. Precum vă spun: chiar dacă isprăvile sale războinice se mărginesc la a binecuvânta, în docuri, o expediție la plecare și a o felicita la întoarcerea victorioasă după un an sau mai bine, împăratul este întotdeauna triumfătorul Comandant Suprem.

Totuși, Teodora stăruia ca în cortegiul de triumf, Justinian să joace același rol sedentar pe care-l jucase și în obținerea victoriei, și să-l lase pe Belizarie să conducă procesiunea. Împăratul acceptă. În ziua aniversării capturării Cartaginei, Belizarie ieși din reședința sa particulară, din apropierea Porții de Aur din zidul lui Teodosie, și defilă în procesiune, coborând două mile, cât se întinde Strada Superioară. Mergea pe jos – precedat de preoți și episcopi, care cântau un *Te Deum* solemn și cădelnițau – și nu pe un car de luptă, precedat de gorniști, cum era obiceiul străvechi. Strada era decorată cu flori, podoabe de mătase colorată, cununi și inscripții de felicitare și era ticsită de mulțimi care ovaționau frenetic. În fiecare dintre marile piețe prin care trecea – Piața lui Arcadius, Oborul de Vite, Piața Amastriană, Piața Dragostei Frățești, Piața Taurului (unde erau adunați profesorii universitari și studenții) și, în

sfârșit, Piața lui Constantin, unde miliția orășenească era înșiruită pentru trecerea în revistă – custozii orașului ne ieșeau în cale cu daruri și cuvinte de bun venit, și suna o fanfară de goarne. În urma lui Belizarie, care era însoțit de Ioan de Capadocia și de alți generali distinși, călăreau cuirasierii săi, infanteria marină și hunii massageți (care urmau să se întoarcă acasă a doua zi, pe calea Mării Negre), iar în urma acestora veneau prizonierii vandali, în lanțuri, în frunte cu Geilimer, îmbrăcat într-o pelerină purpurie, cu verii și cumnații și nepoții săi. Apoi urma toată prada africană, îngrămădită în căruțe.

Era o pradă extraordinară, cea mai bogată din câte fuseseră vreodată purtate într-un triumf, de când e lumea; căci, deși soldații jefuiseră tabăra la Tricamaron, comoara de acolo fusese numai o frântură mică din ceea ce fusese adunat la Cartagina, Hippo, Bulla, Grasse și în alte părți, din tezaurele orașelor, din palatele regale și reședințele nobilimii. De fapt, comoara constituia suma câștigurilor negustorești, acumulate de vandali, de peste mări și din veniturile lor africane – surplusul a o sută de ani – precum și prada rezultată din pirateria intensă pe care o practicase Geiseric. Vandalii fuseseră o aristocrație, puțină la număr și prădalnică, într-o țară rodnică și bogată, și acumulaseră tot ce fuseseră prea leneși să cheltuiască în lucrări publice. Astfel, îngrămădite pe căruțe, se aflau milioane de livre de argint în bare, saci cu monezi de aur și de argint, aur în bare, cupe de aur, farfurii și solnițe încrustate cu nestemate, tronuri de aur, trăsuri de paradă și statui de aur, copii ale Evangheliilor legate în aur și împodobite cu perle, mormane de colane și cordoane de aur, armuri cu intarsii de aur – pe scurt, tot ce se poate închipui ca lux sau frumusețe a lucrurilor, precum și antichități neprețuite, provenind de la regele Geiseric, care jefuise palatul imperial din Roma și Templul lui Jupiter de pe dealul Capitoliului. Erau, de asemenea, numeroase relicve sacre: oase ale martirilor, icoane miraculoase, veșminte autentice ale apostolilor, cuiele crucii pe care fusese răstignit, cu capul în jos, Sfântul Petru.

Dar cele mai minunate și mai venerabile obiecte din toată prada erau chiar instrumentele sacre ale cultului religios evreiesc, care fuseseră făurite de Moise, în sălbăticie, din porunca lui Dumnezeu, și mai târziu instalate în Templul de la Ierusalim. Ele sunt descrise în cel de al douăzeci și cincilea

capitol al cărții Exodului: masa sfântă, pentru cele douăsprezece pâini, din lemn de sittah, acoperită cu aur curat, și lingurile, ceștile și farfuriile de aur care țin de ea; candelabrul cu șapte ramuri, din aur bătut, cu clești și căpăcelele de stins mucerile de lumânări; Scaunul Îndurării, din aur, cu cei doi heruvimi cu aripi întinse, care îl păzesc. Obiectele acestea le furase Geiseric de la Roma, unde fuseseră aduse de împăratul Titus, după ocuparea Ierusalimului. Arcul Înțelegerii dispăruse. Unii zic că se află undeva în Franța, cu anumite alte obiecte prădate din Templu, în mâinile regelui francilor, în vreme ce alții susțin că ar fi la Axum, în Etiopia, și iarăși alții că ar fi fost cufundat în albia râului Tibru, la Roma; și iarăși alții că de multă vreme fusese înălțat la ceruri, ferit de atingerea unor mâini gata să săvârșească sacrilegii.

Senatul întâmpină procesiunea și i se alătură în Piața Amastriană, și la fel procedară cete întregi de călugări și de alți clerici. Călugării se purtară în felul cel mai grosolan cu puțință, mâncând din ochi prada, îndeosebi relicvele sacre, pe care Justinian le promisese pentru bisericile lor.

În vremurile Republicii Romane, se obișnuia ca generalul victorios să străbată cu prizonierii săi străzile orașului și în ziua aceea deținea puterea supremă. La încheierea ceremoniilor, regele sau căpetenia dușmană, dacă fusese luat prizonier, era sacrificat. Cât de mult s-au schimbat moravurile din acele vremuri eroice! Observați-l pe Geilimer, umblă fără lanțuri: când procesiunea ajunge, în sfârșit, pe Hipodrom, unde în loja imperială așteaptă Justinian, el intră împreună cu ceilalți. Își îndepărtează pelerina purpurie și, urcându-se la tron, se pleacă în fața lui Justinian; și apoi este ridicat, cu mărinimie, și – iertat. I se dă un înscris regal, prin care i se acordă ample posesiuni în Galatia, lui și familiei sale; și, pe deasupra, titlul de Patrician Ilustru, în caz că este de acord să renunțe la erezia ariană. Observați-l, de asemenea, pe Belizarie, învingătorul, care se apropie de tron, își îndepărtează pelerina purpurie și face reverență la picioarele împăratului; și nu i se dă nicio moșie, nici cuvinte de grațitudine, ci i se comunică, pur și simplu, că a dus bine la îndeplinire ordinele pe care le primise.

Vă întrebați, desigur, cum s-a comportat Geilimer în această împrejurare, care constituia, totuși, o încercare pentru el. Nici nu râdea, nici nu plângea, ci-și scutura capul cu tristețe și uimire, și

continua să repete, iarăși și iarăși, ca sub un fel de vrajă, cuvintele Ecleziaștului: „Deșertăciune a deșertăciunilor, toate sunt deșertăciuni.” Curând după aceea, se retrase cu familia lui în Galatia, și trăi acolo, fără grijă, până la o vârstă înaintată, rămânând fidel credinței sale ariene. În ce-i privește pe ceilalți prizonieri vandali: cei mai războinici dintre ei fură organizați în escadroane de cavalerie și trimiși să apere granița persană, dar întâi i se oferă lui Belizarie să aleagă dintre ei, pentru Regimentul său de casă. Ceilalți fură întrebuințați ca lucrători la construcțiile de biserici sau ca vâslași pe galerele imperiale.

După aceea, Teodora îi spuse lui Justinian că dacă dorește să dobândească numele de „cel Mare”, trebuie să fie mărinimos și să-i arate lui Belizarie un semn de favoare deosebită. Drept care, Justinian îl numi consul pentru anul următor, și chiar bătu o medalie: propriul său chip pe față, și Belizarie, călărind în armură completă, pe revers, cu inscripția „Gloria romanilor” – o onoare unică în orașul nostru. Instaurarea lui Belizarie în funcția de Consul avu loc în ziua de Anul Nou. Așezat pe scaunul său oficial, de fildeș, care era purtat de prizonieri vandali, și cu o vergea de fildeș în mână, trecu încă o dată, pe un traseu scurt, prin oraș, îndreptându-se din apartamentul său, din palat, spre Casa Senatului. Pe măsură ce înainta, împărțea mulțimii pomeni din prada sa particulară de război – monezi de aur și argint, cupe, canturi, broșe – în valoare de o sută de mii de monezi de aur. Dar stăpâna mea Antonina, a cărei prevedere a fost dovedită de întâmplarea cu sticlele cu apă, avu grijă ca el să nu rămână cerșetor. Când oamenii din gloată începură să țipe, cerând mai mult, ea li se adresă personal, spunându-le că sunt niște făpturi nerușinate și, că, dacă ar fi după ei, nu numai că l-ar despuia pe Belizarie de tot ce dobândise în Africa, dar și de ce moștenise de la părinții săi sau economisise din darurile pe care le primise de la împărat. Pentru a vă arăta cât de prevăzătoare era stăpâna mea în materie de bani, trebuie să vă relatez că, aflându-se încă la Cartagina, ridicase fără știrea lui Belizarie o cantitate considerabilă de monezi din tezaurul lui Geilimer, alegând toți banii imperiali bătuți mai recent, astfel ca proveniența lor să nu poată părea suspectă și-i ascunsese pentru zile mai înnoate. Căci cheltuielile casei lui Belizarie erau enorme și niciodată nu s-a văzut om mai generos cu cei nevoiași și nefericiți.

Relicvele sacre fură împărțite între biserici, potrivit închinării fiecăreia și fiecare biserică mai importantă primi câte ceva. Dar o comunitate mică, anonimă, de călugări foarte săraci, care trăiau din cerșetorie și ocupau o casă aproape de ruine, în suburbia Blachernae, nu primi nimic din darurile acestea. Starețul lor veni la Belizarie și-i ceru, în numele lui Hristos, să le dăruiască vreun obiect al său personal, un fleac pe care li l-ar putea da; căci câtă vreme se aflase în Africa, se rugaseră zi și noapte pentru izbânda sa.

El răspunse:

— Venerabile părinte, fraternitatea voastră este alcătuită din frați săraci, cerșetori, care prețuiesc prea puțin aurul sau argintul, de aceea nu voi da casei voastre niciun obiect care v-ar distrage cugetul de la gânduri cucernice. Dar am să vă împrumut o relicvă vestită, strachina de cerșit a sfântului Bartimeu, pe care împăratul însuși mi-a dăruit-o după bătălia de la Daras, și voi o veți pune la vedere în casa voastră și o veți păstra, ca pomenire a voturilor voastre de sărăcie, de răbdare și de virtute. Ține minte: este numai un împrumut, deoarece nu pot apărea ingrat față de Maiestatea-sa Sacră. Într-o bună zi, aș putea avea iarăși nevoie de ea.

Începând din ziua aceea, casa călugărilor nu ducea niciodată lipsă de hrană și băutură, căci devenise un centru de pelerinaj, cunoscut mai târziu ca mănăstirea Sfântului Bartimeu.

În ce privește Scaunul de Aur al Îndurării și candelabrul de aur cu șapte brațe și masa pâinilor și celelalte comori evreiești, Justinian se lăsă convins de episcopul Ierusalimului să le dea îndărăt acelui oraș. Episcopul argumentă că ele nu au adus noroc romanilor, ale căror posesiuni au trecut în mâini barbare, nici vandalilor, pe care i-a înfrânt Justinian însuși. Era evident că purtau un blestem. Justinian le trimise înapoi la Ierusalim, chiar în clădirea în care fuseseră cândva ținute vreme de o mie de ani – Templul lui Solomon, care acum era o biserică creștină. Ce imens izvor de profituri pentru clerul de acolo! Evreii se lamentară că și de acum încolo vor fi lipsiți de instrumentele sacre ale cultului lor și preziseră că nu peste multă vreme creștinii vor fi alungați din Ierusalim; dar asta nu se mai petrecu în vremea mea.

Când veștile despre cuceririle africane ale lui Belizarie ajunseră la curtea persană, regele Khosrou rămase uimit și nu-i

plăcură de fel. Trimise o ambasadă cu felicitări la Justinian și solicită, mai în glumă, mai în serios, partea lui din prada de la Cartagina. Căci de nu ar fi existat pacea persană, zicea el, Justinian nu ar fi fost niciodată în stare să dispună de trupe pentru cucerirea Cartaginei. Justinian se prefăcu a considera totul ca o glumă bună, și-i trimise lui Khosrou un serviciu complet de aur, foarte prețios. Așa că Pacea veșnică continuă să rămână în vigoare.

Nu este nevoie să relatez în amănunt viața stăpânei mele la Constantinopol, în zilele ce urmară întoarcerii noastre din Cartagina. Era din nou în suita Teodorei și-și consuma timpul liber cu petreceri și excursii de agrement și vizite la teatru. Teodosie se afla în permanență cu dânsa și la Curte circulau multe vorbe deșuchete pe seama lor; dar cum Teodosie era finul său, Belizarie considera că este sub demnitatea lui să ia în considerație acestea, tratându-l pe tânăr cu toate semnele fățișe ale încrederii.

În răstimpul acesta, Belizarie primi vești care îl întristară mult; și anume că Rufinus, Aigan și cei cinci sute de cuirasieri, lăsați în urmă lui Solomon, fuseseră nimiciți da mauri. Solomon îi trimisese în interior, spre un oraș numit Izvoarele Regale, în inima regiunii care constituia grâнарul țării, la o sută de mile de la Hadrumentum; trebuiau să salveze un mare număr de țărani, romani africani, răpiți cu prilejul unui raid al maurilor. Cuirasierii izbutiră să-și îndeplinească misiunea și-i escortau încet pe țărani îndărăt, când fură prinși în capcană, într-un defileu îngust de munte, de o forță de mai multe mii de mauri, care îi sfârtecară într-o bătălie deznădăjduită. Maurii întreprindeau acum incursiuni și în partea de vest a diocesei, iar forțele lui Solomon se dovediră pe de-a întregul insuficiente pentru a proteja pe romanii africani. Solomon scrise căpeteniilor maure, protestând împotriva acestor acte de violență; le aduse aminte că erau acum aliații lui Justinian, că-și trimisese copii la Cartagina ca ostateci pentru buna lor purtare și că era bine să-și amintească ce se întâmplase cu vandalii. La citirea acestor scrisori, maurii pur și simplu râseră. În răspunsul lor, arătară că alianța cu Justinian nu le îmbunătățise câtuși de puțin condițiile de viață. Fiind poligami, nu puneau prea mare preț pe copii, care erau ușor de înlocuit, și nici nu cultivau acele sentimente gingașe de familie, care-l costaseră pe Geilimer două bătălii și regatul său.

Ziceau că înfrângerea vandalilor era pentru romanii africani de mai trist augur decât pentru ei. Incursiunile lor continuă.

Solomon porni împotriva lor cu toate forțele de care dispunea. Maurii făcură acum greșeala de a se concentra într-o mare armată, în loc de a se fărâmița în grupuri mici, răzlețe, de incursiune, cu care să devasteze dioceza bucată cu bucată. Trupe atât de nedisciplinate ca acești mauri – care nu poartă niciun fel de armură de corp, au scuturi șubrede, numai câte două sulii de fiecare și rareori câte o sabie – pierd din valoarea lor combativă în proporție directă cu concentrarea în număr mare. Adoptară o formație defensivă stranie, care odată îi derutase pe vandali, la Tripoli. Clădiră o palisadă circulară, la picioarele unui deal, așezând în spatele acesteia femeile și ceilalți necombatanti, și o împrejmuiră cu douăsprezece rânduri de cămile legate cap de coadă, cu flancul spre inamic. Când forțele lui Solomon apărură, unii dintre mauri se suiră pe spinarea cămilelor, pregătindu-se să-și azvârle de acolo sulile, în vreme ce alții se ghemuiră sub pânțelele dobitoacelor, gata să dea buzna și să împungă. Cavaleria lor se așeză și ea în formație, pe deal, cu hotărârea de a șarja în jos îndată ce tabăra va fi atacată; era înarmată cu sulii și cu săbii.

Solomon își lansă atacul. Dar caii de cavalerie ai romanilor, fiind neobișnuiți cu mirosul de cămilă, se cabrau și nu puteau fi convinși să șarjeze; iar maurii făcură mult rău cu sulile. Atunci Solomon descălecă escadronul de goți din Tracia – oameni mari, voinici, în cămăși de zale, și-i conduse el însuși, cu scuturile ridicate și săbiile trase, împotriva inelului de cămile. Măcelăriră în câteva clipe două sute de cămile și rupseră inelul. Infanteria maură fugi în debandadă; cavaleria lor nu ajunse să intre în acțiune. Solomon prinse toate femeile și toate cămilele; și zece mii de mauri fură uciși în cursul urmăririi.

La câteva săptămâni după această înfrângere, maurii își reveniră și invadară din nou regiunea principală în care se cultivă grâul, cu cea mai mare armată pe care o adunaseră vreodată – atât de mare, încât nu era numai inutilă, dar și autodestructivă. Solomon o surprinse într-o zi, la mijirea zorilor, într-o tabără așezată pe un munte și o prăvăli într-o prăpastie. În confuzia și debandada care se produsese, sălbaticii aceia se călcară unii pe alții în picioare și niciunul nu se gândi să se

apere. Oricât ar părea de necrezut, cincizeci de mii de mauri pieriră înainte ca soarele să se ridice de trei sulițe, și nici un singur soldat roman nu fu zgâriat. Numărul femeilor și copiilor prinși era atât de mare, încât un băiat zdravăn, care pe piața din Constantinopol ar fi costat nu mai puțin de zece monezi de aur, putea fi cumpărat aici pentru două monezi de argint, prețul unei oi grase. Astfel fură răzbunați Rufinus și Aigan.

Maurii care supraviețuiseră se refugiară la neamurile lor, pe Muntele Aures, un pisc înalt, cale de treisprezece zile de la Cartagina către interior, spre granița cu Marocul. Acest munte, care are o circumferință de șaizeci de mile, este foarte ușor de apărat și foarte rodnic pe platourile sale superioare, străbătute de nenumărate izvoare de apă. Treizeci de mii de luptători își stabiliră acum cartierul general aici, în vederea unor viitoare raiduri.

În ce privește restul Africii romane: locuitorii tânjeau acum din toată inima după întoarcerea vandalilor – nu atât din pricina incursiunilor maure, cât mai ales din pricina perceptoilor lui Justinian, care năpădiră țara asemenea unor lipitori flămânde. Și vandalii fuseseră lipitori, dar niște lipitori ghiftuite; impuneau pe țărani numai cu zeciuială din produse și nu urmăreau cu strășnicie plata impozitelor. Justinian, pe de altă parte, pretindea o treime, și impuse plata fără păsuiri. Apoi, în altă ordine de idei, existau nemulțumiri în rândurile armatei, din pricina nevestelor vandale pe care și le luaseră soldații. Ar fi fost pur și simplu un act de dreptate să li se atribuie soldaților victorioși ogoarele fertile și casele frumoase ale celor pe care i-au deposedat. Dar, printr-un ordin al lui Justinian, proprietățile acestea fură sechestrare și vândute în beneficiul Vistieriei imperiale. Trupelor nu li se dădu nimic din tot ce sperară să primească, ci fură trimise să clădească și să păzească forturi depărtate, cerându-li-se totodată să cultive loturi de pământ sărac, fără de apă. Cel mai zgomotos vociferau împotriva acestor măsuri nedrepte femeile vandale, îmboldindu-și soții să insiste asupra unor compensații potrivite. Dar Solomon nu avea autoritatea să le satisfacă revendicările.

Mai exista încă un motiv de plângeri în rândurile armatei, și după părerea mea unul îndreptățit, provocat de zelul smintit al lui Justinian în a sluji credința ortodoxă. Precum știți, forțele lui Solomon cuprindeau un escadron de cinci sute de goți din

Tracia, pe cei trei sute de herulieni ai lui Pharas și, aproximativ, două sute de alți barbari, de dincolo de Dunăre: toți aceștia erau eretici arieni. Dar Justinian trimisese un ordin de stârpire a ereziei ariene și instrucțiuni pentru persecutarea preoților arieni; interzise administrarea vreunei taine, precum și botezul copiilor oricărui arian, cu excepția celor ce abjură. Regula aceasta nu se aplica numai vandalilor supraviețuitori – bătrâni și femei, soțiile și copiii vitregi ai soldaților – și acelor romani africani care se convertiseră la erezie, ci și acestor bravi soldați, care niciodată înainte nu fuseseră astfel insultați.

Rapoartele lui Solomon despre situația din Africa erau atât de neliniștitoare, încât Belizarie pledă pe lângă Justinian ca soldaților arieni să li se îngăduie să primească tainele din mâna propriilor lor preoți, precum era obiceiul. Dar Justinian protestă, spunând că a proceda astfel ar fi un act de impietate, care ar primejdi propria lui mântuire. Belizarie nu avea cum să stăruie asupra problemei. Apoi îi ceru lui Justinian să găsească întăriri pentru Solomon (care fusese de asemenea obligat să trimită o expediție în Sardinia, împotriva unor bandiți), pentru a fi folosite ca unități de garnizoană în forturi, în vreme ce trupele venite din primul ceas cu el să fie ținute la Cartagina, și aici să li se dea, dacă nu palate și parcuri, cel puțin case și ogoare potrivite, care să-i mulțumească. Justinian păru să accepte și adună din Tracia și de pe granița persană o forță de douăzeci de mii de oameni, înlocuindu-i cu noile escadroane vandale. Apoi îi comunică lui Belizarie, cu prilejul unei audiențe publice, că în curând va trebui să se întoarcă la Cartagina în fruntea acestor unități și să preia de la Solomon funcția de guvernator. Dar toate acestea erau numai prefăcătorie. În cugetul lui Justinian stăruia ideea unui alt război. Trupele acestea nu erau pregătite pentru Africa, ci pentru cucerirea Siciliei.

Am mai pomenit revendicarea, formulată de Belizarie în numele lui Justinian, asupra promontoriului de la Lylibaeum. Cererea a fost transmisă, de către guvernatorul got al Siciliei, reginei Amalasonta care, în numele tânărului ei fiu, Atalaric, era regentă a Italiei, Siciliei, Dalmației și Franței de sud-est. Cu această regină, Justinian încheiase tratatul care îi crease lui Belizarie posibilitatea de a se reaprovisiona în drumul său către Cartagina. Regina Amalasonta adoptă oficial punctul de vedere că, odată cu stingerea monarhiei vandale, Lilybaeum revine

propriului ei patrimoniu. Dar, în particular, nu dorea nicidecum să se certe cu Justinian, deoarece a fi regină peste goți – care dintotdeauna au socotit sub demnitatea lor să fie cârmuiți de o femeie – era o poziție dintre cele mai precare.

Tatăl ei, marele rege Teodoric, fusese o apariție miraculoasă printre barbari. Făcea parte, din acel neam ostrogot care câștigase victoria de la Adrianopol, despre care am mai vorbit într-un capitol anterior și, mai târziu, deveni aliatul împăratului de Răsărit, apărând în numele acestuia frontierele. Peste câțiva ani, la propunerea împăratului de Răsărit, sub conducerea lui Teodoric, aproape întreg neamul migră în căruțe din Tracia în Italia, pentru a se război cu un general barbar care detronase pe împăratul de Apus. Numai câteva mii rămăseseră pe loc. Regele Teodoric birui, îl ucise pe uzurpator și puse stăpânire pe Italia, pentru el și pentru poporul său. Domnind îndelung, drept și înțelept, a redat Italiei prosperitatea ei de odinioară; nominal era vasal al împăratului de la Constantinopol, dar în fapt avea deplină libertate de acțiune. Deși el însuși nu era cărturar, Teodoric era un prieten al învățăturii. Goții – care, asemenea tuturor germanilor, preferă virtuțile barbare celor civilizate – nu-l puteau acuza de moliciune; căci era cel mai bun călăreț și cel mai bun arcaș de pe domeniile sale, și se ferea de lux ca de ciumă. Cea mai nobilă dintre calitățile sale era toleranța religioasă: deși eretic arian, acordă creștinilor ortodocși deplină libertate religioasă; la fel și tuturor ereticilor care meritau respect, de pe tot cuprinsul domeniilor sale.

Amalasonta moștenise curajul și abilitatea tatălui ei și pe deasupra mai era și foarte frumoasă. Dar în rândurile nobilimii gote avea puțini prieteni; când, la moartea lui Teodoric, coroana revenise fiului ei de zece ani, Atalaric, ea însăși acționând ca regentă, nobilii se amestecară în toate măsurile pe care le luă, chiar și în privința educării lui Atalaric. Teodoric dorise ca nepotul său să devină un om cultivat, în stare să susțină o discuție de la egal la egal cu împăratul sau cu papa sau cu un senator roman, și-i dăduse dascăli foarte serioși; dar acești nobili barbari insistară ca tânărului să i se dea voie să-și facă de cap, laolaltă cu tovarășii săi de vârstă, și să învețe să bea și să preacurvească și să călărească și să se grozăvească cu sabia – pe care o scotea la tot pasul din teacă – exact cum făcuseră ei înșiși, în tinerețile lor.

În consecință, Atalaric deveni o brută tânără. Ajunse să o disprețuiască pe maică-sa și, instigat de prietenii săi, o amenință fățiș că îi va lua din mână conducerea țării. Ea îl trată cu ironie blândă, dar în taină se pregăti să părăsească Italia, cu o corabie încărcată cu comori – un sfert de milion de monezi de aur – și să se refugieze la Justinian, la Constantinopol. Îi trimise chiar o scrisoare, informându-l despre intențiile ei și împăratul răspunse printr-un călduros bun venit. Dar până la urmă ea izbuti să-i ucidă pe cei trei tineri nobili, care fuseseră autorii principali ai zăzaniei, și apoi găsi că nu mai este necesar să plece la drum. Dar de la Ravena, unde se afla Curtea Amalasontei, și până la Constantinopol este cale lungă. Neprimind alte vești, Justinian deveni nerăbdător. Trimise la Amalasonta un ambasador, în aparență ca să ia în discuție chestiunea Lilybaeumului, dar de fapt ca să afle de ce nu a venit; și mai trimise, de asemenea, doi episcopi, în aparență ca să discute cu papa un punct spinos de doctrină, dar în fapt pentru a duce tratative secrete cu un anumit Teudahad, nepot al lui Teodoric, care moștenise mari proprietăți în Toscana – regiunea de coastă, la nord de Roma. Se întâmplase că Amalasonta convocase de curând pe Teudahad la Ravena și-i reproșase că pusese mâna în mod nedrept pe pământurile unor cetățeni romani, vecinii săi, și pe niște pământuri aparținând coroanei; și-l obligă să le restituie și să-și ceară scuze.

Ambasadorul și episcopii se întoarseră cu vestea binevenită că Teudahad, din ură față de Amalasonta și în schimbul unei rente convenite și a unei proprietăți la Constantinopol, este gata să trădeze Toscana în favoarea soldaților lui Justinian, oricând împăratul ar dori să trimită o armată de ocupație; și că Amalasonta ar fi dispusă, în taină, să transfere regența Italiei lui Justinian, în aceleași condiții – deoarece nu mai era în stare să-l țină în frâu pe fiul ei. Dar răspunsul ei oficial, în chestiunea Lilybaeumului, era negativ, în sensul că Justinian nu avea niciun drept asupra locului.

În această situație, o întâmplare neașteptată schimbă întreaga așezare a lucrurilor. Tânărul Atalaric, cu sănătatea zdruncinată de băutură și de dezmaț, deveni ofticos și muri. Conform legilor goților, Amalasonta, care domnise numai în virtutea faptului că îi era mamă, decăzu astfel, brusc, devenind simplă cetățeană. Se hotărî să aleagă neîntârziat un nobil got și

să se căsătorească cu el, asigurându-și astfel posibilitatea de a rămâne mai departe regină. Găsi că nu există persoană mai potrivită pentru a-i deveni soț, decât același Teudahad, vărul ei (despre ale cărui intrigi cu Justinian nu avea cunoștință, cum la rândul său nici el nu le cunoștea pe ale ei): un om mai în vârstă, nerăzboinic, care, fără să semene cu ceilalți goți, se apucase de studiul filosofiei și de compunerea unor versuri în hexametri latini. Socotea că, neîndoielnic, Teudahad se va simți onorat de o unire cu dânsa și-i va îngădui să domnească în numele său, fără să se amestece în treburile regatului. De aceea, îi propuse căsătoria, subliniind avantajul de a se proteja în felul acesta atât față de nobilimea gotă, care îl disprețuia din cauza cărturăriei, cât și față de italienii care îl urau din cauza rapacității sale. Nimeni nu putea emite o pretenție mai întemeiată asupra tronului decât el, zicea ea, dar fără dânsa nu putea nădăjdui nici să pună mâna pe tron, nici să se mențină rege. El acceptă, părând încântat de-a binelea, și fu încoronat în toată regula ca rege, și aclamat ca atare de către goți; căci nu se ivi niciun pretendent de sânge regesc. Dar Amalasonta se întinsese prea sus. Ce altceva era de așteptat să facă Teudahad, îndată ce coroana fu așezată pe capul său, decât să-și încalce jurământul sacru față de dânsa, anume că nu se va amesteca în afacerile publice? O exclusă în fapt din sala lui de consiliu și o trimise pe o insuliță a unui lac din Toscana, ținând-o prizonieră acolo.

Când Justinian află despre acțiunea lui Teudahad, fu mai încântat decât se arăta a fi. Trimise în Italia un alt ambasador, ca să-i comunice Amalasonteii că i se va da tot sprijinul de care va avea nevoie; iar ambasadorului i se dădură instrucțiuni să nu tănuiască acest mesaj în fața lui Teudahad sau a vreunuia dintre nobilii săi. Spera să azvârle în felul acesta întreg regatul într-o totală zăpăceală. Dar până să ajungă ambasadorul în Italia, Amalasonta era moartă: rudele celor trei tineri pe care îi ucisese îl convinseseră pe Teudahad să-i răzbune. Într-o după-amiază de vară, fu surprinsă pe când se scălda cu femeile ei în lac, și ținută cu forța sub apă, până ce se înecă.

Ei bine, deși Justinian continua să-și afirme marea sa dragoste față de Teodora, aceasta din urmă simți oarecare ușurare la vestea morții reginei, pe care o considerase o rivală. Este adevărat că Amalasonta, pe care Justinian o cunoscuse pe când fusese copilă, era de obârșie mai înaltă decât Teodora, ceva mai

tânăra și incontestabil mai frumoasă. Ioan de Capadocia făcu să circule zvonul că Teodora însăși ar fi pus la cale asasinatul.

Astfel se ivi pretextul lui Justinian pentru a porni războiul – asasinarea unei femei nevinovate, aliata lui. Crezu a descifra un augur favorabil viitoarelor sale succese în lipsa de popularitate și în ineficiența regelui Teudahad; se zicea că versurile acestuia nici măcar nu se puteau scanda, iar capacitatea lui filosofică era nulă. Dar Teudahad auzi și dădu crezare unui zvon, izvorât din gelozia Teodorei față de Amalasonta, conform căruia perfidul de Justinian intenționase într-adevăr să invadeze cu armata lui Italia și să se căsătorească cu Amalasonta, divorțând întâi de Teodora; și, mai departe, că intenționase să-i persecute pe goți, ca eretici. Oferi această poveste Curții, pentru a justifica asasinarea soției sale. Goții îi încuviințară acțiunea; căci devenise cel puțin limpede că Amalasonta purtase o corespondență cu Justinian vizând trădarea. Oficial, însă, Teudahad îl asigură pe trimisul lui Justinian că asasinatul fusese comis fără știrea lui și împotriva dorințelor sale.

Am clarificat acum de ce i se ordonase lui Belizarie să conducă armata care să invadeze Sicilia, așezată la extremitatea domeniilor regelui Teudahad și a cărei populație, pe deasupra, era și extrem de nemulțumită. Sicilia, grâнарul Romei, suferea de câțva timp de pe urma unor recolte slabe, pricinuite de vremea nefavorabilă și de sleirea solului; țăranii găsiseră că nu este ușor să plătească dijma impusă de goți. În toamna anului consulatului său, Belizarie ridică pânzele, pornind în direcția acestei insule. Antonina îl însoțea (și eu pe dânsa), ca și fiul ei Fotius, precum și Teodosie. Dar forțele de sub comanda lui însumau douăsprezece mii de romani, nu douăzeci de mii. În ultima clipă, Justinian detașase opt mii și-i trimisese lui Mundus (Comandantul Armatei din Iliria, care-l asistase pe Belizarie la înăbușirea „Răzmeriței Victoriei”), cu ordinul de a-i conduce împotriva goților, în Dalmația, în chip de diversiune. Dalmația, ca și întreaga coastă de nord-est a Mării Adriatice, se afla pe vremea aceea sub stăpânirea goților. Justinian mai plănuia să-i lovească pe goți și din altă parte. Scrise francilor, care de la botezul regelui Clovis erau creștini ortodocși, că acum ar avea un prilej favorabil pentru a invada teritoriile dintre Alpi și Ron ale goților; și că ar fi un război sfânt, împotriva unor eretici arieni, binecuvântat de părintele lor spiritual, papa.

Timpul era frumos și călătoria plăcută. Debarcăm la Catania, devreme, în luna decembrie. Oamenii de aici, aducându-și aminte cât de cinstit ne-am purtat cu ei cu prilejul vizitei noastre precedente, ne făcură o primire frumoasă. Se plânseră amar de goți și ne întrebară dacă de astă dată nu am putea rămâne la ei ceva mai multă vreme; căci deocamdată, afară de Belizarie, nimeni nu știa că nu ne vom continua călătoria spre Cartagina, precum se anunțase. Până la urmă, Belizarie își declară fățiș intențiile, proclamându-se protectorul lor și trimițând mesageri principalelor orașe, cu invitația de a se supune. În răstimp de câteva zile întreaga Sicilie i se supuse fără o singură lovitură, cu excepția orașului Palermo. Aici se concentraseră forțele goților din toată insula, refugiindu-se în spatele fortificațiilor puternice. Dar până la urmă și Palermo se supuse, cu neașteptată promptitudine. Belizarie pătrunse cu flota în portul care nu era apărat de porți de lemn la intrare, și constată că aproape toate catargele corăbiilor sale erau considerabil mai înalte decât fortificațiile apropiate. Ce era mai ușor decât a ridica bărci, cu scripeți, între catargul principal și trinchet, și a le umple cu arcași încercați? (Deși un plan atât de simplu nu i-ar fi dat prin minte unui general obișnuit.) Acești arcași erau în poziție potrivită pentru a trage de-a lungul străzilor și a împiedica pe oricine să-și scoată capul pe poarta casei, decât doar în străzile lateralnice. Belizarie amenință că dacă Palermo nu se predă repede, va trage cu săgeți aprinse, incendiind casele. Așa că orașenii îi constrânseră pe goți să se predea.

Vă puteți îndoi, desigur, cum un aliniat atât de scurt ca acesta din urmă, poate cuprinde în întregime povestea recuceririi din mâinile barbarilor, de către trupele imperiale, a unei insule rodnice, plină de orașe superbe, având o întindere de nu mai puțin de șaptezeci de mii de mile pătrate. Totuși, nu-mi pot aduce aminte de nicio împrejurare deosebită pe care să o fi omis, și care ar cere să scriu două paragrafe, în loc de unul. Sicilia fu capturată mai degrabă de numele lui Belizarie, decât de armata lui – ajutat de zelul miop al creștinilor ortodocși, care se așteptau să aibă parte de un tratament mai bun sub Justinian, coreligionarul lor, decât cel pe care-l avuseseră sub regele arian. Așa că în ultima zi a anului în care expira funcția de consul a lui Belizarie, el intră, fără rezistență, în orașul-

capitală Siracuza, și acolo își depuse, precum se spune, bastonul și securea. Intrând, împărți cetățenilor pomeni de aur și de argint, din tezaurul personal, capturat de la goții care rezistaseră la Palermo; și fu ovaționat ca eliberator.

Trimisul lui Justinian rămase în Italia și observă efectele tulburătoare pe care le avu asupra regelui Teudahad știrea debarcării lui Belizarie la Catania, precum și știrea care sosi simultan din Dalmația, cum că Mundus luase cu asalt Spalato. Teudahad se văzu amenințat cu soarta regelui Geilimer al vandalilor, ruda lui – căci Geilimer și cu el aveau o mătușă comună. Fără a se consulta cu Consiliul său, făcu trimisului imperial o ofertă secretă: să cedeze lui Justinian Sicilia și, afară de asta, să-i trimită un tribut anual constând dintr-o coroană de aur în greutate de trei sute de livre; și un detașament de trei mii de călăreți goți, împreună cu caii respectivi, ca să slujească fie în Africa de Nord, fie pe granița persană, precum dorea Justinian; contingentul urma să fie menținut la același efectiv, prin recrutări anuale, oameni și cai de schimb, deopotrivă. Renunță, de asemenea, la dreptul său de a condamna la moarte preoți sau patricieni italieni, sau de a acorda cuiva rang de patrician, fără consimțământul lui Justinian sau al succesorului său. Căzu de acord ca ori de câte ori își va ocupa locul de președinte pe Hipodromul de la Roma, omagiile facțiunilor să lege numele lui Justinian cu al său într-un salut loial, și ca fiecare statuie ridicată în cinstea lui să fie flancată de o statuie a lui Justinian, în partea dreaptă, adică cea de onoare. Toate acestea ca o expresie a faptului că recunoaște suveranitatea Răsăritului asupra Apusului. Teudahad așternu în scris toate obligațiunile pe care le accepta. Era cuprins de mare spaimă și dorea să pună la adăpost, la Constantinopol, un tezaur de recunoștință, pentru cazul în care vreodată ar fi nevoit să fugă din Italia și să caute ocrotire acolo.

Dar când veniră alte știri, despre căderea orașului Palermo și ocuparea Siciliei fără vărsare de sânge, Teudahad simți cum îi piere tot curajul. Se întrebă dacă nu cumva condițiile pe care le oferise lui Justinian, pentru a-l opri să invadeze Italia, au fost insuficiente; a-i promite lui Justinian Sicilia, după ce o și luase, putea să pară o obrăznicie – și ce valoare putea să aibă oferta de a trimite trei mii de soldați și un tribut anual, care nu se ridica la mai mult de douăzeci de mii în aur, ori renunțarea la

dreptul de a numi sau a pedepsi patricieni? Rechemă ambasadorul care pornise la drum și-l primi fără martori, acordându-i încredere și legându-l întâi cu cele mai năprasnice jurăminte că va păstra secretul pe care intenționa să i-l încredințeze. Secretul consta din aceea că, în cazul în care Justinian va respinge condițiile acestea, Teudahad era gata să ofere altele, mai avantajoase. Va abdica de la titlul regal și-i va preda lui Justinian întreaga guvernare a Italiei. Tot ce solicita în schimb era o viață retrasă, în îndestulare, de preferință în apropierea unui centru de cărturărie din Asia Mică, pe un domeniu, cu toate privilegiile și cu asigurarea unei rente anuale de cel puțin optzeci de mii de monezi de aur. Un mesager al său îl însoți pe ambasador, având asupra lui această ofertă scrisă, care urma însă să fie prezentată numai în cazul în care Justinian nu va accepta prima.

Ambasadorii sunt aleși pentru loialitatea și pentru spiritul de sacrificiu în slujba cauzei stăpânului lor regesc; astfel, ambasadorul lui Justinian nu șovăi să riște o pedeapsă cumplită pentru sufletul său, datorită încălcării jurământului față de Teudahad. Îl sfătui pe Justinian să respingă prima ofertă, deoarece mesagerul lui Teudahad avea gata pregătită alta, mai avantajoasă pentru împărat. Cea de a doua ofertă fu apoi prezentată și Justinian se grăbi să o accepte. Totuși, era cât pe ce să se tocmească în privința rentei anuale a moșiei, dar Teodora începu să ia în derâdere felul cum concepea el afacerile – era gata să riște pierderea Italiei de dragul câtorva saci cu monezi.

Până acuma toate decurseseră atât de avantajos pentru Justinian, încât cu greu i s-ar fi putut reproșa convingerea pe care începuse să o nutrească și anume că Dumnezeu îl privește cu o deosebită bunăvoință, credință pe care servilismul curtenilor săi nu se grăbi să o clatine. Dar înainte ca trimisul lui să fi avut vreme să se întoarcă în Italia și să ratifice tratatul cu Teudahad, întreaga situație politică se schimbă din nou. Două știri îl convinseră pe Teudahad că, la urma urmelor, procedase prosteste și supraestimase puterea lui Justinian de a-l lovi.

Prima știre se referea la Mundus. După capturarea orașului Spalato, dădu peste o mare armată a goților pe care, după o luptă crâncenă în care ambele părți suferiră pierderi grele, o înfrânse – dar el însuși căzu în cursul urmăririi inamicului înfrânt.

I se raportă lui Teudahad că, după această victorie nefericită, forțele imperiale scăzuseră în asemenea măsură, atât la număr cât și în privința moralului, încât se întorseseră în Iliria fără să lase măcar o garnizoană la Spalato. Cealaltă știre se referea la o răscoală serioasă, izbucnită în Africa de Nord. Belizarie ar fi fost, chipurile, pe punctul de a-și retrage forțele din Sicilia, pentru a restabili cu ajutorul lor ordinea în Africa. Voi povesti mai jos cât adevăr cuprindeau aceste știri din Africa. Oricum, efectul lor asupra lui Teudahad fu atât de puternic, încât atunci când sosi trimisul lui Justinian, îi vorbi într-un stil insultător și chiar amenință că-l va ucide, învinuindu-l neîntemeiat de adulter cu o doamnă de la Curte; regretă amarnic de a-i fi scris lui Justinian așa cum îi scrisese și acum declara sus și tare că ambasadorul minte și că cele două oferte, semnate de el, sunt falsuri.

Nobili goți din Consiliu îi dădură crezare. Nu-și puteau imagina că aleseseră un rege atât de laș și de trădător, precum reieșea din mesajul lui Justinian, care se arăta de acord să-și extindă suveranitatea asupra Italiei și să-i acorde lui Teudahad proprietatea pe care o solicitase. Ajunseră la concluzia că ambasada nu este decât o manevră iscusită din partea lui Justinian, care țintește să bage zădărniciune între ei și regele lor. Așa că ambasadorul și suita lui fură păziți cu strășnicie, ca niște prizonieri, și Teudahad trimise lui Justinian un mesaj sfidător, printr-un negustor de rând, acuzându-l de fățarnicie și trădare – Teudahad știa că goții îl vor ucide dacă nu-și reabilitează neîntârziat onoarea printr-o acțiune viguroasă oarecare. De asemenea, trimise o armată care să reocupe orașul Spalato, deoarece romanii se retrăseseră; începu să se poarte față de preoții ortodocși din Italia ca un adevărat opresor, și îl amenință pe papa cu moartea sau cu destituirea, dacă va mai fi prins vreodată purtând tratative secrete cu Constantinopolul.

Goții aveau, totuși, foarte puțină încredere în Teudahad, datorită faptului că scria versuri în latinește, purta discuții cu retori greci și se fălea cu vastele sale cunoștințe, dobândite prin învățătură. Pentru ei, o baladă germană despre o bătălie oarecare, un Tatăl Nostru și Crezul arian, rostite tot în limba germană, constituiau suficientă cultură. Nu degeneraseră, precum vandalii, sub vraja luxului și a civilizației; dar nici nu profitaseră de cei șaiszeci de ani de ședere în Italia ca să-și sporească puterile minții prin educație literară. Lipsa lor de

respect față de Teudahad nu se datora atât de mult facturii sterile a cărturăriei sale, cât mai mult faptului în sine de a fi cărturar. Printre altele, neglijaseră și sporirea calităților lor de luptători barbari, cu cunoștințele militare ce se pot dobândi din cărți. Mai ales, nu studiaseră arta fortificațiilor sau meșteșugul asediilor.

fondata în 1895
bpt
serie nouă

robert graves
comitele belizarie

★ ★

CAPITOLUL XIII

GREUTĂȚI ÎN AFRICA ȘI ÎN SICILIA

Priviți situația din punct de vedere al goșilor. De care primejdie trebuiau, în mod rațional, să se teamă, când nu îi amenința decât o forță de douăsprezece mii de oameni, în mare parte infanterie? Italia era a lor și de două generații trăiseră în raporturi de bună prietenie cu populația băștinașă. Aveau provizii de hrană mai mult decât suficiente, o flotă, bani și antrepozite militare; puteau mobiliza cu ușurință o sută de mii de călăreți și o sută de mii de arcași pedestri; erau în posesia unui număr de orașe cu ziduri foarte puternice. Mai adăugați că ostașii imperiali debarcați în Sicilia, deși declarați campioni ai credinței ortodoxe, erau, în cea mai mare parte, creștini din politețe și nici măcar nu se puteau face înțeleși de italienii de baștină, care vorbeau latina, nu greaca; și veți înțelege de ce, îndată ce goșii aflară despre răscoala din Africa și despre moartea lui Mundus, conteniră să considere că numele lui Belizarie constituie un factor care trage greu în cumpănă.

Să vă povestesc despre răscoală. A izbucnit de Paști, în anul Domnului 536. Câteva zile mai târziu, Solomon a debarcat la Siracusa dintr-o barcă deschisă, cu câțiva însoțitori epuizați și, împleticindu-se, a urcat de pe chei spre cartierul general al lui Belizarie, instalat în palatul guvernatorului. Se întâmplase ca în după amiaza aceea să mă aflu într-o odaie mică, împreună cu stăpâna mea, cu Belizarie și cu Teodosie; ne retrăseserăm aici după prânz și era cât pe ce să izbucnească ceva ce nu se deosebea prea mult de o ceartă. Teodosie făcuse o glumă cam prea ascuțită la adresa unei dogme oarecare din credința ortodoxă, ceea ce o amuzase pe stăpâna mea Antonina.

Belizarie nu zâmbise, ci îl întrebase pe Teodosie, pe un ton din care reieșea că se simte nedumerit, dacă s-a reconvertit la eunomianism.

— Nu, răspunse Teodosie. De fapt niciodată nu am nutrit această credință cu seriozitate.

— Foarte bine. Dar din moment ce te-ai convertit la adevărata învățătură, nu înțeleg de ce glumești pe seama ei.

Antonina îl apără pe Teodosie, zicând că a râde pe seama unor lucruri care-ți sunt dragi nu contravine loialității față de ele. Când Belizarie nu se declară de acord, ea ieși din defensivă și

porni la atac, întrebându-l de ce, dacă ortodoxia are atât de mare însemnătate pentru el, îngăduie unor eretici de toate nuanțele să se înroleze în Regimentul său de casă.

Belizarie răspunse:

— Asta este cu totul altă chestiune. Orice om are dreptul la convingerea religioasă care îi este pe plac, și are datoria, față de el însuși, să nu se lase îndepărtat de ea prin constrângere; dar nu are dreptul să jignească sensibilitatea vecinului său, afirmându-și această credință într-un fel jignitor pentru alții. Eu m-am născut în credința ortodoxă și m-am închinat ei cu zel. Mă jignește să-i aud învățătura batjocorită fără temei, precum la rândul meu nu aș batjocori fără temei credința nici unui om cinstit.

— Și dacă te-ai fi născut arian?

— Aș fi rămas, neîndoielnic, arian.

— În cazul acesta, toate părerile religioase constituie doctrină adevărată, dacă sunt nutrite cu sinceritate? Îl înghesui stăpâna mea.

— Părerea aceasta nu o accept. Dar spun că este bine să-ți păstrezi credința și este bine să respecti sentimentele altora.

Teodosie nu se scuză pentru gluma care-l jignise pe nașul său. Spuse numai atât:

— Nu pledez pentru nicio erezie. Sunt de acord cu tine că credința ortodoxă poate fi apărată logic împotriva tuturor ereziilor – îndeosebi având în vedere anumite premise mistice, bunăoară că papa de la Roma deține cheile Cerului, ca urmaș al Sfântului Petru.

Belizarie răspunse înțepat:

— Nu cred ca logica să aibă vreun rol în adevărata religie.

Teodosie râse:

— Un comentariu sceptic de-a binelea, nașule.

Belizarie explică, fără a-și pierde încă răbdarea:

— Religia e credință, nu filosofie. Grecii ionieni au inventat filosofia, ca să ia locul religiei; ceea ce îi transformă într-o seminiție lașă, de oameni vicleni.

Atunci, stăpâna mea Antonina întrebă:

— Dar oare filosofia nu este necesară, pentru a te oțeli împotriva unor eventuale nedreptăți? Este oare bine să rămâi credincios celor ce te pot nedreptăți?

— Este bine să-ți păstrezi credința și să ierți nedreptățile. A-ți încălca credința înseamnă a păcătui împotriva ta.

Teodosie remarcă:

— Dar cu cât este mai slabă credința unui om, cu atât va păcătui mai puțin împotriva lui însuși, încălcând-o.

Belizarie răspunse amabil:

— Asta nu ne privește, finule. Toți câți ne aflăm aici suntem oameni de onoare.

În clipa aceasta am surprins o privire fulgerătoare pe care o schimbă stăpâna mea și Teodosie, de parcă și-ar fi spus: „Ah, dragă Belizarie, ne măgulești. Poate că simțul nostru al onoarei nu este chiar atât de fanatic ca al tău.”

Nu am uitat niciodată această conversație și această privire, în lumina raporturilor care intervenim mai târziu între stăpâna mea și Teodosie. În orice caz, un lucru este sigur: că Teodosie acceptase botezul numai ca un mijloc pentru a-și îmbunătăți situația personală și nu era mai creștin decât eram eu sau stăpâna mea. A mărturisit o dată stăpânei mele:

— Singurul autor, dintre cei care au scris despre creștinism, a cărui lectură mi-a făcut plăcere este Celsus.

Acest Celsus este anatema. A trăit în vremuri păgâne și a scris despre creștinii timpurii cu un haz necruțător. S-a dus chiar până în Palestina, ca să cerceteze neamurile lui Isus și susținea că l-a găsit înscris în rolurile militare, ca fiu al unuia Panterus, un soldat grec din Samaria.

— Și este demn de remarcat, adăugă Teodosie, că, după Ioan Evanghelistul, Isus nici nu și-a negat obârșia samariteană, când preoții l-au acuzat de ea.

Fiecare este îndreptățit să-și aibă propriile sale credințe și păreri, precum afirmase Belizarie. Dar Teodosie își ascundea gândurile de toți, în afară de stăpâna mea Antonina – dacă, într-adevăr, le dezvăluia în fața ei. Deși eu nu dădeam crez bârfelilor stupide ale servitorimii despre stăpâna mea și Teodosie – cum că ar fi fost văzuți odată sărutându-se pe după un paravan sau, cu un alt prilej, ieșind împreună dintr-o pivniță întunecoasă – aveam totuși un puternic presentiment, în sensul că într-o bună zi stăpâna mea și tânărul vor fi cuprinși de patimă și în felul acesta îl vor nenoroci atât pe Belizarie, cât și pe ei înșiși. Căci fiind ateu sau, cel puțin, sceptic, ce scrupule morale avea Teodosie? În ce o privește pe stăpâna mea, ea trăise în zilele de

odinioară o viață foarte liberă, și față de primul ei soț, negustorul, nu fusese nicidecum credincioasă, considerându-și trupul ca o proprietate a ei, de care era liberă să dispună după bunul plac. Dragostea ei față de Belizarie era de netăgăduit; dar nu puteam prevedea dacă această dragoste va fi în stare să o rețină de la a da curs unei pasiuni față de Teodosie, pasiune care se putea isca oricând.

Când Belizarie zise: „Toți câți ne aflăm aici suntem oameni de onoare”, m-am întristat. Îl iubeam, ca pe un erou nobil ce era, dar loialitatea mea față de dânsul venea numai în al doilea rând, fiind subordonată loialității față de stăpâna mea, datorită recunoștinței pentru marea considerație cu care ea mă tratase dintotdeauna.

Acesta a fost deci momentul în care se anunță sosirea lui Solomon. Intră în încăpere gâfâind, abia în stare să vorbească. Stăpâna mea mă trimise după o cupă de vin care să-l mai învie; o și deșertă imediat. Discreția mea fiind dincolo de orice îndoială, mi se îngădui să rămân și să ascult povestea pe care avea a o relata.

Solomon afirma că în spatele tulburărilor se află femeile vandale. Acestea îi convinseseră pe noii lor soți că împăratul i-a înșelat pur și simplu, privându-i de zestrea care li se cuvenea prin căsătorie – în speță casele și pământurile care le reveneau de drept. Aceleași femei ațâțaseră și indignarea față de edictele religioase opresive ale lui Justinian: arienii nu puteau primi sfintele taine și nu li se dădea nici măcar puțină apă sfințită cu care să-și stropească pruncii, ca să-i boteze. Exista acum o întreagă prăsilă de copii recent născuți, toți arieni, care, dacă se întâmpla să moară nebotezați, erau osândiți pe vecie; ceea ce pricinuia mare grijă taților goți din Tracia și huni herulieni. Răscoala fusese fixată pentru Duminica Paștilor, care în anul acela cădea în ziua de douăzeci și trei martie. Conspiratorii hotărâseră să-l asasineze pe Solomon, în timp ce el va lua parte la o ceremonie în cinstea învierii lui Hristos, în Catedrala Sfântului Ciprian. Solomon nu bănuia deloc primejdia care-l amenința, deoarece secretul fusese extraordinar de bine păstrat, în ciuda faptului că jumătate din soldații propriei sale gărzii erau implicați în complot, fiind căsătoriți cu femei vandale și dorind să aibă parte la împărțirea pământurilor și caselor.

Momentul ales pentru asasinat era cel al înălțării hostiei în fața altarului mare (o acțiune despre care se crede că îi conferă însușiri miraculoase); căci întreaga adunare se va afla atunci prosternată cucernic și se putea da o lovitură bruscă, ucigătoare. Dar când soldații arieni intrară, cu mâinile pe garda pumnalelor, încurajându-se unul pe altul din cap și înghiontindu-se, îi cuprinse deodată un sentiment de groază, amestecat cu respect. Proporțiunile ample și bogăția catedralei, cântecul încet, solemn, al corului, lumânările și tămâia, prapurii și ghirlandele de flori primăvăratece, preoții venerabili, în odăjdii lor brodate, adunarea neînarmată, în straie de sărbătoare, care se ruga – toate acestea îi impresionară profund pe arieni. Erau în stare să ucidă, dar nu să comită un sacrilegiu. Când se opriră, nehotărâți, slujitorii bisericii și ai Domnului, călcând fără zgomot, veniră, parcă lunecând, la ei, trăgându-i imperios de mâneci în jos și îndemnându-i să se prosterneze la fel ca și ceilalți. Unul câte unul se supuseră și luară parte la restul ceremoniilor, de parcă ar fi fost de credință ortodoxă. Când se aflară însă din nou afară, fiecare îl acuză pe vecinul său de lașitate și de moliciune și jură că el însuși ar fi săvârșit isprava, dacă cel puțin încă un singur om ar fi stat alături de el.

Declarațiile acestea și certurile avură loc în piața publică și în curând Solomon auzi de toată povestea; dar când ordonă arestarea conspiratorilor, oamenii din garda lui personală nu se grăbiră defel să-i dea ascultare. Apoi, conspiratorii, cărora li se alipi încă un număr de soldați nemulțumiți, părăsiră Cartagina și începură să jefuiască suburbiile.

Solomon se trezi neputincios în fața acestor nemulțumiți: trupele lui refuzară să mărșăluiască împotriva lor. În cea de a cincea zi, convocă o adunare generală la Hipodrom, unde se adresa soldaților, marinarilor și ofițerilor de poliție adunați, încercând să obțină de la ei un nou jurământ de loialitate. Aceștia însă îl huiduiră, azvârliră bolovani după el și apoi începură să-și bată și să-și ucidă ofițerii. Tăiară gâtul șefului de stat major al lui Solomon; apoi Pharas, herulianul, care se declară cu hotărâre loial față de fratele său de sânge, Belizarie, fu rănit mortal de săgețile propriilor săi oameni. Herulienii fermentau acum din nou *kavasse*, deoarece albina le fusese restituită.

În felul acesta răskoala deveni generală, întreaga armată începu să prade cartierul prăvăliilor din centrul Cartaginei și antrepozitele din port. În momentul acela, te puteai crede la Constantinopol, în timpul „Răzmeriței Victoriei”, cu deosebirea că nu incendiau case și nu purtau cocarde Albastre sau Verzi – și nu exista la îndemână un Belizarie care să o înăbușe. Solomon găsi pentru moment azil în Capela Doamnelor din palatul lui Geilimer, dar de îndată ce i se ivi ocazia, fugi și se îndreptă spre docuri. Acolo, rechiziționă o barcă și după zece zile de vâslit, iată-l, în sfârșit, aici.

După ce Belizarie îi puse lui Solomon câteva întrebări, o anunță pe Antonina:

— Plec imediat la Cartagina. Este ceea ce ar aștepta împăratul de la mine. Tu rămâi aici și iei hotărâri ca locțiitor al meu.

— Câte trupe iei cu tine?

— O sută de cuirasieri.

— Au să te omoare, nebunule.

— Mă voi întoarce aici, sănătos și nevătămat, înainte de sfârșitul lunii.

— Trebuie să vin cu tine, Belizarie.

— Numai în tine am încredere pentru a conduce treburile de aici.

— Dar eu nu pot avea încredere în mine. Lasă-mă să vin cu tine. Nu vreau să fiu refuzată.

— Antonina, în privința aceasta trebuie să mă ascuți. Îți poruncesc, în numele împăratului.

În felul acesta se întâmplă ca – fără voia ei – stăpâna mea să rămână la Siracuză, cu Teodosie; și nu se mai aștepta să-l revadă pe Belizarie în viață. Dacă este adevărat că a încălcat vreodată jurământul rostit la căsătoria cu Belizarie, atunci în această împrejurare l-a încălcat. Dar ea a negat până la urmă, și nimeni nu o putea contrazice, căci a fost dintotdeauna o femeie foarte discretă. Ca istoric, am sarcina de a spune adevărul dar, de asemenea, este de datoria mea, ca servitor credincios ce mă aflu, să nu o trădez pe stăpâna mea. Spre norocul meu, această misiune și această datorie nu sunt în conflict. Pot jura că nu știu nimic sigur.

La Cartagina, răsculații jefuiseră orașul după pofta inimii și puseseră mâna pe casele și pământurile care le-au plăcut; apoi

ieșiră în marș ca să-și unească forțele cu un alt grup de răzvrătiți, alcătuit din trupele acelei coloane căreia Solomon îi încredințase asediul plicticos al Muntelui Aures. Curând, escadroanele lor reunite se cifrară la șapte mii de oameni, și pe deasupra li se mai alipiră o mie de vandali. Patru sute dintre aceștia erau prizonieri fugiți, care nu de mult fuseseră pe drum de la Constantinopol spre granița persană; dar în dreptul insulei Lesbos atacaseră și biruiseră echipajele navelor de transport și se îndreptaseră nu spre Antiohia, ci înapoi, spre Africa de Nord, unde debarcaseră într-un punct izolat, aproape de Muntele Pappua, și mășăluiseră spre Muntele Aures. Intenționaseră să se alieze cu maurii rebeli, dar în loc de asta se raliară răsculaților din armata imperială, care îi primiră cu căldură. Ceilalți vandali erau refugiați ce stătuseră ascunși prin locuri obscure, încă de la cucerirea Cartaginei și acum, în sfârșit, îndrăzniseră să iasă la lumină. La stațiile de poștă se găsiră cai pentru ei.

Răsculații aleseră drept comandant un soldat simplu, un trac energic și capabil, numit Stotzas, și-apoi se îndreptară iarăși spre Cartagina, proclamând întreaga dioceză o Republică a Soldaților. Din partea cetățenilor nu trebuiau să se aștepte la niciun fel de rezistență. Sosiră în dreptul zidurilor în amurg, în cea de a șaptea zi a lui aprilie și făcură bivouac, plănuind să intre în oraș în dimineața următoare. Dar în aceeași seară Belizarie sosi pe mare, însoțit de o sută de cuirasieri aleși, și începu neîntârziat să caute prin toată Cartagina câteva unități loiale; înainte de a se crăpa de ziuă, găsi două mii de oameni. Dintre aceștia șase sute erau recruți din rândurile romanilor africani, înregimentați cu forța de poliția călare, iar cinci sute erau vandali, oameni trecuți de cumpăna vârstei, cărora Belizarie le îngăduise să trăiască nestingheriți la casele lor și care acum se prezentară voluntar, din recunoștință, ca să-l ajute. Și mai era un număr de mauri prieteni. Soldați care să nu se fi răzvrătit nu se găsiră mai mult de cinci sute. Dar pe atunci exista o vorbă, cum că numele lui Belizarie face cât cincizeci de mii de soldați. Când răzvrățiții afluă de sosirea lui neașteptată, se considerară într-o inferioritate numerică ca de la cincizeci și două de mii la opt mii, își ridicară imediat tabăra și fugiră spre interior. Se îndreptară spre Muntele Aures, unde intenționau să-și lege soarta cu cea a maurilor. Belizarie îi urmări și-i ajunse la

cincizeci de mile depărtare, la Membresa, un oraș fără ziduri, pe râul Bagrades. Aici i se ivi prilejul de a da o bătălie de o factură inedită: împotriva propriilor săi soldați.

În popor, cinstea victoriei i se atribuie acum, îndeobște, Sfântului Ciprian – căruia legenda îi acordă și o apariție personală, în catedrală, în acea memorabilă dimineață de Paști (travestit în stingător de lumânări, dar cu aureola vizibilă) în scopul de a-i dezarma pe asasini și a-i sili să se prosterne. Căci la Membresa, vântul Sfântului Ciprian se stârni iarăși pe neașteptate și în anotimp nepotrivit, suflând puternic în fața răsculaților, tocmai în clipa în care cele două armate erau pe punctul de a angaja bătălia. Stotzas își dădu seama ca, din pricina vântului, săgețile oamenilor săi vor pierde din viteză; de aceea ordonă ca jumătate din cavaleria lui să vireze spre o poziție adăpostită, de pe flancul drept, și să-și folosească arcurile de acolo. Manevra aceasta fu executată încet și în dezordine. Belizarie, aflându-se în fruntea cavaleriei sale, șarjă imediat împotriva punctului în care stăruia cea mai mare confuzie, și anume împotriva escadronului vandal. Căci vandalii, nefiind arcași, nu erau siguri dacă li se cere să se deplaseze sau să stea locului. Șarja subită îi frânse și armata răsculaților fu tăiată în două părți; amândouă cedară când coloana lui Belizarie se împărți în două și coti, în plin galop, împotriva spatelui fiecăruia.

Așa se întâmplă ca multe femei vandale să-și schimbe pentru a doua oară soții. Când răsculații se împrăștiară în deșert – fiecare pe socoteala lui – femeile fură lăsate în urmă, în tabără, și capturate de oamenii lui Belizarie, împreună cu restul prăzii. Cei mai mulți morți erau vandali; îndată ce victoria deveni incontestabilă, Belizarie ordonă oamenilor săi să nu-i mai atace pe rebeli, care acum s-ar putea întoarce la supunere; într-adevăr, o mie de fugari se predară bucuroși și li se acordă iertare.

Belizarie ar fi continuat urmărirea și chiar chemă garnizoana loială de la Hippo și trupele staționate în Maroc ca să-l ajute să înfrângă răscoala. Dar având un singur trup, și acesta nefiind divin, nu putea fi concomitent și în Sicilia și în Africa, și tocmai sosise un mesager al stăpânei mele Antonina, raportând izbucnirea unei alte răscoale, la Siracuza. N-avea încotro, fu nevoit să-l lase pe Hildiger, viitorul său ginere, la comanda

provizorie a armatei din Africa, și se întoarse cu cei o sută de oameni ai săi la Cartagina și apoi, pe mare, la Siracuza.

Totuși, precum se dovedi ulterior, în Sicilia nu avusese loc o răscoală a soldaților, ci numai un incident și anume: un general de infanterie, numit Constantin, refuzase să accepte ordine de la stăpâna mea Antonina, în calitate de locotenentă a lui Belizarie. Declară că nu face parte din îndatoririle sale să dea ascultare unei alte femei, decât împărătesei, în anume probleme civile a căror conducere împăratul i-o încredințase prin delegație: după obiceiul roman, imemorabil, femeile nu puteau fi numite la vreo comandă militară. Stăpâna mea îl puse pe Constantin sub arest sever; ceilalți generali, camarazii săi, fiind solidari cu dânsul, conteniră să-i trimită stăpânei mele rapoartele zilnice, trimițându-le, în schimb, celui mai vârstnic ofițer din rândurile lor, care era Ioan Sângerosul. Întorcându-se, Belizarie îl eliberă pe Constantin, dar îi vorbi cu multă severitate și lui și celorlalți generali; le spuse că socotește acțiunea lor ca datorându-se ignoranței, și jignitoare la adresa lui. S-a dovedit de mult că o femeie cu minte și curaj nu numai că este în stare să comande cu autoritate trupele (precum o făcuse soția lui, Ilustra Doamnă Antonina, în timpul marșului asupra Cartaginei), dar chiar să le ducă și la victorie. Oare Zenobia de Palmyra¹⁵, călărind îmbrăcată în zale, în fruntea trupelor ei, nu salvase Imperiul de Răsărit de invazia lui Sapor Persanul? Pe deasupra, Doamna Antonina era reprezentanta lui investită, deținând și sigiliul său. Prin această nesupunere, venită la timpul cel mai nepotrivit, l-au forțat să se întoarcă din Africa și l-au împiedicat să-și ducă la bun sfârșit acțiunea împotriva răsculaților. Soldatul Stotzas continua să fie liber și va pricinui probabil noi încurcături.

Îi răspunseră în puține cuvinte, dar Constantin făcu o aluzie, cum că Belizarie nu cunoaște ambele fețe ale poveștii. Nedând ascultare unei femei care nu ținea seama de adevăratele lui interese, nu avusese intenția de a-l insulta pe Belizarie, ci mai degrabă de a-l onora. Constantin nu voia să pună mai multe și-l lăsă pe Belizarie tulburat.

¹⁵ Zenobia, regină a Palmyrei (266-272 e.n.) Profitând de criza imperiului roman, s-a emancipat de sub autoritatea acestuia, extinzând dominația regatului Palmyrei asupra Siriei, Egiptului și a unor teritorii din Asia Mică.

Dar în aceeași seară, o fată încasă numită Macedonia, veni în secret la Belizarie și-l preveni că stăpâna mea Antonina și Teodosie sunt amănți și ca situația aceasta a devenit un scandal public. Afirmă că nu încape nicio îndoială că acesta este motivul pentru care atât Constantin cât și ceilalți generali se vădiseră atât de puțin dispuși să dea ascultare stăpânei mele. Macedonia făcu aceste dezvăluiri din răzbunare, deoarece cu două zile mai înainte stăpâna mea o legase de piciorul unui pat și o biciuise, pentru purtare proastă. „Purtarea proastă” consta dintr-o legătură amoroasă rușinoasă, cu Fotius, care avea acum șaptesprezece ani și care venise cu noi în Sicilia. Macedonia socotea nedrept ca stăpâna noastră, care era o femeie căsătorită, să comită un adulter, totuși pe ea să o biciuiască necruțător, pentru un simplu păcat trupească. Dar Macedonia nu deținea nicio dovadă că stăpâna mea este vinovată, de aceea era obligată să născocească dovezi. Convinse doi paji mititei, ostateci regali mauri, să-i susțină povestea. Aceștia doreau să se răzbune pe stăpâna mea, deoarece, ca ostateci, se așteptaseră să fie tratați princiar; dar când părinții lor se răsculară, stăpâna mea îi puse să lucreze cu mâinile și, de asemenea, ordonase să fie biciuiți, ori de câte ori fuseseră prinși că fură sau că se poartă urât. Erau niște mincinoși atât de desăvârșiți, sau Macedonia îi învățase atât de bine, încât Belizarie nu avea cum să nu dea crezare poveștii lor, elaborată extrem de amănunțit; și se simți dintr-odată de parcă s-ar fi aflat pe o corabie căreia i s-a sfărâmat lanțul ancorei, într-o furtună stărnită din senin. Dar Macedonia îl legase cu jurământ să nu dezvăluie în fața soției sale de unde a venit învinuirea, nici să-i cheme pe dânsa sau pe paji, ca martori ai acuzației de adulter. Mâinile lui Belizarie erau astfel legate. Eu însumi habar n-aveam de ce se petrece, dar băgai de seamă că Belizarie pare dintr-odată profund nefericit și, totodată, mânios peste măsură. Totuși izbuti să-și ascundă sentimentele, pretextând că i-ar fi rău de la stomac și că este îngrijorat de mersul treburilor de la Cartagina și de nesupunerea generalilor.

Nu pot spune ce gânduri mocneau în cugetul său, dar pot ghici cu aproximație. În primul rând, cred că voia să-l ucidă pe Teodosie pentru ingratitudea și trădarea de care dăduse dovadă, și din inima lui nu putea lipsi nici fireasca gelozie. Apoi, cred că dorea să o ucidă pe stăpâna mea Antonina pentru

necredința ei, îndeosebi pentru că el avusese încredere desăvârșită într-însa și trăise o viață castă. Apoi, dorea să se sinucidă, de rușine: Teodosie era fiul său adoptiv, de aceea crima comisă constituia un incest. Pe de altă parte, datoria lui de creștin era să-și ierte dușmanii. Stăpâna mea fusese până atunci cea mai desăvârșită dintre soții și el continua să o iubească cu pasiune; și-și aduse aminte că, de curând, ea pledase să-i dea voie să-l însoțească la Cartagina, deși s-ar fi putut prea bine să piară acolo. Mai mult, ea îi declarase fățiș că nu are suficientă încredere în ea însăși să rămână singură la Siracusa, așa că i se păru că Teodosie o sedusese prin vreun meșteșug diabolic, împotriva dorințelor ei.

Nu-l voi nedreptăți pe Belizarie sugerând ideea că mai exista un considerent care să fi avut o anumită pondere, deși acesta ar fi ocupat primul loc în mintea oricărui alt bărbat aflat în poziția lui: anume că stăpâna mea va fi susținută de Teodora, care nu va șovăi să-l pedepsească pentru „a-și fi luat aere”, dacă se răzbună pentru adulterul ei. Cea mai mică dintre pedepsele la care se putea aștepta în eventualitatea aceasta, era o pătură azvârlită peste cap. Dar teama de Teodora nu l-ar fi abătut niciodată de pe o cale pe care o considera cinstită; este însă posibil ca până și în acest chin al cugetului său să-și fi adus aminte de loialitatea sa față de Justinian, care-i ordonase să poarte război împotriva goților. Orice fel de acțiune pripită sau violentă ar fi provocat dușmănia Teodorei; și dacă ar fi fost rechemat, Africa de Nord și Sicilia ar fi din nou, și încă foarte curând, pierdute pentru imperiu. Își dădea prea bine seama că niciunul dintre subalternii săi – deși mulți dintre ei erau oameni viteji – nu vedea ansamblul situației strategice și nu avea aptitudini de conducător.

În aceeași seară trimise după mine și-mi vorbi între patru ochi, zicându-mi:

— Eugeniu, tu ai fost mai mult decât un servitor, ai fost un bun prieten al stăpânei tale și al meu. Pot să-ți încredințez o misiune secretă? Dacă nu este îndeplinită repede, de o persoană discretă, cred că am să înnebunesc.

I-am răspuns:

— Da, stăpâne. Dacă e vorba de bunăstarea ta sau a stăpânei mele.

Sub niște amenințări teribile, îmi interzise să dezvălui misiunea; și apoi mă învăță ce am de făcut. Trebuia să mă duc la Teodosie și să-i spun:

— Iată rasa unui călugăr, și iată niște foarfeci cu care să-ți tai părul după tipicul călugărilor, și iată o pungă cu bani; în docuri există o corabie care în zori ridică pânzele în direcția Efesului. Numele căpitanului este cutare. Dacă nu te îmbarci imediat, vei fi un om mort. La Efes trebuie să intri într-o mănăstire și să depui votul castității veșnice.

Dar cu niciun preț nu trebuia să rostesc numele lui Belizarie.

Mi se făcu frică. De când îl cunoșteam, nici măcar în acea dimineată timpurie, la Tricamaron, în tabăra ocupată, nu-l văzusem pe echilibratul Belizarie atât de agitat. Dar în același timp mi-era frică de stăpâna mea. Dacă Teodosie îi va spune de la cine a primit acest avertisment, ea mă va suspecta de conspirație împotriva-i și poate mă va ucide. A-i transmite lui Teodosie un asemenea mesaj fără a i-l raporta întâi ei, era extrem de primejdios; nu puteam refuza, totuși, misiunea; și apoi, eram de părere că îndepărtarea lui Teodosie de pe scenă, fără niciun alt scandal, este spre folosul stăpânei mele. M-am dus, tremurând, la Teodosie, și i-am comunicat mesajul, dându-i să înțeleagă cât de puțină plăcere îmi face să fiu mesager în această chestiune. Cunoscându-mi caracterul, mă crezu și-și dădu seama că avertismentul este serios.

Ghici din partea cui vine și zise:

— Spune-i nașului meu că într-adevăr nu știu de ce este mânios, afară de cazul că am fost calomniat pe nedrept. Am conștiința curată, dar am mulți dușmani.

Când l-am implorat să nu-i divulge stăpânei mele Antonina că mesajul i-a parvenit prin mine, jură că n-o să-i spună. Trebuie să recunosc că și-a respectat cu cinste jurământul. Luă rasa și foarfecele și banii și se duse drept la docuri, fără a-i trimite vorbă Antoninei. Așa că m-am dus înapoi și i-am raportat lui Belizarie spusele lui Teodosie.

Vă puteți închipui că, de grijă, stăpâna mea își ieși din minți, când scumpul ei Teodosie dispăru fără un cuvânt: se temu, firește, că a fost ucis – poate de către Constantin – și era neconsolată. Nebănuindu-l pe Belizarie, îi ceru să pornească imediat cercetări pentru a-l căuta pe Teodosie, ceea ce el acceptă; chiar eu am fost însărcinat să aflu când și unde fusese

văzut ultima oară. Nu fu defel greu să liniștesc cugetul stăpânei mele, știind unde trebuie să caut. Am găsit repede câți va soldați în docuri, gata să jure că-l văzuseră pe Teodosie; căci se pare că nu îmbrăcase straiile de călugăr înainte de a ajunge pe bordul corăbiei. Așa că ea se convinge, cel puțin, că plecase de bună voie. Dar era hotărâtă să dea de capătul întregii chestiuni. Bănuielile ei fură trezite de un anumit aer triumfător arborat de Fotius, despre care știa că este gelos pe Teodosie; era lesne de dedus că Macedonia fusese amestecată în dispariția lui Teodosie. Până la urmă, reuși să-i sperie atât de rău pe cei doi paji, încât aceștia făcură mărturisiri depline.

Între timp Fotius, necugetat, îi încredință lui Constantin secretul; iar Constantin, pe care-l ustura încă tratamentul aplicat de Antonina, era încântat de prilejul de a râde pe seama ei și a lui Belizarie. În dimineața celei de a doua zile după dispariția lui Teodosie, întâlnindu-l pe Belizarie în Piața Principală, îl salută și-i zise, rânjind:

— Bine ai făcut că l-ai izgonit pe acest Paris trac, mare Menelaos; dar vina este mai degrabă a reginei Elena.

Belizarie găsi că nu-i de demnitatea lui să-i răspundă, de aceea îi întoarse lui Constantin spatele. Mai mulți soldați îl văzură, și cum nu auziseră observația inițială, le făcu o impresie penibilă.

Stăpâna mea Antonina vorbi acum pe față cu Belizarie. Ce se petrecu între ei doi, nu știu. Dar îl convinge că Macedonia mințise și este limpede că el se simți deopotrivă ușurat și rușinat. Trimise o corabie rapidă să-l cheme îndărăt pe Teodosie; și Macedonia fu biciuită, înfierată și trimisă la o mănăstire de maici unde să-și petreacă restul zilelor. Și băieții-paji fură biciuiți și înfierați și trimiși să lucreze în minele de argint. Că stăpâna mea ar fi smuls, cu ajutorul meu, limba Macedoniei, că a tăiat-o bucăți-bucăți și a aruncat bucățile în mare, este o minciună răspândită mulți ani mai târziu de secretarul Procopius, cu intenția de a o discredita. Nu spun că Macedonia nu ar fi meritat această pedeapsă, sau că stăpâna mea, în furia ei, nu a amenințat-o.

Curând, toate erau în bună regulă între stăpâna mea și soțul ei. Dar Teodosie nu se întoarse, corabia care a fost trimisă în urma lui neizbutind să-l ajungă din urmă. Totuși, Belizarie îi scrisese la Efes îndemnându-l să se întoarcă și în ziua judecării

Macedoniei făcu și o mărturisire publică a greșelii sale. Toate gurile tăcură, de frică.

Belizarie aștepta acum ordinul lui Justinian pentru a invada Italia; dar acesta întârzie mult, deoarece împăratul era dezorientat de moartea lui Mundus. Belizarie primi instrucțiuni să nu întreprindă deocamdată nimic, dar să se țină gata de acțiune până ce va primi vestea căderii orașului Spalato; atunci să pornească marșul asupra Romei. Armata din Iliria, reîntărită, ocupă Spalato în septembrie; în octombrie, Belizarie află vestea și fu deci în situația de a-și începe marșul. Stăpâna mea îl ajutase mult în înfăptuirea planurilor, căci în timpul absenței sale în Africa purtase negocieri secrete cu ginerele regelui Teudahad, care comanda forțele goților din Italia de Sud. Reuși să facă cunoștință cu acesta și-l puse să-i promită că în ziua în care va începe invadarea teritoriului său de către armata noastră, va dezerta. De aceea, când Belizarie – lăsând în urmă câte o garnizoană la Palermo și Siracuza, orașe ale căror întărituri le îmbunătățise simțitor – trecu strâmtoarea Messinei și mărșăluie asupra orașului Reggio (unde sunt așezate minele de aur) acest vandal laș dezerta la noi, cu câțiva dintre camarazii săi, și-și lăsă oamenii fără căpetenie. Ulterior plecă la Constantinopol, unde, după ce renunță la credința ariană, i se acordă rang de patrician și i se dădură mari proprietăți. Aflând aceste vești, regele Teudahad îl invidie.

Invadarea Italiei de Sud nu se transformă deci într-o bătălie desfășurată, ci într-o simplă înaintare, goții risipindu-se în toate direcțiile.

Înaintând spre nord, de-a lungul coastei, însoțiți de flotă, nu întâlnirăm niciun fel de rezistență, până devreme în luna noiembrie, când ajunserăm la Neapole. Acest nobil oraș era puternic întărit și apărat de o garnizoană de goți, despre care se spunea că are aproape același efectiv ca și armata noastră.

Pe patru căi se poate acționa în fața unei fortărețe vestită ca de necucerit. Prima este de a o lăsa în voia ei și a ataca inamicul într-un punct mai slab. A doua este de a o înfometa. A treia e de a forța capitularea prin mită, amenințare sau viclenie. A patra de a o lua prin surprindere, după ce se descoperă că, la urma urmelor, are totuși, undeva, un punct vulnerabil pe care inamicul, în exagerata lui încredere de sine, l-a neglijat. Belizarie nu putea lăsa Neapole necucerit și înainta mai departe; dacă

proceda astfel, orașul ar fi slujit ca punct de adunare pentru toate forțele risipite ale goților, pe o rază de o sută de mile. De după adăpostul zidurilor masive ar fi fost detașate mereu noi și noi coloane pentru a recuceri Italia de Sud – iar micile garnizoane, pe care le lăsase în urmă, în orașele principale, ar fi fost covârșite de număr. Nici nu putea înfometa Neapole, deoarece orașul era extrem de bine aprovizionat cu cereale, principalele silozuri ale negoțului cu grâne africane fiind așezate în incinta zidurilor; afară de asta, dacă zăbovea prea mult la Neapole, dădea goților prilejul de a aduna împotriva lui, în nord, o mare armată. Dar nu era exclus ca orașul să fie convins să capituleze, printr-o amenințare care să-i înspăimânte.

Întâi își ancoră flota în port, dincolo de raza de acțiune a mașinilor de asediu de pe zidurile orașului și făcu tabără în suburbii, unde, prin escaladare în zori, cuceri cu ușurință o parte exterioară, înaintată, a fortificațiilor. Apoi trimise o scrisoare către Părinții orașului Neapole, informându-i pe scurt că așteaptă ca ei să-i predea orașul, fără altă tergiversare.

Primarul italian veni la el, apărât de un steag de armistițiu, dar cu doi goți ca martori; nu se vădi defel binevoitor, mai-mai să-i spună lui Belizarie în față că încearcă să creeze impresia falsă a unei forțe militare covârșitoare, când în fapt forțele sale sunt foarte slabe.

— Consider că este o acțiune foarte puțin prietenoasă, zise primarul, să ne impui nouă, italieni de baștină, povara unui răspuns la mesajul tău. Soldații din garnizoană sunt goți și noi nu îndrăznim să-i înfruntăm, deoarece suntem neînarmați. Iar ei nu se vor preda, nici mituiți, nici amenințați, deoarece regele Teudahad abia deunăzi i-a trimis aici, cu ordinul de a se apăra până la ultimul om – luându-le întâi soțiile și copiii ostateci și amenințând să-i ucidă, dacă orașul cade. Ți propun să nu-ți pierzi vremea aici, ci să înaintezi mai departe spre Roma. Căci, dacă iei Roma, Neapole se va preda neîndoielnic, și dacă nu vei izbuti să iei Roma, Neapole nu-ți va fi de niciun folos.

Belizarie răspunse pe scurt:

— Nu-ți cer lecții de strategie. Dar am să-ți spun atât: sunt soldat de mulți ani, și am văzut lucruri cumplite când s-au jefuit orașe care nu s-au predat când li s-a cerut. Doresc din toată inima să evit o experiență asemănătoare la Neapole. Dacă convingi garnizoana de goți să se predea, toate străvechile

voastre privilegii vor fi confirmate și extinse, iar garnizoana va avea libertatea fie să intre în rândurile forțelor imperiale, fie să iasă încolonată din oraș, cu trecere liberă. Dar (și se întoarce spre martorii goți) vă previn pe voi, goților, dacă alegeți lupta, soarta voastră va fi cea a regelui Geilimer și a vandalilor săi.

Unul dintre goți spuse:

— Nu este oare adevărat că orașul Cartagina, care a trăit fericit sub vandali și care s-a supus fără condiții armatei tale, a fost de curând prădat de soldații împăratului?

Belizarie răspunse:

— Nu de soldații împăratului, ci de cei ai diavolului.

Gotul replică:

— Pentru noi, este același lucru.

Conferința se întrerupse în punctul acesta; dar primarul îl asigură pe Belizarie, în taină, că va face tot ce-i stă în putință pentru a-i convinge pe concetățenii săi să deschidă porțile, sfidându-i pe goți, care în fapt nu numărau decât o mie cinci sute de oameni. Totuși, trei sute de soldați iscusiți ar fi fost de ajuns pentru a apăra un oraș atât de puternic, chiar și față de treizeci de mii de asediatori, iar Belizarie nu avea mai mult de zece mii, fiind obligat să detașeze două mii de oameni, pentru misiuni de garnizoană, în Sicilia și Italia de Sud.

Neapole nu s-ar fi supus nici sub apăsarea foametei sau setei. Negustorii evrei, care controlau comerțul cu cereale, își puseră grânarele la dispoziția publică și oferă serviciile unui număr de marinari și paznici evrei din slujba lor; aceștia erau cu toții instruiți în mânuirea armelor. Dacă Belizarie tăia apeductul orașului – precum procedă curând după aceea – înlăuntru se aflau destule izvoare și fântâni pentru a asigura apă tuturor nevoilor gospodărești. Părinții orașului expediară lui Teudahad un mesaj prin care îl asigurară de loialitatea lor, dar îl rugară să trimită o armată pentru a-i despresura.

Singura speranță de a cuceri Neapole consta acum dintr-o acțiune de surpriză. Dar unde se putea găsi punctul vulnerabil al fortificațiilor?

CAPITOLUL XIV

ASEDIEREA ORAȘULUI NEAPOLE

Belizarie studie întăriturile de la Neapole din toate unghiurile posibile. Nu izbuti să descopere în toată circumferința niciun punct slab în care berbecele de asediu sau galeria ar fi putut fi folosite cu spor, dar încercă un asalt prin surprindere, dinspre port, în timpul nopții; trimise un grup de munteni isaurieni, care sunt cățăărători înnașcuți, să escaladeze zidurile semețe într-un punct în care mortarul putrezit îngăduia priză mâinilor și picioarelor. Un om ajunsese sus, pe creneluri, și legă în liniște o frânghie de parapetul dintre două ambrazuri, și apoi tovarășii săi porniră în sus, cățărându-se pe această frânghie; dar fură descoperiți de un străjer evreu, care îi trezi pe ceilalți evrei dintr-o gheretă de gardă apropiată. Abia patru sau cinci munteni ajunseseră să prindă picior, când frânghia fu tăiată de evrei și toți ceilalți își găsiră moartea, prăbușindu-se din înălțimea întăriturilor. Aceeași soartă o avu și o tentativa întreprinsă dinspre uscat. Aici, într-un amurg, Belizarie izbuti să petreacă o funie lungă, groasă, peste o turelă avansată – trase întâi peste ea o săgeată care purta un fir de mătase, de care fusese legată și trasă o sfoară, care, la rândul ei, trase o coardă, ce sluji, în sfârșit, pentru a trage funia. Cele două capete ale funiei fură apoi legate și oamenii se cățărară de ambele părți, contrabalansându-se unul pe celălalt. Dar sentinelele erau și aici la datorie și tăiară funia, așa că oamenii se prăbușiră și se prăpădiră. Belizarie încercă, de asemenea, să dea foc unei porți, îngrămădind lângă ea butoaie cu ulei și rășină, dar poarta era flancată de două turnuri puternice și oamenii noștri fură izgoșiți cu pietre și sulii și mulți rămaseră morți în dreptul porții.

Asediul dura de optsprezece zile, când un fost membru al Regimentului de casă, un isaurian care slujea acum ca ofițer în infanteria isauriană, veni la Belizarie și-l întrebă:

— Stăpâne, cât prețuiește Neapole pentru tine?

Belizarie răspunse, zâmbind:

— Dacă mi-ar fi oferit acum, așa încât să pot porni marșul asupra Romei înainte de sosirea iernii, ar prețui un milion în aur. Dacă darul ar fi amânat pentru la primăvară, mi-ar fi de puțin folos.

Isaurianul zise:

— O sută de monezi aur pentru fiecare om din compania mea, cinci sute pentru fiecare dintre ofițerii mei, o mie pentru mine și două mii pentru soldatul care a găsit punctul slab, pe care ne-ai cerut să-l căutăm!

— Aș da de două ori pe atât, strigă Belizarie, tresărind. Dar numai când voi avea cheile orașului în mână.

— De acord, răspunse isaurianul. Apoi îl aduse pe soldat.

Acest om, un ins cu înfățișare grosolană, neîngrijită, îi spuse lui Belizarie povestea lui. I se năzărise să se strecoare de-a lungul conductei secate a apeductului, din punctul în care fusese întrerupt – o milă sau ceva mai mult de la ziduri – până unde intră în oraș. Voia să vadă dacă la capăt este închis cumva printr-un grătar sau prin vreun alt obstacol. A făcut drumul ușor – a putut umbla aproape drept, iar în bolta de cărămidă, deasupra, erau multe coșuri de ventilație. Până la urmă ajunsese într-un loc în care tunelul se îngustează, devenind o gaură în stâncă, destul de largă ca să treacă un copil, dar un soldat în armură completă nu ar fi putut trece. Stânca aceasta nu era de granit, ei o rocă vulcanică oarecare, moale, care putea fi tăiată ușor cu un târnăcop. La câțiva metri, de partea cealaltă, văzuse pătrunzând lumină, de parcă acolo apeductul nu ar mai fi fost acoperit, și deslușise chiar câteva măslin doborâte de vânt, o basma zdrențuită și câteva cioburi de oale. Se întorsese atunci și a doua zi o luase de-a lungul drumului paralel cu apeductul, căutând urma unui măslin undeva deasupra acoperișului, dar nu găsi niciunul. De aici conchise că stânca se află undeva în interiorul orașului,

Belizarie împărtăși secretul la douăzeci de oameni din compania în care slujea acest ostaș, dar nimeni altul nu află de el. Le dădu ciocane, dălți învelite în cârpe, și coșuri, și îi puse să lărgească gaura, pe care în prealabil o inspectase personal. Trebuiau să lucreze, pe cât se putea, în liniște. Spre amiază, i se raportă că gaura era destul de mare ca să îngăduie trecerea unui om în armură completă, că dincolo de ea tunelul apeductului are înălțimea de trei staturi de om și că în locul acela o parte a acoperișului de cărămidă se prăbușise. Rădăcinile unui măslin crăpaseră partea superioară a construcției de cărămidă și pătrunseseră, trăgând, în timpuri normale, umezeală din apa conductei. Copacul însuși se afla în afara apeductului, dar una din crengile sale se întindea de-a

curmezișul, peste gaura din acoperiș. Aduseră cu ei basmaua zdrențuită și câteva măslina. Belizarie examinează obiectele și zise:

— Basmaua de bumbac a fost de curând spălată și luată de vânt, din locul unde fusese agățată ca să se usuce, și purtată până aici; și acestea sunt măslina cultivate, nu sălbatice. Fiți siguri că măslinul crește undeva, în curtea din dos a casei vreunei bătrâne.

Apoi trimise un alt avertisment Părinților orașului Neapole: „Dacă nu predați orașul în seara aceasta, mâine îl veți pierde, căci știu cum să-l iau. Jur pe onoarea mea, pe care nu am obiceiul să o angajez de pomană. Dacă nu mă credeți, voi fi jignit. Când vom asalta zidurile, nu pot făgădui că nu va fi vărsare de sânge.”

Dar ei nu-l crezură.

În noaptea aceea, trimise șase sute de oameni, îmbrăcați în zale, de-a lungul apeductului, deși la început soldații nu voiră să se ducă, spunând că sunt oșteni, nu șobolani de canale. Fiul stăpânei mele, Fotius, solicită onoarea de a-i conduce, dar Belizarie nu voia să încredințeze o misiune atât de grea unui băietan; așa că îi îngădui să acționeze ca ariergardă și să acopere înaintarea. Belizarie își dădu seama că, oricât de prudent ar călca șase sute de oameni în zale, înaintând de-a lungul apeductului întunecos, vor face inevitabil mare zgomot; așa că hotărî să-l înăbușe printr-o diversiune.

Avea cu el o cunoștință veche – Bessas, gotul din Tracia care fusese de față la banchetul lui Modestus. Era acum un veteran de vreo cincizeci de ani, dar încă viguros și plin de combativitate. Belizarie îi ordonă lui Bessas să iasă, împreună cu câțiva goți ai săi, la un punct situat în apropierea intrării în oraș a apeductului și aici să angajeze cu sentinelele dușmane o discuție în limba lor maternă, ca și cum ar încerca să-i mituiască să predea orașul. Oamenii lui Bessas trebuiau să facă pe cât se putea de multă hărmălaie, împleticindu-se printre pietre, în întuneric, și să înceapă tot soiul de jocuri zgomotoase, de parcă ar fi fost beți.

Șiretlicul izbuti. Se schimbă înjurături, strigăte, urale, glume, se cântară balade de-ale goților. Bessas își proclamă sus și tare loialitatea față de împăratul Justinian, sentinelele goților loialitatea lor față de regele Teudahad; și cei șase sute de

oameni trecură prin apeduct, fără să fie auziți. Purtau cu ei lanterne, ca să le dea curaj.

Omul din față, isaurianul care descoperise drumul, nu purta armură și era înarmat numai cu un pumnal. Când ajunsese în locul în care acoperișul era prăbușit, se cățăra pe umerii unui camarad, și, de acolo, pe peretele din marginea apeductului. Găsind o cărămidă ieșită, de care să se prindă, se urcă mai sus și, după oarecare strădanie, ajunsese la gaură. I se aruncă o chingă lungă; o legă de creanga măslinului și apoi petrecu un picior dincolo și se uită împrejur. Precum prevăzuse Belizarie, se afla în curtea unei case. Nu era nimeni împrejur. Făcu un semn cu mâna și patru oameni în armură, inclusiv un ofițer, îl urmară curând în curte. Apoi omul se strecură în casa care era ruinată, dar locuită. Trecuse de miezul nopții.

Când pătrunse în casă, pe fereastră, nările îi fură izbite de mirosul acru al sărăciei. Se trezi în bucătărie; la lumina lunii, se zărea o singură ceașcă și o singură farfurie, pe masa șchioapă pe care proprietarul cinase. Oprindu-se locului, auzi o tuse înceată din odaia alăturată și un murmur, care nu putea proveni decât de la o femeie bătrână, cufundată în rugăciune. Înainte ca femeia să poată țipa, se și năpusti asupra ei, cu pumnalul ridicat; dar asta dură numai o clipă. Scoase de la piept aceeași basma zdrențuită pe care i-o arătase și lui Belizarie, și i-o dădu îndărăt, cu un zâmbet prietenos. De asemenea, îi oferă o bucată de brânză, pe care femeia o adulmecă și apoi începu să o mănânce cu încântare. Acum intră ofițerul. O întrebă pe latinește unde anume este așezată casa și cine sunt vecinii ei. Ea îi descrie așezarea casei și-i spuse că vecinii sunt oameni săraci, asemenea ei; din partea acestora nu aveau de ce se teme. Li se făcu semn celor șase sute de oameni să se urce. Ajunseră în curte – care era largă – unul câte unul, grupându-se apoi în formație. Fotius se întoarse să-i raporteze lui Belizarie că până acum totul se desfășurase bine.

Într-o livadă de lămâi, nu departe de apeduct, Belizarie ținea pregătită o unitate înzestrată cu scări, pentru escaladarea zidurilor. Îndată ce auzi cele două sunete de goarnă dinspre oraș și, după legănarea lanternelor, își dădu seama unde anume exact pe partea de nord a zidului circular, își făcuseră loc isaurienii, aduse degrabă scările și ordonă escaladarea. Constantin, căruia îi încredințase misiunea de a pregăti scările,

subestimase înălțimea zidurilor, așa că nu ajungeau până sus, lipsind vreo douăzeci de picioare. Le prelungi însă, legându-le două câte două, și astfel se pierdu numai puțină vreme. Isaurienii cuceriră două turnuri și o lungă bucată de zid între ele, așa că nu dură mult până ce două mii de oameni se cățărată sus și li se alăturară acolo. Neapole era ca și cucerit.

Singurii apărători care se luptară într-adevăr curajos fură evreii. Știau că au prea puțină speranță de libertate dacă vor fi prinși, Justinian persecutându-le religia; îi acuza pe toți evreii de complicitatea strămoșilor lor la răstignirea lui Isus Hristos. Dar, până la urmă, fură și ei copleșiți de numărul atacanților. Porțile fiind între timp deschise de unii cetățeni, restul armatei dădu buzna.

Neapole fu lăsat pradă jafului pe restul nopții, și se făptuiră multe acte de violență, pe care Belizarie nu avea cum să le prevină. Deosebit de sălbatic se purtară cele două sute de huni massageți, păgâni, care hotărâseră să nu se întoarcă în țara lor, ci să slujească mai departe sub Belizarie. Aceștia sparseră biserici, jefuiră comorile și uciseră preoți chiar și în dreptul altarelor – un sacrilegiu care, când i se raportă, stârni deznădejdea lui Belizarie, îndeosebi pentru că era vorba de biserici de rit ortodox. Dimineața proclamă o amnistie și puse capăt jafului. Soldații trebuiau să se mulțumească cu prada în bani și bijuterii și tacâmuri de argint; căci le luă femeile și copiii napolitani pe care îi capturasera ca sclavi și-i restitui familiilor. Apoi ținu o ședință de tribunal, precum făcuse odinioară la Cartagina, după ce o cucerise. Îi informă pe cei opt sute de prizonieri goți că vor fi trimiși la Constantinopol și acolo li se va da prilejul de a alege între a deveni fie muncitori manuali neplătiți, fie soldați plătiți ai împăratului, pe granița persană. Goții îl asigurară că vor alege viața de soldat, iar el îi lăudă.

În timp ce această ședință de tribunal era în toi, fu înfățișat lui Belizarie un curier oficial al Administrației de stat italiene – cu fața cadaverică, epuizat, împrôscat, cu noroi. Purta asupra lui o scrisoare a regelui Teudahad către Honoriu, guvernatorul Romei. Nu rupsesse sigiliile, dar credea că este un mesaj de cea mai mare însemnătate și de mare taină; căci fusese trezit din somn, mult după miezul nopții, și fusese lăsat să aștepte vreme de șase ore, până ce epistola fu scrisă. Fiind un roman loial, care îi detesta pe goții eretici, trecuse deghizat, cu preț de mari

primejdii, în jos pe Via Appia, aducând această scrisoare chiar lui Belizarie, cuceritorul, vicerege al Maiestății-sale Sacre, împăratul Justinian, care era vicerege al lui Dumnezeu însuși. Trecând în amurg prin orașul Terracina, fusese interogată de un ofițer got; pentru a evita să fie prins sau să piardă vreme, îl înjunghiasă pe got în burtă și-l lăsase, muribund, pe drum.

Belizarie rupse sigiliile scrisorii și curând începu să râdă atât de tare, încât ne temurăm că își ieșise din minți. Până la urmă, regăsindu-și aerul grav, citi cu glas tare, în fața întregii adunări, următorul document:

„Regele Teudahad către Ilustrul Honoriu, Guvernator al Urbei Eterne Roma, salut!

Cu părere de rău aflăm din raportul tău că elefanții de bronz, așezați pe Calea Sacră (numită astfel după numeroasele superstiții cărora fusese consacrată în trecut), sunt aproape în ruine.

Este foarte regretabil că în vreme ce aceste animale trăiesc, în carne și oase, mai bine de o mie de ani, efigiile lor din bronz să se fărâmițeze atât de curând, devenind ruine. În consecință, vezi ca mădulele desprinse să fie întărite cu cârlige de fier și burțile lor, care s-au încovoiat, să fie susținute prin grinzi masive.

Elefantul viu, când cade la pământ – ceea ce se întâmplă adesea când îi dă ajutor omului la doborârea copacilor – nu se poate ridica fără a fi sprijinit. Asta pentru că nu are încheieturi la picioare; și, în consecință, în țările toride, populate de aceste animale, ai adeseori prilejul să vezi mulți elefanți zăcând de parcă ar fi morți, până ce se apropie oameni care îi ajută să se ridice. Așa încât această faptură, atât de teribilă prin proporțiile, ei, în fapt nu este înzestrată de natură nici măcar cât mărunta furnică.

Dar că elefantul depășește în inteligență orice alt animal, este dovedit prin adorația pe care o vădește față de El, înțelegând că El este Atotputernicul Cărmuitor a tot ce există. Mai departe, elefantul acordă prinților buni un omagiu, pe care-l refuză tiranilor.

Elefantul își folosește trompa, această mână cu nas pe care Natura i-a acordat-o în compensație pentru gâtul foarte scurt, spre folosul stăpânului, acceptând numai acele daruri care îi vor fi de cel mai mare folos. Umblă întotdeauna cu precauție,

aducându-și aminte de căderea în groapa vânătorului, care a fost preludiul prizonieratului său. La porunca stăpânului, elefantul îi va sufla în față – ceea ce se spune că ar fi un leac împotriva durerii de cap a omului, îndeosebi când strănută.

Când elefantul ajunge la apă, sugă o mare cantitate în trompă, și apoi, la un ordin, o stropește de jur împrejur, asemenea unui duș. Dacă cineva l-a tratat cu dispreț, va turna asupra lui un asemenea șuvoi de apă murdară, încât ai crede că un râu i-a năpădit casa. Căci acest animal are o memorie minunat de lungă, atât în privința jignirilor, cât și a amabilităților. Ochii lui sunt mici, dar se mișcă solemn. În înfățișarea sa se remarcă o anumită demnitate regească, și în vreme ce recunoaște cu plăcere tot ce este onorabil, disprețuiește fățiș glumele proaste. Pielea sa este străbătută de lungi canale, asemenea pielii victimelor bolii din țările depărtate, denumită după el, *elefantiasis*. Regii persani folosesc elefantul în război, din cauza impenetrabilității învelișului său.

Este foarte de dorit să păstrăm modelele acestor creaturi și cetățenii noștri să se familiarizeze astfel cu imaginea progeniturilor țărilor străine. De aceea, nu îngădui ca ele să dispară, deoarece gloria Romei sporește prin adunarea tuturor mostrelor de strădanii prin care arta meșteșugurilor a imitat producțiile îmbelșugatei Naturi, din colțuri îndepărtate ale lumii.

Rămâi cu bine!”

Mesagerul se întristă și se înfurie că scrisoarea era atât de prostească; dar Belizarie îl mângâie, complimentându-l pentru curajul și loialitatea lui. Îi dădu o răsplată de cinci livre de aur, ceea ce înseamnă trei sute și șaizeci de monezi, și-l înrolă curier la propriul sau stat major. Belizarie zicea că scrisoarea are o valoare mult mai ridicată decât s-ar părea la prima vedere: ea indica limpede că regele Teudahad se ocupă cu fleacuri cărturărești, în loc de a se îngriji de apărarea regatului său.

— Acum pot porni fără grijă împotriva Romei, ne spuse el.

Dacă acest rege ar fi continuat să comande armatele goșilor, misiunea lui Belizarie ar fi fost într-adevăr ușoară. Căci el nu făcuse niciun fel de pregătiri de război, asigurându-i pe nobilii săi că totul merge cum nu se poate mai bine; un cățeluș corcit care latră la o haită de lupi va fi repede înfulecat. Teudahad considera că nu este necesar să trimită o armată de sprijin la

Neapole, deoarece zicea că orașul putea rezista unui asediu de două ori mai lung decât al Troiei de odinioară. Nu lua în seamă niciun fel de obiecții. „Lasă-l pe Belizarie să-și sfârșame întâi măselele de Neapole; după aceea, îi vom înfunda gura cu noroi.”

Apoi, când veni știrea că Neapole a căzut, răbdarea nobililor săi ajunse la capăt. Declarară că, în mod evident, Teudahad vânduse împăratului orașul; că singurul lucru pe care-l râvnește de aici încolo în viață este să trăiască în voia lui, cărturărește, indiferent unde, îmbogățit prin vânzarea și trădarea supușilor săi. Convocară o adunare la Lacul Regillus, nu departe de Terracina, la care însă nu-l invitară. Aici îl ridicară pe scuturi pe unul dintre generalii cei mai viteji, Wittig pe nume, și-l aclamară ca rege. Acest Wittig, care era de obârșie umilă, câștigase câțiva ani mai înainte o mare victorie pentru Teodoric, împotriva gepizilor, pe malurile râului Sava. Era atât de puțin învățat, încât abia știa să-și semneze numele.

Regele Teudahad, care se afla pe drum de la Tivoli la Roma, ca să consulte niște lucrări în biblioteca publică de acolo, nu pierdu nicio clipă când auzi veștile – pornind-o în grabă spre palatul său din Ravena. Ravena este cel mai sigur loc de refugiu din toată Italia, fiind protejată de mlaștini (străbătute de două drumuri ușor de apărat) și de o mare prea puțin adâncă, ce nu îngăduie corăbiilor să se apropie de întărituri. Dar Wittig trimisese pe urmele lui un om, pe care dorul răzbunării îl mână mai repede decât îl mână frica pe Teudahad – omul fusese nu de mult privat, din ordinul lui Teudahad, de o frumoasă moștenitoare, care-i fusese promisă în căsătorie. Acest trimis galopă zi și noapte și până la urmă îl ajunse pe Teudahad, după o cursă de două sute de mile, chiar în fața porților Ravenei. Îl apucă de guler, îl trase de pe cal și-i tăie gâtul, de parcă ar fi fost un porc sau un batal.

Regele Wittig porni în marș și ajunse la Roma înaintea lui Belizarie. Aici anunță că fusese ales rege și convocă un mare consiliu al goților. La acest consiliu deveni limpede că treburile goților erau încurcate de-a binelea. Nu numai că forțele lor defensive fuseseră împrăștiate pe toată suprafața Italiei, dar principala forță tactică a armatei plecase spre nord-vest, peste Alpi, pentru a proteja posesiunile goților din această parte a Ronului împotriva francilor, pe care Justinian îi mituise ca să-i

atace. O altă armată se afla în Dalmația, în fața orașului Spalato. Când Wittig inventarie forțele pe care le avea în acea clipă la dispoziție, găsi că acestea nu numărau mai mult de douăzeci de mii de oameni instruiți; și faptul de a-l depăși pe Belizarie la număr doar în proporție de doi la unu, nu-i prea inspira încredere în victorie.

De aceea, hotărî să lase la Roma o garnizoană suficient de puternică pentru a o apăra împotriva unui asalt, să încheie pace cu francii, să-și organizeze forțele la Ravena și apoi, după câteva săptămâni, să se întoarcă în fruntea unei forțe covârșitoare, capabilă de a ne arunca în mare. Senatul roman îl asigură pe regele Wittig de loialitatea sa, asigurare pe care el o întări, luând cu sine ostateci distinși; însuși papa Silveriu, care fusese bănuț de Teudahad că purtase cu Constantinopolul o corespondență secretă, depuse un legământ solemn, de supunere față de dânsul. Apoi Wittig mărșăluia la Ravena, unde se căsătorii (deși împotriva voinței ei) cu Matasonta, singura fiică a Amalasontei, înrudindu-se astfel, prin alianță, cu casa lui Teodoric. De la Ravena îi trimise mesaje de prietenie lui Justinian, cerându-i să-și retragă armatele; căci moartea Amalasontei fusese răzbunată prin cea a lui Teudahad.

Justinian nu-i acordă nicio atenție, având încredere că, în curând, toată Italia va fi a lui. În ce-i privește pe franci, Wittig încheie pace cu ei, plătindu-le o sută cincizeci de mii în aur – suma promisă anterior de Teudahad – și cedându-le teritoriile dintre Alpi și Ron, cu condiția ca francii să-i trimită trupe, care să-l ajute împotriva lui Belizarie. Dar francii, dorind să continue, cel puțin în aparență, raporturile bune cu noi, nu voiau să-i promită trupe; îi vor trimite, în timp util, armate ale unor aliați.

Între timp noi mărșăluiaam asupra Romei, și anume pe Calea Latină, care trece prin Capua și este paralelă cu coasta, cam la treizeci de mile spre interior; căci Via Appia, mai scurtă, părea ușor de apărat, atât la Terracina cât și în alte câteva puncte, iar Belizarie nu-și putea îngădui să mai piardă vreme sau oameni. Băștinașii, și mai ales preoții, ne salutară pretutindeni cu bucurie. Soldații primiseră ordine severe să-și plătească peste tot proviziile de care puteau avea nevoie și să se poarte cuviincios. Pentru noi, servitorii, privescile italiene, atât cele ale așezărilor străvechi cât și cele moderne, erau de mare interes; dar stăpâna noastră nu avea ochi pentru ele și ne făcu să

suferim de pe urma depresiunii ei sufletești. Sosise, în sfârșit, o scrisoare de la Teodosie, care devenise călugăr la Efes, făcând întocmai cum îi indicase Belizarie. În scrisoare, Teodosie își reafirma dragostea și gratitudinea față de Belizarie, dar își cerea iertare că nu se întoarce pe dată. „Nu pot veni, dragii mei nași, câtă vreme fiul vostru Fotius se află cu voi: căci îmi spuneți că Macedonia a fost pedepsită, iar eu mă tem de răzbunarea amantului ei. Nu-l acuz că a îndemnat-o să mă calomnieze, dar trebuie să știți că m-a urât chiar și înainte de toate acestea. Căci mi-ai dat multe daruri, dragă nașă Antonina; iar el considera darurile acestea ca fiind furate din moștenirea lui.”

Belizarie dorea să o trezească pe stăpâna mea din melancolie și, în același timp, să-i ofere lui Teodosie generoase reparațiuni pentru bănuielile sale anterioare. De aceea îl trimise pe Fotius îndărăt, la Constantinopol; Fotius îi duse lui Justinian cheile orașului Neapole, prizonierii goți și o scrisoare, prin care cerea întăriri, neîntârziat. Apoi Belizarie îi scrisese lui Teodosie, comunicându-i că acum se poate întoarce fără teamă. Dar stăpânei mele i se părea foarte lungă așteptarea.

La Roma, garnizoana goților fu surprinsă de sosirea noastră: avangarda lor, postată pe Via Appia, ne credea că zăbovim în continuare la Neapole. Și din nou numele lui Belizarie își dovedi valoarea. Poporul roman era convins că Roma o să-i cadă inevitabil în mână, și era dornic să scape de soarta de care avusese parte Neapole. Atunci papa Silveriu își încălcă jurământul față de Wittig, invocând motivul că l-ar fi prestat sub constrângere și față de un eretic. Îi trimise lui Belizarie o scrisoare, poftindu-l să intre fără teamă în Urbe, deoarece va convinge garnizoana goților să o părăsească. Când coborârăm de-a lungul crestei lungi a munților Albani și intrarăm în Urbe prin Poarta Asinariană, garnizoana goților ieșea pe cea Flaminiană, spre nord. Numai comandantul refuză să-și părăsească postul. Belizarie îl prinse de viu și-l trimise la Constantinopol, împreună cu cheile Urbei.

Trebuie să mărturisesc că priveliștea Romei m-a dezamăgit. Este venerabilă și vastă, într-adevăr, și cuprinde multe clădiri frumoase, cele mai mari dintre ele depășind, de departe, tot ce putem arăta noi la Constantinopol. Dar în cugetul meu, ea este cel puțin în trei privințe inferioară chiar și Cartaginei; a pierdut

mult din fosta ei bogăție și din populație, nu este așezată la mare și are o climă foarte nesănătoasă.

Senatul roman și clerul ne salutară foarte călduros și ne îndemnară să trecem mai departe, înaintând spre Ravena, ca să-l distrugem pe uzurpatorul Wittig, fără să-i dăm răgaz să-și adune forțele. Dar fură deznădăjduiți când Belizarie le răspunse că preferă să rămână o vreme în Urbe, profitând de ospitalitatea ei și, îndeosebi, când începu să repare fortificațiile defensive, care se aflau în stare de ruină. Însuși papa Silveriu veni în taină la stăpâna mea și-i spuse – am fost de față:

— Prea Virtuoașă și Ilustră Fiică, poate vei fi în stare să-l convingi pe victoriosul Belizarie, soțul tău, să renunțe la intențiile sale necugetate. Se pare că vrea să se lase asediat aici, în Sfânta noastră Roma, care (deși mult binecuvântată de Dumnezeu), este urbea cel mai greu de apărat din lume și, în toată istoria ei de o mie două sute de ani, nu a rezistat nici o singură dată, cu succes, unui asediu îndelungat. Zidurile circulare, precum poți vedea prea bine, au o lungime de douăsprezece mile și se ridică dintr-un șes neted; nu are hrană îndestulătoare pentru sutele de mii de suflete care trăiesc înlăuntrul lor și nici nu poate fi ușor aprovizionată dinspre mare – ca Neapole bunăoară. Cum forțele voastre sunt insuficiente, de ce să nu vă întoarceți la Neapole și să ne lăsați pe noi romanii, în pace?

Stăpâna mea Antonina răspunse:

— Iubite întru Hristos, Preasfinte și Eminente Silveriu, îndreaptă-ți cugetul mai degrabă asupra Cetății Cerești, iar soțul meu și cu mine ne vom ocupa cu aceasta pământeană. Îngăduie-mi să te previn, Sfinția ta, că este spre folosul tău să nu te amesteci în treburile noastre.

Papa Silveriu plecă jignit, neacordându-i stăpânei mele nici măcar obișnuita binecuvântare – ceea ce, precum vă puteți lesne imagina, nu a neliniștit-o prea mult. Începură să se dușmănească și papa regretă că salutase mica noastră armată. Era convins că vom fi covârșiți și că Wittig îl va demite, pentru încălcarea jurământului pe care i-l prestase.

Belizarie, după ce îi trimise pe Constantin și pe Bessas, în fruntea unei forțe mici, ca să câștige Toscana de partea noastră, își puse restul trupelor la lucru în vederea întăririi străvechilor fortificații ale Urbei, curățind și adâncind șanțurile astupate și

întărind porțile. Din vremea începuturilor domniei lui Teodoric nimeni nu avusese grijă să repare întăriturile. Erau alcătuite din tradiționala terasă largă, de pământ, cuprinsă între două ziduri cu creneluri, cu turnuri de strajă la intervale. Belizarie prevăzu acum zidurile cu creneluri, adăugând la stânga fiecăruia câte o aripă de apărare; așa că păsărilor sau îngerilor care priveau în jos, din ceruri, le apăreau astfel; Γ, Γ, Γ, Γ, parcă ar fi litera *Gamma*, scrisă de multe ori. Folosi la această lucrare toți dulgherii și muncitorii disponibili în Urbe, precum făcuse la Cartagina. De asemenea, umplu grânarele Romei cu cereale aduse din Sicilia și rechiziționă toate stocurile de cereale existente, pe o rază de o sută de mile de Urbe, plătind pentru toate un preț cinstit.

Intrasem în Roma în ziua de zece decembrie; trecură trei luni, înainte ca regele Wittig să-și aducă armata împotriva noastră. Dar devenise între timp o armată foarte puternică, adunată din toate părțile Italiei și de peste Alpi – constând în cea mai mare parte din cavalerie grea. Toscana se supusese armatelor noastre, dar acum Belizarie rechemă toate trupele, afară de garnizoanele pe care le așezase la Perugia și Narni și Soletto, în total o mie de oameni. Împreună cu infanteria marină, pe care o debarcase, dispunea de zece mii de oameni ca să înfrunte pe cei o sută cincizeci de mii ai goților. Astfel începu asediul Romei.

Wittig veni spre sud, călare, în capul armatei, care se înșirui în spatele său, pe Calea Flaminiană, pe o lungime de o sută de mile, cu foarte puțină distanță între o divizie și alta. Nu departe de Roma întâlni un preot, purtat într-o litieră, care venea din Urbe și era în drum spre nord, pentru a lua în primire o episcopie.

— Ce vești, Preasfințite? Belizarie se mai află la Roma? Crezi că-l mai prindem înainte de se retrage la Neapole?

Preotul, care era un bărbat perspicace, răspunse:

— Nu există niciun motiv de grabă, Mărite Wittig. Doamna Antonina, soția acestui Belizarie, așază tocmai la loc geamurile unui palat în care vor locui, pune balamale noi la uși, cumpără mobilă și picturi, replantează grădina cu trandafiri și clădește o nouă arcadă pe aripa dinspre nord. Belizarie însuși face cam același lucru la fortificațiile Urbei – când vei ajunge la Tibru, vei da de o poartă nouă, către nord, pe care a clădit-o la Podul Mulvian.

Există multe poduri peste Tibru. Cel Mulvian este singurul de lângă Roma care nu este cuprins în fortificațiile Urbei, fiind la două mile mai spre nord. Belizarie clădise aici două puternice turnuri de piatră și pusese în garnizoană o sută cincizeci de cavaleriști pe care îi înzestrase cu catapulte și scorpioni, ca să scufunde orice barcă cu ajutorul căreia goții ar încerca să treacă râul și să le cadă în spate. Prin întărirea acestui pod, intenționase să întârzie înaintarea lui Wittig, obligându-l fie să facă un mare ocol, fie să-și trimită oamenii peste râu, câte zece sau câte douăzeci, pe câteva bărci-pontoane mărunte – toate bărcile și ambarcațiunile mai mari fiind îndepărtate în prealabil. Oricare cale ar fi ales-o Wittig, armata lui era atât de mare încât Belizarie ar fi câștigat vreo douăzeci de zile, necesare pentru a completa lucrările de fortificație întreprinse în Urbe; și în acele douăzeci de zile puteau să sosească prea bine întăririle pe care le aștepta de la Constantinopol. Și era posibil să izbutească a întârzia trecerea peste apă a dușmanului și într-un alt punct al râului.

Garnizoana de la Podul Mulvian se dovedi a fi fricoasă. Când oamenii îi zăriră pe luptătorii goți apropiindu-se cu sutele și miile și zecile de mii – încălecați pe caii lor frumoși, soarele de primăvară scânteind pe coifurile, armurile, vârfurile de lance, diademele și pieptarele lor – își ziseră unii altora: „De ce să stăm aici și să ne lăsăm uciși pentru Belizarie? Nici el însuși nu ar sta să înfrunte o șansă de unu la mie.” Unii dintre ei erau goți din Tracia, care își dădură seama dintr-odată că această armată impresionantă este alcătuită din neamurile și coreligionarii lor. Ce aveau de împărțit cu ceilalți? În amurg, garnizoana fugi: goții din Tracia dezertară la Wittig, restul porni în direcția Campaniei, fiindu-le rușine sau temându-se să se întoarcă la Roma.

În dimineața următoare, Belizarie ieși călare în direcția Podului Mulvian, cu o mie de oameni din Regimentul de casă, ca să afle ce vești au mai sosit; obișnuitul raport din zorii zilei, al ofițerului comandant al garnizoanei Podului, nu-i parvenise. Era încălecat pe Balan, armăsarul de asalt, cu chipul alb, pe care i-l dăruise Teodora după Daras, și se afla la distanță de numai o milă de pod când, ieșind cu statul său major dintr-o pădure, dădu deodată peste un spectacol neașteptat și neplăcut: patru sau cinci escadroane de goți, gata trecute peste râu, veneau în trap spre el, în formație strânsă, peste o câmpie acoperită cu

iarbă. Fără să șovăie o clipă, șarjă drept spre ei, strigând trupei din frunte să-l urmeze. Când ostașii săi îl ajunseră, revărsându-se din spate, trăgând cu arcul din șa, în plin galop, găsiră atât pe Belizarie, cât și statul său major, prinși în îndeletnicirea sângeroasă a soldatului de rând; și nici atunci nu se retrase, ci-și deschise calea mai adânc, spre inima bătăliei.

Printre dușmani se aflau dezertorii din rândurile goșilor din Tracia, care-l recunoscuseră pe Belizarie și strigară tovarășilor lor: „Țintiți armăsarul și veți isprăvi războiul dintr-o singură lovitură!”

Și „Țintiți armăsarul!” fu strigătul pe care-l reluară toți goșii.

Avu loc o ciocnire chiar mai crâncenă decât înfruntarea cu persanii, de pe malul Eufratului. Nu numai că escadronul lui Belizarie se lupta împotriva unei superiorități numerice covârșitoare, dar fiecare dintre goși era ahtiat să dobândească un renume nepieritor, ucigându-l pe „grecul de pe armăsarul cu botul alb”, precum îi ziceau. Cred că de la începutul lumii n-a fost bătălie mai încrâncenată. Statul major al lui Belizarie se lupta cu disperare, alături de el, ferindu-l de lovituri de lance și de aruncături de suliță; Belizarie însuși, tăind și împungând și parând cu sabia, înainta neconținut, spre inima dușmanului. Calul său, Balan, se lupta împreună cu el, fiind învățat să se cabreze și izbească cu copilele din față și să zdrobească dușmanul. Țipetele în limba gotă continuară: „Țintiți armăsarul! Ucideți grecul de pe armăsarul cu botul alb!” Belizarie strigă, cerând o sabie nouă, căci a lui se ciobise. Un servitor care trăgea să moară, pe nume Maxențiu, i-o dădu pe a lui. Belizarie rupse curând de la strajă această sabie de dar, și i se găsi o a treia, luată de la un nobil got care căzuse; noua sabie îl ținu până la sfârșitul bătăliei acesteia și a multor altora. După trei ore și mai bine de luptă, goșii se săturară și se întoarseră să fugă, lăsând în urmă, pe câmpie, peste o mie de morți (în bătălie fusese angajat de patru ori numărul acesta.) Se spune că singur Belizarie putea fi trecut la socoteală cu șazeci de morți sau mai bine. Era stropit de sângele care țâșnise spre el din măduarele retezate și gâturile tăiate, dar datorită unui miracol nu fusese nici măcar zgâriat de vreo armă. Când se lupta, Belizarie nu zâmbea și nu glumea, precum făceau cei mai mulți dintre oamenii săi; considera un lucru foarte serios să ucizi un

om, îndeosebi un frate creștin. Și niciodată nu se lăuda cu isprăvile sale din băătălie.

Oamenii răniți călăriră îndărăt, spre Roma, în grupuri mici. Ultimii care sosiră aduseră vestea că Belizarie fusese omorât; căci atunci când Maxențiu murise, servitorul fusese confundat cu stăpânul. Toți câți ne aflam în Urbe ne considerăm pierduți, afară de stăpâna mea Antonina care nu voia să dea crezare știrilor și făcea dovada unei țării morale extraordinare. După ce făcu rondul sentinelilor de pe ziduri și inspectă garnizoanele de la porți, ca să încurajeze oamenii și să prevină orice trădare, se stabili la Poarta Flaminiană. Stăpâna mea era iubită de oameni – curajul este o însușire lăudată în orice împrejurare. De asemenea, nu se dădea în lături să schimbe cu oamenii glume piperate, nu se zgârcea la bani și știa cum să încalece un cal și cum să întindă un arc.

Între timp, Belizarie urmări inamicul care fugea în direcția podului, sperând să-l arunce îndărăt peste râu și în felul acesta să despresoare detașamentul care, după câte credea a ști, continua să se mențină cu deznădejde în turnurile ce flancau podul. Dar până la ceasul acela trecuse peste pod și o puternică unitate de infanterie a goșilor. Aceasta își deschise pentru o clipă rândurile ca să-i primească pe cavaleriștii fugari, apoi și le închise la loc și se menținea pe poziție, primindu-i pe oamenii noștri cu o ploaie de săgeți. Belizarie întoarse escadronul, acum mult redus la număr, și ocupă un deal din apropiere, de pe care putea vedea limpede dacă stindardul imperial continua să mai fluture pe turnuri. Stindardul dispăruse. Apoi zece mii de cavaleriști goși porniră, ca un tunet, împotriva lui și fu forțat să părăsească poziția. Oamenii săi mai aveau tolbele pline de săgeți, căci lupta se dăduse corp la corp. Acum se aflau în situația de a le folosi, ținând călăreții din primele rânduri ale inamicului, dând astfel o foarte utilă luptă de ariergardă, pe tot drumul îndărăt spre Roma.

Belizarie sosi la Poarta Salariană, la asfințit; îl urmăreau mari forțe ale inamicului, menținându-se însă în afara razei de săgetare.

Precum spuseseam, stăpâna mea Antonina se afla la Poarta Flaminiană, la o milă întreață spre vest de cea Salariană; la aceasta din urmă se afla o gardă de infanterie marină. Oamenii auziseră și aici despre moartea lui Belizarie și acum nu le venea

să creadă că cel care cere să i se deschidă, strigând de jos, este într-adevăr el. Bănuiă că-i vorba de un șiretlic. Belizarie traversă podul de peste șanț și veni până la Poartă, strigând:

— Nu-l cunoașteți pe Belizarie? Deschideți imediat, marinarilor, sau am să vin pimppejur, prin Poarta Flaminiană, și am să biciuiesc pe fiecare al doilea dintre voi.

Fața lui era de nerecunoscut, din cauza sângelui și a noroiului; dar unii dintre oameni îi cunoșteau vocea și erau de părere să fie lăsat să intre. Alții se temeau ca nu cumva să intre goții. Porțile rămaseră închise, Belizarie și garda lui de corp fiind îngrămădiți între ele și cele două turnuri care le flancau. Goții se opriră, în dezordine, de partea cealaltă a podului și începură să se încurajeze unii pe alții să șarjeze. Atunci Belizarie, care nu se pierdea niciodată, își înfipse pintenii în Balan, scoase strigătul său de luptă și șarjă cu sălbăticie, împreună cu oamenii săi epuizați, peste pod. În întunericul din ce în ce mai dens, goții crezură că o nouă unitate inamică întreprinde o ieșire. Fugiră înspre toate zările.

Văzând asta, marinarii în sfârșit deschiseră. Îi cerură, cu umilință, iertare, iar el le-o acordă; și curând o îmbrățișa pe Antonina și o întreba despre noutățile zilei. Ea îi comunică ce măsuri luase din proprie inițiativă pentru apărarea Urbei. Când sosise zvonul despre moartea lui, întărise străjile de pe ziduri, înzestrase cu târnăcoape muncitori romani de rând și-i împărțise la datorie, câțiva de fiecare turn de strajă. Le spusese:

— E o misiune simplă. Țineți-vă ochii deschiși. Când zăriți un got cățărându-se în sus, pe zid, strigați, cu glas tare: „Gardă, afară!” și în același moment loviți-l cu târnăcopul!

De asemenea, înrolase pe toți meseriașii nefolosiți până acum: dulgheri și fauri cu baroasele, tâmplari și măcelari cu satărele, barcații cu cârligele. Le spusese:

— Nu trebuie să vă învăț cum să vă mânuiți armele.

Dar le dădu coifuri, ca să le aducă aminte că sunt oșteni. Belizarie încuviință întru totul cele întreprinse de ea.

Apoi, obosit cum era și nemâncat de dimineață, mai făcu un rond al întăriturilor ca să vadă dacă totul era în ordine și fiecare om la datoria lui. Există patrusprezece porți principale de acces în Roma și alte câteva porți de poștă: se făcu miezul nopții până își isprăvi rondul. Făcuse turul de inspecție spre dreapta, adică urmând drumul soarelui; dar când ajunse la Poarta Tiburtină, în

partea de răsărit a Urbei, un mesager al lui Bessas îl ajunse din urmă, venind în goană de la Poarta Praenestină, pe care Belizarie tocmai o părăsise. Aducea vești alarmate. Bessas auzise că goții pătrunseseră de partea cealaltă a Urbei, peste Dealul Ianicul, și se aflau aproape de Capitoliu.

Știrea pricinui panică printre isaurienii care păzeau Poarta Tiburtină; dar Belizarie, interogându-l pe mesager, începu curând să se îndoiască de toată istoria, îndeosebi pentru că singura sursă de informație a lui Bessas fusese un preot de la Catedrala Sfântului Petru. Trimise îndată cercetași ca să constate situația; aceștia se întoarseră curând, raportând că nu fusese zărit niciun got. Așa că Belizarie dădu un ordin către toți ofițerii, în sensul că nu trebuie să dea crezare zvonurilor puse în circulație de dușmanii dinlăuntrul zidurilor, în scopul de a-i speria și a-i împiedica de la îndeplinirea datoriei. Dacă se va ivi vreo primejdie, se angaja să-i informeze el însuși; dar trebuie să se țină tare, fiecare având încredere că vitejii săi camarazi, pe celelalte porțiuni ale zidului, fac la fel. Ordonă să se aprindă focuri de-a lungul întregului circuit al zidurilor, astfel încât goții să vadă că Roma este bine păzită și cetățenii să poată dormi mai liniștiți.

Când ajunse din nou la Poarta Salariană, găsi o mulțime de soldați și de cetățeni romani ascultând discursul unui nobil got. Gotul se adresa cetățenilor într-o latină bună (pe care marinarii nu o înțelegeau), reproșându-le infidelitatea, vădită prin admiterea în Urbe a unei hoarde de greci de la Constantinopol.

— Greci! striga el cu dispreț. Ce salvare așteptați din partea unei hoarde de greci? Știți, fără îndoială, ce sunt grecii, după cei pe care i-ați văzut – trupele de actori greci vagabonzi, și dansatorii lubrici de pantomimă și marinarii hoți și lași!

Belizarie se întoarce către marinarii și le zise, zâmbind:

— Aș fi dorit să înțelegeți latinește.

Ei îl întrebă:

— Ce spune?

— Înjură în mod deosebit marinarii și unele din spusele sale sunt chiar adevărate.

Stăpâna mea îl convinse să mănânce puțină pâine și carne și să bea o cupă de vin. În timp ce mânca, cinci dintre senatorii de frunte veniră la el, tremurând, și-l întrebă:

— Măine, generale, ai să cedezi?

Belizarie râse:

— Tratați-i pe goți cu dispreț, iluștrii mei prieteni, căci sunt ca și bătuți.

Își întoarseră privirile de la el și se uitară uimiți unul la altul. Belizarie continuă:

— Nu glumesc și nici nu mă laud, căci azi m-am convins că victoria va fi a noastră, dacă ne vom purta cu prudența obișnuită.

— Dar Ilustre Belizarie, săgețile infanteriei lor te-au gonit din fața Podului Mulvian, iar cavaleria lor, unități imense, te-a gonit tot drumul îndărăt, până la Roma.

Belizarie își șterse buzele cu un șervet și zise:

— Iluștri frați patricieni, ați descris întocmai ce s-a petrecut, și chiar acesta este motivul pentru care vă spun că goții sunt ca și bătuți.

Mormăiră, indignați, ca pentru sine, că trebuie să fie nebun. Dar orice om care avea cât de cât bun simț și-ar fi dat seama imediat la ce se referise Belizarie. Înfruntându-l, infanteria lor vădise numai calități defensive, iar cavaleria, la rândul ei, se dovedise incapabilă de a-l strivi când venise peste el, deși avusese o enormă superioritate numerică și cai proaspeți. Căci, nefiind arcași, fuseseră obligați să se țină la distanță. Noi ne mai aduserăm aminte de o altă observație a lui Belizarie, făcută la Daras: „Mai rar general care să știe a mânuî patruzeci de mii de oameni, și mai rar cel care știe a mânuî optzeci de mii”. Care va fi atunci soarta lui Wittig, cel ce adusese împotriva noastră aproape de două ori numărul acesta?

Prima noapte a Apărării Romei trecu, și în zori nu se lansă niciun atac.

CAPITOLUL XV APĂRAREA ROMEI

Prima acțiune pe care o întreprinseră goții împotriva Urbei a fost construirea a șase tabere întărite, fiecare cu șanțul, cu valul și cu palisada sa. Fură așezate la intervale, de-a lungul traseului nordic, la distanță variabilă de ziduri, de la trei sute de pași până la o milă. Următoarea lor acțiune fu întreruperea tuturor celor patru prezece apeducte, care vreme de veacuri aprovizionaseră din abundență Urbea cu apă curată, adusă de la mare distanță. Totuși existau puțuri alimentate cu apă de ploaie, iar zidul apusean cuprindea o porțiune a râului Tibru, așa că nu rămăseserăm nicidecum fără apă; dar cetățenii mai bogați ne-o luară în nume de rău că sunt nevoiți să bea apă de ploaie și să se scalde în râu pentru a-și păstra curățenia, fiind lipsiți de băile comode din casele lor. Belizarie fu destul de prudent ca să înfunde conductele apeductelor cu grinzi, în puncte bine alese. De asemenea, construi ecrane semicirculare, apărând dinspre interior unele dintre porțile Urbei, lăsând la fiecare numai o ușă mică, bine păzită; scopul acestora era să-i împiedice pe cetățeni să dea buzna într-o bună zi și să deschidă inamicului porțile. O tabără a goților amenința de atât de aproape Poarta Flaminiană, încât trebui să fie blocată integral. Belizarie inspectă întreaga lungime a fortificațiilor, atât dinăuntru cât și din afară, în căutarea vreunui punct slab, interesându-se îndeosebi de canalele de scurgere ale Urbei; dar găsi că acestea se varsă în Tibru sub nivelul apei, așa că nimeni nu putea pătrunde prin ele.

Inconvenientul cel mai mare de care am suferit la început a fost oprirea morilor publice de pe Dealul Ianicul, puse de obicei în mișcare cu apa din apeductul lui Traian. Cum în Urbe nu aveam nici cai, nici boi de prisos, care să învâртеască roțile, câțva timp am fost nevoiți să folosim sclavi. Dar nu peste mult, Belizarie puse morile din nou în mișcare, folosind forța apei. Legă imediat după Podul Aurelian două frânghii groase de-a curmezișul râului, le strânse cu un vinci și le folosi pentru a ține într-o poziție stabilă două bărci mari, cu prora contra curentului, la distanță de numai două picioare una de cealaltă. Puse câte o moară în fiecare dintre bărci, cuplându-le cu o roată de moară suspendată între bărci; șuvoiul apei de sub arcul podului ținu roata în mișcare, împrumutându-i chiar o viteză bunicică. Când

văzu că metoda este potrivită, întări frânghiile; și patruzeci de alte bărci, perechi-perechi, cu roți de moară între ele, fură legate de perechea inițială, într-un șir lung, în aval. De aici încolo nu mai avurăm greutate la măcinatul cerealelor; cu excepția unui moment, câteva zile mai târziu, când goții, aflând de la dezertori despre existența morilor, expediară trunchiuri de copaci, plutind în jos pe râu; câteva buturugi nimeriră roțile de moară, rupându-le. Belizarie, folosindu-se de pod, construi atunci o plasă din lanțuri de fier, de-a curmezișul, asemănătoare cu un năvod de pescari pentru apă puțin adâncă. Trunchiurile se prinseră în plasa aceasta și barcații le traseră la mal; fură îmbucătățite și folosite la cuptoarele din brutăriile publice.

Până acuma, cetățenii Romei nu fuseseră în niciun fel obișnuiți cu încercările și primejdiile războiului, dar Belizarie le dădu curând să înțeleagă că nu trebuie să se aștepte nicidecum că vor sta să privească inactivi, ca publicul la un spectacol; privațiunile de care suferă soldații vor trebui să le sufere și civilii. Pentru a strânge o forță de rezervă, alcătuită din combatanți, care să poată fi dusă în grabă în orice parte a zidului unde amenința un atac, mai înrolă ca străjeri și pe o serie de muncitori, ce nu aveau de lucru. Unii făceau instrucție zilnic, pe Câmpul lui Marte, ca arcași, în vreme ce alții erau instruiți ca sulitași. Dar erau soldați fără tragere de inimă și până la urmă rămaseră tot numai o gloată, oricât de mult se străduiră cu ei ofițerii și sergenții.

Oriunde se ducea Belizarie prin Urbe, romanii de ambele sexe și din toate clasele sociale îi aruncau numai priviri sumbre. Erau porniți împotriva lui pentru că îndrăznise să înceapă campania împotriva goților înainte de a primi de la împărat trupe suficiente; astfel îi implicase într-un asediu care amenința să se isprăvească în foamete și masacru. Dezertorii îi comunicară regelui Wittig că Senatul era pornit în mod deosebit împotriva lui Belizarie; auzind acestea, Wittig trimise în Urbe ambasadori, cu scopul de a exploata lipsa de armonie.

Acestor goți, care fură aduși cu ochii legați la palatul Senatului, li se îngădui să se adreseze senatorilor, în prezența lui Belizarie și a statului său major. Ambasadorii uitară însă politețea obligatorie în asemenea împrejurări și vorbiră aspru patricienilor răsfățați, acuzându-i de a fi fost necredincioși față de armata gotă de apărare națională, și de a fi admis ocuparea

fortificațiilor de către o forță pestriță, alcătuită din „intruși greci”. În numele lui Wittig, oferiră o amnistie generală, cu condiția plecării neîntârziată a lui Belizarie din Urbe; se arătară dispuși chiar să-i ofere zece zile de grație, înainte de a porni în urmărirea lui, ceea ce era extrem de generos, ziceau ei, având în vedere că forțele pe care le are la dispoziție sunt cu totul insuficiente pentru a apăra o atât de enormă lungime de ziduri.

Belizarie răspunse că patricienii romani nu au trădat, ci pur și simplu au admis în Urbe patricieni, asemenea lor, împreună cu forțele imperiale pe care acești nobili le comandă în mod legal.

— Nobili goți, sunt împuternicit să răspund cu glasul acestui Senat loial – fiind de rang înalt în sânul lui – ca și cu cel al Prea Luminatului meu stăpân. Va răspund, deci, că cei ce au clădit la început această Urbe și aceste ziduri nu au fost nici goți, nici alții de neam german, și că nici măcar nu ați fost în stare să le întrețineți cum se cuvine! Așa că voi sunteți intruși și fără niciun titlu de proprietate. Wittig, regele vostru, nu este recunoscut de Prea Luminatul meu Stăpân nici măcar ca vasal. Așa că vă sfătuiesc să plecați, nobili goți, și să vă folosiți elocința pentru a-i convinge pe compatrioții voștri de sminteala lor; sau de nu, vă previn că va veni vremea când și voi și ei veți fi bucuroși să vă ascundeți capetele în tufe de mărăcini, și în smocuri de ciulini, ca să scăpați de lăncile noastre. Între timp, luați aminte că Roma nu poate fi cucerită decât prin asediu meșteșugit și luptă grea. Meșteșugul asediului este o artă la care, spre norocul nostru, niciun got nu s-a priceput vreodată; de aceea forțele noastre, deși mici în momentul de față, sunt mai mult decât suficiente pentru a apăra zidurile clădite de strămoșii noștri și pe care voi, goții, le-ați abandonat fără luptă.

Regele Wittig era dornic să afle, la întoarcerea ambasadurilor, ce fel de om este acest Belizarie. Ambasadorii îi spuseră: „E un leu de om, bărbos, nu se teme, nu prea folosește cuvinte inutile; la trăsături, la culoarea pielii și la construcția trupească seamănă cu noi (decât doar că are părul închis și că ochii, pe care îi are albaștri, ca și noi, sunt așezați adânc în orbite). Privirea lui tăioasă și ținuta binevoitoare impun respect tuturor celor din jurul său. Am văzut-o și pe Antonina, soția lui, o leoaică de aceeași prăsilă, cu părul roșu. Rege Wittig pregătește-te să te lupți din răspuțuri.”

Trecură două săptămâni, până ce Wittig isprăvi pregătirile în vederea asaltului. Când, într-o dimineață, la mijitul zorilor, Belizarie văzu de pe creneluri din ce anume au constatat aceste pregătiri, începu să râdă; ceea ce pricinui din nou scandal în rândurile cetățenilor. Se întrebă, indignat: „Râde oare pentru că aceste bestii de arieni o să ne înfulece?”

Trebuie să mărturisesc că nici eu nu vedeam în ce constă gluma, deoarece privind, puteam desluși, la distanță de un sfert de milă, un număr de construcții formidabile, din schele montate pe roți, trase spre noi de multe perechi de boi și escortate de roiuri de lăncieri goți. Semănau cu niște turnuri, fiecare având o scară interioară ce urca la o platformă în vârf și păreau a fi de aceeași înălțime cu zidurile noastre. De asemenea, infanteria lor aducea și un număr de scări de asalt și de căruțe, încărcate vârf cu ceea ce părea a fi legături de lemne, precum și alte căruțe, încărcate cu scânduri. Era evident că voiau să umple cu aceste lemne o parte a șanțului, apoi să tragă turnurile peste șanțuri, pe drum de scânduri – care urmau să se reazime pe lemne – și să ia zidurile prin escaladă. Se apropiiau și patru construcții mai mici, tot pe roți, acoperite cu piele de cal, din care ieșea câte o grindă cu cap de fier. Pe acestea le cunoșteam: erau berbecii de spart ziduri; grinda e manevrată dinăuntrul turnului, cu ajutorul unor frânghii și, prin izbituri repetate, sparge o gaură până și în zidul cel mai gros.

Aleseră Poarta Salariană ca punctul principal al atacului și Belizarie concentră neîntârziat în turnurile învecinate toată artileria defensivă pe care o avea la îndemână. Armele acesteia constau din scorpioni, care sunt mici mașini pentru aruncat pietre, acționate prin răsucirea strânsă a unei frânghii de cânepă, căreia i se dă apoi brusc drumul; și măgari sălbatici, un soi de scorpioni mai mari; și catapulte, adică niște arcuri mecanice, acționate pe baza aceluiași principiu ca și celelalte, și prin a căror creștătură se trag săgeți groase, cu pene de lemn, care au destulă putere ca să bată mai departe decât orice arc obișnuit. Aveam, de asemenea, câțiva lupi – mașini care prind în cârlige capetele berbecilor, în clipa când izbesc, și cu ajutorul unui scripete le smucesc într-o parte, astfel încât turnul care-i adăpostește se răstoarnă.

Calm, Belizarie îl strigă pe scutierul său, Chorsomantis, un hun massageta și-i spuse:

— Adu-mi arcul de vânătoare și două săgeți de cerb, Chorsomantis.

Acestea erau armele lui de precizie. Un nobil got - precum se dovedi mai târziu, un văr al regelui Wittig - supraveghea înaintarea mașinilor de asalt. Era îmbrăcat cu armură aurită și purta o pană purpurie, înaltă. Dar încă pe când se afla în afara bății obișnuite a arcurilor, credea el, moartea îl ajunsese din urmă: Belizarie, țintind cu luare aminte, îl nimeri cu o săgeată de cerb în gât, așa că nobilul căzu mort de pe cal. Distanța era de cel puțin două sute de pași. Nedându-și seama că aceasta era precizia obișnuită a lui Belizarie când trăgea la țintă, goții fură impresionați, socotind că e un semn foarte rău. Urale batjocoritoare se înălțară de pe ziduri și goții se opriră un timp - suficient pentru a transporta mortul în spatele liniilor. Un alt nobil, fratele celui mort, preluă comanda; dar în clipa în care dădu semnalul de înaintare, Belizarie ținti din nou și dovedi - oricui, care se mai îndoia - că prima săgeată nu fusese pur și simplu trasă la noroc. De astă dată săgeata lovi gotul în gură, în timp ce striga ceva și vârful de fier îi ieși prin ceafă; căzu și el, mort. Începui să țopăi de bucurie și să strig:

— Oh, bravo, stăpâne! Dă-ne voie să tragem și noi!

Căci țineam și eu un arc în mână, la fel ca toți colegii mei, servitori.

Belizarie zise:

— Așteptați până ce goarna sună semnalul. Atunci, toți cei din jurul meu să țințească boii.

Goarna sună, întinserăm cu toții arcurile și dădurăm drumul la săgeți. Căzură mai bine de o mie de goți și toți boii, bieteles dobitoare. Se înălță un răcnet teribil. Apoi, mi-aduc aminte, am țintit un infanterist înalt, care dădea buzna înainte cu o legătură de lemne; dar am greșit ținta și săgeata nimeri în crupă un cal care se cabră și-și azvârli călărețul. Am țintit călărețul, pe când zăcea fără cunoștință; cea de a treia săgeată îi sărută umărul și ricoșă. Deoarece continua să zacă locului, ca mort, mă uitai împrejur după alte ținte, dar nu mai vedeam niciuna; căci goții se retrăseseră consternați, regroupându-se dincolo de bătaia săgeților.

O mare unitate de goți, de toate armele, se puse acum în mișcare și dispăru din câmpul nostru de vedere. Atunci încă nu știam că li se ordonase să atace Țarul Fiarelor Sălbatică, lângă

Poarta Praenestină, la două mile spre dreapta noastră. Dar cum patruzeci de mii de oameni rămaseră, ca o amenințare, în dreptul Porții Salariene, Belizarie nu se putea lipsi de nicio unitate de aici, pentru a o trimite ca întărire în altă parte.

Între timp, primejdie mare se iscă și la poarta Aeliană, dincolo de râu, unde comanda Constantin. La depărtare de numai o azvârlitură de piatră de ziduri, exact în dreptul Podului Aelian care duce la catedrala Sfântul Petru, e așezat mausoleul de marmură al împăratului Hadrian. Este o clădire pătrată, peste care e așezată o tobă cilindrică, de jur împrejurul căreia se întinde o colonadă acoperită; toba este acoperită cu o cupolă rotundă. La construirea acestui edificiu minunat nu s-a folosit defel mortar, ci numai bucăți de marmură albă, încheiate între ele. De-a lungul colonadei, la intervale, se înșiră statui ecvestre, tot din marmură albă; cred că îi reprezintă pe generalii care slujiseră sub Hadrian, în războaiele sale. Mausoleul se folosea ca fortificație exterioară, podul fiind o extindere a zidului Urbei. Aici stăteau de gardă cei trei sute de oameni ai lui Constantin, cu catapulte, și arcași de precizie, și un mic detașament de potcovari ai armatei, înarmați cu ciocane grele.

Comandantul got al unităților cărora li se ordonase să dea în punctul acesta asaltul, era un om cu discernământ. Dându-și seama că părțile zidului care, de o parte și de alta a Podului Aelian, sunt protejate de râu vor fi apărate mai slab, ținu un număr de bărci gata pregătite pentru un atac într-un punct favorabil, la jumătate de milă mai sus. Acest punct era o porțiune netedă, nămolosă, dar suficient de tare și de lată pentru a putea susține scările de asalt. Plănuia să trimită aici un grup de escaladare, cu ajutorul bărcilor, îndată ce atacul împotriva mausoleului va fi fost lansat.

Puse la cale destul de abil atacul împotriva mausoleului. Oamenii săi - infanterie cu armură grea și cu scări de asalt - se deplasară sub conducerea lui de-a lungul gangului boltit, acoperit, care pornea de la catedrala Sfântului Petru și ajungea până foarte aproape de mausoleu. Oamenii lui Constantin, aflați în colonada statuiilor, deși erau în stare de alarmă, nu puteau întreprinde nimic până ce goții nu ieșeau de sub gang. Atunci se apărară însă cu vigoare, dar numai cu săgeți și sulii: catapulte nu puteau fi declanșate, pentru că unghiul era prea ascuțit. Apoi, unități mari de arcași goți, acoperind toate cele patru

colțuri ale mausoleului și protejați de scuturi mari, deschiseră asupra colonadei un tir încrucișat, foarte stingheritor, pricinuind apărătorilor mari pierderi. Situația deveni primejdioasă. Constantin, anunțat despre iminența atacului de pe malul mîlos, fu nevoit să plece într-acolo în grabă, luând cu el douăzeci de oameni ca să-l respingă. Nu exista niciun ofițer capabil care să preia comanda.

Curând fură plantate scări de asalt împotriva zidurilor mausoleului și goții începură să se urce, în armură completă de zale. Săgețile și sulitele apărătorilor îi impresionaau prea puțin. Roma ar fi fost pierdută chiar atunci, dacă unui sergent viteaz, din rândurile potcovarilor, nu i-ar fi venit o idee salvatoare. Izbi cu ciocanul într-una din statui și rupse un picior. Vecinul său apucă această bucată grea de marmură și o rostogoli în jos, pe scară. Gotul din frunte căzu, zdrobit, antrenând în prăbușirea sa un șir întreg de oameni, care se cățărau în urma lui. Același sergent potcovar mai rupse un picior și toată statuia se prăbuși; o sparse, lucrând nebunește, în bucăți de mărime convenabilă pe care vecinii săi le distribuiră celor ce aveau nevoie. Astfel că goții fură striviți cu mădularele și trunchiurile mutilate ale acestor eroi antici și ale armăsarilor lor. Fugiră țipând, spre un loc deschis, urmăriți de săgeți, și curând ajunseră în raza catapultelor. Sfârșitul săgeților mari, care pot străpunge un om sau un copac, îi sili să alerge și mai repede. Constantin respinse cu ușurință atacul de pe terenul mîlos, așa că aici, pe latura apuseană, speranțele goților rămaseră neîmplinite, precum rămăseseră neîmplinite în răsărit, la Poarta Tiburtină, și la nord, la cea Flaminiană, unde zidurile se ridică pretutindeni dintr-un șanț adânc, nepotrivit pentru asalt.

La Poarta Salariană, principala forță a goților continua să ne amenințe, dar acum se menținea mult dincolo de bătaia arcurilor, văzând ce se întâmplase uneia dintre căpetenii; acesta stătuse cocoțat pe craca unui pin, aproape de trunchi, trăgând asupra noastră, celor care ne aflam pe creneluri. Stăpâna mea Antonina mânuia o catapultă, căci învățase cum să țintească cu aceste mașini. Doi oameni trebuiau să răsucească manivela, până ce conducătorul făcea semn „de-ajuns”; în vreme ce el își studia ținta, un ajutor așeza săgeata în șanțul din corn de bou și când primea semnalul, trăgea de opritor. Acționam ca ajutor pentru stăpâna mea, în vreme ce doi meșteșugari romani se

aflau la manivelă. Antonina îl ținti cu grijă pe acest got, trăgător de precizie, și apoi semnală „dați drumul”. Apăsai manivela și săgeata plecă, vâjâind. Atunci se văzu ceva îngrozitor. Săgeata, izbind gotul drept în mijlocul pieptarului, îl străpunse și se înfipse, cu jumătate din lungimea ei, în copac; omul era ținut de pin asemenea unei ciori ținută de ușa unui hambar – ca un avertisment pentru celelalte ciori.

Stăpâna mea comanda aici în calitate de locotenent al lui Belizarie, care plecase în grabă să-l ajute pe Bessas și pe oamenii săi la Țarcul Fiarelor Sălbatică – un loc apropiat de Poarta Praenestină – unde se lansase un atac viguros. Acest țarc avea formă de triunghi și era alcătuit din două ziduri mai slabe, exterioare, în unghi drept unul față de celălalt, proptite de zidul principal; înainte vreme fusese folosit ca țarc pentru leii destinați jocurilor din Colosseum. Zidurile exterioare nu aveau cum le apăra, fiind joase și de o grosime insuficientă pentru a putea construi pe ele o palisadă. Pe deasupra, Wittig își dăduse seama că zidul principal pe care-l închideau era deteriorat și că ar ceda repede în fața izbiturilor unui berbec de asediu. Infanteria goților se cațără peste șanț, înarmată cu târnăcoape, ca să sape la baza unuia din zidurile exterioare, care, între timp, o apăra întrucâtva împotriva atacurilor cu săgeata, lansate de pe creneluri. Țarcul odată capturat, puteau trage nădejde de victorie. Lemne și scânduri așteptau gata pregătite și turnuri de escaladare și scări, la fel ca la Poarta Salariană. Stătea pregătită și o mare unitate de lăncieri goți.

Goții de dincoace de șanț își mânuiau târnăcoapele cu nădejde; și, după o vreme, o porțiune a zidului se prăbuși în afară cu un bubuit, iar ei năvăliră în țarc. Belizarie trimise imediat două unități puternice de isaurieni, care coborâră cu scări de pe zidul principal și ajunseră la zidurile exterioare. De aici, săriră între goții înghesuți și închiseră trecerea în țarc; și apoi îi măcelăriră în voie. Căci în vreme ce isaurienii aveau cuțite scurte, extrem de potrivite pentru lupte în spații aglomerate, goții aveau săbii grele, ce trebuiau mânuite cu ambele mâini, și având nevoie de spațiu. amplu pentru a fi eficiente. În pas alergător, se apropiară alți infanteriști goți ca să-și ajute camarazii, dar deodată se deschise Poarta Praenestina din imediata apropiere, și o coloană de cuirasieri din Regimentul de casă al lui Belizarie ieși în galop împreună cu

câțiva goți din Tracia. Șarjară împotriva lăncierilor barbari, care nu stăteau în niciun fel de ordine de bătaie, și-i goniră îndărăt, în debandadă, cu pierderi grele, până în tabăra lor, la jumătate de milă distanță. Apoi cuirasierii se întoarseră și dădură foc turnurilor de escaladare, berbecelor și scărilor, provocând un incendiu în toată regula; după care se întoarseră în siguranță. O ieșire bruscă avu loc și la Poarta Salariană, din ordinele stăpânei mele, și cu același succes; goții fugiră și aici, iar mașinile fură arse. După care, oamenii noștri ieșiră în grabă și-i despuiară pe morți. Cu permisiunea stăpânei mele am ieșit cu ei și am găsit omul pe care l-am ucis: avea gâtul frânt. L-am luat colanul de aur și pumnalul cu plăsea de aur, de la centură - un sclav de casă, eunuc, făcând pe eroul!

După amiază târziu, deveni limpede că atacul eșuase pretutindeni. Trăgând împotriva unei mulțimi atât de dense, cum se înfățișaseră goții, chiar și cei mai răi arcași din lume cu greu ar fi izbutit să nu le pricinuiască mari pierderi; iar noi aveam în rândurile noastre un număr de țințași cu tir rapid și provizii suficiente de săgeți. Am apreciat pierderile inamicului, din ziua aceea, la peste douăzeci de mii de morți și răniți. Goții se retraseră triști în taberele lor și toată noaptea auzirăm cântatul psalmilor și bocetele, pe când își înmormântau morții. Dimineața următoare eram gata să-i înfruntăm iarăși; dar nu se mai lansă nicăieri vreun atac nou, nici în ziua aceea, nici multe zile de atunci încolo.

Belizarie îi mai scrisese o dată lui Justinian, explicându-i că are nevoie de treizeci de mii de oameni ca întărire și insistând ca cel puțin zece mii să pornească la drum fără o clipă de întârziere. Înainte ca scrisoarea să fi putut ajunge la Constantinopol, ne sosiră știri că întăririle se și aflau pe drum. Se părea însă că se cifrează la numai două mii de oameni și că fuseseră obligați să ierneze în Grecia din pricina vremii rele, neputând să străbată Marea Adriatică. Nu exista niciun indiciu că ar fi avangarda unei armate de proporții mai considerabile. Belizarie își dădu acum seama că va fi obligat să stea cel puțin încă trei sau patru luni între zidurile Romei. Proviziile continuau să fie aduse în Urbe noaptea, prin Porțile de pe latura de miazăzi, dar nu în cantități suficiente pentru a hrăni vreme mai îndelungată șase sute de mii de oameni. De aceea, ordonă evacuarea grabnică, spre Neapole, a tuturor femeilor, copiilor și oamenilor vârstnici, și a

tuturor celorlalți civili, cu excepția preoților, senatorilor și a celor capabili să poarte arme.

Între amurg și zori, goții rămâneau acum închiși în taberele lor, apărate de palisade; acesta era ceasul când porneau la luptă maurii, care erau scutiți de serviciul obișnuit, dar își petreceau nopțile în afara zidurilor Urbei. Ieșeau călare, în grupe de trei sau patru, purtând straie de culoarea noroiului; și, priponindu-și caii în câte un cârlig, se ascundeau în gropile de lângă drum sau pe după tufe. Săreau apoi asupra unor soldați singuratici, le tăiau gâtul, îi jefuiau și plecau în galop. Câteodată, adunându-și grupurile, nimiceau unități destul de mari de goți. În mod deosebit obișnuiau să stea la pândă în dreptul latrinelor de campanie ale goților, care fuseseră peste tot săpate dincolo de șanț; prindeau oamenii pe care îi apucau nevoile noaptea. Vânau, de asemenea, caii. Precum vă spun, de spaima acestor mauri, goții s-au învățat să stea în timpul nopții în tabere. Așa că lungile coloane de civili evacuați, ieșiră noapte de noapte, nestânjenite; și pe drumul pe care apucară nu se afla nicio tabără a goților.

Primul grup fusese trimis la Portul Romei, unde se afla flota noastră; de acolo se îmbarcase pentru Neapole. Dar restul fu nevoit să străbată tot drumul pe jos, cărând baloturi sau împingând cărucioarele pe care era îngrămădită zestrea gospodăriilor. Procesiuni de câte cincizeci de mii și mai bine plecară în fiecare noapte, șerpuiind în jos, pe Via Appia. Era o priveliște jalnică să-i vezi plecând, și la Poarta lui Appius fură vărsate multe lacrimi de către acești bieți oameni, ca și de bărbații rămași în urmă. Dar cel puțin aveau un drum bun pe care să călătorească. Via Appia este clădită din lavă aspră, și e tot atât de dură și de întreagă ca atunci când a fost pavată prima dată, cu sute de ani în urmă, în timpul Republicii. Mai mult decât atât, Belizarie asigură fiecărui grup, pentru prima etapă a călătoriei, o escortă de cavalerie și dădu grupurilor destulă hrană ca să le ajungă până la Neapole.

În ziua de după plecarea primului grup din Portul Romei, care este așezat la optsprezece mile de Urbe, regele Wittig ocupă fortificațiile de acolo; noi nu am fost în stare să ne dispensăm de trupe pentru a le apăra, iar marinarii nu sunt luptători. Până acum, dinspre port ajunseseră la noi convoaie cu provizii, încărcate în bărci, și trase la edec de boi. Acum însă, legătura cu

mare era tăiată și flota noastră se întoarce la Neapole. Asta se petrece în aprilie. În mai, furăm reduși la jumătate de rație de grâu. În iunie, sosiră întăririle din Grecia, sub conducerea unui general numit Martin: o mie șase sute de slavi păgâni și huni bulgari.

Acești slavi care, în mod ciudat pentru un neam atât de sălbatic, au trăsături europene, apăruseră de curând în număr mare pe malurile Dunării, depozându-i pe gepizi. Sunt arcași-călări, niște luptători excelenți, dacă sunt bine hrăniți, bine plătiți și bine conduși; și sunt, de asemenea, oameni de cuvânt, dar teribil de murdari în ținuta lor. Justinian îi înzestrăse cu armură de corp și cu coifuri – în mod obișnuit poartă numai cojoace de piele și pantaloni de călărie. Plătise în contul lor o sumă considerabilă de bani preoților din tribul lor: căci slavii posedă toate lucrurile în comun și preoții, care fac slujbe întru preamărirea Zeului Trăsnetului, au și rolul de vistiernici. Când slavii aceștia aflară că Belizarie este de neamul lor și chiar cunoaște câteva cuvinte din limba lor, deveniră binevoitori față de dânsul; la fel și hunii (pe care i-am descris mai înainte), când descoperiră câțiva frați de trib, foarte apreciați, în Regimentul de casă.

Belizarie își propuse acum să ia ofensiva împotriva goților, deși o mie șase sute de oameni nu sunt zece mii. Nu dorea ca noii veniți să aibă sentimentul de a fi ținuți închiși, prizonieri în Urbe, ca într-un coteț; îndată ce fură repartizați la posturi și li se dădură instrucțiunile respective în privința îndatoririlor care le reveneau în gărzi, organizează o demonstrație pentru orientarea lor. Ziua în amiaza mare trimise afară, prin Poarta Salariană, două sute dintre cuirasierii săi de casă, sub comanda unui ilir numit Traian, un comandant de unitate, minunat de calm. Potrivit ordinelor primite, acești oameni se îndreptară în galop spre un deal mic, vizibil de pe ziduri, și acolo se așezară în cerc. Goții indignați dădură buzna din latura lor cea mai apropiată, punând mâna pe arme și încălecând foarte zeloși pentru a-i ataca. Cât îi trebuie unui creștin ca să rostească foarte încet un Tatăl Nostru, oamenii lui Traian traseră patru mii de săgeți în coloana dezordonată a goților și uciseră sau răniră opt sute de călăreți; dar îndată ce sosi avangarda infanteriei goților, oamenii lui Traian plecară în galop, trăgând cu arcul din șa. Înainte de a se întoarce în Urbe, mai făcură seama la încă două sute de goți

fără a avea un singur om pierdere; ajunseră la adăpostul porții, sub tirul de acoperire al unei întregi baterii de catapulte, concentrată acolo. Băgați de seamă: călăreții goți erau înarmați numai cu lance și sabie, iar acei dintre infanteriștii lor care erau arcași nu purtau armură de corp și nu se deplasau fără acoperirea unor sulitași în armură de zale, care umblau foarte încet. Nu este deci de mirare că oamenii lui Traian izbutiseră să-și înfăptuiască planul în întregime. Câteva zile mai târziu, ieși o a doua unitate, tot de două sute de cuirasieri, dar cu o sută de slavi atașați lor, în scopuri de instrucție. Ocupară și de astă dată un deal mic, doborâra goți cu sutele, apoi se retraseră. Câteva zile mai târziu, o altă forță, alcătuită de astă dată din cuirasieri de casă și bulgari, izbuti aceeași manevră. În aceste hărțuiri goții pierdură patru mii de oameni; totuși, Wittig nu trase concluzia evidentă în privința inferiorității armamentului său, crezând că succesul oamenilor noștri se datorează exclusiv vitejiei lor. Dădu ordin ca cinci sute dintre proprii săi lăncieri regali să facă o demonstrație similară, pe un deal aproape de Poarta Asinariană. Belizarie trimise împotriva lor o mie de cavaleriști traci, sub comanda lui Bessas; goții fură făcuți ferfeniți de săgeți, abia o sută dintre ei scăpând îndărăt, în tabără. Ziua următoare, Wittig, care îi dezavuase pe supraviețuitori ca pe niște lași, trimise un alt escadron de lăncieri, de proporții asemănătoare. Belizarie îi porni pe slavi și pe bulgari împotriva lor și toți goții fură uciși sau luați prizonieri.

Vara înainta încet. Într-o noapte, pe drumul dinspre Terracina se apropie un convoi, aducând bani pentru a plăti trupele și un tezaur de altă natură pentru gospodăria stăpânei mele – și anume persoana lui Teodosie. Trebuie să consemnez că, deși îl salută foarte amabil, stăpâna mea era atât de ocupată cu organizarea treburilor militare, încât tânărul nu mai părea să însemne jumătate din viața ei; avea acum prea puțină vreme pentru eufemisticele sale vorbe de duh și pentru grațiile sale. Era mai mândră ca oricând că este nevasta lui Belizarie: în gura fiecărui soldat de rând și aproape a fiecărui ofițer răsunau mereu laudele adresate lui, iar numele ei era mereu legat cu respect de al său. Teodosie, pe de altă parte, era un personaj de prea puțină însemnătate. Nu era nici măcar țintaș bun cu arcul și numai un călăreț mediocru – în vremurile acelea stăpâna mea judeca oamenii în primul rând după aceste criterii, luându-și

obligățiile foarte în serios. Dar ea îi găsi o întrebuintare – investindu-l cu calitatea de secretar juridic al soțului ei. Curând îmi ajunse la urechi că Constantin reluase povestea vechiului scandal, în rândurile camarazilor săi ofițeri; și clerul catolic se folosi de scandalul acesta în mod subtil, pentru a discredita casa noastră în rândurile populației. Dar nu am spus nimic, deoarece și așa aveam încurcături destule.

Același convoi mai adusesese și un număr de căruțe încărcate cu grâne. Erau ultimele care ajunseră la noi, căci acum goții începuseră să blocheze îndeaproape drumurile. La șapte mile spre sud de Urbe, două apeducte mari se intersectau, închizând un spațiu considerabil cu arcadele lor imense, de cărămidă; umplând intervalele goale cu lut și cu pietre, goții prefăcuseră locul acesta într-o puternică fortăreață, căreia îi mai construiură și apărări exterioare. Așezaseră aici o garnizoană de șapte mii de oameni și în felul acesta stăpâneau atât Calea Latină cât și cea Appiană. Chiar înainte de a se lăsa iarna, Roma fu cuprinsă de mare deznădejde, din cauza lipsei de hrană. Cetățenii rămași locului, deși impresionați de succesele frecvente ale lui Belizarie, refuzară să se înscrie ca voluntari în serviciul activ; deveniseră mai nemulțumiți decât fuseseră vreodată, îndeosebi după un insucces parțial pe care-l înregistrarăm și pe care-l voi descrie curând.

Datorită vigilenței stăpânei mele Antonina, a fost demascată trădarea papei Silveriu. Belizarie o împuternicise cu acordarea către civili a permiselor de ieșire din Urbe, pentru diferite treburi personale. Se dovedi extrem de iscusită când trebuia descoperită vreo fraudă sau alta; înainte ca ea să-și asume această sarcină, un mare număr de romani izbutiseră să scape, sub diverse pretexte, deși aveam nevoie de ei la lucrările de fortificație. Într-o zi, i se înfățișă un preot cu vorba blândă și ceru permisiunea de a lipsi două sau trei nopți; lăsase o carte în scrinul sacristiei din biserica sa parohială, lângă Podul Mulvian și dorea acum să o consulte. Stăpâna mea întrebă:

— Ce carte?

Preotul răspunse că este vorba de scrisorile Sfântului Ieronim. Ea își dădu seama că niciun preot teafăr la minte nu ar risca să treacă prin liniile goților numai ca să pună mâna pe aceste scrisori demodate, furibunde – din care, pe deasupra, se găseau cu certitudine copii în orice bibliotecă bisericească din Roma.

Dar își ascunse bănuielile și-i acordă documentul de trecere. În seara aceea, preotul fu arestat pe când ieșea prin Poarta Pinciană. Cusută în sutana lui, se găsi o scrisoare adresată regelui Wittig, semnată de toți senatorii de frunte și de însuși papa, oferind să deschidă Poarta Asinariană, pentru a primi armata goților, în noaptea pe care o va indica Wittig.

Trebuie să explic, mai departe, că Belizarie, pentru a se elibera, pe cât era cu putință, de lucrările judiciare care l-ar fi putut stingheri în îndeplinirea îndatoririlor sale militare, dăduse delegație Antoninei și pentru coordonarea afacerilor civile, ca și pentru pedepsirea tuturor infractorilor civili; conflictele și crimele de ordin militar continuau să-i fie înfățișate lui. Stăpâna mea ținea zilnic ședințe de tribunal, la reședința ei din Palatul Pincian. Când ea îi comunică lui Belizarie numele trădătorilor și-i arată scrisoarea, el se mânie, dar nu se arată nicidecum surprins: știa că Wittig amenințase să-i ucidă pe ostatecii romani pe care îi ținea la Ravena, în cazul în care Italia continua să-i reziste. Dar Belizarie socoti că ar fi nedrept ca trădătorii aceștia să fie judecați de el însuși și nu de dânsa, numai pentru motivul că erau persoane atât de suspuse. De fapt era bucuros că acest caz cădea în jurisdicția Antoninei: ca un creștin pios ce se afla, i-ar fi fost rușine să-l judece pe capul spiritual al creștinătății. Stăpâna mea nu avea, pot afirma cu certitudine, asemenea scrupule, fiind și acuma păgână în străfundul inimii. Ea zise: „Un trădător cu tiară sau un trădător cu coif – care este deosebirea?” Totuși, Belizarie asistă la judecată, dorind să nu creeze impresia că fuge de răspundere. Stăpâna mea, nesimțindu-se bine în ziua aceea, stătea culcată pe o canapea; el ședea la picioarele ei, în calitate de adjutant.

Papa Silveriu, citat în fața Curții, apăru în ținută completă, cu aur și purpură și mătase albă, ca și cum ar fi voit să o strivească pe stăpâna mea prin simpla lui înfățișare, Purta pe deget inelul Pescarului, ținea în mână toiagul de păstor, avea pe cap tiara cea mare, bătută cu pietre. Era urmat de o suită de episcopi și diaconi, toți îmbrăcați magnific. Dar stăpâna mea Antonina dădu ordin ca aceștia să aștepte în prima și a doua anticameră, conform rangului.

Papa Silveriu izbi cu toiagul în dușumea și o întrebă pe stăpâna mea:

— De ce, Ilustră Antonina, soră întru Hristos, ne-ai adus aici, întrerupând brutal, prin chemarea ta imperioasă, reculegerea noastră? Ce suferință te încearcă, de ce nu ai venit la palatul nostru, precum cere eticheta?

Ea își încruntă sprâncenele în stilul Teodorei și, neluând în seamă întrebarea lui, îl întrebă, la rândul ei, direct:

— Papă Silveriu, ce ți-am făcut noi de ne trădezi goților?

El se prefăcu indignat:

— Ai fi gata să-l acuzi pe succesorul miruit al Sfântului Apostol Petru de o ticăloșie ordinară?

Atunci ea:

— Crezi că fiind înputernicit de tradiție cu Cheile Cerurilor, ai putere și asupra cheilor Porții Asinariene?

— Cine ne acuză de trădare?

— Propria ta semnătură și propriul tău sigiliu.

Îl arătă scrisoarea interceptată:

— Adultero, este un fals! tună el la dânsa.

— Fii respectuos față de tribunal, papă, altminteri vei fi biciuit, amenință ea.

Apoi îl confruntă cu preotul de mir, care făcuse mărturisiri complete fără a fi nevoie să se recurgă la niciun fel de tortură.

Papa Silveriu tremură de rușine, dar continuă să-și nege vinovăția. Cei nouă senatori, care semnasera și ei scrisoarea, fură înfățișați acum ca martori împotriva lui. Senatorii așteptau milă din partea stăpânei mele și, cu lacrimi în ochi, îl învinuiau fățiș pe papă că-i sedusese, abătându-i de la îndatorirea lor de loialitate.

Stăpâna mea dădu verdictul după o scurtă consfătuire cu Belizarie:

— Cu toate că sentința pe care o prevede legea pentru cei ce trădează în timpul apărării unui oraș constă în mutilarea feței celui vinovat, în purtarea lui pe străzi pentru a fi batjocorit în public, și apoi o moarte rușinoasă, pe rug, avem totuși suficientă considerație față de renumele Bisericii, pentru a nu ne ține strict de litera legii. Totuși, unui păstor care-și vinde lupului arian turma, nu i se poate îngădui să păstreze toiagul. Eugeniu, dezbracă-l pe preotul acesta de straie și dă-i sutana de călugăr, care atârână în cui, dincolo. Silveriu, ești demis din episcopatul tău și în noaptea asta ai să părăsești Urbea.

Deși, când li se comunică sentința, clericii din suita papală fură uluiți de sacrilegiu, ei nu puteau contesta dreptatea ei pământească. M-am apropiat de papa și i-am luat toiagul de păstor, inelul și tiara, așezându-le pe o masă. Apoi l-am condus într-o încăpere în care aștepta subdiaconul regional. Acesta îndepărtă toate veșmintele preotești ale lui Silveriu, până ce rămase în fața noastră numai în cămașă – și nici aceasta nu era o cămașă aspră, ci una fină, de mătase, brodată cu flori, asemenea unei cămăși de femeie. Apoi îi dădurăm rasa călugărească, îi traserăm gluga peste cap și-i legarăm cordonul peste mijloc; toate acestea se petrecură fără o vorbă.

Când îl aduserăm îndărăt, în tribunal, stăpâna mea i se adresă, spunându-i:

— Petrece-ți restul zilelor în căință, frate Silveriu, precum a făcut ilustrul tău precursor, primul episcop al Romei, după ce și-a încălcat și el jurământul de credință față de Stăpânul său. Până la urmă însă, el și-a răscumpărat fapta prin martiriul suferit în Hipodromul lui Caligula, în apropierea Urbei – dar la atâta sfințenie noi nu ne așteptăm de la tine.

În tot timpul acesta, Belizarie nu spuse nimic și părea foarte puțin la largul său.

Silveriu fu escortat din palat de doi huni massageți, care-l duseră până la camera de gardă de la Poarta Pinciană și, în aceeași noapte, plecă din Urbe în direcția Neapole și apoi spre răsărit.

Cei din subordinea lui se întruniră ca să aleagă un nou papă. Candidatul ce izbândi fu diaconul Vigiliu – care-și dăduse osteneala de a mitui electorii cu suma de cincisprezece mii de monezi de aur. Aurul era acum mai prețuit de acești eterici lacomi decât oricând înainte. Populației civile i se acorda numai o rație foarte mică de grâu, pe care oamenii o completau cu varză și cu ierburi, ca urzici și păpădie; dar hrană bună, îndestulătoare, numai cu aur se putea cumpăra. În timpul verii, soldații se apucară să facă incursiuni nocturne pe ogoarele din spatele liniilor goșilor, tăind cu secerile spicele de grâu, câte un snop de fiecare dată, pe care apoi le îndesau în sacii aruncați pe spinarea cailor lor. Un sac de grâu valora de o sută de ori prețul din timp de pace.

Pe măsură ce se apropia iarna, aprovizionarea pe căile acestea încetă: cârnații din carne de catâr erau singurul

supliment comestibil la rația de grâu, minusculă, pe care o mai putea achiziționa până și cea mai ghiftuită dintre pungi. Se mânca pisici, șobolani și unsoare de osie. Numai de vin nu era prea mare lipsă, deoarece Belizarie rechiziționase toate stocurile din pivnițele particulare, pentru a le împărți poporului. Urbea se afla în pragul foametei; totuși, oricât de ciudat pare, niciodată nu am văzut vreun preot subnutrit.

— Ah, zise stăpâna mea, când i-am împărtășit această remarcă, îi hrănesc ciorile, precum l-au hrănit, în mod miraculos, pe profetul Ilie.

În ce-i privește pe cei nouă senatori care-și puseseră numele pe scrisoarea interceptată, Antonina, dacă voia să fie dreaptă, nu-i putea pedepsi mai aspru decât pe papă. Îi exilă, le confiscă bunurile și-i scoase din Urbe, în tovărășia fratelui Silveriu. Belizarie tot nu se simțea însă în siguranță: alți romani puteau să fi fost de asemenea implicați în complot. De aceea angajă lăcătuși care să modifice și să înlocuiască mereu lacătele tuturor porților, de două ori pe lună, așa încât eventualii trădători să întâmpine greutăți în a obține o cheie care să se potrivească. De asemenea, numi ofițerii de gardă la porți după o ordine neregulată, pentru a-i pune în imposibilitatea de a fi mituiți anticipat, ca să deschidă o anumită poartă, într-o noapte dinainte convenită. Pentru a face străjile mai puțin plictisitoare, stăpâna mea alcătui trupe de muzicieni de la teatru, care dădeau adeseori concerte, la toate porțile; dar pentru vigilență sporită în asemenea împrejurări, Belizarie trimitea avanposturi, dincolo de șanțuri, îndeosebi mauri, și fiecare avanpost avea un câine de pază, dresat să mârâie la cel mai mic zgomot de pași.

Trebuie să mă întrerup aici, numai pentru a vă arăta cât de iscusit îi conducea stăpâna mea Antonina pe acești muzicieni. Dacă vreun muzician cânta greșit, stăpâna mea îi lua instrumentul și-i arăta:

— Melodia e așa. Și-l certa: O, nenorociți romani, nu știți să luptați și nu știți nici să cântați din lăută. La ce sunteți buni?

La asta, un muzician necăjit, mai curajos decât ceilalți, îi răspunse o dată, încercând să o rușineze cu obscenități:

— Suntem mari meșteri ai procreării.

Dar ea îi răspunse, cu răceală:

— Măcar în privința aceasta să-l depășești pe tatăl tău.

Gluma fu repetată din gură în gură și deveni poate cea mai vestită dintre numeroasele ei vorbe de duh.

Insuccesul despre care am promis că vă voi povesti s-a datorat entuziasmului trupelor noastre, în urma succeselor raportate în cursul hărțuierilor de cavalerie. Oamenii deveniseră nerăbdători față de tactica de uzură treptată a forțelor și a curajului dușmanului, aplicată de Belizarie, și țipară, cerând o înfruntare generală. Dintotdeauna, Belizarie aplicase politica de a nu lăsa să slăbească în nicio împrejurare spiritul combativ al oamenilor săi, dar nu credea că timpul este copt pentru o bătălie deschisă. Continua să stăruie o disproporție enormă între armate, iar goșii, deși deprimați, continuau să se lupte cu mult curaj. Încercă să-și țină oamenii ocupați cu operațiuni mai dese. Dar în două sau trei ocazii descoperi că goșii îl așteaptă, dezertorii prevenindu-i de intențiile sale. Începu și populația romană să vocifereze, solicitând o bătălie – sau, cel puțin, un sfârșit rapid al asediului, într-un fel sau altul. Nu mai putea refuza: nu trebuia să piardă respectul oamenilor săi, nici să îngăduie populației civile să devină intratabilă.

Cea mai mare tabără a goșilor era așezată la o milă dincolo de mausoleul lui Hadrian, în ceea ce se cheamă Câmpia lui Nero. Belizarie era îngrijorat ca nu cumva atacul său principal – care urma să se îndrepte împotriva taberelor din dreptul Porților Pinciană și Salariană – să fie împiedicat de întăririle dușmane, ce puteau fi aduse în grabă de aici. De aceea, ordonă cavaleriei maure să mimeze un atac împotriva goșilor din această tabără, îndată ce va angaja bătălia; urmau să iasă călare prin Poarta Aeliană, sub comanda unui ofițer numit Valentin. După ei va urma o mică unitate de infanterie orășenească, care trebuia să ia poziție defensivă, la distanță mică, dincolo de Poartă. Le indică acestor romani să arate pe cât se poate de războinici, dar nu se aștepta ca ei să dea vreo luptă serioasă. Voia să-și dezlănțuie atacul principal numai cu cavaleria. Își sporise efectivul cavaleriei cu o mie de oameni: în luptele recente fusese capturat un mare număr de cai fără călăreți și o parte din infanteria isauriană se transformase – cu mult succes – în cavalerie. Restul isaurienilor ceru, la rândul său, să fie lăsat să participe la bătălie. Nu-i putea refuza, dar stabili că unii dintre ei trebuie să rămână pe ziduri și la porți, ca să întărească recruții

din oraș și să mânuiască scorpionii, catapultele și măgarii sălbatici.

Într-o dimineață de toamnă, Belizarie își scoase de timpuriu cavaleria prin Porțile Salariană și Pinciană; infanteria isauriană îl urmă. Wittig îl aștepta, prevenit ca de obicei. Adunase toți oamenii săi disponibili, din cele patru tabere dinspre nord, așezându-și infanteria în centrul liniei și cavaleria pe aripi; stătea la distanță de jumătate de milă de Urbe, ca să aibă mai mult spațiu de urmărire, după ce va fi frânt atacul nostru.

La ora nouă bătălia se declanșă și la început Belizarie făcu exact ce plănuse, căci goții rămaseră în defensivă. Își împărți cavaleria în două coloane, fiecare pe un flanc, și se traseră mii de săgeți în mulțimea goților. Dar pentru a distra infanteria lor, câteva mici unități de sulitași isaurieni veniră în față, între flancuri, până aproape de centrul got și provocară la bătălie unități similare de goți; isaurienii fură victorioși în fiecare întâlnire. După o vreme, cavaleria dușmană începu să se retragă, infanteria ținând pasul. Spre amiază, oamenii noștri îi împinseseră îndărăt până la taberele cele mai depărtate. Dar aici, în sfârșit, arcașii lor intrară în acțiune și, apărați de scuturi mari, începură să tragă de pe palisade asupra cailor noștri. Nu trecu multă vreme și atât de mulți dintre cavaleriștii noștri fură răniți sau lipsiți de cai, încât nu mai rămaseră decât patru escadroane complete, care trebuiau să reziste la cincizeci de-ale lor. Dar a întrerupe acum bătălia ar fi însemnat, totuși, să ne lăsăm infanteria în voia soartei. În sfârșit, aripa dreaptă a goților își făcu curaj și șarjă. Bessas, care comanda cavaleria de pe aripa noastră stângă, fu împins îndărăt, peste infanterie; infanteria nu își ținu poziția și întreaga linie începu să se retragă. Pentru cavaleria noastră era destul de ușor să întreprindă o acțiune de ariergardă, dar infanteria, care se mișca mai greu, suferi pierderi grele. În total pierdurăm o mie de oameni – de care nu prea ne puteam lipsi – înainte ca tirul de acoperire al mașinilor de asediu de pe ziduri să oprească înaintarea rapidă a dușmanului. Unii dintre soldații romani închiseră Poarta Salariană în fața oamenilor care se întorceau, dar stăpâna mea și cu mine ne aflam acolo, cu câțiva sulitași de încredere. Îi asaltarăm, omorând câțiva, și deschiserăm iarăși Poarta.

Între timp, pe Câmpia lui Nero, celelalte două armate stătuseră vreme îndelungată față în față – recruții din oraș aliniați într-o linie care părea formidabilă, numărând câteva mii, cu un ecran de cavalerie maură în față. Goții aveau o frică superstițioasă de mauri, care au fața neagră; maurii știau asta și continuau să-i sperie cu șarje neașteptate, azvârlindu-și sulițele și retrăgându-se în hohote de râs. La amiază, maurii întreprinseră o șarjă în masă. Goții, care erau mai numeroși, în proporție de unu la treizeci, întoarseră caii și se refugiară pe Dealul Vatican, lăsându-și tabăra nepăzită. Valentin puse toată armata în mișcare, înainte, de-a curmezișul Câmpiei, intenționând să ocupe tabăra goților și să lase infanteria romană să o păzească, în vreme ce el și maurii urmau să întreprindă un raid spre nord, ca să distrugă Podul Mulvian. Dacă planul acesta izbutea, Wittig ar fi fost obligat să-și abandoneze taberele din nord, deoarece toate proviziile sale de hrană veneau în jos, pe Calea Flaminiană și peste Pod. Dar când gloatele de infanterie romană începură să jefuiască tabăra goților, maurii se înfuriară, socotind că sunt lipsiți de partea ce li se cuvine din pradă și se alăturară la această veselă îndeletnicire. Câțiva cercetași dușmani îndrăzniră acum să coboare de pe Dealul Vatican și observară ce se petrece. Îi convinseră pe ceilalți să reocupe tabăra. Curând, goții veniră îndărăt, șarjând cu miile și Valentin nu fu în stare să refacă la timp dispozitivul de luptă; fu izgonit din tabără și silit să se retragă până la ziduri, cu pierderi grele.

Aceasta fu ultima bătălie deschisă pe care Belizarie acceptă să o dea, în timpul îndelungatei apărări a Romei.

Nici acum nu ne sosiră de la Constantinopol alte întăriri. Pe vremea aceea încă nu știam că Ioan de Capadocia era cel ce împiedica expedierea lor: se pare că a insistat pe lângă Justinian să nu mai trimită niciun om în Italia, situația neîngăduind-o. Stăpâna mea voia să-i scrie Teodorei, dar Belizarie socotea că nu este potrivit ca soția lui să apeleze la împărăteasă într-o chestiune militară, care nu privea nemijlocit nici pe una, nici pe alta. Totuși, Antonina scrise în taină, spre sfârșitul lui noiembrie, în ziua în care Silveriu fu demis, făcând din cererea ei un *post-scriptum* la descrierea colorată a judecății. Stăpâna mea știa că Teodora va fi încântată să afle că Silveriu fusese umilit, deoarece el o mâniase de curând refuzând o rugămintă a ei – ce nu fusese sprijinită de autoritatea lui Justinian – și anume de a

reinstaura pe un patriarh care, deși un om foarte energic și valoros, fusese îndepărtat din scaunul episcopal pentru simpatiile sale monofizite. „Papa cel nou promite să fie mai îndatoritor”, scrisese Teodorei stăpâna mea.

Lui Belizarie îi venea acum foarte greu să mențină populația civilă într-o dispoziție favorabilă, deoarece oamenii se hrăneau aproape exclusiv cu ierburi. Izbucnise ciuma, care răpi douăsprezece mii de suflete; dar soldații aveau și pe mai departe asigurată rația zilnică de grâu, vinul și puțină carne sărată, așa că dintre ei muriră mai puțini. La două sau trei zile o dată avură loc ieșiri, deoarece deveni evident că goții nu mai erau atât de zeloși încât să angajeze lupta cu arcașii noștri călare. Nimeni nu este încântat să se tragă asupra lui și să nu fie în stare să răspundă; dar Wittig nici acum nu se gândi să-și alcătuiască o unitate proprie de arcași călări.

Despre incidentele mai mărunte care s-au petrecut în cursul asediului aș putea scrie la nesfârșit. Sunt câteva întâmplări legate de răniri, care nu trebuie să rămână nepovestite. În ziua în care Teodosie intră cu convoiul în Roma, Belizarie abătuse atenția inamicului prin hărțuiri neașteptate la celelalte porți. Regimentul de casă fusese angajat din plin și, întorcându-se în seara aceea, doi dintre cuirasieri oferiră o priveliște extraordinară. Unul dintre ei, Arzes, un persan care înainte vreme făcuse parte dintre Nemuritori, veni îndărăt cu o săgeată înfiptă în față, aproape de nas; un altul, un trac numit Cutilas, se întoarse cu o suliță atârându-i din cap și fâlfâind asemenea unei pene. Nici unul nici altul nu acordase vreo atenție acestor răni, ci continuaseră să lupte, neobosiți, spre oroarea și groaza goților, care strigaseră: „Ăștia nu sunt oameni, sunt demoni!”

Un chirurg extrase mai târziu sulița din capul lui Cutilas; dar rana se inflamă și el muri în două zile. Arzes fu și el examinat de același chirurg, care îi apăsă ceafa. Și-l întrebă: „Când apăs aici te doare?” „Da”, răspunse Arzes. Atunci chirurgul deschise pielea de pe ceafă. Găsi vârful săgeții, o prinse cu un clește și, după ce întâi tăie trunchiul săgeții, aproape de nas, trase săgeata de a curmezișul, cu armătura de fier cu tot. Arzes leșină de durere, dar sângele său era sănătos: rana se vindecă fără să supureze. Conduse următoarea ieșire din oraș și supraviețui războiului.

Într-o altă împrejurare, Traian, comandantul de unitate ale cărui isprăvi le-am mai menționat, fu străpuns - aproape de ochiul drept și lângă nas - de vârful de fier al unei săgeți. Săgeata propriu-zisă nu fusese fixată cu suficientă grijă de vârf, așa că în momentul izbiturii, căzuse. Traian continuă să lupte. Camarazii săi se așteptară, din clipă în clipă, zile și luni de-a rândul, să cadă mort; dar el continua să trăiască și nu avu nicio durere și nicio neplăcere, deși vârful țepos continua să stea îngropat în carne. Cinci ani mai târziu, începu să reapară încet. După alți doisprezece ani, Traian fu în stare să-l extragă ca pe un spin.

Dar o poveste mai stranie decât oricare este cea a rănii lui Chorsomantis, scutierul lui Belizarie. Nu era o rană adâncă sau deosebită, ci numai o simplă împunsătură de sulită în fluierul piciorului, dar ea îl ținut câteva zile în casă, cu cataplasme și ierburi de leac. În consecință, lipsise de la bătaia deschisă în cursul căreia un număr dintre camarazii săi se distinseseră. Când se înzdrăveni, jură să se răzbune pe goți pentru această „insultă adusă piciorului său”, precum se exprima. Iapa lui albă fătase de curând, așa că avea acum laptele necesar pentru a fermenta *kavasse*; și *kavasse* fermentă. Într-o zi, după ce-și luă prânzul și consumă o cantitate considerabilă din această licoare, Chorsomantis se înarmă, se sui pe iapă și se duse la Poarta Pinciană, la ieșirea cea mică. Spuse sentinelei care era de strajă că Ilustrul Belizarie i-a încredințat o misiune în tabăra dușmană. Cum se știa că Chorsomantis se bucură de încrederea deplină a lui Belizarie, sentinela nu se îndoii de cuvântul său; i se deschise.

Sentinela îl urmări cu privirea pe Chorsomantis, pe când acesta traversă câmpul la pas, până ce îl zări un avanpost al goților, o unitate alcătuită din douăzeci de oameni. Crezând că este un dezertor, goții, zeloși, dădură pinteni cailor, venind în întâmpinarea lui: fiecare nădăjduia să obțină iapa, ca pradă personală. Chorsomantis își trase arcul. Bang! Bang! Bang! și trei goți se prăbușiră, iar ceilalți o luară la fugă. Doborî alți trei în timp ce fugeau, apoi se întoarse spre oraș, cu același pas încet, reținându-și iapa înfocată. O unitate de șaizeci de goți veni acum șarjând în goană, dar el se întoarse și galopă în jurul lor, într-un semicerc. Omorî alți doi oameni, răni doi și completă cercul, măcelărind alți patru. Se întâmplă să mă aflu pe metereze și să văd ce se petrece; am fugit repede s-o chem pe

stăpâna mea, care se afla într-o consfătuire cu ofițerii din casa de gardă, din apropiere, și am implorat-o să vină ca să nu piardă un asemenea spectacol extraordinar.

— Priviți un om care a înnebunit! am stricat eu.

Ea recunoscuse iapa:

— Nu, nu e nebun, dragul meu Eugeniu. E numai Chorsomantis, care-și răzbună fluierul piciorului,

Apoi Chorsomantis fu prins între două unități inamice; dar el șarjă net de-a curmezișul celei mai apropiate, folosindu-și de astă dată lancea și sabia. Izbucnirăm în urale zgomotoase, deoarece vedeam că, dacă ar dori, s-ar putea întoarce în siguranță. Stăpâna mea ordonă deschiderea unui puternic tir de acoperire din catapulte, ca să-i ajutam reîntrarea, dar uralele noastre îl determinară să continue lupta. Se întoarse iarăși și dispăru din câmpul nostru de vedere, gonind câțiva dintre dușmani în fața sa, dar urmărit de alții. Încă mult timp după aceea auzirăm din depărtare strigăte și țipete pe măsură ce lupta continua, apropiindu-se de tabăra lor.

Până la urmă uralele goșilor, venite din apropierea palisadei lor, ne vestiră că Chorsomantis nu mai există. În vreme ce mulți creștini făcură semnul crucii și rostiră o rugăciune pentru sufletul său, stăpâna mea izbucni cu un blestem păgân cumplit:

— Pe trupul lui Bachus și pe ciomagul lui Hercule, ăsta a fost un bărbat vârtos!

CAPITOLUL XVI RETRAGEREA GOȚILOR

Știrile care sosiră din Africa în primăvara acestui an erau, într-adevăr, sumbre. De curând, Solomon trimisese din Numidia o coloană de trupe imperiale împotriva lui Stotzas, dar acesta convinsese oamenii să se alătore rășcoalei, în ciuda pierderii de prestigiu pe care o suferise de pe urma înfrângerii sale de către Belizarie. Cu excepția orașelor Cartagina, Hippo Regius și Hadrumentum, Justinian pierduse iarăși întreaga dioceză. Totuși, un lucru e să fii căpetenia unei răzmerițe izbutite, și altul să guvernezi o dioceză: Stotzas descoperi că are foarte puțină autoritate asupra oamenilor săi, care se plâneau că nu le asigură rații regulate, nici nu-i plătește și nici nu se îngrijește de bunăstarea lor și că abia dacă o duc mai bine decât înainte. Mai târziu, în cursul anului, aflară că Justinian îl trimisese pe nepotul său, Germanos, ca să proclame în numele său o amnistie pentru toți dezertorii; și că răzvrățiții considerară oferta ca foarte bună, deoarece includea plata soldei, retroactiv, pe toate lunile cât durase rășcoala. Forțele lui Stotzas se topiră treptat. Până la urmă, auzirăm că Germanos îl învinse pe Stotzas și pe aliații săi mauri într-o bătălie deschisă și că Stotzas fugise spre interiorul Marocului, însoțit de câțiva vandali; și totul se liniști, deși întreaga dioceză era teribil de sărăcită. Belizarie îi scrisese lui Germanos, propunându-i să-i trimită, în chip de întăriri, herulienii și goții din Tracia, care fuseseră printre rășculați; în Italia nu existau legi care să interzică oficierea tainelor pentru arieni, iar el se afla în situația de a folosi acești oameni viteji.

La Roma era acum foamete în toată legea. Cetățenii deznădăjduiți veniră din nou la Belizarie ca să pledeze pentru încă o bătălie deschisă, sperând că în felul acesta asediul se va isprăvi într-un fel sau altul, dintr-o singură lovitură. Ei se încumetară să-i zică: „Mizeria noastră a ajuns atât de cumplită, încât în fapt ne-a inspirat un soi de curaj și, dacă stăruim, suntem gata să luăm armele și să mășăluim cu tine împotriva goților. Mai bine să murim de lovitura izbăvitoare a săbiei ori de împunsătura lancei, decât să îndurăm chinurile încete și sfâșietoare ale foamei.”

Lui Belizarie îi era rușine să audă o mărturisire atât de degradantă din gura unor oameni care continuau să poarte

mândrul nume de romani. În încheierea discuției le spuse că, dacă s-ar fi prezentat voluntari cu douăsprezece luni mai devreme, ca să-și însușească meseria armelor, acum le-ar fi putut găsi o utilizare potrivită; dar așa cum se aflau, nu avea ce face cu ei. Își dădea seama că goții au ajuns ei înșiși într-o situație apăsătoare – ciurma se întinsese în taberele lor, care nu erau de fel igienice, și multe mii se prăpădiseră. De asemenea, se prăbușise și sistemul lor de aprovizionare dinspre nord, datorită unor revărsări de ape, cât și proastei organizări. Dar poziția lui era și mai rea; și dacă nu sosea curând forța de despresurare, despre care se zvonea că ar fi pe drum, era pierdut.

Întreprinse acum un pas cutezător: trimise două coloane, fiecare alcătuită din cinci sute de oameni încercați și o mie de recruți romani, ca să surprindă și să ocupe orașele întărite Tivoli și Terracina. Dacă ambele acțiuni reușeau, nu numai că și-ar fi ameliorat aprovizionarea, dar din asediat ar fi devenit asediator: Tivoli și Terracina dominau drumurile pe care soseau acum convoaiele cu merinde ale goților. O îndemnă pe stăpâna mea, Antonina, să plece din Roma odată cu unitatea trimisă împotriva Terracinei și de acolo să-și continue drumul spre Neapole și să grăbească pornirea spre Roma a întăririlor, îndată ce vor sosi. În realitate era îngrijorat din pricina sănătății ei, deoarece marile eforturi și hrana proastă o slăbiseră considerabil; și avea dese accese de leșin. Afară de asta, a fi singura femeie dintr-un oraș asediat nu este o situație prea fericită. După oarecare ezitări, ea se învoi să plece, hotărâtă să reaprovizioneze Urbea, prin orice mijloace, în mai puțin de o lună.

În ultima noapte a lunii noiembrie ne strecurarăm din Urbe prin Poarta Appiană – o mie cinci sute de oameni. În ce mă privește, eram atât de fericit că plec, încât începui să cânt un cântec de Hipodrom – „Carul zboară” – uitând de ordinul de tăcere completă; un ofițer mă lovi brutal pe umăr cu latul săbiei, întrerupându-mi cântecul la jumătatea unui vers. Trecurăm nevătămați de fortăreața de la apeduct, deoarece goții o abandonaseră din cauza ciumei; câteva zile mai târziu ocuparăm Terracina, fără niciun incident: văzând stindardul nostru, mica garnizoană de goți fugi. Aici ne umplurăm pânțelele cu brânză și unt și pește de mare proaspăt – pentru prima dată după multe luni.

Stăpâna mea, eu și Procopius, secretarul, care venea cu noi, pornirăm de la Terracina cu o escortă de douăzeci de soldați; totuși, când ajunserăm la Neapole număram mai mult de cinci sute! Drumul nostru ne purtă pe lângă tabăra cavaleriștilor care dezertaseră la Podul Mulvian, cu multă vreme în urmă. De atunci încoace li se alăturase un număr de alți dezertori. Când stăpâna mea le oferi tuturor grațierea completă, se înșiruiră în urma ei. Iar la Baiae găsirăm un număr dintre răniții noștri, trimiși pentru a beneficia de efectul tămăduitor al apelor termale; erau acum destul de înzdrăveniți ca să poată lupta din nou. La Neapole însă – unde vulcanul Vezuviu bubuia amenințător și azvârlea cenușa ce aduce atâta fertilitate viilor peste care cade – la Neapole ne așteptau vești îmbucurătoare. Tocmai sosise din răsărit o flotă cu trei mii de infanteriști isaurieni la bord și care era ancorată în golf; afară de asta, la Otranto debarcaseră două mii de cavaleriști, sub Ioan Sângerosul, și se deplasau în sus, spre noi, în etape rapide.

Curând, armata noastră, numărând cinci mii de oameni, fu gata să pornească în marș, pentru a despresura Roma. Adunasem mari cantități de cereale, ulei, cârnați și vin, pe care urma să le luăm cu noi. Trecând prin Calabria, Ioan Sângerosul adunase un număr considerabil de căruțe de țară, rechiziționate cu atelaje cu tot; încărcărăm grâul în acestea. Ioan se angajă să escorteze convoiul până la Roma, de-a lungul Văii Appia; dacă goții îl atacau, căruțele urmau să slujească drept baricadă, în stilul barbar. Stăpâna mea preluă personal comanda flotei isauriene, îngrămădind într-însa tot restul de provizii. Timpul fiind frumos, ridicărăm imediat pânzele, îndreptându-ne spre Ostia; convenisem să-l întâlnim pe Ioan acolo, patru zile înainte de ziua de Crăciun.

La gura râului Tibru există o insulă, lungă de două mile și lată tot de două mile. La nord este așezat Portul Romei, puternic întărit și legat de Urbe printr-un drum bun, de-a lungul căruia, în timp de pace, se trag în susul apei bărcile, cu ajutorul boiler. La sud este Ostia, care odinioară fusese mai importantă decât Portul Romei, dar care își pierduse de mult însemnătatea comercială și decăzuse până devenise un simplu sat deschis, din cauză că drumul ce duce de aici la Roma nu este potrivit pentru remorcare; se găsisse că este mai ieftin să tragi la edec mărfurile în susul apei, în bărci, decât să le transporti în care, de-a lungul

drumului. Afară de asta, portul Ostia devenise prea puțin adânc pentru a putea fi folosit în mod curent, întrucât râul aducea la vale o mare cantitate de nămol pe care insula artificială, clădită la gura portului, o reținea. Totuși, goții ocupau acum Portul Romei și în apropiere nu mai era alt port decât Ostia; așa că ne îndreptarăm spre Ostia și o găsirăm neapărată.

Între timp, Belizarie, informat de apropierea noastră, se hotărî să dea goților o lovitură grea în direcția nord, ca să le distragă atenția; nu trebuiau să bage de seamă ce se petrece pe râu. Într-o bună dimineață, devreme, ordonă unei unități de o mie de cavaleriști ușori, sub comanda lui Traian, să iasă prin Poarta Pinciană împotriva taberei celei mai apropiate a goților și să tragă săgeți peste palisadă, provocând o ciocnire. Cavaleria goților se adună repede, venind și din alte tabere. Traian se retrase, conform ordinelor, îndată ce goții șarjară, și fu urmărit îndărăt, până la zidurile Urbei. Dar aceasta fu numai începutul bătăliei. Goții nu știau că oamenii noștri lucraseră toată noaptea ca să îndepărteze zidul de susținere cu care fusese blocată pe dinăuntru Poarta Flaminiană. Din acest loc cu totul neașteptat țâșni acum însuși Belizarie, în fruntea Regimentului său de casă și, deschizându-și drum peste un avanpost care încercă să intervină, șarjă din flanc coloana dezorganizată a goților. La rândul lor, oamenii lui Traian se întoarseră și goții fură prinși între două forțe. Foarte puțini scăpară cu viață.

Regele Wittig fu foarte descurajat de această bătălie cât și de mesajele care-i parveniră acum din partea câtorva dintre spionii săi din Urbe. Căci scurt timp înainte de a pleca, stăpâna mea prinsese o rețea de spionaj și Teodosie, care îi preluase misiunea pe durata absenței ei, îi silise pe spioni, prin amenințare cu tortura, să trimită lui Wittig scrisori cu știri false. Potrivit acestora, avangarda unei armate imense – de cel puțin șaiszeci de mii de oameni – avansa dinspre Neapole. Forțele lui Wittig fuseseră reduse, prin bătălii și boli, la cincizeci de mii de oameni; două convoaie mari, cu grâu, de care avea nevoie urgentă, fuseseră capturate de garnizoana din Tivoli; dezertările deveniră frecvente. Se hotărî să inițieze tratative de pace.

Trimise, în consecință, trei ambasadori la Roma. Belizarie îi primi, la fel ca și prima dată, cu ochii legați, și-i puse să-și comunice mesajul de față cu el, în Casa Senatului. Purtătorul lor de cuvânt, un roman care era prieten cu goții, expuse cu

abilitate și destul de pe larg cauza lui Wittig. Problema în discuție se reduce în întregime, zicea el, la întrebarea dacă goții au sau nu un drept în Italia. Dacă au un drept, precum se află în situația de a dovedi, atunci Justinian, trimițând o armată împotriva lor, acționează nedrept față de ei, goții neaducându-i, personal, niciun prejudiciu. Faptele sunt următoarele: Teodoric, fostul lor rege, care avusese la Constantinopol rang de patrician, fusese însărcinat de împăratul Răsăritului să invadeze Italia și să ia conducerea din mâna unor anumiți generali barbari, care-l destituiseră pe colegul său, împăratul Apusului. Teodoric dusesse la capăt cu succes această însărcinare; și în tot decursul îndelungatei sale domnii, păstrase și respectase Constituția Italiană, în integritatea ei. Nu făcuse legi noi și nu abrogase pe cele vechi, lăsând toată guvernarea civilă în mâinile italienilor și acționând exclusiv în calitate de Comandant Suprem al forțelor care protejează țara de franci, gepizi, burgunzi și alți barbari asemănători. Mai mult decât atât, deși arieni, Teodoric și succesorii săi se purtaseră cu nobilă toleranță față de creștinii ortodocși și manifestaseră respect față de sanctuarele lor; de aceea ar fi ridicol să se pretindă că actuala invazie, în sine de neiertat, ar fi un război de eliberare religioasă.

Belizarie răspunse:

— Cu siguranță că Teodoric a fost trimis în Italia ca să recâștige țara pentru împăratul Răsăritului, și nu pentru a pune mâna pe ea. N-ar fi fost spre avantajul împăratului de atunci, ca Italia să fie guvernată de acest uzurpator barbar, în locul adversarului acestuia.

Ambasadorul replică:

— Hai să trecem peste acestea. Oamenii cu scaun la cap nu se ceartă pentru pricini întunecate, din trecut. Am venit ca să-ți spun următoarele: dacă vei consimți să-ți retragi armata din Italia, regescul meu stăpân va ceda împăratului tău, de bună voie, întreaga și rodnică insulă triumfiară a Siciliei.

Belizarie râse și răspunse cu dispreț:

— Ce-i drept e drept. Și noi vă vom ceda de bună voie întreaga și rodnică insulă triumfiară a Britaniei, care este mult mai mare decât Sicilia și era cândva o sursă de mare bogăție pentru noi - înainte de a o pierde.

— Să presupunem că stăpânul meu este de acord să păstrați Neapole și toată Campania?

— Ordinul pe care l-am primit este să recuceresc toată Italia, pentru stăpânul ei de drept, și-mi propun să îndeplinesc acest ordin. Nu sunt împuternicit să închei niciun fel de acord care ar aduce prejudicii revendicărilor împăratului asupra întregii peninsule și a tuturor celor ce depind de ea.

— Vei accepta un armistițiu de trei luni, până când regele Wittig trimite propuneri de pace la Constantinopol?

— Nu voi sta niciodată în calea unui dușman care, în mod sincer, vrea să încheie pace cu Înălțimea-sa Prea Luminată, Stăpânul meu.

Drept urmare, se conveni asupra unui armistițiu și asupra unui schimb de ostateci. Dar înainte de ratificarea înțelegerii, Belizarie primi vestea sosirii noastre la Ostia, pe uscat și pe mare. Nu se putu reține, ci ieși într-un amurg, călare, cu o sută de oameni, ca să ureze bun venit Antoninei sale. Trecu nevătămat prin liniile goșilor și cină în seara aceea cu noi, în tabăra apărută de șanțuri și baricade. Promise ca în ziua următoare, în timp ce noi vom veni pe drum cu căruțele, să întreprindă o ieșire, dacă va fi nevoie, pentru a ne ajuta. La miezul nopții porni îndărăt, evitând avanposturile dușmane, ca și la venire.

Din cauza bucuriei de a-l revedea și de a-i auzi relatarea despre bătălia din fața Porții Flaminie, omiseserăm să-i vorbim despre greutățile noastre de transport. Dimineața următoare, însoțind-o pe stăpâna mea, am fost de față la un consiliu de război la care se discuta aceste greutăți. Drumul Ostiei era în stare proastă – de fapt era un șleau înglodat – și boii de la carele noastre erau atât de epuizați de îndelungatul marș forțat, din Calabria și până aici, încât și la ceasul acesta mai zăceau pe jumătate morți, în locul în care se opriseră în seara anterioară, prea vlăguiți ca să mănânce măcar iarba cosită pe care conducătorii le-o puseseră în față. Nici cu biciul, nici cu îndemnul, nu puteau fi convinși să tragă în ziua aceea carele. Stăpâna mea Antonina propuse să încărcăm cerealele pe galerele mai mici, cu vâsle, să le acoperim pentru a le feri de săgețile și sulitele dușmane și să le echipăm cu pânze foarte mari. Vântul bătea destul de tare și neconținut dinspre apus și, ajutându-ne cu vâsle la cotitura râului, nu era deloc exclus să putem înainta împotriva curentului, până sus, în Urbe. Cavaleria putea să ne urmeze de-a lungul malului și, ocazional, să tragă

de odgoane, în locurile în care nici pânzele, nici vâslele nu ajungeau pentru a naviga împotriva curentului.

Planul izbucni: după o călătorie care dură o zi întreagă, navele ajunseră în amurg, nevătămate, la Roma. Goții nu încercară să ne pună piedici, nedorind să prejudicieze semnarea armistițiului. Vântul nu-și schimbă direcția și navele se întoarseră a doua zi la Ostia, pentru a mai aduce o încărcătură. În numai câteva zile, toate proviziile fură aduse la Roma, foametea încetă, flota se întoarse la Neapole ca să ierneze, iar armistițiul – care lega ambele părți, să se abțină „de la orice fel de amenințare sau acte de violență” – fu semnat și sigilat. Ambasadorii lui Wittig porniră spre Constantinopol; dar Belizarie trimise lui Justinian o scrisoare, îndemnându-l să nu acorde niciun fel de atenție condițiilor propuse, afară de cazul în care ele ar echivala cu capitularea.

Ginerele stăpânei mele, Hildiger, sosi de la Cartagina în ziua de Anul Nou, cu restul unităților de herulieni și de goți din Tracia – șase sute de bărbați viguroși, cărora le stătea scris pe față că le este rușine. Belizarie le ură bun venit, fără să facă vreo aluzie la participarea lor la răsccoală. În aceeași zi, garnizoana goților abandonează Portul Romei, Wittig fiind în imposibilitatea de a mai aproviziona acest punct; unitatea de isaurieni amplasată de noi la Ostia îl ocupă. Orașul toscan Civita Vecchia fu abandonat de garnizoana sa din același motiv și fu, de asemenea, ocupat de noi. Wittig protestă cum că actul acesta ar constitui o încălcare a armistițiului, dar Belizarie nu ținu seama de proteste; căci el nu se folosisese nici de arme, nici de amenințări. Trimise acum o coloană puternică de cavalerie, sub comanda lui Ioan Sângerosul, ca să ierneze în apropiere de Lacul Fucine, cam la șaptezeci de mile la răsărit de Roma; Ioan trebuia să rămână acolo, liniștit, până la noi ordine, instruindu-și trupele în tragerea cu arcul și manevrarea rapidă. Dacă goții încercau să încalce armistițiul, s-ar fi aflat într-o poziție din care le-ar fi putut provoca mari pagube.

Wittig, a cărui armată continua să ocupe aceleași tabere pe care le organizase de la început, încercă în trei rânduri să captureze Urbea prin surprindere, încălcându-și cuvântul. Prima metodă pe care o încercă a fost cea prin care Belizarie capturase Neapole: pătrunderea printr-un apeduct. O unitate de goți se strecurară de-a lungul conductei uscate de la Apele

Virgine, până ce dădu de blocul de zidărie, departe în interiorul Urbei, lângă Băile lui Agrippa, și începu să-l demonteze. Dar acest apeduct trece peste Dealul Pincian la nivelul pământului și o sentinelă de gardă la palat văzu întâmplător lumina torțelor străbătând prin două găuri în zidul de cărămidă. Traian, făcând rondul sentinelelor, îl întrebă:

— Ai ceva neobișnuit de raportat?

Sentinela răspunse:

— Da, domnule. Am văzut ochii unui lup, scânteind roșu, în întunericul de dincolo.

Traian nu înțelegea cum să fi putut intra un lup în Roma, prin porțile strict supravegheate. Îi veni în minte, de asemenea, că ochii unui lup apar scânteind roșu în întuneric numai dacă în ei se reflectă o rază de lumină, iar sentinela stătea într-un punct deosebit de întunecos. Dar omul era foarte categoric în afirmația că văzuse ceva scânteind alături de apeduct, și ce altceva ar fi putut fi decât ochii unui lup? Traian pomeni incidentul a doua zi de dimineață când luă masa cu noi, la cartierul general. Stăpâna mea Antonina, care se afla de față, îi spuse lui Belizarie:

— Dacă ar fi fost un lup, câinii-lup ar fi dat glas, din cuști. Ei simt lupul de la distanță de o milă. Traian, ai grijă să se clarifice acest mister!

Traian puse sentinela să-i arate locul exact în oare văzuse lupul. Într-un punct în care cândva fusese bătută o scoabă lungă în cărămidă, descoperi cele două găuri. Se făcu imediat o spărtură în apeduct și se găsiră resturile torțelor folosite de goți, cu dovezi limpezi că se lucrase la demontarea blocului de grinzi. Spărtura fu din nou astupată dar când, în noaptea următoare, goții veniră cu intenția de a-și relua lucrul, găsiră în față o pancartă pe care scria: „Cale închisă. Din ordinul lui Belizarie”. Făcură în grabă cale îtoarsă, temându-se de o ambuscadă.

Următoarea încercare a lui Wittig fu o incursiune de cavalerie, prin surprindere, împotriva Porții Pinciene, într-o zi la amiază. Oamenii săi aduseră cu ei scări de asalt și, de asemenea, numeroase butelii conținând un amestec inflamabil, pe care intenționau să-l folosească împotriva Porții, care era de lemn. Dar straja din turnul de veghe semnalase o activitate neobișnuită în tabăra dușmană. Hildiger, care se afla în drum spre palat ca să ia prânzul cu noi, văzu întâmplător semnalul.

Alarmă imediat un escadron ai Regimentului de casă, ieși cu el călare în întâmpinarea goșilor și înăbuși atacul înainte ca el să fie lansat de-a binelea.

A treia și ultima încercare a lui Wittig fu îndreptată împotriva acelei părți a zidurilor care sunt spălate de Tibru și nu au turnuri de apărare – chiar în locul în care Constantin respinsese unul dintre atacurile declanșate în decursul luptei de la mausoleu. Urma să fie un atac nocturn, întreprins cu forțe considerabile. Wittig mituise doi țârcovnici de la Catedrala Sfântului Petru ca să-i pregătească drumul. Aceștia aveau misiunea de a se împrieteni cu străjerii de serviciu pe această porțiune singuratică a zidurilor; apoi, în noaptea convenită, să-i viziteze cu un burduf de vin, să-i îmbete și să toarne în cupele lor de vin un somnifer, dat de el. Când țârcovnicii aveau să semnaleze cu o torță că drumul este liber, goșii aveau să treacă râul în bărci, să-și fixeze scările pe terenul nămolos și să ocupe Urbea. Era un plan ce ar fi putut izbuti prea bine, dacă unul dintre țârcovnici nu l-ar fi trădat pe celălalt, care mărturisi de îndată ce fiola cu somnifer fu descoperită în casa lui. Belizarie pedepsi trădătorul în felul tradițional, tăindu-i nasul și urechile și încălecându-l invers pe un măgar. Dar în loc de a-l expune înjurăturilor mulțimii, în stradă – cum se făcea de obicei – fu trimis de-a lungul drumului până în tabăra lui Wittig.

După aceste încălcări flagrante ale armistițiului, Belizarie îi scrisese lui Ioan Sângerosul: „Invadează teritoriile goșilor din Picenum; ia cu tine tot ce găsești de valoare; prinde femeile și copiii goșilor, dar nu-i supune la nicio violență. Prada urmează să fie împărțită în rândurile armatei întregi, de aceea păstrează-o intactă. În niciun chip să nu pierzi bunăvoința italienilor de baștină. Capturează câte locuri întărite poți și lasă în ele garnizoane, sau demolează-le dar, pe măsură ce înaintezi, nu lăsa în urma ta în mâinile dușmanului niciun oraș întărit.”

Misiunea lui Ioan Sângerosul fu ușoară, deoarece aproape toți goșii capabili să poarte arme erau plecați la asediul Romei și în orașele întărite nu se aflau decât garnizoane mici. Prada lui fu enormă. Nemulțumindu-se să invadeze numai Picenum, înaintă încă două sute de mile spre nord, de-a lungul coastei răsăritene. Încalcă în felul acesta ordinele lui Belizarie; căci lăsa în urma sa orașele întărite Urbino și Osimo. Dar un subordonat are dreptul de a încălca ordinele, dacă le înțelege bine și-și dă seama că în

Împrejurările date ele sunt depășite; și acesta era chiar cazul. Căci garnizoana goților de la Rimini, auzind de apropierea lui Ioan, fugi la Ravena, care este la depărtare de numai o zi de marș și Părinții orașului Rimini îl invitară pe Ioan să intre. Ioan Sângerosul socoti că, îndată ce Wittig va afla că romanii dețin Rimini, va ridica asediul Romei și va mășălui înapoi, de teamă să nu piardă și Ravena; și previziunea lui se vădi justă. De asemenea, soția lui Wittig, Matasonta, care se afla la Ravena și nu contenise niciodată să nutrească sentimente potrivnice căsătoriei la care fusese silită, începuse o corespondență secretă cu Ioan Sângerosul, oferindu-i orice fel de ajutor care ar contribui la înfrângerea și moartea soțului ei. Așa că, procedase bine înaintând până la Rimini. Odată ce Wittig ar recunoaște eșuarea planurilor sale – ceea ce ar fi devenit evident printr-o retragere din fața Romei – sfârșitul domniei sale era aproape.

Între timp, Constantin se mâniase pentru că Ioan Sângerosul îi fusese preferat la comanda acestei expediții. Constantin se luptase curajos și destul de energic în decursul asediului, dar nutrea fața de Belizarie o gelozie mereu crescândă, atribuindu-i victoriile exclusiv norocului. Cu trei ani mai înainte, vă veți aduce aminte, fusese unul dintre semnatarii unei scrisori secrete, în care Belizarie era acuzat, în mod absurd, în fața lui Justinian, că râvnește la conducerea Africii de Nord. Belizarie nu i spusese lui Constantin niciodată că scrisoarea fusese interceptată, dar stăpâna mea Antonina îi dăduse de curând a înțelege că știa că un exemplar al scrisorii ajunsese la împărat. Constantin era convins că, încă de la debarcarea în Sicilia, Belizarie îi dăduse întotdeauna misiunile cele mai grele, cele mai lipsite de glorie și cele mai neprofitabile, cu intenția de a se răzbuna pentru această scrisoare. De aceea, îi scrise din nou lui Justinian, acuzându-l pe Belizarie de a fi falsificat dovezile pe temeiul cărora papa fusese demis și – ceea ce era și mai absurd – de a fi luat mită de la regele Wittig ca să semneze un armistițiu în condiții mult mai favorabile decât ar fi fost goții îndreptățiți să pretindă.

Solicită o permisie ca să se ducă să vâneze în preajma Portului Romei, urmând să nu se întoarcă până a doua zi dimineața la postul său, de la Poarta Aeliană. În Portul Romei, dădu scrisoarea comandantului unei corăbii de marfă, care trebuia să pornească încă în aceeași zi spre Constantinopol,

spunându-i că ar fi o scrisoare personală a lui Belizarie către împărat. Dar în ziua următoare, îndată ce se întoarse, i se înmână o citație prin care era convocat la tribunalul militar al lui Belizarie din Palatul Pincian. Constantin trase, firește, concluzia că îl urmărise vreo iscoadă și că scrisoarea s-ar afla acum în mâinile lui Belizarie; dar se duse, pășind sfidător, spre palat, gata să-și justifice acțiunea; căci avea o însărcinare secretă, semnată de însuși Justinian, ca să raporteze neîntârziat orice acțiune a lui Belizarie care i s-ar părea neloială. Această însărcinare îi fusese trimisă la Cartagina, cu doi ani mai înainte, ca răspuns la raportul său inițial. Și continua să fie valabilă.

Se întâmplă însă că citația prin care fusese convocat să se refere numai la un caz juridic, iscat în jurul a două pumnale cu plăsele de ametist și o teacă dublă, de aur, aparținând unui locuitor italian al Ravenei, numit Praesidius. Praesidius, care fugise la Roma odată cu izbucnirea ostilităților, prețuia aceste pumnale, ele fiind niște obiecte de familie, dar unul dintre servitorii personali ai lui Constantin îl jefuise, luându-i-le; Constantin însuși purta acum pumnalele, în văzul lumii. În decursul asediului, Praesidius făcuse mai multe demersuri pentru redobândirea lor, dar promise ca răspuns numai insulte. Nu introdusese acțiune civilă împotriva lui Constantin, neașteptându-se ca, în asemenea vremuri, un simplu refugiat civil să poată dobândi satisfacție în fața unui atât de distins comandant de cavalerie. Dar când se semnă armistițiul, Praesidius făcu în sfârșit cerere la tribunal, solicitând permisiunea de a depune jurământ, pentru obținerea unui mandat împotriva lui Constantin, acuzat de furt. Teodosie, care în calitate de secretar juridic al lui Belizarie fusese însărcinat să rezolve cât mai multe pricini, înainte ca ele să ajungă în fața tribunalului, îl convinse să nu urmărească procedura. Totuși, lui Constantin i se trimise o notă, în numele lui Belizarie, cerându-i-se să restituie pumnalele – dacă, într-adevăr, erau proprietate furată. Constantin nu băgă în seamă nota, încrezător că acuzația nu va fi împinsă mai departe. Ca răspuns la o a doua notă, semnată de stăpâna mea și concepută pe un ton mai peremptoriu, răspunse în scris, afirmând că nu știe nimic despre acest caz. Când Teodosie îi arătă această scrisoare, Praesidius se înfurie peste măsură. Era de ziua Sfântului Anton (aceeași zi în care Constantin se dusesese să vâneze în preajma Portului

Romei) și așteptă în Piață până ce Belizarie veni călare, în drum spre biserica Sfântului Anton, unde urma să participe la slujbă. Atunci, tâșnind din mulțime, Praesidius puse mâna pe căpăstrul calului lui Belizarie și strigă cu glas tare:

— Oare legile Sacrei Sale Maiestăți, Justinian, îngăduie ca soldații greci să-i fure unui refugiat italian obiectele sale de familie?

Suita lui Belizarie îl amenință pe Praesidius și-i spuse să se retragă; dar el strigă și țipă și nu dădu drumul căpăstrului până ce Belizarie nu îi promise că va cerceta personal cazul, chiar în ziua următoare. Constantin, neștiind nimic despre toate acestea, sosi la palat purtând la centură chiar pumnalele reclamate, despre care afirmase că nu are niciun fel de cunoștință.

Acuzația fu citită cu glas tare. Belizarie cercetă întâi documentele cazului, inclusiv scrisoarea de negație a lui Constantin. Apoi ascultă mărturia personală a lui Praesidius și apoi mărturia prietenilor săi. Reieși că pumnalele fuseseră luate cu forța, chiar de la Praesidius, de către servitorul lui Constantin, Maxentiolus; și că apoi Constantin le purtase el însuși și refuzase cu îndărătnicie să le restituie, pretinzând că le-ar fi cumpărat de la Maxentiolus, care le-ar fi găsit pe un cadavru got.

— Este adevărat că ai făcut această declarație, nobile Constantin?

— Da, stăpâne, și o mențin. Acest ins obraznic, Praesidius, greșește de-a binelea, socotindu-le ale sale.

— Praesidius, vezi pe cineva în acest tribunal, purtând acum pumnalele tale?

Praesidius răspunse:

— Iată-le, Ilustre Belizarie, generalul le poartă, ca de obicei.

— Poți dovedi că sunt ale tale?

— Pot. Numele tatălui meu, Marcus Praesidius, este încrustat în aur, pe lama fiecăruia.

— Nobile Constantin, apare vreun astfel de nume pe pumnalele pe care le porți? întrebă Belizarie.

Constantin se înfurie.

— Și ce-i dacă apare? Pumnalele sunt ale mele, fiind cumpărate. Mai degrabă le-aș arunca în Tibru decât să le dau unui om care m-a insultat în public, făcându-mă hoț.

— Doresc să-mi înmânezi pumnalele, ca să le examinez.

— Refuz.

Belizarie bătu din palme. Intrară zece soldați din garda de corp, înșiruindu-se în dreptul ușii. Din respect față de rangul lui Constantin, până acuma nu fusese admis nimeni în tribunal (în afară de cei doi martori), cu excepția lui Hildiger, Bessas și trei alți generali, de rang egal cu dânsul.

Constantin strigă:

— Intenționezi să mă ucizi, nu-i așa?

Avea conștiința încărcată din pricina scrisorii către Justinian.

— Nicidecum. Dar am de gând să veghez ca omul tău, Maxentiolus, să restituie acestui cetățean italian pumnalele pe care i le-a furat - dacă sunt acestea.

Constantin apucă unul din pumnale și, cu un răcnet puternic, se năpusti asupra lui Belizarie, care nu purta armură. I-ar fi spintecat pântecul, dar Belizarie făcu un pas în lături, asemenea unui boxer, și se adăposti în spatele lui Bessas, care purta o haină de zale. Furios, Constantin îl împinse pe Bessas deoparte și se năpusti a doua oară asupra lui Belizarie. Atunci Hildiger și Valerian, un alt general, îl prinseră pe la spate și-l dezarmară. Fu dus la arest.

Mai târziu, același Maxentiolus, cercetat de stăpâna mea Antonina, îi spuse că în ziua anterioară îl văzuse pe Constantin înmânând o scrisoare unui căpitan de corabie și-l auzise spunându-i că este din partea lui Belizarie. Cum vremea fusese nepotrivită pentru ridicarea pânzelor, corabia se afla și acum încă în doc; și scrisoarea se află în curând în mâinile Antoninei. O citi și ajunse la concluzia că în persoana lui Constantin avea de a face cu un dușman prea primejdios ca să i se îngăduie să mai rămână în viață. Fără să-i spună nimic lui Belizarie, trimise pe unul dintre colegii mei servitori să-l omoare pe Constantin în celula lui din închisoare, a cărei cheie o avea. Apoi sugeră să se răspândească zvonul că a fost o sinucidere. Dar Belizarie, care era stingherit și ușurat totodată, nu spunea asemenea minciuni. Preferă să ia în întregime asupra sa răspunderea pentru executarea lui Constantin și să o justifice, în raportul său către Justinian, ca pe o necesitate de ordin militar. Bessas, Hildiger și Valerian contrasemnară raportul, depunând mărturie în privința cuvintelor de răzvrătire rostite de Constantin și în privința atacului ucigaș. Apoi, la sugestia stăpânei mele, Hildiger adăugă (spunând chiar adevărul) că în ultima vreme Constantin

vânturase în privința Naturii Fiului unele păreri care nu numai că erau peste măsură de eretice, dar nu puteau fi atribuite învățaturii nici unei secte – fiind, într-adevăr, prea ilogice ca să fie considerate drept altceva decât produse ale propriei sale minți nesăbuite, notoriu dezaxată, de când suferise de insolație în Africa. Așa că Justinian ratifică sentința. Dar fu o mare rușine pentru Belizarie să afle, din însărcinarea scrisă ce s-a găsit asupra cadavrului lui Constantin, că Justinian se îndoia de buna lui credință și folosea agenți care să-l spionaje. Era de acord cu Antonina că, deși Constantin fusese un luptător viteaz, moartea lui constituia un profit pentru obște.

În ziua de douăzeci și unu martie expiră armistițiul. În zorii aceleiași zile, regele Wittig – care primise ca răspuns numai un scurt cuvânt al lui Justinian, cum că „Am primit scrisoarea ta și cumpănesc ce acțiune urmează să întreprind” – ridică asediul și porni în marș, îndărăt, peste Podul Mulvian, cu resturile armatei.

Dând foc tuturor colibelor, mașinilor de asediu, palisadelor și altor materiale lemnoase din tabere, îl prevenise pe Belizarie în privința intențiilor sale. Unul din principiile strategice ale lui Belizarie era să nu înghesuie prea tare dușmanul aflat în retragere, dar pe de o parte aceste ruguri aprinse păreau o sfidare, pe de altă parte diviziile goților continuau să mai fie destul de disciplinate. Nu ar fi fost recomandabil să-i lase să scape fără o ultima lovitură. Dar în vremea din urmă forțele lui Belizarie se redusese atât de mult, din cauza trupelor așezate în garnizoane și a unităților de incursiune spre diferitele puncte ale Italiei, încât nu îndrăzni să riște o bătălie de la egal la egal. Concentră în consecință toate unitățile bune care-i rămăseseră la îndemână și le ținu pregătite la Poarta Pinciană, până ce străjile de pe ziduri raportară că aproape jumătate din armata goților trecuse podul. Atunci le conduse repede afară și întreprinse un atac violent împotriva goților aliniați în dreptul podului, care-și așteptau rândul ca să treacă. De ambele părți căzură mulți oameni, căci bătălia se dădu corp la corp, până ce o șarjă a Regimentului de casă frânse liniile goților. Toată mulțimea lor descurajată porni dintr-odată, în șuvoi, spre pod, oamenii având un singur gând – să apuce să treacă într-un fel oarecare. Confuzia și măcelul fură atât de cumplite, încât nu pot fi ușor descrise. Cavaleria goților călcă sub copite propria lor infanterie și orice om care alunecă sau căzu fu aproape

inevitabil strivit. Pe deasupra, tirul arcașilor noștri se concentra acum asupra Podului, care curând fu acoperit de mușuroaie de cadavre; un mare număr de oameni îmbrăcați în zale căzură sau fură împinși peste arcade în apă, unde se înecară din pricina greutății armurii. În dimineața aceea muriră la Podul Mulvian zece mii de goți.

În felul acesta se isprăvi apărarea Romei, pe care Belizarie o începuse, împotriva tuturor sfaturilor, în luna decembrie, cu un an și jumătate înainte. Nu cred că în tot cuprinsul istoriei să mai existe cazul unui oraș atât de mare, apărat atât de îndelungă vreme, de o garnizoană într-o inferioritate numerică atât de covârșitoare.

Regele Wittig se retrase în liniște spre Ravena, detașând, în cursul deplasării sale, mari garnizoane pentru apărarea orașelor Osimo, Urbino și a altor fortărețe mai mici. Belizarie simți nevoia prezenței lui Ioan Sângerosul și a celor două mii de cavaleriști, și-l trimise în grabă mare pe Hildiger la Rimini, pe un alt drum, ca să-i ordone să se retragă. Rimini putea fi apărat cu mai mult succes de un detașament de infanterie care tocmai debarcase la Ancona – un port nu prea îndepărtat – venind din Dalmația. (Dalmația era acum din nou a noastră, Wittig retrăgând în Italia unitățile care asediaseră orașul Spalato; de aceea, unele trupe prisoseau.) Dar Ioan Sângerosul refuză să se retragă.

De astă dată nu avea temei să nu dea ascultare ordinelor. Adevărul e că adunase din oraș o mulțime de comori de-ale goților pe care intenționa să și le rețină pentru el, în loc de a le împărți cu toată armata. Hildiger lăsa deci la Rimini infanteria pe care o adusese de la Ancona; dar îi convinse pe cei opt sute de oameni din Regimentul de casă, pe care Belizarie îi împrumutase lui Ioan Sângerosul, să se retragă împreună cu el. Regele Wittig, hotărât să dobândească aici succesul care nu-i surăsese la Roma, se așeză în toată legea să asedieze orașul; și lui Ioan Sângerosul începu foarte curând să-i pară rău că nu dăduse ascultare ordinelor, căci la Rimini proviziile erau foarte rare și Wittig asedia cu mare hotărâre.

Intenția mea, însă, nu este să scriu o istorie a războaielor, ci să relatez povestea lui Belizarie. Mă abțin deci de la o descriere amănunțită a asediului; totuși, am să vă spun că Wittig a atacat cu turnuri de escaladare, acționate pe dinăuntru cu mâinile, și nu trase de boi; că Ioan Sângerosul îi împiedică înaintarea,

săpând în grabă șanțuri; și că, drept urmare, Wittig se hotărî să-l înfometeze.

Curând, situația ajunse la Rimini mai deznădăduită decât își dădea seama Belizarie. Și nici nu se afla în situația de a porni la despresurarea locotenentului său neascultător, deoarece trimisese o parte considerabilă a forțelor spre Italia de nord, împreună cu flota, ca să captureze Pavia și Milanul; în afară de asta, trebuiau întâi capturate orașele întărite Todi și Chiusi, așezate pe drumul dintre el și Rimini. Totuși, știrea că Wittig asediază Rimini îi pricinui atâta îngrijorare încât, lăsând în Urbe doar recruții romani în chip de garnizoană, porni spre nord, în ajutor; și, în fapt, Todi și Chiusi se supuseră numai de spaima numelui său. Trimise sub escortă garnizoanele de goți la Neapole și spre Sicilia, și își continuă drumul. Dar totalul forțelor noastre nu se ridica nici la trei mii, în vreme ce regele Wittig își sporise forța la o sută de mii, aducând unități noi, din Dalmația.

Noroc că scrisoarea pe care stăpâna mea o adresase Teodorei avu în sfârșit efect. Primirăm vestea îmbucurătoare că alte întăriri, însumând șapte mii de oameni, debarcaseră la Fermo în Picenum, pe coasta de răsărit. Și cine altul comanda această armată, decât eunucul Narses!

— Ah, zise stăpâna mea Antonina, râzând către Belizarie, sunt bucuroasă că în cursul călătoriei noastre comune, spre Daras, am arătat simpatie față de ambițiile lui militare. Și cred că se va dovedi un ofițer capabil, în ciuda vârstei, dacă va ști să învețe puțină umilință. Dar la Curte s-a obișnuit să nu primească ordine decât de la împărat și de la împărăteasă; tu și cu mine, amândoi, trebuie să umblăm cu el cu tact.

Hildiger ni se alătură la Chiusi și mășăluirăm de-a curmezișul Italiei, până ce dădurăm cu ochii de Marea Adriatică. La Fermo (care este așezat la distanță de o zi de marș de Osimo) ne unirăm forțele cu cele ale lui Narses, pe care Belizarie și stăpâna mea îl salutară în modul cel mai prietenos cu putință. Printre oamenii casei se făcu însă mult haz pe seama înfățișării lui Narses. Că era pitic și avea burtă mare, că era sașiu și avea buzele răsfrânte nu păruse prea ridicol pe vremea când se strecura pe coridoarele palatului, ținând în mână nelipsitul sul de documente și purtându-și uniforma de mătase roșie și albă și un colan de onoare. Dar să-l vezi pe Narses, care trecuse de mult de cumpăna anilor, umblând țănoș de colo până colo, cu

armura de platoșă de cea mai recentă modă (cu întarsii de pești și cruci și alte simboluri creștine), coiful cu pană înaltă de struț și mantia brodată, de purpură, târând după el o sabie de proporții obișnuite, care i se prindea mereu între picioare și de care se poticnea într-una, vă asigur că era o priveliște care ar fi stârnit un zâmbet chiar și pe fața unui om ce trage să moară de holeră. Stăpâna mea, deși cu greu își lua un aer serios, ne preveni discret ca nu cumva să jignim într-un fel sau altul sensibilitățile lui Narses; căci se bucura de încrederea împăratului și putea fie să ajute mult, fie să strice mult cauzei lui Belizarie, după cum ar fi poftit – și cauza lui Belizarie era cauza noastră. Împreună cu Narses sosi și Justin, fiul lui Germanos, strănepotul împăratului.

Regele Wittig trimisese douăzeci și cinci de mii de oameni în garnizoană la Osimo, și această armată bara drumul spre Rimini. Se țină imediat un consiliu de război, la care Belizarie îi invită pe ofițerii cu rang de general, aflați de față, să-și dea părerea în ordinea crescândă a vârstei. Valerian și Hildiger vorbiră întâi, exprimând părerea că, deoarece Ioan Sângerosul refuzase în două rânduri să dea ascultare ordinelor, înaintând întâi dincolo de Osimo fără a nimici fortăreața și apoi neretrăgându-se de la Rimini când i se ceruse, trebuie lăsat să se descurce singur, după cum va ști mai bine. A porni într-acolo, pentru a-l despresura, înconjurând Osimo, ar însemna periclitarea întregii armate, de dragul a două mii de oameni. Între goții din Osimo și armata de câmp a lui Wittig, care se afla în tabără în fața orașului Rimini, puteam fi prinși ca între ciocan și nicovală. Bessas încuviință și adăugă, pios, că avariția lui Ioan Sângerosul merită orice fel de pedeapsă pe care Dumnezeu ar crede de cuviință să i-o dea. Dar Narses interveni; arătă, de parcă Belizarie s-ar fi declarat de acord cu cele rostite înainte, că nesupunerea lui Ioan Sângerosul față de ordine nu este un motiv pentru a condamna soldații viteji de sub comanda lui la un masacru sau la sclavie.

— A proceda astfel, înseamnă a aduce prejudicii propriei voastre cauze sau celei a împăratului. Puteți râde de mine, socotindu-mă un simplu teoretician al războiului, dar nu voi consimți la niciun plan de acțiune care sacrifică Rimini de dragul unei răzbunări personale.

La auzul acestei izbucniri, Belizarie își ridică sprâncenele. Răspunse:

— Distinse șambelan, oare nu este mai caritabil să te reții de la condamnarea unui delict, atâta timp cât delictul nu a fost încă săvârșit?

Fu pe punctul de a-și da propria lui părere despre calea potrivită ce trebuie urmată, când consfătuirea fu întreruptă de un mesaj sosit din partea lui Ioan Sângerosul, strecurat prin liniile goților de un viteaz soldat isaurian. Mesajul spunea că Rimini nu poate să reziste decât cel mult încă șapte zile, după care se va preda din cauza foametei.

Belizarie își dădu atunci părerea: și anume că Osimo trebuie mascat cu o unitate mică – nu ne putem lipsi de mai mult de o mie de oameni – care trebuie așezată într-o tabără, la douăzeci de mile distanță; restul armatei urmând să zorească înainte, pentru a-l despresura pe Ioan Sângerosul și pe oamenii săi. Singura speranță pentru a-l forța pe Wittig să abandoneze asediul, este de a-l înșela în privința numărului nostru și în acest scop trebuia să ne împărțim în trei armate și să înaintăm, convergent, spre Rimini, cu toată viteza. Una din armate trebuia să înainteze în sus, de-a lungul coastei, sub comanda lui Martin, un general de curând sosit, iar flota, sub Hildiger, trebuia să țină pasul cu el. Narses și el însuși, însoțiți de cea mai valoroasă parte a cavaleriei, trebuia să o ia pe drumul ce duce de-a lungul crestei Apeninilor, mult în interior. Toată lumea încuviință acest plan; și încă în aceeași dimineață trupele se puseră în mișcare. Stăpâna mea îi întovărăși pe Belizarie și pe Narses, iar eu pe dânsa, călărind pe un catâr, îndărătul calului ei. A fost într-adevăr un drum aspru și torid – căci eram în iulie, iar printre stânci și pini nu se simțea nici urmă de adiere de vânt. Satele de munte prin care trecurăm erau locuite de sălbatici pe jumătate înfometați, care-ți inspirau un sentiment de jale; nu numai că nu erau creștini, dar nu fuseseră convertiți nici măcar la credința în Zeii olimpici, continuând să-și adore zeitățile obscure, străvechi. Dar în văi era mult vânat și cercetașii noștri făcură mult exercițiu. Unul dintre ei răpuse chiar și un urs, un animal despre care crezusem că dispăruse din Italia de mult, din vremurile împăratului August. În cea de a cincea zi, după ce parcursesem vreo două sute de mile, hrana constând în cea mai mare parte din pesmeți militari și porc sărat, ajunserăm la Sarsina, care se

află la distanță de numai o zi de marș de Osimo, spre interior. Aici, cercetașii noștri dădură pe neașteptate peste o unitate a goților, pornită la pradă, și o izgoniră, cu pierderi. Aflându-se în avangardă, Belizarie i-ar fi putut prinde ușor pe toți, dar preferă să-i lase să scape, ca să răspândească vestea alarmantă a apropierii noastre.

Regele Wittig, căruia fugarii îi prezentară un raport foarte exagerat despre proporțiile forțelor noastre, se așteptă să coborâm în valea Rubiconului și să-l atacăm din nord-vest. Dar în seara următoare văzu sclipind în depărtare, spre apus, focurile noastre de tabără – și erau foarte numeroase: fiecărui soldat i se dăduse ordin să aprindă câte un foc și să-l țină ațâțat, cu lemne, toată noaptea. Spre sud-est, zări focurile de tabără a ceea ce părea a fi o altă mare armată, care de fapt era numai brigada lui Martin. Și când se crăpă de ziuă, marea era acoperită de corăbii, și galere armate se îndreptau, amenințătoare, spre port. Armata goților își părăsi tabăra, în panică. Nimeni nu mai ascultă de ordine și nimeni nu mai avu alt gând decât de a porni primul în sus, pe Calea Emiliană, spre Ravena. Dacă Ioan Sângerosul ar fi fost în stare să întreprindă în clipa aceasta o ieșire, rezultatul ar fi putut fi decisiv; dar oamenii săi erau atât de slăbiți de foame, încât abia puteau să-și mai încălece caii care, la rândul lor, nu erau mult mai mult decât niște saci cu ciolane, deoarece la Rimini nu exista practic nimic de păscut.

Hildiger, cu un batalion de infanterie marină debarcă și captură tabăra dușmană, care conținea multe comori și cinci sute de goți, grav răniți. Belizarie nu sosi până la amiază. Lăudărosul și indiscretul de Uliaris, care-l însoțise pe Hildiger, îi spuse lui Ioan Sângerosul că Belizarie, furios pe el că nu dăduse ascultare ordinelor, se răstise aspru la Narses, pentru că acesta ar fi insistat asupra despresurării imediate a celor din Rimini. Acesta era felul de a glumi al lui Uliaris; Ioan Sângerosul luă în serios afirmația, ea venind din partea unuia dintre cei mai vechi prieteni ai lui Belizarie, și se necăji foarte rău.

Belizarie îl salută oarecum reținut, dar văzând cât de palid arată și cât de slăbit este, nu-i spuse, ca dojană, decât atâta:

— Îi ești foarte îndatorat lui Hildiger, Distinse Ioan!

Ioan Sângerosul răspunse, posac:

— Nu, mai degrabă lui Narses.

Salutând, se întoarse pe călcâie, fără a mai scoate o vorbă.

În ce privește tezaurul pe care Ioan Sângerosul îl adunase pentru sine și-l depozitase la Rimini, Belizarie îl împărți egal trupelor care slujiseră sub el înainte de sosirea lui Narses. Asta îl înfurie și mai rău pe Ioan Sângerosul. Se duse la Narses, pe care îl cunoștea de câțiva ani, întrucât comandase cândva o companie de Gărzi la Palat și se plânse că Belizarie îl tratase mizerabil. Narses i se alătură și cei doi deveniră prieteni la cataramă, alcătuind o coaliție împotriva lui Belizarie. Narses credea că este umilitor pentru un om de stat, bătrân, cu experiență, de seama lui, care mai împărțea pe deasupra și tainele împăratului, să primească ordine de la un om care avea doar jumătate din vârsta sa, un simplu general: și, de asemenea, socotea că merită o răsplată pentru faptul de a fi renunțat la postul său sigur și confortabil de la palat – și anume aceea de a împărți gloria campaniei cu Belizarie. Prin aceasta, înțelegea să împartă comanda cu Belizarie. Ioan Sângerosul sublinie că aproape toate trupele proprii ale lui Belizarie se aflau acum în garnizoană în diverse orașe ale Italiei și Siciliei – două sute de oameni aici, cinci sute dincolo, o mie într-alt loc – și că, în felul acesta, armata lui propriu-zisă de campanie se reducea la două mii de săbii; în vreme ce Narses și Ioan însuși comandau de cinci ori atâtea.

Acum, după ce Rimini fusese despresurat, Belizarie se simți liber să atace Osimo; dar Narses începu să se opună acestui plan, ca și oricărui alt proiect propus de Belizarie, încercând să-l forțeze fie să-și împartă comandamentul, fie să demisioneze. În felul acesta se irosi timp prețios, deși știrile care soseau din alte părți ale Italiei erau dintre cele mai neliniștitoare și impuneau acțiune imediată. Până la urmă, la propunerea stăpânei mele, Belizarie convocă un consiliu al generalilor și le vorbi deschis. Zise:

— Sunt întristat să aflu, domnii mei, că ne aflăm în dezacord în ce privește conducerea cea mai potrivită a acestui război. Vreau să spun că cei mai mulți dintre voi au impresia că goții sunt complet înfrânți. Nu este deloc așa. Regele Wittig este la Ravena cu șaizeci de mii de goți; alții, aproape treizeci de mii, se găsesc după zidurile de la Osimo; între punctul acesta și Roma mai sunt alte câteva orașe întărite, apărate viguros. Wittig a trimis acum o armată, condusă de nepotul său Uriah, împotriva micii noastre garnizoane de la Milano, iar Liguria este

din nou a lui. Mai rău: o mare armată de franci, sau cel puțin de burgunzi, care sunt aliați ai francilor, a trecut de curând Alpii Ligurieni și ni se raportează că își unesc forțele cu acest Uriah. În repetate rânduri v-am îndemnat să luați în seamă părerea pe care am cumpănit-o mult: să pornim împotriva orașului Osimo fără altă întârziere, mascând între timp Ravena cu o forță mică și, de asemenea, să trimitem o puternică unitate pentru a despresura Milanul. V-ați opus în tăcere acestor planuri. Acum îmi voi exercita autoritatea, transformându-le în ordine categorice.

Câtva timp nu răspunse nimeni. Apoi vorbi Narses:

— Nu se poate să ne împărțim forțele în felul acesta, domnul meu. Cea mai sănătoasă strategie ar fi să mășăluim spre nord, trecând de Ravena și să ocupăm toată coasta venețiană, gonindu-l în felul acesta pe Uriah de la Milano; și, în același timp, să blocăm Ravena, atât dinspre mare cât și dinspre uscat. A ataca Osimo înseamnă a risipi energie, deoarece Osimo va cădea, dacă Ravena va cădea. Dar n-ai decât să-ți duci propriile tale forțe, puține câte sunt, la Milano, la Osimo, sau pe lună, sau oriunde dorești. Eu intenționez să procedez precum am spus, cu oamenii pe care i-am adus cu mine.

Belizarie întrebă:

— Și garnizoana noastră de la Milano, Distinse șambelan? Ce va fi cu ea?

Narses răspunse:

— Să se descurce cum vor ști - la fel cum ar fi fost silit să facă Ioan Sângerosul, la Rimini, dacă nu aș fi insistat eu.

Belizarie își stăpâni indignarea pe care o simțea crescând mereu.

— Distinse Narses, zise el cu blândețe, uiți unde te afli și uiți adevărul.

Apoi îl chemă pe secretarul său Procopius:

— Unde este documentul care mi-a venit de curând din partea împăratului?

Procopius găsi documentul. Era un act pe care Justinian îl semnase fără cunoștința lui Narses, fiind silit de Teodora să procedeze în felul acesta. Belizarie citi cu glasul său adânc, egal:

„L-am trimis astăzi pe Marele nostru Șambelan, Distinsul Narses, la Picenum, cu unele dintre regimentele noastre. Dar el

va avea autoritate asupra armatelor noastre din Italia numai dacă va fi numit anume la un comandament de către Ilustrul Belizarie, care a deținut și trebuie să dețină în continuare autoritatea supremă, sub noi. Este datoria tuturor ofițerilor imperiali care servesc în Imperiul de Apus, să dea implicit ascultare numitului Belizarie, spre binele obștesc al imperiului nostru.”

Fața hâdă a lui Narses deveni și mai hâdă, pe măsură ce asculta. Când Belizarie isprăvi, îi smulse scrisoarea din mână și o reciti singur, sperând să descopere vreun sens care de fapt nu se afla în scrisoare. Avea mintea bine formată de ani întregi de intrigărie meschină; de aceea nu-i fu prea greu să găsească un cusur în formulare.

— Iată! strigă el triumfător, arătând ultimele cuvinte. „Trebuie să-ți dăm ascultare implicit, dar numai spre binele obștesc al imperiului Luminăției-sale.” Ilustre Belizarie, planurile tale militare sunt complet nesănătoase și nu aduc niciun fel de bine obștesc. În ce mă privește, nu mă socotesc nicidecum legat prin acest document să-ți dau ascultare. Și dumneata, Distinse Ioan?

Ioan Sângerosul răspunse:

— Și eu cred că a trimite o altă expediție spre Milano, și a ataca Osimo cu forțe reduse, este un plan deosebit de primejdios, îndeosebi cu Wittig postat la Ravena.

Hildiger exclamă, indignat:

— Atâta vreme cât noi suntem stăpânii mării, regele Wittig este ținut strâns, prizonier, la Ravena. Singura cale de acces este cea a potecilor care străbat mlaștinile. O mie de oameni le pot bloca. Sunt alături de domnul meu, Belizarie.

Dar partidul lui Narses câștigă.

Atunci stăpâna mea Antonina îi spuse, mânioasă, lui Narses:

— Eunucule, Luminăția-sa, împărăteasa Teodora, te va biciui pentru isprava de azi când te vei întoarce – dacă vei fi destul de norocos să te întorci.

CAPITOLUL XVII O DIADEMĂ REFUZATĂ

Belizarie îi scrisese împăratului, făcându-i cunoscute, sec, „scrupulele loiale” ale lui Narses, care, chipurile, îl împiedică să se supună raționamentelor sale militare; ceru un nou ordin scris, confirmând autoritatea de Comandant Suprem al Armatelor din Italia. Stăpâna mea Antonina scrisese în același timp Teodorei, folosind cuvinte mai puțin diplomatice pentru calificarea purtării rușinoase a lui Narses.

Între timp, Belizarie își păstră cumpătul și reuși chiar să-l convingă pe Narses să i se alăture la asediul orașului Urbino. Acest oraș este clădit pe un deal abrupt și are un singur acces de la nivelul șesului, și anume dinspre nord, unde, în schimb, zidurile sunt înălțate mai sus. Garnizoana de goți, încrezătoare în tăria zidurilor și în grânarele bine garnisite, refuză o somație de a se preda; Belizarie trebuia să cucerească orașul prin asalt sau printr-o stratagemă. Nu exista nicio intrare de apeduct care să poată fi cercetată, locuitorii fiind aprovizionați cu apă de la un izvor care nu seca, din perimetrul interior al orașului; de aceea, trebuia să încerce să spargă zidurile. În acest scop, puse să se construiască un tunel, supraveghind el însuși lucrările. Un asemenea tunel constă dintr-o serie de șoproane, legate între ele, construite pe roți, fiecare șopron fiind clădit dintr-un schelet gros, de scândură, acoperit cu împletitură de răchită, de felul acelor pe care le folosesc ciobanii pentru saivanele de oi, împletiturile fiind acoperite cu piei netăbăcite. Acest tunel trebuia împins înainte, până la zidurile porțiunii nordice a fortificațiilor și, sub protecția lui, un mare număr de soldați urma să înceapă subminarea zidului, cu târnăcoape și lopeți. În mod obișnuit, stâlpii unui asemenea tunel au opt picioare înălțime, dar Belizarie mai adăugă un metru, ca să îngăduie spațiu și pentru un al doilea acoperiș, spre mai mare siguranță. Acoperișul unui tunel se construiește într-un unghi foarte ascuțit, astfel încât pietrele ricoșează fără a pricinui pagube; pieile sunt menținute în permanență umede, ca să nu poată fi aprinse. Belizarie încorporează în tunel o jumătate de duzină de berbece de asediu.

Zidurile orașului Urbino erau foarte solide și terenul foarte stâncos; ceea ce explică de ce nu exista șanț în fața zidului.

Narses și Ioan Sângerosul își pierdură răbdarea, Ioan Sângerosul jurând că locul este de necucerit – nu a întreprins oare el însuși o încercare neizbutită, pe drumul său spre Rimini, și încă într-un moment în care orașul fusese apărat de numai câțiva oameni? Așa că în cea de a zecea noapte a asediului își puseră diviziile în marș, fără a-l informa pe Belizarie încotro se îndreaptă. Narses se duse să apere Rimini; Ioan Sângerosul încercă să pătrundă de-a lungul coastei, dincolo de Ravena, râvnind să se îmbogățească: căci în teritoriile de nord-est ale regiunilor Emilia și Veneția nu exista nicio fortăreață puternică, în care goții s-ar fi putut retrage în siguranță, cu comorile lor. Belizarie fu lăsat să continue asediul orașului Urbino cu o mie opt sute de oameni. Cei două mii de goți din garnizoană, dându-și seama de ce se petrecuse, râseră și-și bătură joc de el. Dar tunelul fu adus curând pe poziție, în vreme ce arcașii săi cei mai buni, cocoțați pe un eșafodaj din dosul tunelului și protejați de un ecran de scândură, ocheau sentinelele de pe metereze.

Deși minierii lucraseră cu vigoare, până în ziua a treia încă nu izbutiseră să sape nici până la fundația zidurilor, iar berbecii cu care se izbea în același timp încă nu făcuseră nicio spărtură vizibilă. Apoi goții izbutiră să rostogolească peste acoperișul tunelului o porțiune întreagă de meterez. Aceasta sparse acoperișul, dar nimeni nu fu ucis deoarece arcașii de pe eșafod dăduseră la timp semnalul de alarmă. Belizarie socotea că vor trece cel puțin două luni până ce zidul se va prăbuși și nu făcu din asta niciun secret în fața ofițerilor care rămăseseră cu el. Judecați deci cât de surprins trebuie să fi fost, și el și noi, când, în cea de a patra zi, după ce în cele două zile precedente goții din garnizoană fuseseră suspect de liniștiți, apărură printre ambrazurile meterezelor cu mâinile ridicate, în semn că se predau! Până la amiază, condițiile fură acceptate atât de Belizarie cât și de comandantul lor și Urbino era al nostru.

Ceea ce s-a petrecut trebuie curat atribuit norocului, dar curat noroc era ceea ce merita Belizarie, în împrejurările acestea. Narses nu ar fi fost de acord cu această afirmație. Într-adevăr, când primi știrea, la Rimini, fu atât de covârșit de gelozie, încât zile în șir nu se așeză să mănânce la masa comună din popotă, de teamă să nu-și trădeze adevăratele sentimente și să pară neloial față de împărat. Narses, în paranteză fie zis, căra pretutindeni cu el, într-o cutie aurită, o mică imagine pe sticlă a

Sfintei Fecioare, pe care o consulta înainte de a întreprinde orice pas mai important. Obişnuia să spună ofiţerilor săi: „Maica Domnului m-a prevenit să nu dau ascultare planului pe care-l propuneţi”. Sau: „Maica Domnului este de acord cu mine că proiectul pe care l-am elaborat este sănătos”. Cu acest prilej însă, Fecioara nu-i spusese nimic. Ar fi putut prea bine să-i comunice că aprovizionarea perpetuă cu apă a oraşului Urbino va conţine brusc şi garnizoana se va preda de sete; în cazul acesta nu s-ar fi pus într-o postură atât de caraghioasă.

Săpând obişnuitul şanţ pentru tabără, Narses dăduse întâmplător peste un izvor şi, urmând sfatul lui Ioan Sângerosul, l-a dirijat prin jgheaburi spre conovăţul cailor pentru a-i adăpa mai comod la fel cum făcuse, odinioară, Belizarie, la Capoudia. Captarea izvorului şi această dirijare într-o parte a apei sale avea o legătură nebănuită cu încetarea aprovizionării cu apă a oraşului. Ironia destinului era că adevăratul autor al căderii oraşului Urbino fusese Narses – şi, pe deasupra, el însuşi nu a aflat asta niciodată! Reîndreptând apa spre locul de unde izvorâse până atunci, furăm în stare să stingem setea oraşului. Nu împărtăşirăm nimănui secretul; afară de mine îl aflară numai alţi doi servitori, camarazi cu mine, zidari de meserie, care mă însoţiră în tabăra abandonată şi executară sub conducerea mea lucrările necesare. Promisem ordin să ascundem din nou izvorul sub un muşuroi de bolovani, căci Belizarie într-o bună zi putea să ajungă în situaţia de a apăra Urbino împotriva duşmanului.

Motto-ul „Răbdare şi sărăcie”, de pe strachina Sfântului Bartimeu – pe care Justinian o dăduse lui Belizarie şi Belizarie o împrumutase călugărilor – îmi reveni în minte. Forţele noastre fură şi mai mult reduse, datorită faptului că a trebuit să-l trimitem pe Martin, cu o mie de oameni, în ajutorul Milanului. Belizarie (cu stăpâna mea Antonina mereu alături de el) începu asediul oraşului Orvieto cu numai opt sute de oameni instruiţi şi cu câţiva recruţi italieni: oraşul era aşezat prea aproape de Roma ca să li se poată îngădui goţilor să-l păstreze.

Martin nu era un erou. Când ajunse pe malul drept al râului Pad, i se făcu frică să-l traverseze cu o forţă atât de mică, înfruntând armata lui Uriah, alcătuită din burgunzi şi goţi – care număra nu mai puţin de şaptezeci de mii de oameni. Uliaris, care îl însoţea pe Martin, comandând o jumătate de escadron din Regimentul de casă, fu de acord cu el că disproporţia de

forțe e prea mare, pentru a primi lupta. Guvernatorul Milanului trimise lui Martin un mesaj – mesagerul trecuse deghizat prin liniile goților și apoi râul, înot – implorând să se trimită neîntârziat o armată în ajutor. Milanul, care este un oraș de trei sute de mii de locuitori și, după Roma, cel mai frumos și cel mai prosper din toată Italia, înfrunta foametea. „Suntem nevoiți să mâncăm câini și șobolani și șoareci; s-au și raportat unele cazuri de canibalism.”

Martin formulă niște scuze: nu avea bărci cu care să-și transporte proviziile peste râu. Dar se angajă că asediul va fi ridicat în decurs de trei săptămâni, dacă Milanul putea să reziste atâta. Trimise lui Belizarie, la Orvieto, un curier, cu ordinul de a călări zi și noapte: îl implora pe Belizarie să-l trimită pe Ioan Sângerosul, care se afla la Emilia, spre interior, în susul văii râului Pad. „Cu ajutorul lui Ioan, scria Martin, poate izbutim să scăpăm Milanul.”

Belizarie trimise un curier rapid lui Ioan Sângerosul, înfățișându-i ananghia în care se aflau milanezii și ordonându-i să-și unească forțele cu cele ale lui Martin și să despresoare orașul.

Ioan Sângerosul răspunse în scris, refuzând net – nu primea ordine decât de la Narses. Și adăugă, cu nepăsare: „Deci milanezii mănâncă șoareci? Am citit în *Istoria naturală* a celebrului Pliniu, că romanilor de odinioară le fusese interzisă de către Cato Cenzorul consumarea acestor creaturi mărunte, fiind socotite o delicatesă prea luxuoasă pentru masa lor.”

Belizarie îi scrisese atunci lui Narses, la Rimini, amintindu-i că diviziile unei armate seamănă cu mădulele unui corp omenesc și că trebuie stăpânite și conduse de către o singură autoritate – capul. „Aș abandona asediul Orvietoului și m-aș grăbi spre Milan cu cei opt sute de cuirasieri ai mei, dar sunt silit să rămân în apropierea Romei – nu pot lăsa apărarea Urbei numai pe seama recruților romani. De asemenea, un marș forțat de trei sute de mile de-a curmezișul Toscanei, pe vremea rea care stăruie, ar însemna să-mi prăpădesc caii. Te implor, în numele lui Dumnezeu, trimite-ți prietenul, Ioan, cât și pe Justin, strănepotul împăratului, Stăpânul nostru, cu toate forțele disponibile, ca să ajute Milanul. Sau du-te tu însuși și dobândește din această campanie toată gloria pe care ai dori-o.”

Fiind rugat în felul acesta - care semăna cu o implorare - Narses dădu lui Ioan Sângerorul permisiunea necesară: dar era prea târziu. Gândiți-vă. Mesagerul lui Martin avusese trei sute de mile de parcurs, de la Pad la Orvieto; și mesagerul lui Belizarie alte trei sute de mile până la Ioan Sângerorul, care se afla la Padova, și mesagerul lui Ioan Sângerorul către Belizarie, la fel, trei sute de mile - fără să se grăbească defel; apoi mesagerul lui Belizarie către Narses, la Rimini, aproape încă două sute de mile. O altă întârziere se produse datorită faptului că Ioan Sângerorul avu un acces - neobișnuit în sezonul acesta - de malarie. Până ce își reveni și fu gata să pornească spre Milan, cu patru mii de călăreți și cu bărci încărcate pe niște care trase de boi, pentru trecerea râului Pad, orașul căzuse. Asta se petrecu la începutul anului 539, anul cometei cu coadă.

Când intrară în oraș, goții și burgunzii crușară viața garnizoanei, alcătuită din o mie de oameni de-ai lui Belizarie; dar din ordinul lui Uriah, toți bărbații civili (cu excepția copiilor), în număr de o sută de mii, fură măcelăriți chiar și în altarele bisericilor, în sanctuarul cărora se refugiaseră. Soldații își făcură voia cu femeile, dintre care cele ce puteau fi folosite într-un fel sau altul fură luate sclave; burgunzii avură dreptul de a alege primii, ca o recunoaștere a serviciilor aduse de ei. Bătrânele, urâtele și infirmele fură lăsate în voia soartei, pradă foametei. Toți copiii fură luați de goți. Fortificațiile Milanului fură demolate și bisericile rase de pe fața pământului: bisericile catolice de către goții arieni, cele ariene de către burgunzii catolici. Izbucniră mari incendii, pe care le lăsară să se întindă în voie, astfel că mai bine de jumătate din clădirile orașului se prăpădiră.

Martin și Uliaris se întoarseră la Orvieto. Când Belizarie află de soarta Milanului, fu atât de zdruncinat încât nu-i mai admise în prezența sa și, cât mai dură campania nu-i mai adresă lui Uliaris niciun cuvânt, exceptând ordinele necesare. Uliaris, zicea el, ar fi putut face măcar un gest mărunț, de dragul onoarei Regimentului de casă - ar fi putut, cel puțin, stânjeni comunicațiile goților.

În sfârșit, sosi un mesaj din partea împăratului Justinian, rechemându-l pe Narses pe motiv că nu se mai poate lipsi de el ca Șambelan al Curții și confirmându-l pe Belizarie la Comanda Supremă a Armatei din Italia, sub propria sa comandă.

Justinian nu-l dezavuă pe Narses, nici chiar când află de masacrul de la Milano, pe care Narses l-ar fi putut preveni, ci continuă să manifeste mare prietenie față de el. Narses luă din Italia o mie dintre oamenii pe care îi înrolase pentru a servi aici. De asemenea, plecarea lui prilejui răscoala a două mii de cavaleriști herulieni care fuseseră sub comanda lui directă. Refuzară să primească ordine de la Belizarie și intrară în Laguna, prădând regiunea deschisă, pe măsură ce înaintară; aici încheiară un tratat de pace cu Uriah, vânzându-i toți sclavii pe care-i aveau, cât și bunurile care le prisoseau; li se acordară terenuri rodnice în vecinătatea lacului Como, pe care să se așeze. Dar, schimbându-și deodată gândul, precum se petrece cu acești barbari în aceeași măsură ca și cu o gloată orășenească, se căiră și mărșăluiră toată calea îndărăt, spre Constantinopol, trecând prin Macedonia; sperau să fie iertați de împărat, prin intervenția lui Narses. (Narses, într-adevăr, îi susținu.)

Astfel Belizarie fu într-adevăr lăsat la Comanda Supremă, dar cu o armată de campanie care – cine ar crede? – nu depășea șase mii de oameni instruiți. Totuși, rechemă acum garnizoanele lăsate în Sicilia și în sudul Italiei și le înlocui cu recruți romani; de asemenea, izbuti să facă soldați cât de cât acceptabili din țărani italieni, așa că avu la dispoziție douăzeci și cinci de mii de oameni pentru a desfășura campania. Trimise cinci mii, sub comanda lui Justin, să asedieze Fiesole. Îndrepta trei mii, sub Ioan Sângerosul, împreună cu alte trei mii sub un alt Ioan, zis Epicureanul, în susul văii râului Pad, ca să reziste oricărei încercări a lui Uriah de a-și uni forțele cu Wittig, la Ravena. Belizarie însuși, cu unsprezece mii de oameni, se așeză să asedieze Osimo, orașul-capitală al provinciei Picenum.

În punctul acesta, hotarele povestirii mele se lărgesc din nou. În direcția apusului, ele trec râul Ron, în Franța, în răsărit, trec Eufratul, în nord Dunărea, în sud deșerturile Africii. Regele Wittig continuă să se afle la Ravena. Garnizoana din Osimo făcu acum apel la ajutorul său, dar el răspunse numai cu vorbe și cu asigurări deșarte, cum că Dumnezeu este de partea goților. Nu îndrăzni să-și scoată trupele din oraș, deoarece avanposturile noastre de infanterie, așezate după baricade puternice, păzeau potecile care traversează mlaștinile. Rimini se afla, de asemenea, în mâinile noastre; în cazul în care goții lui Wittig ar

fi încercat să forțeze baricadele, cavaleria putea fi chemată de acolo cu ajutorul semnalelor de focuri, într-un răstimp scurt. Drumul de întoarcere al lui Uriah, de la Milano, era blocat de forțele de sub comanda lui Ioan Sângerosul și Ioan Epicureanul, iar aliații săi burgunzi se întoarseră în țara lor. Wittig se simțea ca o făptură vie prinsă în capcană.

În aceste împrejurări veni la el un vechi negustor din marea colonie siriană, care locuia la Ravena, și-i zise:

— Cum se face că împăratul Justinian a putut dispune de forțe pentru cucerirea Africii și atâtor domenii de-ale tale? Neîndoielnic pentru că întâi a cumpărat pacea de la persani, și în felul acesta l-a avut la dispoziție pe Belizarie, Comandantul Armatelor din Răsărit, pentru a sluji aici, în apus. Dacă l-ai putea convinge pe Marele Rege să treacă Eufratul cu forțe suficient de puternice, Belizarie ar fi în curând rechemat în răsărit, ca să facă față noii amenințări. Căci împăratul nu-l are decât pe acest singur general de geniu și trebuie să-l treacă de colo până colo prin ținuturile sale, asemenea unei suveici prin urzeala unui război de țesut. Rege Wittig, trimite o ambasadă la Marele Rege și, în același timp, o altă ambasadă la Teudebert, regele francilor. Informează-i pe fiecare dintre cei doi monarhi că celălalt a promis să întreprindă un atac din flanc, cu forțe puternice, asupra imperiului roman.

Wittig întrebă:

— Dar cum poate vreunul dintre noi, goții, să se ducă într-o ambasadă de-a curmezișul întregului Imperiu de Răsărit? Oamenii împăratului i-ar aresta neîndoielnic pe oamenii mei. Mai mult, niciunul dintre noi nu cunoaște limba persană.

Sirianul răspunse:

— Trimite preoți. Ei nu vor fi bănuți. Pune-i să călătorească împreună cu sirieni, care circulă pretutindeni, cunosc toate limbile și au prieteni în toate țările.

Wittig îmbrățișă această idee. Se găsiră preoți dispuși pentru îndeplinirea misiunii și ghizi sirieni, preotul destinat să se ducă în Persia asumând, temporar, rangul de episcop, pentru mai mare siguranță. Cele două ambasade plecară împreună, pe mare, în două vase mici, folosindu-se de maree în prima noapte fără de lună și izbutiră să evite flotila noastră. La Ravena există maree, un fenomen obișnuit pe țărmul oceanelor, dar nevăzut în altă parte, în Mediterană. (S-a observat de curând că mareele

sunt determinate de lună.) Corăbiile pot naviga de-a lungul canalului numai în anumite ore, străbătând porțiunile întinse de ape scăzute și intrând în port; ceea ce protejează Ravena foarte bine împotriva unui atac dinspre mare.

O lună mai târziu, examinând încă o dată chestiunea, regele Wittig mai trimise alte două ambasade, alcătuite în mod similar, la maurii din Africa și la lombarzi – o rasă germanică, sosită de curând pe malul de dincolo al Dunării Superioare – propunându-le, de asemenea, să lovească simultan cu francii și cu persanii. Toate patru ambasadele izbutiră să ajungă la destinație. În toate cazurile, cu excepția lombarzilor, răspunsul fu: „Da, îi vom ataca, și încă foarte curând”. Lombarzii răspunseră, precauți: „Noi nu vom întreprinde nimic până ce armatele celorlalte neamuri nu se pun în mișcare; căci în clipa de față suntem aliații de încredere ai împăratului”.

Niciunul dintre noi nu l-ar fi bănuț pe regele Wittig de suficientă perspicacitate în înțelegerea politicii mondiale, pentru a ațâța tulburări la granițe îndepărtate ale imperiului nostru; căci nu există niciun precedent, în care vreun german să se fi gândit la o astfel de acțiune. Dar el se afla la mare strâmtoare și era gata să primească până și sfatul sirienilor, pe care în mod obișnuit îi disprețuia, socotindu-i niște eretici orientali și niște mincinoși.

Trecea anul. Era al cincilea de la debarcarea noastră în Sicilia. Fiesole și Osimo refuzau să capituleze. Garnizoanele goșilor fiind mari și întăriturile puternice, singura noastră speranță rămânea în a birui aceste fortărețe prin înfometare. Belizarie nu îngădui ca armata lui să slăbească și să descrească la număr în timpul asediului, precum se petrecuse cu armata lui Wittig în timpul asediului Romei. Dimpotrivă, se folosi de lunile acestea pentru a-și instrui recruții italieni, punându-i la exerciții și manevre continue; le stabili solda după iscusința pe care o dobândiră în mânăuirea armelor și în alte meșteșuguri militare. De asemenea alcătui câteva batalioane noi, în fruntea lor punând ofițeri din rândurile Regimentului de casă – printre „mâncătorii săi de pesmeți” se aflau mulți traci și iliri, al căror dialect de baștină este un soi de grai latin. Dar recruții noi nu erau cu mult mai breji decât trupele recrutate din Urbea Romei. Pământul italian, cândva atât de prolific în eroi, se epuizase în cursul secolelor: italianul nu are gustul bătăliei, cu toată fanfaronada și

lăudăroșenia lui. Belizarie regretă că nu-i putea folosi pe prizonierii săi goți, căci aceștia erau oameni puternici, curajoși, ușor de instruit. Erau trimiși, în schimb, în răsărit și în Africa, pentru a apăra acolo cauza împăratului.

Îmi aduc aminte de puține întâmplări din cursul asediului de la Osimo, care să merite a fi relatate. Mulți soldați bătrâni mi-au confirmat cele ce am simțit eu: întâmplările de la începutul unei campanii revin în memorie cu limpezime, dar pe măsură ce anii de război se lungesc, omul bagă tot mai puține în seamă și devine indiferent, cu excepția împrejurărilor deosebite în care atenția lui este prinsă de o întâmplare extraordinară.

În vara aceea avură loc hărțuieli dese pe panta dealului care se întindea între zidurile orașului Osimo și tabăra noastră. Goții se strecurau afară, în amurg, ca să taie nutreț pentru cai, și patrulele noastre îi atacau; în nopțile cu lună avură loc ciocniri foarte violente. Într-o dimineață, goții rostogoliră pe această pantă - împotriva unui batalion din infanteria noastră, care înainta - roți de căruță, de spițele cărora erau legate cuțite și seceri. Noroc că niciun om dintre ai noștri nu fu rănit; goții calculaseră greșit direcția pantei și roțile se duseră, sfârșind și fără a face vreo pagubă, până într-o pădure, de unde le recuperară mai târziu. Tot pe panta asta se întâmplă într-o dimineață să fiu martorul unei priveliști de neuitat, pe când o însoțeam, călare, pe stăpâna mea. Un număr de goți, comandați de un ofițer, erau afară, pe coasta dealului, tăind nutreț în plină zi; o companie de mauri, descălecați, se duse să-i urmărească, strecurându-se în sus, de-a lungul unei râpe năpădită de iarbă. Dar grupul care tăia nutreț era numai o nadă, mascând o ambuscadă: când maurii țâșniră din râpă, cu un răcnet puternic, sări în picioare un alt grup de goți ca să-i întâmpine și avu loc o ciocnire corp la corp în decursul căreia căzură mulți oameni, de o parte și de alta. Ofițerul care comanda grupul ce strângea nutreț purta armură și platoșă aurită, dar nu avea coif; o izbitură de sulită de maur, dată de jos în sus, în pânțele, îl omorî, căci armura de platoșă, concepută pentru a fi folosită de călăreți, are aici un punct slab. Maurul care-l izbise și-l nimerise scoase un țipăt triumfător și, apucând cadavrul de părul galben, începu să-l târâie după el. Atunci veni în zbor o sulită și străpunse cu precizie ambele gambe ale maurului, la câțiva centimetri deasupra călcâielor, la fel cum se spintecă picioarele dinapoi ale

unui iepure, petrecându-se apoi prin ele o crenguță, ca să fie mai ușor de dus acasă. Dar maurul nu-și scăpă prada din mână. Coborî încet în jos pe coastă, ca o omidă, arcuindu-se și apoi întinzându-se, târând cadavrul după el. Stăpâna mea și cu mine urmărirăm toate acestea, adăpostiți pe după un copac scorburos. Unul dintre gorniștii noștri sună acum alarma și o unitate de huni bulgari trecu în galop în susul coastei, ca să vină în ajutor maurilor. Hunul din frunte îl săltă pe maur cu sulită cu tot și-l azvârli de-a curmezișul, peste crupa calului. Dar maurul tot nu voia să dea drumul cadavrului, care se izbea și se hurduca, în vreme ce ei călăreau îndărăt, spre tabără.

O altă împrejurare memorabilă fu lupta de la cisternă. Cisterna era clădită pe un teren abrupt, la nord de Osimo, aproape de ziduri. Constituia principala, dar nu singura sursă de aprovizionare cu apă a garnizoanei; era alimentată de un fir subțire de apă curată, protejat de o boltă, ca să se păstreze rece. Goții obișnuiau să-și umple aici ulcioarele în timpul nopții, cu o unitate puternică postată de jur împrejur pentru a-i acoperi. Cinci isaurieni se prezentară voluntar ca să o distrugă, dacă li se dau dățile, ciocanele și răngile necesare și dacă vor fi protejați în timp ce lucrează. În dimineața următoare ofertei, Belizarie își scoase foarte de timpuriu întreaga armată și o postă într-un cerc, cu intervale, de-a lungul întregului zid. Se ținură pregătite scări lungi, mimând intenția de escaladare. După ce se va suna înaintarea și atenția goților va fi captată de atac, cei cinci isaurieni trebuiau să se strecoare pe neobservate în cisternă și să-și înceapă munca de demolare.

Inamicul așteptă liniștit atacul și nu începu să tragă, pentru ca oamenii noștri să ajungă în bătaia lui. Gorniștii sunară, oamenii noștri începură să strige și să tragă, dar scările fură aduse în față numai într-un singur punct, la trei sute de pași distanță de cisternă; goții se înghesuiră aici, ca să respingă atacul. În ciuda acestei diversiuni, isaurienii nu scăpară atenției când se cățărară sus pe stâncă și apoi se furișară în cisternă. Goții își dădură seama că sunt victimele unui șiretlic și făcură o ieșire furibundă prin poarta din dos, care se afla foarte aproape, intenționând să-i prindă pe cei cinci. Belizarie porni imediat un contraatac și îi ținu departe. A fost o treabă crâncenă, deoarece goții erau mai numeroși și aveau avantajul dealului abrupt; dar oamenii lui Belizarie erau isaurieni siguri pe picioare și armeni

din munți, cărora le plăcea acest fel de luptă. Belizarie se lupta și el pe jos, purtând numai o manta de piele de bivol și fiind înarmat cu două sulii și un pumnal. Nu conținea să-i îndemne pe oameni la noi eforturi, deși avură pierderi grele. Cu cât vor putea cei cinci isaurieni să lucreze mai multă vreme nestingheriți în cisternă, socotea el, cu atât va fi asediul mai scurt.

Goții se retraseră cam spre amiază. Când Belizarie se năpusti să-i urmărească, un sulițaș de sentinelă pe turnul învecinat îl ținti; sulița venea în jos, cu precizie. Belizarie nu o vedea, deoarece soarele îi bătea în ochi dinspre sud, chiar de deasupra meterezelor. Sulițașul Unigatus, postat lângă el, fu cel ce-i salvă viața. Fiind mult mai scurt de stat decât stăpânul său, el se afla în umbra zidului și putu deci vedea cum vine sulița. Sări înainte, puțin lateral, și o prinse. Vârful lung îi străpunse palma și-i tăie toate tendoanele degetelor, așa încât rămase pe restul vieții ologit la această mână. Dar el spuse: „Pentru a-l salva pe stăpânul meu Belizarie, l-aș fi apărut bucuros, chiar și cu pieptul meu.”

Belizarie coborî el însuși în cisternă. Deși isaurienii ciocăniseră și făcuseră pârghie cu răngile, din toate puterile, încercând să disloce bolovanii mari, nu izbutiseră să urnească nici măcar o pietricică. Oamenii de odinioară aveau obiceiul de a nu clădi pentru un an, și nici măcar pentru o durată de viață, ci pentru totdeauna. Pietrele erau încheiate atât de strâns și golurile dintre ele umplute cu un ciment atât de tare, încât spațiul cisternei părea scobit în stâncă vie. Nu rămânea altceva de făcut, decât ceea ce îi repugna din fire lui Belizarie: spurcă apa curată, azvârlind în cisternă hoituri de cai și var nestins și ciuperci otrăvite. Goții, care fuseseră încă dinainte siliți să mănânce iarbă, trebuiau acum să se folosească de un singur izvor dinlăuntru întăririlor, și de apă de ploaie, adunată în ciubere. Dar era un an secetos și nu ploua.

Fiesole se supuse, de foame, în luna august; Belizarie aduse căpeteniile prinse, la vedere, în fața garnizoanei din Osimo, sperând să o convingă să cedeze. Până la urmă goții cedară într-adevăr, căci Belizarie le oferă condiții generoase. Nu îi făcea sclavi, dar trebuiau să renunțe la legământul față de regele Wittig și să jure loialitate față de împăratul Justinian și, în același timp, să renunțe la jumătate din averea lor, cedând-o oamenilor

noștri în chip de pradă. Goții se mâniaseră pe Wittig pentru că îi abandonase în voia soartei, în vreme ce armatele sale continuau să fie mult mai numeroase decât cele ale lui Belizarie – care era un oștean așa cum le plăcea lor. Se prezentară cu toții, voluntari, să servească în Regimentul de casă. Erau oameni aleși și Belizarie îi înrolă bucuroși. În felul acesta căzu în mâinile noastre ultima fortăreață de la sud de Ravena.

Între timp, nepotul regelui Wittig, Uriah, stătuse în tabără la Pavia, pe cursul superior al râului Pad, împiedicat de cei doi loani să mărșăluiească în ajutorul unchiului său, la Ravena. Într-o zi, în iunie, el primi vești bune – ambasada către regele Teudebert avusese efect și o sută de mii de franci trecuseră Alpii și mărșăluiau acum de-a curmezișul Liguriei, ca să-i vină în ajutor. Acești franci sunt catolici numai după nume și continuă să păstreze multe din obiceiurile lor germanice, sângeroase; pe deasupra, sunt renumiți – mai mult decât orice alt neam din Europa – pentru perfidia lor. Nu sunt călăreți, asemenea goților și vandalilor, rudele lor îndepărtate; doar câțiva lăncieri îi însoțesc pe principii lor și fiecare conducător de *gau* merge călare, ca un semn al autorității sale. Sunt infanteriști, foarte curajoși și foarte nedisciplinați, și înarmați cu săbii grele, scuturi și temutele lor *franciscas*. Aceste *franciscas* sunt niște securi scurte, cu dublu tăiș, pe care, când șarjează, le aruncă simultan, ca un roi; izbitura unei asemenea securi zdrobește un scut și ucide omul adăpostit în spatele lui.

Curând, forțele regelui Teudebert ajunseră la capul de pod de la Pavia, de peste Pad, ținut de Uriah; și goții le urară din toată inima bun venit. Dar în momentul în care primele batalioane de franci trecură nestingherite râul, pe Uriah îl așteptă o surpriză îngrozitoare. Francii rupseră rândurile și începură să alerge de colo până colo, vânând femei și copii goți; și pe cei pe care îi prinseră, îi sacrificară, în chip de prime roade ale războiului, azvârlindu-i, cu capul în jos, în râu! Era un vechi obicei, din epoca lor precreștină, pe care îl justificară pe temeuri ortodoxe: ar fi, cică, tratamentul potrivit pentru arieni eretici, care neagă că Isus Hristos este egalul Atotputernicului Său Tată; goții lui Uriah fură atât de îngroziți de oroarea acestei priveliști, încât, gonind nebunește, fugiră înapoi în tabăra lor. Urmăriți de norii de securi amenințătoare, nici nu se opriră să-și apere tabăra – se porni o năvală generală, în debandadă, de-a lungul drumului

spre Ravena. Dădură buzna, cu zecile de mii, peste avanposturile lui Ioan Sângerosul; și multe sute fură doborâți de săgeți când trecură pe lângă tabăra lui.

Ioan Sângerosul își adună garda de corp și porni în galop spre tabăra goților, crezând că Belizarie întreprinsese o manevră surprinzătoare de-a curmezișul Toscanei și că el îi pusese pe goți pe goană. Până ce-și dădu seama de eroarea de judecată, francii veniră, valuri-valuri, în jos, pe drum; Ioan dădu o luptă crâncenă și fu bătut. Își abandona tabăra, cu toată prada ultimilor doi ani pe care o strânsese aici, și se retrase spre Toscana. Regele Teudebert câștigase dintr-o singură lovitură toată partea apuseană a Liguriei.

Fusesse un an secetos; și datorită primejdiilor din acele timpuri, în nordul Italiei contenise orice muncă a pământului. Puținele grâne care fuseseră semănate se uscaseră înainte de a se pârgui, iar stocurile din grânare și silozuri fuseseră de mult rechiziționate de regele Wittig pentru aprovizionarea armatelor sale, sau de milanezii care se revoltaseră împotriva lui, sau de herulieni, în cursul raidului lor. În consecință, după ce francii consumară proviziile găsite în cele două tabere capturate, fură nevoiți să trăiască din carne de bou, fiartă în apa râului Pad, care era foarte scăzut în anul acela și spurcat de cadavre. O armată alcătuită în întregime din infanterie are o rază de aprovizionare mult mai mică decât o armată de cavalerie, și francii sunt pe deasupra mari mâncăi. Așa că suferiră privațiuni grele. Când veni luna august, fură atacați de dizenterie și nu mai puțin de treizeci și cinci de mii dintre ei muriră.

Belizarie scrisese regelui Teudebert o scrisoare în care îi impută că-și încălcase cuvântul față de aliatul său, împăratul Justinian; își exprimă convingerea că molima este o pedeapsă pentru acest fapt și pentru masacrul brutal al femeilor și copiilor goți. Teudebert nu-l contrazise, ba chiar se și întoarse acasă. Dar Liguria de vest rămase un pustiu în urma lui și se apreciază că cincizeci de mii de țărani italieni au murit de foame în vara aceea.

Maurii din Africa fură și ei bătuți în acel an de către Solomon; de aceea, lombarzii socotiră că este mai nimerit să stea locului, afară de cazul în care persanii ar da lovitura promisă și Justinian ar fi nevoit să-și retragă toate armatele apusene ca să salveze Siria și Asia Mică de invazie. Atunci, nechemat, un neam

puternic lovi dintr-altă parte imperiul – hunii bulgari, uniți pentru prima oară de treizeci de ani sub un Han dibaci. Izbutiră fără nicio greutate să forțeze trecerea Dunării Inferioare. Ani de-a rândul, Justinian golise de oameni fortărețele de la granița de nord ca să trimită întăriri armatelor sale din apus, și asta fără să recruteze un singur batalion sau un singur escadron nou; și lăsase ca fortărețele propriu-zise să se degradeze și să cadă în ruină, considerând că a clădi biserici este o faptă mai glorioasă decât a cârpi niște metereze vechi. Trebuie să-mi întrerup aici relatarea despre marele raid al hunilor, pentru a descrie un paradis pe care, cu cheltuieli enorme, Justinian îl clădise pentru Teodora și pentru el, pe coasta asiatică a Mării Marmara, nu departe de oraș, pe locul unui templu al Herei. Palatul de vară din acest paradis, împrejmuît de copaci, și viță, și flori, a fost îndată recunoscut drept cea mai frumoasă clădire particulară din lume, tot așa cum Sfânta Sofia este cea mai frumoasă clădire sacră. Marmura și metalele prețioase fură folosite cu risipă, și băile și colonadele depășiră în lux tot ce constituise înainte de cutremur fala Corintului. Din pricina greutăților provocate de curenții din strâmtoare, Justinian clădi două diguri lungi – scufundând nenumărate lăzi cu ciment în apa adâncă, pentru a construi un port particular. Această mare întreprindere este demnă de menționat în punctul acesta al povestirii mele, nu numai pentru că însemna o nouă împovărare a vistieriei, ci și pentru că a constituit limita de sud a raidului hunilor.

Deci bulgarii năpădiră întreg Balcanul, pătrunzând în sud chiar până la Istmul Corintului, capturând pe parcurs nu mai puțin de treizeci și două de fortărețe; și întreaga dioceză a Traciei, până la Constantinopol chiar, unde făcură o spărtură prin zidul lung al lui Anastasie și fură opriți numai de zidul interior, clădit de împăratul Teodosie, pe care Narses îl apăra cu dârzenie. Unii dintre ei trecură Helespontul, de la Sestos la Abydos, și întreprinseră un raid în Asia Mică, fiind respinși cu greutate de la porțile „Paradisului lui Justinian”. Două sute de mii de prizonieri, cinci sute de mii de morți, imense comori, nimicirea a cincizeci de orașe prospere: acesta fu prețul pe care bulgarii îl stoarseră de la Justinian, pentru economiile sale eronate în materie de trupe și întărituri. Se întoarseră acasă, nestingheriți.

Belizarie își concentrează toate forțele pentru asediul Ravenei; o altă armată imperială, puțină la număr, trecu marea dinspre Dalmația ca să-l ajute. Dar Ravena este orașul cel mai greu de cucerit din câte orașe există pe lume, din cauza așezării sale geografice. Marele Teodoric îl asediase, fără succes, timp de trei ani; dinspre uscat, mlaștinile îl ținuseră departe, iar dinspre mare, apele scăzute și fortificațiile; cucerirea orașului fusese până la urmă o victorie diplomatică, nu una militară. Se părea că și Belizarie va trebui să se mulțumească cu o așteptare de trei ani. Regele Wittig avea în oraș mari stocuri de grâne, ulei, vin și, la cererea lui, Uriah trimise de la Mantua în jos, pe Pad, noi provizii suplimentare.

Dar câteva săptămâni mai târziu, în ciuda tuturor acestor premise favorabile, Wittig ajunse într-o poziție foarte grea tocmai din pricina aprovizionării cu hrană. În primiri rând, seceta scăzuse atât de mult apele râului, încât ambarcațiunile cu grâu, trimise de Uriah, eșuară în apele scăzute de la gura râului și nu mai putură înainta spre sud, prin șirul de lagune legate între ele care constituie drumul pe apă spre Ravena; întreg convoiul fu capturat de Hildiger, ale cărui patrule erau foarte active și vigilente prin aceste părți. Apoi Wittig primi o a doua lovitură, chiar în Ravena, din partea propriei sale soții, Matasonta. În timpul unei furtuni cu trăsnete, ea reuși să dea foc, în taină, la două grânare, cele mai mari din oraș. Paguba fu atribuită trăsnetului. Wittig ajunse la concluzia că Dumnezeu îl disprețuiește și că îi tăvălește fața în colb.

Regele Teudebert al francilor trimise acum soli la Ravena, la Wittig. Cum francii continuau să fie presupuși aliați, Belizarie le îngădui să treacă prin liniile sale, dar numai cu condiția ca propriii lui soli să aibă permisiunea de a-i însoți și de a asculta ce au de spus lui Wittig și, totodată, să pledeze cauza împăratului. Belizarie îl alegea ca reprezentant al său pe Teodosie și acesta se achită cu succes de misiune.

Trimișii franci propuseră goșilor o alianță ofensivă și defensivă, fălindu-se că sunt în situația de a trimite jumătate de milion de oameni peste Alpi, care să-i îngroape pe „greci” sub un munte de securi. Și mai spuseră că s-ar mulțumi să ia drept răsplată pentru ajutorul lor numai jumătate din Italia.

Teodosie arată atunci că franciisunt un aliat în care nu se poate avea niciun fel de încredere, deoarece acceptaseră

subvenții de la ambele părți și apoi se războieră cu ambele părți; că gloatele de infanterie nu au niciun fel de șansă de victorie în fața unor corpuri disciplinate de cavalerie; și că a-i oferi unui franc o jumătate de pâine înseamnă a-i dăruî pâinea întreagă, laolaltă cu cuțitul de luat pâinea și cu strachina. Dacă regele Wittig încheie pace cu împăratul va obține cel puțin ceva după prăbușirea speranțelor sale. Ambasadorii goți, trimiși la Constantinopol în timpul armistițiului de la sfârșitul asediului Romei, ceruseră condiții neîntemeiate nici de drept, nici de situația militară; Wittig ar proceda acum înțelept, dacă s-ar lăsa în voia mărinimiei împăratului, a cărui generozitate față de dușmanul prăbușit fusese dovedită în cazul regelui Geilimer și a multor căpetenii mai mici.

Regele Wittig îl ascultă pe Teodosie cu atenție; îi condecie pe franci și trimise noi ambasadori la Constantinopol. În vreme ce aștepta întoarcerea lor, garnizoanele sale din Alpi se supuseră lui Belizarie; iar armata lui Uriah, coborând dinspre Mantua, fu atât de redusă din pricina dezertărilor, încât nu mai era în situația de a întreprinde ceva pentru a ajuta Ravena; Uriah fu nevoit să facă drum întors, urcând până departe, la Como.

Ne-am organizat în tabără, în afara Ravenei, și iarna trecea. Lupte nu avură loc, dar vigilența străjilor și patrulilor noastre nu slăbi. Nici un singur sac de grâu nu pătrunse în Ravena și nici o singură navă nu sparse blocada noastră. În timpul acestei perioade, stăpâna mea înnoi intimitatea ei de odinioară cu Teodosie, pentru a mai scăpa de plictiseala vieții cotidene. Teodosie avea o frumoasă voce de cântăreț, și se dezvălui a fi un talent în materie de compoziție muzicală; cântau foarte frumos duete și se acompaniau cu o liră și o lăută. Unul din cântecele lui Teodosie schița motivele pentru care italienii trebuiau să-i iubească pe greci: acest război de eliberare le oferise vremuri într-adevăr vesele – masacre, violuri, incendii, sclavie, foamete, ciumă, canibalism. Versurile erau atât de frumoase încât nimănui nu-i dădu prin minte că sentimentele pe care le exprimă sunt neloiale. În tot acest răstimp, Teodosie și stăpâna mea se purtară cu cea mai mare discreție unul față de celălalt.

În vara aceasta s-a întâmplat ca Sittas, cumnatul Teodorei, care comanda în răsărit ca succesor al lui Belizarie, să fie ucis într-o hărțuială de frontieră, oarecare, în Armenia. Era singurul

general de renume care se mai afla prin părțile acelea și moartea lui fu un prilej de mare bucurie pentru persani. Regele Khosrou se hotărî să încalce în primăvara următoare Pacea Veșnică. Clericii ambasadori ai lui Wittig îl asiguraseră, prin intermediul tălmacilor sirieni, că francii și maurii îi vor sprijini pe goți, declanșând campanii în apus. Primul răspuns al lui Khosrou fusese: „Dacă noi lovim dinspre răsărit, vărul nostru regesc Justinian își va abandona cuceririle din apus și-l va aduce împotriva noastră pe Belizarie, cu toate forțele sale. Căci Roma este foarte departe de capitala lui, dar Antiohia este aproape. Asta va sluji goților voștri, dar nu nouă.”

Preoții nu găsiră un răspuns convingător. Dar tălmaciul era la înălțimea împrejurării. Trebuie să dezvălui acum o împrejurare, de care mi-am dat seama abia după ce acest complot sirian s-a maturizat, dar de care nu am să vă lipsesc acum, deoarece va spori probabil interesul vostru pentru cele ce am a relata despre toate acestea: tălmaciul nu era altul decât fostul meu stăpân Barak! Într-o audiență particulară la Marele Rege, Barak îl asigură că nu are de ce se teme din partea lui Belizarie. Este o taină deschisă, zicea el, că Belizarie intenționează să rămână în Italia. În anul următor el se va dezice de legământul față de Justinian, se va declara Împărat al Lumii din Apus și va face cauză comună cu goții și cu francii; Africa de Nord va fi cuprinsă în domeniile sale.

— Când vom avea știri că Belizarie s-a proclamat împărat, vom invada neîntârziat Siria, răspunse Khosrou, încântat.

Dar Barak zise:

— Rege al Regilor, neîndoielnic s-ar potrivi mai mult cu demnitatea ta să lovești fără a aștepta ca Belizarie să acționeze. Căci, în cazul acesta, actul lui de a lua diadema va apărea ca fiind încurajat de tine prin invadarea Siriei, mai degrabă decât invers.

Argumentul acesta păru că-l impresionează pe Khosrou și, rechemându-i pe trimișii lui Wittig, le făgădui că va întreprinde ceea ce îi ceruseră.

Întorcându-se în Italia, acești preoți reîntră în Ravena, pretinzând că ar fi fost plecați numai într-un pelerinaj la locurile sfinte, și-i dădură lui Wittig aceste vești promițătoare. Dar Barak se duse la Pavia și acolo îi repetă lui Uriah - ca pe o glumă -

această minciună ingenioasă, pe care o născocise special pentru Khosrou.

Justinian avea pretutindeni spioni, chiar și la curtea persană, și auzise povestea mult înainte de Uriah. Crezând că Belizarie este într-adevăr pe punctul de a-l trăda, se simți deodată foarte tulburat. Convocă imediat la o consultație pe Narses, pe Ioan de Capadocia și pe Teodora.

Teodora zise:

— E o simplă poveste, născocită de sirieni, lipsită de orice temei. Pentru că ai preferat să te înconjurî la Curte cu mincinoși, lichele și trișori, refuzi să crezi că există în rândurile ofițerilor armatelor tale ceva ce se cheamă onoare.

Dar Narses interveni:

— Eu am și bănuît că va avea loc această întorsătură, Maiestate. Din cauza aceasta am refuzat să mă supun lui Belizarie.

Și Ioan de Capadocia:

— O plănuiește de mulți ani. De ce altminteri a împovărat pe Clementa-ta cu răspunderea respingerii condițiilor de pace ale lui Wittig, în timpul asediului Romei? Parte pentru a atrage și mai multe întăriri sub stindardele sale, parte pentru a discredita pe Clementa-ta; așa încât atunci când, în cele din urmă, se va proclama împărat, blândețea lui să fie opusă severității Tale.

Narses adăugă:

— Recruții italieni pe care îi încorporează constituie o altă dovadă a intențiilor sale.

Și Ioan de Capadocia:

— Plănuise această revoltă de acum șase ani, când era la Cartagina, așa cum au scris Constantin și camarazii săi ofițeri ca să prevină pe Clementa-ta. Apoi a amânat-o, din considerente strategice, considerând că atâta vreme cât Sicilia și Italia sunt în mâinile goților, Africa nu poate fi apărată. Dar acum când goții sunt atât de aproape de înfrângere, țintește mai sus.

Justinian întrebă:

— Ce să facem, prieteni? Sfătuiți-mă. Mă tem foarte mult.

Narses răspunse:

— Fără pierdere de vreme, oferă-i regelui Wittig condiții atât de ușoare, încât să fie încântat să le accepte. Atunci Belizarie nu va îndrăzni să se proclame împărat, fiind în imposibilitate de a supralicita mărinimia Clementei-tale față de goți. În ce-i privește

pe propriii noștri ofițeri din Italia, sunt obosiți de război. Le este cu desăvârșire indiferent ce tratat semnezi cu regele Wittig.

Ioan de Capadocia fu de acord.

— Îngăduie-i regelui Wittig să-și păstreze jumătate din tezaurul său și toate posesiunile italiene, așezate la nord de Pad.

Dar Teodora zise:

— Într-adevăr, mă surprinde că, având atâția prieteni falși și atâția dușmani pe față în Răsărit, Belizarie nu întreprende în fapt ceea ce este acuzat pe nedrept că plănuiește. Cu mulți ani în urmă, comitele Bonifaciu a fost silit să trădeze, în Africa, datorită unor acuzații similare ce i s-au adus la Curtea împăratului. În felul acesta s-a pierdut Africa.

Justinian răspunse cu blândețe:

— Scumpa mea, nu te amesteca în această chestiune, te rog. Hotărârea mea este luată.

Așa se întâmplă că ambasadorii veniră de la Constantinopol cu astfel de condiții încât Wittig fu încântat să le accepte. Belizarie, conducându-i la porțile Ravenei, îi întrebă în ce constă de fapt condițiile acestea; dar răspunseră că deocamdată le este interzis să i le comunice. Când ieșiră din nou și-i arătară tratatul semnat de Wittig, care necesita numai contrasemnătura lui, pentru ratificare, Belizarie rămase îngrozit. Nu putea crede altceva decât că împăratul fusese indus în eroare în privința situației militare deznădăjduite a goților. Refuză să semneze, până ce o confirmare scrisă, sigilată în toată regula, nu va sosi de la Constantinopol.

Atunci Ioan Sângerosul și Martin și Ioan Epicureanul și Valerian și chiar și Bessas începură să-l critice pe la spate, chipurile pentru prelungirea inutilă a războiului. Belizarie, auzind despre acestea, îi convocă pe toți într-o conferință și le ceru să vorbească deschis: consideră oare că aceste condiții sunt într-adevăr potrivite?

Toți răspunseră:

— Da, le considerăm potrivite. Nu putem cuceri Ravena și este prea de tot să le cerem oamenilor noștri să rămână în tabără, la marginea acestor mlaștini, cine știe câți ani. În orice caz este evident că împăratul a hotărât să curme războiul cât se poate de curând.

— În cazul acesta nu doresc să vă amestec în acțiunea mea, aparent neloială, de a nu semna acest tratat. Precum știți, Codul face din încălcarea de către un ofițer a ordinelor date în timpul unei campanii, o infracțiune capitală și Serenitatea-sa, Împăratul, este Comandantul meu Suprem. Am să vă rog să dați în scris părerea pe care tocmai ați exprimat-o.

Se gândea că în cazul în care l-ar putea sili pe Wittig să semneze un tratat mai favorabil nouă, documentul cu semnăturile lor va constitui în fața lui Justinian dovada greutăților pe care le avea de înfruntat în propriul său stat major. Căci încă mai nutrea părerea că Justinian are încredere în el, în sensul că lasă să acționeze cum crede el mai bine.

Consimțiră să semneze.

Acum se petrecu un lucru extrem de, straniu. Uriah, meditănd asupra minciunii iscusite pe care Barak i-o spusese regelui Khosrou, ajunse la concluzia că dacă Belizarie s-ar proclama într-adevăr împărat, ar fi o situație dintre cele mai fericite! Nu exista om mai nobil sau mai capabil și pentru Italia ar fi fost fatal să fie cârmuită nu de la Roma sau Ravena, ci din îndepărtatul Constantinopol. Africa simțise dezavantajele crude ale unui guvern care și-a pierdut independența. Cu Belizarie împărat, goții ar rămâne, în mod firesc, puterea militară dominantă – italienii nefiind potriviți decât pentru însărcinări civile – și ar ieși în câștig și de pe urma faptului că Belizarie i-ar instrui în arta de a câștiga bătăliile. Uriah strecură un mesaj la Ravena, către mătușa sa Matasonta, despre care știa că este pornită împotriva unchiului său Wittig, spunându-i că în cazul în care nobilii goți din oraș l-ar invita pe Belizarie să devină suveranul lor, el, la rândul său, ar putea să-și asume răspunderea convingerii celor din afara Ravenei.

Ea convocă un consiliu secret, la care propunerea lui Uriah fu pusă la vot și obțină o mare majoritate. Nobilii îl disprețuiau pe Wittig și-l admirau pe Belizarie; și Ravena oricum nu putea rezista multă vreme, din pricina nimicirii silozurilor.

Așa că Belizarie primi o invitație secretă, din partea Consiliului goților, să devină împărat al Apusului. Mesagerul lor fu urmat curând de un altul, al lui Wittig, care aflase de votul din Consiliu. Wittig declara că este dispus să abdice de la tronul său sau să-i aducă omagiu lui Belizarie, ca împărat.

Belizarie nu informă pe nimeni despre această ofertă, cu excepția stăpânei mele Antonina. Strigă indignat:

— De ce mă judecă greșit, considerându-mă trădător față de împăratul meu? Ce am făcut ca să merit o astfel de insultă?

Antonina râse și zise:

— Dar însuși împăratul este de părerea lor.

— Ce vrei să spui?

— Citește asta!

Scrisoarea pe care i-o dădu o primise tocmai de la Teodora. Cuprindea o relatare acidă a consfătuirii care avusese loc între Justinian, Narses, Ioan de Capadocia și dânsa. Teodora era foarte pornită din pricină că Justinian o pusese atât de nepoliticos la punct în fața a doi consilieri și era evident că scrisese scrisoarea ca un soi de răzbunare. Scrisoarea se încheia cu un pasaj în stilul acesta: „Scumpa mea prietenă Antonina, dacă până la urmă este adevărat – deși eu am foarte mari îndoieli – că soțul tău plănuiește acest pas curajos, să nu-l convingi, din loialitate față de mine, să nu-l întreprindă. Iar dacă el nu s-a gândit niciodată să-l facă, convinge-l tu. Căci este singurul om în stare să reinstaureze legalitatea, ordinea și prosperitatea Italiei și Africii și în felul acesta să ne apere flancul apusean. Îl rog numai să trimită înapoi trupele noastre din Răsărit, dacă se poate dispensa de ele, și să mențină pacea cu noi. Fii tu vara mea regească din Roma și gândește-te cu gingășie la mine și trimite-mi deseori știri despre tine și, de dragul timpurilor de odinioară, favorizează pe Hipodromul tău facțiunea Albastră. Voi continua să te iubesc, ca întotdeauna. Să-ți explic pe scurt: Sacrul meu Soț este gelos pe victoriile Ilustrului tău soț. Nu-ți pot făgădui că într-o bună zi n-o să-i facă un mare rău. Dacă Belizarie și-ar încălca acum legământul, ar fi un pas înțelept și justificat, și de mare folos pentru lumea întreagă.”

Ochii lui Belizarie fulgerară când azvârli scrisoarea Teodorei printre tăciunii aprinși dintr-un vas cu jărat; nu începu să vorbească, până ce pergamentul nu fu mistuit în întregime. Apoi zise:

— Credința îi este lui Belizarie mai de preț decât cincizeci de Italii și o sută de Africi.

Apoi îi convocă pe ofițerii săi.

— Măine, anunță el, intrăm pașnic în Ravena. Preveniți-i pe oamenii voștri.

Toți se holbară la el. Ambasadorii lui Justinian fură și ei de față.

— Nu vă place?

— O, stăpâne! Dar goții? Se predau?

— Cum am putea intra altminteri?

Belizarie asigură în taină pe trimișii goți că niciunul din cetățenii Ravenei nu va fi jefuit sau dus în sclavie și depuse în sensul acesta un jurământ, pe un exemplar al Evangheliei. Dar adăugă:

— În ce privește titlul de împărat, dați-mi răgaz să nu mi-l asum, prin proclamare, până ce nu mă aflu înăuntrul orașului. Când regele Wittig îmi va aduce omagiul, va fi semnul pentru gorniști să sune salutul imperial.

Ziua următoare mășăluirăm de-a lungul potecii în oraș, și-l luarăm în stăpânire. Când oamenii noștri trecură, în rânduri ordonate, pe străzi, femeile goților, privind de la porți, își scuipară soții în față, zicând: „Atât de puțini la număr și niște bărbați mititei, prăpădiți! Și totuși, i-ați lăsat mereu să vă bată!”

Belizarie acceptă supunerea, dar nu omagiul lui Wittig; și, cu toate că goții se așteptau din clipă în clipă să se proclame împărat, nu dădu niciun semn. Dar goții erau mulțumiți să aștepte, deoarece își respectă jurământul că nu va prăda și nu va duce poporul Ravenei în sclavie, luând numai în numele împăratului comorile regale, precum și pentru motivul că adusese câteva corăbii cu provizii. Mai mult decât atât, îngădui tuturor goților care posedau pământuri la sud de Pad să părăsească orașul și să se întoarcă acasă, să le cultive. Era o măsură ce nu implica niciun risc, deoarece toate orașele întărite din sud erau acum ocupate de garnizoane alcătuite din trupele lui.

Este neîndoielnic că, în primele zile, Belizarie îi lăsa pe goți să creadă că în curând va accepta diadema. Stăpâna mea Antonina, începând să spere, îl întrebă:

— Ai luat hotărârea cea înțeleaptă?

La care el răspunse:

— Da, cea de a continua să fiu loial față de jurământul meu de general. Ar fi fost o greșală să las să-mi scape prilejul de a ocupa capitala dușmanului, fără pierdere de vieți.

Stăpâna mea Antonina era atât de furioasă că el rămânea credincios unui jurământ depus cu mulți ani mai înainte față de un netrebnic, încât abia mai voia să-i vorbească. Și Teodosie părea a fi mânios, probabil pentru că ea îi promisese postul de guvernator al Romei, dacă Belizarie ar fi devenit împărat. Îi spuse Antoninei, în particular:

— Italia va ajunge la distrugere, pentru ca Belizarie să nu-și întineze onoarea.

Ea întrebă:

— Ce fel de distrugere?

Teodosie răspunse:

— Belizarie va fi rechemat și distrugerea va veni sub forma perceptorilor lacomi, legilor nedrepte, generalilor tâmpiți, subalternilor abuzivi, răzmeriței, răzcoalei, invaziilor. Vei vedea.

CAPITOLUL XVIII O PRIMIRE RECE ACASĂ

Ravena este un oraș al paradoxurilor. Este clădită pe piloni, într-o lagună. „Broaștele din Ravena sunt mult mai numeroase decât cetățenii, obișnuiesc locuitorii ei să spună, și tântării mai mulți la număr chiar decât îngerii din ceruri.” Marea, în schimb, se retrage cu încetul din dreptul coastei, astfel încât portul pe care îl clădise împăratul August este acum pământ pe care cresc livezi. „Merele cresc pe catargele din portul Ravenei” se mai obișnuiește să se spună. La un metru sau doi sub nivelul solului se dă întotdeauna de apă, ceea ce nu este avantajos pentru construirea zidurilor sau pentru înmormântarea cadavrelor; dar apa este sălcie, iar pentru băut și gătit locuitorii folosesc apă de ploaie. Mai obișnuiesc să spună: „La noi morții înoată și cei vii mor de sete. La noi apele stau nemișcate și zidurile se prăvălesc.” La Ravena s-a stabilit o colonie de negustori sirieni, toți oameni foarte cuvioși; în timp ce preoții locali sunt foarte iubitori de argint, gata oricând să încalce legea canonică. „La noi sirienii se roagă și preoții sunt zarafi”, obișnuiesc oamenii să spună. Nu există niciun vânat prin vecinătăți, și nu se poate face niciun sport, afară de jocul cu mingea, în băi; totuși, din pricina umezelii, bărbații trebuie să facă mereu exerciții viguroase, ca să-și păstreze sănătatea. În consecință, mulți cetățeni bogați sunt înrolați într-o miliție și fac exerciții militare pe terenul de paradă sau în curtea rezervată pentru exercițiile cu lancea; dar ofițerii din garnizoană, plictisindu-se, aderă la diferite cluburi literare, pentru a se cultiva. „La noi oamenii de litere se joacă de-a soldații și soldații de-a oamenii de litere”, obișnuiesc cetățenii să spună. Nenumăratelor paradoxuri li se adaugă acum un bărbat care ar fi putut deveni suveran dar nu voia, și un bărbat care ar fi vrut să rămână suveran, dar nu putea.

Paradoxală fu, de asemenea, descoperirea că fostul meu stăpân Barak, un expert atât de umblat în materie de relicve, venera cu evlavie, într-una din bisericile locale, o relicvă a Sfântului Vitalie, care, după cum ar fi putut spune orice cunoscător de istorie, nu putea fi a acestui sfânt: am găsit, atârânănd de zidul bisericii, o inscripție votivă, care comemora tămăduirea miraculoasă a lui Barak de pietre la ficat, cu ajutorul

acestei relicve. Și pentru Barak personal se pregătea o serie întreagă de paradoxuri. Veni la Ravena ca să-i pretindă lui Belizarie o mare recompensă pentru a fi sugerat goților să-i propună să devină împărat al Apusului. Dar Belizarie, departe de a-l răsplăti, îl arestă la insistențele mele, pe temeiul acuzației pentru fals, veche de acum treizeci și trei de ani, și-l trimise sub pază la Constantinopol, ca să fie judecat. Totuși, în raportul său despre cazul respectiv, Belizarie nu menționează partea lui Barak în complotul care țintise să-l proclame împărat: privea toată târguiala cu atâta scârbă încât prefera să treacă sub tăcere orice fel de referire la ea. La Constantinopol, Barak obținu prin milă o achitare onorabilă și cu toate că avea acum vârsta de șaptezeci de ani, își reluă funcția de supraveghetor al monumentelor de la Locurile Sfinte. Avu plăcerea deosebită de a reîmprospăta urmele de sânge de pe stâlpul biciuirii; și de a reînnoi buretele de isop pe Golgota, pe care pelerinii pioși îl uzaseră până nu rămăsese aproape nimic din el; și de a descoperi la Joppa, într-o ladă veche, îngropată în timpul persecuțiilor dezlănțuite de împăratul Nero, un număr impresionant de relicve creștinești timpurii, de cea mai mare importanță, în perfectă stare de conservare.

Spre norocul nostru, părăsirăm Ravena înainte de începutul sezonului țânțarilor. Ioan Sângerosul îi scrisese lui Justinian o scrisoare de prevenire, îndată ce-și dăduse seama că goții îi oferiseră lui Belizarie diadema. Justinian îl rechemă neîntârziat pe Belizarie, lăudându-l cu căldură pentru superbe servicii pe care le-a adus și lăsând să se înțeleagă că în curând va fi folosit într-un câmp de activitate mai vast. Belizarie ar fi dorit să lichideze întâi socotelile cu armata lui Uriah, redusă acum la numai o mie de oameni, dar nu a vrut să riște să-l stârnească și mai rău pe Justinian, printr-un alt gest de aparentă nesupunere. De aceea, ordonă întregii sale Case să înceapă să împacheteze, pregătindu-se de drum. Când Uriah află, la Pavia, de aceasta, rămase surprins și se simți dezamăgit; căci el crezuse că Belizarie încă mai avea de gând să se proclame împărat. Conchise că Belizarie, cumpănind forța trupelor imperiale, care îi sunt ostile, față de cea a armatelor de goți, consideră pasul prea riscant. De aceea, îi convinse pe ceilalți nobili să aleagă drept rege al goților pe un anumit Hildibald, un nepot al regelui vizigot al Spaniei; perspectiva unei alianțe militare între goții din Italia

și goții din Spania putea să încline eventual judecata lui Belizarie în favoarea acceptării diademei. Hildibald se angajă să se ducă imediat la Ravena și să-i aducă omagiu lui Belizarie.

Dar Belizarie refuză cu dispreț și această nouă ofertă și, în primăvara anului Domnului 540, ridicarăm din nou pânzele, îndreptându-ne spre Constantinopol și lăsând Pavia necucerită. Între timp, Justinian numi unsprezece generali de rang egal – inclusiv Ioan Sângerosul – la comanda armatelor din Italia; aceștia erau uniți doar prin gelozia lor față de Belizarie și prin lăcomia de bani și putere. După plecarea lui Belizarie, se dovediră incapabili de a-și coordona acțiunile și nu întreprinseră nici măcar o tentativă serioasă de a cuceri Pavia. Totuși, Ioan Sângerosul puse la cale asasinarea lui Uriah de către noul rege, Hildibald; iar moartea lui Uriah fu apoi răscumpărată prin cea a lui Hildibald. În sfârșit, această coroană primejdioasă trecu asupra lui Teudel, nepotul mai tânăr al lui Hildibald. Așa că în șapte ani au domnit peste goți șapte monarhi.

Guvernatorul civil, numit ca să guverneze Italia în numele lui Justinian, era Alexandru, poreclit „Foarfecele”; înainte vreme zaraf de meserie, ajunsese prima oară în centrul atenției autorităților de la Constantinopol ca un abil ciupitor al monezilor de aur. Din fiecare cincizeci de monezi de aur ce-i treceau prin mână, ciupea echivalentul a cinci, fără ca monezile să pară mai mici. Ioan de Capadocia, departe de a-l pedepsi pentru această fraudă, îl folosi ca să sporească prin aceleași metode valoarea nominală a aurului din Tezaurul Militar, cât și la alte tranzacții necinstite. „Foarfecele” vădi în curând atâta ingeniozitate în găsirea unor metode originale pentru a stoarce noi impozite, încât fu în scurt timp socotit demn de cele mai înalte funcții. În ultima vreme fusese perceptor principal, sub Solomon, în Africa. Problema procurării banilor pentru a acoperi uriașele cheltuieli ale lui Justinian devenise acum mai presantă decât oricând, din cauza incursiunilor bulgare, care sărăciseră întinderi atât de largi ale țării. „Foarfecele” aplică în Italia metodele sale obișnuite de stoarcere; și orice tezaur ce se nimerise să scape de război, încăpu acum pe mâna lui în folosul Regescului său Stăpân, care îi îngăduia însă să rețină cinci la sută, drept comision. Mai mult decât atât, nimeni nu putea acuza „Foarfecele” de părtinire; puse mâna nu numai pe averea goților și italienilor, dar și pe solda și rațiile trupelor imperiale.

Previziunile sumbre ale lui Teodosie, în privința viitorului Italiei, se dovediră juste, în toate punctele. Dar despre acestea se va povesti mai târziu.

Chiar înainte de a ridica pânzele, regele Khosrou al Persiei începu invazia Siriei, după cum amenințase. Invazia nu era complet nejustificată, deoarece Justinian inițiasse tratative secrete cu hunii albi, care trăiesc dincolo de Marea Caspică, încercând să-i mituiască în vederea unei invadări a Persiei, dinspre nord; și cu bătrânul rege al sarazinilor, pe care încercă să-l rupă de vechiul său legământ. Nefiind mulțumiți cu condițiile oferite, aceștia îl puseră pe Khosrou în posesia ambelor serii de corespondențe. Khosrou încercă încă o dată ruta de miazăzi, mărșăluind de-a lungul malului drept al Eufratului, pornind de pe șesurile de lângă Babilon, și trecu frontiera fără a întâmpina rezistență. Având cu el numai cavalerie, ajunse la Sura după un marș de șase zile; și o cuceră printr-o viclenie, în timpul unui armistițiu aranjat chipurile pentru a discuta condițiile de capitulare. După o consfătuire cu reprezentantul imperial, care era episcopul orașului, îl escortă îndărăt pe acesta, cu onoruri, până la poarta principală – apoi trimise un grup de oameni care țâșni înainte cu o grămadă de scânduri, ca să blocheze poarta. Înainte ca oamenii din Sura să poată îndepărta scândurile, un escadron de cavalerie persană pătrunse în oraș și galopă de-a lungul străzii principale. Sura fu prădată și incendiată până în temelii; locuitorii ei fură luați sclavi și duși în Persia.

Comandantul nostru din Siria era același Boutzes care luptase pe aripa stângă la Daras. Cartierul său general se afla la Hierapolis, la distanță de alte șase zile de marș, în susul râului. Auzind de apropierea lui Khosrou, Boutzes îi îndemnă pe cetățeni și pe soldați să apere cu hotărâre orașul – și apoi, adunând cavaleria ușoară, o rupse la fugă cu cea mai mare viteză. Khosrou porni împotriva orașului Hierapolis. Găsind că fortificațiile sunt puternice, căzu de acord să nu înceapă asediul dacă i se plătește ca răscumpărare o sumă de o sută de mii de monezi de aur. Cetățenii, alarmați de soarta Surei, plătiră banii. După asta, Khosrou se întoarse spre apus și veni la Beroea, unde găsi fortificațiile mai vulnerabile decât cele de la Hierapolis, de aceea fixă suma de răscumpărare la două sute de mii de monezi de aur. Cetățenii consimțiră și aici, dar când se

apucară să adune banii, descoperiră că nu pot strânge decât jumătate; receptorii imperiali – îndeosebi fiul stăpânei mele, Fotius, care devenise unul dintre agenții cei mai lipsiți de omenie și mai eficienți ai lui Justinian – fuseseră de curând activi în această regiune. Din acest motiv, și temându-se de mânia lui Khosrou, cetățenii mai de vază și soldații dezertară din incinta zidurilor orașului Beroea și se refugiară în citadelă pentru a fi în siguranță. Khosrou asaltă zidurile pustii și, furios că și-au bătut joc de el – așa se exprimă – incendie jumătate de oraș. Totuși, aflând că banii nu se plătiseră pur și simplu pentru că nu aveau de unde, îi iertă pe cetățeni de datorie și-și continuă marșul spre Antiohia.

Justinian, când află știrea invaziei, îl trimise imediat pe nepotul său Germanos – cel care contribuise la înăbușirea răscoalei din Africa – să inspecteze fortificațiile Antiohiei. Acestea se aflau într-o stare destul de bună, dar aveau un punct vulnerabil: o stâncă mare, lată, numită Orocasias, care se înălța aproape de ziduri, în punctul cel mai ridicat al circuitului. După cum mausoleul lui Hadrian fusese o amenințare permanentă pentru zidurile Romei, până ce fu încorporat în acestea ca fortificație exterioară, tot astfel această stâncă, Orocasias, constituia o primejdie. Germanos hotărî că trebuie neîntârziat întărită. Singura alternativă era aceea de a tăia un șanț adânc, care să separe zidul orașului, de stâncă (aflată numai cu cincisprezece picioare sub nivelul crenelurilor), și de a mai înălța zidurile. Dar autoritățile civile din Antiohia refuzară să întreprindă ceva în această chestiune. Spuneau că nu mai este vreme pentru a termina nicio construcție și niciun șanț înainte de sosirea lui Khosrou; a fi întrerupți în toiul acestei lucrări ar fi însemnat să dezvăluie în mod inutil singurul punct vulnerabil al fortificațiilor. Dacă se vor găsi în imposibilitatea de a apăra orașul, îl vor răscumpăra de la Khosrou: în fapt, patriarhul Efraim îi și scrisese în taină lui Khosrou, oferindu-i să adune orice sumă rezonabilă ca răscumpărare – propusese o sută de mii în aur. Dar Justinian trimise acum o scrisoare circulară, către toți guvernatorii de orașe, interzicându-le, sub amenințarea pedepsei cu moartea, să mai plătească bani de răscumpărare. Patriarhul, temându-se să-l întâmpine pe Khosrou cu mâinile goale, fugi spre nord, în Cilicia, după cum procedară și un număr de cetățeni bogați, prevăzători. Din Liban sosiră acum șase mii

de cavaleriști ca să întărească garnizoana; comandanții acestor unități închiseră porțile, așa încât nu se mai putea fugi.

Avangarda regelui Khosrou apăru curând la orizontul Antiohiei. Ambasadorul său veni sub ziduri și formulă cererile persane – corespundeau exact cu oferta patriarhului. Pentru numai o sută de mii, Khosrou va cruța orașul și va trece mai departe cu armata.

Locuitorii Antiohiei sunt foarte dezordonați și neserioși de felul lor. Nu-l tratară pe ambasador cu niciun fel de respect – ci aruncară după el cu gunoi și traseră săgeți de jur împrejurul său. Dacă Belizarie, argumentau ei, izbutise cu numai cinci mii de oameni instruiți să apere un oraș mult mai mare, timp de un an încheiat, de asaltul a o sută cincizeci de mii de goți, de ce n-ar apăra ei Antiohia cu nouă mii de oameni împotriva armatei lui Khosrou, alcătuită din numai cincizeci de mii de persani? Mai mult decât atât, civilii romani, prea puțin războinici, nu-i dăduseră ajutor lui Belizarie, în vreme ce la Antiohia, Albaștrii și Verzii alcătuiseră un soi de miliție locală; luptele lor de facțiuni, care fuseseră purtate într-o manieră mult mai deschisă și mai curajoasă decât la Constantinopol, le insuflaseră un oarecare entuziasm ostășesc. Așa că, până la urmă, zece mii de voluntari sporiră rândurile trupelor regulate, și cel puțin jumătate dintre aceștia purtau armură de zale și arme. Din păcate, stânca Orociasias nu fu apărată. Sunt de părere că dacă trei sute de luptători buni s-ar fi cățărat în afara întăriturilor și ar fi fost amplasați pe piscul abrupt al stâncii, ar fi putut respinge orice fel de atac. Dar se adoptă un alt plan: eșafodaje lungi, de lemn, fură coborâte cu frânghii între turnurile din acest punct astfel încât apărătorii să poată lupta, așezați pe două rânduri – cu săgeți și sulii de pe meterezele de deasupra, cu săbii și cu lănci de pe întăriturile de dedesubt.

În dimineața ce urmă refuzării condițiilor sale de pace, regele Khosrou trimise o parte a armatei în jos, pe valea râului Orontes, ca să asalteze în diverse puncte zidurile cetății, în vreme ce el însuși urcă dealul, cu o forță de oameni aleși, împotriva stâncii Orociasias. Eșafodajele acelea de lemn fură cauza dezastrului Antiohiei. Cum arcașii și sulițașii așezați pe ele luptau din greu ca să-i facă pe persani să rămână la distanță și cum încontinuu le soseau întăriri, în grabă mare, de pe turnuri, frânghiile cedară deodată, și scândurile și soldații căzură, cu vuiet imens, pe

parapetul aglomerat de dedesubt. Sute de oameni fură fie uciși, fie grav răniți; se înălțară răcnete îngrozitoare, căroră persanii le răspunseră cu un strigăt de triumf.

Oamenii din turnurile învecinate, neștiind ce s-a petrecut, își închipuiau că se prăbușește chiar zidul și că persanii forțează intrarea. Își părăsiră posturile și goniră devale, în oraș; sosiră la poarta ce duce la suburbia Daphne și aici strigară în gura mare că l-au văzut la distanță pe Boutzes venind cu o armată în ajutorul lor și că trebuie să iasă în grabă ca să-și unească forțele cu el. Nimeni nu crezu această poveste, dar se produse o adevărată goană a civililor care voiau să părăsească Antiohia, câtă vreme mai exista o posibilitate, poarta spre Daphne fiind singura împotriva căreia persanii nu lansau atacuri. Apoi întreaga forță de cavalerie se retrase de pe întărituri și veni, convergent, în galop, spre această singură poartă, călcând sub copite civilii, și ieși, trecând peste un morman de morți, și muribunzi. Curând Antiohia fu părăsită de toate trupele, cu excepția câtorva infanteriști din unitățile regulate, și a miliției orașenești. Milițienii care supraviețuiseră prăbușirii eșafodajului abandonară zidul de la Orocasias îndată ce-și dădură seama că flancurile lor nu mai sunt protejate de trupe. Se așezară în formație la picioarele dealului, hotărâți să apere străzile. Persanii escaladară zidurile și pătrunseră fără nicio greutate.

Milițienii făcură apoi o scurtă demonstrație de luptă de stradă, în tradiția acceptată a Hipodromului, cu pietre de pavaj, spade și ciomege. Albaștrii atacă cu strigătul lor de luptă: „Jos Verzii!” și Verzii cu strigătul lor de luptă: „Jos Albaștrii!” și persanii fură nevoiți să cedeze teren. Dar regele Khosrou, postat într-unul din turnurile cucerite, își dădu seama că are în față numai o armată alcătuită din gloată și trimise un escadron din „Nemuritorii” săi să șarjeze de-a lungul străzii. Miliția rupse rândurile și începu un masacru în care pieri un număr imens de cetățeni de ambele sexe. Antiohia fu prădată și Khosrou găsi în catedrală depozite extraordinare de aur și de argint, suficiente pentru a finanța de două ori toată campania. Drept represalii pentru luptele de stradă, ordonă ca tot orașul să fie incendiat, cu excepția catedralei – zicea că nu are nicio ceartă cu patriarhul. Până și suburbiile fură distruse, chiar mai temeinic decât de cutremurul care avusese loc cu treisprezece ani mai înainte. Jumătate de milion de oameni fură lăsați fără cămin și pradă foametei.

Adună o sută de mii dintre cei mai tineri și mai activi și-i consolă astfel:

— Am să vă duc teferi, cu mine, în țara mea, și am să vă clădesc un oraș nou pe malul Eufratului, care este un râu mult mai frumos decât acest Orontes al vostru. Veți avea băi și piețe și o bibliotecă publică și un Hipodrom – tot ce vă puteți dori!

Apoi porni spre Seleucia, portul Antiohiei, și se scaldă în mare, îndeplinind un legământ pe care-l făcuse către Zeul Soare; după care mărșăluie în sus pe Orontes, spre Apamea, unde își mai spori tezaurul cu comori bisericești. Aici poporul îi deschise porțile, așa că nu incendie orașul, și chiar îngădui orășenilor să-și păstreze bunul cel mai neprețuit – o jumătate de metru de lemn tăiat din baza Adevăratei Cruci. Vârsta și putreziciunea făcuseră această relicvă fosforescentă, așa că lumina pe întuneric, ceea ce era socotit miraculos. Preoții o țineau într-o ladă de aur, bătută cu pietre. Khosrou luă însă lada.

La Apamea dădu ordin să se țină o cursă de care, în cinstea lui.

— Țineți minte, zise el, trebuie să se dea precădere Verzilor, deoarece împăratul Justinian și împărăteasa lui, după cum mă informează miniștrii mei, au favorizat prea lungă vreme, în mod nedrept, pe Albaștri.

În Persia, carele sunt folosite numai pentru parări și procesiuni solemne; de aceea, Khosrou nu-și dădea seama că sportul acesta este o competiție. Cele patru care fură eliberate din țarc, conducătorii se luptară pentru întâietate cu strigăte și lovituri de bici și primul Albastru reuși curând să se așeze pe culoarul interior: țâșni cu cincizeci de pași înaintea celui de al doilea Albastru, cei doi Verzi aflându-se mult în urma lor. Khosrou se înfurie peste măsură și, văzând pe carele Albastre o emblemă a împăratului, strigă:

— Opriți cursa, opriți pe Cezarul acela! A luat-o cu nerușinare înaintea celor două care ale mele!

Soldați persani dădură buzna în arenă formând o barieră din lănci. Conducătorii Albaștri traseră brusc de hățuri, de teamă să nu li se spintece caii, și carelor Verzi li se îngădui să ia conducerea și să câștige cursa. A fost cea mai falsificată cursă văzută vreodată pe un Hipodrom (și v-aș putea povesti câte ceva despre unele aranjate de-a binelea). Asistența râse cu hohote; Khosrou se holbă la ei, nedându-și seama că râsul se

îndreptă împotriva lui. „Opriți Cezarul acela!” deveni pretutindeni o lozincă în lumea curselor. Khosrou avea din naștere o fire irascibilă și sarcastică. Bunăoară, obișnuia să-și bată joc de nenorocirile abătute peste oamenii ale căror orașe le distrusese, prefăcându-se că plânge și zicând:

— Ah, bieți creștini, loialitatea voastră greșit îndreptată spre smintitul și lacomul nostru văr de la Constantinopol v-a adus aici!

Totuși, nu era un om în întregime rău sau înrăit.

De la Apamea se întoarse acasă, dar nu pe drumul pe care venise, ci prin Edessa, Carrhae, Constantina și Daras. De la Edessa acceptă ca răscumpărare o sumă mică, de cinci mii – deși inițial intenționase să o asalteze – pentru că magii care îl însoțeau îl sfătuiră să se abțină de la o asemenea încercare. Asta pentru că avangarda greșise de două ori drumul și când, până la urmă, îl găsisese, Khosrou începu dintr-odată să simtă mari dureri, pricinuite de un abces aflat sub un dinte din maxilarul său inferior. Poporul din Edessa nu era surprins că scăpase atât de ieftin. Locuitorii acestui oraș pretind că însuși Isus Hristos a trimis cândva o scrisoare unui cetățean al Edessei, care-l invitase să-i lase în voia lor pe smintiții de galileeni și să vină să propovăduiască la Edessa. Se spune că Isus i-ar fi scris: „Nu pot veni din cauza profețiilor din Scripturi, dar norocul îți va surâde câtă vreme vei trăi și am să apăr orașul vostru de atacurile persanilor, în vecii vecilor”. Socot că un asemenea răspuns nu este probabil să se fi dat în împrejurările de atunci: în zilele lui Isus nu exista o amenințare persană. Totuși, oamenii din Edessa l-au înscris, cu litere de aur, pe poarta orașului; și numai o singură dată nu și-a îndeplinit funcția de farmec proteguitor.

În timp ce regele Khosrou se mai afla în preajma Edessei, sosi o ambasadă de la Justinian care aducea acceptarea condițiilor propuse ca preț pentru reinstaurarea Păcii Veșnice – și anume plata anuală a patru sute de mii, în aur, afară de ceea ce fusese luat în cursul campaniei. Ca un gest de mărinimie, Khosrou se oferi acum să vândă la preț redus pe toți prizonierii luați la Antiohia, pe care îi căra cu el, cetățenilor din Edessa – care sunt cunoscuți ca oameni inimoși. Peste cele cinci mii, care reprezentau suma de răscumpărare, adunară încă cincizeci de mii, bătuți pe multe. Suma fu adunată în argint și în valori mici

și chiar sub formă de vite și oi – contribuțiile benevole ale țăranilor. Chiar și prostituatele ținură o adunare la care hotărâră ca toate bijuteriile deținute de membrele breslei să fie vărsate la fondul de răscumpărare. Din păcate, în această clipă sosi Boutzes și anunță că Edessa încălcase ordinul împăratului atunci când îi plătise lui Khosrou cele cinci mii. Interzise să i se mai plătească ceva și-l informă pe Khosrou că poporul din Edessa s-a răzgândit și nu va încheia târgul. Era furios pe Khosrou, deoarece suma de răscumpărare pentru fratele său Coutzes, prins cu treisprezece ani în urmă, fusese fixată la o cifră atât de mare, încât nu a putut fi plătită și Coutzes murise în închisoare. Făcându-și singur dreptate, Boutzes păstră pentru el toți banii strânși la Edessa, și Khosrou luă cu el prizonierii.

Asta se petrecu devreme, în luna iulie. Khosrou primi acum știrea că Belizarie revenise la Constantinopol. Se întoarse de zor acasă, mulțumindu-se să stoarcă sume mici de la Constantina și alte orașe prin care trecu, chipurile pentru protejare. Refuză să ia bani la Carrhae, pe temeiul că nu era un oraș creștin, ci continua să fie credincios vechilor Zei. La Daras făcu o demonstrație; apoi, după ce mai luă și de aici cinci mii, trecu îndărăt peste frontiera persană, mulțumit de ce înfăptuise. În ce-i privește pe prizonieri, le clădi într-adevăr noua Antiohie pe Eufrat și nu-i dezamăgi nicidecum: foarte mulți renunțară la creștinism și se întoarseră la cultul Vechilor Zei, în temple pe care le clădi Khosrou pentru ei. Symmachus, filosoful atenian, veni și el aici și deschise o academie pentru studierea doctrinei numită neoplatonism – un soi de creștinism, necomplicat prin povestea lui Isus Hristos sau prin argumente cu privire la natura lui. Pe Hipodromul din Noua Antiohie, culoarea Verde se bucură de protecția particulară a regelui Khosrou și i se atribuită cailor cei mai buni.

Dar îndată ce Justinian auzi de întoarcerea lui Khosrou în Persia, rupse noul tratat.

Aceasta fu deci istoria rușinoasă care ne întâmpină, în iulie, când sosirăm de la Ravena la Constantinopol: în decurs de numai trei luni, Khosrou îi aduse lui Justinian pagube care se însumau la nici nu pot spune câte milioane, dezvăluind totodată slăbiciunea sistemului său de apărare și lașitatea trupelor imperiale. Puțini ofițeri de rang îi însoțiră acasă pe Belizarie și pe stăpâna mea, șiniciun fel de trupe, afară de Regimentul de

casă care, datorită înrolărilor de goți, mauri și vandali, sporise acum la șapte mii de oameni. Erau, fără excepție, bărbați curajoși, zdraveni: căci ori de câte ori un luptător vădea curaj deosebit, fie că aparținea forțelor dușmane, fie celor aliate, Belizarie se grăbea să-l angajeze și să-l transforme într-un soldat de mână întâi. În cursul apărării Romei, Regimentul de casă suportase de atâtea ori șocul atacurilor încât romanii obișnuiau să exclame cu admirație: „Imperiul lui Teodoric, subminat de Casa unui singur om!”

Împreună cu noi mai sosi o suită întreagă de prizonieri, în frunte cu regele Wittig, regina Matasonta și copiii regelui Hildibald. De asemenea, aduserăm întreg tezaurul public de la Ravena. Acesta consta din aproximativ zece milioane, în bare și monezi de aur și de argint; însemnele străvechi ale Imperiului de Apus, mari cantități de obiecte de aur și argint, cuprinzând și comorile capturate de Teodoric în decursul războaielor sale în Franța; tezaurul bisericii ariene (Justinian ordonă să fie topit) și stindardele romane capturate de mult în bătălia de la Adrianopol, împreună cu însăși diadema pe care o purtase împăratul Valens, în ziua dezastrului.

Pe când ne aflam în drum, Belizarie zise despre stindarde și despre coroană:

— Înfrângerea de la Adrianopol este, în sfârșit, răzbunată. Ah, de-ar fi apucat unchiul meu Modestus să mă vadă aducând acestea acasă, ce banchet clasic ar mai fi întins pentru noi!

Stăpâna mea încuviință:

— Da, și ce discurs, mai mult decât clasic, ar fi ținut!

Cred că, în mintea lui, Belizarie opunea primirea pe care i-ar fi făcut-o unchiul său cu cea care, în cazul cel mai rău, îl putea aștepta din partea lui Justinian, din cauza atmosferei de bârfeală și bănuială care stăruia la Curte. Nu pentru că Belizarie ar fi fost ambițios și ar fi râvnit la onoruri și titluri: era pe deplin satisfăcut de conștiința unei misiuni bine îndeplinite. Dar având, din naștere, o inimă caldă, lipsa de generozitate a altora îl îngheța de-a binelea. Atât de dragul lui Justinian cât și pentru el însuși, nădăjduia că acum, datorită întoarcerii sale, toate bănuielile vor fi spulberate și toți calomniatorii puși cu botul pe labe.

Dacă am într-adevăr dreptate când interpretez gândurile lui Belizarie în felul acesta, atunci îl aștepta o mare dezamăgire.

Cred că niciodată, de când este lumea, un general loial și victorios nu a fost primit la întoarcere atât de rece de împăratul său. Poporul de rând din oraș se întrecu cu firea, dând expresie sentimentelor de admirație față de Belizarie și aclamându-l ca singurul apărător de nădejde în fața persanilor. Dar Justinian era atât de gelos încât nu-i acordă triumful binemeritat; nici nu expuse în public prada luată de la goți. Aceasta fu debarcată în taină, în portul imperial și depozitată în Palatul de Porfiriu unde, în afară de membrii Senatului, nu i se îngădui nimănui să o vadă. Justinian nu voia defel să-i dea lui Belizarie bani; presupun că de teamă că îi va risipi în mulțime, ca pomană, și în felul acesta își va mai spori popularitatea. Dar Teodora insistă să i se dea cel puțin o jumătate de milion, pentru a acoperi cheltuielile casei sale, deoarece oamenii din Regimentul său nu primeau salarii sau rații din fonduri publice decât atunci când se aflau în serviciu activ. În decursul războaielor, Belizarie dădea trupelor sale de casă nu numai plăți suplimentare și rații din propriul său buzunar, dar acoperea oamenii pierderile în armament și echipament – ceea ce nu era deloc conform cu practica obișnuită; le atribuia, de asemenea, inele și lanțuri de onoare, pentru orice fel de ispravă militară deosebită, și îi pensiona pe cei bolnavi și răniți, care erau incapabili de a mai lupta. Mai mult decât atât, dacă venea la el un soldat bătrân și-i spunea, bunăoară: „Am pierdut un braț în prima ta campanie persană și am ajuns până la urmă să cerșesc”, îi dădea bani, deși omul nu fusese direct sub comanda lui. O asemenea generozitate avu, firește, darul de a spori gelozia lui Justinian, care era foarte zgârcit în a măsura ce se cuvine unui veteran nenorocit.

Cetățenii obișnuiau să spună despre Belizarie: „Este un soi de monstru. Nimeni nu l-a văzut vreodată beat; se îmbracă atât de simplu, pe cât îi îngăduie rangul; departe de a fi pofticios, nu a aruncat nici o singură privire jinduitoare asupra vreuneia sau alteia din femeile pe care le-a făcut prizoniere, deși nu există în lume frumuseți mai mari decât femeile vandale și gote; și nu este nici măcar un entuziast pe tărâm religios.” Însoțit de stăpâna mea și de o mare suită de cuirasieri, își părăsea zilnic casa de pe Strada Superioară și mergea pe jos tot drumul până în Piața lui August, ca să-și vadă de treburile sale la Ministerul de Război și, mai târziu, ca să facă obligatoriul act de prezență la suveranii săi. Mulțimea privea zilnic cu uimire la statura lui

Înaltă și chipul sincer, grav, și la soldații care călcau cu pas egal în spatele său: persani cu pielea închisă și trăsături delicate, și vandali blonzi, cu păr galben, goți cu mădulele mari și părul castaniu, huni cu picioarele arcuite și ochii oblici, și mauri cu părul negru, creț, nasuri corioate și buze groase. Oamenii obișnuiau să holbeze ochii la stăpâna mea și să șoptească: „Și ea e un soi de monstru. A nimicit cu mâna ei nenumărați goți ținând cu catapulta; ea a fost cea care a despresurat Roma.” Fără să vreau, am auzit odată un preot spunând despre dânsa: „Bine a profetizat Solomon despre această târfă, în *Cartea proverbelor*: «Mulți au fost răniți de mâna ei, dar și mai mulți oameni puternici au fost măcelăriți de ea. Casa ei este calea spre iad, coborând spre încăperile morții».”

Apoi, deși numai o imaginație deformată putea interpreta drept fățarnică modestia adevărată a lui Belizarie, Narses și Ioan de Capadocia îi ziseră lui Justinian: „Are în vedere o rebeliune. Uite cum caută să măgulească gloata și să-i capteze favorurile; cea mai neînsemnată dintre mișcările sale devine în stradă un soi de festival. Prin contrast, strălucirea Propriei tale Maiestăți Glorioase este umbrită în fața ochiului vulgar. Crede că acum ambele imperii îi sunt la îndemână: a venit aici, la Constantinopol, ca să se fudulească cu prizonierii săi și, la momentul potrivit, va încerca să smulgă diadema de pe fruntea sacră a Serenității-tale. Să i-o iei înainte.”

Justinian, fricos din fire, tot amâna acțiunea zicând: „nu am încă nicio dovadă”. Îi era frică de Teodora: stăpâna mea Antonina continua să rămână prietena îndrăgită a împărătesei; afară de asta, dacă Khosrou pornea în anul următor o nouă invazie, Belizarie era singurul care putea opri atacul.

În ce-l privește pe regele Wittig, el îi adusese omagiu lui Justinian și renunță chiar și la erorile sale ariene; așa că fu ridicat la rangul de patrician și i se dădură mari proprietăți în Galatia – echivalente celor ce i se dăduseră lui Geilimer. Dar căsătoria lui cu Matasonta fu desfăcută la cererea amândurora. Ca răsplată pentru serviciile pe care ea le adusese dând foc silozurilor, Matasonte i se îngădui să se căsătorească cu nepotul lui Justinian, Germanos, același care ajutase la înăbușirea răscoalei lui Stotzas. Ceilalți prizonieri goți fură organizați în unități de cavalerie și trimiși să păzească frontiera de pe Dunăre. Atât, deci, despre goți.

La Constantinopol văzurăm pentru întâia oară biserica Sfânta Sofia, terminată. Arhitectul ei a fost Antemiu din Tralles. Justinian îi spusese:

— Nu cruța nicio cheltuială ca să faci din aceasta clădirea cea mai frumoasă și mai durabilă din lume, pentru ca numele lui Dumnezeu și al meu să fie glorificat.

Antemiu fu la înălțimea însărcinării. Numele său binemerită cea mai mare glorie; căci Justinian n-a făcut nimic altceva, decât că i-a aprobat planurile. Dacă în acest context mai trebuie cinstite și alte nume, atunci să fie cele ale lui Isidorus de Milet, asistentul lui Antemiu, și al lui Belizarie, a cărui victorie asupra vandalilor asigurase atât tezaurul cu care se plăti construirea catedralei, cât și sclavii – forța de muncă necesară.

Catedrala depășește prin înălțime toate clădirile învecinate, deși acestea sunt semețe. Ca să comparăm ceva mare cu ceva mai puțin mare – pare o imensă navă comercială, ancorată printre bacurile din Corn. Proporțiile îi sunt atât de frumos calculate totuși, încât nu există nimic brutal sau respingător în dimensiunile ei. Dimpotrivă, are o noblețe delicată dar serioasă, pe care o pot exprima numai zicând: „Dacă Belizarie ar fi fost arhitect la fel de bun pe cât a fost de bun soldat, biserici de felul acesteia ar fi clădit”.

Sfânta Sofia are o lățime de peste două sute de picioare, o lungime de trei sute și o înălțime de o sută cincizeci. O încoronează o amplă cupolă și, dacă cineva se uită în sus, de dinăuntru, adică spre tavanul încrustat în întregime cu aur curat, i se pare că întreaga construcție trebuie să se prăbușească din clipă în clipă, deoarece nu există grinzi transversale sau stâlpi centrali care să o suporte: fiecare parte țâșnește spre centru și în sus, către punctul central al cupolei. Cetățenii spun vizitatorilor de la țară: „La porunca împăratului, un demon a suspendat cu un lanț de aur cupola de cer, până ce părțile celelalte fură înălțate, ca să o întâlnească”. Mulți vizitatori iau această glumă drept adevăr.

Există două porticuri, fiecare cu un acoperiș boltit, încrustat cu aur, unul pentru bărbații credincioși, altul pentru femeile credincioase. Cine ar putea descrie – precum ar merita – frumusețea columnelor sculptate și a mozaicurilor cu care este împodobită clădirea? Seamănă cel mai mult cu o pajiște primăvărată, scăldată în lumină de soare, cu pilaștrii mari, de

piatră fină, ai absidelor laterale, ridicându-se asemenea unor copaci; în compoziția zidurilor și a pardoselei a fost folosită marmură de multe culori – roșie, și verde, și purpurie pestriță, și de culoarea paielor, și galbenul untului, și alb curat, ici-colo cu un licăr albastru de lapis-lazuli. Cioplituri și sculpturi și încrustații superbe desăvârșesc fiecare amănunt și numeroasele ferestre din ziduri și cupolă inundă arhitravele cu lumină. Nu trebuie să fii creștin ortodox pentru a prețui această clădire și a adora înțelepciunea căreia îi este închinată; ea este deschisă la orice oră, și pot intra și credincioșii săraci, câtă vreme nu au încălcat legile și se poartă cuviincios. Un cerșetor poate intra și se poate închipui împărat, stând în mijlocul unei splendori atât de opulente; numai câteva unghere ale clădirii îi sunt închise – ca, de pildă, sanctuarul care este căptușit cu argint sclipitor în greutate de patruzeci de mii de livre, și anumite capele particulare. În ce privește relicvele de sfinți și de martiri, ele sunt depozitate aici cu prisosință și câteva din ușile laterale sunt făcute din lemn care (se zice) a alcătuit cândva Arca lui Noe,

Cred că în timpul unei vizite la Sfânta Sofia a fost cuprins Teodosie de convingerea că trăiește o viață complet lipsită de sens și că nu s-ar mai putea simți bine decât dacă s-ar întoarce în mânăstirea lui. Nu pentru că acum ar fi devenit un creștin mai autentic decât fusese înainte vreme, dar pentru că la Efes viața lui fusese ordonată de reguli foarte severe și nu avusese prilejul de a se întreba cum să hotărască într-o anume situație. Teodosie nu era un om vicios; de fapt, acceptând restricțiile monahale asupra pasiunilor, îndura ceea ce majoritatea bărbaților ar fi găsit de neîndurat. De asemenea, își dăduse seama că este subiectul unor bârfeli neconținute, în legătură cu stăpâna mea Antonina, fiind socotit un băiat care-i satisface plăcerile ei trupești; iar stăpâna mea, pentru a înăbuși aceste bârfeli, i se adresa întotdeauna, când se aflau în public, cu o asprime umilitoare, deși în particular îi vorbea cu multă afecțiune. Teodosie era plictisit și de războaie și nu putea înfrunta perspectiva unei alte campanii – îndeosebi în Răsărit, unde urma probabil să fie trimis Belizarie în curând: arșița mare îl făcea întotdeauna să se simtă bolnav și incapabil de a gândi. De aceea împachetă într-o noapte câteva din bunurile sale, se îmbarcă pe o corabie comercială rapidă și pleacă la Efes; lăsa în

urmă o scurtă notiță prin care își cerea iertare și-și lua rămas bun.

Stăpâna mea fu atât de nenorocită de dispariția lui încât nu se atinse de mâncare și nu-și mai văzu de treburi, și până la urmă căzu la pat. Avea acum patruzeci de ani, iar grijile campaniei din Italia împrumutaseră privirii ei o nuanță de neliniște și rătăcire, de care nici cosmeticurile și nici masajele nu o puteau scăpa. De asemenea, începuse de curând și schimbarea sângelui, așa că era mereu nervoasă, iritabilă; căzu într-o melancolie din care Belizarie, cu toată dragostea și răbdarea lui, nu izbuti să o smulgă. Se pare că Antonina considera plecarea lui Teodosie ca un semn că marea ei frumusețe (pe care el obișnuia să o sărbătorească, într-o manieră de curtean, prin cântecele pe care le compunea) o părăsise, odată cu hazul și farmecul ei, îndeobște recunoscute. Consider că Belizarie dădu în această împrejurare dovadă de adevărată mărinimie. Când ea îi mărturisi că numai prezența lui Teodosie ar putea să o mai reînvie, se duse direct la Justinian și formulă o cerere umilă, pentru ca Teodosie să fie adus înapoi.

Justinian consimți să-i scrie abatelui de la Efes, cerându-i să-l elibereze pe Teodosie de legămintele sale și să-l trimită îndărăt; dar Teodosie invocă dreptul său de a deveni călugăr, drept pe care nicio autoritate lumească, nici măcar cea a împăratului, nu i-l putea contesta.

Când, în primăvară, regele Khosrou își reluă operațiunile militare și Belizarie fu trimis în grabă mare la frontieră, ca să i se opună, stăpâna mea rămase în urmă, în oraș, spunând că într-o dispoziție atât de depresivă nu ar putea fi decât o piedică pentru el.

CAPITOLUL XIX

VICTORIE LA CARCHEMISH

Povestea mea ajunge acum la o perioadă a cărei relatare nu-mi face nicio plăcere, deoarece a adus mare suferință stăpânei mele Antonina și mai mare suferință lui Belizarie, soțul ei; asta în ciuda unei victorii remarcabile pe care el a câștigat-o asupra persanilor. Dar răul trebuie povestit ca și binele.

Precum am mai spus, stăpâna mea a rămas la Constantinopol, în vreme ce Belizarie fu trimis împotriva regelui Khosrou, în primăvara târzie din anul Domnului 541. Cât îi îngăduiseră îndatoririle sale la Curte își petrecuse vremea instruind recruții goți ai Regimentului de casă în folosirea arcului și a bine încercatului său sistem tactic de cavalerie. Dar în Răsărit îl aștepta un material uman, de combatanți, de cu totul altă factură. Când sosi la Daras – un loc, scrisese el Antoninei, îndulcit de amintirea vizitei pe care ea i-o făcuse – găsi forțele într-o stare jalnică în ce privește disciplina și instrucția; iar cât privește curajul trupelor, ele tremurau chiar și la auzul numelui de persan. Cei șapte mii de oameni ai săi erau singurii pe care putea conta în perspectiva unor lupte serioase. Multe regimente regulate, cu efectivul complet după controalele armatei, și primind soldă și rație întreagă, aveau lipsuri de mai multe sute de oameni, și dintre așa-zișii ostași instruiți, jumătate erau muncitori neînarmați, folosiți la îmbunătățirea fortificațiilor de la Daras și din alte orașe – conform planului întocmit de Belizarie însuși, cu doisprezece ani mai înainte; abia de curând se descoperise cât de necesară este realizarea acestuia.

Regele Khosrou se deosebea de ceilalți monarhi răsăriteni cu ambiții militare, care aveau obiceiul de a întreprinde personal misiunile ușoare, conferind pe cele riscante locotenenților, prin aceea că, dimpotrivă, își alegea partea cea mai dificilă. La chemarea băștinașilor din Colchida, care fuseseră storși în mod rușinos de perceptorii lui Justinian (deși țara lor era numai un protectorat, nu o posesiune romană), o invadă pe un drum ce duce de-a lungul dealurilor de la poalele Caucazului și pe care nicio armată persană nu-l mai străbătuse, fiind considerat, dintotdeauna, ca impracticabil. Trimisese înainte o mare unitate de pionieri ca să-i taie din pădurea virgină și peste prăpăstii un drum destul de lat și de solid pentru a putea fi folosit până și de

elefanți. Planurile sale nu stârniră bănuieli, deoarece răspândise zvonul că expediția va fi îndreptată împotriva unui trib de huni care întreprindea raiduri în Iberia persană. Pe scurt: pătrunse până la coasta Colchidei, captură principală fortăreață romană, la Petra, îl ucise pe guvernatorul roman, fu aclamat de colchidieni ca eliberator și luă țara în stăpânire.

Belizarie auzi despre pornirea acestei expediții de la spionii săi de dincolo de granița Mesopotamiei, deși despre rezultatul ei nu putea obține deocamdată niciun fel de știri. Ajunse la concluzia că singura speranță pentru Colchida rămânea atragerea grabnică a lui Khosrou îndărăt, printr-o contralovitură. Concentră din diverse orașe-garnizoană toate trupele la îndemână și le vorbi generalilor foarte deschis, reproșându-le neglijarea forțelor de sub comanda lor. Amenință că dacă în decurs de două luni, efectivele nu vor fi în mod potrivit completate, înarmate și echipate, va avea grijă ca toți să fie degradați. De asemenea, preciză că, în calitate de generalissim, cere din partea lor supunere necondiționată.

— Totuși, zise el, am stat vreme de zece ani în Imperiul de Apus și nimeni nu poate să se aștepte să apreciez just, în toate amănuntele ei, situația strategică prezentă. Voi fi fericit ca fiecare dintre voi să-și dea părerea sinceră în privința posibilităților de a întreprinde neîntârziat o incursiune de cavalerie dincolo de graniță. Marele Rege este departe. Deși este neîndoielnic că și-a lăsat fortărețele de graniță bine păzite, avem poate un prilej excelent pentru a răzbuna prădarea Antiohiei și pentru a reface calitățile ofensive ale oamenilor noștri. Împăratul m-a trimis aici cu ordinul expres de a susține onoarea armatei romane.

Boutzes, dornic să redobândească prețuirea lui Belizarie, căzu de acord că raidul ar fi o acțiune excelentă; la fel și Petru, Guvernatorul Darasului, care avea motive asemănătoare. Dar comandanții – egali în rang – ai trupelor trace din Liban – aceiași doi care trădaseră Antiohia fugind cu oamenii lor prin poarta Daphne – făcură greutăți. Dacă-l urmau pe Belizarie, ziceau ei, nimic nu-l va opri pe regele sarazinilor să întreprindă, în absența lor, un raid împotriva Siriei și Palestinei.

Belizarie răspunse:

— Precum vă spun, am fost vreme de zece ani plecat din Răsărit, dar nu am uitat chiar atâtea câte ați putea presupune.

Acești sarazini sunt pe punctul de a începe sărbătoarea Ramadanului, în timpul căruia, din respect față de Zeul Soare, postesc în timpul zilei și se abțin de la orice fel de luptă, două luni încheiate.

Argumentul îi reduce la tăcere.

Câteva zile mai târziu, Belizarie conduse peste granița persană armata sa de campanie, care număra cincisprezece mii de oameni și făcu tabără la aproximativ opt mile de Nisibis. Îl mai însoțiră și cinci mii de arabi, sub același rege Harith ibn Gabala din Bostra, care dezertase de lângă el cu zece ani în urmă, în timpul Bătăliei Inutile, dar care fusese iertat cu mărinimie de Justinian, deși se purtase perfid. Persanii se învățaseră să disprețuiască într-atât armatele noastre, încât era de presupus că vor renunța la protecția întăriturilor lor puternice și vor ieși împotriva lui Belizarie. El spera să-i înfrângă și – tăindu-le principala cale de retragere și îngăduind numai unui escadron sau două să scape îndărăt spre Nisibis – să ocupe orașul; intenționa să trimită o parte a oamenilor săi, îmbrăcați în armură persană, să se amestece printre acești fugari și să țină porțile deschise pentru el. Dar Petru se opuse acestui plan, afirmând că persanii trebuie intimidati printr-o mai mare apropiere. Insistă să-și așeze tabăra la o milă și jumătate de oraș.

Belizarie trimise lui Petru un mesaj, spunând că curajul său este lăudabil, dar dacă pornește bătălia și îi biruie pe persani acolo unde se află tabăra lui, inamicul nu va avea decât o scurtă porțiune de parcurs pentru a se retrage în siguranță; și că, menținându-și tabăra în acea poziție, Petru acționează direct împotriva ordinelor.

Petru răspunse: „Am slujit cu tine, cu câțiva ani în urmă, pe Eufrat, unde, deși persanii se aflau la sute de mile depărtare de orice fortăreață, ai ezitat să-i ataci. Mă mândresc că nu mi-e teamă de persani. În ce privește supunerea, sunt informat că de curând, la Ravena, ai încălcat chiar și ordinele împăratului. Totuși, nu ai avut nimic de suferit.”

Belizarie scrisese din nou: „Împrejurările modifică aspectul lucrurilor. Totuși, nu-mi propun să mă cert cu tine. Dacă, în ciuda ordinelor mele, îți menții provocarea, te implor, fii cel puțin atent ca să nu fi atacat prin surprindere, îndeosebi în timpul orei de prânz.”

Vremea fiind extrem de călduroasă la amiază, oamenii lui Petru își scoaseră armurile și-și stivuiră armele, și un număr dintre ei se duse, în grupuri de câte doi-trei, să fure pepeni din grădinile de zarzavat și fructe, așezate la câteva sute de metri de zidurile orașului. Cavaleria persană făcu o ieșire bruscă, pe trei porți simultan, și îi izgoni pe hoții de pepeni până la palisada taberei lor. Străjile taberei puseră în grabă mare mâna pe arme și alergară în ajutorul camarazilor lor, dar fură respinși și se retraseră în dezordine. Petru fu repede forțat să-și abandoneze tabăra, pierzând nu numai cincizeci de oameni, dar și stindardul regimentului.

Noroc că pândarii lui Belizarie văzură un nor de praf din direcția Nisibis și raportară imediat. În tabăra lui Belizarie era în permanență în vigoare ordinul că prânzul trebuie servit pe schimburi, astfel ca numai o treime din oameni să se afle în repaos odată; încât, numai la un minut după ce gornistul sună alarma, cuirasierii de casă erau în galop, în drum spre Nisibis, venind în ajutorul lui Petru. Belizarie era în fruntea lor, cu recruții săi goți încălecați pe cai grei și îi găsi pe persani ocupați cu strângerea rândurilor, după o prădare pripită a taberei. Separându-se în două coloane, pentru un dublu atac de flanc, cuirasierii s-au îndreptat în galop asupra dușmanului, trăgând din șa și șarjând cu lăncile lor lungi. Săgețile dușmane nu-i opriră, deoarece, precum am mai explicat, arcurile persane sunt prea ușoare pentru a fi folosite împotriva unei cavalerii în armură grea. Goții avură satisfacția de a frânge la primul asalt linia persanilor și de a-i mâna îndărăt, în dezordine, spre Nisibis. Regimentul lui Petru fu salvat – dar cu prețul planurilor lui Belizarie; căci persanii, care pierdură în această ciocnire o sută cincizeci de oameni, își dădură seama că Belizarie era din nou pe graniță și nu-i scăzuse nimic din vigoarea de odinioară. Nu îndrăzniră să mai iasă de după zidurile orașului împotriva lui; dar puseră la vedere stindardul regimentului lui Petru, pe unul din turnuri, încununându-l în batjocură cu cârnați negri.

Nemaiavând nicio speranță de a lua orașul Nisibis prin surprindere, Belizarie se hotărî să înainteze dincolo de el, știind că nicio forță de asediu obișnuită nu îl putea cuceri în mai puțin de douăsprezece luni. Următoarea fortăreață, spre răsărit, era Sisauranum, la distanță cam de treizeci și cinci de mile; garnizoana de aici, inclusiv miliția locală, număra patru mii de

oameni. Belizarie își putea permite să lase în urmă Nisibis, cu garnizoana sa de șase mii, dar nu putea lăsa și Sisauranum și Nisibis. În consecință, se hotărî să asedieze Sisauranum cu forțele sale principale, să lase la Nisibis o forță mică, cu misiunea de a țintui locul garnizoanei și, între timp, să-l trimită pe regele Harith, cu arabii săi, într-o incursiune dincolo de râul Tigru, în provincia Asiriei.

Această parte a Asiriei fusese ferită vreme de secole de incursiuni romane. Locuitorii ei trăiau într-o desăvârșită siguranță și erau deosebit de bogați. Cu regele Khosrou plecat în Colchida și forțele de frontieră ale persanilor ținute la Nisibis și Sisauranum, oamenii regelui Harith găsiră o pradă atât de ușoară, cum nu aflaseră niciodată, de când se știau. Regele Harith considera că ar fi mare păcat să împartă toată această bogăție cu armatele romane din spatele său – precum fusese înțelegerea – de aceea se hotărî să se întoarcă pe o altă cale la curtea lui din Bostra. Împreună cu el venise un escadron al Regimentului de casă, sub Traian, și un altul, de traci, în frunte cu Ioan Epicureanul, ca să întărească forțele arabilor, în cazul în care ar da peste rezistență serioasă. Dar Harith îi înșelă pe Traian și pe Ioan, învățându-și iscoadele să raporteze că o mare armată persană tăia spre nord calea din spatele expediției și că stătea la pândă, așteptând întoarcerea lor la podul de pe Tigru, pe care veniseră încoace. Îi anunță că el se întoarce imediat acasă. Ioan Epicureanul, împovărat cu pradă, evită să înfrunte de unul singur o armată întreagă și se hotărî să urmeze exemplul lui Harith. Traian, fiindu-i inferior în rang, fu nevoit să-l însoțească. În consecință, întreaga expediție mărșăluie spre sud, de-a lungul Tigrului, până ce ajunse la podul de la Ninive, unde trecu râul; Ioan Epicureanul și Traian se întoarseră apoi pe teritoriul roman, tăind prin deșert, pe drumul Syngarei și pe cursul inferior al râului Aborrhhas. Regele Harith ajunse nevătămat la Bostra, cu pradă cu tot, după un marș și mai lung. (Justinian îl mai iertă și de astă dată pe acest arab perfid și, câțiva ani mai târziu, când el izbuti să distrugă o armată a regelui sarazinilor, îl ridică la rang de patrician și-l primi cu onoruri la Constantinopol.)

Între timp, Belizarie aștepta un cuvânt de la regele Harith – sau, de nu, de la Traian – ca să știe ce au realizat și ce forțe persane sunt staționate în Asiria. Neprimind niciun fel de mesaj,

Începu să fie îngrijorat. Dar reuși să ocupe Sisauranum; fiind aglomerat cu țărani refugiați, orașul se supuse după un asediu de șase săptămâni. Contrar orașelor de frontieră, cum sunt Daras sau Nisibis, Sisauranum nu avea depozite permanente de hrană, ca o măsură de siguranță împotriva unui eventual asediu, iar apariția neașteptată a lui Belizarie nu îngăduise strângerea unor stocuri de grâne din regiunile învecinate. Condițiile lui Belizarie fură generoase: iertare completă pentru cetățeni – care erau creștini de origine romană, acesta fiind unul din orașele cedate Persiei cu un secol și jumătate mai înainte, prin tratatul rușinos al lui Jovian¹⁶ – iar pentru cei opt sute de cavaleriști persani ai garnizoanei, alegerea între a deveni sclavi obișnuiți sau înrolarea lor în armata împăratului Justinian. Aleseră să servească sub Justinian și fură mai târziu transferați în Italia, pentru a lupta împotriva goților – precum goții, înrolați în Regimentul de casă, fuseseră transferați în Mesopotamia, ca să lupte împotriva persanilor. Fortificațiile de la Sisauranum fură rase de pe fața pământului.

Și tot nu soseau știri de la regele Harith; Belizarie se temea că toată expediția căzuse într-o ambuscadă și fusese nimicită. Convocă un consiliu de război și depuse presiuni în favoarea înaintării peste Tigrul – poate că Harith încă se mai menținea într-unul sau altul din orașele cucerite, așteptând ajutor. Dar niciunul dintre generali nu-i sprijini proiectul. Cei din Liban insistară asupra întoarcerii, acum când Ramadanul sarazinilor trecuse; iar ceilalți subliniară că trupele sufereau cumplit de pe urma arșiței, încât o treime era scoasă din luptă. Începură să vocifereze în dezordine, refrenul fiind: „Condu-ne îndărăt. Nu vom trece Tigrul. Refuzăm să mergem mai departe. Condu-ne îndărăt.”

Astfel, datorita provocării lui Petru, trădării regelui Harith, credulității lui Ioan Epicureanul, lașității celorlalți generali, Belizarie fu lipsit de ceea ce ar fi putut fi cea mai mare victorie a sa. Căci, atunci când regele Khosrou află, în Colchida, de raidul arab asupra Asiriei și de cucerirea orașului Sisauranum de către Belizarie, veni în grabă îndărăt, pe drumul ce trece la apus de lacul Van și de-a lungul râului Tigrul. Datorită epidemiei de holeră, pierduse aproape jumătate din armata lui. Acum pierdu și jumătate din ceea ce îi rămăsese, din pricina prăbușirii

¹⁶ Împărat roman care a domnit între anii 363–364 e.n.

sistemului său de aprovizionare – știrile înspăimântătoare despre epidemia de holeră determinară coloanele de căruțe care aduceau proviziile să se întoarcă în Iberia. Vreme mai îndelungată fu reținut de o lunecare de pământ care nimicise o porțiune a noului său drum, într-unul din punctele cele mai dificile ale călătoriei, așa că fu silit să-l taie încă o dată ca să poată trece. Dacă Belizarie ar fi fost în stare să treacă Tigrul, l-ar fi interceptat pe Khosrou și întrucât persanii erau într-o stare jalnică, de flămânzire și debandadă, este neîndoielnic că ar fi adăugat darurilor pe care le făcuse lui Justinian și un al treilea rege prizonier.

Dar nu a fost să fie: Belizarie nu reuși să-i convingă pe generalii săi să mășăluiască. Își așeză bolnavii în căruțe și, trecând pe lângă Nisibis, se întoarse la Daras.

La Constantinopol se petreceau între timp lucruri stranii. Ca să o iau de la început, în oraș apărură un fiu nelegitim al Teodorei, născut în Egipt, în cursul aceluia an nefericit care urmasă plecării ei din casa clubului, la Pentapolis. Tatăl era o persoană fără importanță – un negustor arab, mort de curând; luase băiatul (pe care îl botezase Ioan) din mâinile ei. Teodora îi spusese lui Justinian că nu avusese niciodată copil; și când el îi conferise rang de patriciană, ea semnase un document, afirmând aceasta în mod solemn. Ioan de Capadocia o avusese pe Teodora la mână, fiindu-i cunoscută existența acestui copil: agenții săi din Egipt îi raportaseră povestea, dar fără amănuntele necesare prin care ar fi putut-o confirma. Teodora nu putea fi sigură dacă Ioan este sau nu în posesia vreunei dovezi care să aibă oarecare pondere în fața lui Justinian; ea însăși nu fusese niciodată în stare să descopere unde anume se află fiul ei. Până la urmă, tânărul – Ioan Bastardul – află de la tatăl său muribund secretul obârșiei sale și sosi la Constantinopol, venind din Aden, pe Marea Roșie, unde locuiseră. Intră în legătură cu Teodora prin intermediul stăpânei mele Antonina; știa că primul soț al Antoninei fusese asociat de afaceri al tatălui său. Dar dacă se aștepta să fie primit cu lacrimi și sărutări materne și să i se dea o situație proeminentă la Curte, se înșela amarnic. Teodora nu-și pierdu vremea: îl declară nebun și-l închise într-un ospiciu, unde muri curând după aceea. Nu-l iubise pe tată – de ce l-ar fi iubit pe fiu? Afară de asta, era un ins lacom, găunos și neștiutor de carte.

Teodora îi spuse stăpânei mele, cu un suspin de ușurare:

— Scumpa mea, acum, în sfârșit, putem să-i plătim polița lui Ioan de Capadocia: nu mai am de ce mă teme de el.

Dar Teodora știa bine că până când Teodosie nu va fi adus îndărăt, de la Efes, stăpâna mea nu va fi dispusă să o ajute la înfăptuirea răzbunării râvnite. Așa că, deși stăpâna mea era convinsă că Teodosie nu va fi niciodată ispitit să-și părăsească lăcașul de retragere, Teodora îi dădu de știre episcopului de Efes, unul dintre monofiziții numiți de ea, că trebuie să pună la cale neîntârziat trimiterea la Constantinopol a călugărului Teodosie. Episcopul ordonă starețului mănăstirii – care avea reguli ușoare de viață monahică – să-i impună lui Teodosie penitențe și restricții atât de severe, încât să ajungă să ceară de bună voie dezlegarea de legămintele sale.

Speranțele stăpânei mele mai reînviară la auzul acestor știri, și ea începu să mediteze asupra posibilităților de a-i întinde o capcană și de a-l ruina pe Ioan de Capadocia. Primul ei pas fu să se apropie de unica fiică a lui Ioan, Eufemia, o fată deșteaptă, la care el ținea foarte mult. Teodora îi alesese un soț cu care fata nu dorea să se căsătorească. Exploatând încrederea ei împotriva Teodorei, stăpâna mea îi câștigă treptat simpatia. Într-o seară, Eufemia o întrebă:

— Ilustră Doamnă Antonina, scumpă prietenă, de ce pari atât de tristă în zilele acestea? Abia de mai zâmbești. Să fie oare îngrijorarea pentru viteazul tău soț, care e plecat în război?

Stăpâna mea care, fără îndoială, nu intenționa să-i mărturisească Eufemiei cât de mult îi lipsește Teodosie, răspunse scurt:

— Nu sunt deloc îngrijorată pentru viața soțului meu pe câmpul de luptă. Apoi, grație unei inspirații de moment, continuă: Ceea ce mă deznădăjduiește este că împăratul, fără să aibă niciun temei, este atât de bănuitor cu privire la loialitatea lui. Când se află aici, la Constantinopol, mă tem mult mai mult pentru viața lui.

Eufemia exclamă:

— Bănuitor cu privire la loialitatea lui Belizarie? Cum, doar nimeni, în tot imperiul, nu îi este atât de devotat, nu-i așa?

Stăpâna mea se ridică, închise cu grijă toate ușile și apoi șopti:

— De multă vreme doream să mă încredințez cuiva, scumpă copilă, căci inima mea este încărcată, mai-mai să plesnească, de indignare față de tratamentul ingrât de care a avut parte nobilul meu Belizarie. A sporit posesiunile împăratului cu zeci de mii de mile pătrate și tezaurul său cu zeci de milioane în aur și i-a adus prizonieri doi regi puternici – ca să nu mai pomenesc de înăbușirea „Răzmeriței Victoriei”, când împăratul își pierduse aproape tronul. Dar acest mizerabil de Justinian este gelos și-l tratează ca pe un câine sau ca pe un criminal. Înainte de a pleca, Belizarie mi-a spus: „Decât Justinian, mai bine orice alt împărat! Mă simt absolvit de legămintele mele de loialitate pentru că de atâta vreme se poartă cumplit de urât cu mine.”

Eufemia răspunse:

— Tu și cu Belizarie nu trebuie să vă acuzați decât pe voi înșivă, scumpă prietenă; căci puterea o aveți, dar șovăiți să o folosiți.

Stăpâna mea răspunse, fără să ezite:

— Dar, copilo, nu putem întreprinde o revoluție militară decât în cazul în care avem sprijinul unor miniștri puternici, de la Curte. Bunăoară Ilustrul tău tată nu se înțelege deloc cu noi. Dacă l-am avea pe el de partea noastră... Și pentru că veni vorba: el este omul potrivit să devină împărat în locul lui Justinian. Soțul meu nu are asemenea ambiții, precum știi prea bine, pe el nu îl interesează decât milităria.

Râvna Eufemiei de a scăpa de căsătoria nedorită o făcu deosebit de elocventă, când îi înfățișă tatălui ei situația. Dar avu o sarcină ușoară, deoarece Ioan de Capadocia nutrea în secret convingerea că odată și odată va purta diadema. Un astrolog bătrân de pe Hipodrom, poate același care făcuse profeții atât de adevărate Teodorei și stăpânei mele, îi spusese, cu mulți, ani mai înainte: „Fiul meu, într-o zi vei fi îmbrăcat de către soldații de la palat cu roba lui August și va fi o zi de mare bucurie la Curte”. Ioan fu, în consecință, peste măsură de încântat când Eufemia îi relată convorbirea. Îi spuse Eufemiei să o asigure pe stăpâna mea Antonina că putea să conteze pe el în toate acțiunile care ar contribui la prăbușirea lui Justinian. Stăpâna mea o îmbrățișă pe Eufemia și jură pe Sfântul Duh că tatăl ei poate avea încredere în Belizarie și în ea însăși, cu aceeași hotărâre pe care o vădise.

Înainte ca acest complot să se dezvolte, spre inexprimabila bucurie a stăpânei mele Antonina, Teodosie se întoarce de la Efes, plictisit de rigorile de penitență pe care starețul i le impusese. Nu mai era călugăr și curând își reluă vechiul său fel de viață - veșminte scumpe, parfumuri, cântece de chitară, ironii la modă, glume vioaie din te-miri-ce. Cum s-ar explica această schimbare de dispoziție - tot atât de neînțeles cum fusese și cufundarea lui neașteptată în viața religioasă? Ei bine, există asemenea caractere, îndeosebi printre traci; contradicțiile de care dau dovadă aceștia mi-ar răpi foarte mult timp ca să le discut - încântarea lor de a deveni subiect de discuție fiind poate însăși cheia misterului. Așa că e mai bine să nu mai vorbim despre motivele lui Teodosie, rezumându-ne la o relatare a cuvintelor și a faptelor sale.

Se întâmplă că în vremea aceea, Fotius, fiul stăpânei mele, să fie absent din oraș, deși de la plecarea lui Belizarie stătuse mereu cu noi. Contractase datorii enorme, din pricina unor speculații comerciale neizbutite, întreprinse la Antiohia înainte de distrugerea orașului, și a unor pariuri pierdute la curse și la luptele de urși. Dacă până în scurt timp nu făcea față obligațiunilor sale, urma să decadă din Ordinul patricienilor, ca falit; dar era sigur că mama lui îi va veni în ajutor, ca să evite un scandal de familie. Poate că Antonina ar fi procedat chiar în felul acesta, dacă Teodosie nu i-ar fi istorisit o poveste care o mânie peste măsură. Îi spuse că fugise la Efes deoarece Fotius îl amenințase că îi va ucide, atât pe el cât și pe dânsa, dacă nu părăsește imediat orașul: de asta se codise atâta vreme să se întoarcă.

Urmă o mare agitație. Stăpâna mea refuză, firește, să plătească datoriile lui Fotius; și pentru că, aflând de toată povestea, ceruse apărare polițienească atât pentru ea cât și pentru Teodosie și în consecință întreaga afacere devenise publică, îi trimise lui Belizarie o relatare amănunțită. De asemenea, îl amenință pe Fotius, din partea Teodorei, cu pedepse severe.

Fotius trecu în grabă Bosforul și se îndreptă în direcția frontierei persane, ca să se refugieze sub protecția lui Belizarie. Nu știu exact ce anume i-a spus lui Belizarie, dar esența era că Teodosie, când plecase pentru a doua oară la Efes, o făcuse cu intenția de a se întoarce la stăpâna mea, la Constantinopol,

îndată ce Belizarie nu-i va mai sta în cale; și că așa se întâmplase într-adevăr, iar cei doi trăiau acum împreună, în păcat fățiș. Mai departe, se plânse că stăpâna mea îi furase o sumă mare de bani, pe care a încredințat-o amantului ei; și că, în afară de faptul că-l adusese la marginea falimentului, îl persecuta pe toate căile cu putință, deoarece știa prea multe despre dânsa.

Belizarie auzi povestea îngrozitoare a lui Fotius chiar în ziua în care își ținea consiliul de război la Sisauranum. A crede că această poveste i-a influențat cugetul când a luat hotărârea de a se retrage de pe teritoriul persan, ar putea să pară o presupunere firească, de n-ar fi fost dintotdeauna atât de evident că el își așeza îndatoririle ostășești deasupra considerentelor personale. Cel puțin colaboratorii săi militari ar fi trebuit să-și dea seama de această trăsătură a lui. Totuși, ideea fu vânturată, fiind pusă în circulație chiar de generalii care fuseseră cei mai înspăimântați de perspectiva trecerii Tigrului.

După consiliul de război, Belizarie stătu în continuare de vorbă cu Fotius, care jură pe Sfântul Duh – cel mai teribil jurământ pe care îl poate face un creștin, și care, dacă este încălcat, osândește sufletul, se spune, la chinuri veșnice în iad – jură că spusese adevărul. Ca să-și întărească dovezile, adusese cu el, ca martori, doi colegi de-ai mei, servitori, și pe un senator, care se întâmplă să fie unul dintre creditorii săi principali și care era el însuși aproape falit. Aceștia, laolaltă cu Fotius, reușiră să-l convingă. Poate că dezamăgirile campaniei și starea șubredă a sănătății sale – se afla după o lună de dizenterie – jucaseră și ele un rol în tulburarea puterii lui de judecată, de obicei atât de limpede. Mai departe, trebuie să spun întru apărarea lui Belizarie că raporturile stăpânei mele cu Teodosie stârneau cu certitudine o impresie foarte misterioasă. Nici chiar eu, precum am mărturisit mai devreme în această lucrare, nu mi-am putut da seama niciodată pe deplin ce natură aveau aceste relații. În orice caz, Belizarie căzu victimă unei crize de furie din gelozie; toți ofițerii săi rămaseră uluiți de felul cum i se schimbă firea. Pentru prima oară în viață, uită și el să mai fie răbdător și binevoitor cu oamenii săi, purtându-se cu ei ca orice alt general, cu deosebirea că până și în furie se abținea de la blesteme. Starea lui nu se îmbunătăți nici în urma unei scrisori a stăpânei mele, în care ea îi scria că Fotius a fugit din Constantinopol cu

gura plină de calomnii și că ea însăși îl urmează în grabă mare, ca să i-o umple cu noroi. Îl informă că Teodosie, de frică să nu fie asasinat în absența ei de prietenii lui Fotius, se întoarce provizoriu la Efes.

Totuși, chestiunea cu Ioan de Capadocia trebuia reglementată înainte de plecare; altminteri, complotul putea să se întoarcă împotriva ei. Așa că mă trimise la Ioan de Capadocia, ca să-i spun că pornește imediat spre Daras, cu scopul de a-l convinge pe Belizarie că este momentul potrivit pentru a întreprinde fără greș o manevră în vederea răsturnării și înlocuirii lui Justinian. Am aranjat ca Ioan de Capadocia să o întâlnească în taină, în noaptea următoare, la miezul nopții, într-o livadă de pe moșia lui Belizarie de la Rufiniana, o suburbie a Constantinopolului, pe malul celălalt al Bosforului: acesta va fi primul ei popas, după părăsirea orașului. Nu avea nicio îndoială că Ioan va cădea în capcană – căci nu folosisese ea oare fața de Eufemia numele Sfântului Duh, când făcuse declarația solemnă prin care atestase seriozitatea intențiilor lui Belizarie și ale ei proprii?

Stăpâna mea raportă Teodorei succesul misiunii mele, iar aceasta îl încunoștință în secret despre cele petrecute pe Narses (care acum era în relații rele cu Ioan) și pe Marcellus, Comandantul Gărzilor Imperiale. Narses și Marcellus se duseră la Rufiniana, deghizați, însoțiți de o unitate de soldați; și, la ceasul convenit, se aflară la posturile lor, în livadă – unii dintre oameni ascunși pe după o cisternă, alții printre coroanele merilor. Se spune că Justinian prinsese de veste că se petrece ceva, dar că i se raportase că ar fi vorba de un complot în toată legea îndreptat împotriva tronului; iar Justinian ar fi trimis următorul mesaj lui Ioan de Capadocia: „Știm totul. Retrage-te fiindcă, de nu, vei muri. Aliata ta Antonina este în dizgrația noastră.” Dacă e adevărat că Ioan a primit mesajul acesta, el trebuie să fi ajuns la concluzia că era mai primejdios să răspundă decât să continue cu complotul, iar referirea la stăpâna mea trebuie să-i fi apărut ca o dovadă limpede a sincerității ei. Oricum se vor fi petrecut lucrurile, când Ioan de Capadocia se strecură din oraș, însoțit de un grup de ajutoare înarmate, ca să meargă la întâlnirea fixată pentru noaptea aceea, era hotărât să o însoțească pe stăpâna mea la Daras.

În livadă era întuneric beznă și dinții îmi clănțăneau de spaimă pe când stăteam în așteptare, alături de stăpâna mea

Antonina, și mă gândeam cât de multe erau în joc. Asemenea ei, purtam sub haină cămașă de zale. La miezul nopții, o mânășă veni zburând peste poarta grădinii; o aruncai înapoi – era semnalul convenit. Ioan fu primit, împreună cu cei doisprezece capadocieni care-l păzeau.

El și stăpâna mea își strânseseră mâinile, ca niște adevărați conspiratori, și el începu neîntârziat să-l blesteme pe Justinian, ca pe un monstru și un tiran și un laș; ea nu trebui să răspundă în niciun fel. Și, lucru ciudat, pe când el divaga mai departe, cu glas tare, stăpâna mea își dădu deodată seama că misteriosul superintendent de poliție care îi vorbise cu multă vreme înainte, în ziua aceea a audienței la Teodora, în biserică, fusese însuși Ioan, deghizat; căci întâmplător rosti în mod eronat un cuvânt grecesc neobișnuit, exact ca și celălalt.

Nu se putu reține să nu râdă. Ioan de Capadocia se opri, devenind dintr-odată bănuitor, și începu să se uite primprejur. Atunci Narses și Marcellus săriră, cu un strigăt, din ascunzișul lor și începu o luptă crâncenă. Stăpâna mea, continuând să joace jocul, exclamă: „Oh, oh, suntem trădați!” și se prefăcu a se lupta cu Narses. Eu o rupsei la fugă. Marcellus fu doborât și grav rănit, la gât, înainte ca cei doisprezece capadocieni să fie înfrânți. În toate această zăpăceală, stăpânul lor se cățăra peste zid și fugi.

Dacă omul acesta smintit s-ar fi dus călare drept înapoi, la palat, și i-ar fi raportat lui Justinian că se dusesse la Rufiniana în interesul lui Justinian, intenționând să o înșele pe Antonina și să o determine să facă o mărturisire publică a intenției de a trăda, ar fi putut reuși să întoarcă zarurile împotriva ei. Dar în loc de asta, cuprins de panică, căută azil în biserica Sfintei Irina, așa că în zori, când Teodora și Narses îl denunțară lui Justinian, nu mai putea exista altă concluzie decât cea a vinovăției sale.

Această biserică a Sfintei Irina fusese incendiată în timpul Răzmeriței, dar Justinian o reclădise magnific și era un sanctuar pe care niciodată el nu s-ar fi încumetat să-l violeze. Așa că Ioan de Capadocia nu suferi pedeapsă mai severă decât confiscarea tuturor bunurilor sale și – stranie procedură – condamnarea de a se preoți.

Era cu totul împotriva intențiilor sau voinței lui Ioan de Capadocia să devină preot, căci în felul acesta legea îl priva de dreptul de a mai obține vreodată o funcție seculară. Dar vechea

profeție era împlinită. Gărzile Palatului îl îmbrăcară cu straiile lui August – mai exact, cu sutana de preot a unui arhidiacon care tocmai murise și care, întâmplător, se numea August; și la palat fu mare bucurie, căci aici el era foarte urât. Fu transferat din Sfânta Irina într-o biserică la Cyzicus, un oraș comercial de pe malul asiatic al Mării Marmara. Justinian era supărat, dar nu atât de faptul că Ioan de Capadocia încercase să-l trădeze, cât mai mult pentru că, în felul acesta, Teodora dovedea, triumfător, că avusese dreptate; refuzase întotdeauna să-i dea crezare ori de câte ori ea îl denunțase pe Ioan ca trădător. Ca să o necăjească, nu peste mult timp Justinian îi dădu înapoi lui Ioan, în numele carității creștine, cea mai mare parte a averii; Ioan trăi în pace și siguranță la Cyzicus încă doi sau trei ani. Dar Justinian nu avea cum zădărnici hotărârea Teodorei de a-și chinui dușmanul. Ea îi comunică episcopului de Cyzicus, sub autoritatea căruia ajunsese Ioan de Capadocia, că noului preot nu trebuie să i se îngăduie să trăiască o viață ușoară. Din cauza aceasta, Ioan fu obligat să respecte un program foarte strict. Ceea ce îl stingheri grozav.

Noi ne continuăm pe uscat călătoria spre Daras. Când ajunserăm la fortăreață, furăm întâmpinați de Traian care se întorsese teafăr, cu escadronul și cu prada, din Asiria. O conduse pe stăpâna mea în încăperea unde o aștepta Belizarie. Aici, Belizarie, neținând seama de salutul ei afectuos, îi puse în față imediat mărturia lui Fotius, depusă sub jurământ, în privința adulterului ei, cât și declarațiile senatorului și ale celor două slugi. Strigă la ea mânios:

— Acesta-i sfârșitul, Antonina. Ca soție a mea, ar fi trebuit să te porți în așa fel încât să-mi fie cu neputință să-ți reproșez vreodată trecutul tău. Acum însă trebuie să mă auzi reproșându-ți: îmi aduc aminte de situația în care te aflai când am făcut prima oară cunoștință.

Ea întâmpină atitudinea lui cu o ținută tot atât de severă. Luând pergamentul din mâna lui, îl citi, rece, îl rupse de-a curmezișul, și lăsă cele două jumătăți să cadă. Îi spuse că nu se va umili negând aceste acuzații, dar ca răspuns la reproșul său grosolan are atâta să-i mai spună: nu simte nimic din durerea și jalea pe care el în mod evident intenționase să le stârnească într-însa, ci de aici înainte va fi silită să-și aducă aminte de el ca de un bufon, nedemn să fie soțul unei femei ca dânsa.

Stăpâna mea nu se purtă asemenea unei persoane vinovate, și, într-adevăr, fusese sigură că-l va convinge și de astă dată pe Belizarie că greșise. Dar deși Belizarie – în ciuda furiei sale arzătoare – continua să o iubească peste măsură, nu mai era în stare să-i acorde cu aceeași ușurință încredere, cum făcuse odată, la Siracuza. Continuă să o strângă cu ușa:

— Vrei să-mi spui, femeie, că fiul tău Fotius ar jura pe Sfântul Duh, dacă nu ar fi sigur, dincolo de orice îndoială, că spune adevărul?

Ea răspunse, disprețuitoare:

— Crezi că toată lumea acordă unui jurământ tot atâta greutate ca tine – îndeosebi unui jurământ pe un concept atât de obscur ca Sfântul Duh? Oare stăpânul nostru Justinian n-a jurat cândva lui Vitalian același jurământ pe Pâine și Vin, și apoi l-a încălcat senin, pentru rațiuni superioare de stat, argumentând sofistic că Vitalian era eretic? De altfel, chiar în ajunul plecării mele din Constantinopol am jurat eu însămi pe Sfântul Duh, pentru ceea ce s-ar putea de asemenea numi o rațiune superioară de stat – și nu mă pot considera deosebit de necinstită.

Apoi îi relatează toată povestea complotului împotriva lui Ioan de Capadocia. Când Belizarie auzi că ea, propria lui soție, Antonina, în care avusese încredere desăvârșită, a angajat în mod solemn onoarea lui, pentru a pune la cale un plan de răzbunare, un complot, iscat dintr-un capriciu, se simți amețit și fu nevoit să se așeze pe un scaun. Când capul i se mai limpezi, o întreabă:

— Spune-mi, Antonina, oare l-am slujit pe împăratul meu cu atât de puțin atașament, încât oricine e gata să creadă că sunt dispus să trădez? Ce meșteșug de dragoste sau de magie ai folosit față de Ioan de Capadocia, ca să-l convingi de realitatea unui asemenea lucru, cu desăvârșire imposibil? Ce drepturi crezi că deții asupra mea, încât îndrăznești să-mi vânturi numele printre nemernici? Ce câștig crezi că dobândești prin asemenea răutăți? Poate protecția împărătesei, pentru o legătură incestuoasă cu finul nostru?

În loc de a se apăra, ea îl atacă în ceea ce știa că sunt punctele lui cele mai sensibile: religia și bărbăția.

— Se pare că toți, afară de mine, profită de faimoasa ta toleranță creștină. Dar cine ar putea spune dacă cuvioșenia sau lașitatea te-au determinat să te împaci cu disprețul cu care te

tratează Justinian! Te-a bătut și te-a lovit ca pe un câine și, asemenea unui câine, vii îndărăt, târându-te, ca să te guduri la picioarele lui. Atribuindu-ți chiar și numai în glumă dorința de a-ți redobândi prin rebeliune respectul de tine, de mult pierdut, ți-am făcut o onoare pe care nu o meriți.

Belizarie nu mai fu în stare să o asculte mai departe. Îl chemă pe Traian din anticameră:

— Însoțește-o pe Doamna Antonina în locuința ei și pune-i o strajă la ușă. Până la noi ordine, rămâne sub arest sever.

Traian era uluit.

Stăpâna mea simți că, într-adevăr, are de a face cu un Belizarie pe care nu-l mai întâlnise niciodată. Era speriată de prăpastia care se căscase brusc între ei și de lucrurile îngrozitoare pe care i le spusese. Dar era de asemenea indignată că îi fusese contestată libertatea de a se purta precum dorește, și asta o afectă mult mai mult decât îndoielile lui Belizarie în privința castității ei. Îl urmă pe Traian, cu o expresie glacială.

Eu împărțeam cu ea arestul. Vreme îndelungată nu voi să-mi spună nimic, ci repeta mereu aceleași cuvinte:

— Ziua în care împărăteasa mă va elibera, va fi o zi rea pentru Domnul meu Belizarie.

Am izbutit să-i trimit vorbă împărătesei despre cele ce s-au petrecut. În decurs de o lună, și anume la sfârșitul lui septembrie, Belizarie primi ordinul de a o elibera pe stăpâna mea Antonina și de a se întoarce neîntârziat la Constantinopol. Arestul nostru nu fusese peste măsură de plictisitor, iar stăpâna mea nu fusese expusă nici unei umilințe, Belizarie neavând o fire răzbunătoare.

Între timp, Fotius se dusesse la Efes ca să pună mâna pe Teodosie și să-l aducă îndărăt la Daras, pentru a-și primi pedeapsa, deși Belizarie nu-i dăduse nicio asemenea însărcinare și de fapt nici nu-i cunoscuse intențiile. Înșelând pe episcopul de Efes și făcându-l să creadă că este un agent al Teodorei, Fotius izbuti să-l scoată pe Teodosie din biserica Sfântului Ioan Evanghelistul, unde se refugiase, în căutarea unui azil. Fotius îl duse în localitatea de munte din Cilicia unde fuseseră trimiși, spre refacere, oamenii din Regimentul de casă care se îmbolnăviseră; acolo îl închise într-o colibă, dând a înțelege că așa sună chiar ordinele lui Belizarie. Îl jefuise pe Teodosie de un

sac mare cu aur, pe care acesta îl dusesese cu el, în biserica Sfântului Ioan. Erau bani pe care stăpâna mea Antonina îl rugase să-i pună în depozit, la Efes – ea-și făcuse obicei din a depune bani în diferite orașe asiatice, ca o măsură de asigurare împotriva vremurilor rele.

Când sosirăm la Constantinopol, Belizarie apăru curajos în fața împărătesei și-i ceru dreptate împotriva stăpânei mele Antonina, povestindu-i tot ce se petrecuse. Dar împărăteasa se înfurie ca o tigroaică și-i ordonă să se împace neîntârziat cu soția lui.

El răspunse:

— Atâta vreme cât finul meu Teodosie este în viață, nu poate fi vorba de nicio împăcare; căci Doamna Antonina este vrăjită de el și s-a purtat cu mine într-un mod criminal.

Teodora încercă să-i înfrângă siguranța de sine:

— Și presupun că tu nu ai fost niciodată în viață necredincios față de Antonina?

— Cred că de asta nu mă acuză nici ea, nu-i așa?

Teodora era, în felul ei, o femeie dreaptă și nu întreprinse nicio acțiune directă împotriva lui Belizarie. Dar nu se putu abține să nu-l lovească prin prietenii săi intimi, punându-i sub acuzație pentru infracțiuni reale, dar de mult uitate, care fuseseră însemnate în registre pentru a fi folosite când situații de asemenea natură o vor cere. Unii fură exilați, alții aruncați în închisoare. Pe Fotius îl așteptau altele, mai rele. Teodora trimise după el în Cilicia și-l arestă pentru fraudă, sperjur și furt; și cu toate că avea rang consular, fu dezbrăcat și biciuit și torturat în fața ei, până ce mărturisi că îl mințise pe Belizarie și până ce dezvălui unde este ținut Teodosie.

În ce-l privește pe asociatul lui Fotius, senatorul, Teodora îl privă de toate bunurile sale și-l zidi într-un grajd întunecos, subteran, unde avu parte de un tratament îngrozitor; fu legat cu un căpăstru scurt de o iesză, cu mâinile încătușate la spate. Nenorocitul stătea locului asemenea unui măgar, în neputință de a se mișca sau de a se culca; mânca și dormea și-și îndeplinea toate celelalte necesități naturale stând în picioare. Această tortură extremă nu era numai urmarea răfuiei cu stăpâna mea Antonina; Teodora avea împotriva omului o pică veche: odinioară, în zilele ei de la club, el o insultase, spunându-i că-i o măgăriță pe două picioare. După câteva luni de viață de

grajd, omul înnebuni și începu să ragă precum măgarii; atunci îl eliberă, dar el muri imediat după aceea. Fotius fu închis într-un colț al aceluiași grajd, deși cruțat de iesle și căpăstru. Pot să vă relatez aici și urmarea istoriei sale. Cu ajutorul lui Justinian, pentru care fusese întotdeauna un agent util, Fotius izbuti să scape în două rânduri din temniță și să ajungă într-un sanctuar din oraș; de fiecare dată însă, Teodora violă sanctuarul și-l aduse îndărăt, în grajd. Cu al treilea prilej izbuti să scape până la Ierusalim, unde depuse voturile monahale și fu la adăpost de alte răzbunări.

Agenții Teodorei îl aduseră pe Teodosie îndărăt din Cilicia spre sfârșitul lui noiembrie. Teodora nu-i comunică stăpânei mele imediat vestea, ci la sfârșitul următoarei audiențe îi spuse veselă:

— Scumpa mea Doamnă Antonina, tocmai mi-a căzut în mână o perlă cu totul remarcabilă, aș dori să am părerea ta despre dânsa. Vrei să vii cu mine, ca să o prețuiești?

În odaia în care o conduse Teodora, stăpâna mea îl descoperi pe Teodosie, care, în ciuda peripețiilor sale nu arăta mai rău ca odinioară: zăcea pe o canapea, jucându-se cu una din pisicile palatului. Bietei mele stăpâne îi pieri graiul. Refuzase să creadă că Teodosie se află în siguranță, în Cilicia, precum spusese Fotius. Teodora îi lăsă singuri, împreună, după ce promise că, drept compensație pentru suferințele îndurate și pentru calomniile jurate împotriva lui, Teodosie va fi avansat la rang de general, și-l invită să trăiască în aripa ei din palat, pentru a fi în siguranță.

În felul acesta se isprăvi anul cel rău, Belizarie și stăpâna mea continuând să rămână înstrăinați unul față de celălalt.

Devreme, în primăvara următoare, în anul Domnului 542, regele Khosrou trecu din nou granița noastră; de astă dată cu cea mai mare armată pe care a strâns-o vreodată, numărând numai ceva mai puțin de două sute de mii de oameni. Forțele lui cuprindeau și mai multe divizii ale hunilor albi, pe care Justinian încercase fără succes să-i mituiască pentru a-i face să pornească la război împotriva persanilor. Auzind despre succesul incursiunii din anul precedent în Siria, se prezentară voluntar ca să se ralieze lui Khosrou, în nădejdea prăzii. Khosrou o apucă din nou pe calea sudică, de-a lungul malului drept al Eufratului. Dar, dându-și seamă că prădase o dată Siria în

asemenea hal încât o golise aproape cu totul de aurul și argintul ei, hotărî să nu-și mai piardă timpul pe acolo, ci să înainteze spre Palestina. Acum, când Antiohia era distrusă, Ierusalimul rămăsese de departe cel mai bogat oraș din Răsărit. Locurile Sfinte erau ticsite de comori și negoțul cu pelerinii îmbogățise băștinașii, atât pe evrei cât și pe creștini, într-o măsură fabuloasă.

După rechemarea lui Belizarie, comanda în răsărit fusese încredințată lui Boutzes. Dar acesta se închisese în cetatea Hierapolis, cu mica lui armată, și se temea să trimită chiar și numai cercetași ca să obțină știri despre înaintarea lui Khosrou. Îi scrisese lui Justinian, cerând întăriri de cel puțin cincizeci de mii de oameni, deși își dădea prea bine seama că, pentru a aduna o asemenea armată, Justinian trebuia să golească integral toate provinciile de acasă de garnizoanele lor – de curând fusese trimisă în Italia o mare expediție, alcătuită din toate rezervele de trupe regulate, disponibile.

Justinian îl chemă pe Belizarie și-i spuse:

— Prea Loial și Excelent general, îți iertăm tot răul pe care ni l-ai făcut în trecut și ne aducem aminte numai de serviciile tale. Ia câți oameni ai și du-te imediat în Siria, ca să aperi sfântul nostru oraș Ierusalim de acest rege păgân care, suntem informați de generalul nostru Boutzes, s-a fălit că-l va cuceri înainte de sărbătoarea Paștilor. Dacă faci asta, te vom iubi pe vecie.

Belizarie era un supus prea respectuos ca să discute cu împăratul său în contradictoriu, argumentând că niciodată nu-i făcuse vreun rău. Înghiți reproșul. Era de părere că atâta vreme cât un om acționează drept și în concordanță cu conștiința lui, asemenea insulte nu-i pot dăuna. Exista o vorba creștinească, cum că a-ți ierta dușmanul și a-i răspunde cu bine la rău, este ca și cum i-ai îngrămădi tăciuni aprinși pe cap. Părul lui Justinian era în permanență părilit de dogoarea serviciilor fără de precedent ale lui Belizarie. Un paradox: dacă Belizarie, printr-o vagă nuanță de atitudine rebelă, prin vreo greșeală mărunță, datorată mândriei jignite, sau prin vreo mică înfrângere, s-ar fi înșiruit în rândul celorlalți generali ai lui Justinian, devenind astfel candidat la iertare, toate ar fi fost bune. Dar nimic nu putea amărî mai mult pe un om cu firea lui Justinian, decât a depinde în privința faimei și pentru siguranța tronului de un om

care nu numai că avea un fel de a se purta neasemuit mai regesc decât dânsul – și asta în toate privințele – dar care părea că nu comite niciodată vreo greșeală. Rând pe rând, de fiecare dată, Belizarie înfăptuise ceea ce păruse de neînăptuit, și Justinian se simțise din ce în ce mai umilit de conștiința de a-i fi atât de îndatorat. Voi avea multe de scris despre acest lucru, înainte de a-mi isprăvi povestirea.

Belizarie porni spre Hierapolis cu douăzeci de oameni, folosindu-se de schimburi de cai de poștă și călătorind optzeci de mile pe zi. Ordonă resturilor Regimentului de casă să-l urmeze cât se poate de grabnic și, cu prilejul trecerii prin Cilicia, îi adună pe cei ce se făcuseră bine, după boala contractată la Daras; erau, în total, o mie cinci sute de oameni. Un curier, instruit s-o ia înainte și să se folosească de caii cei mai repezi de la fiecare stație de poștă, ajunse la Hierapolis trei zile înaintea lui, anunțându-i apropierea. Când Belizarie trecu frontiera dintre Cilicia și Siria, acest curier îl întâmpină cu o scrisoare din partea lui Boutzes, care-l îndemna să se refugieze la Hierapolis și să ajute la apărarea orașului. „Căci este esențial să te pui în siguranță și să nu te expui la a fi prins de persani, care ar considera asta ca o victorie mai de seamă decât ocuparea unei provincii întregi.”

Belizarie răspunse în felul său caracteristic: „Nu-ți dai seama că regele Khosrou amenință cu ocuparea Ierusalimului? Fii sigur că niciodată nu dau o bătălie dacă am posibilitatea să o evit; dar aș considera un act de trădare să caut adăpost la Hierapolis în vreme ce persanii mășăluiesc asupra Ierusalimului, printr-un teritoriu aproape golit de trupe. Vino la mine, la Carchemish, cu toți oamenii tăi. E mai bine să-l înfruntăm pe regele Khosrou în câmp deschis. Cinci sute de oameni vor fi de ajuns pentru apărarea orașului Hierapolis”.

Belizarie făcu tabără la Carchemish. Fusese informat prin semnale de fum, venite din josul râului, că armata regelui Khosrou cuprinde mai multe divizii de infanterie. Deduse de aici că de data aceasta Khosrou nu intenționează să facă o incursiune prin deșert, la Chalcida, ci să urmeze cursul râului în sus, până ce va ajunge la Zeugma, pe drumul ospitalier și fără întâriri ce duce spre Antiohia. Dar înainte de a ajunge la Zeugma, Khosrou va trebui să treacă de Hierapolis și Carchemish (Carchemish se află în aval, la cale de o zi de

Zeugma, în vreme ce Hierapolis e la trei zile distanță, puțin mai spre apus). Va fi surprins să dea peste o armată care să-i reziste la Carchemish, un oraș deschis, în loc de a sta bine adăpostit la Hierapolis. La Carchemish sosiră acum și cei cinci mii de oameni rămași din Regimentul de casă și și veni și Boutzes, de la Hierapolis, cu cinci mii și încă alte două mii, de la Carrhae și Zeugma. Toate forțele la un loc numărau treisprezece mii de oameni.

Hogele Khosrou, înaintând încet cu cele două sute de mii de oameni ai săi, ajunse acum la Barballisus, unde Eufratul cotește în unghi drept. Nu era hotărât ce anume era mai bine de făcut. Si așteptase ca simpla amenințare a apropierii sate să-i curețe calea, dar cercetașii îi raportară prezența la Carchemish a unei mari armate romane, comandată de Belizarie. Acum nu putea întreprinde un raid în Palestina, folosindu-se exclusiv de cavalerie, deoarece ar fi însemnat să-și lase infanteria în urmă: nesuținută de cavalerie și neprotejată de ziduri, ar fi fost pradă ușoară pentru dușman. Putea să urmeze calea în susul râului și să dea o bătălie cu această armată la Carchemish; dar pentru a proceda astfel, oare nu ar fi fost mai înțelept să cucerească întâi Hierapolis, care îi amenința flancul? Și când, vreodată, a pierdut Belizarie o bătălie în defensivă? De-ar ști cel puțin de ce forțe dispune Belizarie, s-ar putea hotărî dacă să dea sau să nu dea o bătălie.

De aceea trimise la Belizarie un ambasador, în aparență ca să discute eventualele condiții de pace, dar în fapt ca să se uite bine împrejur și să-i raporteze despre starea armatei imperiale.

Belizarie, prevenit că ambasadorul se află pe drum, îi ghici intențiile. Ieși câteva mile în fața orașului Carchemish, cu Regimentul de casă, și-și așază tabăra pe un deal; și aici făcu pregătiri meticuloase pentru primirea ambasadorului. În urma unui ordin, niciunul dintre oamenii săi nu purta cămașă de zale, coif sau scut; fiecare era înarmat numai cu o armă ușoară – un arc, o secure sau o lance, după rasa fiecăruia – și îmbrăcat în tunică și pantaloni de pânză, curate și albe.

Când ambasadorul, un mag, veni în după amiaza aceea, călare, pe drumul care șerpuiește de-a lungul râului, un iepure țâșni pe lângă el, urmărit de un număr de oameni tucirii, cu nasuri corioate, încălecați pe cai de curse; și când iepurele încercă să o cotească, cel din frunte îl ucise cu o aruncare de

suliță. Oamenii nici nu-l băgară în seamă pe ambasador, până ce acesta îi salută, în persană. Răspunseră în latina de tabără, pe care magul o înțelegea; și află că sunt mauri – nu asirieni, precum presupusese – de dincolo de Coloanele lui Hercule.

— Cum de vă aflați aici, atât de departe de casele voastre? întrebă ambasadorul, surprins.

— Oh, răspunseră ei, Belizarie l-a silit pe regele nostru să i se supună și noi am fost bucuroși să ne înrolăm în serviciul său, pentru că este cel mai mare general pe care l-a cunoscut vreodată lumea și ne-a făcut bogați și vestiți. Dar cine ești tu?

— Eu sunt ambasadorul Marelui Rege al Persiei.

— A, da, răspunseră ei, politicoși. Cel ale cărui armate au fost biruite de stăpânul nostru Belizarie, la Daras și Sisauranum. Poate dorești să-l vezi pe stăpânul nostru? Este foarte primitor. Să te escortăm la cortul lui.

I-o luă înaintea ca să-l conducă, și curând trecură de două grupuri de călăreți, care, pe un câmp neted, se ciocneau cu lănci boante. Oamenii din primul grup aveau părul blond și fața roză; cei mai mulți dintr-al doilea aveau părul castaniu și pielea gingașă; toți erau bărbați mari, voinici, și călăreau pe cai înalți, puternici. Ambasadorul întrebă:

— Ce neam de oameni sunt aceștia?

— Oh, aceștia sunt ostrogoți și vandali. Vandalii vin de pe coasta Africii de Nord, din jurul Cartaginei, pe care stăpânul nostru Belizarie a recucerit-o pentru imperiu; dar goții vin din Italia, o altă cucerire a lui. Vrei să te uiți mai bine la ei? Sunt nou-veniți în această parte a lumii.

Maurii fluierară din degete și un grup amestecat de goți și vandali se apropie, călare.

Ambasadorul li se adresă:

— Va să zică sunteți prizonieri, nu-i așa, siliți să-l slujiți pe împăratul romanilor?

Un got răspunse:

— Nu servim pe nimeni fără vrerea noastră. Ne face plăcere să slujim sub stăpânul nostru Belizarie, deoarece el ne desăvârșește în meșteșugul războiului. Când ne vom întoarce în țările noastre, vom fi oameni de vază.

Mai încolo, cu un strigăt puternic, țâșni pe lângă ambasador un grup de huni cu ochii oblici și picioarele scurte; află că sunt herulieni de dincolo de Marea Neagră. Și ei vorbiră cu respect și

elogios despre Belizarie. De jur împrejur, pe câmpie, magul avu prilejul să vadă grupuri din Regimentul de casă, făcând exerciții de campanie – șarjând, trăgând la țintă, ascuțind țărushi de cort, luptându-se călare, jucându-se cu o minge de piele, pe care o loveau cu bețe strâmbe.

Apoi, brusc goarna sună alarma. Într-o clipă, toate jocurile încetară; fiecare trupă se așeză în ordine, sub fanionul ei, și plecă în trap ca să se alătore escadronului respectiv. La o altă chemare a goarnei, escadroanele alcătuiră cu repeziciune și precizie două lungi șiruri duble, un soi de alee de primire, un drum de bun venit. Ambasadorul trecu printre ei, simțindu-se, îmi închipui, prea puțin în largul său. Erau, în total, șase mii și nu cred că vreodată s-ar fi adunat oameni mai bine aleși. Păreau mult mai puțin interesați de persoana lui decât el de ei și, vizibil, erau dornici să se întoarcă la exercițiile lor. În vârful dealului se înălța cortul lui Belizarie, din pânză simplă. Belizarie ședea în fața lui, pe un ciot de copac, fără să poarte măcar pelerina de general, ci îmbrăcat în pânză albă, asemenea oamenilor săi și arătând de parcă niciodată de când era pe lume nu ar fi avut vreo grijă. După ce schimbă cu ambasadorul saluturile de rigoare, ordonă gornistului să sune ruperea rândurilor. Cei șase mii de oameni se întoarseră, cu un strigăt de bucurie, pe câmpie.

Ambasadorul întrebă:

— Ești într-adevăr Belizarie? M-am așteptat să găsesc un bărbat în armură aurită, cu servitori în mătase roșie, orându-iți în jurul lui.

Belizarie răspunse:

— Dacă regescul tău stăpân ne-ar fi avertizat de venirea ta, te-am fi primit mai protocolar, nu în această ținută. Totuși, noi suntem soldați nu curteni și nu purtăm nici roșu, nici aur.

Ambasadorul își transmise mesajul. Spuse că Marele Rege se afla aproape, cu armate numeroase precum lăcustele și dorește să discute condițiile de pace.

Belizarie râse cu blândețe.

— Am luptat în multe țări și am cunoscut multe obiceiuri ciudate, dar niciodată nu m-am întâlnit cu un caz asemănător – un rege care-și dă osteneala să aducă cu el două sute de mii de soldați pentru a discuta condiții de pace. Spune-i regescului tău stăpân că țara noastră, cât e de ospitalieră, nu poate fi gazdă

pentru o suită atât de numeroasă ca aceasta. Când îi va fi trimis îndărăt, voi fi gata să discut condițiile de pace într-o manieră prietenească. Îi acord un armistițiu de cinci zile ca să-și trimită oamenii îndărăt, peste Euftrat. Mulțumesc excelenței tale pentru această vizită.

Ambasadorul se întoarce și-i raportă lui Khosrou:

— Sfatul meu, Mărite Rege, este să te întorci neîntârziat acasă. Dacă corpul principal al lor seamănă cât de cât cu avangarda, atunci ești pierdut de-a binelea. În privința disciplinei, bărbăției și iscusinței în mânuirea armelor, nu am văzut niciodată ceva asemănător. Mai mult decât atât, este limpede că sunt foarte numeroși; altminteri nu ar îndrăzni să-și facă tabăra într-un oraș fără ziduri, cum este Carchemish, sau să se poarte cu atâta încredere când se află în misiune de avangardă. În ce-l privește pe generalul lor, Belizarie: în calitatea mea de mag sunt obișnuit să descifrez sufletul oamenilor și în el văd întrunite toate virtuțile militare și morale pe care strămoșii noștri de odinioară le prețuiau. Nu poți risca o bătălie cu un asemenea om. Dacă ai comite cea mai mică greșală, niciunul dintre oamenii tăi nu ar mai revedea Babilonul.

Khosrou îl crezu pe ambasador, deoarece vorbise fără a-l măguli. Se hotărî să se întoarcă, deși până și asta părea o acțiune primejdioasă, armata lui Belizarie amenințându-i spatele. Cel mai scurt drum era peste Euftrat și înapoi prin Mesopotamia, dar pe malul celălalt al râului zărise vreo zece sau douăzeci de grupuri de cavaleriști romani, care, datorită neconținutelor semnale de fum pe care le trimiteau îndărăt, de-a curmezișul câmpiei, spre Edessa, păreau să fie avangarda unei alte armate. Se codea să încerce o trecere, de teamă să nu fie atacat în toiul operațiunii; deși această „altă armată” nu avea nicio existență reală – ceea ce văzuse Khosrou erau numai o mie dintre oamenii lui Belizarie, veniți din Carrhae, care încercau să pară cât se poate mai numeroși. Dar magul sublinie că Belizarie nu-și încălcase niciodată cuvântul și dacă regele Khosrou trece râul în cele cinci zile acordate, se va afla în siguranță deplină.

Khosrou trecu râul în grabă mare, nestingherit. Armatele persane cară întotdeauna cu ele material pentru poduri (scânduri scurte, care se îmbină); din motivul acesta, nici cele

mai sălbatice și cele mai repezi cursuri de apă nu reprezintă pentru ele un obstacol. Îndată ce se află în siguranță, pe malul celălalt, trimise lui Belizarie un mesaj, solicitând un ambasador cu care să discute condițiile de pace, precum promisese.

Belizarie însuși trecu Eufratul, cu toată armata, la Zeugma. Trimise un ambasador să-i spună regelui Khosrou că dacă armata persană se retrage prin teritoriul roman fără a pricinui pagube, Justinian va fi de acord să se pună în aplicare condițiile convenite în anul precedent.

Khosrou consimți și în ziua următoare își începu marșul îndărăt, spre casă. Dar din pricina armatei imaginare îi fu frică să treacă prin Mesopotamia, așa că se întoarse de-a lungul malului stâng al Eufratului, reducând rațiile oamenilor săi. Belizarie începu să-l urmeze, mereu la o zi de drum în spatele lui, precum făcuse cu mulți ani mai înainte cu generalul Azareth. Dar când ajunse într-un punct așezat față-n față cu Barbalissus, fu nevoit să renunțe: el însuși și aproape toți generalii săi fură rechemati la Constantinopol, printr-un ordin categoric al împăratului.

Niciunul dintre ofițerii care rămâneau locului nu era atât de remarcabil încât să i se poată încredința, cu toată liniștea, urmărirea. Regele Khosrou, dându-și seama că nu mai este urmărit, își continuă drumul până la orașul Callinicum și-l ocupă fără greutate deosebite. Din nenorocire, se întâmplase ca Justinian să ordone repararea fortificațiilor și zidarii tocmai demolaseră jumătatea unui zid, cu intenția de a-l reclădi mai solid; așa încât garnizoana, pusă în imposibilitate de a închide breșa, fugi. Khosrou, hotărât să obțină măcar ceva cu care să se fălească de pe urma invaziei, își încălcă promisiunea și luă prizonieră întreaga populație din Callinicum, după ce rase orașul de pe fața pământului. În felul acesta își primiră și hunii albi prada așteptată.

Dar Palestina era salvată. Belizarie admise ulterior că la Carchemish numai patruzeci de mii de oameni ar fi putut angaja, cu oarecare șanse de succes, bătălia cu armatele persane; iar el nu avusese mai mult de douăsprezece mii. Carchemish, zicea el, este cea mai dragă dintre victoriile sale. Pusese pe fugă două sute de mii de persani, numai cu Regimentul de casă și fără a pierde un singur om. Spunea de asemenea:

— Persanii erau mulți ca lăcustele, dar noi i-am izgonit de pe câmpiile noastre cu zgomotul fierului izbit de fier și cu sunetul goarnelor.

CAPITOLUL XX DIZGRAȚIE

Să nu creadă cineva că Belizarie a fost rechemat din Răsărit spre a primi din partea împăratului vreo răsplată deosebită pentru victoria nesângeroasă și glorioasă de la Carchemish. Împrejurările care au dus la rechemarea lui erau departe de a fi favorabile. Le voi relata fără zăbavă.

Ei bine, acesta a fost anul ciumei, și anume al ciumei care se cheamă bubonică. Nu mai pricinuisе asemenea ravagii de o mie de ani, de când, după cum descrie istoricul Tucidide, a izbucnit și bătuit la Atena. Între război și molimă există o legătură strânsă. După părerea mea, molima nu este clocită numai de infecțiile care rezultă nemijlocit de pe urma luptelor – cadavre neîngropate, apeducte sparte, igiena publică neglijată – dar și de faptul că emoțiile stârnite de război slăbesc mintea și expun trupul la toate influențele fizice adverse. Ciuma este o boală care îi derutează pe medici: lovește și cruță fără nicio discriminare; simptomele prin care se manifestă sunt oribile.

Infecția fusese adusă inițial din China, cam spre sfârșitul anului precedent, într-un balot de covoare, expediat pe adresa unui negustor din Pelusium, în Egipt. Acesta se îmbolnăvi; dar natura bolii nu fu descoperită, deoarece primele simptome sunt întotdeauna ușoare și fără febră. Îi infectă atât pe ceilalți negustori, cât și familia lui, înainte de apariția tumorilor caracteristice, care-i dau bolii numele. Curând, la Pelusium se numărară o mie de cazuri; de aici se împrășteie apoi spre vest, la Alexandria și dincolo de aceasta, cât și spre nord, în Palestina. În primăvară, corăbiile cu grâne aduseră ciuma la Constantinopol, unde se afla stăpâna mea; și eu, firește, cu dânsa. Căci corăbiile cu grâne sunt întotdeauna pline cu șobolani, iar șobolanii sunt expuși infecției, purtând germenii bolii în blană. Șobolanii de pe corăbiile cu grâne infectară cu ciumă șobolanii din docurile Cornului de Aur – o colonie extrem de numeroasă – și aceștia, la rândul lor, șobolanii din canalele de scurgere; în felul acesta, infecția se împrășteie prin tot orașul. La început nu se semnalară mai mult de zece cazuri pe zi, dar curând deveniră o sută și apoi o mie și apoi, în toiuл verii, zece mii și douăzeci de mii pe zi.

Tumorile se formau, de obicei, la încheietura de sus a picioarelor, dar și la subsuori și, în unele cazuri, după urechi. În

etapele de mai târziu ale molimei se manifestă o mare varietate de simptome. Unii bolnavii cădeau într-o prostrație adâncă. Erau dispuși să mănânce și să bea și să îndeplinească toate acțiunile obișnuite, dacă li se indicau – în cazul când aveau prieteni sau sclavi destul de credincioși, ca să-i îngrijească – dar se purtau asemenea unor somnambuli, nu recunoșteau pe nimeni, nu băgau în seamă nimic, rămâneau pasivi și nu-și dădeau seama, în niciun fel, de trecerea timpului. Alții, în schimb, erau apucați de un delir violent; aceștia trebuiau legați de paturi, altminteri fugeau, alergând de-a lungul străzilor, țipând și strigând că Diavolul le-a intrat în casă, sau poate hunii bulgari – și mulți dintre cei ce nu aveau pe nimeni să-i rețină dădeau buzna în port sau în strâmtori, se aruncau în apă și se înecau. Alte cazuri nu prezentau nici prostrație, nici delir; bolnavii rămâneau lucizi până ce tumoarea se cangrena și mureau răcnind de durere. Și iarăși, în alte cazuri, bolnavii nu simțeau niciun fel de durere și mureau pașnic, ca de bătrânețe. Adeseori irupeau pe întreg corpul pustule negre, de mărimea unui bob de mazăre, sau bolnavul vărsa sânge; când se prezenta unul din acele două simptome, intervenea, fără greș, moartea.

Mulți erau completamente imuni față de boală, chiar și printre medicii și cioclii care umblau cu bolnavii sau cu morții – și nu cu unul, cu doi, ci cu miile; în vreme ce alții care, la prima alarmă, fugiseră pe dealurile Traciei și trăiau acolo în aer curat, ferțiți de orice contact cu semenii lor, mureau ca și ceilalți. Nici gradul de receptivitate, nici simptomele nu puteau fi prevăzute pe temei de sex, vârstă, clasă, profesiune, credință sau rasă.

Înainte ca ciuma să se dezlănțuie din plin, morții fură îngropați cu ritualurile tradiționale, fiecare gospodărie îngrijindu-se de propriile ei cadavre. Dar curând asemenea grijă pioasă deveni imposibilă: în timpul nopții se deschiseră morminte vechi pentru a se azvârli în ele noi veniți. Până la urmă, în multe mii de case – și chiar în case de cetățeni bogați – toți locatarii erau fie morți, fie fugiți și cadavrele zăceau și putrezeau neîngropate. Justinian ordonă registratorului său general să ia în mână situația. Cadavrele părăsite fură îngropate în șanțuri; dar curând forța de muncă deveni neîndestulătoare. Apoi turnurile fortificațiilor de la Sycae, pe partea cealaltă a Cornului, fură folosite ca osuare, morții fiind aruncați prin găurile din acoperiș, până ce nu mai rămase spațiu. Deși acoperișurile fură din nou

înfundate și sigilate, o duhoare înspăimântătoare se răspândește deasupra orașului – îndeosebi când vântul bătea dinspre nord.

În perioada de culme a pestilenței mureau mai bine de douăzeci de mii de oameni pe zi. Stagnase orice negoț sau industrie din oraș, iar despre adunări de orice fel bineînțeles nici nu putea fi vorba. Dar se țineau slujbe în bisericile ticsite cu credincioși înspăimântați și casele Domnului deveniră focare de infecție notorii. Aprovizionarea cu hrană a municipiului se prăbuși, deoarece pe de o parte niciun căpitan de corabie nu îndrăznea să ancoreze în port, pe de altă parte ciuma se răspândise și în ținuturile agricole. Mii de oameni care scăpaseră de ciumă muriră de foame. Era o vreme a semnelor și viziunilor: stafii se fuduleau ziua în amiaza mare pe străzi și, miracol al miracolelor, se încheie pace între facțiunea Albastră și cea Verde. Răufăcătorii pocăiți vădiră în vremurile acestea mai multă noblețe și virtute și bunăvoință decât oricând înainte sau după aceea. În legătură cu aceasta, Teodosie zise stăpânei mele:

„Scumpă nașă, Doamna noastră, Ciuma, are un glas mult mai convingător decât Mântuitorul, Domnul nostru Isus Hristos”.

Discutând despre ororile din jurul nostru folosea mereu un ton disprețuitor iar propria lui sănătate apărea, din vorbele lui, mai degrabă o chestiune de bun gust, care nu se datora norocului. Stăpâna mea și cu mine eram și noi binecuvântați cu imunitate. Nu-mi dau seama dacă aceasta se datora sau nu afumării frecvente a casei cu sulf, dar foarte puțini dintre colegii mei servitori se îmbolnăviră. Alte case, la fel de norocoase, își atribuiră imunitatea vreunei relicve creștine sau unui farmec păgân sau unui anumit leac specific în care credeau, ca de pildă laptele prins, sau sucul de lămâie, or prunele murate.

Cam pe vremea în care mortalitatea începu să scadă ușor, o șoptă ocoli palatul: „Maiestatea-sa Sacră, împăratul însuși, este bolnav. S-a crezut întâi că este o simplă răceală, dar azi a apărut o tumoare la încheietura picioarelor. Este în prostrație adâncă și nu poate fi convins nici să mănânce. Doctorii sunt de părere că nu are șanse să supraviețuiască.”

Apoi veni zvonul nesăbuit, care se împrăștie repede în tot imperiul: „A murit”. Chiar în această vreme îngrozitoare – căci acum aproape toate diocesele erau atinse – oamenii găsiră resurse sufletești ca să-i mulțumească lui Dumnezeu că cei răi

erau răpuși la fel cu cei buni. Și se rugară ca următorul împărat să fie mai bun față de supușii săi și mai credincios cuvântului său. Când zvonul ajunsese la Belizarie, el se afla la Carchemish chiar în ajunul armistițiului de cinci zile. Ofițerii veniră în corpore la el și-l întrebă:

— De la cine primești acum ordinele, Ilustre Belizarie?

El răspunse imediat, nedorind să pară evaziv sau echivoc:

— Să aleagă Senatul! Dar eu voi vota pentru Justin, nepotul decedatului împărat, ruda cea mai apropiată și de rangul cel mai înalt din toată familia imperială. (Nu era vorba de Justin, fiul lui Germanos, ci de un altul, fiul surorii lui Justinian, Vigilantia.)

Ei spuseră:

— Dar, Ilustre, jurământul de supunere, solicitat tuturor ofițerilor, a fost prestat atât față de Justinian, ca împărat, cât și față de Teodora, ca împărăteasă.

Belizarie răspunse:

— Se poate. Întâmplător, eu am prestat jurământ în forma veche, numai față de Justinian. Este neconstituțional ca o femeie să devină împărăteasă, ca un drept al ei. Deși consider că Luminăția Ei este o administratoare extrem de capabilă și de energică, nu sunt de acord ca o regulă veche de o mie de ani să fie încălcată de dragul Ei. Chiar și numai pentru acest singur motiv: goții și armenii și maurii și multe alte neamuri din imperiu nu vor consimți niciodată să fie cârmuiți de o femeie și câtă vreme ar fi ea în viață, ei ar rămâne permanent rebeli.

Boutzes încuviință, adăugând:

— În ce mă privește, chiar dacă situația nu ar fi aceasta, aș refuza să dau ascultare Teodorei care, (acum pot vorbi fără să fiu neloial, căci împăratul a murit) nu este cu nimic mai puțin monstruoasă decât fusese el, ci chiar mai feroce și mai vicleană.

Toți ceilalți gândeau la fel, fără să se exprime însă atât de liber.

Apoi veni știrea că, până la urmă, Justinian nu murise. Deși avea acum șaiszeci de ani (socotit a fi momentul cel mai primejdios din viață), își revenise din comă, îndeajuns pentru a recunoaște pe Teodora și pe Narses. Mai mult decât atât, tumoarea de la încheietura picioarelor, după ce se umflase până la proporții considerabile, începu să supureze ușor – semn că era pe cale de a se tămădui. Tumoarea se sparse, el se putu

ridica și se restabili destul de bine; numai vorbirea rămase afectată de o ușoară paralizie a limbii.

În timpul stării de prostrație, fantoma lui vie, emițând o lumină verzui-violetă, fusese văzută lunecând pe coridoarele palatului și trecând cu ușurință prin uși și pereți, câteodată chiar afară și înăuntru, prin ferestre, cu picioarele înainte, într-un fel înspăimântător, scoțând străjile și servitorii din minți. În două sau trei împrejurări, fantoma fusese auzită vorbind. În toate cazurile, se povesti că vorbele fuseseră următoarele: „O, dulce Beelzebut, salvator al monarhilor! Nu mă lua încă, Beelzebut – prea și-ar lua Îngerul avânt.” Unii dădură acestor cuvinte o interpretare, alții alta; dar câțiva dintre noi înțeleseserăm că Îngerul este Belizarie, ale cărui aripi Justinian le păstrase cu atâta gelozie, mereu tăiate.

Dar acum Belizarie nu mai avea un singur dușman imperial, ci doi. Căci o versiune răstălmăcită a celor spuse generalilor săi la Carchemish fu neîntârziat raportată Teodorei de către Ioan Epicurianul și Petru, dușmanii săi tainici; cei doi acționau astfel pentru a anula efectul oricărui eventual raport despre propria lor lipsă de căldură întru apărarea cauzei ei, pe care împărăteasa l-ar fi putut primi. Acesta era, deci, motivul pentru care toți generalii fură rechemăți de la Barbalissus la Constantinopol.

La Constantinopol, ciuma începuse să mai slăbească și viața din oraș își relua forma veselă, de odinioară, împărțită pe facțiuni; ancheta judiciară, care începea, fu urmărită cu viu interes. Îndată ce Belizarie și ceilalți generali sosiră, fură informați că sunt arestați. Erau acuzați de înaltă trădare. Belizarie fu scos temporar din funcția de Comandant în Răsărit, comanda predându-se lui Martin.

Belizarie era uimit. Se declară gata să-și înfrunte cu conștiința cea mai senină acuzatorii; căci nu spusese nimic neadevărat sau neloial. Ofițerilor și oamenilor din Regimentul său de casă, care veniseră cu el, le trimise următorul mesaj: „Se pare că am fost calomniat pe nedrept în fața Clementei-sale, împăratul, dar am toată încrederea că voi fi în curând liber. Vă ordon, în numele dragostei pe care mi-o purtați, să vă abțineți de la orice act rebel sau criminal, care ar putea prejudicia anchetarea mea. Dați ascultare ofițerilor împăratului, în toate privințele. Fiți răbdători.”

Judecata se ținu la palat, cu ușile închise; și nu se publică niciun fel de raport despre constatările justiției. Procesul fu judecat de însăși Teodora. Belizarie se apără singur și luând separat interogatoriu lui Ioan Epicureanul și lui Petru, izbuti să-i facă să se contrazică. De asemenea, încercă să convingă Curtea că ei fuseseră ofițeri certăreți, ineficienți, rapaci, neascultători și, pe deasupra, ingrați. Admise că se pronunțase împotriva alegerii Teodorei ca monarh unic; dar fu în stare să prezinte minuta ședinței, scrisă de secretarul său, ca dovadă că observațiile sale fuseseră nevinovate: afirmă că susținuse Constituția Romană și nimic mai mult. Teodora nu-l putu găsi vinovat de trădare. Totuși, era hotărâtă să-i facă pe cât putea de mult rău, pentru că nu o recomandase subordonaților săi ca succesoarea firească a lui Justinian.

Ioan Epicureanul și Petru fură complimentați pentru loialitatea lor față de tron și li se făcură daruri în bani și titluri noi.

Sentința împotriva a doi sau trei dintre generalii infractori, inclusiv Boutzes, fu închisoarea severă, pe o durată nelimitată, după placul Maiestăților lor. Boutzes fu coborât într-o celulă neluminată, unde nu avu pe nimeni cu care să-și împartă mizeria; nici măcar temnicerii nu-i adresau cuvântul: i se aruncau jos, o dată pe zi, bucățele de carne și pâine, asemenea unei fiare sălbatice în țărc. Fu eliberat abia după doi ani și patru luni. Dar atunci era frânt de boală și se obișnuise să umble în patru labe, genunchii și mâinile fiindu-i acoperite cu coji; își pierduse tot părul și cei mai mulți dinți. Mai mult decât atât, reîntoarcerea bruscă la lumina zilei fu un șoc prea puternic pentru ochii săi – niciodată nu mai fu în stare să citească sau să distingă cu limpezime obiectele. În felul acesta, fură răzbunați locuitorii Antiohiei, ai căror bani de răscumpărare Boutzes îi furase de la cetățenii inimoși ai Edesei.

Belizarie, deși fusese achitat de învinuirea de trădare, fu găsit vinovat de „a fi dat crezare și circulație unor zvonuri dăunătoare” (despre moartea lui Justinian), de a fi omis să-l pedepsească pe Boutzes pentru cuvintele sale neloiale – și de a fi permis capturarea orașului Callinicum! Îndepărtarea lui de la comandă fu confirmată și toate proprietățile sale în pământ, bunuri sau bani fură confiscate în favoarea Coroanei.

Belizarie ascultă sentința cu demnitate și nu apelă împotriva ei. Singurul comentariu pe care-l făcu era că, fără fonduri, nu

mai putea continua să echipeze, să plătească și să hrănească Regimentul de casă, care slujise împăratul cu credință, în multe războaie.

Teodora răspunse:

— Figurează ca sclavi ai casei tale, de aceea nu trebuie să le porți de grijă. Sunt și ei confiscați.

La asta el nu răspunse, dar se observă că își strânse pumnii, până ce i s-au albit la încheieturi. Iubea pe oamenii din Regimentul său de casă și abia suporta gândul că îi vor fi luați, ca să-i maltrateze niște generali de teapa obișnuită.

Teodora îl chemă pe Narses și-i zise:

— Sclavii fostului Comandant al Armatelor din Răsărit, acest Belizarie, trebuie împărțiți între generalii și coloneii de la palat, tu însuși având prima alegere. Dacă mai rămân unii pe care niciun general de la palat nu are mijloace să-i țină, pune-i pe secretarii de stat să-i tragă la sorți.

Așa că Belizarie avu durerea să vadă pe mulți dintre bărbații cutezători, pe care îi desăvârșise în meșteșugul războiului, devenind ușieri și slugi la niște eunuci parfumați.

Belizarie nu pierdu numai jumătatea de escadron care se întoarse cu el la Constantinopol, ci întreg Regimentul de casă, rechemat acum. Le trimise oamenilor încă o dată vorbă, în taină: „Răbdare, camarazi, vă implor! În curând toate se vor orândui. Bucurați-vă de concediul din oraș, continuați instrucția, precum v-am învățat, nu exprimați milă pentru mine, înghițiți toate insultele. Răbdare!” Îi dădură ascultare, deși n-ar fi vrut.

Gloata din oraș, care, se știe, este la fel de incapabilă de o judecată sănătoasă pe cât este de inconstantă în porniri, vădi o bucurie ascunsă când află de sentința rostită împotriva lui Belizarie. În vinării se auziră vorbe ca acestea: „Fiți siguri, împăratul și împărăteasa s-au condamnat în sfârșit la pieire din cauza nerecunoștinței lor. Belizarie al nostru nu va accepta o asemenea nedreptate. Este un om prea viteaz și prea demn, pentru a fi tratat astfel. Așteptați: în curând veți auzi despre o răscoală neașteptată a Regimentului de casă și despre asasinate sângeroase în Sacrele Apartamente ale palatului.”

Așteptară cu nerăbdare mereu crescândă. Nu se petrecu nimic. Murmură, dezgustați de faptul că idolul lor de odinioară, gloriosul lor erou, Belizarie, se supunea dușmăniei și ingraturii suveranilor săi cu o răbdare pe care o apreciau ca

fiind tot atât de abjectă ca aceea a călugărilor penitenți. (Aceștia stau pe vine, în celulele lor, asemenea unor broaște râioase, în timp ce flagelatorul de serviciu în săptămâna respectivă își face turul cu biciul său de sârmă și le brăzdează spinarea, până ce se redeschid vechile cicatrice.) Când cetățenii se îngrămădiră pentru prima oară în jurul său în stradă, cu exclamații de milă și revoltă, îi respinse cu mânie, strigând:

— Domnilor, tăceți, aceasta-i o chestiune între împărat și mine. Lăsați-mă, vă rog, și vedeți-vă de treburile!

Avea o suită mică, de patru sau cinci ofițeri tineri, care se țineau de el din simplă loialitate, deși fuseseră preveniți de Narses că în felul acesta cad sub bănuielile imperiale și pierd orice șansă de înaintare în grad. Ceilalți asociați ai săi evitau cu grijă să-l salute – deși, dacă ar fi înălțat steagul revoltei, cei mai mulți s-ar fi raliat fără întârziere. Își căută o locuință ieftină, aproape de Piața Taurului, într-o casă lipită de sălile de petrecere. Acesta este un grup de săli, clădite în jurul unei fântâni, pe care familiile care nu au decât case modeste le pot închiria pentru nunți și festivități funerare și alte asemenea împrejurări. Trăind aici, depindea de aceiași ofițeri tineri până și în privința celor necesare vieții cotidiene. De n-ar fi fost ei, ar fi trebuit să solicite un tichet de lemn și să recurgă la alocația pentru săraci. Teodora nu-i luase numai întreaga avere din oraș: trimise și la Edessa, unde Belizarie depusese o sumă mare pentru a acoperi diverse cheltuieli de război, și și-o însuși și pe aceasta.

Se ducea în fiecare zi la palat, ca să-și salute împăratul, precum ar fi făcut-o în mod obișnuit. Justinian încercă prin zeflema și batjocură să-l întărească ca să-l stârneasca la rebeliune; căci răbdarea omului îl exaspera. Într-o dimineață, refuză să-l vadă pe Belizarie, pretextând treburi urgente și-i porunci să aștepte până seara în fața porților palatului. Belizarie se supuse, stând toată ziua în fața porților, fără hrană, expus curiozității publicului. Gloata, scârbită de ceea ce considera a fi o atitudine mizerabilă, de sclav, aruncă în el cu fructe putrede și cu gunoi, așa încât straietele sale de patrician se pătară de-a binelea. Nu scoase o vorbă, nici măcar nu se aplecă pentru a evita proiectilele. Dar procedă aspru cu un tânăr nerușinat, care veni, strecurându-se de-a lungul zidului, ca să-l tragă de barbă. Îl apucă de pantaloni și-l aruncă la mare distanță; se zice că

acest tânăr suferi leziuni de pe urma cărora rămase mulți ani invalid.

În amurg fu, în sfârșit, admis în palat și solicită permisiunea de a prezenta împăratului o cerere. Justinian consimți să asculte cererea sperând că l-a determinat, totuși, pe Belizarie la o manifestare de indignare fățișă. Fu dezamăgit: tot ce ceru Belizarie era o togă nouă, ca să se poată prezenta decent îmbrăcat la următoarea audiență.

Justinian răspunse tăios:

— Nu avem bani ca să te îmbrăcăm, Ilustre Belizarie, Dacă nu-ți poți îngădui să te îmbraci cum se cuvine, mai bine îți tăiem numele de pe lista patricienilor; în felul acesta vei fi scutit de toate obligațiunile protocolare.

Belizarie se plecă adânc și răspunse:

— În orice calitate sau rang mi se îngăduie să slujesc Maiestății-tale, se poate conta pe mine – îmi voi îndeplini datoria cu credință.

Numele său fu șters de pe listă și multe luni de atunci încolo nu se mai întoarse la palat.

În tot acest răstimp stăpâna mea se bucura, bineînțeles, de prietenia Teodorei și, departe de a fi privată de vreuna dintre proprietățile ei, fu îmbogățită prin atribuirea multora dintre bunurile lui Belizarie, inclusiv marea lui moșie de la Rufiniana. Se prefăcea a fi mult mai indiferentă față de nenorocirile bărbatului ei decât, știu bine, era de fapt. În ce mă privește, de câte ori puteam evita, nu pomeneam de Belizarie; și ori de câte ori aducea ea vorba, aveam grijă ca atitudinea mea să nu mă angajeze în niciun fel. Dar îmi fierbea sângele când îl vedeam pe Teodosie grozăvindur-se pe seama lui Belizarie. Devenise în zilele acelea om mare la palat și circula urmat de o suită de patru sute de traci din Regimentul de casă, pe care i-i dăruise împărăteasa. Avea mereu consfătuiri tainice cu Teodora, fiind numit maestru al distracțiilor din palat.

Despre istoria intimă a celor ce s-au petrecut după acestea, circulă multe versiuni – unele plauzibile, altele ridicole, niciuna autentică. În orice caz, esențial este că Teodosie muri de dizenterie, în ziua Sfântului Ștefan, care este cea următoare zilei de Crăciun; și istoria nu a scos niciodată la lumină dacă a fost un simplu accident, sau dacă a fost otrăvit la ospățul de Crăciun,

și dacă da, atunci de cine anume. Acei puțini care avură prilejul să-i examineze cadavrul, înclinau spre părerea că fusese otrăvit.

Pot afirma însă cu toată certitudinea că de moartea lui nu poate fi învinuit nici Belizarie, nici vreun prieten al lui Fotius. Nu este însă dincolo de limitele a ceea ce se poate presupune, ca vreun servitor al stăpânei mele Antonina să fi crezut că în felul acesta vine în întâmpinarea dorințelor ei. Nu am cum să discut acest subiect. Inutil să vă spun că niciodată nu a căzut vreo bănuială asupra lui Eugeniu.

La moartea lui Teodosie sentimentele stăpânei mele păreau amestecate. În ultima vreme, atitudinea ei se schimbase față de dânsul, și încă în mod foarte brusc. Ajunsesse să creadă – pe drept sau pe nedrept – că favoritul ei, utilizând aceeași artă de curtezan pe care o folosisese și față de dânsa, devenise amantul Teodorei. Este cert că Teodosie o trata în perioada aceasta cu o indiferență care trebuie să o fi mâhnit foarte mult, deși ea a făcut tot ce i-a stat în putință ca să-și ascundă suferința.

Teodora trecu cu ușurință peste moartea lui Teodosie; nici măcar nu se interesă de cauzele ei. Dar stăpânei mele îi vădi nealterată compătimire pentru pierderea suferită și se părea că nu are habar de gelozia crâncenă nutrită de Antonina. Unii ziceau că această nepăsare era abordată de Teodora cu intenția de a-l lipsi pe Justinian de satisfacția pe care o simțea de pe urma durerii ei; căci tot aceștia afirmau că împăratul însuși pusese la cale asasinarea lui Teodosie, fiind gelos din cauza mulțumirii pe care acesta o dădea soției sale, și că, de fapt, ea fusese foarte îndurerată de moartea lui. Dar toate acestea sunt absurdități.

Acum, stăpâna mea căzu pradă unei adânci melancolii; insomnia și lipsa poftei de mâncare o slăbiră atât de mult, încât părea a avea zece ani peste vârsta ei reală – avea atunci patruzeci și doi de ani.

Într-o zi, când m-am dus în iatacul ei, Antonina își ridică privirea și ochii ei erau roșii de plâns. Deși o văzusem adeseori ursuză, agitată, mânioasă, deznădăjduită, de când fusese fată n-o mai văzusem plângând.

I-am zis cu blândețe:

— Stăpână, am fost primul tău sclav și ți-am rămas credincios o viață întreagă. Îți sunt mai presus de toate devotat și aş muri de dragul tău, precum știi bine. Lasă-mă să-ți împart jalea,

împărtășindu-mi cauza ei. O, Doamnă Antonina, mi se strânge inima când te văd plângând.

Lacrimile izbucniră din nou; dar nu-mi răspunse.

Apoi am întrebat-o:

— Stăpână, scumpă stăpână, oare ești îndoliată după Teodosie?

Începu să strige:

— Nu, Eugeniu, credinciosul meu prieten, nu! Pe Hera și pe Afrodita, nu! Nu la Teodosie mă gândesc – ci la soțul meu, Belizarie. Trebuie să mă destăinuiesc ție din nou, ca odinioară, pe vremea în care trăiam la club, altminteri tăcerea mă mistuie. O, dragă Eugeniu, aș da tot ce am, numai să nu-mi fi aruncat vreodată privirea asupra prefăcutului de Teodosie. Adevărata mea iubire a fost dintotdeauna Belizarie – și, ca o smintită, l-am nenorocit de-a binelea. Acum nu mai există nicio posibilitate ca să dreg greșeala.

Am plâns cu ea.

— Neîntârziat trebuie pusă la cale împăcarea! am strigat impulsiv.

Dar ea îmi răspunse că nici mândria lui Belizarie, nici a ei nu îngăduiau o împăcare. Mai mult decât atât, Teodora nu l-a iertat nicidecum pe Belizarie și împăratul îl ura mai intens decât pe orice altă făptură omenească.

După un scurt răgaz de cugetare, i-am spus:

— Cred că înțeleg totul și pot găsi o cale de ieșire.

— Nu există cale de ieșire, Eugeniu.

Eu am continuat totuși, curajos:

— Stăpână, cred că dacă m-aș duce la Belizarie și i-aș spune – ceea ce, cred, nu i-a fost împărtășit niciodată – că Fotius a mărturisit sub tortură că te-a calomniat; și dacă i-aș jura că tu și cu Teodosie nu ați fost niciodată amănți; și dacă i-aș spune, în continuare, că jurămintele tale față de Ioan de Capadocia au fost făcute – și oare nu este adevărat? – din ordinul împărătesei și că i-ai cerut iertare lui Dumnezeu pentru acest păcat și pentru toate blasfemiile pe care le-ai comis – oare nu ai face atâta lucru pentru a-l împăca pe Belizarie, dragă stăpână? – și că tu ai mult mai multe pricini pentru a te considera jignită de el, decât el de tine...

— O, înțeleptule Eugeniu, du-te cu binecuvântarea mea. Da, îi voi cere iertare lui Dumnezeu – fără îndoială că nu voi lăsa ca un

asemenea fleac să-mi stea în cale. Spune-i tot ce mi-ai înșirat adineaori; și apoi, dacă uită de mândria și de mânia lui, îl poți asigura că niciodată nu am iubit pe altcineva și că nu voi avea odihnă până nu i se va reda libertatea și onoarea – și că atunci nu ne vom mai despărți niciodată.

— Ai să faci apel la împărăteasă?

— Da. Am să-i amintesc de serviciile pe care i le-am adus de curând, în cazul lui Ioan de Capadocia, cât și de vechea noastră prietenie, precum și de prietenia ce a existat între tatăl ei, maestrul urșilor, și tatăl meu, conducătorul de care...

Dar eu i-am răspuns:

— Dragă stăpână, mai am o propunere de făcut. Cred că sunt în situația de a pune la cale nimicirea definitivă a lui Ioan de Capadocia. Dacă reușesc și meritul îți revine, împărăteasa îți va acorda, fără îndoială, tot ce-i soliciți.

— Cum? Întrebă ea grăbită. Cum ai s-o pui la cale?

I-am răspuns:

— Azi după amiază am intrat în vorbă, într-o vinărie, cu un tânăr sărac din Cyzicus, care moare de o boală mistuitoare și nu mai are mult de trăit. El și întreaga lui familie, bunici bătrâni și nevastă cu trei copii mici, au fost izgoniți din casă, din ordinul episcopului de Cyzicus. A venit singur, pe jos, la Constantinopol și astăzi a făcut apel la palat ca să i se facă dreptate și să i se dea ajutor; dar funcționarii l-au izgonit, deoarece episcopul e bine văzut la Curte. I-am arătat simpatie și i-am oferit un ban de argint, dându-i întâlnire sub statuia elefantului lui Severus, mâine la prânz. Nu i-am dezvăluit cum mă cheamă, nici pe stăpânul meu, și în vinăria respectivă nu sunt cunoscut.

— Ei bine?

— Dă-mi cinci sute de monezi de aur, stăpână, și cred că atâta va ajunge pentru a-l nimici pe Ioan de Capadocia.

— Nu înțeleg.

— Dă-mi banii și încredințează-mi misiunea.

— Dacă reușești, Eugeniu, îți dau cincizeci de mii și libertatea.

— Ce altceva înseamnă banii, decât bunăstarea trupească, pe care și așa o am? Ce altceva este „libertatea” decât să te bucuri de prețuire, ceea ce am și dobândit? Nu, stăpână, răsplata care mă va satisface va fi că tu și Domnul meu Belizarie și împărăteasa, tustrei, veți scăpa de un vechi dușman, că moartea tatălui tău Damocles, fostul meu stăpân, va fi

răzbunată, și că eu voi fi cel ce a mijlocit împăcarea dintre împărăteasă și Domnul meu Belizarie.

În seara aceea m-am dus să-l caut pe Belizarie, în locuința lui sărăcăcioasă. Deși era slăbit de o criză de malarie, se ridică de pe canapea ca să-mi ureze bun venit. Cu un zâmbet care ascundea profunzimea sentimentelor sale, mă întrebă:

— Și nu te temi să mă vizitezi, Eugeniu, vechiul meu prieten?

I-am răspuns:

— Nu, Ilustre Domn. Cu mesajul pe care-l aduc, aș fi riscat să trec chiar și printr-un incendiu sau printr-o tabără de huni bulgari.

Deveni puțin nerăbdător:

— Nu mi te adresa cu titluri care mi s-au luat. Care este mesajul?

I-am relatat, vorbind în numele meu, tot ce căzusem de acord cu stăpâna mea să-i spun. Mă ascultă cu mare atenție, exclamând un „Ah!” când îi spusei că nevastă-sa i-a cerut iertare lui Dumnezeu. Apoi i-am arătat documentele de stat în care erau consemnate mărturisirile lui Fotius – mituisem copistul ajutorului de arhivar, cu prețul salariului său pe o zi, pentru a le obține. Belizarie le citi repede și apoi le mai citi o dată cu mare atenție și până la urmă se lovi în piept și zise:

— Pentru gelozia mea furioasă și pentru credulitatea de care am dat dovadă, merit tot ce am suferit. Dar, din păcate, Eugeniu, acum e prea târziu. Stăpâna ta nu mă va ierta niciodată pentru felul în care m-am purtat cu ea la Daras, nici dacă i-aș cere fără rezerve iertare.

L-am îndemnat să aibă toate nădejdlile: toate se vor aranja. Apoi i-am repetat mesajul stăpânei mele, pe care la început nu a vrut să-l creadă. Îmi spuse:

— Dacă stăpâna ta, Antonina, va voi într-adevăr să mai dea vreo ascultare cuvintelor mele, spune-i că eu și numai eu am greșit – dar numai dragostea mea nemăsurată față de dânsa m-a împins la asemenea nebunie.

În noaptea aceea, Belizarie și stăpâna mea se întâlniră în taină la locuința lui. Nimeni, afară de mine, nu avea cunoștință de întâlnire. Amândoi mă îmbrățișară, mă sărutară pe obraji și-mi spuseră că-mi datorează viața lor.

În ziua următoare l-am întâlnit pe tânărul din Cyzicus, sub statuia elefantului. L-am tras deoparte, într-un loc discret și i-am spus:

— Aici, în sacul acesta, sunt cinci sute de monezi de aur. Acestea vor asigura bunul trai al familiei tale pe tot restul vieții. Dar pentru a le câștiga, trebuie să comiți o faptă disperată.

Mă întrebă:

— Ce anume, binefăcătorule?

— Trebuie să-l ucizi pe episcopul de Cyzicus. Este dușmanul stăpânului meu, iar aurul acesta este al stăpânului meu.

— Cuvintele tale mă înspăimântă, strigă el.

— De ce, când oricum ai numai puține luni de trăit și când prin fapta aceasta răzbuni dintr-o singură lovitură și nedreptatea pe care ai suferit-o și asiguri și situația familiei tale nevoiașе?

Mă întrebă:

— Cine este stăpânul tău?

I-am răspuns:

— Nu șovăiesc să-ți spun. Este Ioan de Capadocia, care acum e preot la catedrala din Cyzicus.

Am reușit să-l conving că vorbesc serios în privința aurului; când i-am dat zece monezi ca arvună, se angajă să comită crima și plecă vesel.

Curând sosită de la Cyzicus știrile așteptate. Tânărul își îndeplinise obligațiile. Așteptă în fața porticului catedralei, după liturghie, și când episcopul apăru, împlântă în el un pumnal lung. Fu arestat și amenințat cu schingiuirea pe roată, dacă nu dezvăluie motivele faptei sale, care constituia un sacrilegiu. Precum mă așteptasem, evită să pomenească nedreptățile suferite de el, spunându-le ofițerilor că fusese plătit să săvârșească fapta, printr-un dar constând din zece monezi de aur, de către Ioan de Capadocia. Dușmănia lui Ioan de Capadocia față de episcop era notorie. Fu arestat și judecat în localitate, găsit vinovat de complicitate la asasinat și condamnat la moarte. Datorită intervenției stăpânei mele la Teodora, viața tânărului fu cruțată și mai târziu i-am trimis restul de patru sute nouăzeci de monezi. Nu știu cât a mai trăit după aceea.

Și viața lui Ioan de Capadocia fu cruțată de către Justinian, sub motivul că vinovăția lui era insuficient dovedită. Totuși, fu dezbrăcat de sutană, biciuit și silit să-și mărturisească păcatele din trecut: deși nu voia să recunoască asasinatul, restul

relatărilor sale era atât de dezgustător, încât ar fi putut fi spânzurat pentru ele de zece ori. Toate bunurile sale fură confiscate în favoarea Coroanei și fu imbarcat, gol pușcă, pe o navă comercială ce pleca spre Egipt (dar, din caritate, cineva îi împrumută o pătură aspră): oriunde nava atingea uscatul, era silit să debarce și să cerșească pe chei pâine și gologani. În felul acesta răzbunarea fu, în sfârșit, dusă la capăt; căci Teodora și stăpâna mea făcuseră legământ să-l aducă pe Ioan la goliciune și cerșetorie, nu să-l omoare prin violență. Sufletul lui Damocles, conducătorul de care, răposatul meu stăpân, dobândi pace pe malurile Styxului.

Stăpâna mea se putea înfățișa acum la Teodora și să-i ceară să-l reprimească pe Belizarie în favoruri, spunându-i că ea însăși intenționează să-l ierte și să trăiască din nou cu el. Devotamentul ei față de Teodora fusese încă o dată dovedit și Belizarie nu va întreprinde nimic, în viitor, ce-ar putea stârni supărarea împărătesei – de asta putea fi sigură.

Teodora nu respinse cererea. Trimise lui Belizarie un curier imperial, cu o scrisoare care suna astfel: „Îți dai singur seama, om bun ce ești, cât rău le-ai făcut suveranilor tăi. Dar cum îi sunt foarte îndatorată soției tale pentru serviciile ce mi-a adus, la cererea ei am șters din dosare toate acuzațiile împotriva ta și ți-am acordat mărinimoasa noastră iertare. În viitor nu trebuie deci să te temi în privința securității și prosperității tale; dar pe viitor nu-ți vom judeca purtarea numai după acțiunile tale în raport cu noi, ci și după atitudinea ta față de persoana ei.”

În felul acesta Belizarie fu reprimat în favoruri, deoarece până și Justinian considera că mândria lui fusese până acum îndeajuns de umilită; și i se restituî jumătate din tezaurul său și tot pământul și casele. Justinian reținu restul tezaurului, care se ridica la un sfert de milion de monezi de aur, spunând că nu-i cuviincios din partea unui supus să posede atâta avere, când vistieria imperială are o atât de arzătoare nevoie de bani.

Ca un omagiu adus prieteniei strânse dintre familia stăpânei mele Antonina și propria ei familie, Teodora hotărî acum ca Ioannina, copilul stăpânei mele de la Belizarie, să fie logodită cu cea mai apropiată rudă a ei, Anastasie „Picioare-Lungi”, fiul lui Sittas, generalul, și al surorii ei Anastasia. Planul Teodorei era ca după moartea lui Justinian și a ei, diadema să treacă asupra

acestui tânăr; căsătoria i-ar întări în mare măsură poziția în oraș. Așa că logodna se înfăptui.

S-ar putea să pară ciudat că, de la nașterea ei încoace, adică scurtă vreme înainte de expediția lui Belizarie la Cartagina, nu m-am mai referit în niciun fel de Ioannina. Adevărul este că fata nu trăise în apropierea nici unuia dintre părinții ei. Stăpâna mea Antonina nu luase copilul după ea în războaie, ci o pusese sub tutela Teodorei, care ajunsese să o considere ca pe propria ei fiică. Ioannina rămânea cu Teodora, în Sacrele Apartamente ale palatului, chiar când se întâmpla ca părinții ei să se afle în oraș. Stăpâna mea era mulțumită că lucrurile se petreceau astfel; sentimentele ei materne se îndreptau în primul rând spre Marta, soția lui Hildiger – care, din nefericire, căzu victimă ciumei. Dar pe Belizarie înstrăinarea de copila lui îl întrista. Îi trimitea adeseori scrisori și daruri de peste mări, reamintindu-i, dragăstos, că are un tată. Dar ori de câte ori se întâlneau, în răgazurile întâmplătoare dintre războaie, se aflau mereu în umbra tronului; și Ioannina era încurcată de pornirile lui afectuoase. Cu Antonina, copilul se simțea mai în largul său, de parcă ar fi fost în compania unei mătuși, deschisă la fire, la curent cu toate cele.

Vestea acestei logodne consacră în public împăcarea dintre Teodora și stăpâna mea pe de o parte și Belizarie pe de altă parte. Teodora reuși chiar să-l convingă pe împărat să fie de față la ceremonia schimbării darurilor, în casa lui Belizarie; și prezența lui părea de bun augur pentru revenirea prosperității în treburile casei. Belizarie și stăpâna mea erau escortați de o rămășiță a Regimentului de casă – patru sute de traci, care la moartea lui Teodosie trecuseră în posesia stăpânei mele; și care acum fură redați fostului lor stăpân. Dar camarazii lor, în număr de șase mii cinci sute, încă nu-i fură restituiți.

Rechemarea lui Belizarie din Răsărit pricinuisese un dezastru. Justinian ordonă o invazie a Armeniei persane și reîntări armatele de frontieră până ce numărul lor ajunsese la aproape de treizeci de mii; dar comanda o împărți între nu mai puțin de cincisprezece generali. Fiecare general prefera și urmărirea un plan de campanie propriu; la Dubis, pe râul Araxes, forțele lor, lipsite de orice unitate, fură zdrobite de o armată persană de numai patru mii de oameni; fugiră spre casă, în goană, părăsindu-și prada, stindardele și armele. Mai mulți dintre

generalii aceștia își continuară fuga până ce caii li se prăbușiră, deși pe o rază de treizeci de mile nu se afla picior de inamic. Apoi, Doamna noastră Ciuma se vădi a fi un aliat neașteptat, răspândindu-se brusc pe teritoriul persan – pe care până acuma îl cruțase, ucigând fiecare al treilea om de pe domeniile Marelui Rege; altminteri ar fi venit vremuri grele peste imperiul roman. Căci, din treizeci de mii de oameni, zece mii fuseseră uciși la Dubis și zece mii făcuți prizonieri, împreună cu tot convoiul de luptă al armatei, încărcat cu bagaje și pradă.

Când Belizarie se prezintă voluntar ca să se ducă iarăși în Răsărit și să regrupeze pe supraviețuitori, Justinian îi refuză cu aroganță cererea. Nu-i oferă explicația reală – că nu dorește ca Belizarie să reușească încă o dată acolo unde alții eșuaseră și în felul acesta să pară indispensabil; dar zise, cu zâmbetul său nesuferit, că Doamna Antonina va trebui pe viitor să-și însoțească soțul în campanii, ca o garanție pentru loialitatea lui și că „Doamna Antonina, fără îndoială, nu ar avea nicio plăcere să întreprindă o vizită pe granița persană, având în vedere experiența nefericită cu prilejul vizitei ei anterioare”.

Apoi continuă prin a spune că dacă Belizarie este chiar atât de ahtiat să se întoarcă pe câmpul de bătălie, se poate întoarce în Italia, ca să ducă la bun sfârșit misiunea pe care a neglijat să o încheie.

— A fost prea puțin înțelept și nu fără de rezerve loial, Ilustre Belizarie, să revii la noi, la Constantinopol, înainte de a fi strivit ultimele scântei ale rebeliunii goților; de atunci încoace au mocnit fără contenire și, până la urmă, au izbucnit într-un foc amenințător.

Belizarie îi răspunse, răbdător ca-ntotdeauna:

— Maiestate, dați-mi îndărăt resturile Regimentului meu de casă și voi face tot ce-mi stă în putință.

Justinian rânji:

— Pentru vreo nouă trădare, presupun? Nu, nu, generale, sunt un iepure prea bătrân și cu prea multă experiență, ca să mă las momit cu asemenea frunză de lăptucă. Afară de asta, trupele care odinioară fuseseră ale tale au fost de curând luate de la ofițerii mei de la palat și, precum știi, duse pe granița persană – unde nu ne putem lipsi de ele. Dar de ce discuți cu noi, tu care până de curând mai erai un cerșetor? Îți vom da permisiunea să recrutezi trupe noi, oriunde vei găsi de cuviință, pe domeniile

noastre; dar cum reizbucnirea războiului din Italia este, evident, un rod ai neglijenței tale, îți cerem să finanțezi singur expediția. Noi nu avem bani, iar tu tot mai dispui de o mare avere. Dacă primești această însărcinare, îți vom acorda o mare onoare: te vom face Comite al Grajdurilor Imperiale. Măine să ne comunicii ce-ai hotărât.

Apoi îl concedie.

Belizarie acceptă condițiile – căci disprețuia orice târguială. Peste foarte puțin se imbarcă, cu destinația Italia; era însoțit de stăpâna mea Antonina – pe care, la rândul meu, o însoțeam eu – și de cei patru sute de traci. Noul său titlu o amuză copios pe stăpâna mea. Obişnuia să-i spună cam așa: „Bietul meu soț. Ai fost făcut Comite al Grajdurilor lui Augias, dar ți-e interzis să le cureți!” (Eroului Hercules i se ceruse, în chip de a cincea muncă, să curețe grajdurile lui Augias într-o singură zi; și o înfăptui, deviind printr-însele râurile Alpheus și Peneus.)

Cam pe vremea aceasta fu ucis în Africa Solomon, într-o bătălie pe care o angajă împotriva unei armate de mauri ce întreprindea o incursiune. Fusese unul dintre cei mai capabili guvernatori, deși mult stingherit de numărul insuficient de trupe. Romanii africani regretaseră de mult zilele fericite ale domniei vandalilor, când maurii erau siliți să stea în fortărețele de pe dealurile lor și perceptorii din Constantinopol încă nu începuseră să înfulece totul, până și pământul. După moartea lui Solomon, maurii masacrară, incendiară și nimiciră fără milă și fără teamă de represalii. Cu cât sărăcea dioceza, cu atât impozitele împovărau mai greu avuția care mai exista, căci impunerea efectuată în anul de consulat al lui Belizarie nu fusese niciodată modificată. Apoi venise ciuma. În acei ani de dezastru universal, pieriră din rândurile populației cinci milioane de oameni; apoi nenumărate ogoare rămânând nedestelenite și neirigate le năpădi deșertul. Cred că această țară rodnică nu-și va mai reveni niciodată din nenorocirile ce s-au abătut asupra ei – cel puțin câtă vreme va rămâne în imperiu.

CAPITOLUL XXI

EXIL ÎN ITALIA

Urmează acum relatarea a cinci ani de campanii, fără îndoială cele mai ingrate din câte a întreprins vreodată un general de oarecare faimă. Dezamăgirea plictisește, nu numai când este trăită, dar și când este repovestită. De aceea voi fi scurt și voi însemna din toți anii aceștia numai cât este strict necesar ca să dovedesc că nici în decursul acestei ultime campanii în vest, Belizarie nu și-a pierdut nimic din curajul, resursele și vigoarea lui, că virtuțile i-au rămas neîntinate de cei treizeci de ani de campanii aproape neîntrerupte și că a făcut în Italia tot ce se putea aștepta de la el, și chiar mai mult.

Ne vom aduce aminte: coroana gotică trecuse asupra unui prinț tânăr, pe nume Teudel, care, la început, nu avusese sub comanda lui mai mult de o mie de lăncieri și stăpânise un singur oraș de oarecare tărie: Pavia. Dar, de la Teodoric înapoi, Teudel era primul suveran capabil, ajuns la domnie peste goți. Datorită firii certărețe și inactivității celor unsprezece generali imperiali care-l înfruntau, fu în stare să sporească numărul trupelor sale la cinci mii și să organizeze o armată bine echipată. În același an în care Belizarie s-a certat la Daras cu stăpâna mea, Ioan Sângerosul, Bessas și ceilalți primiseră instrucțiuni de la Justinian „să zdrobească ultimele rămășițe ale goților”; dar împăratul nu era dispus să încredințeze vreunui comandă supremă. Porni ră campania cu douăsprezece mii de oameni, inclusiv garnizoana de la Sisauranum, care tocmai sosise din Răsărit, fiind capturată de Belizarie. În primul rând, din pricina neînțelegerilor iscate de împărțirea prăzii pe care se așteptau să o câștige, fură învinși, prea puțin glorios, de către Teudel la Faenza; mii și mii de oameni fură uciși sau prinși și – rușine unică! – abandonară absolut toate stindardele de regiment, deși generalii scăpară, fiecare fugind pe unde apucă. Numai escadronul persan luptă curajos și din această cauză suferi pierderi mai mari decât oricare altă unitate. Apoi fiecare dintre cei unsprezece generali conduse la adăpostul altei cetăți ceea ce supraviețuise din propria lui unitate, așa încât toată Italia se întindea, neapărată, în fața armatei lui Teudel.

Ioan Sângerosul porni din nou împotriva lui, primind întăriri de la Ravena. Deși se afla în inferioritate numerică, Teudel

împrăștiat armata lui Ioan într-o bătălie ce avu loc aproape de Florența și nu numai că-i pricinui pierderi grele, în morți și răniți, dar convinse și pe mulți dintre oamenii săi să dezerteze în rândurile armatei goților. Alexandru („Foarfecele”) redusese armatele din Italia la o stare dintre cele mai jalnice, furându-le solda și rațiile. De când e lumea, niciun soldat nu poate lupta vreme îndelungată fără soldă sau hrană potrivită, afară de cazul în care-și apără propriul său cămin sau se află sub comanda unei căpetenii curajoase. Pe deasupra, când între ofițeri stăruie neînțelegerea, ceea ce se întâmpla aici, soldații de rând o simt repede și-și pierd încrederea. Cei ce dezertară la Teudel erau oameni dornici de a se pune sub protecția unui rege care se dovedea a fi om de cuvânt – un conducător curajos, activ, generos, care nu-și împărțea cu rivali comanda.

În primăvara următoare, aceeași primăvară în care Belizarie fusese trimis împotriva regelui Khosrou în Siria, Teudel, lăsându-i pe generalii imperiali pitiți în fortărețele lor din nord-estul Italiei, porni în jos, spre sudul rămas aproape fără nicio apărare. Îl invadează cu ușurință, ocupând fortărețele Benevento, unde distruse întăriturile, și Cumae, unde găsi mari comori, și peste puțin începu să asedieze Neapole.

În numele tuturor generalilor, Ioan Sângerosul îi scrise de la Ravena lui Justinian, cerând întăriri. Cu o promptitudine neașteptată, Justinian trimise un senator, Maximinus, cu o flotă mare și cu toate trupele care puteau fi adunate din centrele de instrucție și din orașele de garnizoană din Răsărit. Maximinus fu investit cu autoritatea de Comandant al Armatei din Italia. Era un laș, fără nicio experiență în materie de războaie. Își petrecea cea mai mare parte a timpului în rugăciuni și posturi. Justinian detesta să încredințeze mari armate unor generali cu experiență, temându-se să nu devină rebeli. Părea să fie sub impresia că victoriile se cuceresc în genunchi, nu în șa.

Expediția se isprăvi dezastruos, precum era de așteptat. Întâi, Maximinus zăbovi luni de zile în Grecia, trimițând înainte pe unul din generalii săi cu un număr de nave pline de provizii, dar cu forțe inadecvate, pentru a ajuta orașul Neapole. Cavaleria lui Teudel surprinse această flotă mică pe când echipajele se aflau debarcate, fără nicio măsură de apărare, la Salerno, ca să ia apă și să-și mai desțepenească picioarele; o captură aproape în întregime. Atunci Maximinus navigă personal până la Siracusa,

în Sicilia, de unde trimise restul armatei sale, cu corăbiile rămase, spre a mai încerca o dată să ajute orașul Neapole. Dar asta se petrecu prea târziu, în noiembrie, când călătoriile pe mare devin nesigure. Un vânt puternic, din nord-vest, surprinse expediția aproape de Neapole, făcând navele să eșueze la țarm și anume chiar pe țărmul unde regele Teudel își stabilise tabăra, cu goții săi. Dintre soldații care izbutiseră să scape de furia valurilor, goții nemiloși aruncară multe sute îndărăt, în mare, căci nu doreau să se împovăreze cu prizonieri. Dar generalul roman care comanda expediția fu cruțat. Cu un ștreang de gât, îl siliră să-i sfătuiască pe napolitani să capituleze, deoarece acum nu se mai puteau aștepta la niciun fel de ajutor și erau strâmtorați de foame. Teudel se angajă să le cruțe viața.

Neapole se predă. Când Teudel văzu cât de vlăguți erau cetățenii, se purtă cu o omenie și o înțelegere remarcabile pentru un barbar. Avu grijă ca oamenii să nu-și încarce dintr-odată burta și astfel să se prăpădească - redându-le vigoarea printr-o mărire treptată și cumpănită a rațiilor. Nu se răzbună pe ei, ba chiar îngădui garnizoanei să părăsească orașul cu onoruri de război, asigurându-i animale de povară cu care să ajungă la Roma. Mai mult, ca să dea un exemplu propriilor săi oameni și să încurajeze populația băștinașă, execută un soldat got pentru violarea unei fete italiene și acordă acesteia, ca zestre, toate bunurile soldatului. Dar rase până la pământ întăriturile orașului Neapole, așa încât chiar de-ar fi fost recucerit, orașul să nu mai poată servi niciodată ca bază de operațiuni împotriva goților.

Regele Teudel ar fi pornit acum să ocupe Roma - a cărei garnizoană era comandată de Ioan Sângerosul - deoarece cetățenii simpatizau cu cauza goților și se pregăteau să-l întâmpine cu „bun venit”. Dar atunci se răspândi ciuma în Italia și străzile Romei erau pline de cadavre neîngropate. Teudel se grăbi să se retragă din apropierea infecției. Trimise o parte a armatei să asedieze Otranto, în timp ce cu restul asedie Osimo și Tivoli. Tivoli căzu în mâinile sale datorită unui act de trădare; comunicațiile dintre Roma și Toscana - regiunea pe care se întemeia aprovizionarea Romei - fură astfel întrerupte. Forțele imperiale degenerară tot mai mult, în vreme ce forțele lui Teudel progresau continuu. Solda trupelor imperiale, care era acoperită în mod obișnuit din impozitele Italiei, nu mai putea fi asigurată deoarece goții dețineau acum aproape toate regiunile

rurale; și aptitudinile combative ale trupelor depindeau în mare măsură de soldă.

Aceasta era starea lucrurilor când Belizarie ne duse în Italia. Întreprinse întâi un marș de recrutare prin Tracia, cu cei patru sute de cuirasieri ai săi. De foarte mulți ani, era pentru prima oară când vizita Cermenul, localitatea sa de baștină, sau Adrianopolul, unde-și începuse cariera militară. Compatrioții săi îi pregătiră o primire excepțională. În fiecare oraș în care ajunsese, îl așteptă o recepție civică: marșul deveni aproape o procesiune regală. Cei patru sute de oameni, toți traci, eroi ai campaniilor contra goților, vandalilor și persanilor, erau atât de arătoși și aveau o înfățișare atât de marțială în cămășile lor de zale și cu coifurile cu pene albe, își călăreau caii roibi atât de bine și vorbeau cu atâta admirație și dragoste de Belizarie, încât nu mai puțin de patru mii de recruți se înrolară sub stindardul său – dintre care o mie cinci sute chiar din Adrianopol. În Tracia i se spunea „Norocosul Belizarie”, nu numai pentru că el însuși nu fusese niciodată rănit, dar și pentru că din Regimentul său de casă, care se bătuse în atâtea bătălii glorioase, căzuseră foarte puțini oameni – cel puțin câta vreme serviseră sub comanda lui directă – și foarte mulți dintre ei făcuseră avere. Belizarie sperase să facă rost de arme și armuri pentru recruții săi, chiar aici, asemenea obiecte fiind produse la atelierul imperial de armament din Adrianopol; dar îi fură refuzate, chiar contra plății în aur. De asemenea, în cursul recentei lor incursiuni, hunii bulgari luaseră aproape toți caii din Tracia, cu excepția hergheliilor imperiale, care fuseseră adăpostite din vreme după zidurile orașului Salonic; așa că nu reuși nici măcar să-și încalece recruții. Fără arme, fără armuri, fără cai – când și altminteri, ca să formezi dintr-un recrut crud un cuirasier eficient se cere o muncă de doi ani și mai bine, chiar dacă este obișnuit dinainte cu caii.

Din Tracia ne imbarcarăm și ocolirăm coasta Greciei, ajungând la Spalato, unde ne reaprovizionarăm; aici se găsiră pentru recruți arme, dar nu se găsiră armuri. De la Spalato, Belizarie îl trimise, pentru despresurarea orașului Otranto, pe același Valentin care comandase miliția romană pe Câmpul lui Nero în timpul apărării Romei: avea două mii de oameni, în cea mai mare parte neinstruiți, și provizii de grâne pentru un an. Valentin izbuti să despresoare Otranto tocmai la vreme: din

cauza foametei, garnizoana se hotărâse să se predea peste patru zile goșilor. Belizarie nu putea încerca o debarcare în vecinătatea Romei, deoarece, grație corăbiilor de război capturate, inamicul controla toată coasta de apus. Ne duse la Ravena, trecând prin Pola.

La Ravena îi îndemnă pe goșii rezidenți să-și convingă rudele care luptau sub regele Teudel să-și reînnoiască legământul față de împărat. Dar nici măcar numele lui Belizarie nu mai era în stare să atragă măcar un singur om. Ca să asigure cel puțin securitatea acestei regiuni, trimise spre nord, în Emilia, o sută dintre oamenii instruiți ai Regimentului de casă și două sute dintre recruții cei mai promițători, pentru care găsisse la Ravena cai și armuri, și două mii de infanteriști iliri. Bologna, capitala, se supuse, dar provizii se găsiră puține. Afară de asta, ilirii nu-și primiseră solda de optsprezece luni și erau dezamăgiți, pentru că în absența lor li se îngăduise hunilor bulgari să întreprindă un raid prin Iliria și să le târască în prizonierat nevestele și copiii. Anunțară, pe neașteptate, că se duc acasă; ceea ce chiar și făcură, lăsându-i pe cei patru sute de oameni din Regimentul de casă să se descurce singuri. (Justinian se mânie pe acești iliri, dar după aceea îi iertă.) Așa că toată Emilia fu cedată inamicului, cu excepția fortăreței de la Piacenza. Singura consecință fericită a acestei expediții fu că oamenii din Regimentul de casă, comandați de un oarecare Turimut – un trac și acesta – izbutiră să-și taie cale de întoarcere până la Ravena și să aducă două sute de cai și trei sute de armuri, aparținând goșilor uciși de ei în ambuscade.

Apoi Belizarie îl trimise pe Turimut la Osimo – localitate asediată de regele Teudel – cu o mie de oameni: nu se putea lipsi de mai mulți. Turimut izbuti să se strecoare în oraș prin liniile goșilor, fără a suferi pierderi; dar curând, după ce făcu o ieșire curajoasă, își dădu seama că cei o mie de oameni ai săi nu constituie un adversar pentru armata goșilor, care se umflase la treizeci de mii, datorită dezertărilor din trupele imperiale. Nu se putea sprijini, în scopuri militare, nici pe restul garnizoanei. Se consultă cu comandantul, care căzu de acord că prezența în continuare a forței lui Turimut va fi mai degrabă o povară decât un ajutor, însemnând pur și simplu mai multe guri de hrănit; așa că Turimut plecă în cursul nopții. Un dezertor preveni goșii asupra planurilor sale și aceștia îl ambuscară, la patru mile

distanță de oraș. Pierdu două sute de oameni și toate animalele de povară; restul scăpă și ajunsese până la Rimini.

Teudel distruse întăriturile tuturor orașelor care i se supuseră. Belizarie, având nevoie de o bază mai convenabilă decât Ravena, se hotărî să reîntărească Pesaro, un port din Umbria așezat între Rimini și Osimo, deoarece aici, în valea râului, existau pășuni bune care îi erau de folos. Zidurile de la Pesaro fuseseră pe jumătate demolate și porțile îndepărtate; dar cu inventivitatea lui obișnuită, trimise agenți care măsurară amplasamentul porților, și la Ravena se confecționară porți noi, de stejar, întărite cu fier forjat, potrivite exact pe măsura înălțimii și lățimii. Turimut le transportă pe apă până la Pesaro și le potrivî la locul lor; și puse orășenii la lucru, în grabă mare, ca să înalțe zidurile. Avea cu el trei mii de oameni, aproape toți recruți traci. Până ce Teudel sosi cu armata în fața orașului, venind de la Osimo, zidurile erau destul de înalte pentru a putea fi apărate. Belizarie își instruisese intens recruții în tragerea cu arcul, așa că își făcură prezența simțită de-a binelea. Teudel se retrase, derutat.

Belizarie îi scrisese lui Justinian, în termenii următori:

„Prea Puternice împărat,

Am sosit în Italia fără cai și armuri – căci acestea nu se puteau obține în Tracia – și fără bani, afară de ceea ce aveam în punga mea particulară, pentru plata recruților de curând încorporați în Tracia. Aceștia sunt puțin numeroși, încă neinstruiți, înarmați slab și nu au cai. Trupele regulate ale Maiestății-tale și miliția pe care le-am găsit aici nu constituie pentru dușman un pericol, nici în privința numărului, nici a curajului. Regele Teudel stăpânește toată Italia – cu excepția câtorva orașe pe care, cu forțele pe care le am la dispoziție, nu am cum să le despresor – și, în consecință, impozitele imperiale nu pot fi strânse. Fapt este că până și față de trupele staționate la Ravena, Maiestatea-ta are o atât de mare restanță de soldă, încât sunt complet incapabil să le conving să lupte. Mai mult de jumătate au și dezertat la inamic.

Dacă prezența mea în Italia ar fi suficientă pentru a duce războiul la un sfârșit victorios, toate ar fi bune: căci mi-am anunțat sosirea, cu toate mijloacele care-mi sunt la îndemână.

Dar Maiestatea-ta să țină seama că un general fără trupe este asemenea unui cap retezat de la ceafă. Cu respect propun ca oamenii din Regimentul meu de casă, pe care i-ai trimis pe granița persană, să fie rechemăți și trimiși aici imediat; și, împreună cu ei, o mare unitate de herulieni sau de alți huni, dacă Maiestatea-ta va acoperi cheltuielile pricinuite de angajarea lor, printr-o sumă substanțială. Dacă cererea mea nu poate fi satisfăcută, puțin sau nimic nu va putea fi înfăptuit de slujitorul loial și supus al Maiestății-tale.

*Belizarie, Comite al Grajdurilor Imperiale
În prezent Comandant al Armatelor din Italia”*

Ioan Sângerosul, predând lui Bessas comanda Romei, se angajă să înmâneze această scrisoare lui Justinian la Constantinopol și să-l îndemne să remedieze situația disperată în care ne aflăm. Ioan porni la drum la sfârșitul anului Domnului 545. Între timp, Belizarie rămase la Ravena, instruindu-și recruții, folosind pentru exercițiile de cavalerie puținii cai pe care îi avea la dispoziție, prin rotație. Oamenii deveniră îndemânatici cu arcurile, lăncile, sulitele, săbiile, fie călare, fie pe jos – îi puse să călărească chiar și pe cai de lemn, asemenea unor copii.

Osimo se predă lui Teudel din cauza foamei, apoi urmară Fermo și Ascoli care se află de asemenea în Picenum. Apoi Spoleto și Assisi, în Toscana. Numai Perugia rezistă, deși Teudel puse la cale asasinarea lui Ciprian, generalul comandant ai garnizoanei.

Ioan Sângerosul nu predă împăratului scrisoarea, vorbindu-i despre situație numai în termeni vagi. Era plictisit de războaiele italiene și nu dorea să fie trimis îndărăt din confortul și comoditatea Constantinopolului, unde fusese bine primit, în lipsa de confort și în necazurile campaniei. Se închină în întregime scopului pe care și-l propusese – de a încheia o căsătorie distinsă; de fapt, deveni chiar soțul fiicei lui Germanos, sora tânărului Justin, o strănepoată a împăratului. (Procedând astfel, deveni dușman al împărătesei Teodora, care considera gestul său ca un act de mare trufie, aproape ca o declarație că, în cazul morții lui Justinian, se consideră candidat la tron.)

Neprimind răspuns, Belizarie mai scrise o dată, repetând exact scrisoarea anterioară, cu singura deosebire că mai dădea

știri despre ultimele succese ale lui Teudel. Raportă că Roma, care era apărată de Bessas cu trei mii de oameni, era amenințată de foame – întrucât flota lui Teudel, având ca bază insulele Lipare, intercepta corăbiile cu grâne care veneau din Sicilia – și deci nu mai putea rezista multe luni de aici încolo. Piacenza, ultima fortăreață din nord rămasă loială față de romani, se și predase, de foame. Mai adăugă (îndemnat de stăpâna mea) că, deoarece Grațioasa-sa Maiestate pare a nu fi alarmată de starea lucrurilor din Italia, astfel cum fusese relatată în scrisoarea încredințată lui Ioan, sau, în orice caz nu se simțea în stare să o remedieze, el, Belizarie, se consideră liber să se retragă cu soția lui și cu garda sa de corp la Durazzo, pe malul celălalt al Mării Adriatice. Acolo clima este mai puțin moleșitoare decât la Ravena și comunicațiile cu Constantinopolul – în caz că împăratul ar binevoi să-i trimită alte instrucțiuni – sunt mai lesnicioase. Strănepotul împăratului, Justin, va rămâne la comandă la Ravena.

Scrisoarea era cu desăvârșire respectuoasă și potrivită ca formă, dar Justinian simți că ea cuprinde un reproș mascat; ceea ce îl determină să nu întreprindă nimic în această chestiune, îndeosebi după ce Ioan Sângerosul negă că i s-ar fi încredințat vreo scrisoare. Totuși, stăpâna mea trimisese concomitent cu această ultimă scrisoare o epistolă către Teodora, în care îi spusese că Justinian trebuie să se hotărască dacă vrea să păstreze suveranitatea asupra Italiei și, în acest caz, să-și plătească armatele de aici și să trimită întăriri; în caz contrar, trebuie să renunțe la pretențiile asupra ei. Teodora îl convinse în cele din urmă pe Justinian să retragă anumite trupe de pe granița persană, unde primejdia unei invazii părea înlăturată odată cu răspândirea ciumei, și să-l trimită pe Narses în Crimeea, pentru a năimi o puternică forță de huni herulieni care să însoțească expediția în Italia. Dar până ce aceste întăriri, comandate de Ioan Sângerosul, sosiră la Durazzo, se făcu toamnă târzie; între timp, situația la Roma se înrăutățea mereu. Tot ce-și putuse îngădui Belizarie fusese trimiterea de-a curmezișul Italiei a o mie de oameni, dintre care jumătate erau din Regimentul de casă, pentru întărirea garnizoanei slabe din Portul Romei – era esențial ca stăpânirea acestuia să fie în continuare menținută dacă Roma urma să fie despresurată de flota imperială. Valentin, care comanda aceste trupe, primi instrucțiuni să evite

orice bătălie care i-ar pricinui pierderi grele. Îi ocoli pe goți și ajunse nevătămat la destinație.

Papa Vigiliu, același care-i urmasa lui Silveriu după demitere, primise de curând porunca de a se duce de la Roma în Sicilia și de a aștepta acolo până ce va fi chemat la Constantinopol. Justinian (care dorea să fie pomenit de istorie ca „cel Mare” și pentru talentele teologice, nu numai pentru celelalte calități și isprăvi ale sale) lucra la un tratat pentru care dorea să obțină aprobarea papei Vigiliu. Îi venise o idee frumoasă în doctrina raporturilor dintre prima persoană și a doua din Trinitate, și credea că este recomandabil să o discute cu papa, înainte de a continua elaborarea operei. Tratatul ținea un compromis între cei ce credeau în natura unică a Fiului și cei ce credeau că El a avut două naturi. În felul acesta, un număr mare de eretici ar fi revenit în comunitatea ortodoxă. Vă scutesc de amănuntele discuției. Papa Vigiliu nu putea lua în serios doctrina teologică a împăratului, care era confuză și contradictorie; dar nici nu-și putea îngădui să-l jignească. Îl preocupa mult mai mult un raport alarmant care-l ajunse din urmă, despre starea lucrurilor la Roma: un oboroc de grâu se vindea cu cinci monezi de aur și un bou cu cincizeci, iar cei săraci începuseră să mănânce urzici și iarbă, ca și în timpul asediului anterior. Fiind un om generos și un creștin cinstit, în ciuda faptului că ajunsese la funcție cumpărând voturile, își aduse aminte de îndemnul de trei ori repetat de Isus către Apostolul Petru: „Hrănește oile mele”; angajă pe socoteala lui o mică flotă alcătuită din nave de transportat grâu, și o trimise apoi în Portul Romei cu provizii pentru populația Urbei.

Papa trimise flota sub conducerea unui episcop care, evitând printr-un amplu ocol escadra de blocadă a goților ce-și avea baza în insulele Lipare, aduse corăbiile nevătămate în port; și fu ușurat când, la sosire, zări stindardul imperial fluturând în continuare pe turn și ostașii garnizoanei vânturându-și agitat pelerinele de pe metereze. Din păcate interpretează greșit semnalul, care nu era încurajator, ci constituia un avertisment. Abia fură corăbiile bine legate de chei, cu ajutorul docherilor, când răsună un răcnet barbar și două escadroane de goți ai lui Teudel țâșniră dintr-un ascunziș, de după un antrepozit. Puseră mâna pe corăbii și uciseră toți oamenii de pe bord, exceptându-l doar pe episcop, pe care-l duseră, prizonier, la Teudel. S-a

Întâmplat așa pentru că Valentin, cu o zi sau două mai înainte, neținând seama de ordinele lui Belizarie, condusesse pe cei o mie de oameni într-o ieșire împotriva goților; retragerea îi fusese tăiată, iar el însuși, laolaltă cu aproape toți oamenii de sub comanda sa, omorât. Asediatorii zăriseră de pe un deal flota episcopului, iar resturile garnizoanei erau prea slabe pentru a-i împiedica pe goți să pregătească în port această ambuscadă, care reuși din plin. Episcopul prins (s-a întâmplat ca numele său să fie tot Valentin) fu interogat îndeaproape de regele Teudel, care spera să obțină de la el informații militare de preț. Dar episcopul eludă întrebările lui Teudel, ca un bun roman ce se afla, chiar și când îl amenință cu tortura. Teudel își pierdu răbdarea cu el și porunci să i se taie ambele mâini. Ne cuprinse o mare milă față de acest om bun.

La Roma se produsese multe sinucideri din cauza foametei. Veteranul Bessas, pe care neglijența lui Justinian față de situația din Italia îl acrise, se preocupa îndeosebi de propria lui îmbogățire, pe seama cetățenilor. Din ordinul său, niciun cetățean de rând nu putea părăsi Urbea, privilegiul acesta putând fi obținut numai prin plata a cinci mii de monezi de aur; unui patrician i se cereau o sută de mii. Majoritatea patricienilor considerau prețul exorbitant și preferau să rămână locului, cu toate dezavantajele. Singurele rezerve de grâu se aflau în silozurile militare. Bessas vindea câte puțin din acestea, la prețuri din ce în ce mai mari, amestecându-l totodată din ce în ce mai mult cu tărâțe – ceea ce însemna că de fapt jefuia și propriii săi cai. Când banii de aur se isprăviră, acceptă ca mijloc de plată și farfurii și căni vechi de argint, obiecte moștenite din familie – dar socotindu-le numai greutatea în argint, nu valoarea intrinsecă de piese antice. Cred că avea intenția de a capitula în curând, cu condiția ca lui și soldaților săi – care se îmbogățiseră, de asemenea, vânzându-și o parte din rație – să li se îngăduie să iasă cu onoruri de război și să-și păstreze averea personală.

Într-o dimineață, gloata din Urbe veni urlând la porțile Palatului Pincian unde se afla cartierul general al lui Bessas. Trebuie să fi fost un spectacol îngrozitor – fețele lor supte, decolorate și burțile umflate de vânt; căci căinii, câinii, măgarii, pisicile, șobolanii și șoarecii fuseseră consumați, până la ultimul. Din tot ce era comestibil nu mai rămăseseră decât urzicile – dacă nu cumva mâncau în taină bălegar de cal sau carne de

copii asasinați. Străjile încercară să izgonească aceste fapte nenorocite, dar când le loviră, căzură și nu se mai putură ridica de slăbiciune, zăcând locului și zbătându-se, ca niște viespi sau muște cu aripile smulse. Cererea lor suna astfel: „Pentru numele lui Dumnezeu, fă unul din următoarele trei lucruri: sau hrănește-ne, sau lasă-ne să părăsim Urbea fără a plăti, sau curmă suferința noastră, ucigându-ne.” Bessas răspunse: „Nu vă pot hrăni, neavând grâu decât exact cât îmi ajunge pentru oamenii mei; nici să vă ucid, căci asta ar însemna asasinat; nici să vă las să părăsiți Urbea, deoarece mă tem că goții s-ar folosi de deschiderea porților, ca să intre cu forța. Curaj! Belizarie va sosi în curând, cu hrană suficientă pentru toată lumea.”

Totuși, reduse treptat suma cerută pentru plecare, cu excepția patricienilor – până ce ea ajunse chiar și la îndemâna pungilor mai modeste. Curând Urbea era aproape complet goală. Cei mai mulți dintre fugari muriră pe drum, de epuizare totală; mulți fură uciși de goți, ale căror forțe sporiseră până la șazeci de mii de oameni; câțiva scăpară spre sud. Dar Roma continua să reziste, ca și garnizoana din portul Romei; și Belizarie pornea într-adevăr în ajutorul lor, de la Durazzo, din Dalmația, întăririle sosind tocmai atunci.

Ioan Sângerosul voia ca toată armata, care număra acum douăzeci de mii de oameni, să treacă marea îngustă spre Brindisi și să mășăluiască, într-un singur corp, de-a curmezișul Italiei, spre Roma. Dar Belizarie arată că, în cazul în care nu ar întâmpina nicio rezistență serioasă, marșul asupra Romei le-ar lua patruzeci de zile în vreme ce a parcurge drumul pe mare, cu galerele, ar cere numai cinci zile dacă vânturile ar fi favorabile. Întrucât Roma suferea de foamete, fiecare zi era prețioasă. Noile unități ale Regimentului de casă nu erau nicidecum alcătuite din soldați lipsiți de valoare combativă; și la Durazzo izbutise să cumpere armuri și cai pentru jumătate din ei. Îi imbarcă în galerele cele mai rapide și-i ordonă lui Ioan Sângerosul să-l urmeze cât putea de repede.

În tot acest răstimp, stăpâna mea se purta cu cea mai mare gingășie și considerație față de Belizarie și încrederea lor reciprocă fu în multe zile rele un reazim pentru ei; și nu se mai auzi niciun cuvânt îndoielnic pe seama vieții particulare a stăpânei mele. Față de mine erau extrem de atenți și-mi încredințară multe secrete importante.

Belizarie și stăpâna mea, pe care eu, bineînțeles o însoțeam, se imbarcă pe nava-amiral; priveam această nouă campanie cu oarecare neîncredere dar, odată imbarcați, eram nerăbdători să ajungem cât mai repede iarăși în Italia. Un vânt violent, din sud-est, ne sili să căutăm adăpost în portul de la Otranto. Soldații goți care continuau să asedieze orașul, nedându-și seama că prezența noastră era întâmplătoare, se retraseră de teamă la Brindisi, la două zile distanță spre nord. Vântul se schimbă a doua zi și ridicarăm din nou pânzele, luând direcția sud și trecând prin strâmtoarea Messina; goții se felicitară că pericolul trecuse.

Șase zile mai târziu ajunserăm în Portul Romei, care continua să reziste; dar până la sosirea lui Ioan Sângerosul nu se putea întreprinde nimic, forțele noastre fiind atât de reduse. Așteptarăm mai multe zile dar, neprimind nicio știre, traserăm concluzia că flota lui fusese scufundată sau risipită de furtuna pe care noi înșine o întâlnisem. În sfârșit, o corabie comercială aduse de la Ioan vestea că el își reluase planul inițial, de a mărșălui de-a curmezișul Italiei. Obținuse chiar un oarecare succes: își trecuse trupele peste mare la Otranto, nebăgat în seamă de goți și, după ce captură o mare herghelie de cai de rezervă, surprinse inamicul la Brindisi, îi invadă tabăra, ucigând mulți oameni. Înainta acum în direcția nord-vest, spre Roma.

Belizarie strigă:

— Oare niciodată, niciun general de sub comanda mea n-o să-mi dea ascultare? Mă tem că până ce sosește Ioan, Roma o să cadă.

Dar strecură în Urbe un mesaj către Bessas, rugându-l să mai reziste puțin.

Regele Teudel nu subestima curajul și inventivitatea lui Belizarie. Știa că acesta va face tot ce-i stă în putință ca să ducă provizii în sus, pe Tibru, în bărci; de aceea hotărî să-i blocheze această cale. Într-un punct în care râul se îngustează, cam la trei mile mai jos de Roma, clădi două turnuri puternice de lemn, pe fiecare mal câte unul, le legă cu un stăvilar din scânduri groase și postă în ele cei mai buni oameni din toată armata lui. Pe Wittig nu l-ar fi ajutat niciodată mintea să născocască un plan atât de ingenios.

Belizarie nu deznădăjdui din pricina stăvilarului lui Teudel și a turnurilor. Trimise la fața locului pe doi dintre cei mai de

Încredere oameni din gărzile sale; trebuiau să pretindă că sunt dezertori și să măsoare turnurile din ochi. Acești oameni discutară cu sentinelele de la turnul de pe malul drept; și, pretinzând că nu sunt mulțumiți de ofertele goților, făcură imediat cale întoarsă. Acum când cunoștea dimensiunile, Belizarie construi un turn cu douăzeci de picioare mai înalt decât ale lui Teudel și-l instalează pe două șleपुरi de transportat pietriș, legate între ele. Deasupra, pe doi scripeți proeminenți, agăță o șalupă. De asemenea, puse să se ridice, pe două sute de galere, palisade de șase picioare înălțime, cu ambrazuri destul de largi pentru ca arcașii să poată trage prin ele. Pe aceste galere îmbarcă trupele sale cele mai bune și le încarcă cu grâu, cârnați, carne uscată, ulei, brânză, smochine și alte alimente.

De la Ioan Sângerosul veni un nou mesaj, adus de un preot travestit în țăran. Ioan se ostenea să spună, întâi, că populația băștinașă l-a primit cu entuziasm pe tot drumul de la Brindisi încoace; dar că, din păcate, Teudel instalase o garnizoană la Capua, barându-i astfel drumul spre Roma. Capua era de necucerit și Belizarie subliniase de atâtea ori că nu se înaintează niciodată dincolo de o fortăreață puternică. De aceea se întorsese și acum vâna bandele de goți care prădau în Lucania.

Belizarie află de la acest preot că garnizoana din Capua era alcătuită doar dintr-o jumătate de escadron de lăncieri. Își dădu seama că Ioan Sângerosul, nepăsător față de destinul Romei – și dorind să se răzbune pe Bessas, care nu vădise niciun fel de simpatie față de dânsul când fusese asediat, cu câțiva ani mai înainte, la Rimini – prefera misiunea facilă de a jefui regiuni neocupate. Dacă Roma urma să fie despresurată, acțiunea trebuia deci îndeplinită numai cu resursele lui Belizarie, oricare ar fi șansele.

Încredință unui armean, numit Isaac, comanda Portului Romei; rămânea și stăpâna mea aici, ca să-l sfătuiască și să-l ajute. Pe fiecare mal al râului fu postată o jumătate de escadron de cavalerie, cu infanteria de susținere necesară, având ordinul de a rezista, până la ultimul om, în cazul în care portul ar fi atacat. Belizarie luă personal comanda flotei de galere cu palisade. Îi trimise lui Bessas un mesaj: „Așteaptă-te la sosirea mea, pe râu, mâine după-amiază devreme. Am mijloacele necesare pentru a sparge stăvilarul. Aștept de la tine să

întreprinzi un raid neașteptat împotriva taberei goților, imediat după amiază, în chip de diversiune. Aduc pe navele mele provizii suficiente”.

Ziua următoare era șase decembrie, sărbătoarea episcopului Nicolae, sfântul patron al copiilor. Sfântul Nicolae era foarte venerat de Justinian, care clădise în cinstea lui o biserică la Constantinopol. Am impresia că se relatează mai multe miracole înfăptuite de el, decât de orice alt sfânt din calendar; abia se născuse, că s-a și ridicat în sus și a îngânat mulțumiri Atotputernicului Dumnezeu pentru darul existenței și, prunc fiind, respectase cu strictețe posturile canonice de miercuri și vineri, abținându-se în zilele acestea de a suga de la pieptul maică-si, loana – spre marea ei tulburare și marea ei uimire. Datorită unor cauze nelămurite, Sfântul Nicolae devenise moștenitorul lui Poseidon, zeul mărilor ale cărui temple fuseseră aproape fără excepție reînchinat lui; după cum Fecioara Maria este moștenitoarea zeiței Venus și după cum moștenitorul Câinelui Cerber este Apostolul Petru (Isus însuși fiind moștenitorul lui Orfeu, care îmblânzea cu melodiile sale fermecătoare orice sălbăticiune). Fiecare sfânt recunoscut de Biserică are caracterul și virtuțile sale deosebite; Nicolae a ajuns să devină expresia plastică a simplității infantile. De data aceasta, soldații traci, fiind de credință ortodoxă, considerau ziua ca fiind de un deosebit de bun augur, deoarece se știa despre Nicolae că la celebrul Conciliu de la Niceea fusese covârșit de sentimentele sale religioase fierbinți și procedase aspru cu confratele său cleric Arius, întemeietorul ereziei ariene (la care aderă goții), arzându-i o palmă zdravănă peste ureche.

Deci în zorii zilei Sfântului Nicolae, Belizarie era gata să-și înceapă călătoria în susul râului, cu vâsle și pânze. Două mii de ostași din Regimentul său de casă, și anume cei pentru care nu avea cai, țineau pasul pe ambele maluri ale râului, iar ultimul escadron de cavalerie de care mai dispunea acționa ca unitate de protecție. Stăpâna mea îl îmbrățișă și-i dori succes și victorie, iar el porni la drum. Noi, cei care rămâneam locului, așteptam pe metereze, apăsăți de griji și temeri.

Înspre amiază veni un mesager călare, cu vești glorioase. Flota lui Belizarie întâlnește întâi o plasă de lanțuri, fixată de-a curmezișul râului, ceva mai jos de stăvilar – chiar lanțul pe care îl folosisese el pentru a ocroti morile de apă, în timpul apărării

Urbei – dar infanteria, cu o salvă de săgeți și cu un asalt, risipi străjile postate la cele două capete; desprinsе opreliștea și porni mai departe. Turnul cel înalt, plutitor, cu șalupa suspendată de vârf, fusese tras amonte cu ajutorul unor animale de povară care înaintau pe poteca de remorcare. Apoi, în vreme ce arcașii de pe galere și infanteria de pe maluri îi atacau violent pe goții din turnurile gemene de pe țărm, acest turn plutitor fu adus în poziție împotriva turnului de pe uscat, și anume împotriva celui de pe țărmul pe care se întindea poteca de remorcare. Acum se văzu care sunt intențiile lui Belizarie. Șalupa fu coborâtă de pe scripeți, cu o bufnitură: când căzu printre goții înghesuiți în turn, o duzină de făclii aprinse fură azvârlite într-însa. Ambarcațiunea fusese încărcată cu smoală, ulei, rășină și alte materiale inflamabile, așa că în mai puțin de un minut întreg turnul era în flăcări. Un escadron de goți veni șarjând de-a lungul potecii de remorcare, dar șovăi la văzul turnului în flăcări și la auzul oamenilor care țipau dinlăuntrul masei de foc. Infanteria noastră îi respinse, în dezordine. Belizarie începu să distrugă stăvilarul și era gata să continue înaintarea de îndată ce Bessas își va fi întreprins ieșirea. Două sute de goți arseseră de vii în turn. Garnizoana celui alt turn fugise.

Când Isaac armeanul auzi aceste vești, începu să țipe de bucurie, precum făcurăm cu toții, noi, cei aflați în port. Se hotărî să-și asigure partea sa de glorie, printr-un atac asupra unei tabere a goților apărată de o baricadă, care se afla la o jumătate de milă distanță, păzind Ostia. Adunând o sută de călăreți, țâșni din fortăreață în delta râului și, plecând, strigă către stăpâna mea Antonina:

— Fortăreața este în siguranță, păzită de tine, Ilustră Doamnă; curând mă întorc cu daruri.

Isaac nu se mai întoarse niciodată. Ocupă tabăra la prima șarjă, împrăstie garnizoana și-l răni de moarte pe comandant. Dar goții își dădură seamă că nu au de-a face cu avangarda unei mari armate, ci numai cu un smintit, însoțit de o sută de aventurieri. Veniră îndărăt, în goană, găsindu-i pe oamenii lui Isaac foarte ocupați cu jefuirea colibelor. Isaac fu doborât și din suta lui de oameni nu se întoarseră teferi la fortificații nici zece. Unul dintre oameni, găsindu-și calea de întoarcere barată, scăpă galopând în sus, înspre capul deltei. Strigă peste râu, către un avanpost pe care îl lăsase acolo Belizarie:

— O, camarazi, Isaac e mort și eu singur am rămas în viață dintre oamenii săi; și sunt rănit în coastă. Veniți și mă luați peste râu, vă rog!

Și cu vorbele acestea, leșină.

În vreme ce el și calul său erau transportați de partea cealaltă pe o plută, unul dintre oamenii de aici galopă în sus, pe poteca de remorcare, ca să-i ducă lui Belizarie, la stăvilar, veștile rele. Ceea ce îi comunică suna astfel:

— Durere, generale! La Portul Romei totul este pierdut. Isaac și întreaga garnizoană au fost omorâți de goți – toți, afară de un singur om, străjerul tău Sisifrid, care a scăpat și a fost cules, rănit, de pe partea cealaltă a râului, la capul deltei.

Belizarie îl cunoștea pe Sisifrid ca pe un soldat curajos, loial, inventiv și, de asemenea, îl cunoștea pe mesager ca pe un om în care se putea încrede, așa că nu avea cum să nu dea crezare știrilor. Prima întrebare pe care o puse, cu un soi de suspin adânc, fu următoarea:

— Și soția mea, Doamna Antonina?

Mesagerul răspunse:

— Nu știu. Cuvintele lui Sisifrid au fost: „Am rămas singurul în viață dintre oamenii lui Isaac”.

Auzind acestea, Belizarie se clătină pe picioare. Din ochii săi țâșniră lacrimi și câțva timp stătu locului, fără grai. Se cruci, bolborosind, zdrobit, o rugăciune. Dar peste puțin redobândi controlul asupra sentimentelor sale: își aduse poate aminte în ce fel a pierdut Geilimer, regele vandalilor, o bătălie decisivă, din pricina jelierii, la timp nepotrivit, a cuiva drag. Se făcuse ora trei și Bessas nu întreprinsese ieșirea scontată, deși nu se putea să nu fi văzut turnul incendiat și să nu fi aflat de distrugerea stăvilarului. Trebuia să angajeze, de unul singur, întreaga armată a goților? Ar fi fost un act temerar până la nebunie. Totuși ar fi făcut-o, cu speranță de ajutor din partea lui Bessas de îndată ce galerele ar fi ajuns aproape de Urbe; dar n-o făcu deoarece, cu portul ocupat, ieșirea lui spre mare era tăiată, căci Ostia era și ea în mâna dușmanului, și a fi bătut ar fi însemnat, în această situație, un dezastru. Singura lui speranță era să se întoarcă neîntârziat la port și să-l recaptureze. Ordonă ca timona galerelor să fie întoarsă în unghi ascuțit și, imbarcând infanteria, își rechemă cavaleria cu sunet de goarne și purcese de zor în

aval. Poate că totuși nu era prea târziu ca să smulgă dușmanului fortăreața și să-și răzbune moarta.

Cum noi, cei din port, îi văzurăm navele revenind, furăm covârșiți de uimire, dar de o uimire mai mică decât a lui când observă sentinelele noastre care continuau să stea la porțile fortăreței. În cugetul său se înfruntară ușurarea și scârba – ușurare că știrea fusese falsă, scârbă că, din credulitate prostească, abandonase o încercare ce începuse atât de bine. Zise cu amărăciune:

— Aceasta este ziua Sfântului Nicolae, când copiii găsesc ascunse în sandale turte dulci și când soldații bătrâni devin nătărăi.

În noaptea aceea îl apucă din nou febra paludică. Nemulțumirea și neliniștea din cugetul său agravară acest atac; se îmbolnăvi, într-adevăr, foarte rău și în curând delira. O striga mereu pe stăpâna mea, nerecunoscând-o nici când se afla alături de patul său. Inima ei era sfâșiată când, în rătăcirile cugetului, Belizarie dezvălui groaza prin care trecuse, crezând că fusese omorâtă.

— Ce-mi mai rămâne? striga el mereu. Antonina este moartă!

Când febra atinse punctul de culme, noi, care îl îngrijeam, furăm nevoiți să chemăm într-ajutor opt dintre străjerii săi cei mai voinici, ca să-l rețină de la vreo faptă necugetată. Ba își închipuia că se luptă cu goții, dincolo de zidurile Romei, ba cu persanii, la Daras. Odată scoase strigătul lui de luptă cu glas teribil și apucă în brațe doi oameni, strângându-i atât de rău încât aproape îi zdrobi; dar deodată căzu, gâfâind.

CAPITOLUL XXII RECHEMARE ȘI IERTARE

Belizarie fu ținut la pat zece zile. În ziua a unsprezecea, regele Teudel cuceri Roma, deschizându-i-se drum într-o noapte, cu toată armata, prin Poarta Asiriană, de către patru soldați isaurieni, trădători. Bessas nu alternase mereu programarea gărzilor, precum făcuse Belizarie, și nici nu schimbase lacătele de la porți; astfel că soldații fură în stare să se înțeleagă cu Teudel, cu câteva zile înainte, fixând o oră exactă. Trădaseră datorită unei nemulțumiri față de căpitanul companiei lor care le reținuse o parte din rația de grâu, cu scopul de a o vinde patricienilor.

Goții regelui Teudel se puseră neîntârziat pe jefuirea marilor case de patricieni, îngăduindu-i lui Bessas și garnizoanei să scape fără nicio opreliște. Teudel se mulțumi cu ceea ce găsi în Palatul Pincian – depozitele lui Bessas, dobândite cu mijloace atât de odioase, care arătau ca o vistierie regală sau ca o comoară a unui amiral de pirați ce avusese multe succese la viața lui. În toată Roma, un oraș care până de curând adăpostise o jumătate de milion de suflete, goții nu găsiră mai mult de cinci sute de cetățeni de rând și patru sute de persoane de sânge patrician – aproape numai femei și copii, deoarece cei mai mulți dintre patricieni plecaseră odată cu garnizoana. Teudel începu să dărâme întăriturile; și jură că, pentru ostilitatea ei ingrată față de binevoitoarea domnie gotică a lui Teodoric și a urmașilor săi, Urbea nu merită altă soartă decât aceea de a fi arsă până în temelii și transformată în pășune de oi.

Belizarie află de această amenințare și-i scrise, din Portul Romei: „Rege Teudel, dacă traduci în faptă amenințarea ta față de Roma, locul de baștină al imperiului, oare numele tău nu va puți în nărilor posterității? Fii sigur că se va spune și se va scrie despre tine: «Ceea ce cincizeci de generații de romani s-au străduit să clădească, adunând cele mai nobile materiale și cei mai buni arhitecți și meșteșugari din toată lumea, un prințisor german, insultând această realizare măreață, a incendiat într-o singură zi, în dușmănie, și încă într-o vreme în care era pustie, din cauza ciumei și a foamei.»”

Teudel reflectă și se reține. Belizarie avusese dreptate când presupusese că, la un rege got, verdictul ipotetic al posterității

va trage mai greu în cumpănă decât propriile sale înclinațiuni firești sau decât sfaturile cele mai practice ale celor mai înțelepți dintre sfetnicii săi. Totuși, Teudel demolă trei mii de fortificații și scoase toate porțile, transformând Roma într-un oraș deschis. Apoi, lăsând în urma sa forțe puternice, postate în vecinătate, ca să ținuiască locului forțele noastre din Portul Romei, porni împotriva lui Ioan Sângerosul care acum se afla la Taranto.

Ioan Sângerosul nu îndrăzni să-l înfrunte pe Teudel, așa că se retrase în grabă la Otranto; datorită acestei acțiuni, Italia de sud, care păruse a fi în mâinile sale, ajunse din nou în mâinile stăpânilor ei goți. Teudel, considerând cucerirea orașului Otranto ca o chestiune de importanță minoră atâta vreme cât Ioan Sângerosul poate fi imobilizat acolo, se hotărî să mășăluiască în susul coastei adriatice, spre Ravena, ai cărei locuitori erau, evident, adversari ai cauzei imperiale; era foarte probabil că-i vor deschide porțile. Deținând Ravena, ar fi fost stăpânul necontestat al Italiei.

Regele Teudel își începuse chiar marșul în susul coastei, când îl ajunseră din urmă știri care-l umplură de uimire și indignare. Belizarie, fidel faimei sale de om care încearcă ceea ce pare imposibil, deținea din nou Roma și era gata să se lupte pentru stăpânirea ei cu toți goții din Italia!

Dar cum, veți putea prea bine întreba, cum putea îndrăzni chiar și Belizarie să apere, cu forțele sale prăpădite și puține, un oraș deschis, în fața unei armate care număra acum, la nevoie, optzeci de mii de oameni?

La această întrebare, răspunsul lui Belizarie ar fi fost următorul; „Trebuie să îndrăznim când e vorba să îndreptăm eșecurile noastre anterioare”.

Îndată ce se înzdrăveni într-atât încât să poată încăleca, Belizarie întreprinse cu o mie de călăreți o recunoaștere a Urbei, plecând din Port noaptea. O găsi complet părăsită (pentru prima oară în istorie, presupun) și întâlni chiar o mică haită de lupi care dădea târcoale pe câmpul lui Marte – și soldații se abținură să tragă în ei. Acești lupi erau considerați a fi un semn bun deoarece, odinioară, vechii romani îi cinsteau ca pe niște animale sacre: Romulus, întemeietorul Romei, supsesse, ca prunc, de la o lupoaică. Belizarie făcu un ocol al zidurilor, inspectând totul cu atenție și la urmă spuse:

— Toate sunt bune, prieteni.

Ceilalți credeau că mai are și acum cugetul tulburat de febră, dar el explică:

— Regele Teudel, fiind un barbar, a renunțat la intenția de distrugere, așa cum m-am așteptat. S-a mulțumit să disloce șirul superior de pietre de pe metereze și să arunce molozul în față, în șanț. Lucrând cu toată vigoarea, putem repara într-un răgaz scurt această pagubă.

Armata goților care avea misiunea de a-l țintui locului, aflând că Belizarie se întoarce la Port, îi așinu calea în patru puncte diferite. De fiecare dată el își împărți forțele în trei: o jumătate de escadron apăra poziția, în vreme ce alte două țâșniră înainte pe ambele flancuri și învăluiră dușmanul, năpădindu-l cu săgeți, până ce goții își abandonară poziția. Pe acest drum îndărăt, Belizarie ucise sau prinse mai mulți goți decât numărau propriile sale forțe, pierzând numai treizeci de oameni; aceasta datorită faptului că escadroanele de goți constau numai în lăncieri cărora nu le dădu prilejul să se apropie, covârșindu-i cu săgețile. Deși număra cincisprezece mii de oameni pe puțin, armata goților nu mai îndrăzni să iasă din tabără; și Belizarie, lăsând în urma lui numai cinci sute de oameni ca să păzească Portul, își putea grupa toate forțele în Roma. Avea cu el cei patru mii de traci ai săi, mai puțin trei sute, și două mii dintre oamenii lui Bessas, care fugiseră la el când căzuse Roma, precum și cinci sute de oameni din trupele regulate, care anterior dezertaseră la Teudel, la Spoleto, și acum fuseseră convinși să revină la legământul lor inițial. De asemenea, se aflau cu el câteva sute de muncitori voinici, adunați din satele dimprejur, în majoritate refugiați din Urbe, și care se oferiră bucuroși să lucreze pentru el dacă erau plătiți cu grâu și carne și puțin vin.

Comitele Belizarie intră în Roma de ziua celor Trei Crai; regele Teudel nu se întoarce până în primele zile ale lui februarie (al acestui nou an al Domnului 547). În aceste douăzeci și cinci de zile se înfăptui un adevărat miracol. Întreg șanțul fu curățat de pământ și moloz și înzestrat cu țărui ascuțiți, tăiați din căpriorii caselor distruse; și pietrele fasonate ale meterezelor fură adunate și așezate la loc, deși fără mortar. Zidurile prezentau inamicului din nou un aspect semeț și în porțiunile reclădite era numai cu câteva picioare mai scunde decât fusese înălțimea lor inițială. Numai că nu existau porți și, din pricina lipsei de fierari

și dulgheri pricepuți, într-un răgaz atât de scurt nici nu se putuse improviza vreuna. Belizarie fu în consecință obligat să recurgă la tactica vechilor spartani: închise portalurile cu porți umane, alcătuite din cei mai buni sulitași, așezați în falangă. Lucrasem cu toții, în schimburi de opt ore: soldați, servitori, civili, inclusiv femeile și copiii – nici unuia dintre noi nu i se îngădui să se eschiveze de la corvoadă. Eu, un eunuc răsfățat, mi-am rupt unghiile bine îngrijite pe pietrele aspre și mi-am obosit umerii durdulii cărând coșuri cu pământ. Belizarie se afla pretutindeni în același timp, asemenea fulgerului într-o furtună.

În prima zi am fost trimis de Belizarie la cuptoarele municipale de var, ca să văd dacă se poate procura varul necesar mortarului, pentru ca cel puțin colțurile zidurilor să poată fi întărite; dar am găsit numai câțiva saci. Prins cu un cui de peretele biroului președintelui, era un document de pergament pe care, deoarece nu mai era valabil, l-am desprins și l-am păstrat ca amintire. Îl copiez aici, ca o curiozitate ce se află. Era numirea oficială a președintelui, întocmită cu câțiva ani în urmă de Teodoric.

„Regele Teodoric, către Distinsul Faustulus, președinte al cuptoarelor de var, salut!

Este într-adevăr o muncă glorioasă să slujești Urbea Romei! Cine poate tăgădui că varul, care este la culoare alb ca zăpada și ușor ca buretele african, aduce servicii în construirea unor edificii magnifice? În măsura în care el însuși este slăbit și înfrânt de sufletul fioros al focului, își împrumută puterea zidăriei masive. Este o piatră ce se topește, un puf care împietrește, o pietricică nisipoasă care (o, miracol!) arde cel mai bine când este udată din belșug cu apă, și fără de care pietrele nu stau locului, nici boabele de petriș nu se leagă între ele.

De aceea te așezăm harnicul nostru Domn Faustulus, mai mare peste arderea varului și peste împărțirea lui după cuviință; ca această substanță să fie la îndemână cât trebuie, atât pentru lucrările publice cât și pentru cele particulare, și ca în felul acesta oamenii să fie îndemnați și încurajați să clădească și să reclădească Urbea noastră iubită. Îndeplinește această misiune cu succes și vei fi înaintat în funcții și mai onorabile!”

Când am citit prima oară aceste cuvinte elegante, n-am știut dacă să râd sau să plâng: păreau atât de nepotrivite cu pustietatea actuală a Urbei și cu latina de tabără, barbară, a soldaților, care alcătuiau acum principala ei populație! În cugetul meu se porni un șuvoi de gânduri despre natura esențialmente rea a războiului, oricât de dreaptă i-ar fi cauza; șuvoi pe care l-am înăbușit neîntârziat, ca fiind monahic-creștinesc și nicidecum mai potrivit cu situația decât documentul însuși. Dar ajunge cu toate aceste vorbe de clacă!

Când regele Teudel ajunsese în raza de vedere a Urbei porni un atac imediat, dinspre nord-est, trimițându-și oamenii în masă împotriva Porților Nomentana, Tiburtină și Praenestină. Cred că se aștepta ca zidurile reclădite să se prăbușească pur și simplu la auzul goarnelor sale de război, cum se zice că se prăbușiseră zidurile Ierichonului la sunetul goarnelor de război ale evreului Iosua. Am fost martor la șarja de cavalerie de la Poarta Tiburtină, unde îndeplineam din nou aceeași funcție pe care o îndeplinisem cu zece ani mai înainte – încărcând o catapultă cu săgeți, în vreme ce stăpâna mea țintea. Zece mii de lăncieri goți erau așezați în formație, chiar dincolo de bătaia armelor noastre, și escadron după escadron șarjă în coloană, cu lăncile coborâte la același nivel, podul care păzea poarta. Parcă s-ar fi încercat să se toarne vin într-o sticlă astupată.

Într-adevăr, puțini dintre goți ajunseră la poartă, peste dealul de morți și de muribunzi, ca să se azvârle acolo în sulițele falăngii, asemenea unui urs indian în țepii unui arici. Pierderile lor înspăimântătoare nu se datorau numai tragerilor noastre intense și exacte, de pe ziduri, cu arcuri, catapulte, scorpioni, măgari sălbatici, ci și țepușelor de fier care împiedicau pătrunderea – un mijloc care nu mai fusese folosit niciodată împotriva goților. Am consemnat că lipsiseră meseriașii necesari pentru a confecționa porțile noi ale Urbei; dar sergenții potcovari ai armatei lucraseră zi și noapte, folosind toți oamenii mai mult sau mai puțin pricepuți, ca să confecționeze aceste țepușe de fier. Fiecare constă din patru țepi groase, lungi de câte un picior, potrivite într-o minge de fier într-un asemenea unghi, încât vârfurile sunt la distanță egală unul de celălalt. În felul acesta, oricum ar fi azvârlită pe pământ, această unealtă se reazimă întotdeauna, solid, pe un triunghi de țepi, cu una din țepi înălțându-se amenințător. Unii îi spun „tripiedul diavolului”.

Această țepușă era insigna de familie a lui Belizarie și fusese brodată în aur, de femeile stăpânei mele, pe stindardul alb al Regimentului de casă. Motto-ul era următorul: „*Quocunque jeceris, stabit*” – „oriunde ai arunca-o, va sta”. Cavaleria nu poate trece de o poziție în fața căreia sunt presărate, des, aceste țepușe, decât dacă descalecă întâi și le dă deoparte una câte una; altminteri, caii își prind picioarele în țepi și se împleticesc și se spintecă în ele.

Cinci escadroane șarjară, succesiv, această barieră îngrozitoare. Dealul de cadavre creștea mereu, până ce fiecare țepă verticală străpunsese un cal sau un om. Astfel – precum ar formula-o retorii – podul deveni pasabil, datorită impasibilității sale. La poartă avură loc lupte grele, infanteria goților fiind acum angajată, iar de pe turnurile din flancuri veneau, prăbușindu-se peste ei, pietre, apă clocotită și grinzi. Sulițașii noștri isaurieni luptau în schimburi; dar cum în fiecare echipă erau numai cincizeci de oameni și goții veneau, înaintând sute și sute, ai noștri obosiră. Numai prezența stăpânei mele care-i înviora, cât și promisiunea ei de a acorda mare răsplată fiecărui om care supraviețuiește acestei zile, îi menținu la posturi. Spre amiază, catapultele noastre rămaseră fără săgeți și măgarii sălbatici se dezmembrară de atâta tras. Am pus mâna pe un arc și am descoperit că nu am uitat cu desăvârșire exercițiile mele de arcaș, de odinioară, deși brațele îmi erau moleșite.

Nu se făcu pauză pentru prânz, dar înghițirăm câte o gură de pâine și brânză în timp ce luptam, și niște sclavi purtau primprejur ulcioare cu vin acru. După-amiază plouă tare, ploaia se transformă în zloată, și corzile noastre de arc deveniră nefolositoare. Până și soldații căroră de obicei le place să se bată începură să mârâie și să înjure, în strâmtoarea în care se aflau. Dar goții suferiră mai mult decât noi. Accesul la poartă deveni foarte lunecos; sulițașii noștri, căroră stăpâna mea le dădu bucăți de postav aspru ca să și le lege de picioare, aveau un mare avantaj asupra inamicului, care se împleticea și luneca de colo până colo, pe tălpile de piele umezite.

Bătălia se isprăvi odată cu căderea nopții, goții fiind respinși la toate porțile. Se retraseră pe timpul nopții și noi trimiserăm afară grupuri de muncitori, cu făclii, ca să recupereze săgețile și sulițele, plătindu-li-se fiecare legătură de cincizeci; în vreme ce

noi înșine curățirăm podurile, scoțând țepușele însângerate din trupurile prinse de ele și luând ca pradă colane de aur și inele și cămăși de zale.

Regele Teudel atacă din nou de cum mijiră zorile și din nou avu loc același măcel dramatic și toate podurile fură apărate cu succes. Cu cea de a doua săgeată am ucis un got, țintindu-l drept în față, la distanță scurtă. La amiază goții se retraseră, urmăriți de două escadroane de cuirasieri ai Regimentului de casă, ieșiți prin Poarta Praenestină; dar se regrupară la o milă distanță. Întreaga noastră cavalerie fu trimisă în sprijinul acestor escadroane. În bătălia care urmă, arcul și săgeata își dovediră încă o dată superioritatea asupra lancei. În decursul acestor două zile, căzură cincisprezece mii de goți și mulți alții fură purtați înapoi, grav răniți. De asemenea, douăzeci de mii de cai morți împestrăură câmpul de bătălie. Pierderile noastre totale se ridicară la patru sute cincizeci de oameni, dintre care două sute fură uciși în bătălia de cavalerie.

Câteva zile mai târziu, goții se întoarseră ca să atace pentru a treia oară, dar cu o reticență atât de evidentă, încât Belizarie – care știa mai bine, cred eu, decât orice general cunoscut în istorie când anume trebuie să treacă de la defensivă la ofensivă – ieși el însuși împotriva lor, cu toată cavaleria. Se spune că de la o distanță de un sfert de milă, Belizarie îl ținti pe purtătorul de steag al goților, care călărea în fața frontului. Bătea un vânt din spate, altminteri ar fi fost cu neputință de tras la asemenea distanță: săgeata, căzând de la mare înălțime, îl nimeri pe purtătorul de steag în încheietura picioarelor și-l țintui de șa, așa încât calul, înțepat de săgeată, se cabră și-l azvârli. Alții, poate geloși de isprăvile lui Belizarie, pretind că săgeata nu fusese trasă de Belizarie ci de Sisifrid, soldatul de gardă care supraviețuise înfrângerii lui Isaac; dar dacă s-a petrecut așa, atunci Sisifrid a înfăptuit ceva cu totul neobișnuit, ceva mult peste puterile sale obișnuite. Mai firească mi se pare versiunea că a fost săgeata lui Belizarie, deși poate că și Sisifrid a tras asupra purtătorului de steag.

Stindardul regelui Teudel se prăbuși; ceea ce era cel mai rău dintre toate semnele posibile. Escadronul nostru de frunte șarjă imediat, ca să-l ia, trăgând din șa pe măsură ce înainta și în jurul stindardului se dezlănțui o luptă crâncenă. Doi lăncieri goți trăgeau dintr-o parte și doi cuirasieri de casă de cealaltă. Un

ofițer got tăie coada cu o lovitură de sabie și oamenii noștri trebuiră să se mulțumească cu ciotul. Același ofițer tăie antebrațul stâng al purtătorului de steag, deoarece de încheietura mâinii acestuia era prinsă o brățară cu rubine și smaralde, pe care nu voia să ne-o lase. Apoi goții se retraseră și în urmărirea care avu loc mai pierdură trei mii de oameni. Când Belizarie se întoarse în seara aceea, avea cai pentru a încăleca restul tracilor săi și fiecare om putea fi îmbrăcat, în sfârșit, într-o cămașă de zale. Pierduse numai nouă oameni.

Teudel ridică în ziua următoare asediul și se retrase la Tivoli, distrugând întâi toate podurile de peste Tibru, mai sus de Roma, cu excepția Podului Mulvian pe care Belizarie îl ocupase mai dinainte. Teudel fu nevoit să suporte reproșurile amare ale acelora dintre nobilii săi care supraviețuiseră, cum că a fost înșelat de scrisoarea lui Belizarie, ferind Roma de nimicirea totală. Dacă s-ar fi ținut de amenințarea lui inițială și ar fi prefăcut întreaga Urbe într-o pășune, ziceau ei, războiul nu ar fi luat această întorsătură nefavorabilă. Dar când ajunseră la Tivoli, el îi întrebă: „Și dacă Tivoli ar fi fost ras de pe fața pământului? Haideți, domnii mei, greșeala, la Roma, a fost a voastră, dacă s-a comis vreo greșală; căci am încredințat fiecăruia dintre voi dărmarea unei părți a meterezelor romane, dar ați fost leneși și le-ați lăsat prea înalte. Noroc că ați făcut același lucru și aici: așa că meritul de a reclădi cât se poate de repede întăriturile de la Tivoli va fi al vostru, tot așa cum greșeala de la Roma a fost a voastră. La muncă, la muncă, și posteritatea să vă slăvească!”

Belizarie găsi acum meseriașii necesari care să confecționeze noile porți ale Urbei. Curând misiunea fu îndeplinită și porțile așezate la locurile lor. Înainte de sfârșitul lui februarie i-a trimis lui Justinian, la Constantinopol, un rând de chei; cerând în schimb, întăriri care să-i permită să recucerească toată Italia și bani pentru plata trupelor de sub comanda sa. „Cel ce dă repede, dă de două ori, scrisese Belizarie, și am toată încrederea că în curând voi restitui banii împreună cu persoana și tezaurul unui alt rege prins.”

Nu scrisese numai o singură dată, ci de trei ori și, la rândul ei, stăpâna mea îi scrisese Teodorei. Nu veni însă niciun răspuns și niciun fel de întăriri. După ce așeză garnizoanele necesare la Ostia și Civita Vecchia, Belizarie simțea mai mult decât oricând

Înainte nevoia unei armate de campanie și acum trupele regulate erau, ca și Regimentul de casă, plătite din punga lui. Iar pe italienii sărăciți nu-i mai putea impune nici cu cele mai modeste impozite. Nu aveau nici bani, nici altceva ce ar fi putut schimba pe bani.

Justinian răspunse, în cele din urmă, că a trimis o mare armată în Italia, sub comanda lui Valerian. Recomandă ca Belizarie și Ioan Sângerosul (care nu se mai întâlniseră de trei ani) să se împace. Urmau să-și unească forțele la Taranto, unde armata lui Valerian trebuia să fi și ajuns.

Dar Valerian rămase luni încheiate pe malul celălalt al Adriaticii, detașând numai trei sute de oameni pentru serviciu în Italia. Nu era vina lui: Iliria era din nou atacată – de astă dată nu de bulgari, ci de slavi, care veneau în număr imens, în horde nedisciplinate – și Valerian avea ordine să nu părăsească Durazzo până ce nu trece primejdia. Generalul care comanda forțele imperiale din Iliria nu îndrăznea să riște o înfruntare cu hordele de slavi, ci le urmărea, fără niciun folos, din regiune în regiune. Precauția lui se datora atmosferei de răzmeriță din rândurile trupelor, care nu fuseseră plătite de luni de zile și, în loc de plată, prădau acum împrejurimile care fuseseră mai înainte prădate de slavi. Întreaga dioceză ajunsese în starea descrisă de profetul evreu Ioel: „Ceea ce a lăsat viermele palmierului, a mâncat lăcusta; și ce a lăsat lăcusta, a mâncat omida; și ce a lăsat omida, a mâncat viermele”.

Noi nu știam de această invazie slavă, nici de întârzierea lui Valerian, și ne imbarcarăm, veseli, spre Taranto. Eram însoțiți de toate trupele care puteau fi scutite de serviciu în garnizoană – în total șapte sute de cavaleriști și două sute de infanteriști. În ce mă privește, mie nu-mi părea deloc rău să-mi iau bun rămas de la Roma. Pe când părăseam Portul Romei, devreme, în iunie, și eram purtați de o briză favorabilă spre strâmtoarea Messinei, nutream cu toții speranța unei întoarceri apropiate și victorioase la Constantinopol. După ce trecurăm prin strâmtori, corăbiile noastre cu pânze, remorcate acum de galere, înfruntară vântul de-a lungul „tălpii cizmei”, cum se numește această parte a Italiei de Sud, din cauza formei pe care o are pe hartă. Direcția noastră era Taranto, așezat în unghiul călcâiului înalt al cizmei. Dar, ca să continui această imagine geografică, abia trecusem de jumătatea din față a tălpii când din nord-est ne izbi o

cumplită vijelie, furăm deviați și ne refugiarăm la Cotrone, unde se afla singurul loc potrivit pentru ancorare, pe o rază de multe mile. Întâi ni se păru a fi o poziție foarte primejdioasă: trupe puține, un oraș fără de ziduri, armata goșilor nu prea departe, grâne sărace, vântul continuând să bată intens din nord-est. Belizarie convinse pe toți oamenii teferi din oraș, bărbați și femei, să ajute infanteriștilor la întărirea orașului cu o palisadă cu metereze și șanț; și trimise cei șapte sute de cavaleriști în față, ca să apere două defilee înguste prin lanțul de munți din partea cabrată a tălpii, munți care închid și apără districtul Cotrone. Dar cu cât cumpăni mai mult situația, cu atât îi plăcu mai mult. Districtul era bogat în pășuni și avea vite multe. Arătă ofițerilor săi că munții îl transformau într-o fortăreață naturală, mult mai convenabilă pentru a-și organiza forțele, decât Taranto.

— A fost un vânt norocos cel care ne-a mânat aici, zise el. Aici se vor aduna armatele.

Mai târziu însă, pe când supraveghea ridicarea meterezelor din piatră și construirea turnurilor, așteptând în continuare schimbarea vântului, suferi un dezastru. Cei șapte sute de cavaleriști, abia ajunși în defileelee indicate pentru a fi ocupate, zăriră o mare forță de lăncieri de-ai regelui Teudel. Acești goți se aflau în drum, pentru a asedia orașul Rossano, așezat pe coasta învecinată, între Cotrone și Taranto. Ioan Sângerosul își îngrămădisise prada din ultimii trei ani la Rossano și, de asemenea, mulți nobili italieni se refugiaseră acolo. Cei șapte sute organizară o ambuscadă și-i puseră pe lăncieri pe fugă, ucigând două sute dintre ei. Dar victoria le inspiră un fals sentiment de securitate, așa că, Belizarie nefiind de față ca să-i supravegheze, își neglijară îndatoririle, nu așezară sentinele în defilee, disprețuind dușmanul. Își petreceau timpul jefuind în grupuri mici, jucând jocuri sau vânând. Regele Teudel veni personal împotriva lor, într-o zi în amurg, în capul a trei mii de gărzi de corp și-i prinse complet nepregătiți. Se luptară vitejește, dar fără folos. Goții lui Teudel șarjară, strivindu-i sub copite pe toți, afară de vreo cincizeci care ajunseră la Cotrone cu vestea aceasta, precedând doar cu câteva minute sosirea lui Teudel. Întăriturile orașului nu erau încă terminate, căci fuseseră planuite pe scară mare, și Belizarie nu avea altă soluție decât de a se imbarca instantaneu, cu cei două sute de infanteriști și cu

cei cincizeci de cavaleriști care supraviețuiseră. Cotrone fu lăsat în mâinile lui Teudel. Vântul, care stingherise călătoria noastră spre Taranto, continua să bată și ne purtă într-o singură zi la Messina, în Sicilia, care se află la distanță de o sută de mile.

Nu mai sunt multe de povestit despre ultima campanie a lui Belizarie în Italia. Scoase două mii de oameni din garnizoanele din Sicilia și îi îmbarcă pe nave, cu destinația Otranto, unde ajunserăm fără alte accidente. Armata „mare”, promisă de Justinian, sosi în sfârșit la Spalato sub comanda lui Valerian, precum și o altă „armată mare” venită direct de la Constantinopol, care, în fapt, cred că era menită să arunce praf în ochii lumii. Forțele combinate abia se ridicară la trei mii de oameni, cei mai mulți dintre ei recruți neinstruiți.

Belizarie spuse stăpânei mele:

— Scumpa mea, această armată seamănă cu trei picături de apă pe limba unui om care moare de sete. Îți mărturisesc că sunt la capătul resurselor: cu cheltuielile acestui război mi-am istovit până acum toată averea personală, cu excepția câtorva mii de monezi de aur; am ipotecat jumătate din proprietățile mele de la Constantinopol și mi-am vândut moșiile de la Cermen și de la Adrianopol. Mi se datorează mulți bani, pe care nu-i pot aduna. Iată, bunăoară, un caz pe care, de rușine, ți l-am ascuns: afacerile mele cu Herodian, generalul care comanda la Spoleto acum doi ani. A împrumutat de la mine cincizeci de mii de monezi de aur, pe trei luni, fără dobândă, spunându-mi – ceea ce era chiar adevărat – că un unchi îi lăsase o mare moștenire și că are nevoie de banii aceștia pentru a-și plăti și hrăni trupele. Când, după șase luni, i-am cerut să mi-i restituie, știind că banii rezultați din moștenire îi sosiseră la Ravena, mă amenință plin de obrăznicie că, dacă îl constrâng atât de barbar, va vinde Spoleto goților și mă va plăti cu câștigul respectiv. Când i-am reproșat acest răspuns, a vândut de-a binelea orașul Spoleto și a devenit unul dintre partenerii de petrecere ai lui Teudel. Acum are banii mei, moștenirea lui și răsplata pentru a fi trădat Spoleto; iar eu nu am nimic. Însuși împăratul îmi datorează sume enorme pentru ceea ce am avansat în contul său trupelor regulate. De asta nu mă plâng; îmi închin viața în serviciul împăratului și sunt onorat că îmi este debitor. Dar fără oameni și fără bani nu se poate purta război.

Stăpâna mea răspunse:

— Dă-mi voie să mă duc personal la Constantinopol, scumpul meu bărbat. Te asigur că împărăteasa îl va convinge pe împărat că trebuie să fie trimisă o mare armată și un tezaur considerabil pentru recucerirea Italiei, fie abandonată Italia pe mâna goșilor. Poți fi sigur, dragostea mea, că nu voi zăbovi mult cu această treabă.

Așa că Antonina se îmbarcă, și eu împreună cu ea; era în mijlocul lui iulie. Călătoria era plictisitoare din cauza unor vânturi potrivnice. Navigam pimppejur, de-a lungul coastei grecești, și treceam tocmai de insula Salamina când o corabie din Salonic veni, lunecând repede cu briza, la tribordul nostru. Stăteam pe puntea din față și am strigat pe latinește:

— Ce vești bune aveți, marinari?

Căci, pe mare, a întreba de alte vești decât de cele bune aduce nenoroc.

Secundul corăbiei strigă îndărăt:

— Vești bune, într-adevăr. A murit jivina.

Eu i-am strigat:

— Care jivină?

Ca răspuns veni un strigăt confuz. Corabia se depărtase aproape dincolo de raza auzului, când am repetat, țipând:

— Care jivină?

Un marinar, făcându-și mâinile pâlnie, răcni îndărăt, odată cu vântul: „*Perierunt ambo*”, ceea ce înseamnă: „Au pierit amândouă”.

Apoi auzirăm un mare hohot de râs și nimic altceva.

Ghicirăm corect numele uneia dintre cele două jivine – balena Porfiriu; dar pe corabie se făcură multe presupuneri în privința celeilalte. Deci, în sfârșit, Porfiriu murise. Relatarea pe care o auzirăm în portul următor în care ancorarăm, era oarecum absurdă. Știam bine că, din cauza construcției gâtlejului său, Porfiriu mânca numai puiet de pește; dar acum se spunea că ar fi urmărit o turmă de delfini, până în apele joase ale gurii râului Sangarius (care se varsă în Marea Neagră cam la o sută de mile est de Bosfor), că tocmai ar fi înghițit o duzină dintre ei și le mesteca de zor oasele, când fu găsit eșuat pe un banc de noroi, aproape de coastă. Ceea ce se petrecuse în realitate, cred eu, este că atât Porfiriu cât și delfinii urmăriseră un foarte mare banc de pești mici, și că delfinii îl ademeniseră pe Porfiriu în apele joase. Oricum ar fi fost, pescarii de prin vecinătăți veniră

cu bărcile și-l atacară pe Porfiriu cu securi și cu cârlige marinărești. Era atât de prins în noroi încât nu-și putea sălta coada ca să-i nimicească. Totuși, părea să reziste la toate armele lor, așa că îi petrecură mai multe frânghii în jur și, cu ajutorul unui scripete prins într-un copac mare de pe malul râului, îl săltară pe uscat. Apoi chemară soldați de la postul de gardă învecinat, care-l răpuseră cu sulii lungi. Porfiriu măsura patruzeci și cinci de picioare în lungime și cincisprezece picioare în punctul în care avea cea mai mare lățime. Asigură districtului carne pentru multe luni; căci carnea pe care n-au mâncat-o proaspătă, au afumat-o sau au sărat-o. În carnea capului său – sau mai precis a capului ei, căci Porfiriu se dovedi a fi balenă-femelă – găsiră înfundată o săgeată lungă, cu pene albe, neîndoielnic cea pe care o trăsesese odinioară Belizarie, dar în gât nu se găsi nicio sulită de catapultă vopsită în albastru.

Jivina cealaltă, la care se referise marinarul, nu era defel o jivină, cel puțin nu în cugetul stăpânei mele. În fapt, departe de a fi o știre bună, era cea mai rea știre care ne putea parveni din oraș: murise Teodora. Un cancer brusc, ivit întâi la piept, se răspândise repede prin tot trupul și împărăteasa muri, vădind curaj, după câteva săptămâni de boală și mari dureri.

Tristețea noastră era amestecată cu uimire. Ne aduserăm acum aminte că prima apariție a balenei în Strâmțori coincisese la zi cu sosirea Teodorei în oraș, în compania lui Acacios, tatăl ei – după cum moartea balenei coincise la oră cu moartea Teodorei; și, mai departe, că în ziua în care Belizarie și miliția Albastră porniseră împotriva lui Porfiriu și răniseră jivina, Teodora căzuse pradă unei cumplite dureri de cap, care, de atunci încolo, o chinuia mereu, la răstimpuri. Să fi fost oare Porfiriu spiritul ei familial?

Stăpâna mea Antonina începu pe dată să poarte doliu pentru Teodora și, mai târziu, sacrifică spiritului ei un berbec negru, cu rugăciuni păgâne. Zise:

— Dumnezeu creștin a fost împăcat cu multe slujbe. Dar Teodora venera, în taină, și vechii Zei.

Ne continuăm, totuși, călătoria, deoarece stăpâna mea avea sentimentul că odată ce a venit atât de departe, trebuia cel puțin să încerce a-l face pe Justinian să vadă lucrurile rațional în privința campaniei italiene.

Stăpâna mea nu-l găsi pe împărat nicidecum îndoliat după Teodora, ci foarte vesel, asemenea unui băiețuș a cărui guvernanta sau mamă s-a îmbolnăvit subit și l-a lăsat în voia lui, astfel că acum își poate face toate mendrele. Era tocmai pe cale de a îndepărta, din toate scaunele episcopale și din toate parohiile, pe clericii cu vederi monofizite pe care Teodora îi protejase. De asemenea, deși avea șaiszeci și cinci de ani, se dezlănțui în tot felul de pasiuni promiscue, pentru a compensa toți anii în care, dominat de Teodora, fusese silit să se rețină. Într-adevăr, virilitatea îl mai sluji încă cincisprezece ani. Agenții săi cercetau neconținut târgurile de sclavi, în căutare de fete arătoase; și afară de asta, corupse multe dintre fiicele doamnelor de la curtea Teodorei. Nepoatei doamnei Chrysomallo, care se sustrăgea îmbrățișărilor sale, îi zise cu blândețe:

— Bunica ta a fost la fel, draga mea. Dar până la urmă făcea tot ce îi ceream, pentru că era obligația ei.

Se declară singurul moștenitor al Teodorei, anulându-i legatele - inclusiv unul considerabil în favoarea stăpânei mele, și cinci mii, în aur, pentru mine, care eram pomenit cu multă mărinimie în testament.

La audiența pe care o acordă stăpânei mele, îndată după sosire, Antonina îi expuse foarte deschis și foarte precis cum stau lucrurile în Italia. El o ascultă cu oarecare, aparentă, îngrijorare. Dar când auzi că Belizarie nu avea cu el decât o sută cincizeci de oameni din garda sa de corp, la Otranto - o sută apărau Rossano, iar restul fusese fie ucis, fie lăsat în urmă la Roma - și că era din nou un om sărac, împăratul nu-și mai putu ascunde mulțumirea.

Îi spuse stăpânei mele:

— Deci victoriosul Belizarie și-a recunoscut, în sfârșit, înfrângerea? Dar nu, nu, nu putem da îndărăt banii pe care i-a irosit într-un mod atât de nesocotit, în campaniile sale ridicole. Cum, ce fel laș de a purta război mai este și acesta - a naviga dintr-un port într-altul, adăpostindu-te pe după ziduri de fortărețe, ca să eviți bătălia! Eh, Narses? Ar fi trebuit să ia lecții de la viteazul nostru Ioan, care nu se teme de nimic. Firește că nu-i mai putem trimite nici oameni, nici bani. Acest Comite Belizarie tot strigă, după chipul fiicei geambașului pomenită de Regele Solomon: „Dă! Dă!” Solomon, vă veți aduce aminte, era

de părere că patru lucruri sunt veșnic nesătule – mormântul, desfrâul unei femei sterpe, pământul nisipos și focul. Dacă înțeleptul Solomon ar fi trăit în zilele noastre, neîndoielnic ar fi adăugat numele Comitelui Belizarie ca al cincilea insațiabil.

Când isprăvi, stăpâna mea întrebă liniștită:

— Dar Italia, Clementa-ta? Ești pregătit să-ți pierzi stăpânirea asupra Italiei?

El răspunse:

— Nu, într-adevăr nu, Ilustră Doamnă Antonina și din cauza aceasta îl voi rechema acum pe soțul tău din această țară și voi numi în locul său un comandant mai capabil. Dar noi nu dorim să-l umilim pe acest om de treabă: vom fi atenți să menționăm în scrisoarea pe care i-o scriem că serviciile sale sunt încă o dată necesare împotriva persanilor, care continuă să ne conteste stăpânirea asupra Colchidei.

Ea făcu o plecăciune.

— Precum dorește Serenitatea-ta. Dar în cazul acesta vă rog să dispuneți ca ordinul de rechemare să fie întocmit imediat. Neîndoielnic că Marele-vostru Șambelan, viteazul Narses, va fi la înălțimea misiunii în care Belizarie al meu a eșuat.

Justinian răspunse, neținând seama de ironie:

— Vom da toată considerația propunerii tale.

Ceru să i se aducă pergament și cerneală și părea gata să semneze rechemarea atunci și acolo, dar apoi, brusc, depuse pana de gâscă vopsită în roșu care-i fusese așezată la îndemână. Zise:

— Încet, încet! Întâi avem nevoie de un angajament din partea ta, cea mai bună dintre femei.

Stăpâna mea răspunse:

— Dacă-mi stă în puteri, îl voi lua.

El o informă, cu un zâmbet viclean:

— Îți cerem să semnezi un document prin care desfaci angajamentul de căsătorie dintre fiica ta, Ioannina, și Anastasie, nepotul răposatei mele împărătese.

Stăpâna mea se gândi repede. Părea să nu existe niciun motiv pentru a refuza această cerere deoarece, la moartea Teodorei, Anastasie conținea să mai fie o persoană de importanță. S-ar putea ca Justinian să aibă nevoie de fată ca mireasă pentru unul dintre nepoții sau strănepoții săi – poate

pentru fiul lui Germanos, Justin – presupunând că ea va aduce o zestre frumoasă.

Stăpâna mea răspunse:

— Este bucuria mea și a soțului meu, să dăm ascultare Serenității-tale în toate privințele.

Când semnă documentul care fu întocmit repede, cineva – tânărul Justin, cred – chicoti. Chicoteala se răspândi printre cei ce stăteau în apropierea lui. Justinian se uită împrejur, încurajator, și începu el însuși să chicotească și să hohotească pe tron; curând, toată sala de audiențe fu cuprinsă de un râs nestăpânit. Stăpâna mea se simți încurcată, furioasă și descumpănită. Mai făcu o plecăciune și se retrase.

Adevărul este că stăpâna mea fusese păcălită crunt. Habar nu avea ce i se întâmplase, în tot acest răstimp, veselei ei fiice, Ioannina. Ioannina, acum în al cincisprezecelea an, își anticipase de mult cununia care fusese amânată până ce părinții vor putea fi de față; căci, cu consimțământul Teodorei, ocupase până de curând un apartament din palat împreună cu acest Anastasie „Picioare lungi”, cu care era în mare dragoste, trăind cu el de parcă i-ar fi fost soție. La moartea Teodorei, se restabiliră la Curte obișnuitele rânduieli creștine: Ioannina fu poftită să se întoarcă în propriul ei apartament. Dar, deși Justinian ar fi dezaprobat căsătoria unui patrician cu o femeie care nu mai era virgină, Anastasie intenționa să se țină de legământ, fiind îndrăgostit de biata fată. Acum însă, stăpâna mea pusese iremediabil capăt contractului: semnând proteste, renunțase la orice șansă a Ioanninei de a se mai mărita vreodată cu un om de rangul ei. Fu o rușine amarnică pentru stăpâna mea și, când află cele petrecute, și pentru Belizarie. Ioannina pretindea că Teodora o silise la păcat, dar el își dădu seama limpede că nu era așa. Justinian jubila fățiș din pricina acestui triumf prea puțin regesc. Rămânând necăsătorită, Ioannina îmbracă vălul penitenței pentru a răscumpăra rușinea pe care o adusese asupra ei însăși și asupra părinților ei.

Între timp, Belizarie își organizase mica armată, la care Ioan Sângerosul și-o adăugase pe a lui – redusă acum la o mie de cavaleriști ușori. Se imbarcă la Otranto pentru a despresura orașul Rossano, dar un vânt împrăstie flota, scufundând câteva nave. Restul se readună la Cotrone câteva zile mai târziu, și se îndreaptă încă o dată spre Rossano, dincolo de care fuseseră

împinși de vânt. Dar până atunci, regele Teudel ajunsese la fața locului, gata să se opună debarcării. Pe litoralul îngust, gărzile sale de corp erau așezate într-o ordine strânsă, de bătalie, cu arcași postați în locurile potrivite: a încerca o debarcare ar fi fost o acțiune sinucigașă. Pe țărmul acesta primejdios nu se aflau alte puncte potrivite pentru debarcare. Cu durere în suflet, Belizarie se retrase din nou spre Cotrone, lăsând garnizoanei libertatea de a alege între moarte și capitulare. În rândurile asediaților se aflau o sută dintre tricii săi viteji.

La un consiliu de război se hotărî ca Ioan Sângerosul și Valerian să-și folosească unitățile de cavalerie pentru a întreprinde raiduri împotriva liniilor de comunicație ale lui Teudel, în vreme ce Belizarie intenționa să se întoarcă la Roma pentru a întări fortificațiile și a încuraja garnizoana de acolo. Războiul încă nu era pierdut.

Dar atunci sosi rechemarea la Constantinopol. Îndată ce vestea că Belizarie este rechemat ajunse la Rossano, orașul se predă. Urmă predarea orașului Perugia. Știrea avu consecințe nefaste și la Roma. În Urbe începuse răzmeriță: soldații își uciseseră noul guvernator pentru că acesta vânduse civililor stocuri militare la prețuri mari, dar se supuseră disciplinei sub conducerea lui Diogene, unul dintre puținii ofițeri veterani ai lui Belizarie, care mai supraviețuiseră. Diogene se pregăti pentru asediul așteptat, însămânțând cu grâu fiecare grădină, parc sau teren viran disponibil; și cu toate că, întorcându-se de la Rossano, regele Teudel ocupase Portul Romei și tăiasse în felul acesta comunicațiile cu marea, toate încercările sale dădură greș în fața zidurilor Urbei. Diogene fusese asediat în Roma de trei ori și cunoștea bine misiunea de a o apăra. Totuși, situația nu avea decât un singur sfârșit posibil deoarece soldații din garnizoană, aflând de plecarea lui Belizarie, pierduseră orice speranță de a primi vreun ajutor.

Chiar și oamenii din Regimentul de casă începură să se frământa, plângându-se că se angajaseră să slujească cu glorie sub Belizarie, nu să putrezească neplătiți, rău hrăniți și fără căpetenie, în Roma păraginită. Dar nu ei, ci un grup de isaurieni fu cel ce vându din nou lui Teudel Urbea; și Roma își schimbă stăpânul pentru a patra oară, în numai câțiva ani. Garnizoana, care fugea, fu ambuscată și numai aproximativ o sută de oameni ajunseră teferi la Civita Vecchia, ultima fortăreață

imperială din vest; aici Diogene, deși rănit, preluă comanda. Totuși câțiva veterani din Regimentul de casă continuă să apere mausoleul lui Hadrian împotriva tuturor atacurilor – până ce, după multe zile, capitulară și ei, nefiind în stare să mănânce carne de cal; dar cerură și li se acordară onorurile de război.

După aceasta, regele Teudel invadează Sicilia. Trupele noastre de acolo se închiseră în orașele-porturi și-i îngăduiră să pustiască întreaga insulă. Italia era abandonată în voia goșilor, cu excepția câte unei mici fortărețe, ici-colo, și a Ravenei.

Când Belizarie se întoarse la Constantinopol, Justinian îi făcu reproșuri, ca un ticălos, și apoi – o insultă aproape de neîndurat – îi acordă iertarea. Belizarie, conștient că făcuse mai mult decât se putea aștepta până și cel mai nerăbdător și mai capricios monarh de la vreun supus al său, nu răspunse nimic, decât că rămâne mereu gata să-l slujească pe împărat. Loialitatea și mândria îi interziceau să răspundă altminteri.

Nici întoarcerea lui nu fu complet lipsită de primejdii. Se inițiasse o conspirație la palat, sub conducerea unui general armean, curajos și răzbunător, numit Artaban, care intenționa să-l asasineze pe împărat și să-l înscăuneze pe nepotul acestuia, Germanos, pe care Justinian îl tratase foarte rău. Tentativa fusese amânată câteva zile, până ce Belizarie va sosi în oraș. Nu pentru că Artaban și asociații săi conspiratori (care-l cuprindeau și pe Marcellus, Comandantul Gărzilor) ar fi sperat că Belizarie i-ar ajuta; ci pentru că, ținând seama de inflexibila lui loialitate față de tron, considerau că este mai sigur să-l ucidă și pe el. Urma să fie doborât când va trece prin suburzii, în drum spre palat, ca să-și prezinte omagiile. Când complotul îi fu dezvăluit lui Germanos, acesta se prefăcu a fi de acord, dar se grăbi să-l informeze pe Justinian, fiind în fapt îngrozit de infamia acestei propuneri. Conspiratorii fură arestați chiar în ziua debarcării lui Belizarie și el ajunsese nevătămat la palat.

Până la urmă, Justinian îi iertă pe conspiratori.

Comitele Belizarie era acum un om sărac și nu-și mai putea îngădui să angajeze soldați pentru a-i sluji drept gardă de corp. Depindea în toate privințele de stăpâna mea Antonina, inclusiv cheltuielile de fiecare zi. Totuși, nicio falsă rușine nu-l împiedică să devină, în felul acesta, pensionarul ei. Zicea:

— Noi nu suntem numai soț și soție, ci și vechi camarazi de arme, ale căror pungi sunt una la dispoziția celuilalt, fără opreliști.

Antonina recurse la rezervele ei ascunse și-i răscumpără proprietățile ipotecate. Trăiau liniștiți, într-o casă aproape de Arcul lui Honoriu, pe latura apuseană a Pieții Taurului. (Pe acest Arc sunt aplicate modele în bronz ale unor insecte vătămătoare: se zice că Apolloniu din Tyana, vestitul muzician, le pusese acolo, ca o vrajă împotriva a tot soiul de molime.)

Justinian nu-l trimise pe Belizarie la războiul din Colchida, preferând să-l țină fără însărcinare în oraș. Îi dădu vechiul său titlu de „Comandant al Armatelor din Răsărit” și apoi pe cel de „Comandant al Gărzilor Imperiale”, dar nu-i îngădui să joace niciun fel de rol în chestiunile militare; și nu apelă nici măcar o singură dată la sfatul său.

Scrierile teologice ale lui Justinian îi aduseseră prea puțină glorie; iar Conciliul tuturor episcopilor creștinătății, pe care-l convocase (o sută optzeci sau și mai bine) aduse prea puțină glorie asupra Bisericii. Deși sili Conciliul să anatemizeze anumite lucrări care nu erau pe placul monofiziților, încerca acum să le dobândească favorurile; dar acești eretici nu se întoarseră, precum se aștepta el - din gratitudine - în comunitatea ortodoxă, ci rămaseră, cu încăpățănare, în afara ei. Mai mult decât atât, papa Vigiliu fusese în complet dezacord cu colegii săi prelați și cu împăratul în privința dreptului de a anatemiza și făcu tot ce-i stătu în putere pentru a nu se angaja. Până la urmă, temându-se pentru viața lui, căută azil în biserica Apostolului Petru, la Constantinopol; și numai după multă tăgădăneală și discuții, consimți - neavând stofă de martir - să aprobe concluziile Conciliului. La întoarcerea sa în Italia, se trezi înfruntând o schismă: căci aproape întreg clerul Bisericii Apusene considera că lucrările anatemizate cuprind doctrină sănătoasă, însă toți episcopii ale căror dioceze puteau fi controlate de forțele militare ale Constantinopolului - îndeosebi cei din Africa și Iliria - fură siliți să se conformeze sau fură demiși și aruncați în închisoare. Cei ce-și aveau reședința în Italia, Sicilia, Franța, Spania, rămaseră neclintiți.

Episcopii din Apus, deși o urâseră pe Teodora, socotind-o monofizită, regretară amarnic moartea ei. Ziceau:

— De-ar fi fost în viață, ar fi luat în derâdere pretențiile teologice ale împăratului, și el nu ar mai fi convocat niciodată Conciliul.

CAPITOLUL XXIII

TREI SUTE DE VETERANI

Am acum intenția de a încheia câteva din istoriile de mai puțină însemnătate; și apoi să povestesc ultima bătălie a Comitelui Belizarie, care este o poveste a poveștilor, „nestemata care încoronează diadema lui de victorii”, precum s-au exprimat autorii de panegirice. Dar după acesta, îmi va mai rămâne un capitol care mă neliniștește și mă face să tremur când mă gândesc să trebuie să-l scriu.

Să încep, deci, cu Răsăritul. Regele Khosrou încă mai este în viață, în acest an al Domnului 571, când scriu această carte. S-a abținut de la a mai invada Mesopotamia sau Siria romană, de când Belizarie îl întorsese din drum la Carchemish, deși aliații lui, sarazinii, ne hărțuiesc din nou granițele. A lăsat războiul din Colchida să trăgăneze, cu victorii și înfrângeri alternative, până acum zece ani când s-a semnat o nouă Pace Veșnică, în virtutea căreia el a renunțat la pretențiile asupra Colchidei și Justinian a acceptat să-i plătească un mic tribut anual. (Acum, când scriu rândurile de față, și această pace a fost încălcată – de astă dată de romani. De asemenea, a avut loc o răscoală izbutită a creștinilor băștinași din Armenia persană, care au solicitat protecția romană.) Khosrou, ca și toți predecesorii săi, a întâmpinat cea mai acerbă dușmănie din partea celor ce-i erau rudele cele mai apropiate, de sânge; aceasta pentru că femeile persane nu sunt respectate și nu au puterea să-și oprească bărbații din neamul lor de la omoruri reciproce. Fiul său favorit, născut dintr-o femeie creștină, trecu la creștinism când deveni major și nu mult după aceea se răsculă, cu o mare parte a armatei; Khosrou îl zdrobi în bătălie și fiul muri.

Khosrou, deși la început bănuitor față de filosofia greacă, o studie cu ardoare în anii săi maturi, altoind-o peste credința magilor. În felul acesta, făclia vechii religii, înăbușită de Justinian la Atena, fu reaprinsă nu numai în Noua Antiohie, pe Eufrat, dar chiar și în Persia însăși, la marea universitate a lui Khosrou, Gondi Sapor, lângă Susa. Cei mai valoroși dintre clasicii greci fură traduși acolo în persană, împreună cu lucrări din limba latină și sanscrită. Dar Khosrou are oroare și persecută creștinismul ca pe o religie care „îi face pe oameni să-și neglijeze îndatoririle din viața aceasta în speranța mântuirii în

cea următoare, și care tinde să dezonoreze Casa Regală a Persiei, acordând atribute divine unui evreu de neam obscur și cuget rebel". De asemenea, persecută o doctrină numită „comunism”; aceasta fusese predicată întâi de unul Mazdak, care o derivase din practica creștină timpurie, dar care dorea ca în comunitatea de posesiune să nu se cuprindă numai bunurile și banii, ci și femeile. Khosrou se bucură de deplină sănătate și domnește cu vigoare. Nu știu dacă magii sau filosofii greci au fost cei ce l-au convins că admirația posterității față de un suveran este asigurată mai puțin de războaiele agresive împotriva vecinilor săi, decât de o amintire a generozității, dreptății, culturii, a apărării hotărâte a țării, și a străduinței continue de a asigura buna stare a supușilor săi, acasă și în străinătate. Aceasta este, cel puțin în prezent, părerea regelui Khosrou. De la ravagiile ciumei încoace – pe care a considerat-o ca un semn prevestitor, venit din ceruri – a fost foarte atent cu poporul său, desigur în chip despotic, și a reclădit, repopulat și reprovizionat toate regiunile care au suferit de pe urma invaziilor romane, arabe sau hune. De pe acum este pomenit cu numele de *Nushirvan* („Cugetul generos”) și numele acesta va fi îndelung sărbătorit în istoria persană. Se va spune despre el: „A apărat negoțul, agricultura și învățătura – acelea au fost zile într-adevăr bune”. Căci Persia este acum puternică, prosperă, mulțumită. De s-ar putea spune, măcar, același lucru, pe bună dreptate, despre propriul nostru imperiu, după domnia îndelungată a ambițiosului său contemporan, Justinian!

Și acum despre regele Teudel și cele petrecute în Apus. Patru ani după ce, prin rechemarea lui Belizarie, Justinian acceptase tacit să cedeze goților toată Italia – cu excepția orașului Ravena – găsi necesar să reînceapă războiul: nu convenea politicii sale religioase ca episcopii din Italia de Nord să fi rupt cu papa Vigiliu și ca arianismul să continue a dăinui nezdrobot. Conchise că trebuie să reînceapă războiul dar nu se putu hotărî să asigure forțele necesare și nici să aleagă un general care să le comande. Într-o singură privință era hotărât: că nu-i va mai da lui Belizarie niciun alt prilej să se distingă. Pentru stăpâna mea și pentru mine constituia un adevărat spectacol de comedie de durată, să urmărim – noi înșine aflându-ne acum în siguranță, la Constantinopol – cum își desfășoară Justinian aceleași jocuri capricioase, care nouă ne-au făcut atâta rău în Italia. În fața

noastră, Belizarie nu făcea niciun fel de comentariu despre chestiunile acestea; și sunt gata să cred că se reținea chiar și în cugetul său de la orice fel de critică ostilă față de politica imperială.

Justinian îl trimise întâi pe Germanos, cu cinci mii de oameni, în Sicilia. Apoi începu să-și spună că Germanos fusese persoana desemnată de curând drept împărat de asasinul armean Artaban, și că era mult prea de aproape înrudit cu goții – se căsătorise cu Matasonta, fosta soție a regelui Wittig, și tânărul său fiu și al Matasontei era singurul descendent masculin al marelui Teodoric. Rechemându-l pe Germanos brusc, Justinian dădu comanda unui oarecare Liberius, un patrician bătrân, inofensiv, care nu avea niciun fel de experiență în materie de bătlăii.

Apoi cineva sugerează că părerile lui Liberius în privința Încarnației nu sunt dintre cele mai sănătoase; așa că-l rechemă pe Liberius și (dintre toți oamenii de pe pământ!) îl numi pe Artaban, pe care îl iertase pentru tentativa de a-l ucide, și-l înălțase în rang.

Dar, gândindu-se mai bine, ajunsese la concluzia că Artaban putea, la urma urmelor, să fie ambițios și să încerce a se proclama împărat al Apusului. De aceea, Justinian îl numi din nou pe Germanos, aducându-și aminte că Antiohia căzuse din cauză că el neglijase fortificarea stâncii Orocasias – un om cu o asemenea pată nu putea fi considerat rival la tron.

Germanos muri brusc, în drum spre Italia: unii afirmă că a fost otrăvit de Matasonta. Comanda reveni celor doi locotenenți ai săi – Ioan Sângerosul și fiul mai vârstnic al lui Germanos, tizul lui Justinian. Justinian nu dorea să dea comanda unică lui Ioan Sângerosul și în felul acesta să-l dezonoareze pe strănepotul și tizul său; dar nici nu dorea ca o altă persoană, cu numele de Justinian, să dobândească glorie. Îi rechemă pe amândoi.

„Acum ce urmează?” ne întrebam, eu și stăpâna mea. „Care va fi cel de al cincilea episod al acestei piese, intitulată *Mâncăul bănuielnic*?” Apoi, într-o zi, un servitor de încredere al lui Narses veni la mine și-mi spuse:

— Prietene Eugeniu, dacă mi-e îngăduit să-ți vorbesc neoficial, ca un servitor către celălalt: este oare cu putință ca stăpâna ta, Ilustra Antonina, să fie dispusă să schimbe câteva vorbe, în particular, cu stăpânul meu, dacă el propune aceasta?

I-am răspuns:

— Dacă stăpânul tău, Distinsul Narses, are vești bune pentru stăpâna mea, va fi negreșit dispusă să-l asculte: cel puțin nu-l va trata pe stăpânul tău cu lipsa de respect pe care el a vădit-o cândva, în Italia, față de dânsa și față de soțul ei, Comitele Belizarie. Mai mult decât atâta, stăpâna mea și stăpânul tău au colaborat armonios cel puțin într-o împrejurare ivită de atunci încoace – când i s-a întins lui Ioan de Capadocia cursa la Rufiniana. Întâlnirea poate fi neîndoielnic aranjată.

Aceste preliminarii fiind puse la punct, se ceru și se acordă oficial o întrevedere. Iată-l deci pe bătrânul Narses cerându-și iertare pentru tot răul pe care i-l făcuse, ei și lui Belizarie, cu doisprezece ani mai înainte! Dorea să știe dacă Belizarie îl va ierta chiar într-atâta, încât să fie gata să-i dea un sfat într-o chestiune de importanță pentru stat.

Stăpâna mea Antonina, care nu subestima puterea lui Narses și fusese îmbunată și de scuzele sale, se offeri să acționeze ca mediator între Belizarie și dânsul. În felul acesta fu aranjată o a doua întrevedere. Și de astă dată totul se petrecu cu aparență de prietenie. Narses exprimă încă o dată regrete pentru a se fi opus cândva ordinelor lui Belizarie și pentru a fi nutrit bănuieli în privința loialității sale. Belizarie răspunse cu generozitate, luând dreapta lui Narses în dreapta lui și îmbrățișându-l.

Întrebarea lui Narses era, pe scurt, următoarea:

— Dragă prietene, mă sfătuiești să primesc onoarea pe care împăratul vrea să mi-o impună – aceea de a comanda expediția împotriva goților? Și dacă da, în ce condiții să o primesc? Căci nu sunt în măsură să judec situația militară din Italia și numai părerea ta are greutate pentru mine.

Noblețea lui Belizarie nu se vădi niciodată mai limpede decât în răspunsul său:

— Dragă prietene, primește această onoare. Nu cunosc pe nimeni mai capabil decât tine să îndeplinească această misiune care trebuie dusă la capăt spre binele imperiului; și trebuie să se acționeze înainte ca goții să-și redobândească forța lor de odinioară. Îmi ceri, mi se pare, să evaluez numărul și compoziția forțelor fără de care ar fi neînțelept din partea oricărui general, cât de energic ar fi, să încerce recucerirea Italiei. Răspunsul meu este următorul: vei avea nevoie de treizeci de mii de oameni, și cel puțin douăzeci de mii dintre aceștia trebuie să fie

cavalerie cu cai buni; trebuie să cuprinzi floarea armatei romane – escadroanele risipite ale Regimentului meu de casă, pe care l-am instruit și l-am încercat împotriva goților. De asemenea, vei avea nevoie de bani mulți, nu numai ca să-ți plătești bine armata, dar și pentru a recâștiga supunerea soldaților din Italia care, din lipsă de bani, au dezertat la goți.

Narses era un bun cunoscător de oameni. Îl știa pe Belizarie ca pe un om incapabil de șiretlicuri și devotat cu desăvârșire față de împărat. Tăcu câțva timp și apoi zise:

— Îți mulțumesc, Belizarie, nu numai pentru sfatul tău, dar și pentru că te-ai ferit să-mi aduci aminte de încăpățânarea mea. De n-ar fi fost ea la mijloc, Milanul nu ar fi fost nimicit niciodată.

Belizarie răspunse:

— Narses, te cinstesc pentru generozitatea ta și rugăciunile mele te vor urma.

Narses acceptă însărcinarea lui Justinian, dar insistă asupra condițiilor, fără să pomenească, însă, că ele au fost definite de Belizarie. Oamenii și banii fură găsiți imediat! Narses veni iarăși la Belizarie și, cu decentă umilință, îl rugă în numele prieteniei lor înnoite, să-l sfătuiască în privința căilor celor mai potrivite pentru a-i înfrânge pe goți.

Belizarie zise:

— Oferă-i regelui Teudel o bătălie deschisă, îndată după debarcare, înainte ca să aibă vreme să-și adune trupele din fortărețe; niciun rege got nu rezistă ispitei de a da o bătălie deschisă, chiar dacă forțele sale sunt, numeric, mult inferioare inamicului. Stai în defensivă, precum am făcut noi la Daras, așezându-ți arcașii pedestri mult în față, pe ambele flancuri, cu fața spre interior. Pune în capcană momeală: sulițași în armură de zale; regele Teudel a avut dreptate să disprețuiască infanteria imperială, care rareori rezistă unei șarje de cavalerie.

Narses obiectă:

— Dar dacă procedez precum mă sfătuești, nu va târî oare regele Teudel toată capcana după el, înghițind momeala?

Belizarie răspunse:

— Există această primejdie, de aceea eram pe punctul de a-ți propune ca sulițașii tăi să fie cavalerie descălecată, care va da dovadă de mai mult curaj.

— Bine. Și cavaleria ușoară trebuie să mi-o plasez în față, pe flancuri, presupun?

— Da. Ține-i în poziție înaintată, nu atât de aproape încât să atragă atacul asupra lor, dar destul de aproape ca să constituie o amenințare. Ține Regimentul meu de casă, împreună cu restul cavaleriei grele, ca rezervă.

Narses întrebă:

— Dar dacă Teudel atacă întâi arcașii pedestri?

— Ar fi potrivit codului regal de onoare al goților. Călărețul în armură disprețuiește atacul împotriva arcașului îmbrăcat în piele.

În felul acesta, faimoasa bătălie de la Taginae a fost câștigată încă din Casa de alamă, la Constantinopol, și de către Belizarie, deși Narses nu a recunoscut niciodată cât îi era de îndatorat, și nici Belizarie nu a încercat vreodată să scadă gloria lui Narses, reamintind cele petrecute. Bătălia, pe care regele Teudel o acceptă bucuros, începu printr-o șarjă a lăncierilor săi împotriva înrândului oferit de Narses, întâmpinată de tirul din flancuri a opt mii de arcuri mari. Confuzia pricinuită de prăbușirea și zbaterea nestăpânită a unui mare număr de cai răniți și de moartea sau descălecarea celor mai multe căpetenii, vizibili datorită armurii și harnașamentelor împodobite, frână șarja de la galop la trap și de la trap la pas. Când își pierde elanul, cavaleria în șarjă nu este un adversar primejdios pentru sulițași curajoși, îmbrăcați în zale, și caii oferă o țintă dintre cele mai vulnerabile. Escadronul din frunte al lui Teudel nu fu în stare să frângă frontul sulițașilor: escadroanele din spate nu fură în stare să întreprindă nimic pentru a-l ajuta, și suferiră pierderi grele datorită tragerii continue a arcurilor. Până la urmă, Teudel însuși fu rănit. Goții se clătinară. Atunci sulițașii romani își deschiseră rândurile și Regimentul de casă țâșni prin acest spațiu; și cu strigătul de război „Belizarie!”, lăncierii goți fură azvârliți îndărăt, asupra propriei lor infanterii, care fu târâtă în debandadă și se risipi în toate direcțiile.

Regele Teudel fu ajuns din urmă și omorât la câteva mile de câmpul de bătălie. Veșmintele sale pătate de sânge și pălăria lui împodobită cu bijuterii fură trimise, ca trofee, împăratului, la Constantinopol.

Demolarea fortificațiilor care împrejmuiseră cândva atâtea orașe se dovedi a fi pierzania goților: nu exista nimic care să stea în calea înaintării lui Narses. Roma fu ocupată la primul asalt al unuia dintre generalii săi. Apoi flota goților trecu de

partea lui. În decurs de numai două luni – după o ultimă bătălie pe malurile râului Sarno, în apropierea muntelui Vezuviu – războiul era câștigat. Goții care supraviețuiseră aveau moralul frânt și căzură de acord fie să părăsească Italia, fie să se supună lui Justinian.

Scurt timp înainte de a se perfecta această înțelegere, își încheie existența o instituție venerabilă. Căci dintre senatorii romani și familiile lor, pe care Teudel îi ținuse drept ostateci dincolo de Pad, trei sute de persoane fură măcelărite, drept răzbunare pentru moartea lui: iar ceilalți, zorind din Sicilia spre Roma, la vestea cuceririi Urbei, fură interceptați de goți în apropierea Vezuviului și, la fel, nimiciți fără milă, până la ultimul. Ordinul Senatorial nu s-a mai refăcut și nici nu cred că se va mai reface vreodată. Singura justificare a continuității sale, în ultimele sute de ani, o constituiseră bogățiile și străvechile sale tradiții culturale. Justinian moștenise bogățiile; iar tradițiile nu puteau fi nici recuperate, nici statornicite din nou. Atâta deci, despre Ordinul Senatorial din Apus și despre regele Teudel și despre goți – al căror nume s-a stins acum în Italia, deși în Spania continuă să domnească regi vizigoți.

Sfârșitul lui Bessas: își răscumpără vina pentru pierderea Romei prin succesul său în Colchida, unde recuceri de la persani Petra, capitala țării, și muri, onorat, la Constantinopol, nu mult după aceea. Dar persanii luară din nou Petra. O stranie coincidență: Daghisteus, comandantul roman de la Petra își răscumpără vina de a fi pierdut orașul prin succesul său în Italia; căci el fu cel ce recuceri pentru Narses Roma, pierdută cândva de Bessas.

Narses, care rămase în Italia în calitate de guvernator, câștigă o a doua mare bătălie, prin propriile sale virtuți, așa că de astă dată meritul este de atribuit studiilor sale în materie de artă a războiului. O mare armată de franci pătrunsese până în sudul Italiei. Narses surprinse forța lor principală la Casilinum, în Campania, atunci când (ca și în împrejurarea anterioară, în timpul lui Belizarie) pierduseră jumătate din oameni, datorită dizenteriei. Armata francilor era alcătuită în întregime din infanterie, înarmată cu sabie, sulită și secure de aruncat. Narses le stătu în față cu propria lui infanterie; dar, atunci când francii șarjară în coloană, le învălui flancurile cu escadroanele sale și-i făcu țândări, trăgând în ei de la distanță de o sută de pași, adică

de mai departe decât puteau ei arunca securile. Francii nu îndrăzniră să înainteze de teamă să nu fie șarjați din ambele flancuri, dar nici nu îndrăzniră să rupă rândurile și să atace cavaleria – arta lor de a purta război le cere să păstreze în toate împrejurările o ordine strânsă. Muriră la un loc, grămadă, și din treizeci de mii, numai cinci oameni scăpară. Poate pentru a nu atrage gelozia lui Justinian, Narses atribui în întregime meritul acestei victorii miraculoasei imagini a Fecioarei pe care o purta cu el și care-l prevenea de toate întâmplările importante.

Când Justinian auzi de Taginae și de Casilinum, îl slăvi pe Dumnezeu și fu foarte fericit. Se spune că ar fi zis: „Ah, de ce nu ne-am gândit să-l trimitem în Italia pe viteazul nostru Narses cu mult înainte? De ce l-am rechemat din campania precedentă, în urma unei plângeri geloase a Comitelui Belizarie? Multe vieți ar fi fost salvate și multe fonduri economisite dacă am fi avut încredere în Narses al nostru. Ne reproșăm că am vădit prea multă considerație față de sentimentele lui Belizarie, un ofițer laș și stupid; dar poate că un asemenea exces de generozitate este scuzabil la un suveran.”

Apoi se întoarse la studiile sale de teologie și, convins că Italia este în siguranță, că regele Khosrou nu mai pregătește nicio cursă la granița din răsărit și că barbarii din nord pot fi mituiți sau înșelați ca să se lupte unii cu alții, neglija armatele și fortificațiile mai mult decât oricând.

Belizarie, în calitate de Comandant al Armatelor din Răsărit și al Gărzilor Imperiale, încercă în trei rânduri să-i vorbească, rugându-l să țină seama de primejdia în care se afla imperiul. După cea de a treia încercare, sosi un ordin imperial: „Luminăția-sa interzice să se mai ridice această problemă. Dumnezeu își va apăra cu dreapta lui puternică poporul care are încredere în El.”

Într-o zi, în toamna din anul Domnului 558 – care a fost anul morții lui Ioan Sângerosul într-un accident de vânătoare, după ce-l slujise cu supunere pe Narses în campania lui din Italia, și, totodată, cel de-al zecelea an al reînnoitei noastre șederi la Constantinopol – căpitanul unei corăbii comerciale din Marea Neagră înmână lui Belizarie un mesaj. Era scris cu mâna tremurândă a unui om bătrân, pe o fâșie de pergament murdar.

„Prea Ilustre Belizarie, care mi-ai salvat viața din mâinile lui Ioan de Capadocia, acum cincizeci și mai bine de ani, într-un han aproape de Adrianopol, în Tracia, pe când erai încă un flăcăiandru: a venit vremea să arăt că cetățeanul Simion nu-și uită datoria de recunoștință. Hunii bulgari m-au luat sclav, cu multă vreme în urmă, în cursul unuia din raidurile lor din Tracia, dar m-au tratat cu indulgență, datorită iscusinței mele ca șelar. Am învățat limba lor barbară și sunt admis la sfaturile lor și mărturisesc că în multe privințe acum îmi merge mai bine decât pe vremea în care eram sclav al perceptorilor lacomi. Numai că-mi lipsește vinul bun din Tracia, și căldura casei mele, atât de bine zidită. Află, deci, că în iarna aceasta, dacă Dunărea îngheață iarăși, precum prevestesc cei ce cunosc semnele vremii, o hoardă bulgară va năpădi Tracia. Se laudă că vor ataca chiar Constantinopolul și vor lua asemenea pradă, cum nu s-a mai luat niciodată de la începutul lumii. Îi conduce Zabergan, un han destoinic. Douăzeci de mii de oameni călăresc cu el. Înștiințează-l pe împărat. Rămâi cu bine.”

Belizarie atrase atenția împăratului asupra scrisorii. Justinian întrebă:

— De ce această fâșie de pergament ruptă, duhnind a docuri? Oare este un document potrivit pentru a fi arătat unui împărat?

— Un cerșetor murdar, Maiestate, când vede rotocoale de fum ieșind pe ferestrele de sus ale unei case mari, are dreptul să dea buzna în hol cu un strigăt de prevenire: „Foc!” Locatarii îi mulțumesc pentru avertismentul său la timp potrivit și-i iartă zdrențele și limbajul aspru.

Justinian zise:

— Ilustre Belizarie, asta este neîndoielnic una din vicleniile militare, pentru care, pe drept cuvânt, ești atât de vestit? Dorești să ne sperii printr-un fals, ca să ne sporim armatele și să reclădim fortificațiile orașului, știind bine că am interzis să pomenеști această chestiune direct. Nu ne lăsăm înșelați, dar îți iertăm greșelile. Ai grijă, Domnul meu, să izgonești din inimă orice umbră de neloialitate. Căci dintotdeauna au existat la această Curte generali care i-au îndemnat pe împărații lor să ridice noi armate, pretextând situații de urgență, dar plănuiind în fapt să le folosească împotriva statului. Cercetează-ți inima,

Domnul meu, și dacă găsești într-însa păcat, smulge-l cu ajutorul lui Hristos, căci el îți va împrumuta putere.

În Piața lui August, față-n față cu Palatul Senatului, Justinian așezase o imensă statuie ecvestră a sa; stă pe un pedestal foarte înalt, turnat în cel mai frumos bronz, de culoare deschisă. Este înfățișat în armură antică și poartă un coif cu o pană imensă. În mâna stângă ține un glob, peste care străjuiește o cruce. Mâna dreaptă este ridicată într-un gest care vrea să spună: „Înapoi, dușmani!” Dar nu poartă arme, nici măcar un pumnal, de parcă gestul și încruntarea chipului ar constitui suficientă descurajare pentru dușmani. Și, în fapt, în ultima parte a domniei sale și-a tratat armatele de parcă nu ar mai fi avut nevoie de ele. Adevărul este că Justinian, având ambiția măririi, se purta ca bogătașul cel fără nume, menționat de Isus Hristos într-o parabolă – cel care începuse să-și construiască o casă fără a cumpăni mai întâi cheltuielile; ca urmare se îndatoră și ajunsese de râsul lumii. Ochiul lui Justinian, se spunea în oraș, era spaima stomacului său: își irosi veniturile pe cheltuieli religioase deșarte, neglijând nevoile militare, practice.

Toți erau de acord că, în primul rând, nu ar fi trebuit să încerce ocuparea Africii și Italiei cu forțele slabe pe care le avea la dispoziție. În ciuda succesului aproape miraculos al lui Belizarie, această misiune dublă se dovedise prea grea pentru armatele imperiale. Adevărat, țineau încă și acum ocupate Cartagina și Ravena, dar campaniile prelungite au dus aceste ținuturi prospere și bine guvernate la o stare de ruină aproape totală. Între timp, granițele din nord și din răsărit fuseseră slăbite, datorită absenței garnizoanelor și rezervelor; fuseseră de multe ori supuse invaziilor – astfel încât o catastrofă generală era foarte aproape. Într-un cuvânt, prețul pentru recucerirea Imperiului de Apus fusese devastarea lui și, de asemenea, devastarea Siriei, Colchidei, Mesopotamiei romane, Iliriei și Traciei, ale căror venituri scăzuseră jalnic. Justinian fu obligat acum să introducă o politică de reducere a cheltuielilor; și, în mod caracteristic, începu prin a o aplica în departamentul apărării mai degrabă decât în domeniul înzestrării ecleziastice; în nădejdea că, prin întemeierea sau înfrumusețarea unor noi mănăstiri de călugări și de călugărițe și a unor noi biserici, va mitui oștile angelice, care apoi îl vor ajuta, precum mituise odinioară, cu daruri în aur și în echipament militar, pe franci,

slavi și huni. Își justifică în public credința sa superstițioasă prin cuvintele adresate de Isus Hristos Apostolului Petru, când acesta s-a opus gărzilor Marelui Preot al evreilor și a tăiat urechea unuia: „Pune-ți la loc sabia în teacă. Căci toți cei ce sabia ridică, de sabie vor pieri.” Era cu atât mai devotat pacifismului său, cu cât nu se temea pentru propria lui siguranță: ghicitorii, pe care îi consultase în taină, îl asiguraseră, cu toții, că va avea parte, la urmă, de o moarte firească, în patul său din Sacrele Apartamente ale palatului.

În ziua de Crăciun, hunii trecură Dunărea înghețată. Când vestea ajunse la Curte, împăratul ordonă să se citească slujbe în toate sanctuarele principale și-și petrecu toată noaptea în vigiliu, în biserica Sfintei Irina; dar nu luă nicio altă măsură. Hunii se împărțiră în două corpuri principale, unul pornind să pustiască Grecia, celălalt, sub însuși hanul Zabergan, urmând să ocupe orașul. Străbătură fulgerător Tracia, fără a întâmpina rezistență. Fiind păgâni, nu simțeau niciun fior de respect față de biserici sau mănăstiri: jefuiau și siluiau fără nicio deosebire, trimițând îndărăt, de-a lungul drumurilor troienite și peste Dunăre, căruțe încărcate cu comori și mari grupuri de prizonieri. Oamenii care escortau aceste convoaie, călăreți sălbatici, forțară cadența marșului, cu bice sau cu vârful săbiilor; și orice prizonier care cădea și nu se scula într-o clipă era ucis fără milă – până și femeile apucate de durerile facerii. Hunii, deși în general se poartă frumos între ei, socotesc întreaga lume creștină ca prada lor firească și pentru ei a înfige un prunc botezat în vârful lancei nu înseamnă mai mult decât, bunăoară, a străpunge un pui de cerb la vânătoare.

Zabergan înainta. Zidurile lungi ale lui Anastasie, clădite de-a curmezișul peninsulei la distanță de treizeci și două mile de oraș, nu constituiseră un obstacol pentru călăreții săi, fiind în multe locuri în ruine, fără soldați care să umple golurile, fără catapulte și alte mașini care să fie folosite din turnuri. De sărbătoarea celor Trei Crai, Zabergan își așeză tabăra pe malurile râului Athyras, la douăzeci de mile de oraș, și deodată constantinopolitanii fură cuprinși de panică. Căci piețele publice erau pline cu nefericiți refugiați de prin sate. Livizi la față, purtând bocceluțe și strigând: „Vin! Vin hunii, ca o turmă de tauri sălbatici, nimicind totul în drum! O, Doamne, aibi milă de noi!”

Strigătul acesta se răspândi prin toate străzile: „doamne, aibi milă de noi!” Apoi fiecare cetățean începu să-și întrebe vecinul: „Unde sunt oamenii din Gărzile Imperiale? Unde este miliția orașului? Nimeni nu-i va împiedica pe acești diavoli bulgari să asalteze zidurile interioare și să incendieze orașul și să ne nimicească până la unul?”

Mari mulțimi închiriară bărci și fugiră peste Bosfor, în Asia Mică; cincizeci de mii de oameni trecură într-o singură zi.

Împăratul Justinian petrecu cea mai mare parte din aceste zile îngenuncheat în capela sa particulară. Repeta iarăși și iarăși: „Domnul este puternic. Ne va salva.” Singura măsură de natură practică pe care o luă fu ordinul ca toate bisericile din suburbii, ca și vilele sale, să fie imediat golite de comori și acestea să fie transportate în portul imperial pentru a fi încărcate în bărci.

În cele din urmă, trimise după Belizarie și întrebă:

— Cum se face, Ilustre Belizarie, Comite al Grajdurilor Noastre și Comandant al Gărzilor Noastre, că n-ai trimis ostași care să respingă pe acești păgâni sălbatici?

Belizarie răspunse:

— Maiestatea-ta Sacră mi-a acordat titluri de onoare, dar nu și autoritatea care, obișnuit, le însoțește pe acestea; și mi-a interzis să pomenesc starea de nepregătire și de indisciplină a forțelor noastre. De trei ori, de când m-am întors din Italia, am prezentat același raport; arătând că miniștrii vând posturile de ofițer din Gărzi la civili neinstruiți, că soldații nu primesc niciun fel de instrucție militară și nu li se asigură arme și că grajdurile imperiale sunt golite de cai de cavalerie. Mi-ai poruncit să nu-mi fac griji pentru siguranța orașului.

— Minți, minți! țipă Justinian. Dacă vreodată, prin grația lui Dumnezeu, vom supraviețui acestei încercări a credinței noastre, vei fi pus să suferi cazne îngrozitoare pentru că ai neglijat armatele noastre și fortificațiile; nici toate mult-lăudatele tale victorii nu te vor salva de ștreang.

Belizarie întrebă:

— Și, între timp, care sunt ordinele Tale, Maiestate?

— Du-te și mori ca un viteaz, deși ai trăit ca un laș. Adună toate forțele pe care le poți aduna și întâmpină-i pe bulgari în câmp deschis, imitându-l astfel pe viteazul meu Narses – și nu te cuibări pe după ziduri, precum ți-e obiceiul. Numai în felul acesta îți poți răscumpăra nesocotința.

Belizarie își făcu plecăciunea și părăsi sala tronului. Dar Justinian își chemă amiralul și-l întrebă în taină:

— Flota mea este bine aprovizionată? La ce vreme ne putem aștepta în Mediterană, dacă vom fi nevoiți să ne îmbarcăm?

Belizarie trimise pe străzi un crainic care strigă următoarele:

— Comitele Belizarie, în urma unui ordin al Maiestății-sale Sacre, împăratul, va conduce o armată împotriva invadatorilor huni. Miliția orașului își va ocupa posturile pe zidul lui Teodosie, conform culorii fiecăruia, cu armele pe care le poate găsi. Gărzile Imperiale vor defila sub comanda ofițerilor lor, a căror datorie este să se îngrijească să aibă cai și arme complete, și vor mășalui în jos, spre Poarta de Aur, unde vor aștepta noi ordine. Toți soldații veterani, prezenți în acest oraș, care au slujit vreodată în războaie în calitate de cuirasieri ai numitului Comite Belizarie, sunt chemați să se adune neîntârziat pe Câmpul de Paradă; el se va pune în fruntea lor și le va asigura cai și arme.

Belizarie se duse la maeștrii dansurilor din facțiunile Verde și Albastră. „În numele împăratului, rechiziționez toate cămășile de zale, sulitele și scuturile care se poartă la spectacolele de pe Hipodrom și din teatre”. Se duse, de asemenea, la Maeștrii Curselor din facțiunile Verde și Albastră. „În numele împăratului, rechiziționez toți caii din grajdurile Hipodromului!” Arcuri și săgeți găsi destule la palat, iar în grajdurile imperiale un număr de cai de trăsură și câteva care de război. În felul acesta găsi echipament pentru veteranii săi.

Câmpul de Paradă este vestit în istorie, deoarece este locul în care Alexandru cel Mare și-a trecut în revistă trupele înainte de a porni la cucerirea Răsăritului. Aici se îmbulziră veteranii lui Belizarie, venind din toate colțurile orașului – bărbați pentru care trecerea anilor adusesese destinele cele mai felurite. Unii erau bine îmbrăcați și solizi, alții în zdrențe și palizi, unii schiopătau, unii umblau țăntoși.

Dar lumina bravurii strălucea pe fiecare chip și-și strigară unii altora: „Salut, camarade! E bine când se întâlnesc soldați bătrâni!”

Avură loc numeroase întâlniri între camarazi de arme care nu se mai văzuseră de mulți ani, orașul fiind atât de mare. Se auzi:

— Mai ești în viață, bătrâne Sisifrid? Am crezut că ai murit cu Diogene, în timpul retragerii din Roma.

Și:

— Camarade Unigatus, ultima oară te-am văzut la Osimo, la asediu, când o sulită ți-a străpuns mâna.

— Hei, camarade, nu mă cunoști? Am fost împreună în bivuac, în Paradisul de la Grasse, sub un quincunx de pomi, acum douăzeci și patru de ani, câteva zile înainte de bătălia de la borna Milei Zece.

Eram de față, împreună cu stăpâna mea, Antonina, și am avut parte de multe saluturi afectuoase din partea unor camarazi de odinioară, care-mi încălziră inima.

Dar erau unii care aveau amintiri de campanie și mai vechi decât ale mele. De pildă, doi oameni care întreprinseseră cu Belizarie raidurile împotriva gepizilor și împotriva acelorași bulgari, pe când era un ofițer tânăr, imberb.

Dintr-o școală de lupte din suburbii veni, cu părul alb, Andreas, fostul sclav purtător de ghiozdan al lui Belizarie și fostul băieș, care se retrăsese din războaie după cele două isprăvi de seamă, în luptă individuală, la Daras. Grăi astfel:

— În școala mea de lupte m-am păstrat mlădios și puternic, Stăpâne Belizarie, deși am șaiszeci și cinci de ani. Iată, port coiful cu pană albă pe care mi l-ai dăruit ca răsplată, la Daras. L-am întreținut bine, frecându-l cu nisip. Îngăduie-mi să-ți fiu purtător de stindard!

Când se adunară toți, peste trei sute de oameni, veni, parcă lunecând, o făptură înaltă, suptă de post și îmbrăcată într-o rasă de călugăr. Prinse căpăstrul lui Belizarie și-i zise:

— O, frate Belizarie, pentru această singură zi îmi las deoparte sutana, îmi pun la o parte nenorocirea, și îmbrac iarăși armura de zale. Căci, deși cred că m-am împăcat cu Cerul pentru păcatele și smintelile mele și îndeosebi pentru a-l fi ucis pe scumpul nostru camarad, Ioan Armeanul, n-aș putea muri cu cugetul împăcat dacă nu ți-aș recâștiga încrederea și afecțiunea, pe care le-am pierdut datorită neglijenței mele în fața Milanului.

Belizarie descălecă și-l îmbrățișă pe călugăr, răspunzând:

— Uliaris, ai să comanzi o sută de oameni din forța aceasta. Am auzit de sfințenia ta și de faptele tale bune în rândurile călugărilor cerșetori ai Sfântului Bartimeu și te primesc ca pe un împrumut din partea lui Dumnezeu.

Traian (scăpat de curând de vârful de săgeată care sălășluise atâta vreme în carnea chipului său) comandă o altă sută de

oameni. Dobândise mare glorie în Italia, sub Narses. Ținea acum o tavernă în docuri. Turimut, același care se luptase atât de bine în cea de a doua campanie italiană a lui Belizarie, comanda restul trupei. Trecuse prin zile rele și abia de curând fusese eliberat din temniță; dar nu-mi mai aduc aminte dacă fusese închis pentru crimă sau pentru erezie. Belizarie îndreptă pe fiecare om către una din trupe și dovedi că-și aduce aminte de numele fiecăruia care fusese cândva în subzistența lui, și de istoria fiecăruia. Apoi le dădu cai și arme și armuri. Deveniră teribil de voioși. „Slavă lui Belizarie!” strigară ei, și „Condu-ne pe dată împotriva dușmanului!” Belizarie era mișcat. Dar le răspunse:

— Camarazi, de dragul amintirii bătăliilor glorioase de odinioară, nu uitați cum au fost câștigate. N-au fost câștigate numai prin curaj și îndemânare în mânia armelor, ci și prin prudență.

Călăreau în coloană, și copitele cailor răsunau pe pavajul Străzii Superioare. Poporul aclamă și strigă: „De bună seamă, Dumnezeu este cu noi – căci iată, vine Belizarie!”

Stăpâna mea călărea alături de el, pe un cal înalt, și-și purta capul ca o tânără mireasă: și eu o urmam de aproape, pe un cal scund, spaniol. Purta o perucă frumoasă, roșie, fața ei era plăcută din cauza rujului și o cremei albe și sâni scofâlciți îi erau bine profilați. Numai stând în apropiere îi puteai citi vârsta, după mâinile ofilite și ochii gălbejiți, după obraji supti și gâtul fleșcăit.

Trecurăm prin suburbia Deuteron, spre Poarta de Aur, unde totul era în dezordine – toată lumea striga ordine și nimeni nu asculta. Dintre cele două mii de oameni care se prezentaseră la convocarea Gărzilor, nu aveau cai mai mult de cincizeci; și, afară de doi sau trei ofițeri, n-am văzut un singur om purtând cămașă de zale sau arme potrivite; puteai fi sigur că, dintre ei, nu participaseră vreodată la o paradă militară nici măcar atâția cât ar fi format efectivul unei companii pline. Până și miliția orașului era o unitate alcătuită din oameni mai buni; căci câteva duzini din ambele contingente, Verde și Albastru, se exersaseră ca arcași la poligonul orașului (trăgând în zile de sărbătoare, la întrecere, pentru o găscă sau un purcel de lapte, or o cană de vin) și mulți alții se luptaseră, noaptea, cu sabia, în ciocnirile dintre facțiuni.

Belizarie i-ar fi adăugat micii sale armate pe arcașii aceștia, dar ei refuzară, spunând că obligația lor era de a apăra numai zidurile și că ar fi potrivit legilor să-i conducă în afara orașului.

Dintr-un turn de lângă poartă îl auzirăm pe Demarhul Albaștrilor (căci Verzii apărau cealaltă jumătate a zidului) strigând:

— Nu există niciun om printre voi care să se priceapă la mânăuirea catapultelor? În fiecare turn sunt catapulte și un mare număr de săgeți.

Stăpâna mea Antonina strigă, veselă, drept răspuns:

— Nu, niciun bărbat, dar există o femeie bătrână, cu o perucă roșie, veterană a două asedii ale Romei!

Și mie-mi spuse:

— Haide, Eugeniu, ostaș bătrân, să-i învățăm pe recruții aceștia meseria lor.

Așa că noi descălecarăm și ne urcarăm în turn, unde înnoirăm frânghiile catapultelor, care putreziseră, și unserăm cu ulei manivelele. Apoi ne duserăm din turn în turn, instruind oamenii la catapulte și scorpioni, cum să le mânăuiască și cum să le repare și cum să țintească. Dacă vreunul nu era destul de atent sau părea stângaci, stăpâna mea îi striga:

— Bastard de eretic Verde ce ești! și-l pocnea peste umăr cu cravașa de călărie, făcându-l de rușine în fața fărtaților săi.

Între timp, Belizarie adună Gărzile neînarmate și le adăugă o mie de țărani traci, zdraveni de stat, aleși dintre refugiați. Le zise ofițerilor:

— Dincolo este un parc de desfătare al împăratului, împrejmuit cu o palisadă din pari. Conduceți-vă oamenii într-acolo și fiecare să aducă doi pari. Trebuie folosiți în loc de săbii și sulți. În chip de scuturi, adunați tăvi și farfurii de metal de prin Casele particulare.

Apoi gloata aceasta, prea puțin războinică la vedere, ieși prin porți, încolonată, Belizarie călărind în frunte, cu cei trei sute de veterani ai săi. Stăpâna mea și cu mine ne uitam după ei cum plecau, simțindu-ne mândri, dar având și presimțiri rele. Ea zise încet, neluând în seamă regimentul de civili care îl urma, jalnic, asemenea unui convoi de prizonieri:

— Trei sute a fost numărul grecilor la Termopilae, după vechiul cântec. Niciunul dintre ei nu s-a mai întors, dar numele lor va trăi în veci.

I-am răspuns cu un zâmbet, ca să o înveselesc:

— Suflete nefericite care nu au avut un Belizarie să-i comande!

Dar ea:

— Față de zece sau douăzeci de mii de huni, ce sunt acești trei sute de bărbați vlăguiți, care pornesc, călare, să-i întâmpine în bătălie, din ordinul împăratului? Te aștepți la un miracol, Eugeniu?

I-am răspuns:

— Da, deoarece am văzut multe.

În dreptul satului Chettos, la două mile de Melantias, unde hanul Zabergan își făcuse tabără, Belizarie își puse oamenii să sape un șanț și să înalțe o baricadă; și fiecare om înfipse unul din cei doi pari în estacadă, păstrând celălalt pentru a-l folosi drept suliță. Belizarie își trimise veteranii în față, ca să se așeze astfel încât să pară că sunt posturile avansate, de cavalerie, ale unei armate larg desfășurate. În spatele lor, pe un front de cinci mile, infanteria aprinse în timpul nopții numeroase focuri de sentinelă: în timpul zilei (vremea fusese uscată), îi puse să târâie tufe de-a lungul drumurilor, înălțând mari nori de colb.

În cea de a doua noapte sosi un mesaj foarte important, adus de un băiat de țăran. Venea din nou de la bătrânul Simion pe care hunii îl aduseseră cu ei, în calitate de ghid și interpret. Raportă că armatele lui Zabergan nu numărau mai mult de șapte mii de cavaleriști aleși, restul forțelor sale luând drumul Greciei; și că vor ataca tabăra peste trei zile, deoarece considerau cea de a treia zi ca deosebit de norocoasă, după calendarul lor.

— Și după al meu, strigă Belizarie, căci este ziua de naștere a soției mele, Antonina.

Tabăra de la Chettos fu în continuare întărită printr-o baricadă de spini; brăzdare de plug și grape fură împrăștiate în fața porților, ca să îndeplinească rolul țepușelor. Veteranii glumiră, numind una „Poarta Pinciană” și cealaltă „Flaminiană”; și un delușor de la miazăzi deveni „mausoleul lui Hadrian”.

Zabergan află, până la urmă, că nu avea în față o armată demnă de acest nume, ci numai pe bătrânul Belizarie și câțiva bărbați nesăbuiți. De aceea socoti că ajunge dacă trimite două mii de huni, sub comanda fratelui său, ca să strivească tabăra imperială. Drumul lor trecea printr-o pădure întinsă și deasă, în

care exisă un defileu îngust; acolo era un sălaș cunoscut de lotri, care aveau obiceiul de a sta la pândă, după pradă, în tufele dese care mărginesc șleaul. Belizarie pregăti aici o ambuscadă. De o parte a drumului ascunse trupele lui Traian, de cealaltă pe cele ale lui Turimut; și în spatele lor, de-a lungul râpelor defileului, armata lui de „spectatori”, cum își numea infanteria înarmată cu pari.

Să nu lungesc povestea peste măsură. Hunii intrară în trecătoare fără a-și da seama de primejdie. La semnalul goanei, Belizarie și Uliaris îi șarjară cu restul trupei – Andreas, mult în fața tuturor, purta stindardul. După lance, sabia: Belizarie se luptă în rândul din față, tăind și împungând, cu vechea lui precizie. O clipă stindardul fu în primejdie; dar Andreas ucise un hun care încercase să i-l smulgă, înfigându-i un pumnal în burtă. Apoi Traian și Turimut șarjară din spate cu trupele lor, în vreme ce toți spectatorii răcniră atât de fioros de parcă ar fi fost la o cursă de care, și pocniră parii de scuturile improvizate de parcă ar fi fost nerăbdători să primească ordinul de atac. Bulgarii erau îngroziți. În locul acesta îngust nu aveau cum să-și folosească arcurile, nici să-și vădească iscusința în manevre de cavalerie. Purtau numai îmbrăcăminte de piele, ceea ce îi făcu mai puțin rezistenți la asalturile veteranilor, care erau îmbrăcați în zale. Cedară brusc și goniră îndărăt în mare debandadă.

Belizarie continuă urmărirea, netemându-se de săgețile pe care le trăgeau hunii în fuga lor; caii nu puteau fi răniți cu ușurință, din pricina pieptarelor metalice pe care le improvizase pentru ei. Propriile sale săgeți făcură mai mari ravagii decât ale hunilor. Patru sute de dușmani fură uciși, inclusiv fratele lui Zabergan, pe care Uliaris îl străpunsese cu lancea la prima șarjă. Restul fugi îndărăt la Melantias, strigând: „Acasă, fraților, acasă! Spiritele morților vin asupra noastră – oameni bătrâni, cu ochi de foc și păr alb, în valuri!” Își zgâriau obraji cu unghiile, în semn de jale.

Hanul Zabergan ridică tabăra și se retrase cu toată armata. Belizarie îl urmări, etapă după etapă. Începuse această bătălie cu numai trei sute de oameni și o isprăvi cu cinci sute. Noii veniți erau țărani traci, aleși dintre recruți, oameni obișnuiți cu caii și pricepându-se să folosească un arc ușor, de vânătoare; li se dădură caii și armele bulgarilor morți. Dintre oamenii lui Belizarie muriseră numai trei, dar mulți erau răniți; Unigatus,

care se luptase vitejește cu singurul lui braț teafăr, muri de rănile sale câteva zile mai târziu.

Belizarie trimise împăratului un mesaj:

— Ascultând de ordinele Tale Sacre, am biruit dușmanul și-l urmărim.

Pe străzi, bucurie, și laudă nesfârșită la adresa lui Belizarie: „Această victorie a lui Belizarie umbrește toate cele dinainte”; la palat, mortificare și bombăneală.

Justinian îi spuse amiralului său:

— Descarcă navele. Nu ne mai imbarcăm.

Șambelanul său (altul, nu Narses, care se mai afla în Italia) strigă, cu prefăcută indignare:

— Oare cetățenii sunt nebuni, de nu aduc pentru salvarea lor mulțumiri Serenității-tale Glorioase, care ai ordonat această bătălie, ci lui Belizarie; oare nu datorită neglijenței lui a fost pustiită Tracia și orașul aproape pierdut?

Justinian trimise lui Belizarie următorul mesaj:

— Ajunge acum. Lasă-i pe huni să plece în pace, nu mai irosi vieți în bătălii inutile. Putem avea nevoie de serviciile lor în alte războaie, împotriva celorlalți dușmani ai noștri. Dacă vei continua să-i urmărești, vei cădea în dizgrația noastră.

Belizarie dădu ascultare. Apoi solul lui Justinian călări mai departe, până la tabăra lui Zabergan. „Mesajul împăratului. Urmând exemplul gloriosului Hristos care, odinioară, cu trup omenesc a poruncit slujitorului său Petru să-și pună la loc sabia, după ce lovise curajos un ofițer evreu și îl rănise, ne-am retras și noi armatele. Dar te conjurăm în numele lui Cristos să pleci în pace.”

Hanul Zabergan era deconcertat de acest mesaj, dar înțelese că, în sfârșit, Belizarie fusese rechemat. Redobândindu-și curajul, zăbovi toată vara în Tracia, incendiind și jefuind. În toamnă, Justinian îi oferii bani ca să plece și Zabergan, temându-se ca nu cumva să-i fie tăiată retragerea de o flotilă de nave înarmate trimise din Marea Neagră, în susul Dunării, semnă un tratat și se retrase.

Justinian se apucă acum febril să reconstruiască zidul lung al lui Anastasie, dar nu luă măsuri pentru instruirea trupelor de apărare necesare. Curtenii strigară: „Iată cum Părintele poporului îi face de rușine pe ofițerii săi neglijenți!”

Când Belizarie și cei trei sute de veterani ai săi se întoarseră prin Poarta Fântânii, cu Gărzile și țărani în urma lor cântând imnul victoriei, cetățenii entuziaști îi primiră cu ghirlande și frunze de palmier și sărutări. De la palat veni un singur mesaj scurt: „Comitele Belizarie și-a depășit autoritatea când a ordonat desfacerea gardului de la parcul nostru de lângă Poarta de Aur, fără o împuternicire scrisă din partea custodelui parcurilor. Parii să fie neîntârziat puși la loc!” Ultima frază deveni o zicală a vinărilor: când un om, care îi făcuse vecinului său un serviciu de seamă, era luat de scurt de acesta pentru vreo greșeală minoră, binefăcătorul nedreptățit exclama de obicei: „Da, da, stimabile, parii să fie neîntârziat puși la loc!”

Această bătălie de la Chettos a fost ultima pe care a dat-o Comitele Belizarie; și nimeni să nu se îndoiască că relatarea mea nu este adevărată, căci faptele acestea nu s-au petrecut undeva la vreo graniță depărtată, ci aici aproape, la nicio zi de drum de un oraș cu un milion de locuitori. Oricine poate să iasă călare, într-o plimbare de agrement de o după-amiază, ca să vadă defileul și cele două tabere, a lui Zabergan la Melantias, și a Comitelui Belizarie la Chettos, și să se întoarcă apoi din nou în oraș, înainte de căderea nopții.

CAPITOLUL XXIV ULTIMA INGRATITUDINE

Cum pot îndura să relatez această ultimă cruzime, fără a avea răbdarea și inima mare a celui ce a suferit-o? Povestea mea a ajuns până în anul Domnului 564, în care Justinian atinse cel de al optzecelea an al vieții sale și cel de al treizeci și șaptelea al domniei. Imperiul se bucura, în sfârșit, de pace, dar era o pace ca a unui om bolnav, după o criză de febră violentă, când nimeni nu poate spune dacă-și va reveni sau dacă va muri.

Împăratul devenise șleampăt la înfățișare și neglijent la vorbă; și căzuse el însuși – acest vajnic campion al ortodoxiei, acest necruțător persecutor al ereticilor – într-o erezie scandaloasă cu privire la natura Fiului.

Teodora fusese de părere că trupul lui Isus Hristos nu a fost supus patimilor și slăbiciunilor omenești și că, în fapt, a fost carne incoruptibilă și, prin urmare, nu a fost carne umană; căci natura oricărei cărnii obișnuite este coruptibilă, zicea ea, afară de cazul în care este transformată într-o mumie, după obiceiul egiptean, sau înghețată din întâmplare, într-un bloc solid de gheață. Dar părerea ortodoxă era că până la înviere, Isus a trăit în trup omenesc coruptibil și că a nega aceasta înseamnă monofizitism și nesocotire a sacrificiului pe care Isus l-a adus pentru neamul omenesc.

Justinian emise acum părerea Teodorei (pe care, în timpul vieții ei, o combătuse întotdeauna) ca pe o nouă descoperire a sa; avea proaspete în memorie argumentele ei. Printr-un edict, stigmatiză pe cei de părere contrarie ca pe niște „adoratori a ceea ce este supus putrezirii”. Ceru tuturor patriarhilor și episcopilor să accepte acest nou articol de credință. Tremurând, aceștia cerură răgaz pentru a cumpăni câțva timp problema. Dar patriarhul Constantinopolului, care era un cărturar migălos și un om foarte drept, își rupse veșmintele și-și presără colb pe cap, exclamând:

— Este chiar mai rea decât erezia monofiziților – se înrudește cu blasfemia ticăloșilor de manicheeni care declară că cele două naturi ale Fiului sunt contradictorii. Căci, dragii mei frați, dacă Isus Hristos, când a trăit aici, pe pământ, a fost într-adevăr nesimțitor față de patimi și slăbiciuni (precum ar vrea Clemența-sa să ne facă să credem), ce vom spune despre ceasul în care a

plâns pentru Lazăr și despre zbuliumul de pe cruce - rugămintea de a trece de la El paharul suferinței? Dacă trupul lui Isus a fost într-adevăr trupul invulnerabil al unei zeități, atunci faptele mărturisite de Sfinții Evangheliști ar trebui considerate fie nebie curată, fie prefăcătorie!

Clericii de la catedrală furnizară informații potrivnice patriarhului și acesta fu demis.

În aceste chestiuni, Belizarie nu exprimă nicio părere. Când Sergius, un senator de frunte, îl întrebă ce crede, el răspunse:

— Este destul de greu să trăiești după poruncile lui Hristos, chiar și fără să te încurci singur în cercetări filosofice cu privire la natura sa. Ar fi ca și cum eu m-aș ocupa cu un studiu critic despre persoana împăratului.

Sergius se uită la el cu atenție, încercând să-și dea seama dacă îndărățul cuvintelor sale se ascunde vreo intenție satirică ascuțită, dar răspunse:

— Cel mai bun dintre oameni, oare un astfel de studiu nu ar fi edificator?

Belizarie se prezenta zilnic la împărat, la palat, în afară de perioadele în care Curtea se afla în vacanță, când obișnuia să-și viziteze moșiile și să se ducă la vânătoare. Rămase fidel deprinderilor cumpătate, era generos cu cei săraci și iubit de prieteni; între el și stăpâna mea Antonina nu fură schimbate niciodată decât cuvinte de dragoste și înțelegere. Stăpâna mea se conformă codului de maniere creștin - abandonase toate apucăturile păgâne, exceptând doar folosirea anumitor farmece nevinovate pentru a tămădui dureri de măsele și de cap și pentru a abate puterea vrăjilor rele. Cursul vieții lor era atât de calm și de ordonat, încât se părea că ei se plimbă agale spre mormânt, mână în mână, și că în drumul lor nu se va mai ivi nicio altă piedică și nu-i va mai ajunge din urmă nicio nenorocire.

Dar Justinian îl detesta pe Belizarie, nutrind față de el o ură ireductibilă; nu putea suferi gândul că s-ar putea să moară lăsându-l pe dușmanul său să se bucure de faimă neștirbită și de prosperitate.

— A furat gloria noastră, striga Justinian. Supușii noștri ingrați îl stimează mai mult pe ei decât Sacra Persoană a împăratului.

Infamul Procopius, care fusese secretarul militar al lui Belizarie în toate războaiele, petrecuse câțiva ani scriind o lungă

istorie a lor. Și, fiind un om drept dar ciufut, care nu avea obiceiul de a linguși, spuse adevărul amar, ascunzând numai puțin sau neascunzând deloc trădarea cutărui general sau incompetența cutăruia, și-i acordă lui Belizarie meritele cuvenite pentru victoriile obținute, când avea atât de puțini sorți de izbândă. Nu-l acuză nemijlocit pe Justinian pentru capriciile sale, pentru incompetență, cruzime, tăragăneală, meschinărie, ingraturitudine, dar expuse într-un fel atât de deschis faptele istorice încât, citindu-le, nicio persoană cu scaun la cap nu avea cum să nu-și alcătuiască o părere dintre cele mai nefavorabile despre monarh și să nu-l admire la culme pe general. Această istorie fu trimisă în cele din urmă la școlile de copişti din Alexandria, unde fu publicată. Circulă multă vreme înainte ca Justinian să afle de existența ei, cam cinci ani înainte de bătălia de la Chettos.

Când Procopius află că împăratul este furios și-și dădu seama că se află în primejdie de moarte, scrise o scuză abjectă. Îl imploră pe stăpânul său sa creadă că, dacă istoria sa cuprinde greșeli, vina o poartă Belizarie, deoarece îi dăduse informațiuni greșite; și se angajă nu numai să retragă toate copiile cărții, dar să scrie și o lucrare istorică cuprinzând un elogiu al marilor fapte ale lui Justinian. Justinian îl iertă, îi dădu o pensie și-l ridică la rang de patrician. Procopius avu grijă să vorbească despre fostul său patron pe un ton disprețuitor; și nici nu-l mai salută pe stradă; dorea cu orice preț să păstreze favorurile împăratului. Dar când i se înmână în sfârșit elogiul, Justinian fu foarte nemulțumit. Se dovedi a fi numai o relatare a cumpătării, cărturăriei și pietății sale, o înșirare a bisericilor și a fortărețelor înălțate. Justinian se așteptase ca istoria anterioară să fie rescrisă, astfel încât nu supusul său Belizarie, ci el însuși să apară drept cel ce a binemeritat, cucerind Africa și Italia. Pensia lui Procopius fu sistată.

Atunci Procopius, în amărăciunea sa, scrise o altă carte, în care îi calomnia nu numai pe Belizarie și pe stăpâna mea Antonina, dar și pe însuși împăratul și pe răposata Teodora. Câteodată spunea adevărul, câteodată răstălmăcea faptele, câteodată mințea – după cum simțea nevoia de a se răzbuna. (Până și eu, Eugeniu, am fost introdus în acest talmeș-balmeș: de pildă, se spune că am ajutat-o pe stăpâna mea la asasinarea servitoarei Macedonia, a cărei limbă a fost, zice el, tăiată în mici

bucățele și azvârlită în mare.) Procopius se laudă față de prietenii săi: „Am scris o carte care va așterne jeg și mucegai peste numele câtorva mărimi care m-au nedreptățit”. Dar feri cartea de orice privire, intenționând să o transmită posterității.

În toamna de după bătălia de la Chettos, un grup de senatori, în frunte cu Sergius și cu Marcellus (cel care fusese iertat de împărat pentru partea pe care o avusese în conspirația anterioară, a armeanului Artaban) inițiară o nouă conspirație pentru a-l uide pe Justinian. Conspirația fu descoperită întâmplător și căpeteniile silite să dezvăluie numele complicilor. Printre aceste căpetenii se afla Herodian, generalul care, odinioară, cedase regelui Teudel orașul Spoleto ca un act de dușmănie față de Belizarie și apoi dezertase la goți; după moartea lui Teudel, predase lui Narses Cumae și fusese iertat de Justinian. După ce Herodian se întoarse la Constantinopol, Belizarie deschise împotriva lui o acțiune în justiție și recuperează datoria de cincizeci de mii de monezi de aur, care era legată de povestea predării orașului Spoleto. Herodian, ca să scape acum de inevitabila pedeapsă cu moartea, se răscumpără printr-o falsă mărturisire, declarând că inițiatorul complotului îndreptat împotriva vieții lui Justinian a fost Belizarie. La propunerea sa, Apion, procurorul public își trimise agenții în casa lui Procopius, căutând documente care să-l incrimineze pe Belizarie. Găsiră acolo, încuiată într-o ladă, cartea cu povești scrise din răzbunare. Apion o citi și apoi îl amenință pe Procopius cu spânzurătoarea pentru insulte aduse Maiestății sale împăratului – dacă nu consimte să depună o asemenea mărturie încât să ducă la punerea sub acuzație a lui Belizarie, ca trădător. Procopius acceptă și cartea i se restituie. Acum se va înțelege de ce îi spun lui Procopius „infamul”.

Apion veni într-o dimineață, devreme, la casa lui Belizarie, însoțit de doi stenografi ai Curții și un grup de soldați. Îl găsiră jucându-se cu mingea, înainte de a se cufunda în bazinul de înot. Mă afluam printre jucători, apărând poarta. Belizarie îl salută pe Apion cu voioșie și-i spuse:

— Nu ești oare procurorul public recent numit? E, într-adevăr, o vizită matinală. Ne ții tovărășie la prânz, după ce voi fi înnotat?

Apion răspunse foarte grav:

— Interesele Sacrei-sale Maiestăți nu pot aștepta nici prânzul tău, nici al meu, nici vreo baie în apă rece. Îmbracă-ți imediat

veșmintele, Comite Belizarie. Am un mandat de arestare împotriva ta; ești acuzat de înaltă trădare. Soldați, puneți mâna pe acești servitori; mărturia lor va fi necesară.

Belizarie îmi spuse:

— Eugeniu, notează scorul; vom termina altă dată această partidă. Apoi roag-o pe stăpâna ta Antonina să coboare cât se poate de repede.

Dar mă împiedică să o chem pe stăpâna mea. Apion zise:

— Trebuie reținuți și servitorii Ilustrei Antonina.

Belizarie se îmbracă și-l invită pe Apion și pe soldați să intre în odaia încălzită, ziua fiind răcoroasă. Aici Apion dădu citire mandatului său, care era formulat aproximativ astfel:

„Către Ilustrul Patrician Belizarie, Comite al Grajdurior Imperiale, Comandant al Gărzilor Imperiale și al Armatelor din Răsărit, Salut!

Vei ști, Belizarie, prin cei de față, că noi, Justinian, împăratul tău, suntem nemulțumiți de tine și-ți cerem să te supui pașnic ofițerului nostru, Distinsul Procuror Public Apion, când va veni cu soldați ca să te aresteze.

În mod repetat, în decurs de mulți ani, te-ai dovedit a fi un supus neloial și rău, păsându-ți mai mult de propria ta siguranță, bogăție și glorie, decât de sacrele interese ale Stăpânului tău; precum va arăta următoarea listă.

Întâi, în cel de al cincilea an al domniei noastre, ai îngăduit ca jumătate din orașul nostru Constantinopol să fie jefuit și incendiat de gloata facționistă înainte de a întreprinde vreo acțiune împotriva căpeteniilor, trădătorii Hypatius și Pompei.

Idem, când te-am trimis împotriva vandalilor, în Africa, în cel de al șaselea an al domniei noastre, ai propus și ai intenționat să uzurpezi suveranitatea noastră în această diocază; dar anumiți generali loiali ne-au prevenit, dezvăluindu-ne vinovăția ta și noi te-am rechemat, înainte ca să fi avut vreme să comiți acest rău față de noi.

Idem, când te-am trimis împotriva goților, în Italia, în cel de al optulea an al domniei noastre, ai nesocotit în mod deliberat instrucțiunile noastre scrise și ai încheiat pace cu dușmanul altminteri decât te-am autorizat. Mai departe, ai purtat o corespondență secretă cu goții și te-ai oferit dușmanului drept candidat pentru împărăția Apusului, intenționând și propunând

din nou să uzurpezi suveranitatea noastră; dar noi te-am împiedicat din nou. Te-ai întors acasă, în acest oraș, lăsându-i pe goți nebriuiți, ceea ce a fost pentru noi un mare neajuns.

Idem, când te-am trimis împotriva persanilor, în cel de al treisprezecelea an al domniei noastre, ai evitat să dai bătălie cu ei și le-ai îngăduit să se întoarcă nestingheriți acasă și să distrugă marele nostru oraș Callinicum.

Idem, în cel de al patrusprezecelea an al domniei noastre, când te-am trimis iarăși împotriva persanilor, nu te-ai folosit de absența regelui care atunci se îndeletnicea cu devastarea teritoriului nostru Colchida; n-ai trecut în Asiria și n-ai devastat acea țară și n-ai salvat prizonierii luați la Antiohia, deși ar fi fost o acțiune lesne de întreprins; nici nu ai tăiat calea de retragere a regelui din numitul teritoriu, Colchida.

Idem, în același an ai rostit cuvinte trădătoare la adresa iubitei noastre împărătese, Teodora, care acum se află în Ceruri.

Idem, în cel de al șaptesprezecelea an al domniei noastre, când te-am trimis din nou împotriva goților în Italia, n-ai făcut nimic de seamă, ai irosit fondurile și forțele noastre și te-ai întors după cinci ani, lăsându-i pe goți să fie biruiți, în sfârșit, de credinciosul nostru șambelan, Narses. Din Italia ne-ai scris epistole recalcitrante și amenințătoare și la întoarcerea ta ai făcut parte din conspirația îndreptată împotriva noastră, organizată de Artaban armeanul.

Idem, în cel de al treizeci și doilea an al domniei noastre, după ce ai neglijat fortificațiile și trupele de sub comanda ta, încurajând astfel invazia barbară, ți-ai atribuit gloria de a fi respins pe acești huni, glorie care revenea în primul rând Atotputernicului Dumnezeu și apoi nouă înșine; la fel cum în vremuri trecute ai încercat să uzurpezi gloria pe care am dobândit-o în fața persanilor, vandalilor, maurilor, goților, francilor și altor neamuri, punându-te în lumină în fața gloatei din oraș și asigurându-ți popularitate cu pomeni.

Câtă răbdare și câtă îndurare am vădit, de câte ori te-am iertat pentru faptele și cuvintele tale nesăbuite!

Acum, în acest al treizeci și șaptelea an al domniei noastre, a ajuns la cunoștința noastră că ești implicat într-o altă conspirație îndreptată împotriva vieții noastre. Generalii noștri Herodian și Ioan (poreclit «Epicureanul») mărturisesc că ai încercat să-i împingi să-și calce datoria de credință față de noi și Distinsul

Patrician, Domnul Procopius, care mai înainte a fost secretarul tău militar, ni te-a denunțat pentru aceeași crimă atroce. Aceștia mărturisesc că te-ai înțeles cu ei asupra unei zile anumite când un atac ucigaș urma să fie întreprins asupra noastră, cu săbiile chiar în sala noastră de consiliu, în timp ce ședem pe tronul nostru, purtând Veșmintele Sacre ale Regalității. Ei s-au prefăcut că acceptă, dar s-au temut și au repetat cuvintele tale în fața ofițerilor noștri.

Află deci, trădătorule, că iertarea noastră imperială, de atâtea ori acordată cu bunăvoință, îți va fi refuzată în cele din urmă; căci un criminal care a păcătuit în mod constant pe când pletele sale erau negre și continuă să păcătuiască când pletele sale sunt albe, nu este de adus pe calea virtuții. Ar fi slăbiciune din partea noastră să iertăm dincolo de limita arătată de Scripturi, cea de șaptezeci ori șapte.

Supune-te!”

Când Apion isprăvi, Belizarie îl întrebă:

— Cine a întocmit acest mandat și l-a supus spre semnătură Clementei-sale?

Apion răspunse:

— Eu însumi.

— După grai pari a fi un trac din împrejurimile Adrianopolului. Te recunosc oare, după trecerea atâtor ani! N-am fost colegi de școală sub mâna învățatului Malthus?

Apion roși la față, căci nu putea uita ce figură jalnică făcuse în ochii colegilor săi de școală. Răspunse:

— Asta n-are nicio legătură.

Noi, servitorii, furăm conduși la închisoare și puși la tortură, unul câte unul – sclavi și liberi deopotrivă, de la cel mai tânăr dintre paji și până la Andreas și cu mine, care, amândoi, aveam aproape șaptezeci de ani. Furăm puși pe scaun și biciuiți; și frângerii răsucite fură strânse în jurul frunții noastre și picioarele noastre fură arse în căldări cu jăratec. Pentru unii, tortura fu mai severă decât pentru alții. Andreas și cu mine furăm ferecați în aceeași celulă, înainte de a fi duși la tortură. Fusesse și el de față la arestarea lui Belizarie și fierbea de mânie împotriva lui Apion.

— Procurorul public a parcurs o carieră dintre cele mai glorioase, în vreme ce colegul său de școală comanda armatele împăratului: pene de gâscă, cerneală, pergament, umilință,

mită! După douăzeci de ani ca simplu funcționar ajunge la demnitatea de stenograf al Coroanei; alți douăzeci de ani și este ajutor de arhivar general. Alți cinci, și este procuror public, și acum îl slujește supus întreg tribul – copişti, curieri, aprozi, temniceri, poliţişti. Un mic copist se laudă faţă de camarazii lui: „Distinsul Apion m-a onorat astăzi cu un zâmbet și și-a adus aminte de numele meu”. Acum nu mai oferă, ci primește mită; umilința este lăsată deoparte. Este temutul Maestru al Torturilor – stăpân peste lanțuri, bice, scaune de tortură, fiare încinse – al căror gust ne așteaptă acum.

Și Andreas mai zise:

— Acest mititel de Apion, smiorcăitul de el! Parcă acum îl văd ghemuit într-un colț al clasei, privindu-ne încruntat, fiindcă nu i-am dat turte cu mirodennii – căci se furișase și n-a luat parte la bălălia cu bulgări de zăpadă împotriva oblaților. O, turtă a discordiei! Cred că trebuie să-l convingem pe Președintele Străzilor să îndepărteze de pe pedestal elefantul și să înalțe în locul său o statuie a Distinsului Apion!

Andreas muri sub tortură, dar ca să-l necăjească pe Apion nu scoase nici un singur țipăt. Eu m-am văicărit și am țipat fără conținere. Știam că procedând astfel, fie îl voi mulțumi pe ofițerul din camera torturilor, fie îl voi zăpăci, așa că va ordona sclavului: „Ajunge pentru moment, omule, slăbește frânghiile, deșurubează!” Toate țipetele mele sunau la fel: „Mulți ani trăiască Maiestatea-sa Grațioasă!” și „Nu știu nimic, nimic!” În felul acesta am scăpat. N-am să vă tulbur cu descrierea rănilor de pe trupul meu, în ziua aceea. Sunt o persoană fără nicio importanță.

Inchizitorii mă întrebau iarăși și iarăși:

— Nu l-ai auzit pe trădătorul Belizarie discutând cu Patricianul Marcellus – n-a rostit fraze trădătoare? Iată, aici sunt scrise cuvintele auzite de colegii tăi, servitori, într-o seară, cuvinte spuse de Belizarie stăpânei tale. Ești sigur că nu ai auzit și tu cuvintele acestea? Toți jură că ai fost de față.

Am negat orice și am susținut că Belizarie este cel mai bun și cel mai binevoitor și cel mai loial dintre oameni. Totuși, sub tortură, alții mărturisiseră tot ce era necesar.

Nu am fost de față la judecată, care a avut loc în luna lui ianuarie cu ușile închise. Se spune că Belizarie nu a răspuns la niciuna dintre acuzații, mărginindu-se să le nege. Au fost

formulate și unele mai sălbatice decât cea de trădare. Căci fu acuzat de a fi comis sodomie cu fiul său adoptiv, Teodosie, și obscenități cu fiica lui vitregă, Marta, ceru permisiunea de a pune întrebări martorilor acuzării – Herodian, Ioan Epicureanul și Procopius; dar Justinian care judeca personal cazul, refuză. Se spune, de asemenea, că la un moment dat, Justinian își bătu joc de el, prefăcându-se că-i asigură o judecată dreaptă, și-l întrebă:

— Există vreun martor de seamă, Domnul meu, pe care ai vrea să-l citezi ca să depună mărturie că nu ești trădător?

Belizarie ar fi răspuns:

— Sunt patru:

— Și cine sunt? Se află în oraș?

— Nu, Clemența-ta.

— Numește-i, totuși.

— Geilimer, fost rege al vandalilor; Wittig, fost rege al goșilor; Khosrou, Mare Rege al Persiei; Zabergan, Mare Han al hunilor bulgari. Aceștia au aflat pe pielea lor că nu sunt trădător.

Stăpâna mea Antonina fu acuzată de complicitate. Se spune că atunci când o aduseră la tribunal, vorbi incoerent, de parcă s-ar fi ramolit, evocând amintiri scârboase despre viața lui Justinian înainte să fi devenit împărat. Cuvintele ei, se zice, erau capricioase și sarcastice. Ea declară:

— Prietena mea, Teodora, din casa de club Albastră, avea un mic cățel de salon, foarte lacom și lubric. Obișnuia să flecărească cu el despre teologie și-l hrănea cu bucăți de carne crudă; iar cățelul acesta indiscret se gudura și era gata să lingă orice talpă din oraș și să adulmece la orice colț de stradă. Noi îi ziceam Cezar dar înainte de asta avusese un nume barbar, de got.

Mai zise, de asemenea:

— Excelență, am cunoscut cândva un omuleț mic, zâmbăreț, cu obraji roz, care a comis adulter cu trei generații de femei. (Se referea la Doamna Chrysomallo, fiica și nepoata ei.) Se ruga lui Beelzebut și nu a învățat niciodată să vorbească grecește corect. Dar, de milă am fost politicoasă cu acest omuleț zâmbăreț și cu obraji roz.

Justinian era agitat. Clasă grăbit dosarul ei:

— Această Nobilă Doamnă și-a pierdut mințile. Trebuie dată în grija medicilor. Nu poate fi judecată.

Totuși, stăpâna mea continuă:

— Fetele frumoase din casa de club Albastră s-au plâns, toate, în privința lui Phagon cel lacom. Spunea că cererile pe care li le adresa sunt nefirești; că este zgârcit cu darurile pentru dragoste; și că el confundă extazul spiritual cu cel al cărnii – adorând ceea ce putrezește; și că miroase a țap.

— Îndepărtați-o, îndepărtați-o! țipă Justinian, cu voce ascutită.

— A țap și a tămâie, amestecat. De asemenea, se scăpa în pat și avea negi pe coapse.

Sentințele fură rostite. Pedepsele variau: pentru unii, moartea prin decapitare, pentru unii moartea prin ștreang, pentru alții temniță pe viață. Pentru Herodian și Ioan Epicureanul, iertarea.

Stăpâna mea fu închisă în Castelul Căinței, cel zidit de Teodora la Hieron, și proprietățile ei fură date în custodia Bisericii. Viața lui Belizarie fu cruțată. Dar i se luară toate titlurile, și toate bunurile în imobile, și comorile, și fu lipsit până și de dreptul de a primi alocația comună. Și se mai făptui împotriva lui și o cumplită răzbunare. O, durere a acestei clipe! Să scriu repede: lumina ochilor săi fu stinsă în Casa de alamă, în aceeași seară, cu ace înroșite.

Stăpâna mea, întinsă pe priciul din celula de bolnavi a Castelului, mă chemă la miezul nopții și-mi zise:

— Eugeniu, te temi mai mult de împărat decât ne iubești pe noi, pe mine și pe scumpul meu soț?

— Ce-mi ceri, stăpână? Sunt al tău, poruncește-mi.

— Eugeniu, ia o barcă, treci Bosforul și stai aproape de Casa de alamă, dar fără să fii zărit; și fii gata să-l călăuzești pe Belizarie al meu, când îi vor da drumul, mâine. Îl vor elibera foarte devreme, înainte ca străzile să se umple de oameni.

Am așteptat în Piața lui August, aproape de Casa de alamă, multe ceasuri în șir. În zori, l-am văzut, scos în ghionți brutali de doi soldați beți. Unul strigă:

— Du-te și caută-ți acum norocul, bătrâne. Ești liber ca văzduhul.

— Ehei, strigă celălalt, nu tu bani, nu tu casă, nu tu ochi, nu tu faimă!

Dar un caporal tânăr ieși și-i certă:

— Sunteți două javre ticăloase, care nu v-ați ridicat niciodată capul peste troaca cu lături. Plecați imediat, vă ordon, și culcați-

vă pe spate, pe pavajul Casei de alamă. Holbați-vă la mozaicurile de pe tavan și luați aminte la bătăliile zugrăvite acolo. Veți vedea marile victorii de la borna Milei Zece și Tricamaron și ocuparea Neapolelui și apărarea Romei și victoria de la Podul Mulvian. De la cine primește împăratul trofeelee victoriei în tablourile acestea – regi și regate și tot ce este prețuit de monarhi? Ei bine, de la acest Belizarie, pe care acum, când este orb îl insultați, zicând că nu mai are faimă!

Belizarie, întorcându-și fața fără vedere spre caporal, îi zise:

— Mai încet, cel mai bun dintre oameni! Oare vrei ca soldații să-l laude pe acela pe care împăratul îl urăște?

Caporalul răspunse:

— Tatăl meu s-a luptat în Persia și în Africa, cu Regimentul tău de casă, și a căzut la Roma, apărând mausoleul lui Hadrian. Dacă acești derbedei îți neagă faima, spurcă amintirea tatălui meu. Primește această coadă de sulită ruptă, viteazule, ca să-ți susțină pașii șovăitori. Nu-mi pasă cine mă aude când spun: Faima nu poate fi stinsă cu un ac!

Afară de măturători și de cerșetorii fără de casă, străzile erau pustii. Belizarie, cu toiagul în mână și oprindu-se adesea, coborî de-a lungul Străzii Superioare, călcând peste stindardele de marmoră pestriță, din pavaj; l-am urmat la distanță mică. Când ajunse la statuia elefantului, se opri ca să pipăie picioarele groase și aspre ale dobitocului. L-am auzit, murmurându-și cu nepăsare: „Iată-l, deci, pe Behemoth, pe care l-am făcut cu tine; mănâncă iarbă precum un bou. Oasele sale sunt puternice, precum bucăți de bronz, oasele sale sunt aidoma barelor de fier. El este mai marele peste căile Domnului”.

Apoi vorbi mai direct, citind din aceeași carte: „Iată, strig tare din cauza nedreptății, dar nu sunt auzit, strig tare dar nu există judecată. Mi-a zăgăzuit cărarea, de nu pot trece, și întuneric a așezat în calea mea. M-a despuiat de gloria mea.” Atunci i-am vorbit încet, din spate, zicându-i:

— Stăpâne, sunt eu, Eugeniu Eunucul. Scumpa mea stăpână, Antonina, m-a trimis ca să-ți fiu călăuză

Se întoarse, și și-a întins mâna după mâna mea, și m-a tras la el, și m-a îmbrățișat. Apoi mă întrebă, îngrijorat, de stăpâna mea, iar eu îi dădui tristul ei mesaj de dragoste. Mergând mai departe, mănca în chip de prânz pâinea albă și fructele pe care mi le dăduse ea.

Belizarie îmi ceru să-l conduc în suburbia Blachernae; trecu cu pași atât de întinși prin piețele și străzile goale, încât părea mai degrabă că el mă conduce pe mine, nu eu pe el. Nimeni nu ne băgă în seamă. Un vânt de răsărit aduse dinspre brutăriile municipale miros de pâine proaspătă și el luă aminte; și pe când treceam prin docurile din mahalaua Zeugma, adulmecă și zise:

— Miros scorțișoară și lemn de santal și marinari. Orbirea aceasta mă va preface chiar într-un câine.

În sfârșit, ajunserăm la mănăstirea Sfântului Bartimeu, la Blachernae. Aici Belizarie bătu cu toiagul în poarta din spate și un frate deschise.

Belizarie ceru să-l vadă pe stareț, dar fratele răspunse:

— Își face socotelile; nu-l pot deranja pentru unul ca tine.

Belizarie zise:

— Spune-i, te rog, că numele meu este Belizarie.

Fratele râse de ceea ce socotea a fi o glumă. Căci Belizarie purta o haină de om de rând, jechoasă de cât fusese purtată în închisoare și peste ochi avea legată o cârpă murdară.

Fratele glumi:

— Iar numele meu este Apostolul Petru.

În clipa aceea l-am zărit prin ușă pe călugărul Uliaris, trecând de-a lungul unui coridor cu o treabă oarecare. l-am strigat:

— Frate Uliaris, ajutor!

Uliaris veni repede la ușă. Când îl zări pe Belizarie, plânse amarnic și strigă:

— O, scumpe prietene, o, scumpe prietene! - negăsind alte cuvinte.

Belizarie zise:

— Uliaris, camarad iubit, du-te, te rog, la Prea Sfințitul tău stareț și obține de la el un anumit bun al meu, pe care l-am împrumutat cândva predecesorului său, până ce voi avea nevoie de el. Este strachina de cerșit a Sfântului Bartimeu, patronul vostru: căci a sosit ceasul nevoii mele.

Uliaris se duse la stareț care întâi nu voi să predea strachina. Zicea că era o relicvă sacră cu care nu trebuie să umble mâini profane și pe deasupra o mare sursă de venituri pentru mănăstire; și că împăratul va fi mânios, dacă va vădi milă față de Belizarie.

Uliaris îi zise starețului:

— Este neîndoielnic că Dumnezeu va blestema casa noastră dacă nu dăm această strachină posesorului ei de drept; am profitat de generozitatea lui în acești treizeci de ani.

Atunci starețul consimți – deși codindu-se – și-i dădu lui Uliaris cheia de la lădița bătută cu pietre în care păstra strachina. Uliaris veni din nou la noi și ne dădu strachina.

Belizarie urmări cu degetul inscripția încrustată, repetând cu glas tare cuvintele: „Sărăcie și Răbdare”. Uliaris mai era și acum atât de apăsător de durere și de uimire, încât nu găsi cuvinte de bun rămas. Îl îmbrățișă pe Belizarie și reintră în casă.

Belizarie și cu mine ne duserăm acum în suburbia Deuteron, lângă Poarta de Aur. Ne oprirăm lângă porticul unei biserici a Fecioarei. Aici Belizarie se așeză pe scări ca să cerșească, dar servitorul îl izgoni cu brutalitate, neștiind cine este. Avu parte de același tratament la bisericile Sfintei Anna, Sfântului Gheorghe, Sfântului Pavel și a Martirei Zoe, căci servitorii de biserică rețin treptele bisericilor pentru anumiți cerșetori de profesie, care le varsă ca plată pentru acest privilegiu o parte din pomenile pe care le primesc. Până la urmă, îmi ceru să-l conduc la mânăstirea lui Iov Profetul, nu departe de locul unde ne aflam; aici fu în sfârșit primit cu bunăvoință. Căci un cerșetor care se și afla postat acolo, îl recunosc și i se aruncă de gât, plângând; era Turimut, ostașul din gardă, care dăduse iarăși peste vremuri grele.

Belizarie se așeză, rezemându-se de un contrafort al mânăstirii și încrucișându-și picioarele. Străzile începură să se umple la ora aceea. Cu strachina în poală, Belizarie strigă cu glas tare, mândru:

— Pomană, pomană! Un ban pentru Belizarie! Un ban pentru Belizarie care cândva a împrăștiat aur pe aceste străzi! Un ban pentru Belizarie, oameni buni din Constantinopol! Pomană, pomană!

La acest strigăt ciudat, care părea mai degrabă un ordin decât o cerere, se adună o mare mulțime; și uimirea generală făcu loc indignării generale, când oamenii îl recunoscă pe eroul și salvatorul lor de odinioară ca cerșetor orb, la marginea drumului. Curând începu să plouă în strachina cu bani, monezi de argint și de aur, amestecate cu cele de aramă. Deși unii își acoperiră fața cu pelerina pe când dădeau, se găsiră mulți

oameni cu rang și greutate care nu se ascunseră și, de asemenea, multe femei.

Apoi se adunară câțiva dintre veteranii săi care auziseră vestea. Alcătuiră un soi de gardă de corp ca să împiedice poporul să-l înghesuie prea rău, așa că oamenii trecură în rând câte unul, plătindu-și obolul de gratitudine față de Belizarie, care salvase orașul de huni. Turimut făcu rost de un sac: de câte ori strachina se umplu, deșertă monezile în sac și-i dădu lui Belizarie strachina îndărăt. Înainte de a se lăsa seara, trecuseră patruzeci de mii de oameni și se umpluseră mulți saci cu bani. Dar Belizarie continua să strige: „Un ban pentru Belizarie, oameni buni din Constantinopol! Pomană, pomană!” Fiecare dădu după puterile lui – femeile bătrâne și sărace dădură gologani mărunți, copiii la fel. Până și prostituatele contribuiră cu argint, din câștigurile dobândite în noaptea aceea. Un om aduse o monedă mare de aur, întrebând cu glas tare:

— Al cui este chipul și inscripția?

Era un exemplar din medalia bătută după cucerirea Africii, proclamându-l pe Belizarie „Gloria romanilor”.

Când Justinian află ce se petrece, se înfurie, dar se și alarmă. Mânia mulțimii creștea și pe străzi se auzeau strigăte de răzvrătire; în fața palatului aveau loc demonstrații. Pe zidurile clădirilor publice se mângăleau cu cretă fraze ca aceasta, în latină: „*Justinianus ab injustitiis*” (Justinian, numit astfel pentru justiția lui strâmbă) și, în grecește: „Samson, orb, a distrus un rege și curtea sa”.

Justinian trimise în grabă după șambelanul său și ordonă să se întocmească un act de grațiere; îl semnă imediat, reintegrându-l pe Belizarie în toate titlurile și bunurile sale. Apoi omul orb fu escortat de veteranii săi credincioși, cu onoruri, la casa lui. Împărți între ei banii pe care îi adunase – suma se ridica la câte două sute de monezi de aur de om. Dar strachina o restituî stărețului.

Stăpâna mea Antonina fu eliberată din Castelul Căinței. În cele câteva săptămâni de viață cât îi mai rămăseseră, Belizarie se bucură de deplină seninătate. Stăpâna mea Antonina fu neconținut alături de el; și în fiecare zi, trei sau patru dintre veteranii săi îl vizitară, pentru a pritoci vorbe despre vremurile de odinioară, înțelegându-se să vină pe rând. I se interzise să părăsească terenul din jurul casei, căci Justinian se temea de

popor; dar i se vădi atâta considerație și atâția oameni se grăbeau să-l viziteze, încât părea mai curând că avea o Curte, decât că execută o sentință de detenție.

Belizarie muri în somn, în ziua a treisprezecea a lunii martie, în anul Domnului 565. Când trupul său fu despuiat pentru înmormântare, se văzu cu uimire că nu avea niciun fel de cicatrice, în ciuda atâtor bătălii sângeroase date pe toată fața pământului. Stăpâna mea Antonina, care primi moartea lui cu calm precum ar fi dorit el însuși, zise:

— Ei, singurele răni pe care le-a primit vreodată au fost făcute de mâna propriului său împărat!

Înainte de sfârșitul anului, în ziua a treisprezecea a lunii noiembrie, muri și Justinian, de o cangrenă. Încotro s-au dus aceste două suflete, fiecare la rândul său, n-au decât să discute creștinii despre ei. Dar se spune că sfârșitul lui Justinian a fost zgomotos și ciudat totodată; și când, până la urmă, își dădu duhul, țipând de groază, glasul Stăpânului Minciunilor răsună prin încăperile palatului, într-o parodie sinistră a Scripturilor: „Acesta este Fiul meu iubit, care-mi aduce atâtea bucurii”.

Voința lui Justinian de a-i supraviețui dușmanului său Belizarie se împlinise. Dar dintre cele patru persoane atât de strâns legate în această poveste – Justinian, Teodora, Belizarie, Antonina – viața cea mai lungă o avu scumpa mea stăpână. După moartea lui Belizarie, deveni foarte liniștită și curând am rămas singura persoană căreia îi mai adresa cuvântul. Până la urmă, îmi ceru să o duc la mânăstirea în care fiica ei Ioannina era acum stareță; și acolo muri, scurtă vreme după ce se împacă cu Ioannina. Își lăsa toți banii acestei mânăstiri, afară de un venit anual îndestulător pentru a-mi acoperi nevoile.

Eu îi supraviețuiesc chiar și lui Narses. Lăsați-mă să povestesc și sfârșitul lui și apoi să isprăvesc. La moartea lui Justinian, îi urmă pe tron Justin – nu strănepotul său Justin, fiul lui Germanos, ci un văr mai vârstnic, fiul Vigilantei, sora lui Justinian. Narses, care continua să fie guvernator al Italiei, fu vorbit de rău de o deputăție de italieni care venise la Constantinopol, la Justin. Narses cârmuise bine și ferm, dar sărăcia țării era atât de mare, încât strângerea impozitelor nu putea să nu pară o povară. Justin consimți să-l demită pe Narses, scriind în Italia că, din pricina vârstei sale foarte înaintate, este scutit de poverile comandamentului. Narses,

cedându-și autoritatea și titlul unui anume Longinus, părăsi palatul din Ravena și se retrase într-o vilă, la Neapole. Aici primi o scrisoare particulară jignitoare, de la Sofia, strănepoata Anastasiei, sora Teodorei; Sofia era acum împărăteasa lui Justin: în această scrisoare, ea remarcă, nu fără cruzime, că a procedat bine lăsând meseria armelor în grija bărbaților și-l îndemna să-și reia ocupația dinainte – să toarcă lână împreună cu servitoarele palatului. Motivul acestei manifestări de rea voință fusese o batjocură la adresa ei, exprimată de Narses, pe vremea când era șambelan.

Când Narses citi scrisoarea, strigă tare:

— Am să torc Splendorii-sale un astfel de fir, încât nu va izbuti toată viața ei să-l deznoade.

Apoi începu să toarcă un fir de intrigi cu dușmanii de dincolo de frontiera de nord. (Deși nu mă veți crede, Narses avea nouăzeci și patru de ani, dar era mai ager la minte și la trup decât mulți oameni de cincizeci. La vârsta de nouăzeci și unu de ani câștigase o mare victorie în nord, împotriva unui anume Comite Vidinus, un rebel, și împotriva francilor și alemanilor, care-l sprijineau.)

Justin își dădu seama că lombarzii sălbatici plănuiau să invadeze Italia și dorea intens ca prietenul său Longinus, noul guvernator al Italiei, să dobândească gloria de a-i respinge. Dar Narses, hotărât să se răzbune pe împărăteasa Sofia, trimise un mesaj regelui Alboin al lombarzilor, spunându-i: „Împăratul m-a îndepărtat de la comandă și a deschis câmpiile rodnice ale Italiei în fața luptătorilor tăi hotărâți”.

Germanii aceștia invadară Italia de Nord, pe calea trecătorii Brenner. Narses îi scrisese lui Justin, oferindu-se să-l respingă pe Alboin, dacă i se redă neîntârziat comanda. Dar Justin nu-i acordă nicio atenție. În consecință, lombarzii, pe care Longinus nu avusese hotărârea de a-i înfrunta, ocupară toată Italia de la nord de Pad și o țin ocupată până în ziua de astăzi.

Narses muri din pricina remușcărilor.

Ce trebuie să spun acum despre supunerea plină de răbdare a lui Belizarie față de cruzimea și capriciile lui Justinian, împăratul său? Unii au emis părerea că a avut un caracter mult peste cel al omului obișnuit; alții că a avut un caracter mult prea slab, fiind de fapt un poltron. Chestiunea ar putea fi discutată la

nesfârșit. Ceea ce pentru mine trage mai greu în cumpănă decât disputa filosofică deșartă, este faptul că eu cunosc nemijlocit înseși părerile lui Belizarie. Căci, așa cum nu ținuse cu donatiștii din Africa, cei care refuzaseră să primească tainele din mâinile unui preot cu viață păcătoasă, acceptându-le numai din mâinile unuia cu reputație imaculată, la fel nu ținea nici cu donatiștii politici, care criticau pe cei ce aveau autoritatea asupra-le și, prin neascultarea și ignoranța lor, ruinau totul. În ce mă privește, fiind un servitor, găsesc că indiciul cel mai sigur în privința caracterului unui om este felul în care se poartă cu servitorii săi: purtarea aceasta oglindește demnitatea cu care el însuși se comportă față de cei așezați, în autoritate, peste dânsul. Cred că Belizarie a fost cel mai blând stăpân din câți stăpâni au avut vreodată servitorii.

Mai este un fapt de notat: deși Justinian l-a tratat înfiorător pe Belizarie, niciodată nu i-a ordonat să săvârșească vreo faptă care era categoric potrivnică legilor lui Dumnezeu; căci, fiți siguri, Belizarie nu ar fi dat ascultare, fiind de părere că legile lui Dumnezeu sunt superioare oricărei porunci dată de om.

Și mai este ceva: Justinian, în ciuda relațiilor presupuse cu Beelzebut, fusese foarte zelos în profesarea credinței creștine. Respecta vigiliile, posturile, a clădit și îmbogățit mănăstiri și biserici, a descurajat necredințele, a lărgit puterile seculare ale episcopilor – și a urmat cu toată seriozitatea îndemnul ironic al lui Isus de a întinde celor ce te lovesc și obrazul celălalt. Astfel: a plătit bani hanului Zabergan, care devastase Tracia, a conferit rang de patrician lui Artaban, asasinul, a cinstit trădători dovediți, ca Herodian și Ioan Epicureanul. După moartea Teodorei, l-a rechemat de la Alexandria chiar și pe Ioan de Capadocia, ajuns cerșetor și l-a răsfățat iarăși. Dar, dacă față de răufăcători, împăratul fusese extravagant de iertător, cu oamenii cinstiți nu știa cum să se poarte, deoarece doctrina creștină dă în primul rând îndrumări cum trebuie tratați păcătoșii, opresorii, calomniatorii și trădătorii, dar de prea puține indicații cum anume trebuie răsplătită virtutea din fire. (Este mai binecuvântat a da, decât a primi: a ierta, decât a fi iertat.) Astfel, Justinian l-a răsplătit pe Hipatius cu moartea pentru felul drept în care se purtase în timpul „Răzmeriței Victoriei”; și l-a tratat pe nobilul Germanos cu bănuială și dispreț; iar față de Belizarie s-a purtat ca însuși diavolul. Părerea mea este

următoarea: cred că lui Belizarie îi era milă de Justinian pentru că împăratul dorea să fie un bun creștin, dar nu știa cum să ajungă la aceasta.

După Evangheliile, Isus Hristos a rostit odată o parabolă despre o oaie rătăcită, salvată în sfârșit de cioban; și a scos din ea morala că, în Ceruri, un păcătos care se pocăiește stârnește mai multă bucurie decât nouăzeci și nouă de oameni drepecți, care nu trebuie să se căiască. Fără îndoială că și de data aceasta Isus a vorbit ironic, înțelegând prin „oamenii drepecți” pe cei mărginiți, mărunți, mulțumiți de ei înșiși. Dar la bătrânețe, Justinian, încercând în mod absurd să îmbunătățească parabola, părea să fi ajuns la concluzia că ciobanul trebuie să insulte și să tortureze singura oaie care rămăsese în țarcul oilor, respectându-și datoria, în loc să se rătăcească împreună cu cei nouăzeci și nouă de semeni decăzuți; și mai părea să fi dedus morala că, în Ceruri, orice persoană (alta decât însuși Fiul lui Dumnezeu) care se poartă cu inflexibilă probitate, stârnește indignare. Această părere nu este defel neobișnuită în rândurile teologilor eminenți, care sunt cu prisosință conștienți de propriile lor impulsuri păcătoase.

„Sub vechii Zei, obișnuia să spună fostul meu stăpân, Damocles, exagerând întrucâtva, virtutea a fost întotdeauna onorată și infamia combătută; crucea ticălosului nu a fost aurită și bătută cu pietre; omul nu se complăcea în umilire de sine.” Să lăsăm pe fiecare să creadă ceea ce îi place. Și dacă se întâmplă ca cititorul să fie devotat virtuții, și nu un teolog ipocrit care despică logic firul în patru, și niciun ascet pervertit, această poveste nu-l va jigni, ci, dimpotrivă îl va întări în principiile sale. Căci Comitele Belizarie a fost devotat, cu firească simplitate, virtuții, de la care nu a abdicat niciodată. Iar aceia dintre voi pentru care povestea Evangheliei are un oarecare miez istoric, veți spune poate că Belizarie s-a purtat la judecata lui Justinian foarte asemănător cu felul în care s-a purtat Stăpânul său la judecata lui Pontiu Pilat, guvernatorul Iudeii, când a fost acuzat, pe nedrept, de aceeași crimă: trădare față de imperiu; și că a suferit cu un mai puțină răbdare.

Atâta, deci, despre lucrurile acestea.